כל ספרי

פרץ בן משה סמאלענסקי

שמחת חנף

או

אהבה התלויה בדבר.

ספור

בהוצאת בית מסחר הספרים
של מרדכי קאצענעלענבאגען בווילנא.

ווארשא

בדפוס „הצפירה", מאריאנסקא 2

תרס"ה

P. Smolensky's

sämtliche Werke.

Novellen & Romane.

V.

Symchas Chanciff.

Verlag von M. Katzenellenbogen, Wilna.

WARSCHAU,

Buchdruckerei von „HACEFIRA“ Marjańska № 2.

1905.

СОЧИНЕНІЯ

П. М. Смоленскаго.

Повѣсти

и

Романы.

V.

Симхасъ Ханейфъ.

Изданіе М. Каценеленбогена, Вильна.

ВАРШАВА,

Въ Типографіи „ГАЦЕФИРА“ Марьянская № 2.

1905.

Дозволено Цензурою 12 Февраля 1905 Вильна.

דברים אחדים.

הספר הזה הוא הבכור לי, אותו הוליד רוחי בראשינה, אף כי חוה שמש אחרי אחיו הגדול ממנו, היא התועה בדרכי החיים. אותו כתבתי עוד בהיותי באדעססא ימים אחדים אחרי אשר כתבתי את הגמול, אשר הוא חצי העתקה וחצי מעשה ידי ואת „בקרת תהיה" אשר נדפסה במחברת מיוחדה במחברת הראשונה, אשר אמר ה' אר"ז המו"ל את המליץ להוציא לאור כמה ארבע פעמים בשנה.

החפץ לראות מכת"ע כהשחר עלה אז על לבי, מכת"ע אשר פניו יהיו מועדות לא רק להמון ולנערים, אשר יחפצו אך בהתגלות לבם, ואשר רק בתנאי הזה יחזיקו בידי המו"ל, כי אם לאלה אשר בלי משא פנים ומקח שוחד יביאו במשפט פעלי הסופרים אשר כבר מתו והחיים כיום, ובדבר הזה דברנו כפעם בפעם את ה' אר"ז כי יוציא כהוספה להמליץ לכל הפחות ארבע פעמים בשנה חוברת שבה יבאו מאמרי בקורת וספורים וכאלה, ואני נדרתי לעבוד עבודתי בכל לבי בלי מחיר רק למען החזיק בידי המכת"ע הזה. ולהחוברת הראשונה כתבתי את המאמר „בקרת תהיה" על הספר אלישע בן אבויה ללעטטערים. הקטרת אשר העלו רב הסופרים באף המשורר הזה בעד הפעל הזה, בלא משפט רק בשפת חנף או מחסרון דעת, היתה כעשן באפי. ואם אמנם גם בעיני היה אז כמשורר גדול, כי החנפים אצלו מרוחם עלי, והשיר יונה הימיה, אשר לקח לבי בעוד נער קטן הייתי, ענד לו גם אחרי כן עטרת משוררים מאד נעלה בעיני, אך הספר זה פקח את עיני לראות כי שגיתי עד מאד. על פעל גאָטהע כבר היה משפט ערוך בלבי וכאשר שמעתי כי הספר הזה נעתק לשפת עבר ששתי מאד מאד על השמועה ואני

הייתי הראשון אשר שלמתי בכסף מלא מחירו, כי לזאת נכספה נפשי מאד לראות את הספרים הראויים להיות לאור עמים, כספרי שעקספיר, מילטאָן, דאנטע וגאֶטהע ודומיהם, בשפת עבר. אך כאשר ששתי על השמועה כן קצפתי קצף גדול על מראה עיני, כי הבל ומעשה תעתועים ואחיזת עינים מאין כמהם ראיתי בהמלאכה הזאת, אחיזת עינים אשר חרפה היא לְעוֹשֶׂהָ וחרפה גדולה ממנה לאלה אשר בעבורם נעשתה, כי זה היה לי לאות נאמן כי המעתיק חשב את כל קהל קיראיו לפתאים אין לב, אשר יאמינו לו על דברתו ככל אשר יגיד להם, ואשר באמת כן היה, כי הוא הגיד להם דברים שלא היו בעולם וקהל קיראיו פצחי פה וישמעו ויגועו וישתוממו על הנפלאות. ואחרי אשר ראיתי כל אלה כי לא רק כי חטא ואשם במלאכתו בשגגה, כי אם גם בזדון, ולא את פויסט אף לא את בן אבויה הציב לעינינו כי אם את איש כסיל מְנַלֵּל כבלב רעב ומקלל את יומו כאשה הומיה ופתיות *) לכן אמרתי אניף ידי על הנֵּעל הנבזה הזה ואגלה קלונו ברבים ואפרסם את החנפים אשר בלי דעת תהלה לו

---

*) את השיר „שלום לך אקרא" חפצתי בתחלה לתת בספר הזה על פי העתקת לעטעריס, כי אחרי אשר הניחותי רוחי בספר „בן אבויה" עלתה מחשבה על לבי אולי הפרזתי על המדה והכאבתי לבו יותר מדאי ובקשתי בכל לבי לעשות לו נחת רוח, ובכן חפצתי לתת את השיר הנכבד ההוא בהעתקת לעטטעריס ולכנות בשמו, למען יראה ויוכח כי את הטוב אקבל כאשר ברע תגעל נפשי, אולם מה השתוממתי בקחתי את הספר בן אבויה בידי ולא מצאתי את דברי פויסט אשר בקשתי לתת אותם לפני הקוראים. אני הצבתי את פויסט לעמת המלט, ואמרתי: בעת אשר המלט יפחד ממות הנה פויסט יג.. בבטחה את הצנצנת כי לא יפחד מהמות ולהפך כי הוא בעיניו כגואל ופודה מכל רע, וכהגיעי עד המקום ההוא בספר בן אבויה והנה לנגד עיני קנים והגה והי; המעתיק ישים דברים בפי פויסט, כי יפחד ולבו יחיל מיום פקודה ומכל רעה שלא תבא, ובדבר הזה הראה כי גם לא נסה להתבונן אל חפץ המחבר; כי אם עשה מלאכתו כשכיר יקוה שכרו.

שמחת חנף

הבבירו. ואת הבקרת הזאת אסף ה' צ"ב אל המחברת, אף כי מאנתי להסכים לו לשנות בה מְהִלָּה לְתְהִלָּה. ובכן נדפסה הבקרת למגינת לבי כי היא מלאה שגיאות הדפוס כרמון, עד כי גם המבינים לא יבינו בה דברים רבים, ולמגנת לב ה' צ"ב, אשר נחם מאד על זאת אחרי כי נחרו בו אוהבי לעטטערים על הדבר הזה.

ובעצם העת ההיא כתבתי את הספר הזה. בעת ההיא עלתה מחשבה על לבי לדבר דבר משפט על פעולות החוזים הגדולים בעם ועם, לכרות אזן לרב הקוראים בשפת עבר, למען ידעו פֹּעל פעלו החוזים ההם, ילא ישיגו יעוד בדברי הבל ולא ישישו אלי גיל בבא לידם העתקה מספר אשר גם בשפתו נוח היה לו שלא נברא. אך למען תפוש אותם בלבם ולא תהיה להם הקריאה כעמל ועבודה אמרתי לשים דברים בפי יצורי הדמיון, למען יקראו ספור המושך את הלב ובין כה וכה יקשיבו גם דבר משפט. ולדבר הזה גמרתי אמר לכתוב מספר ספורים. אשר בכל אחד מהם יבא משפט איזה סיפר או חוזה. וגם את הספורים האלה אמרתי לתת להחיברות ההנה. אך ה' צ"ב אחרי אשר קרא עלים אחדים, שאלני כמשתומם: המבלי אין ספרים בשפות החיות להעתיקם כי תבקש לכתוב בשפת עבר?! וכאוהב נאמן יעצני לבחר בהעתקות, וכן היה גם דבר אחד מאוהבי, כי בעיניהם היה גדול הרבה יתר כבוד מעתיק מכבוד מחבר. ובגלל הדבר הזה סגרתי את הספור הזה בארגז וגם התועה בדרכי החיים אשר יותר ממחצית החלק הראשון כתבתי עוד בעיר ההיא הנחתי למשמרת עדי בואי הנה והחלותי להוציא את השחר לאור. ובדעתי היה לתת בתחלה את שמחת חנף ואחרי כן את התועה, אך בטלתי את רצוני מפני רצון יועצי ובכן יצא התועה לראשונה. וזאת היתה הסבה כי לא הוספתי עוד לכתוב ספורים אשר בהם יבא משפט החוזים, כי נוכחתי כי רב הקוראים יבקשו ל ק ר ו א ולא ל ל מ ו ד, ורבים המה, זאת אדע, אשר טוב היה בעיניהם לוא הסירותי את כל

הדברים על אודות שעקספיר וגאֶטהע ולעססינג מהספור הזה, אך בעיני יקרו הדברים האלה מהספור, וכן היו גם בעיני החכם הגדול המבקר האשכנזי במכ"ע מאגאזין פיר דיא ליטעראטור ד. אויסלאנדעס. ואם כי זה כשש עשרה שנים עברו מעת אשר כתבתי את הספור הזה ומעת אשר נדפס בהשחר לא שבתי לראות אותו עוד, עד כי היה כיום בעיני כחדש, בכל זאת לא מצאתי נכון לפני לשנות או להפר משפטי מאז, ותהי להפך כי במשפטים רבים אשר השמעתי בו, ומה גם על אודות אחינו ויחסם אל העמים, הנה הראו המקרים באותות ומופתים וביד חזקה כי בצדק ומשפט נאמרו. אשר על כן אם גם שנויים רבים נעשו בו והוספות אחדות באו בו, בכל זאת בכלל לא שניתי במתכונתו מאומה. ותקותי חזקה כי קוראים רבים יבינו כיום את משפטו הרבה יתר מאז ויחזו בו את אשר לא חזו בו אז, כי דברים רבים אשר אז נשאתי איתם כחזון הרוח יֵרָאו עתה, על ידי המסבות אשר התהפכו עלינו, לעין כל וכל לב יבינם.

את הספר הזה אקריב עתה להקוראים בתמונה חדשה, אך אקצור בדמעה את אשר ברנה זרעתי. . . מה רחב לבבי וגלתי על אחי בעברי בשנה העברה בערים אחדות מארץ רוסיא, בראותי את אשר לא פללתי, כי דברי לא עלו בתהו כי עשו פרי משמח לב, כי דבר שלחתי ביעקב בשם אהבת הלאם והוא בא בלב רבים ויתן להם רוח חדש. תרועת השמחה הקשיבו אזני מכל עברים בשמעם כי נכון הנני להוציא שנית את כל ספרי לאור ובכסף מלא קדמו פני באהבה וכביד אשר רוממו רוחי ויחדשו את כח לבי להוסיף עבוד, ולוא ארכו עוד ימי השלוה רק שנה אחת כי אז כבר יצאו כפ֞י לאור וכבר היה כחפץ לב איהבי הנאמנים, אשר כל חפצם היה כי אמצא די כסף להחיות ביתי למען אוכל להקדיש כל עתי אך לעמי, ומה מאשר הייתי לוא כן היה, אבל כאש מן השמים יצאה ותצת במשכנות יעקב ותשים נויהם ותביא קפדה תחת שלוה, מרך לב ופחד תמיד תחת

שמחת הנפש

בטחה ונחת, ובעת הרעה גבוהה גם רוחי מאד, על שבר עמי נשבר לבי וכל עתותי נתונית מגי אז לבקש עצה ותחבלה אולי אוכל הועיל ברב או במעט, וכמעט לא אמצא בעת אף רגע לעשות לספרי, ואף רבים מאוהבי יעצוני לחדול לעת כזאת מהמלאכה הזאת עד יעבר זעם, אבל לדעתי אם אחכה לזאת אז יכלו כל הקצים וספרי לא יראו אור, כי סערת חמה יצאה מתחוללת על ראש אחינו, וקירות ימינו הורונו כי סערות כאלה לא תשובנה עד תשחנה ותבלענה מנפש ועד בשר, ואני הן כסף לקחתי וספרים הבטחתי ועלי למלא דברי. ולכן כה אעשה כי אגזול מעתות המנוחה למען אשים עיני על הספרים לתקנם ולתתם לדפוס. והנה יצא זה ואחריו יבא קבורת חמור ואחריו עם עולם, ואם גם יתנהגו בכבדות לא ישימו אשם נפשי כי לא אשמתי כי אם אשמת המקרים הרעים היא, ואני אתאמץ בכל כחי למהר את המלאכה כאשר אוכל, אם גם בלב רגז ורוח נכאה.

כמתהלך בין חרבות ארמון משושו לפנים ויזכור את כל השמחה אשר ראה בחדריו וכל התקית הנעימות אשר צצו לו בגן חמדתי ולפניו – אך שמה ושאיה וגם התקוה נקברה בין המשואות, כן הנני שב ורואה עתה את ספרי אלה, עבודת שש עשר שנות תקוה ושמחה לעמנו, עת אשר האמננו כי בידנו טובנו, עת אשר כלוחמים יצאנו אך לפקד צבא מלחמה למען נתעורר נריע ונצליח, ואף לבי היה מלא מתקוה כי גם ידי תמצא לעזור ברב או במעט בספרי אלה. ימי התקוה האלה המה מאחרינו, במלחמה לא הצלחנו ובעמלנו כיום מי יודע אם נצליח, מי יודע אם יהפך לכל אחינו לב טהור ורוח חדשה לראות ולהבין את הטוב לו? מי יודע אם לא יוסיף יבחר לְנַגֵּף רגליו על צורי מכשול בהמשכו אחרי מורה אין לב? הן כמאז כן גם היום רבים מהרסינו, המוכרים בכסף עמם, ותַּת נפשם וכבודם יהיו לשוחה עמקה אשר בה יפלו אחיהם לאלפים אבות ובנים יחדו, והנתעים והנדחים יתעו וְיָנֻחוּ ויתהוללו להאמין כי שם בתחתית השוחה תלין

שליה ובבטחה וכצפיר אל פח ימהרו ואף את רעיהם אחריהם ימשכו בחזקת היד. והצופה הרואה נכוחות יראה, יחרוק שן ויתעצבו ונמס ודמי לבבו יהיו לרעל על לשונו ולחץ שנון על עטו ויקרא עד כי תכלינה כליותיו בחיקו, ילעג השאננים עולה כקול שדי שחת באזניו: מה לך כי נזעקת?! המחזה הזה חזינו ועוד נחזה יתקותנו מה היא?... כי על כן אך „מי יודע"? יתפרץ מלבנו הנשבר — אם אמנם על תמירה כזאת אשר נמיר התקוה במי יודע לא ירון וישמח לבנו, אך אם כל העם שרוי בצער, אם חרב חדה מונחת על צוארו מה להסיפר לבקש מנוחה ותקוה? אין עוד מנוחה והתקוה לא תוסיף תעלה אבר רק דבר אחד עוד יאמין לבנו, כי כל כלי יוצר עלינו לא יצלח יכל לשון תקום להרשיענו תרקב בעפר ואנחנו עוד נוסיף לחיות ועוד נוסיף לעבוד עבודתנו וכימי השמים על הארץ כן יעמוד זרענו ושמנו לא יכָּחֵד, והתקוה האחת הזאת היא תעודדנו לעבוד ולפעול, ואם לא נראה בעינינו ברכה הנה אולי יהיו הדור הבא אחרינו מאשר ממנו. כי על כן כמו אז כן עתה עלינו לבנות בית ולישר הדורים לבאים אחרינו. ואף כי עתה בימי הצרה, עתה עוד יותר עת היא להרים קרן גם לשפת עבר, אשר היא היתה יתיא תהיה משגב עוז לרוח ישראל עד עולם.

שִׂמְחַת חָנֵף

או

אהבה התלויה בדבר.

ספור

וְשִׂמְחַת חָנֵף עֲדֵי רָגַע

איוב ב׳ ה׳

א.

שִׂמְחָה לַחֲסַר לֵב.

האח מה מְאֻשָּׁר אני! מה רבה הצלחתי! אין די מלים לבאר שמחתי, אגיל ואשמח בחלקי, מרחוק אור נראה לי! מרחוק? האם מרחוק? הלא מקרוב! עין בעין אראה שמשי הולך ואור. האם לא הביעה שפרה בשפתותיה הנוטפות מור „אהבתיך דוד?!" אהבתיך דוד, כמה אשר במלים האלה! לבי ימאן עוד האמין באשר גדול כזה, אך איך לא אאמין והיא השמיעתני כזאת?! הן אחטא להאהבה אם אספוק באהבתה אחרי אשר גלתה לי את כל לבה. אאמין, אאמין בכל לב!... הגידי שפרה, התאהביני? אֶהָבְךָ! ובכל לבי ונפשי!... לו שמעתי דברים כאלה יוצאים מפיה כל היום כי אז שכחתי תבל ומלואה לשגות באהבתה תמיד, אך כזאת דברה לי ומי יעצור בעדי לשנות ולשלש דבריה כל היום? — כה דבר לנפשו איש צעיר לימים כבן שלש ועשרים שנה, טוב תאר, לחייו מלאות חן עלומים, שערות ראשו ושפמו השחורות משחור עשויות בטוב טעם, בגדיו הקצרים נקיים מכל חלאה, ושרשרת הזהב אשר על צוארו תנוצץ לאור הנר בלכתו בחדר אחת הנה ואחת הנה ובעמדו לרגעים לפני ראי־המלוטש, אשר עמד על השלחן, ומדבר לנפשו את הדברים האלה — אחרי כן ישב על הכסא, ויניח את רגלו הימנית על רגלו השמאלית ויתופף באצבעותיו על כף רגלו שקוע במחשבותיו רגעים אחדים.

— מה נעימה האהבה, יקרה היא גם מהחיים! — הוסיף לדבר בקומו מעל הכסא — אך מה ארבר? שמחתי בלבלה את עשתונותי ולא אשמע באזני את היוצא מפי, כי איך תיקר האהבה מהחיים? מה תסכון אהבה מבלי חיים? לא אאמין בדברי המליצים הכוזבים הנואמים נאום אשר גם אחרי כלות

הגויה תאהבנה הנפשות אשה רעותה. שקר ידברו, מרמה בפיהם! איך תאהב הנפש? אמנם בעודני בחיים ובהחזיקי בידי את ידי שפרה הזכות משלג ובהביטי בעיניה יונים, אשר תלבבני בהן, אז אדע אהבה בתענוגיה, אך איך אֱהב ברוח? רעיון רוח! אך מה לי להעמיק מחשבות לימים יוצרו, אם עתה עוד נפשי בי, ואהובתי חיה לפני, בזרועותי אחבקנה, ועוד מעט אומר לה לעיני השמש: לי את!... לי את?... וההתחתים והמכשולות הפרושות על כל מדרך כף רגלי?... האם יתנוה הוריה לי? הן גר אני פה, אין מכיר לי בעיר הזאת, ומי יתן את בתו לבן בלי שם? לו ידעו פה את אבי, כי אז... הה! חלילה! לו ידעו אותי, כי אז השליכוני כנצר נתעב מביתם... אך מדוע לא יתנוה לי, הן מצאתי חן בעיניהם, ובעיני שפרה?!... בדברו הדברים האלה נגש שנית אל ראי־המלוטש ויבט בו ובלי ספק מצאה תמונתו חן בעיניו כי הוסיף לדבר: ולמה זה לא תאהבני שפרה? – שחוק מנצח הופיע על שפתי בדברו – ומדוע לא יבחרו בי הוריה? הלא כאת בן ביתם התהלכו אתי עד כה ושכרי נכון לפני מדי חודש בחדשו, ומדוע לא... מדוע? הה! מי יודע פן?... אך לא אזכור ראשונות...

– מי אתה, ומה לך פה? – נשמע קול אשה זקנה אחרי הדלת.

– הבביתו דוד? – שאל קול איש.

– מה הדבר? – שאלה הזקנה תחת השיב אמרים.

– הבחדרו דוד? – הוסיף האיש לשאל.

– אתה תבקש לך חדר? בואה אתי ואראך חדר טוב מאד, כי הלון שקוף על פני הרחוב וגם כל מחסורך עלי, במחיר ששה שקלים לחודש, ואבטיחך כי לא יחסר לך דבר בביתי, שְׁאַל את השכן הגר בחדר הזה ויגדך כי אני אשה טובה מאד וגם אני אוהבת אותו, אף כי הוא איננו ירא שמים, יען כי הוא איש טוב ושכר חדרו ישלם לי בכל עת בטרם המועד, בואה אתי בואה, כי אין איש בבית המבשלות. –

– לא אחפוץ בחדריך, רק דבר לי אל דוד – ענה האיש בהרימו קולו.

– בואה אתי ואם יישר בעיניך החדר, תשאל אחרי כן את דוד, אם אני אשה טובה או אין. –

– מדוע תמשכיני אחריך? הן לא אובה בחדריך, רק הגידי לי אם דוד בביתו או אין? –

– אם כן לא תאבה בחדרי ומה לך פה? –

– הלא השמעתיך כי דבר לי אל דוד – ענה האיש בקול גדול.

– אם דבר לך אל דוד, מדוע לא הגדת לי זאת עד הנה? – ענתה הזקנה בתלונה – והאיש הקדיחה את התבשיל בסיר בעת אשר אתה עומד ומדבר עמי. ידעתי כי לא יפול לבך עלי אם תֶּאֱפַּל ארוחתי, אך לבי עלי דוי בזכרי כי שלמתי עשר אגורות כסף מחיר חצי ליטרא בשר – יקח נפל את מוכס־הבשר! הוא יפשיט עורנו מעל עצמותינו ואנחנו נגרם העצמות! – הן אישי יאכל את מעט הבשר הנמצא ולי יתן העצמות, הגד אתה, התוכל אשה זקנה במוני באין שנים לגרם עצמות? אף כי חלילה לי מקצוף עליו וגם שבע ביום אברכנו על אשר חדל מקללני ומחרפני בקדם, מיום אשר מרט לחיי ויפיל שתים משני ואזני נחרשו, רק על בני יעבר עתה כוס ועמו מדי בואו שותה שכור הביתה. אך גם לרעותי אסתר לא נפל חבל טוב ממני, כי אישה יפליא את מכותיה, רק הוא יבוא לעתים רחקות הביתה ולולא נדיבי לב כי אז מתה ברעב, אך אנשים ישרים יחמלו עליה וארוחתה טובה מארוחתי עשר פעמים, אמנם מה יועילו לה כל אלה אם היא שכלה באין ולד לאמר קדיש אחרי צאת נפשה? אך אותי חנן ה׳ בבן, והוא כל נחמתי. אולם תחת זאת הנני כלואה כל היום בביתי תחת אשר אסתר בביתה לא ישכנו רגליה, פעם בבית התפלה, ופעם בבתי נדיבים, היא תלך אל בית אבל לעורר קנים והגה, תמשך אחרי מטת מת אשר לקברות יובל. גם היום היתה בבית

מיעד לכל חי לראות בקבורת צפורה אשת הזמה. הידעת את
האשה הזאת? אני ידעתי את אבותיה, המה היו ישרים
ויראי אלהים, אך בתם השחיתה את דרכה מאד — כן
יספרו — כי הטיבה שערות ראשה. בת ישראל כי תַּרְאֶה
שערות ראשה לאיש, הלא זה עון פלילי! ואף כי רבות הנה
העושות כמוה בעיר הזונה הזאת, אך עליה יכבד העון כי
אבותיה היו מהחסידים אשר בארץ, אך המה היו במעל הזה,
כי נתנוה ללמיד שפת צרפת יבמיתם היתה לאיש מגלח זקן.
איש עברי כי יגלח זקנו, הה! עון תפת! ורבים אומרים כי
היא אהבה אותו בטרם בואם בברית כדת ישראל, הה!
בפשעם ימותו עוללים נקיים, בחטאם מתה זה לא כביר
רעותי חנה, כי נהפכו עליה ציריה, אך ה' הפגיע גם בה
את עונה! אולם הבט אל העמל הנעשה בימינו, רעותי היתה
אשה יראת ה' ולה נתן מקום במותה בין דלת העם, וזאת
הרשעה אשר בחטאה מתו רבים מצאה לה קבר בין קברי
הגדולים, וכל זאת בעד בצע כסף! לא לחנם ימלא מוכס־
הבשר זהב חוריו למען יחצוב לו גם הוא מרום קברו,
תגלי חלקתי בארץ! הה! קץ הפלאות בא! משיח דופק על
דלתות העיר אשר חטאה כסדום...

— הנך עומד ושומע מוסר באולם הבית, שמעון רעי —
קרא דוד בקול שחוק גדול בפתחו הדלת — ה' הפגיע
בך את עונך כי לא הלכת לשמוע מוסר אשר יטיף לעם
המגיד מקעלם, על כן בא אליך המוסר מפי אשה זקנה,
אך האמין לי כי לא חסרת דבר, כי שפה אחת ודברים
אחדים לשניהם, כי כמוהו כמה יטיפו לבלי גלות הראש
ולבלתי קרוא בספרים חצונים, וגם שניהם יצמידו חנף להצדיק
את אלה אשר דבר להם עמם, רק הוא יתן בקול עז מהבמה,
ודבריה נשמעים בנחת באולם הבית, וארוחתו נכונה לפניו
אחרי אשר יתם במוסרו, ומאכלה היה בלי ספק למאכלת
איש בעת אשר הטיפה עליך דברי תוכחה. —

— אמנם מה רע לבך נער משלח, כי נתתני לחכות

זמן רב באולם ולא יצאת לישועתי להצילני מרוח כביר אמרי פיה – ענה שמעון גם הוא בשחוק.

– ההיטיב חרה לך? אבל אני חשבתי כי דבריה היו לך לששון לב, כי מי לא ימצא רב נחת בדברו את אשת חן ורבת חכמה כמה במחשך? ועל כן לא חפצתי לערב שמחתך. –

– אם כדבריך כן הוא מדוע יצאת עתה לשטן לי ולא נטשתני לשמוע עוד דברים נעימים מפיה הנוטף מור? אבל אני אבין לרעך, כי יראת כי אמרת פן תפקיד גם עליך את עונך בהשמיעה חטאת החוטאים בעיר ועל כן יצאת לסכל עצתה. –

– בפעם הזאת לא מצאת את רעיון לבי כי נהפיך הוא, כי יראתי פן תשמיע את רוב צדקותי אשר אחפוץ בכל לב לשים חשך סתרן, על כן חשתי לשים קץ למליה. –

– ובכל זאת אדמה כי ימצאו אנשים בעיר הזאת אשר תחפוץ בכל לב כי ישמעו רוב צדקותיך. –

– ומי המה? –

– מצא את חידתי. –

– הלא תדע כי לא מבין חידות הנני. –

– לכן הנני להשמיעך יען כי מצאת חן בעיני, כי המה אבות שפרה. –

– אבות שפרה? – שאל דוד במבוכה – מאין תדע זאת? ומי הגיד לך? ומי היא שפרה? –

– שלש שאלות שאלתני בפעם אחת, אך הנני להשיבך כחכם על ראשון ראשון: מפיך שמעתי, יאתה הגדת לי, ושפרה היא אהובת לבך. –

– איפוא, מתי ואיך הגדתי לך כל אלה? –

– עוד הפעם שלש שאלות, אך עתה תראה, כי לא תלאני, כי ענו הנני בהלל ואשיבך על כל שאלותיך: פה בחדרך, זה רגעים אחדים, בדברים היוצאים מהפה. אמנם מדוע תשימם? ולמה תביט בי במבוכה? לא עיף השמים

הוליך אלי את הקול, כי אם אבני קיר חדרך בגדו בך ויגלו את סודך באזני, כי פה עמדתי ואשמע את כל דבריך אשר דברת לנפשך. —

— אך הלא זה רגע ביאך הנה כי על בן שאלת את פי בעלת הבית אם אני בחדרי? ומדוע שאלת את פיה אם ידעת כי אני בחדרי, ויאך מלאך לבך לעמוד אחרי הדלת לשמוע סוד אחר, הלא תתפאר ביושר לבך וכזאת לא יעשה איש ישר דרך, ולמה זה...

— הכה נא מעט למען תהיינה גם בפעם הזאת רק שלש שאלות, ואף כי בפעם הזאת לא עוד שאלת כתם או כאינו יודע לשאול כי אם כרשע הקורא לריב ומצה חנם, בכל זאת לא אקצף עליך ואשיב לשיח עמך. שלש פעמים שלש במה תהיינה יחד? הגד! מדוע תחשה? השכחת חכמת החשבון? לא טוב הדבר אשר אתה עושה לשכוח החכמה אשר ממנה להמך נמצא, אך אני אחיש לרוחתך לישועתך שלימים בעד התשועה אשר עשיתי עמדי לחלצני מידי הזקנה. שלש פעמים שלש — תשעה! ואגלה לך נצורות כי תשעה המה ירחי לידה, ואולי מלאו ימיך ללדת כי פניך נהפכו כפני אשה מצרה וידיך על חלציך כיולדה אשר נהפכו עליה ציריה, אבל גם אני נהייתי כמילדת בחברתך כי היגעתיך בלהג הרבה מבלי השיב על שאלותיך, לכן שמע נא יולדה! זה זמן כביר חכיתי באולם הבית כי שמעתיך מדבר דברי אהבה במתק שפתים, אך כבוא הנה פתאום הזקנה אשר לא ראתה עוד אותי פה ולא הכירני ויראתי פן תריע עלי כגנב לכן חפצתי לשסעה בדברים, אך אם צפונות אשר בקשת להסתיר ממני שמעו אזני לא בי האשם כי אם בך כי אתה השמעתני בכל עת כי כל סתום לא יֶעֱפֶה ממני, מבחר רעיך, באשר גם אני אגלה את כל אשר בלבי לך, ובבואי הנה ואשמעה כי תשפוך שיח אמרתי בלבי: למי יגלה סודו חוץ ממני? בלי ספק ילמד לשונו להשמיעני רגשותיו בטוב טעם, אך זאת לא עלתה על לבי

כי תהגה צפינות בקול רם לנפשך, ולוא ידעתי כי סוד היא כי אז לא ערב לבי לגשת אל הדלת לשמוע, ואולי הנני עליך למשא כעת – אעזבך לנפשך, רק איעצך עצה ישרה בטרם אעזבך: לבל תחשוב מחשבות בקול גדול כי תשחית לנפשך ותחטיא אחרים – ענה שמעון במנוחת לב ויקם ממושבו. בדבר שמעון את דבריו שבה המנוחה לאט לאט ללב דוד וחוות פניו העידה בו כי נִחָם על אשר דבר קשות את רעו ויקם ממושבו ויחזיק בידיו ויאמר: בוש והכלם מאולתך! האמנם אכסה ממך דבר? לך אמר לבי אגיד את הדברים ואתה שמעתם בטרם השמעתיך. –

שמעון הביט בו בעין חודרת ויאמר: אנא אל תכזב כי לא בכזב תקח לבי, התלאות הרבות אשר עברו על ראשי עד היום הועילו כמלמדים הקרי לב להביא דעת בלבי להבדיל בין שפת אמת לרמיה, לכן אל תאמר לכסות במחסה כזב על הבגד אשר בגדת כי בכסותך ממני מזמות לבך, לבל תהיה בעיני כנער אשר יכתוב באצבעו ביום השבת על זכוכית החלון המכוסה ברסיסי טל כי שכח כי שבת הוא וכאשר יתן עליו איש בקולו: מה תעשה? ימהר למחות את הכתוב וישכח כי בזאת יוסיף לחטוא. הן אראה כי חפצת להסתיר סודך מעיני, אך לא אקצוף עליך כי אם לא אוסיף האמין באהבתך הנאמנה, אך אם תאמר להוליך אותי שולל באמרי פיך, אז אפרד מעליך לנצח. –

– חטאתי סלח לי והשמיעני במה אוכל לכפר פניך. –

– כאשר תדבר אלי נכוחה כאשר אהבתי או אז אשוב לשמוע דבריך. –

– חטאתי, חטאתי לך ולא אכחד כי חפצתי בתחלה לכסות ממך הדבר, אך עתה אראה עין בעין כי כה רצה ה' אשר הביאך הלום לבל יפלא דבר מאוהב נאמן כמוך. –

– אל תצמד חנף ואל תשא שם אלה לשוא. –

– חי נפשי כי לא אדע דבר אתך, לכזב לא תתנני כאשר אדבר אמת לא תתן אמון בדברי. –

— הנה כי כן אמרו חכמינו: כך ענשן של בדאים, אך הלא ידעת כי אשנא שפת חנף כלשון רמיה וטוב בעיני משתיהן חן שנין מאשפת איב, כי ממני ארע אי אבקש להזהר, והרמיה תלכדנו כצפיר בעת אשר נעבר בטח, ולוא חשבתיך לאיש אוהב מרמה כי אז כבר לא הוספתי את הבט בפניך, אך ידעתי כי עוד ישרה נפשך בך, אף כי משכת ידך את לוצצים, לכן אקרבך כרע כאח לבל הלך כשה איבד אחרי חבריך מדיחך, ותקותי בי כי עוד אשיבך הדרך הטוב, כי אנשים כמוך אשר לא מרע לב כי אם מקלות דעת יתעו לפעמים מדרכי יושר וישובו על נקלה מדרכם בכל אם יכרו להם אזן לשמוע מוסר, ועלי המצוה אחרי כי ארעך מאז וקראתי לך בשם רעי לפתוח שפתי עמך ולהוכיחך ולערוך לפניך את הדרך הטוב למען תבחר בו. —

— השמיעני נא — קרא דוד ברגז — מה על פעלתי כי כה תכונן חצי מוסרך על פני? —

— עוד תשאלני מה על פעלת? למשוך יד את לוצצים, את זוללים וסובאים, את המבלים ימיהם בבתי משתה ושחוק והוללות וזמה בפרים כל היום, האין זאת חטאת? לבלות לילות וימים בהבל, לפזר כסף אשר ביגיע אפים השיגני הנם, האין זה רשע בכל ורעה רבה? הן כל אלה עשית ותשאלני מה על פעלתי? התאמר כי שודדי ליל יתהלכו בחשך בתים מרחם אמם יצאו להיות שודדים וגנבים, או תאמין באמונת האוילים, כי הרשעים נוצרו לעשות רעה כל הימים ואולת ירם מהשכיל והיטב? לוא היתה כזאת, הלא אין יושר ואין צדק, אין תם ואין מרמה, כפי תמי ישרים ורשעים עוד אינם, כי איש ואיש ילך בדרך אשר יסד לו הטבע, ומדוע נרשיעם, או נצדיקם לפי מעשיהם? ואיך ירהבו השופטים בנפשם עז להביא כל מעשה במשפט אם קצרה יד העושים מעשות אחרת? הלא השופטים יהיו הרשעים והרשעים צדיקים! אכן זאת לא זאת! אבי החכמים לבני ישראל אמר: יש ביד כל האדם להיות כמשה רבנו, ונאמנים

דבריו, כי לא זאת התורה אשר תשמע מפי מורים מתעים
ואשר תקרא מעל ספרי היועצים לעשות רע, כי כלנו עבדים
הננו בידי הטבע החזק הדך לכל בני האדם ואת מהלכם
בחיים יתוה, רמיה בפיהם! תאות לבם התעתה אתם לעשות
רע והמה יַשִׁיאוּ רבים באשמתם, כי רק האיש אשר ישחית
דרכו, אשר יתור אחרי עיניו הוא ילך מדחי אל דחי מבלי
משים יצדיק הוא בעיניו, כי האדם קצר עינים הנהו וכאשר
לא יראה ולא יבין כי יגדל מיום ליום, כן לא יחיש את
הדרך אשר ילך בה, הולך יום ילך בטח בדרכו ויחשב כי
אין דרך אחרת, וגם התועה בדרכים נלוים לא יראה אין
ולא יתבונן ברעה אשר יעשה ויחשב כי יתהלך במשרים,
כי הדעת אשר נתנה לנו למען נבין מה טוב ומה רע, היא
גם היא תשנה פניה, לפי החפץ והתאוה, ותהפך טוב
לרע ורע לטוב, כאשר החך אשר נתן לנו לטעום מה מר
ומה מתוק ישנה טעמו. עת כי בטלו או כי מעטו הטוחנות
ויהפך מתוק למר. —

— אבל הערמת עלי במליך ועוד לא הראיתני חטאתי —
קרא דוד במגיד ראש — הן לא עשקתי ולא רצותי ולא רמיתי
ולא הוניתי ולא בלעתי חיל זרים, ומה כל החרדה הזאת?
כי אתענג יחד את חברת מרעי בעתותי מנוחה, וכי אוכל
ואשתה ואשלם בכספי אשר מצאתי לי בעמל, האלה הנה
החטאות והאשמות אשר תראינה בהררי אל בעיניך? —

— היא אשר דברתי — ענה שמעון במנוחה — כי גם
השודדים והעושקים לא מרחם יצאו כי אם לאט לאט למדו
ארחות רשע. זכר נא יום בואך הנה ושים אל לב אם לא
משרים אדבר; ערום יחף באת הנה, רעב ביום וקרח
בלילה אכלו חצי בשרך ואתה כאיש אובד עצות הלכת שחוח
בלא כח כל היום תחת סבל צרותיך כי התגברו ואיש לא שם
לב אליך, איש לא שאלך התדע לשון וספר למען יתן לך
עבודה, וגם חבריך אלה אשר ארחותיהם למדת לא הביטו אף
בפניך ולא חשבוך לאנוש בערכם, עדי שמתי אני עיני עליך

להמלה, כי ראיתי כי לב מבין לך ויש לאל ידך למצוא חית ידך מעמל כפיך אם אישיע לך, אז אכפתיך אל חדרי – לא למען בקש מידך כי תכיר לי טובה אזכירך את כל אשר עשיתי עמך כי אם למען הזכיר כי טובתך דרשתי ואותה אבקש גם היום ותשמע לעצתי – הלבשתיך ואשביע אותך, דברתי עליך טובות עדי מצאת נתיבות בתי עשירים להורות לבניהם ותמצא חית ידך מעמל כפיך, ואני פקחתי עיניך על דרכי רוב המורים בעיר הזאת אשר בְּקִרְבָּם כן שובבים המה ישנים לשמצה וקלסה בפי כל יודעיהם והזהרתיך מלכת בדרכם, כי אם להגות בחכמה בעתותי מנוחה ולקנות לב, כי בעת אשר הבטן לא תחסר נקל להשביע את הנפש השוקקה לדעת, ומה עשית אתה? התחברת לְרֵעִים רָעִים המבלים ימיהם במשתה והוללות ובאשר ענג שם אתה, תשמח כי כביר מצאה ידך למלא תאות נפשך, אך מדוע לא תזכור אחריתך? אנא יובילוך דרכיך אלה? אני אגדך מראשית את אשר יבוא עליך, אחריתך יהי לחרפת עולם ונחמת ונהמת והועל לא תוכל. –

– הגידה לי מטיף! – קרא דוד ורגז ושחק – מה הועלת אתה לך בהנזרך מכל תענוג? או מה היספת לך כבוד או שבר כי תקר רגליך מכל בית משתה ומחברת אנשים? האם יכבדוך בעבור זאת יתר ממני או מיתר המורים אשר מאסת בם? הלא כלם יענו ויאמרו כי גם אתה סרת מדרכי ישר, גם אתה תפיל בני ישראל למהמרת הכפירה והאפיקורסות, גם מעין זמה ותאוה לא ינקוך, ומי יענה כחשם בפניהם? שאל את כל בני העיר ויגידוך כי לא נופלים אנחנו בעיניהם ממך? כי המתחסדים יתנו כבוד רק לאלה אשר בדרכיהם יבהרו ויתממו אף אם שבע תועבות בלבם, ואלה אשר יחפצו חיים לא יחשבו לנו כמוך זאת להנאה על כי נבוא בסוד משחקים ועל כי נבקש להתרועע את אנשים. ועתה מה לך כי נזעקת? –

– על שאלתך מה הועלתי אני לי? אענך במלים

מעטים, אם כי עוד טרם אדע אם תבא עד תכּנתן. לוא כמוך גם אני חשבתי את דרכי רק על פי דבּרת בני האדם, כי אז צדקת, אבל אני אועיל לי אם דרכי ימצאו חן בעיני אני, אם לבי ישקיט ולא יחרפני על מעשי, אם אגוח ליום רע ולא אגור פן אפול בשוחה כריתי לי אני בידי ואל דברת בני האדם לא אשים לב, כי רק ביד החכמים לשפוט את החכמים והישרים את הישרים, והכם וישר הדרך לא יֵחַת לעולם מלשון בער ועקש דרכים. —

— אולם הן גם אני כמוך אדבר, וגם דרכי מצאו חן בעיני וגם אני שלו ולא אירא רע, ועל דעתי לא ארשע כי אהיה בחיים. עיני נפקחו לראות כי לא טוב לאדם לשבת בדד כל היום ולקרוא בספרים עד כי תכהינה עיניו, ולמען מי נבראו כל תענוגי בשרים אם לא למען האדם, למען יתענג בדשן נפשו בטרם יבואו ימי הרעה, הימים אשר בּמו לא ימצא עוד חפץ בחיים ובתבל והמונה? —

— איפו למדת את החכמה הזאת? ראה אראה כי תבחר לשון ערומים להשיב בדברי רוח על אמרי אמת, אמנם אחשוך את תשובתי ליום אחר ולא אוסיף לדבר מוסר באזניך כי אדע נאמנה כי יבא יום ותיסרך אולתך או אז תבין לשמוע מוסר, אך אחרי כי לקחה אזני שמץ דבר מאהבתך לכן אשאלך והודיעני מי היא אהובת נפשך? ואי זה הדרך ידעת אהבתה לך? ומה תאמר לעשות? —

— האח! גם אתה שאלתני שלש שאלות — קרא דוד בקול שחוק גדול, אם כי אזני השומע בחנו כי לא מקרב לב יצא השחוק — אות היא כי חפץ אתה לצאת בעקבותי ותקותי חזקה כי עוד מעט תצא גם לחול במחולות את יעלת חן. —

— אנא אל תתלוצץ והשב על שאלותי. —

— ומדוע זה התלוצצת אתה אם שונא לצון הנך? הנה כן דרככם מטיפי מוסר להניא את רעיכם מעבור בדרך אשר אתם תבחרו בו. —

— אמנם כן, אולי שגיתי גם אני בהתלוצצי אבל בכל

ואת אל נשכח כי לכל עת; בראשית דברינו עוד לא דברנו
בדברים אשר לנו לשית עליהם לב, לא כן עתה באשר דבר
נכבד מאד עלה על שפת לשונני עתה עליך להשיב ברוח
נכון ובדברים ברורים על שאלותי כי לא דבר רק היא, כי
כאשר אשער בנפשי הוספת על אולתך פשע, למשוך ברשת
האהבה נערה תמימה אשר לא תדע להזהר, תדבר אתה
חלקות עד אשר תפשיט כבודה מעליה ואז תאמר לא ידעתיך...

— הס! כי לא לדבר כדברים האלה, אני ארצה לדעת
כי ישרה נפשי בי ולא אתנך לדבר תועה אל אהובת לבי
התמימה, מחשבותיה טהורות כטוהר פניה, ומחשבותי,
כמחשבותיה, ובכל לבבי אחפוץ לבוא אתה בברית כדרך כל
ישרי לב, כי הנערה לקחה בליבתי ולבי, וזה שלשה ירחים
עברו מעת אשר ראיתי פניה בפעם הראשונה ותמצא חן
בעיני בינעת פניה וכחן שפתותיה, ומני אז תגדל אהבתי
מיום ליום, כי על כן בקשתי ומצאתי נתיבות בית הוריה אשר
קרבוני בכבוד, ואף כי היא החרישה עד היום הזה באהבתה
בכל זאת ידעתי נאמנה את אשר יהגה רוחה, כי בעד חרכי
עיניה הטהורות ראיתי עמק עמק תוך לבה הטהור אשר עליו
חרותה במכתב אלהים „אהבה" אך היום נודע לי מה מאשר
הנני, כי נותרתי אתה לבדי בבית בעת אשר כל בני הבית
הלכו להם ויעזבו אותנו יחד, ואחשוב למשפט כי אמה אשר
תקרבני כבן לה עשתה זאת בצדיה, למען תהי לנו הרוחה
לדבר כאשר עם לבבנו. ובראותי כי אין איש אתנו לא
משלתי ברוחי ואגיד לה את כל לבי, והיא בשמעה דברי
השפילה עיניה ופניה אדמו כתולע ותענה בענית חן:
מחשבותי כמחשבותיך —. האמין לי כי לא ראית אותה ברגע
ההוא כי אז נמוג לב האבן אשר בקרבך מאש האהבה, אך
מה אדבר אל איש אשר אל חמדת נשים לא יביט ונחת
האהבה לא הבין ואיך יבין את רגשתי אשר התימנה בקרבי
כהמות ים לגליו. —

שמעון הניע ראשו ויאמר: מאין תדע כי לא אהבתי

מעודי? האם כל משתגע מתנבא, או כל מתנבא משתגע, אך לא עתה העת לְהִוָּכֵחַ אתך אם אדע רגשי אהבה או אין, נשובה לדברינו, הנה אמרת כי היא גלתה כל לבה לך, אך היש בידה לקרב ולרחק כטוב בעיניה? הטרם תדע כי בנות ישראל מובלות אל אפריון כשור אל טבח? ואיך ערבת את לבך לדבר דברי אהבה את עלמה בטרם שאלת את פי אביתיה אשר רק מהם לך אחרית ותקוה? ומה תעשה אם לא יתנוה אבותיה לך? אך השמיעני בתחלה מי היא אהובת לבך כי אולי אדע אותה ואדע לשפוט מישרים. —

— היא בת שמואל שקלי, איש אשר ימצא חית ידו ברוחה והיא יחידה לו, וידעתי נאמנה כי הוא יתננה לי, כי הוא לא עצב מימיו את בתו אשר נפשו קשורה בנפשה — ענה דוד בבטחה.

פני שמעון שֻׁנּוּ בשמעו דברי דוד ולוא הביט בו דוד בעין בחנת כי אז ראה כי כרעם ברקים הלמו דבריו ראש רעו ויעתיקו מפיו מלים וכגבר עברו יין הביט כה וכה כמבקש מקום להמלט. אך דוד לא שעה אליו כי נפשו מלאה רגשות אהבה ולא ראה ולא התבונן למבוכת רעו. וכה החרישו שניהם רגעים אחדים, אחרי כן התעורר דוד בראותו כי רעו לא יוסיף לְהִוָּכֵחַ אתו ויקרא במנצח: עתה אתה תראה כי צדקתי? —

— צדקת — ענה שמעון כחולם — כי אבי אהובתך איש ישר מאד. —

— האם תדעהו? —

— אדעהו — ענה שמעון ויעקם שפתיו כאיש אשר יעביר על דל שפתיו דבר מר.

— אתה תדע את אבי שפרה, וגם את שפרה תדע? — קרא דוד בתמהון.

— גם אותה אדע — ענה שמעון בכבדות — כי היא לקחה לקח מפי כשנה תמימה. —

— אם כן הלא תודה כי אהובה כמה אין בכל הארץ?! —

– והיא השמיעה אותך במו פיה כי תאהבך ? –

– היא במו פיה השמיעתני באלה ובאלה ואאמין אמונה אמן בדבריה, כי לא תכזב. –

דוד לא ידע כי כחצים שנונים ירדו דבריו ללב רעו אשר שאל ויענה על דבריו כגבר עברו יין ובדברו חשב מחשבות אשר הציקו לו עד מאד.

כמשחק להמקרה הננו כל עוד אשר נחיה; יש יום אשר נבקש אהבת רע ונרבה עמל למעני ונקיה כי כגמול ידינו יֵעָשֶׂה לנו ותהי להפך, ויש אשר נשחק נבוז לאיש וממנו תבוא ישועה לנו; גם חברי דוד אשר שמעון מאס בם ויתן שמם לקללה החישו עזרה בפעם הזאת לשמעון ראש מריבם. בעת אשר ישב על מקומו במבוכה ולא ידע איך להמלט מזרם אמרי פי רעו אשר דבר בעליצות נפש ודבריו ענו נפשו, נשמע פתאום קול מאחרי הדלת, קול חברי דוד אשר באו גם המה לבקר בחדרו, ויהי כשמוע שמעון את קולם התעורר ויקם ויאמר: לא איבה לראות פניהם ומהר בערב אשוב אליך ועוד נדבר דברינו – ויצא.

ב.

שִׂמְחָה לָאֶחָד תּוּגָה לַשֵּׁנִי.

מה זה היה לשמעון כי נהפך פתאום לאיש אחר? מדוע בא במבוכה ולמה זה מהר לצאת? אם ישאלוני הקוראים, ולהם הצדקה לשאל זאת מפי כי אחרי אשר אובילם אחרי, עלי גם להשמיע להם במו את כל הדברים אשר אַרְאֵם, אמנם הבו לי מעט כי שמעון במו פיו השמיע כל אלה בשפה ברורה, כי אף הוא היה כביר כח לב בהורותו לרעיו את הדרך ילכו בה והוא לא שמר בכל עת לעשות את דברי התורה אשר יצאו מפיו, ואף כי לפני רגעים הוכיח את דוד על פניו על כי יחשוב מחשבות בקול גדול, בכל זאת שבח את התורה הזאת כאשר היתה מבוכתו ויצא מאת פני רעו

ויגלה את כל לבו ברחובות קריה. אם שמעו גם העוברים ברחוב את כל אשר דבר זאת לא ארע, אך אני אשר ידעתי כי עלי החובה להשמיע את הקוראים את אשר בלבו הלכתי אחריו לשמוע מה בפיו.

– סורו כל חזיונות לבי, חפץ ותקוה עזבוני – דבר לנפשו שמעון בצאתי – למה תשובו תתפלאו בי? הן שנים רבות סגרתי את לבי בבריח ודלתים לבל תבוא בו כל תאוה, לבל תתגנב התקוה הבוגדה אשר כבר הפליאה את מכותי. ולמה זה נואלתי פתאום להאמין בטוב? האני אאמין בטוב? האני אבקש אהבה? יאמינו בטוב, יבקשו אהבה גם ימצאוה אלה אשר בחן ויפי הפנים ברכם הטבע, לב מלא חכמה ויֹשר לא יֵרָאֶה לאיש, רק יפי הפנים תחמוד עלמה בלבה ולא יפי הנפש, ומראשית כזאת ידעתי ובכל זאת נואלתי להאמין כי תאהבני, כי תדע להוקיר חין ערך דעתי, ועל כן עמלתי ימים רבים לקנות לי לב אביה ואבי אמה, והנער השולל הזה מצא בין רגע את אשר בקשתי ימים רבים ולא מצאתי. רַע גדלתי לפצעי! הנה זה חלקי מני אז! כל אלה אשר רוו שבעו מנדבת כפי המה נהפכו בי לנגעי בני אדם. האין די עלמות בעיר כי יאהב אך אותה, את האחת אשר אמרתי בצלה אחיה, האחת אשר תמונתה כאור מאיר, כמלאך ישועה האירה אלי בעת אשר נפוגותי ונדכיתי, בעת אשר בדד ישבתי ונשיתי טובה, ואך אותה זכרתי ותהי לי לששון לב, האחת אשר למענה נשאתי וסבלתי כל עמל החיים בשמחת לבב הוא אך למענה עמלתי, ועתה בא הוא ונִאֵר מגדלי חזיונותי וישבר ויפוצץ כל הררי תקותי ברגע אחד ומה לי עוד בחיים? – אמנם האם אראה בעיני כבלע זר את מקור חיי ולא אעשה מאומה? האם אראה בעיני כידי? האם אשתה חמת הקנאה ואחבק ידים? האם לא אנסה כחי למלחמה אולי תעלה ידי על יד איש ריבי?... רעיון רוח! האם אשים מתג ירסן על רוחה להטותו לחפצי, האם אצוה עליה במפגיע: הרפי מאהוב את אשר תאהבי ואהבי את אשר לא תאהבי!

האם אבוא ואתחדד לפניה ברב חכמתי ואפקיד עליה כי תבחר בחכמה מיפי, בלב יגור מעינים יפות, בשפת אמת מלשון חלקות? לבה נתונה לזר ואין לי עוד כל תקוה בחיים. —

בדברו את הדברים האחרונים הוריד לארץ ראשו ויאנח בשברון מתנים ויוסף ללכת הלאה בכבדות. זמן כביר הלך מבלי דעת אנה פניו מועדות ולא הוציא הגה מפיו, ופתאום התעודד ויקרא: אבל מדוע זה אהיה אני בכל עת המנצח במלחמה? למה לא אאזור כח להלחם מלחמת החיים בכל הארם? בדרכי יושר אלך ואדכא נפשי ואתגנה למרמס לפני איש מלחמתי! האם ביושר ילחמו בי? אין זה כי אם מורך לב! היוך קדמון לחיי חברך, אלך ואזהיר את שמואל לבל יתן אמון בדברי קל הדעת אשר בצלו תשבע בתו בעם ומכאובים. האם ישנה דרכו לטוב כאשר ישבנה ברשתו? האם יאמר לחבריו הוללים לא אבירכם עוד? האם תמצא ידו לכלכל את ביתו? אסב את לב האב אחורנית ממנו ואז תנחם גם שפרה ממחשבתה ותראה ודעת כי טוב אני לה מעשרה כמהו, לא! לא אתן נפשי למיט, הוי לא תהיה! — קרא בקול עז וירחיב צעדיו וילך בחפזון רגעים אחדים, אך פתאום הרים ראשו ויקרא: עמוד! אנה פניך מועדות? להכות את רעך בלשון! אך זאת היא עצת שאול! למען המצא תאות לבבך תעשה דבר בליעל מאין כמהו? ואיה איפוא יושר צדקתך יקר לבבך? לא! לא אשחית את נפשי, רב כח לבי לשאת בעם ומכאובים מחלק חבלים באפי, יחיו בנעימים כי כן רצה ה׳ ואני מת כי אסבל עצתו! לא אעשה שקר בנפשי להצמיד על ריעי דברי בלע, וגם אני אהיה לו לישועה, ואם אמנם אהב הנני את שפרה, אך האם בעבור זאת אבקש להפיך עליה לילה ולרכאה ולהשבית אשרה? ואם אוכל וראיתי בצרת נפשה?...

— השלום שמעון? — קרא קול איש מאחריו ויניח ידו על שכמו, הוא הסב פניו ודמו לבבו קפאו בראותו את שמואל אבי שפרה ואשתו ובתם הולכים אחריו והוא קרא

לו לשלום. הוא נבוך מאד ויקרא שלום בשפת עלגים.

– דבר לי אליך – אמר שמואל אליו – נלכה נא לאט ונדבר – ואֵין עבודנה לפנינו – אמר אל אשתו ובתו כי דבר לו אל שמעון. הנשים עברו ושמעון נטה אזן לשמוע את אשר ידבר הדובר בו ולבבו היה כהולם פעם.

– שמעון – קרא שמואל – הלא ידעתיך לאיש ישר ואמונים לכן אשאל בעצתך ואחר דבריך לא אשנה. הנה אחד מהמורים דוד שמו נודע לי זה ימים אחדים, האיש הזה מצא חן בעיני במראהו, ודרכיו עוד טרם אדע, והיום בא אלי איש וידבר על לבי כי אבחר בו לתת לו את בתי, בלי ספק תדע את האיש ואת שיחו, לכן השמיעני נא אם כשר הדבר לפני או אין. –

– היא איש דעת וישר דרך וימצא חית ידו בכבוד ואין טוב ממנו – קרא שמעון בחפזון כמו ירא לנפשו פן ידבר בו סרה כאשר היה את לבבו בתחלה, ויוסף להרבות מהללו וישבח כי בחפצו לעשות יֹשר ומיראתו פן יעשה רעה בשאתו חרפה על רעו, שב ויעשה רעה בדברו עליו טובות אשר לא נמצאו בו, ובחפצו לצדק הרבה לרעו האחד הרשע הרבה לרעו השני אשר האמין בו ויבקש עצה מפיו. אמנם הוא לא שם זאת אל לבו כי שמח ביֹשר לבבו אשר לא נתנהו עשות רע, והשמחה הזאת השיבה לו גם את המנוחה אשר נגזלה ממנו מעת אשר שמע כי שפרה תאהב את איש אחר.

– רב תודות לך רע נאמן – ענה שמואל בתודה – כי נחמתני כי לא כראיתך ראיתי אני, אמנם עתה אראה כי שגיתי ואשמח מאד כי שגיתי במשפטי, ובואת אשמיע ברגע לאשתי ובתי, כי לששון לב יהיה להם – שניהם מהרו ללכת וישיגו את הנשים ושמואל כפר להן בשמחה את אשר שמע מפי שמעון והנה הוסיפו לשאל והוא הוסיף להלל אף כי כמעט נחם על מעשהו, וכל אשר הוסיף להנחם כן הוסיף להלל, עד אשר נלאה עוד כלכל את המהמה אשר ערכו פיו ולבו ויפטר מהם ללכת הביתה.

ג.

מְאַשְּׁרֵי מַתְעִים.

מה הגה לב שמעון בשכבו על מטתו? אם נחם מדברו ובליתו יסרוהו על כי עשה שקר בנפשו להלל את איש ולבו בל עמו. או הוסיף לאמץ לבו לשאת מכאובים מידי הזמן ולהחזיק בדרכי יֹשר, או חשב מחשבות להסיר את האהבה מלבו לבל תענה נפשו, או התאונן על רֹע גורלו, או כל אלה יחד הגה בלבבו? זאת לא אדע כי לא שמעתי מפיו. אך פניו העידו כי ביום המחרת כי שבע נדודים כל הלילה ואחשיב למשפט כי עשתונותיו לא נתנו דמי לו בעת אשר שפרה שכבה על משכבה ותהזה לה חלומות נעימים כל הלילה. אך גם מעיני הוד נדדה שנה, לא מרב מחשבות כי אם מרב מעשה, כי בעת אשר שמעון התהפך מצד אל צד אחר כי כוס המקרה אשר שתה היה לרעל בקרבו, בעת הזאת שלח הוד את ידו להחזיק בכוס־היין יחד את חבריו אשר באו לביתו ואשר גבורים היו לשתות יין מאין כמהם ומרוח גבורתם אצלו גם עליו.

שמעון בחל ברעו הוד וזאת שמענו מפיו, אך האם צדק במשפטו? נטה נא אזן ונשמע מה בפיהם בדברם על אדות איש ריבם ונדע לשפוט מישרים.

– העוד החזיק באהבתך להדוב האורב הזה, אשר ישנא את כל בני האדם? – שאל אחד מהחבורה את הוד בראותו את שמעון עובר על חלון הבית. האיש השואל היה איש גבה קומה ודל בשר, כבן שלשים שנה, שערותיו צהובות וזקנו מגלח, בגדיו לא העידו כי עשיר, שפתיו לא ענו בו חכמתו ועיניו לא הראו תֹאר פניו. אך כל אלה יחד היו לעדים, כי עצל הוא במלאכה ולא ביתי, וכי רֹע לב וקנאה חמדו את לבו למושב להם.

– נפתלי צדק מאד בריבות שפתיו – קרא איש אחר

כבן עשרים, קטן קומה ודל בשר עד מאד, בלחייו שלח רזון, עיניו אשר הביטו אל גל בכל עת היו כהות, פיו פתוח תמיד כמו פערהו למלקיש, אך במלבושיו לא נראה רֵרָשׁ.

– ומה תשיב אתה על תוכחתם? – שאל שלישי, איש כבן חמש ועשרים, שחור משחור ועיניו כעיני החתול ובקומתו גדל מעט מחתול ועד קומת הכלב לא בא. האיש הזה היה ראש יריבי שמעון כי היא הלך בדרכי לב האומרים, „כיס אחד יהיה לכל בני האדם" וישנא תכלית שנאה את כל איש אשר סגר כספו בארון והוא לא עשה כזאת מעודו, כי אם בשמחת לב חלק את רעיו חלק כחלק בכסף – אשר היה להם, כי את כספו אכל בעודו בכפו, ועל כן היה גם שמעון כבן בליעל בעיניו, כי לא פתח את כיסו לו מעודו.

– אין מלה בלשוני להצטדק – ענה דוד – אך האוכל לגרשנו מהבית בבואו? –

– ומי זה יעצר בידך? – שאלהו השלישי אשר בשם בוקי נקרה.

– לבי לא יתנני לעשות כדבר הזה, אף כי נלאיתי נשוא ריבות שפתיו כי יצוה ויפקוד בקול מושל כמו עבד הנני לו אך אזכור חסדיו עמדי ולא אוכל לשכוח טובה. –

– חסדיו? מה המה החסדים אשר עשה אתך? היא הלוה לך שקלים אחדים? הלוה יקרא חסד? השב לו את הכסף ושלח אותו לעזאזל, ואם אין כסף בידך תשלם לו בעת אחרת, אך מי יכביד עליך אכפו לכוף ראשך לפניו ולשמוע ריבות שפתיו כל היום? –

– בוקי צדק מאד – קראו כלם בקול אחד.

– התפאר נא עלי כי אני אוציאך למרחב ובעוד ימים אחדים יעזוב שמעון את העיר – קרא איש כבן חמשים אשר ראשו כפוף כאגמון ועיניו משוטטות בחוריהן. ובמה כחך גדול? – שאלהו בוקי.

– העוד תשאלני במה כחי גדול? – שאל האיש ברגז כמו נכלם מדברי בוקי – הלא אני הסבותי כי גדליה גרשהו

מביתי וגם מידי תהיה זאת לי כי חמור יגרשהו מביתי ואז
אפסח כל מחיה לו ויעזב את העיר למען בקש אכל לנפשו . —
— האתה הסבות כי גדליה חדל מתת בניו על ידו ?
אבל להשמעות אונים שמעתי כי שמעון חדל להורות לבניו
יען כי אין עתותיו בידו . —
— האם בפעם הראשונה הפיח כזבי כזבים ? — קרא
נפתלי בשחוק .
— האותי תכנה בשם מפיח כזבים ?! — קרא כזבי
בתלונה — שאל את כל יודעי אם עבר מעודי שקר על פתחי
פי , חי נפשי כי מעודי לא כזבתי . —
— וזה היא הכזב הגדול אשר כמהו לא השמעת מעודך —
כלם שחקו וגם כזבי שחק ויאמר : אני לא אדבר שקרים רק
באשר אחפין לברות על איש שיחה או להדיחו משאתו אז
לא אשמר פתחי פי , אך הלא כל הנלחמים לא יבקשו חשבונות
רבים במה להלחם , כי אם בבא בידם יכו ימחצו את כל
הקרב אליהם , וכן אעשה גם אנכי ולא לחנם עבדתי שמונה
עשרה שנה בעבודת הצבא . —
— האתה עבדת בעבודת הצבא ? — קראו כלם בקול
שחוק גדול — ומתי היה כדבר הזה ? —
— הלא פי כזבי הדבר אליכם ועוד תשאלו ? — קרא
נפתלי — הלא שלשם מתו גם בנו ורעיתו והיום המה חיים . —
— מה זה הדבר כי שלשם מתו אשתו ובנו ? — שאלו אחדים.
— האם לא שמעתם את אשר עשה שלשם ? —
— השמיענו נא —
— שלשום בא אל הגביר רבי שלמה ויספר לו בדמעות
שליש כי אשתו ובני מתו לפתע פתאום וידו קצרה מקנות להם
בגדי עלמים , נחומי רבי שלמה נכמרו על האמלל הזה ויתן
לו עשרה כסף ויצא מבית ר' שלמה וילך עוד אל שנים שלשה
ויעלה חפצו בידו למצוא כסף , אך בדברו כדברים האלה
באזני גדליה עברה אשתו על פני החלון , אז נתן עליו גדליה
בקולו : הלסבבני בכחש תאמר ? הלא אשתך עברה על פני

פתח ביתי זה עתה ! – אבל כובי לא נבעת ולא נכלם ויקרא בקצף : אמנם האני חטאתי כי עודנה בחיים, אני הלא אך זאת אבקש מאלהי ישעי, כי יסתירנה בסתר כנפיו ולא עלי תלונתך – כלם שחקו וגם כובי שחק.

– וכאשר נדבר בכובי אשמיעכם גם אני את אשר עשה זה ימים אחדים בבית שלמה שקיוני – ענה ביקי אף הוא חלקי – הוא בא אל בית שלמה ויאמר כי יבקש להורות לנערו שפת צרפת ויישר הדבר בעיניו, אך אשתי מאנה בדבר היה כי כבר בחרה בצרפתי מלדה ומבטן להיות למורה לבנה, וינצו יחדו האיש והאשה ויגמרו אמר כי יקראו לצרפתי ולכובי ויתחרו יחד בשפת צרפת למען ידעו במי לבחר. כובי לא נבהל בשמעו בזאת אם כי לא ידע דבר אף דבר אחד בשפת צרפת ובבוא הצרפתי קרא בקול גדול דברים זרים ומוזרים וישתומם הצרפתי ויניע בראשו לאות כי לא יבין דבר, אז מצא כובי ידים לקריא בקול גדול יהודית : ראו נא ראו כי איש מרמה היא, כי לא ידע ולא יבין אף דבר בשפת צרפת ועוד יעז פנים לאמר כי צרפתי הוא, אין זאת כי אם את גנבים חלקו ויביא לרגל את הבית –. אדון הבית אשר לא ידע דבר בשפת צרפת כאשתו התקצף ויתן בקול עז על הצרפתי : צא מזה איש מרמה פן אחזיק בערפך וגלגלתיך מהמעלות – והצרפתי הנבוך מאד אשר לא הבין דבר מכל הנעשה מהר לעזב את הבית וכובי נבחר למורה, אך כובי לא הסכין להורות בתחלה כירח ימים ואחר כן לביא על שכרו, כי אם בראש החדש יקח את משכרתו, היא נתנה לו והוא לא הוסיף להראות את פני שלמה. ויהי כאשר פגש בו ברחוב ויתן עליו בקולו : הוי נבל מדוע רמיתני ? – אז העמיד כובי פניו ואחרי כן נתן קולו בבכי : קלל והרף כאשר בלבבך אחרי כי אלהי קללני, על עון נשבר יהלכו שועלים. –

– ומה זה היה לך ? – שאל שלמה ברגשי רחמים.

– הוי יאבי כי שבר על שבר קראני, זה כשבעה ימים

מתה עלי אמי, ואשתי ושני בני נפלו למשכב והנם בין המות ובין החיים, והיום קמתי מעל הארץ כי תמו שבעת ימי בכי אבל אמי למען בקש עזר בצר להחיות נפש אשתי ובני — שלמה אשר נחם מאד על כי רצין נפש דל בעת צרתו הוציא מכיסו עשרה כסף ויאמר: הא לך שכר לירח אחד והראשונות לא יזכרו. —

— אבל מי יורה לבניך עד אשר תשוב אשתי לאיתנה? — שאל כזבי ברוח נשברה.

— אני אחכה עד העת ההיא — ענה שלמה בתֹם לבב.

— אבל אני לא אעשה כדבר הזה, חלילה לי משלם רעה תחת טובה, כי פן יארכו הימים ובניך לא יקחו לקח, לא כן, הנה אשלח לך מורה טוב מאד אשר יורה לבניך, ואני אשלם לו מן הכסף אשר לקחתי מידך. —

— יהי לך אשר לך — ענה שלמה — ושלח את המורה אלי כי צדקת. —

— הוי איש שפתים — קרא כזבי — האם מת כזבי וקבר עולמים שם מחסום לפיו כי אתה תביע את כל גבורותיו וחין ערכו! הן עוד כזבי חי! ולו חפצתי אני להשמיע את הגדולות אשר עשה כזבי, כי אז השתוממתם ושרקתם כי יודע אני את כזבי יותר מכם אך לשוני לחכי דבקה ומלה אין בלשוני. —

— ולמה זה דבקה לשונך אל חכך? — שאל אחד. —

— כי זה יותר משנה לא בא יין אל פי. —

— הלא אתמול שתית אתי יין? —

— שקר בפיך! אתמול הייתי כל היום בבית החדש אשר נבנה על חוף הים, כי קרוא הייתי אל המשתה אשר רבין אחוניו, הראיתם את הבית הגדול אשר חצי פרסה ארכו ורבע פרסה קומתו הנבנה מחוץ לעיר? —

— הן לא תכזב עוד כי אם כמשגע תדבר, ואיה איפו יקחו לבנים לבנות בית גדול כזה? —

— לא רבים הנה הלבנים הדרושות לבנין הזה, כי אך

אמה רחבו — . כקול רעם פרץ קול שחוק מפי כל האספה וגם כזבי שחק .

— אך הלא לשינך מדבק מלקוחך ואיך תדבר ? —

— רב לכם השתולל פה, נלכה נא אל בית המשתה — קרא נפתלי וכל האספה התנשאה כחיל צבא לפקודת שר החיל וילכו יחד אל בית המשתה, שם שתו כל הלילה וישחקו בקלפים ויתהוללו ויצאו לבקש אהבה . . . וביום השני כאשר התעורר דוד משנתו נבהל מראות כי מורה השעות אין בחיקו ויתעצב מאד אל לבו, כי דמה כי נגנב ממנו, אך אחרי כן זכר כי הכסף אזל מכליו ויתנהו בערבון ויחדל מדאוג, ובכל זאת עלו להגעים דברי שמעון על לבו ויגמר אמר לשבת הלילה בביתו ולחכות לקראת שמעון אשר אמר לבוא, ולרעיו אמר כי בלילה הזה הוא קרוא אל אחד מאוהביו לבל יבאו ויפריעוהו, כי אף כי רגז בכל עת בשמעו דברי שמעון, בכל זאת ידע בלבו כי דברי אוהב המה .

ד.

מוסר אוהב .

גם אני אסיר עיני כמך הקורא מהחברה אשר אתה התהולל דוד כל הלילה, כי לא נגע לנפש ולא נחת ללב יתנו לנו מראות באלה, כי אם אנחה ודאגה תשברנה לבנו בזכרנו כי אלה המה המורים לבני הנעורים בעיר הגדולה הזאת, אלה וכאלה יחנכו לדור החדש לבחר דרך בחיים, אלה וכאלה אשר דעת לא ידעו, מוסר החוק מכליותם יועצו ישליכו אחרי גום, אשר רק בשפת חלקות אשר ישיתו לאמות הנערים אשר לא תדענה עד מה, יביאו בתיהן, ועל ידם ינתנו בניהן אשר בהם כל כבודן ותקותן, והתורה אשר יקחו מפיהם בני הנעורים הלא יבין איש ואיש, לכן נסיר עין מהם ונשובה אל שמעון אשר גם הוא סר מהם ויבוז צלמם ונקרבהו באהבה יען כי לא באלה חלקו .

– מדוע פניך זועפים ? – שאל שמעון את דוד בבואו לעת היעודה – הלא כאשר הנך באהבתך, אז אולי עלו מחשבות על לבך כי לא על נקלה תמצא תאות לבך ? –

– ולמה זה יעלו על לבי מחשבות כאלה, אחרי אשר היא במו פיה השמיעתני כי תאהבני ? –

– אולי מאשר כי כביר מצאה יד אביה לתת לה שלוחים ותפחד פן יבקש לו איש אשר יקחנה אתו כביר אל בית מלא טוב, ואתה הלא בן בלי שם ועשר הנך בעיר הזאת, שם ועשר אבני הנזר אשר יהיו נס להתנוסס על ראש האיש אשר יבקש לו עזר כנגדו. כי על כן באה דאגה בלבך פן לא יתננה אביה לך ? –

– מחשבות כאלה לא עלו על לבי. –

– ומדוע לא חשבת כזאת ? ומה תעשה אם ימנע שלמה את בתו ממך ? –

– אז אדע מה לעשות. –

– השמיעני נא במה כחך גדול ? –

– לא אחפוץ לגלות לך בעת הזאת את אשר אחשב בלבי, אך כאשר יצא זממי לפעולות אדם, אז תראה והשתוממת ותקרא: הגדלת לעשות! –

– הגידה לי מחשבותיך כעת. –

– לא אחפוץ –

– הנך תגיד – קרא גדעון במצוה.

– ומה תעשה לי אם אשמ־ה לפי מחסום ? – שאל דוד בלצון.

– לך לא אעשה מאומה רק אלך ואגלה את אזן אביה אשר יחשבני ברעי, כי דבר סתר יציק בקרבך וכבואך לביתו ישליכך אחרי הדלת והמזוזה – ענה שמעון במנוחת לב.

– מה לי ולך כי באת להרס מגדלי אשרי ? – קרא דוד בקצף – הלא צדקתי באשר חפצתי להסתיר ממך את כל אשר יהגה רוחי, כי לבי נבא לי אשר אתה תהיה לי

לשמן בידך הצלחתי, הן זה דרכך מאז להכניס ראשך בדברים אשר לא לך המה –

– שגית מאד, הדבר הזה נגע עד לבי, כי המצוה על כל איש ישר הולך להשיב שה נדחה אל רבצה ואף כי עלי אשר הנני אוהב לאביה, כי מי יודע מה תהי אחרית השה התמה אחרי אשר תפול בידך? –

– הנני בר לבב כמוך! –

– אולי צדקת בדבריך, אך ברגע הזה כאשר תדבר עמי, לא כן תהיה בחברת האהובה, שמה לא תמשל ברוחך, כי קלי דעת כמוך יחוגו ינועו על גלי המקרים בקצף על פני מים, יש לאל יד מקרה טוב להרימך על, להשיבך את ישרי לב, ויש לאל יד מקרה רע להשיבך עד הכא, להמנות את פושעים, על כן איעצך אל תבהל ברוחך ואם נכונה תגור דרכך באשר אמרת הנני לתת ידי לך ונכון הנני גם להיות לך לפה אל אבותיה אם תחפץ, אך עלי לדעת בתחלה כל אשר תחשב בלבבך –

– רעי! ידידי! מלאך אלהים אתה! – קרא דוד פתאם בשמחה ויתנשא ממקומו – עתה אראה עותתי בחשבי אותך לאיש הבכים, כי רק אתה אוהבי באמת ואפס עוד, אך הקם נא דבריך יהיה לי לפה אל אבות אהובתי, וידעתי כי כל היכל, כי קסם על שפתיך ובידך אפקיד אשרי ותקותי. ועתה התסלח לי? התעשה שלום לי? –

– ראה נא ראה, שולל! – ענה שמעון – האם לא צדקתי במשפטי כי קל אתה בדעתך כקש לפני רוח, הן לפני רגע התקצפת רגזת התחך ותתן עלי בקולך ותתנני לפני בן בליעל משבית שלום, וברגע נהפכתי לאוהב בעיניך ותבקש שלום, יען כי דבר יצא מפי אשר מצא חן בעיניך, אבל איך אאמין בך, ואיך תאמין אתה בנפשך אחרי אשר לרוחך חליפות וצבא? לכן לא ארפך בלתי אם גלית כל לבך לי ואדעה לשפט מישרים אם לעזר לך או להחל. –

— הן הגדתי לך כי נפשי איְּתָה לביא אתה בברית כדת אם יתנו אבותיה אותה לי, —

— ואם אין? הגד אל תכחד, ואם לא יתנוה לך מה תאמר לעשות? —

— ואם אין — ענה דוד בשפת עלגים בהורידו לארץ עיניו — אבוא אתה בברית למרות רצון הוריה. —

— ואיך תעשה כדבר הזה? הלא בעיר הזאת ידעו אותה ולא ימצא אף אחד ברבנים אשר יאות לעשות רצונך בעד כל כֹפר. —

— אז אעזוב את העיר והיא תלך אחרי, כי אבטח באהבתה. —

— אך זאת היא עצה לא שמעוה כל חקרי לב — ענה שמעון במניד ראש — הנה אף אם אאמין בדבריך כי היא תהיה כיונה פותה ללכת אחריך אל אשר תחפץ — אף כי לבי ימאן האמין בדבר הזה — אבל שים אל לבך מאין תמצא טרף לביתך בעיר נכריה בלי משען בכפי עזרת רעים? הן גם פה בעיר אשר ידעוך לא תמצא יותר מכפי צרכך ואף כי בעיר נכריה אם תרוד ללחם איה! הלא פה בעיר הזאת יֵצר לך המקום לשבת יהדו את האיש אשר גזלת בתו ממנו ובלי כל ספק ירדפך, הלא אז נביל תביל גם אתה גם אהובתך אשר תכיר עיתה במלאת ספקה ותשים אשם נפשך. —

דברי שמעון הביאו את דוד במבוכה ויחשה רגעים אחדים, אחרי כן התעורר ויאמר: אבל אני אדע נאמנה כי היא תלך אחרי מחפץ לבה, כי האהבה קָנְתָה רוחה כרוחי ותתן לנו לב אחד, וזאת הגידה לא כחדה, וידעתי כי היא תשבע שמחות לשבת בצלי אף אם במצור ומצוק נחית. —

— כאלה וכאלה יאמרו כל חסרי לב אשר לא ידעו עוד מצור ומצוק, ואשר כל חכמתם ודעתם בדרכי החיים לקחו להם מעל ספרי־אהבים הנואמים נאום כי ביד האהבה למלא כל מחסור ולרפא כל שבר, אמנם מקרי החיים לא יהיו לפי הדרך על פי כספרי כספרי־אהבים ולא ישאו פנים

לאהבה, ועת אשר תם הכסף יבוא המחסור הנורא וידפוק באצבעותיו הדלים והרזים גם על דלתי משכן האהבה, ומפניו יחילו גם שכורי יין כוסח, וגם עינים יונים השכחנה עת ילטוש עין וזעם להם, יחרדו, יבהלו ויבקשו ידים להמלט... זכור ולא תשכח, כי האהבה לא תהיה לאהובתך למחסה בקרה ולא לעדי בקיץ, יעברו ימי השכרון ימי התרדמה וחפץ החיים ישוב למצוא מסלות בלבה, וידיך לא תעשינה תושיה או אז תהפוך האהבה עורף ותנוס מפני המחסור האכזרי, כי כן דרכה מאז ועד עולם, ולא לעתים רחוקות תהפך גם לאיבה. שים אל לבך דברי, הנה תאמר למשוך אחריך נערה אשר גדלה בבית מלא כל טוב ומעודה לא ידעה מחסור, ופתאום לפתע תראה כי היא היתה בכל רע, כי רגע באולתה הלכה אחרי מראה עיניה ולארך ימים תהיה במצור ומצוק, אז תשכח את דבריה אשר דברה לך בהם נפשה מאיש האהבה ותשים אשם נפשך, כי אתה הוא האכזר אשר גרשה מבית תענוגיה. האהבה תלך הלוך ונבל ופרי האהבה יציצו כעשב הארץ. בנים ילדי יקומו וישאלו אכל לנפשם – ואין, ואם תמצא נחת במעשי ידיך אלה? וגם רעיתך האהובה אשר אמרת בצלה תראה אור החיים תהיה עליך למשא, אז יהפך לבך בקרבך, כליותיך ייסרוך במוסר אכזרי, תחרוק שן ותמס תהליך והועיל לא תוכל! – דוד הוריד לארץ ראשו ויחשה רגעים מעטים כי דברי רעו העירו בלבו מחשבות חדשות, או ישנות אשר כבר נשכחו מלבו. שכלו להם את אהבתו אשר הכתהו בסנורים, עד אשר עלתה ידה על מתקוממה ותפח בו רוח חדש ויתעודד ויקרא: לשוא תעביר על פני מראות מוראים מרגיזי לב להחרידני! עוד לא נדחה תושיה ממני, עוד ידי רב לי למצוא טרף לביתי ואהבתה היא תסמכני לעבוד עבודת עבד מבלי התאונן, גם בבר לבה ותמתה אבטח ולא אפחד כי היא לא תבקש מאתי גדולות, ומדוע אפחד מחמת אביה? מה יעשה לי? בתחלה יתקצף וירגז ואחר כן יעשה שלום לי, הן יחידה היא לו וכאשר

יראה כי הנעשה אין להשיב אז ישיב ממנו אפו ויתמכני כי
הקצר נפשי בעמל בני. גם רעים רבים לי אשר יעמדו
לימיני לעזרני ולא אירא רע. —

כאשר הוריד דוד ראשו ביגון אז הרים שמעון את
ראשו וזיק תקוה נשקף מעיניו, אך כאשר הרים דוד את
ראשו בבטחה השפיל היא את עיניו ויתאמץ להסתיר בחבי
אנחה אשר בקשה לפרוץ ולצאת ויאמר: הוי נער אין תבונה!
הנך בוטח באהבתה בטרם תבנת את רוחה ובטרם תבנה היא
את רוחך, הנך בוטח באהבתה אחרי אשר שמעת שתים
שלש מלים מפיה, הנך בוטח באהבתה בטרם נוכחת כי
מישרים תאהבך, ולא תשיב אל לבך פן היא אך צל עובר,
יתעבר כאשר באה בין לילה, הן לא תדע ולא תדע הדבר
כי על כן תאהבך מישרים, הלא רק בתאר פניך לקחת
לבבה, ומי זה רוחך יתקן, כי לא יבוא איש יפה תאר
ממך וירש מקומך בלבה? אם רק על תאר הפנים נשים
מבטנו או משענת קנה רצוץ בחרנו לנו, אהבת הפנים היא
אהבת איש רא־בנית אשר ישתעשע בילד היום בדבר אשר
מצא חן בעיניו ומחר יוציא ישן מפני חדש. אל תבטח
באהבה כזאת! הנה יצורי התבל יאלפונו דעת, ראה דרכי
השושנה וחכם: כל הלילה התעלסה באהבים ותחבק בין
זרועותיה את הטל אלוף נעוריה אשר ממני היצאות חיה
ולאור בקר תקים בעדו עדים אשר שת עליה להראות את
פני השמש אשר מצא חן בעיניה, תניע לו ראשה והוא יכה
בשרב וחרב, ישחית עדיה גם מחיה ובגויה ישלח יד.
הטה נא מבקר גדול על יתר השושנים: אל דרך הפתיות
אל תלמידנה! אך הנה לא תשמענה לך, וכן הנה רב
השושנים... והרעים אשר תבטח בהם, הה, אל תאמין
בהם! הנה במקל תפארה להתפאר כי בעת אשר תצא
לשוח לבוש מחלצות לא מטה עז להשען עליו כאשר תמעדנה
רגליך, לוא גם היו רעך רעים להתפאר בהם, ימה גם אלה
אשר רק לסבא ולהתהולל יאמרו קשר, כי רעך אלה אשר

ישבעו מטובך כטיב לך לא יכירוך בעת אשר תסתיר ההצלחה פניה ממך. האמן לי כי בדמי לבבי קניתי לי את התורה הזאת. —

— לולא ידעתיך מאז לאיש חסד ולא ראיתי את הטיב אשר תעשה לרב אדם, אז אמרתי כי שונא מין האדם הנך, ועתה לא ארע מה דמות אערך לך — קרא דוד בשממון.

— היא אשר דברתי כי ברב עמל וכעס לקחתי הלקח הזה אשר המר לי במבחר ימי עלומי, אך חלילה לי משניא בן אדם כוזב על רע לבו, רק אגיד לו, כי לא לבן אדם הצדקה לשנוא את בריאי בצלמו, כי כלם מבור אחד חֻצָּבוּ יצרי מעלליהם הן שקל ישקלו ישאו יחד, זה חוטא בכה וזה פושע בכה, לאחד יציק המחסור ויכביד עליו אכפו לשלוח בעולתה ידיו ואת השני יעיר העשר עד כי לא יכיר את בן אמו, האדמה אשר מרחמה יצאו גם שניהם ויתן לבו כלב בן אלהים, לכן אין לנו הצדקה להתנשא ולשנוא את איש על רוע מעלליו, רק להזהר לבלתי הלכד בשחת רשתו, לבלי האמין באיש לא אמן בו, לבלי לכת בעינים עצומות אחרי כל מתעה בתהו, כי אלה לא הוָּה את איש חכמה, לכלם חלק בבינה, על כן יביא איש איש מעשיו במשפט ודעת, ישמע מישרים ויקרבני, יביט אל עמל וירחיקני, ולאיש אשר עוד לא נפקחו עיניו והנהו תועה ומגשש באפלות, לאיש הזה נורה דעה לבל ילך מדחי אל דחי בעשותו מדחה — הנה זאת תורת האדם! —

ח.

מִשְׂחוֹת דְּבָרָיו.

דוד התפלא מאד בשמעו דברי רעו אשר נגעו עד לבו, כי מעת אשר משך ידו את חבריו הסוררים הוקר רגליו מבית רעו ועל כן לא שמע זה זמן כביר אמרי תבונה מפיו וגם שמעון חדל מהשמיעהו דברי תבונה בדעתו כי זרע היא

דבריו על צחיח סלע רק לצון בחר לו בדברו אתו, ועתה
כאשר התרומם רוחו להביע דברים נשגבים ונכוחים ודוד שמע
והקשיב להם היו הדברים בעיניו כחדשים ועל כן קרא ברגש:
נפלאים לי דרכיך ודבריך ונפשי יודעת מאד כי מרום דרכך
מדרכי אך אולתי התעתני מדרכיך, לכן שוב והאר פניך
אלי, ואני אבטיחך נאמנה לשמוע מהיום והלאה בקולך
כדברי האורים, יתן ה׳ ואראה חיים את האשה אשר אהב
ולא אסיר ימין ושמאל מכל אשר תורני — דברי דוד אשר
דבר מקירות לבו נגעו עד לב רעו ועל פניו נראה כי מלחמה
בקרבו. ואמנם עשתנות שונים לא נתנו דמי לו, בתחלה
דמה להפיל בלרית על רעו לבל יערב לבו לתת יד אל
אהובתו ואז תקותו נשקפה לו כי לו תפתבל, אך בראותו כי
רעו יהיק בדעתו הכה לבו על כי נסה להשבית אשרו ותלקח
מלחמה בלבו בין אהבתו וישרו. אך פתאום התעודד ויעביר
ידו על מצחו בחזקה כמו בקש להדיח את כל העשתנות
ממקורם וכמו חפץ להשבית המון מעיו ויקרא בקול גדול:
היה מאֻשָּׁר! בכל לבבי אבקש כי תהיה מאֻשר בחברה
הרעיה אשר תאהב, וגם אני אישיעך להושיבך על מרומי
ההצלחה אשר תבקש, כי אמנם רק עם אשת חן ובית חבר
יחיה האדם חיים נעימים; ואמנם אך ביד אשה טובה ואהובה
להניא את אישה מדרכים עקלקלות ולהרחיקו מחברת רעים
נלוזי דרך; כי בבואו הביתה להנפש מעמל היום ותלאותיו
ימצא מנוחה ושעשעים בראותו אהב נאמן יושב לצלעו,
אוהב אשר לא יירא מגלות כל לבו לו פן יבגוד בו אחרי
כן, יגיד לפניו צרתו וימצא נחמה, ישמיעהו שמחתו וישמח
לבו גם הוא, לחמו נתן על שלחנו בשמחה, מטתו רבודה
באהבה, תלאות הזמן יפגעו בני האדם אשר אין נקי מהם,
כמים עברו לא יזכרו ברגעי אשר הם, אך זאת היא המנוחה
לבן אדם, אשר נעלה מזה לא ישיג כל עוד בחיים חותו,
האדם לאהבה נולד! החיים בלי אהבת כיום סגריר בלי
אור שמש, כבית אפל באין אור נר — כקבר צלמות! רק

היא תאיר חשכתנו, היא תמתיק לנו את החיים.

נפש האדם תמלא גיל בעשותו מעשה הצדקה אף לרחוקים מלבבו, ואיך תגדל השמחה בעשותו צדקה בכל עת לקרובים ללבבו, לאהובי נפשו אשר אליו ישאו נפשם. כל יוצר ישבע מלא חפנים נחת בראותו יצורו פועל כפיו אף כי ידע נאמנה כי מעשה ידיו לא יאהבנו כי לא יבין פעליו ולא יודנו על עמלו, ואיך תרב שמחת האב בפרי בטנו אשר הוא יוצרם והוא ינטלם וינשאם עד אשר תבוא חכמה בלבם לשלם לו כמפעליו, לא בכסף נמאס, לא במהללי הבל, כי אם באהבה! באהבת לב ונפש, באהבה אשר גם כבוד גם יראת הכבוד נלוו אתה, גמול כזה ייקר לטהרלב מאוצרות זהב, מתענוגי החיים, גם מהחיים!

כמה עמל יעמול איש דעת להשאיר זכרו אחריו, לבל ימות שמו במות גויתו, הלא יבלה ימיו בעמל ושנותיו ביסד דאגה למען קנות לו שם לדור יביא לבל ישכח, ואחרי כל העמל והתלאה לא ישיג אף אחד מני אלף את חפץ לבו, כי מצודות והרמים פרושים על דרכי הכבוד, פה תאחז הקנאה בזרע כחה בעקב הרודף אחריו, תפילהו במהמורה בל יוכל קום ותעטה עליו בושה סלה, ישם יגיהו מסבות יתרפיבות בחרמם, ואחריהם תרוץ העת, פיה כקבר פתוח לבליע את הכל, החיים ויצוריהם וזכרונותיהם; רא כאלה הלך הייצר מצבות חיות, זכרו לא יסוף בהמר העת, ירע הקנאה תשבר ולא תצלח לעשות להן רעה, גם להומן המושל בכל ידו משלה לו אך לעתים רחוקות להאביד כל שריד, להשבית כל זכרון למצבות כאלה מני ארץ...

אך זאת היא רעה חולה אשר ראיתי כי לא רבים יחכמו למצא תכלית האשר הזה ולבוא עד תבונתו; רבים המה אשר רק בעד בצע כסף יבואו בברית והמה בעיני כנער שוכב על ערש דוי וימאן בשקוי אשר נתן לו הרופא עד אשר תתן לו אמו אגורות כסף והוא את האגורות יקח וישתה וכאשר תעלים עיניה ממנו ישפיך את השקוי ארצה ובאולתו ימות; כן דרך האנשים העושים מקנה וקנין בנפשות אדם, אל האשה אשר

יגיר בחרמו לא ישית לב אם אך כסף נדה תביא אתה וארוחה
נכונה לו מאת אביה, והיה אם לא תמצא אחרי כן חן בעיניו
ישליכנה מעל פניו ככלי אין חפץ בו. וצעירי הדור הזה,
דור חכם בעיניו לא ידעו בשת וימלאו שחוק פיהם על בני
הדור העבר אשר בקשו למו כבוד משפחות בעת אשר המה
ירדפו אחרי כסף נמאס! כבוד משפחות לא דבר קטן הוא,
האיש אשר למשפחתו כבוד ישם יפלס דרכיו בחיים לבל יתן
חרפה על המשפחה כלה, לא כן המשֻׁלָּח מנער היא ישלח
רסן הבושה מפניו וילך כשור אל טבח אחרי תאות לבו עת
תדיחנו. וכן הנערה אשר נולדה וגדלה על ברכי אבות ישרים
ואשר הסכינה לתמוך כבוד ולכבד את הוריה ומשפחתה,
היא תדע להוקיר ולכבד את אלוף נעוריה, לא כן נערה
משלחת מנער היא גם לאישה בוז תבוז, יען גם בדעתה כי
לא בה כי אם בכספה בחר — —.

ועוד רבים מאלה יבאו בברית ולא ידעו למה, ישלחו
את נשיהם ולא ישאלו את נפשם מדוע? לגרש אשת נעורים!
העון הזה גדול בעיני כעון שופך דמים! הן האשה לא הסכינה
למצוא חית ידה מיגע כפיה, רק לחול עולליה, להאכילם
מחלב שדיה, לגדלם עדי יהיו לאנשים, להיות צופיה הליכות
הבית ועיניה תצפינה לבעל אישה — זאת תעודתה בחלד.
וכי יקח איש אשה ובעלה ואחר כן ישלחנה לנפשה יגזול
הצלחתה ממנה, כי רק הבתולות תמשכנה אחריהן עיני
רואיהן, לא כן אלה אשר היו לאיש, הנה לא על נקלה
תמצאנה למו איש אשר ימצא חפץ בהן, כי איש ואיש ישיב
על לבו: מי יודע מה היא אחרי אשר אלוף נעוריה גרשה
מביתו, אולי מצא בה ערות דבר, או היא אשת מדנים
אשר על כן קפץ רחמיו ממנה, וגם האבות אשר למען בתם
הבתולה יעשו כל אשר לאל ידם ועוד הרבה יתר מאשר
תמצא ידם, עד כי לא לעתים רחוקות יתנו כל אשר להם
בכסף ויתפששו עד מעלם למען תת נדה לאיש הבוחר בה,
הנה יעלימו עיניהם מבתם הגרושה וכמו זרה תחשב בעיניהם.

הן זאת היא חטאת בני עמי מני אז, כל מעשיהם יעשו לא כאנשים אשר דעת להם וחפץ להם לפי מעלות רוחם, כי אם כעבדים השומרים פקודת אדוניהם ולא בדעת וחשבון. גם רגשות לבם להם כחק ומצוה, ילמדו לבניהם תורה כי כן צוו מבלי דאוג לאחריתם אם תהיה התורה הזאת להם תורת חיים להחיותם כאשר יהיו לאנשים. יתנו את בנותיהם לאנשים כי מצוה היא, ומבלי בקש חשבון אם יכוננו אשרן, ועל כן כאשר כבר עשו את אשר נטל עליהם לא יוסיפו שנית דאוג להן, ובכן נראה גרושות רבות רבות בשנים תשבנה גלמודות שוממות נאנחות על כבודן והצלחתן כי גלו מהן, ורק יראת אנשים תסוך בעדן לבל תסלפנה דרכן... ומי הוא האכזר אשר גרש את הגרושה מבית מנוחתה? הלא הוא אלוף נעוריה!

גם ראיתי אבירי־לב אשר ישלחו נשותיהם אחרי אשר ילדו להם בנים. מדי זכרי זאת ארגז תחתי! שים אל לבך את גורל עניי הצאן האלה, צאן אובדות מועדות לכל פגע ותלאה, כי יבואו בית אב חדש או אם חדשה, אשר כקוצים יהיו בעיניהם, כנגע יראו בבית, וגם הירוזים לא ישימו עליהם לבם אחרי אשר יבואו בברית חדשה, המה יגדלו ויתורו איש איש אחרי שרירות לבו כי לא ידעו מוסר אב, רחמי אם, וגם החומלים על יתומים לא יחמלו עליהם, כי יתומים המה ולהם אב ואם. ואם יש עון פלילי גדול מזה? לישחת פרי בטני! אך אל ירב רב על העון הזה ואל יוכח מוכיח בשער על הנבלה הזאת, על עון הקורא בספרים חיצונים, על חטאת לוביש מלבוש נכרי ולומד שפה — יקראו על הבמה בגרון נחר וכל העם ישמעו וייראו ויתודו בלב נשבר, ועל הדבר הגדול הזה אשר עליו תכונן הצלחת העם כלו, כי על דעתי רק מזאת יצאה עניות לישראל, לא ישים איש לבו. ויד הרבנים היושבים על כסא המשפט היתה במעל בזה, כי בספרי הכריתות אשר ירבו מיום ליום שמן חלקם, ואיך ישליכו מפיהם טרף? ועל כן לא לבד כי לא יקומו לגדור

בעד הרעה, כי אם עוד ירבו הפרץ ויעזרו לרעה. בעיני ראיתי בעיר הזאת – מדי אזכר זאת אשחק וארגז יחד – בבוא זבדי החיט, אשר כבר גרש שלש נשים מביתו, אל הרב ויאמר: רבי, חפץ אני לגרש את אשתי. –

הרב לא שאלהו: מדוע יחפוץ לעשות כזאת, כי עתותיו לא היו בידו להרבות להג אחרי כי שלשה אנשים ונשותיהם דפקו בבית עד אשר יכתבו ספרי כריתיתיהם ועל כן ענה בדברים מעטים: ואיה אשתך? –

– היא תמאן ללכת ועל כן באתי הנה לבקשך כי תשלח את השמש לקרוא לה. –

– שמעיה! – נתן הרב צו אל השמש – לך אתו – אחרי רגעים אחדים באו השמש והאשה, אשר שני נערים אחזו בשוליה וילדה קטנה בזרועותיה, היא בכתה בכי תמרורים ותתחנן לאישה כי יחוס על הילדים ולא ישליכנה מעל פניו, ושלשת הילדים גם המה בכו בקול גדול עד כי נתן הרב גם הוא בקול גדול: הס! הן לא בית קברות הבית הזה! –

– לא בית קברות כי אם גיא הנום הבית הזה! – קראה האשה במר נפשה.

– דמי חצופה! קרא הרב בעזוז אפו – עתה אראה כי אישך צדק מאד בהפצו לגרש אותך, כי הצופה את! –

– אני אשה יראת ה׳ ומרת נפש, כי מה אעשה לשלשת הילדים? ילולא המה כי אז לא דברתי דבר, אך לא הייתי חצופה מעודי, וכל בני העיר יגידו כי מצניעה לכת הנני הרבה יותר מבנות הרבנים אשר בעיר. –

פני הרב אדמו מקצף ובינת וכי דבריה נגעו עד לבי ויקרא בחפזון: גש הנה וְנֵהל לכתיב לך ספר הכריתות – אך האיש אשר אליו שם הרב דברתו נחם ממעשהו, אם נכמרו נחומיו על אשתו וולדיה, או מצאה חן בעיניו על הכותה את הרב בשבט פיה כגבור משכיל, ויענה: נחמתי מאשר זממתי לעשות כי אראה כי שגיתי –. אני אמרתי כי הרב יורנו על פעלו הטוב, אך כרגע ראיתי גם אני את

מִשְׁנָתִי, כי היא נתן עליו בקילו: הלצחק בי באת הנה? ומדוע שלחתי את השמש? ולמה בלותי בהבל עתי לדבר אתך ואת החציפה? אם חפץ אתה בה תשוב ותקחנה לך אחרי אשר תגרשנה. —

— אך אני הנני כהן — השיב האיש בהשפילו קילו כי נחת מדבריו — ולא אוכל לשיב לקחתה אחר גרושיה, הלא כזאת קרה איתי עם אשתי השניה אשר גרשתי ולא יכולתי השיבה אלי ועל זאת הנני נאנח עד היום. —

— אם כן שלם לי מחיר העת אשר בלותי ולהשמש שכר לכתו. —

— הן לא איש אוצרות הנני ואחרי אשר אשיב לביתי בבתחלה עלי לתת לאשתי את מעט הכסף למחית ביתי —. אני לא יכולתי למשול עוד ברוחי נגשתי אל האיש אשר ידעתיו מאז ואטהו הצדה ואמר אליו: למה זה חרה אפך באשתך? —

— היא נתנה עלי בקולה באמרה כי באתי אתמול שכור הביתה. —

— הלא לה הצדקה לריב עמך על עשיתך זאת. —

— אני האיש ובידי לעשות כחפץ לבי. —

— אבל היא אשתך ותשא עליך חרפה אם תתגולל כשכור ברחובות. —

— צדקת ועל כן לא אשלחנה עוד, אך מה אעשה עתה? הן הרב יבקש ממני כסף, ומדוע אתן לו חנם?

— לך לדרכך, כי מדוע תירא מפניו, הן קצרה ידו מעשות לך רעה אף אם תמאן לתת את שאלתו. —

— ומה אעשה אם אחפץ בפעם אחרת לגרשנה והוא יפקיד עלי אפו ולא יתנני לעשות חפצי? — שאל בתם לב.

— הרגע נא — עניתיו בשחוק — כי הוא ימלא חפצך בכל עת במחיר אשר ישית עליך —. הנה כאלה וכאלה יעשו בבתי הרבנים אשר הוקמו להורות לעם, הנה שערוריות כאלה יעשו לעין השמש והחנפים לא יחרדו ממוסר כלייתיהם

ולבם לא יכם על עשותם רע, כי גם זיק צדק ויֹשר לא עוד ימצא בקרבו. והעם אשר הוא כפרא לא למוד יעשה באות נפשו, ואף כי לרבים תקוה נשקפה כי עוד מעט תשבר זרוע הרבנים, אחרי כי קראו עצרה להועץ איך להוציא מפי הרבנים בלעם, ולא יוסיפו אבירי לב להתעמר באשת נעוריהם, אך התקוה הזאת תקות שוא היא. ואלה ישרי הלב אשר קמו לגדור בעד הרעה ישרי לב המה, אך לא חכמי לב, כי עצתם, אשר יעצו להרבות במחיר ספר הכריתות למען יכבד על החפצים בו לתת מחירו, עצה נבערה היא וירעו יותר מאשר ייטיבו, כי בזאת יחזיקו ידי הרבנים לבל ישלחו אותו מיד כאשר יביא לידם. לוא חכמו השכילו לתת רק אשר מבלי כל כֹפר ינתן ספר כריתות לכל שיאל והרב אשר יקח כפי כפרו ענוש יענש, אז אולי משכו הרבנים את ידיהם ממנו ועשו כתורה וכמצוה אשר רק אם ימצא באשה ערות דבר רק או תגרש, ולא כמו שהם עושים עתה להפך לרעה דברי החכמים אשר אמרו „הקדיחה תבשילו" ואשר דמו לערות דבר. אך בפשע עם רבים שריו, ימי פשע הרבנים הלא חטאת העם אשר יעשה מעשיו לא בדעת וחשבון. —

בדבר שמעון את דבריו אדמו לחייו לאט לאט, עיניו הפיצו זקים, ובעת הזאת היה יפה תאר, כי בהמו נדעכה נפשו ממקומה והאבר נין אל מקום שם מושב לרוח האמת אשר מלא את חדרי לבו ותהי לאש בוערה על שפתיו להחם גם לב אבן ולמשוך אחריו בכח נעלם גם אלה אשר לא שעו לדבריו עת השמיעם בנחת, וככלותו לדבר מחה במטפחתו את אגלי הזעה אשר התגלגלו על מרום מצחו ויבט בפני רעו.

דוד ישב דומם כל עוד אשר דבר רעו ולא נועז להביט בפניו או לדבר דבר כפושע העומד לפני כס השופט. רגשות רבות התעוררו בלבו ולא ידע נפשו מאין באו, וגם ככלות שמעון לדבר צללו עוד דבריו באזניו כפעמונים. שמעון התבונן בו ויאמר בשחוק: מדוע תשב משמים ולא תדבר דבר? — דוד התעורר כמו מתרדמה לקול רעו אשר לא בלהבות

איש דבר עוד כי אם בנחת ויאמר: ומה אדבר? בנפשי נשבעתי כי לא ידעתיך עד היום הזה וגם כל יודעיך לא ידעוך, רוח אל יצוק בך, רוחך הכביר ירעיש משברי נחלי איש ושפתיך יזילו נפת אשר יתבוללו יחד בפיך ויהיו לשקוי מרפא לנפש. מה נעמו לי דבריך בהראותך לי את האושר אשר ימצא איש בית חבר את הרעיה אשר בחרה נפשו בה, אך גם פלצות בעתתני בקראך חמס על החמס אשר יכסו על בגדיהם הבוגדים באשת נעוריהם. דבריך היו לי לששון ולמורא גם יחד, אך את התורה אשר לקחה אזני אכתוב על לוח לבי לזכרון עולם אשר לא ימחה. —

— אאמין לדבריך — ענה שמעון — כי ידעתי נפשי, כי גם אותי ירוממו דברי ויורוני דרך יֹשֶׁר, הרעיונות העצורים בלבי ולא עברו על דל שפתי המה כאש בלב אבן אשר לא נודע כחה, אך בצאתה למרחב ויגע בה הרוח אז תהי לאש בוערה להחם ולהאיר, ועל כן תכסף נפשי לדבר, אם יקשיב השומע או יחדל לא אשית לב, כי נפשי תכרה לה אזן בעת ההיא לשמוע בקול דברי, ודברי מוסר כאלה אשר לנפשי אטיף לא ימושו מעשות פרי בכל עת. —

— לא רק את נפשך כי אם גם את נפש השומע תעשה ברכה, כי קסם על שפתיך למשוך אחריך לב כל שומעי דבריך בעבותות אהבה, וידעתי נאמנה כי הטיבות לאדם רב לוא שמעת בקול היועצים אותך לשים ארצה אשכנז פניך ללמוד למען תהיה למטיף לעדה בישראל. —

— לא ידידי! לא לזאת נבראתי, יודע אני את נפשי ורוחי כי אין אדונים להן. אני אדבר את אשר יהגה לבי, ועל המטיף לתבן רוח העם אשר יטיף עליו ולדעת מה הוא דורש ממנו. ההמון הוא כעגל לא לֻמָּד, אשר לא בשוט ומתג נטה שכמו לשדד עמקים אחרינו, והיה כי נטה עליו ידנו בחזקה ירגז ויתקצף וישבור עולו מעל צוארו וישחית לנפשי ולרועו האוילי, רק אם נטה אליו אוכיל ינלמדהו לשאת בעול לאט לאט או אז יכנע תחת ידנו ונקחהו לעבד. והמטיף

אשר לא יבין את זאת ויאמר להטית עדתי לרוחו יצמיח רעה רבה, כי יודע שנאה ואיבה יקציר ויפריד בין אחים, ואני אשר אהגה בלשוני כל אשר יהגה לבי ואת הישר בעיני אעשה לעין כל, וזאת היא דרכי אשר אחזיק בה ולא אובה סור ממנה, לכן לא אצלח להיות משמיע מיסר בקהל, ועל כן לא אשמע בקול היועצים אותי. —

דוד החריש רגעים אחדים ואחרי כן התעורר ויאמר: ובכל זאת לא איכל לתבן יודך, הן לא כדבריך מעשיך, במו פיך תאמר כי אין אשר כאשר האיש אשר בצל אשה אהובה יהיה ולמה לא תבקש גם אתה להיות מאשר בארץ? —

פני שמעון נפלו לפתע פתאים כמו הקשיב דבר מר, אשר לא פלל לשמוע ויקם ממושבו ויתהלך בחדר הנה והנה ברגלים מהירות, שחוק רוע לב נראה על שפתיו ובקול כנאש מתקיה קרא ואמר: מדוע לא אבקש להיות מאשר בארץ? תשאלני, אתה המאשר! ואתה האם ברב עמל מצאת אשרך? האם רדפת אחריו? בקשתו, דרשתו, חפשתו בחכמה ובשרון ותמצאנו, כי תשאלני למה לא אבקש? הידעת אי זה מקומו כי תראני לאמר שלח ידך ואחוז בו? מדוע לא אבקש? תנני לבין, לאיש עצל חובק ידים בעת אשר עשרו עומד לנגדו והיא נלאה לשלוח ידו להביאני אל לבו! הה! לא למבקשים ימצא האשר כי אם לפתאים העוברים בטח ועיניהם לא תראינה למרחקים: לא לעמלים בדעת ובכשרון יראה פניו, כי אם לאשר לא יבקשוהו ולא ידעו ערכו גם אחרי אשר בא בידם. קול המרוץ הנהו לפני הרוחה וכאבן ינוח לפני עור עינים. מדוע לא אבקש? מי יתן ידעתי ואמצאהו ואמרתי: חי אני לעולם! מי יראני מעגלותיו ואעזבה כל למען אבקשנו. ידעתי כי אך בצל רעיה צל האשר וכל תענוגי בשרים הלו לנפש ורעות רוח המה, כי על כן אשב בדד משמים בחדרי כל היום, ולא לעתים רחוקות תבוא בי רוח עצבת ותדכאני ותרבה פצעי לבי בזכרי כי הנני כערער בציה, אין שמחה ללב ולא

שמחת חנף

מנוחה לנפש, ואקרא במר נפשי: מי יתנני גם אותי ככל האדם לראות רעיתי לפני וצאצאי לעיני! מחשבות יעלו אז על לבי לרדוף להשיב חפץ לבבי וכרגע יבוא בי רעיון ויורידני עד עפר, רעיון אחד יעלה על לבי וירודד את רוחי תחתיו ויבהלני ויבעתני „מי יודע?" ישאל לבי, מי יודע אם תמצא רעיה אשר תאהבך? ואם גם במו פיה תאמר לך, מי יודע מה בלבה? ומי יודע אם תמצא ידך לכלכל ביתך? ועוד שאלות רבות כאלה. הה הדעת היא היא בעוכרנו, היא אשר הפקת עינינו לראות את החתחתים חפרושים על כל מצעדי רגלנו לבל תמעדנה, היא תראנו בלהות מסביב, היא תציג רשתות וחבלים ואבני נגף וכל פגע ושטן וצרה ורעה ומכשל לב ומפח נפש ושבר ברוח אל כל מקום אשר יביטו עינינו והמסוך רעל בכוס נחמה, ותשקנו את הקבעת בטרם בא היין אל פינו, העצמות היבשות והתולעים אשר ימצאו בהן מנוחה אחרי המות תראנו בטרם התענגנו על יפי הפנים, ואתה אומר לי: לך בקש! לבקש ולמצוא חפץ תראנו רק הדעת, והיא תשנה פני כל אשר תראה באצבעה. ואיך אבקשנו? איך אבקש למשך נערה ברשת אהבתי ולא בידי טובי? שכרי אשר אמצא בעמלי לא נכון להחיות איש וביתו, גם איך אשען עליו והוא משענת קנה רצוץ! הן לא נכחד ממך כי לא בדעת רק במרמה ימצאו פה המורים לבני העברים להם, ואם ימאן פי לעשות חנף לאם תלמידי הלא כעוף יתעופף מטה לחמי, ומה אעשה אז לאשתי אשר אהב? — וזאת אדע נאמנה כי אהבנה, כי רק זאת אבקש והכסף לא יקח לבבי, כי הוא בעיני כסף סיגים מצפה על מימי האשה — ומה אעשה לעוללי? הלא כעושק דלים אהיה בעיני, הלמען שמח נפשי ימים מספר אביא עניים מרודים לראות באור החיים אשר מצאתם מרחם כחשכה יהיו בעיניהם? מה צדקו דברי החכם מאור עינינו ביעצו לנו לבנות בית לנטוע כרם ואחרי כן לקחת אשה. תורת אמת בפיו, כי במקום אין רוחה אין שלום, כד שלים שערא מכדא נקיש תגרא ואתי,

אמרו החכמים והמה כוננו לבם לחקר רוח האדם, כי כן דרך רב הנשים היושבות שאננות בביתן כל היום ורק מפי בעליהן תשמענה כי נגעים ותלאות תחלק לנו העת ביד נדיבה, ובעיניהן לא ראו אותם לכן תתאוינה תאוה כל היום לשית עדי עדיים על לבושיהן, והקנאה עוררת התאוה מני אז תפיח לפעמים רוח עועים בלבב האשה לבקש מאישה ביד רמה את אשר מנעה העת ממנו, כי את הכל תשכח על נקלה, תשכח עזוז אהבתה לדודה בטרם היתה לו לאשה, תשכח מיצא שפתיה אשר הבטיחתו למצוא שלוה בארוחת ירק – לא מרע לב רק מקלות דעת – אך את קשוריה לא תשכח לנצח, וגם בימי עניה ומרודיה תזכור ותספר איך היתה כלולת עדי ביום חתונתה, לכן מדעתי זאת אומר לנפשי: שבי דומם וטוב אל תבקשי, טוב לך לנוע מעיר אל עיר ומארץ אל ארץ משבת בית חבר ומחסור וכעס בו. וגם אמונתי בנשים לא רבה היא ואף כי בנשי העיר הזאת אשר רבן תבלינה ימיהן בנעוריהן בבית שמחה ומשחקים, וספורי אהבים המה מקור כל חכמתן ודרכי מוסרן. ואיש כמוני אשר המנוחה והדעת כל תאות נפשי הימצא נחת עם אשה אשר הסכינה מנעוריה בית אביה לצאת במחול משחקים הביקת ורוע את בן פריץ רוב עינים אשר ידבר על לבה חלקות ויגידנה כי היא תקח כל לב, וגם דברי תפל ונבלה יעברו על דל שפתיו והמה יכו שרשי רוש ולענה על תלמי לבבה? ! כל כבוד נערה הצנע לכת ושבת בית! וזאת השליכו אחרי גום המתאמרים למשכילים ומתהללים כי הליכות עולם להן, ובת אחד מאלה אשר הסכינה את הגברים לא תאהב עוד מישרים, כי זברונות רבים יעלו על לבה: חלקת לשון האחד, ומלבושי כבוד השני ויפעת פני השלישי אשר בלה חצי ימיו להתקשט בכלה. ולבחר באחת מבני המתחסדים המרחיקים מעליהם ומעל ביתם כל דעת וישקצו כל דוריש חכמה כטמאת הנדה, גם זאת לא אוכל וגם המה ימאסו בי וכבר רבת שבעה לה נפשי מכאובים מידי האהבה, כבר הובא בכליותי חץ רעל

מאשפות הקנאה ותוחלת נכזבה, ובאשר אמרתי פה מצאתי לב יודע נפשי שם מצאה אהבתי קבר עולם לה. על כן אימר: תשכב בקברה ולא אעירנה עד עולם ולא ארבה פצעי חנם כי ידעתי כי לא איש כמוני יֶאֱהַב ולא ארדוף רוח. –

– אבל מדוע זה תִוָאֵש מתקוה? – קרא דוד בחמלה – למה זה תדבר כאיש אשר סך אלהים בעדו וידכאהו? הן חית ידך תמצא, גם לכלכל ביתך לא תקצר ידך, ועלמות רבות תמצאנה, אשר לא למחולות ובתי שמחה תשאנה נפשן, ואם תבקש תמצא לך כאות נפשך, ומדוע תדבר כאיש אשר עליו אבד כלח? –

– את אשר בקשתי לא מצאתי ואשר אמצא לא אבקש, הבה אנסה לשמוח בשמחת רעי אחרי כי שמחה רחוקה מלבי – ענה בשחוק ועצב יחדו – מחר אדבר עליך אל אבי אהובת נפשך ואעשה לך בית –. כל עצמות דוד רחפו בשמעו הדברים האחרונים אך הבליג ויעמד פניו ויאמר: לך לשלום והקם את דבריך וכל ימי חיי אברכך על החסד אשר תעשה עמדי. –

ו.

מוּסַר כְּלָיוֹת וָלֵב.

בצאת שמעון מהחדר קם דוד ממקומו ויתהלך בחדרו ברגלים מהירות ובלב סוער כים מהרגשות הרבות אשר המו ויתגעשו בקרבו, אשה רעותה רדפו השיגו כגלי ים לפני סער. רגעים אחדים עמד על עמדו כאיש נדהם ויבט בעינים חשכות מבלי ראות את אשר לפניו, ועד ארגיעה עזב מקומו בחפזון כמו יד נעלמה נגעה בו ותטלטלהו ותסערהו ממקומו, גם קצף גם מפח נפש ומכשול לב עברו על פניו חליפות וישנו תארו. מה זה היה לַמְאֻשָּׁר אשר התעתד למצוא עוד מעט את אַוַת נפשו? האם ספק עלה בלבו לרפה כח תקותו? או פחד מימים יבואו פן תקצר ידו מהכין לחם ומלבוש

לאשה ובית? או ענות נפש רעו הנואש מתקוה עברה נפשו?
או אולי עבר עליו רוח קנאה כי הבין כי גם רעו יאהב את
אהובתי? אך לא! לא אחת מאלה הביאה שבר ברוחו; הוא
בטח כי תאות לבו תנתן לו, גם לא פחד מימים יבואו,
כי לא נסה באלה, גם לא נד לרעי, גם לא קנאה עברה
רוחו, ובכל זאת הציקה לו מחשבה אחת נוראה עד מאד,
נוראה גם מפחד גם מקנאה, גם מספק, גם מחמלה — חץ
מוסר כליות בא בלבו, ומה"ן מכתו נורא מאד, רעלו יקד
כיקוד אש תפתה, אין מקום נסתר להסתר ממנו, אין תקוה
ואין נחמה אשר בידיהן הרבות תצלחנה להקל ממכאוב הצו,
ומה גם עת תגע בו יד זר ותניעהו ממקומו... וגם פחד
נלוה אליו, אך לא פחד היום הבא פן לא יקים דבר כחפצו
כי אם פחד הימים אשר כבר חלפו והמעשים אשר נעשו
בהם, פן ישובו ויזכרו...

אחרי אשר התהלך זמן כביר מבלי דבר דבר פתח
פתאם את פיו ויאמר: נפלאים דברי האיש הזה, כנביא
אלהים ירה חץ מוסר ללבי ויתקע בו, דבריו הלמו ומחצו
ראשי, הלא אני אני הוא האכזר אשר עליו ישפך עזוז אפו,
וגם הרעותי לעשות גם מהאכזר אשר יפר בריתו את אשת
נעוריו, הן אני גרשתי את אשת נעורי, גרשתיה מלבי
בטרם פתחתי חרצובות בריתנו... פתאום עצר במליו כמו
נבהל מדברי פיו ויגש אל הדלת ויפתחנה ויבט כה וכה
ובראותו כי אין שומע אחריו שב אל מקומו ויסגר הדלת
אחריו כמו ירא לנפשו. ידעתי כי הקורא ישחק לאולת האיש
הזה על אשר הוֹדָה את רעו כי אורב הוא לו לשמוע סודו,
את רעו אשר לפני רגע היה בעיניו כמלאך אלהים ואשר
ממנו יצאה לו התורה להזהר ולבלתי האמין באבני קיר. אך
לא השחוק הוא! כי אמנם זה כל האדם; מגיחו מרחם עד
אשר יגיהנו המות אל פיו ילך מאולת לאולת ומשגיאה אל
שגיאה, וגם הטוב באנשים אשר יבקש בכל לבב להיטיב
דרכו ולתקן את אשר עות ילכד בהן כי בהגלות לעיניו שגיאה

אחת משגיאותיו ישים כל מעינו אך בה להרחיקנה, ובעת הזאת סביב שתו עליו שגיאות רבות ולא יראה אותן – גם ההורים והמורים, גם הפגעים והמקרים לא יצליחו לפקוח עיניו עד כי יראה ויתבונן אל כל אילת בטרם נעשתה, כי הוא רק בשתי עיניו יביט והנה לרבבות תצאנה, תחת שואה תתגלגלנה ופניהן כסו בטמין, רק מורה דרך אחד עז בידו להצילו מכל שגגותיו בפעם אחת הוא המות, אך המורה הזה לא יקח לבנו אחריו ונבקש בכל לב להסתר מפניו, לכן נשגה כלנו וחלילה לנו מהלעיג לשוגה.

– אך מה אעשה? – הוסיף לדבר אחרי אשר נוכח כי אין אורב לו – אחזתי בדרכי ולא אוכל שוב ממנה. הן גליתי אהבתי לשפרה ואמנם בכל לב אאהבנה ואיכה אבגד בה? השה התמה הזאת נתנה לי לבה ונפשה לצמיתות ואיכה אוכל וראיתי בצרת נפשה, אם אומר להפר את בריתי אתה? ומדוע אסיר אהבתה מלבי? הן את אשתי לא אהבתי ולשוב אליה לא אוכל אף אם אחפוץ והיא גם היא לא תביא אלי, כי עקבותי נעלמו ממנה, ובלי ספק כבר נחשבתי בביתי את יורדי בור ולא תעלה מחשבה על לבה להוסיף בקשני, ואם גם תבקשני ותמצאני אתן לה ספר כריתות ואגרשנה כתורה וכמצוה, וגם היא תמצא חפץ בספר כריתות, כי בתתה ידה לי לא ידעה עוד אהבה, ואם תראני עתה מְגֻלָּח זקן ולובש מלבוש נכרי, אשר לא ראתה כזאת בבית אביתיה, תבחל נפשה בי, ומי יודע אם היא עודנה בחיים? הלא תלאות נוראות עברו על עירה ויושביה, הנמלט מחרב המורדים היה לברות לשני החלי הרע... מגורת ישוא באה בלבי ותבהילני... לוא ידעתי נאמנה כי היא... אך מה זה אדבר?! הלא זה עון נורא לחפוץ במותה! מה עשתה לי רעה, כי אבקש רעתה? האם הכעסתני? האם לא כבדתני? ומי יודע אם לא ילדה לי בן? הן בעת אשר עזבתיה מלאו ימיה ללדת, ואם אטריף רחמי מפרי בטני...

אבל מה אעשה? – קרא שנית אחרי החרישו רגעים אחרים

בהחזיקי בראשי בשתי ידי – ראשי כחרחר! לא איכל להסיר זכרון שפרה מלבי, לא איכל! אך למה אפחד פן תמצאני, ופן תבוא, ופן ילדה לי בן? ואם תמצאני ותבוא הנה ובנה אתה אז אקח לי את הבן והאם אשלח לנפשה ולא תהיה לי לשטן, הן אביתיה עשירי עולם המה ועל נקלה תמצא מנוחה בית איש אשר יבחר בה. וגדול יהיה עוני אם אבגד בהאהובה אשר לפני למען תת זכרון לאשה אשר כבר נשכחה מלבי, לא אשיב לא אשיב! – כה דבר נחומים לנפשו כדרך כל אדם כוזב לבקש לכסות באפר צדק על רשע ותרמית, אמנם נקל לאדם להוליך שולל את רעיו מטוב לנפשו; אם יחסר לאיש לחמו יש לאל ידו להתפאר כי רותה בדשן נפשו וכוסו רויה, אך לבטני אשר תחסר לא יאמר: דמי כי אכלת לשבע! וגם אותו לא נחמו הדברים הנחומים אשר דבר לנפשו ומחשבותיו לא נתנו דמי לו עד אשר כבר עבר חצי הליל. וגם ערשו לא נחמה אותו כי הזיונות שונים בעתוהו; פני אשתו התיצבו נוכח פניו כמלאך אכזרי מזכיר עון, רגע נראתה לעיניו יושבת שוממה ויורדת בבכי ועד ארגיעה נהפכה לגועת בצירה על משבר, וכמעט רגע הפיצו פניה אימה ועיניה שלחו זיקי אש זעם ויחדרו כחצים שנונים ללבו, ועוד אחת מעט והיא מרחפת ממעל לו ברוח ופניה יפיקו נגה כפני מלאך טהור והיא פלאים ירד והתפתה יפתח פיו תחת רגליו ואין מעמד, לשוא נסה להתהפך מצד אל צד אחר אולי תסתר מעיניו בהסתירו פנים ממנה... אין חשך ואין מסתר להסתר שם מחץ מוסר כליות...

ו.

עצת זְקֵנִים.

בבית שמואל אבי שפרה ישבו יחד אדון הבית ואשתו ואביה יתיעצו על דבר בתם. אחיה חתן שמואל היה כבן ששים וחמש שנים, איש אשר לו תאר ומאיר פנים. היא היה

איש אשר ידע להלוך לרוח העת, אף כי ירא אלהיו ובמצותיו חפץ מאד, גם הגה בתורה בשמחת לב ותהי מבחר שעשעיו, ואף כי נאנח בלבו בראותו כי הבנים לא יתיצבו על דרך אבותיהם ויפרו מצות התורה וישישו לעשות כמעשה העמים, בכל זאת לא התקוטט במו, ואף כי ידע כי חתנו זה יעשה לפעמים בסתר אהלו ביום השבת מקנה וקנין ויערך חשבנותיו, בכל זאת לא רב עמו גם לא השמיעו מוסר, בדעתו כי היא לא תצלח, כי בעיר אשדות לא ינקה איש ואיש מענית כאלה, כי צרכיהם מרובים, ואם בעצלתים יעשה איש מלאכתו ידל ויריש. ותהי זאת כל נחמתו כי לעין רואים שמר חתנו כל דרכי אבותיו גם לא החליף את בגדיו וביום מועד ושבת בא בית ה׳ להתפלל.

ולפה בתו אשת שמואל גֻּדְּלָה בכל בנות ישראל, לא למדה שפה והשבון, רק לקרוא בקרבן מנחה היתה כל חכמתה אשר בה התפארה מאד בשבתה בבית התפלה בימים הנוראים ותקרא בקול גדול מעל סדר התפלית, והשכנות אשר לא ידעו קרוא סביב שתו עליה לשמוע בקלה ותקראנה לה בשם „חזן הנשים" ובכבודה זאת התפארה תמיד, כי אהבה כבוד עד מאד כאהבתה את אישה אשר אהבה בלב נאמן. ואף כי לא ידעה טוב טעם לשון וספר בכל זאת היה כל משושה לראות את בתה היחידה מדברת צרפתית ותפזר במלוא חפנים כסף להמורים למען יביאו רב חכמה בלבה ותקוה לשיש בה ביום שידבר בה, וכל חפצה היה כי תנשא בתה לאיש משכיל מבני הדור החדש לכל משפטיו וחקותיו. ואף כי לא השמיעה בפיה להשדכנים אשר באו לדבר בבתה כי אך למגלח זקן תתנה — כי בעיר ההיא אך למגלח־זקן משכיל יאמר, וְהַמְגַלְּחִים כבני מפלגה נפרדה נחשבו, לדראון בפי החסידים ולכבוד בפי שונאיהם — וזלפה אם כי קצר רוחה מהשמיע בפה מלא כי את המגלחים תפאר ותבקש לבתה איש מקרבם, בכל זאת בקשה זאת בכל לב, ועל כן לא הרבתה מחשבות בראותה את דוד איש יפה תאר ומגלח זקן

הפין בבתה ותגמר אמר כרגע לתתה לו, גם בואת לקח דוד את לבבה כי היא השמיע אהבתו לבתה בשפתים בוערות והוצבות להבות איש האהבה – כי אחרי הדלת ישבה בגלות דוד את לבו ותשמע כל דבריו – ולדבר אהבה הלא דבר חדש היא בישראל יכל דבר חדש היה לששון לבה.

שמואל היה איש כרב אנשי אשדות, לא ידע דעת גם לקח בתורה לא לקח מעודו; נער דל בידים ריקות בא לאשדות ויעבוד עבודת עבד בבית מסחר ובתמת לבבו וישרו עשה חיל ויצליח למצוא חית ידו בכבוד, ואבי זלפה אשר התרושש בעת ההיא עד מאד נאות לתת את בתו לו אחרי כי קצרה ידו מתת מהר ימתן לה ולתתה לאחד מתופשי התורה אשר אך בם חפץ. וזלפה בחרה באיש הזה אשר כביר מצאה ידו להחיות נפש ביתו בכבוד מתופש תורה, ובכל לבה אמרה לדבק טוב הוא, אבל באזני שמואל לא השמיעה בואת למען הראות לו כי רם ערכה מערכו, אך הוא אשר חמד יפיה בלבו וגם ידע לערוך את הכבוד הגדול אשר נעשה לו בתת אחד מנכבדי העיר – ואם גם איש עני – את בתו לו, לעבד, לבן בלי שם, שמח אלי גיל בשמעו כי נבונה זלפה לקראתו, וגם אחרי אשר באו בברית לא שכח שמואל ימים מקדם ויכבד את אשתו באהבתו אותה וישאה על כפים ותהי בעיניו כבת נדיב אשר נתנה לעבד לאשה, ויהי לה לעבד. אך היא היתה אשה טובת לב ולא הכבידה עלה עליו. ואחרי אשר כל מוצא שפתיה היה קדוש לו לבן חיו בשלות ואהבה ויהיו מאושרים, ואיש ואיש אשר ראה את הבית הזה שש בלבו, גם אויבים ומקנאים לא היו להם, אחרי כי לשמואל היה די והותר הכבוד אשר עשה לו חותנו והאהבה אשר מצא בלב רעיתו ולא רדף אחרי הכבוד, ואף כי הרבה לנדור נדר בבית ה' ויעשה צדקה בכל עת, בכל זאת נער כפיו מקחת משרה על שבטי בבית התפלה, אף לא לעמיד במקום גדולים ובקנותו שלישי או ששי לא עלה הוא לתורה כי אם לחותנו עשה את כל הכבוד הזה, והיא התחבא מפני

שמחת חנה

הכבוד והקנאה, כי ירא מאד פן יזכירו מקנאיו ראשית כי נבזה וחדל אישים בא לעיר אשדות, ולא על כבודו חרד כי אם פן תקח אזן אשתו שמץ דבר המקנאים ותתעצב אל לבה, ועל כן גם עתה בבוא עת דודים לבתו היחידה, אשר יקרה בעיניו מכל שכיות החמדה לא בקש גדולית להתחתן את אחד מנכבדי העיר פן יגדילו עליו עקב וילבשו גאות בדברם את בתו, לכן בקש לו איש יודע לשון ספר, כי כן רצו אשתו ובתה, משפל המדרגה, וכאשר נדברו באבשלום ישר בעיניו הדבר מבלי בקש חשבונות רבים.

לא כן היתה עצת אחיה חותני, הוא יסר אותם מבחור בדיד כי לא מצא חן בעיניו, ואף כי לא השמיע מה מצא בו רעה בכל זאת לא עמד לב שמואל לדבר דבר נגד רצון חותנו, גם לא ערב את לבו להשיב מחשבה ולא רוח רעיתו, אשר בפעם הראשונה דברה בפיה ותאמר לעשות לא כעצת אביה. הכבוד אשר נתן לחותנו והאהבה אשר הגה לרעיתו ערכו מלחמה בלבו, ועל כן ראה כי אין טוב לו בלתי אם להחריש עד אשר יקראו הלוחמים לשלום, או כי תעל יד לוחם אחד על רעהו ונצחנו במלחמה. ומיראתו פן יחשדנו אחד מהלוחמים כי לבבו ילך אחרי איש ריבו לכן הניע בראשו לכל דובר אליו, וכאשר דברו שניהם יחדו מהר להניע ראשו הנה והנה לבל יעלה עליו אף אחד מהם.

הרגשות עת תשלטנה בלבנו ידעתי לא תעמיד לנו להורותנו לחרוץ משפט, תעשינה אותנו כעוללים בחיק האומנת; האמונה, האהבה והכבוד ישימו מתג ורסן באפנו להטותנו לחפצם, ואם מלחמה להן או תוליך אותנו החזקה בהן אחריה, ואם ככת האחת כן כח השנית אז תארך המלחמה, רק הדעת והחפץ יעמדו לנו לבחור הדרך בחיים. שמואל איש בריא ורב כח נטה אזן להקשיב את אשר תצא מפי אשה רפת ידים ומפי זקן חלש ואין אונים ולא עלתה מחשבה על לבו לחשוב מה יחשוב בנפשו, כי הסכין אך לשמוע ולא להשמיע, גם לא בקש לחשוב כי כבד ממנו הדבר, וכמהו

רבים המה אשר יעצמו עינים ויתנו יד אל מיליכם, אך לא רבים המה המאשרים כמהו אשר לקול האהבה ילכו ובזקנים ישימו מבטחם.

— אבל עת רעה העת הזאת! — קרא הזקן אחרי אשר נלאה להלהם במו פיו את בתו — הן תדעי כי לא אמאס בדור החדש כאשר יעשו כל הזקנים, אבל אמאס באיש הזה אשר לא אאמין בו, ואת תקשי ערפך לבלתי שמע בקול יועץ מישרים ולא אדע מה זה היה לך? הן מעודך לא הסכנת לעשות כזאת —.

— אבל עוד לא השמעתני מה עול מצאת בו? — קראה האשה כמתאוננת, גם לא שמעתי מפי איש כי מצא בו רעה, על כן אבטח כי עיני ולבי לא יתעוני, כאשר לא התעוני מעודי, ובדבר הזה לנו הנשים עשר ידות מכם. אנחנו נדע להכיר איש ואיש כרגע. ואחרי כי בעיני מצא חן עד מאד וגם בעיני שפרה, מה ימריצך כי תבקש להסיר לבנו מאחריו? מה תאמר אתה שמואל? — שמואל התבונן כי אין הזקן רואה וימהר ויניע בראשו כמו נתן לדבריה תעצומות.

— ואני אומר לך, כי חכמת נשים הבל וריק היא — קרא הזקן — עינים ואזנים להן ולא לב, ועל כן יקח לבן כל איש תאר ומחליק לשון עד כי לא תדענה להבדיל בין טוב לרע. שמואל, שמע בקולי ואל תמהר לעשות דבר אשר אולי יהיה לבלני לפוקת לב לנצח! — קרא הזקן כמצוה בשימו אל חתנו פניו.

שמואל הביט כה וכה כגנב מיראה פן תביט בו אשתו, ובראותו כי היא הסבה עיניה ברגז ולא תתבונן בו הניע בראשו להותנו.

— רוח כל הזקנים דובר בך — קראה האשה אחרי אשר חשבה מחשבות רגעים אחדים — כי כל חדש וטוב לפני בני הדור החדש רק רע בעיניהם, ורק על כן תמאס בדוד יען כי נגידים ידבר בשפת הארץ ובנדיב יעדה מלבוש, וידעתי נאמנה, כי ליא היו פני דוד כפני אחד מתופשי התורה בבית

המדרש אשר פני שעירי יער להם ומלבושם בצועים, כי אז אמרת גם אתה לדבק טוב היא. אכן שמע בקולי והסכן נא עם דוד ותראה כי דברת אליו תועה ולא במשפט. —

— ואת הדברי אלי תועה ולא במשפט! הן מראשית השמעתיך כי אדע לב בני הדור החדש וחלילה לי מקרוא עליהם מלחמה, כי על כן עוררתיך גם אני ללמד את שפרה לשון וספר ושיר ומחול, ואחרי כל אלה איכה תעלה מחשבה על לבי לתת אותה לאיש אשר לא יבין זאת? גם אני אומר לך לבחר באחד מבני הדור החדש, אך לא באיש קל הדעת כדוד. וזה לך האות כי תמים לבי עם הצעירים כי איעצך לבחר בשמעון, אף כי גם הוא לא בין תופשי התורה ימנה וישכיל פיו יותר מדוד, כי בו אחזה חכמה ויֹשר לב ובדוד אראה רק הוללות ורעית רוח. —

— האם שחוק תעשה לנו? — קראה האשה ותשחק בקול גדול — הלא כל שומע דבריך יצחק. לבחר בשמעון מדוד! הלא כקוף לפני אדם כן שמעון לפני דוד ובעיניך ימצא חן! חי נפשי כי לא אבין לְדֵעֲךָ. ומה תאמרי את שפרה? — הוסיפה לקרוא בקול שחוק — הישרו בעיניך דברי אביך הזקן? —

— אל נא אמי — ענתה שפרה בקול נעים — אל תשפכי בוז על שמעון, כבודו גדול בעיני עד מאד ואדע להוקיר את ערכו וחכמתו, ואולי גם צדק אבי במשפטו כי יתרון לשמעון על דוד, אך הלא ימצאו אנשים אשר עוד נעלה ערכם על ערך שמעון, האם נשא עין עליהם? ידעתי כי רם ערך שמעון מערכי ולמול חכמתו הנני כפתיה אין לב, ואדע נאמנה כי הוא לא יבחר בנערה כמוני. —

המענה הזה לא מצא חן בעיני אמה, כי בעיניה היתה בתה נעלה על כל בנות החן וחכמת לבה גדלה מחכמת חרטומי מצרים, אך הזקן שש לדבריה ויקם ויחבקנה וישקנה עלמצחה באהבה ויקרא: חי נפשי כי אבן חן צַת בין הבנות, אך אל תרבי להשפיל ערכך ואני אומר לך כי אם אך תבחרי

אַת בישמעין, אז יחשיב לו זאת לאֹשר אין קץ, כי אני ארע את לבבו אף כי לא השמיעני דבר.

– אבל מה לנו לדבר עוד דברי רוח? הן שפרה בחרה בדוד ותאהבהו, ואם גם השכילה פיה לדבר טוב על שמעון אשר היה לה למורה, ואולי גם להרגיע היהך, אך האם תחליף אהבתה כרגע? אחת דברה לדוד ולא תשיב, האין זאת בתי? –

– כדבריך אמי – ענתה שפרה ופניה אדמו. הזקן הפך לענות וברגע ההיא נפתחה הדלת ואשה רכה בשנים כבת תשע עשרה שנה באה הביתה. שפרה קמה ממקומה ותרץ לקראתה ותחבקנה ותנשקנה אשה לרעותה ותלכנה אל חדר אחר, ואידיה ובתו הוסיפו להגה ישמיאל הוסיף להניע בראשו, ומדעתי נאמנה כי לרוב הקוראים – יען כי רֻבָּם אנשים ולא נשים המה – תנעם חברת שפרה והאשה הצעירה, אשר גם היא היתה יפת תאר, מחברת הזקן ובתו ותתנו, לכן נעזב אותם ונלך אחרי שפרה לחדרה.

ח.

התגלות לב.

הטבע יַראה כח פעולתו לא רק בבראו יצורים שונים בתארם ודרכיהם כי אם גם באחדו את השונים ובקבצו את הנפרדים אשר יהי עשתה אותם ויחברם בעבותות אהבה. שפרה והיה רעותה, אשר היו שונות אשה מרעיתה בתאר פניהן, בדרכי חייהן, בהגות לבותן, נקשרו בחבלי אהבה מימי ילדותן כאשר למדו יחד בבית הספר יכה אהבתן לא רפה זה כעשר שנים. שפרה היתה יפת מראה בלי דפי. פניה זכים משלג, שערותיה הארוכות ירדו כשרשרות זהב על רקתה הזכה כעשת שן, עיניה הטהורות כתכלת השמים כסו בשמורות ארוכות ותתנה לה צלם מנוחה; גם כל הליכותיה ותנועות גויתה היו בנחת. שפתיה כששנים נעו

בכבדות מדי דברה, וכל דבריה היו במנוחה והשבון, ובכל זאת היה די כח בהן לעורר את האהבה בלב כל רואיהן ושומעיהן, כי לא עצלות כי אם הצנע לכת חוו בה כל רואיה. גם פלג מחשבותיה ימאייו לבה הלכו לאט כמי פלג זך אשר לא יכזבו מימיו; סערות התאוה עוד לא הפריעו מנוחת לבה, מחבור לא ידעה ולא הבינה עוד דבר ממלחמת החיים, כי עוד לא הסבינה באלה. היא אהבה את המלאכת בבית, גם התענגה בקראה מעל ספר, ותבחר בספורים המתארים חיי מאשרים במנוחה ושלוה מספורי אהבה אשר ירעישו מורשי לבבנו במחזות מוראים, מחזות מלחמת התאוה והקנאה ופגעיהם.

רגש האהבה היה לה לרגש קדש, כי מעודה אהבה את אביה ואמה ואבי אמה ואת רעותיה, ואהבה אחרת לא ידעה, ובאהבתה את דוד מהרה יתספר ואת לאמה, ורק כאשר שמעה מפיה כי ישרה מחשבתה בעיניה, רק אז נתנה את לבה להגות אהבה כהעולה על רוחה.

לא כן רעותה, היא גם היא היתה יפת תאר ואולי גם יפת משפרה, וכל רואיה הללו את שערותיה השחורות כעורב, ועיניה השחורות והמפיקות אש, אשר לא נחו רגע; מדברותיה ותנועת גויתה היו ברעש, ועל פניה הכיר כל איש אשר עין בוחנת לו כי סערות התאוה סערו בלבה ברב עז וכח. היא לא אהבה את המלאכה ורק לשיח ולקרוא ספורי אהבה בשפת צרפת היתה מלאכתה כל היום, גם אחרי אשר היתה לאיש זה כשנתים ימים. היא אהבה לראות ולשמוע דברי אהבה, אשר נעשו ונשמעו בעיר, ולוא גם לא שמעה שם שפרה מעודה, כי אז בקשה כיום נתיבות ביתה, למען תתבונן להליכות ספור האהבה החדש הזה מראשיתו עד אחריתו, אולם היא ידעה את שפרה זה רבות בשנים וגם אהבה אותה בלב נאמן, אולי האהבה הנאמנה האחת אשר ידע לבה, ולא לפלא הוא אם התעוררה ברגש ותבוא היום לשמוע איך נפל דבר, אם תהיה לדוד לאשה או לא.

אחרי אשר ישבו שתיהן על הערש שאלה שפרה לשלום רעותה ולשלום אישה.

– היא עודני בריא אולם – קראה חוה בשחוק גדול – ואני אראה פניו רק לעתים רחוקות, כי רק אחרי מסחרי לבו הולך כל היום, ומה לו לשבת בית? האם יתענג על חברת אשה זקנה כמוני? הה! כן המה הגברים! כלם בוגדים המה. לוא שמעת דבריו אשר דבר באזני בטרם נתתי ידי לו, רק אהבה רק תענוג אמר לי ויבטיחני להפיך לי את התבל לעדן גנים, ואך הביאני הביתה וידע כי לו אני לא ישעה עוד אלי, כי הכסף ייקר בעיניו ממני. –

שפרה נבהלה רגע כשמעה מענה רעותה ותדום, אך עד ארגיעה השיבה אל לבה כי אך מצחקת היא ותאמר בשחוק: אף כי ידעתיך מאז כי לך פה דובר נבלה, אך בפעם הזאת רע עלי המעשה אשר עשיתי כי לא נכון לאשה להתלוצץ באישה. –

– אבל שגית, כי בפעם הזאת לא חמדתי לצון כי אם את אשר יהגה לבי השמעתיך, כי אמנם האיש הזה היה לי לזרא בדרכיו ומעשיו אשר יגידו לכל כי יהודי הוא. –

– אנא רעותי אל נא תחטאי בשפתיך, כי אין לך כל צדקה להתאונן על אישך אשר יאהבך כבבת עינו, וכל אשר תשאלנה עיניך לא יאצל ממך, ומה לעשות לך עוד? הן איש הוא ועליו לעשות לביתו, ולמען מי כל עמלו אם לא למענך? אנא תני תודה כי חטאת בשפתיך ואל תשיבי לכסלה – התחננה שפרה בקולה בהחזיקה בידי רעותה ובהתבוננה בפניה, כי קותה לשמוע תודה מפיה. אך רעותה לא נתנה תודה כי אם קראה בשחוק: „כאחות רחמניה" תֵּרָאי בעיני בהתפללך בעד שלום אישי, אך אין את נפשי לדבר עוד בו, כי איננו שוה בנזק העת, רק השמיעני את החדשות אשר נעשו אתך בימים האלה מעת אשר ראיתי פניך באחרונה. –

– זה עתה נדברו בי אבי־אמי ואמי, כי הוא ימאן תת אותי לדוד. –

– הן אמנם לא אכחד כי דוד הוא בן בלי שם ועשר ולא רב כבוד יערך בהיותך לי לאשה, אמנם אחרי כי תאהבי אותו עליך לשמוע רק את אשר יגיד לך לבך, והזקן יחפוץ בלי כל ספק באחד מתופשי התורה. –

– לא בתופש תורה כי אם בשמעון אשר היה למורה לנו יבחר. –

– בשמעון ? ! – קראה חוה בקול שחוק גדול – בשמעון ? ! ומדוע לא יבחר בקיפ ? עתה אראה אהבתו לך, כאהבת כל היהודים לפרי בטנם, בחפצו לתת אותך לנבזה וחדל אישים כשמעון ! –

– אבל מה זה היה לך היום כי תחרפי ותגדפי את כל אשר יעלה על שפת לשונך ? חי נפשי כי לא ארע למה זה תתני שם שמעון לגדופים, והוא איש נכבד וחכם אשר לא רבים כמהו. –

– ואני אבוזהו כשקוץ נמאס – קראה חוה בקול.

– ואני כבר אכבדהו עד מאד – ענתה שפרה ברגזו – כי ידעתי ערכו כי רב הוא, ידעתי חכמתו כי רבה היא ויושר לבו אשר אף באחד מאלף לא נמצא. ומדי אזכור את יתר המורים אשר לא ידעו בושת להתהדר לפנינו ולדבר נבלה באזנינו, ואת שמעון אשר רק אחרי הלקח הלך לבו יבל עמלו, היה להביא חכמה בלבנו, מדי אזכור זאת כן אוסיף לכבדהו כאדם המעלה, ואת תשפכי עליו בוז בלי עון ותחטאי חטאה גדולה.

– הנה כי כן! – קראה חוה בלצון – עתה אראה כי כזבת בי, כי לא את דוד כי אם את שמעון תאהבי, או אולי את שניהם גם יחד ואני לא ידעתי כי כה רחב לבבך, לכן סלחי נא לי. –

– אבל למה זה תתלוצצי ? אמנם אוהב גם שניהם, את דוד אוהב בכל לבי ונפשי כאהבת כל אשה את אוהבה, ואת שמעון אוהב על כי היטיב עמדי בהורותו אותי דעת כאיש ישר, ואל פניו לא אביט כי יפה הוא בעיני עד מאד

בחכמתו, גם לא אכחד כי אילו אהבתיו עוד יותר לוא הראה לי פנים מאירים ודבר אתי אהבה כאשר עשה דוד, אך מאשר כי לא כן עשה לכן לקח אחר את לבבי, יבכל זאת לא אחדל מאהוב אותו כרע נאמן עד עולם. —

— הנה צדקת — קראה חוה בשחוק גדול — טובים השנים מן האחד, וכן חשבתי גם אני לנפשי, כי אין טוב לאשה בחרי אם יתת יד אל האחד ואת הלב לשני, כי האיש אשר יאמר לני פעם אחת: לי את! לא יוסיף אהבתני כאשר יעשה האיהב אשר לא לו הננו, ועל כן אודך עד מאד. אך לא טוב בחרת ואם לעצתי אני תקשבי איעצך לתת ידך לשמעון ולבבך לדוד אשר מצא חן בעיניך, כי מה יתן לך שמעון מחיר אהבתך? האם ענג ושעשעים, הלא אך מוסר יוסף עליך ויורך כי טוב ספר אחד בדברי ימי עולם מכל ספורי הצרפתים וכהנה דברי הבל. הן גם אני משבתיו חסד בתהלה, אך נלאיתי נשוא אולתו וריבות שפתיו, הוא דמה בנפשי כי מורי היא גם אחרי אשר הייתי לאיש ויפתח שפתו עמי בשבתנו לבדנו בבית להשמיעני מוסר לבל אוהב מחולות ובתי שיר, לבל אקרב את האצילים מעם הארץ אשר יפזרו לי כבוד יותר מאחי בני ישראל ובדברה דבריה אלה עקמה שפתיה בבוז ויורני כל כבוד בת ישראל לשבת בית ולהיות רעיה נאמנה לאישה ובדברה זאת עקמה שפתיה עוד יותר ואם תדמיני לפתי במנה, ובהם תמצא כל חפץ וכל ששון החיים. בזאת ובזאת השמיעני עד כי נראיתי כלכל ואלעיג לו ולדבריו, אך היא הֵסֵב פניו ויקרא: עוד יבוא יום ותזכרי כל דברי אלה בצר לך ותנחמי, בעת אשר תאבד כל תקוה. — מני אז לא הוספתי דבר אתו והבט בפניו ושקץ אשקצני, ואת זה בחרת לאיהב לך! שמחי בו וישמח הוא בך כי ימצא ידים להשמיע מוסר — תתמה דבריה ותניע ראשה בבוז.

שפרה ישבה ותשמע ותדום. בתחלה לא הבינה דברי רעותה, כי לבה הטהור לא ידע עוד כל רע, ובאשר החלה

להבין שמץ דברי רעותה אדמו פניה מבושת ובכל לב בקשה לברוח ולהסתר מזרם אמרות פיה. אך להעטות בושה על הפה הדובר הנבלות האלה לא ערב לבה, אף כי במדקרות חרב היו הדברים באזניה אשר לא הסכינו שמוע כאלה, יען כי פי רעותה הוא הדובר אליה, לכן החרישה ולא ענתה דבר, וכל עוד אשר דברה וגם כאשר כלתה לדבר לא הרהיבה בנפשה עז להביט בפני הדוברת אליה. חוה ראתה מבוכתה ותשמח בלבה באמרה: אכן מצאתי חרדה תקרא בקול: אבל למה זה שמת לפיך מחסום? הן רעיתך אני, ולמי תגלי את אשר בלבך חוץ ממני? — לוא מצאה שפרה עז בנפשה להשמיע לרעותה את אשר בלבה, כי אז אמרה לה: כאחת הנבלות תדברי, אך היא הבליגה על חפץ לבה ותאמר בקול דממה: לא אבין למליך, כי דברים אשר לא לשמוע השמעתיני. —

— דברים אשר לא לשמוע? — קראה חוה בלעג — שחוק תעשי לי! בת שמונה עשרה שנים הנך היום ולבבך לא ידע עוד סערות החפץ החשק והתאוה, לבך ינים במנוחה כילד אשר לא ידע עוד מה המה החיים וישמח בכל אשר ימצא, ויאמין כי גם חרש זכוכית אבן חפץ הוא, אך מדי יחל רוחו להתעורר כן ימאס וישלח מיד את ההבלים אשר מצא חפץ במו, למען בקש דברי חפץ אשר ירנינו רוח איש. כן הנך גם את. תדמי כי בדוד תוית חוות דבל ואין עוד מלבדו, תחשבי כי אהבתו תרוממך על ותושיבך על מרומי ההצלחה, תאמרי לנפשך כי כל חפציך ינתנו לך בתתך ידך ולבך לאיש זה קנה כליותיך! אך עוד מעט תראי כי שגית. גם אני חשבתי לראות איר החיים בפני אישי, גם אני אמרתי כל חפצי לבי יתמו במלאת ספקי . . . אך לא! שגיתי כאשר תשגי גם את, ואת תשגי כאשר שגיתי אני. הנה עברו אך שנתים ימים מעת בואי אתו בברית, וכבר נפקחו עיני לראות כי תהו בלבבי. האהבה לא מצאה בו מסלות גם אז, כי אם החפץ להנשא לאיש ולהיות כצפיר

דרור להתענג ולשמוח הוא לקח לבבי, ואחרי כי אישי הבטיחני להת כל אשר תשאלנה עיני אמרתי כי אהב אתו. אך זאת ראיתי כי לא את איש כמהו אהב, איש אשר לא ידע אהבה ורגש, איש אשר רק הכסף והמסחר מבחר שעשעיו, איש אשר לקחני לאשה רק למען אנהל ביתו, איש אשר הוא יהודי מכף רגלו ועד קדקדו, יהודי בגויתו, יהודי בנפשו, אף כי כעם הארץ ידבר וילבש בגד. כי היהודים, זה העם — הכנעני לא ידע דבר בלתי מסחרו וכל רגש נעלה זר לרוחו. הנה בדמותי אותו לוולאדימיר האציל הפולני הנהו בעיני כעטלף נגד נשר, כעץ הקבון נגד ברק חנית. בדבר וולאדימיר אדמה לשמוע שיח שרפי מרום, כזמיר צפרים באביב כן מדברו נאוה אף נעים, עיניו יפיצו זיקי אש אהבה, כל תנועת גויתו חן, על פניו יצוקים הוד ונעם, והוא, האיש הדגול מרבבה הזה יאהבני, הוא יאהבני באהבת עולמים, והחיים לו בלעדי כשאול תחתית, ואני גם אני אראה באור פניו חיים, אך קשרה הנני לבול עץ, ליהודי אשר לא ידע לבי ולא יבין רגשותי העדינות. עתה ארע מה אמלה לבתי! ועוד יביא יום וגם את תרידי בשיחך כמוני: הה! מדוע נולדתי על ברכי יהודים? !... שקץ אשקץ את העם הזה. אשר שמו יתננו להרפה ובוז כלנו... —

הדלת נפתחה והזקן אבי אם שפרה נראה על סף הבית. הדברים האחרונים אשר דברה היה בהתגלות לבה למרות חפצה הגיעו לאזניו ויעל בן עמד על עמדו ויתבונן רגע במדברת ורגע בשפרה אשר הורידה ראשה, כאיש אשר נפל בפח והנהו אובד עצות איך להמלט ממנו. כרעם ברקים הרעימו דברי המדברת באזניה ולבה זעק בקרבה על הנבלה אשר תשמע, אך לבה לא עצר כח לקום פעם אחת ולהשיב למחרפת עונה חרפתה אל חיקה, כי אהבה את רעיתה חבוגדה באהבה נאמנה. ובשבתה נבוכה לא ראתה את אבי אמה על סף הבית, וגם הוה אשר דברה בלהבות אש לא התבוננה בו; אך כשמוע הזקן את דבריה האחרונים פרצה אנחה

במעט למורת רוחו מלבו ולקול אנחתו התעוררה שפרה ובראותה את הזקן קפצה כאילה ממקימה ותפול על צואריו ותסתר פניה בשולי מעילו כמו בושה להביט בפניו, וכל לבבה הגה תודה לו על כי הצילה מרוח כביר אמרי פי רעותה. חוה התעוררה גם היא ובראותה את הזקן ואת שפרה בין זרעתיו נהפך מראה פניה אשר היו לפני להבים בדברה ברגע ללבנת שלג, ועד ארגיעה אדמו עוד יותר מבראשונה ותקם ממישבה ותעזב את הבית מבלי דבר דבר. שפרה חפצה לקרוא לה אך הזקן אחזה בזרעה ויאמר: עזבי אותה ותלך לה, הנה באמה בתה אי כעין כן פריו ישוה לי. למורת רוח היה לי בכל עת לכתך עמה, אך לא חפצתי להוכיחך בטרם נפקחו עיניך, אך עתה אדמה כי לא תוסיף אהבתה ולא תוסיפי להתרועע את בת נעות המרדות הזאת. —

— אך מה אעשה אם תבוא שנית הנה, האם אוכל לאמר לה לא ידעתיך? —

— ואם תוכלי לשמוע עוד דברים נלוזים כאשר שמעת היום מפיה? —

— צדקת אבי, אך גם היא דברה כאלה בפעם הראשונה ולא ארע נפשי מה זה היה לה? אין זאת כי אם אין ברוחה נכונה ואולי חולה היא. —

— ברוחה אין נכונה גם חולה היא — ענה הזקן במנוד ראש — אך לא במחלת הגויה כי אם במחלת הנפש, והמחלה הזאת נוראה עד מאד ואין רופא אשר חכמתו תעמוד לו לתת ארוכה ומרפא למחלה כזאת, ועוד זאת כי המחלה הזאת תדבק כצרעת בכל הקרב אליה, לכן אשמר עליך לבל תבוא בחברתך מהיום הזה עד עולם. —

— אבל אחת אבקשך אל תשמיע הדברים אשר שמעת לאיש לבל יחלל שמה, כי אנוד לה. —

— אני אעשה חפצך, אך אין חשך ואין צלמות להסתיר רשעת רעי לבב. בעיניך תראי כי לא יארכו הימים והיא תהיה למשל ולשנינה בפי כל יושבי העיר, כי כאשר לא

שמרה מחסום לפיה בדברה אתך כן לא תשמר שפתיה
בשבתה את אחרים וכן לא תשמר רגלה מלכד. וישבע ביום
אברך את ה' כי ישמר אתך מבוא עוד בחברתה בטרם תתנגפו
רגליה ולא תשאי גם את את חרפתה, ואני איעצך כי תאמרי
לכל, כי לא תדברי עוד ולא תבואי בחברת הסוררת בטרם
תהיה לחרפה בקהל רב. —

ט.

כְּאִמָּהּ בִּתָּהּ.

דברי חוה והרפתה אשר חרפה את עמה ממקור לבה
יצאו, כי אמנם שנאה את שם ישראל, כי על דעתה רק
היא היתה בעוכריה כי לא לקחה איש כביר לאחד מאצילי
הארץ לאשה. וכאלה חשבה כבר זה ימים רבים אך הסתירה
מחשבותיה בכל עת בדעתה כי תהי לחרפה בדברה זאת
בקהל, אך ברבות הימים כאשר הרבתה להשיב מחשבות
כאלה, כן לקחו לבבה, וכן הסכינה עמהן עד כי שבתה
כמעט כי חרפה היא לבת ישראל לשפוך בוז על מקור מח-
צבה ותשמיע כאלה רבות. אך מה היתה ראשית חטאתה
אשר הסבה לבה אחורנית מעל אישה ועמה? האם אישה או
עמה? או אולי הוריה ומוריה? אמנם כן כלם יחד היו
ברעתה: אישה חטא חטאה גדולה בתתו לה כל מאוי לבה
וכל אשר שאלו עיניה לא אצל ממנה, ויתן לה ללכת כלבבה
אל כל בית מועד למשחקים רודפי שמחה, ומלאכתה כל
היום היתה להתקשט ולעדות עדי. העצלות היא אם כל דבר
רע ובליעל; לא כלתה העת במלאכה כי אז לא הרבתה
השיב מחשבות ולא בקשה לה גדולות מאשר מצאה ידה. אך
כאשר ישבה כל היום בחבוק ידים ותקרא ספורי אהבים
חוללו לה חזיונות כחזיונות אשר קראה מעל הספורים ותבקש
גם לנפשה חזיונות כאלה, ובבואה בסוד משחקים ותודע
לרבים מאצילי הארץ, אשר לא עוד יבקשו להבין מדורת

להעלות כליל כל בית ישראל אבית ובנים יהדיו, כי אם בכל לבב יבקשו לקחת את הבנות להם, וברוב הכדם ישמיעו לרגעים כי מקרב לבם יסלחו לבנות ישראל את אשמתן אשר חטאו ואשמו בהוֹדָן על ברכי יהידים, ומה גם אם הבנות תשמענה כי יודעות הנה את האשמה הגדולה הרובצת עליהן וכי נכונות הנה להביא קרבן לכפר פשע... ויהי כשמוע היה פעם ושתים כי כל ריאיה ישמחו בה וכי עיניה היפות תשבינה פשע עמה, בקשה להיטיב פניה ועיניה למען תְּהֻלַּל עוד יותר, ולעמה חשבה חטאה גדולה, על כי שמי נקרא עליה, וכן שכחה לאט לאט את אישה ועמה.

אך לא רק אישה אשם באשמתה כי אם גם עמה, כי הרבים בהם אשר אמרו להתיצב על דרך הדעת למדו לעשות מעשי העמים ולבחר דרכיהם כקופים בלי כל דעת וחשבון לדעת במה לבחר או למאס, כי אם כל אשר יעשו וכל דרך אשר בו ידרכו בני העמים לו דרך טוב יקרא אף אם דרך עקלתון ומכשולים הנהו. ולא יבשו בשנת להתרומם ולהתפאר כי איש לא יכירם כי ממי יהודה יצאו, לכן כה יֵעָשֶׂה להם, כי כבודם יהיה לכלימה ובניהם יתכחשו למו וגם נשי חיקהם תבחלנה במו.

הנה שתי אלה היו ברעת הוה להטותה מדרך, ואם כי די כח שתי אלה למסוך רוח עועים בלב אשה יפה צעירה לימים, אך לא רק שתי אלה כי אם גם עון אבותיה דבק בה, והזקן צדק מאד באמרו: כאמה בתה, כי אמנם כן הוא בת אמה היתה.

איזבל אמה היתה שפחה ואביה עבד, אך לב איזבל לא הלך בתחלה אחרי העבדים לבקש לה מהם איש כי בקשה להיות גבירה, ואוצר נחמד נתן לה הטבע, אוצר אשר בו בטחה כי ירוממנה אל עָל. האוצר הנחמד הזה הוא יפי פניה, אשר לא רק לבה הרנינו בגשתה אל המראה, כי אם גם עין כל רואיהם אשרתם וכל פה השמיע תהלתם, ועל כן גדלה תוחלתה מיום ליום כי האוצר הנחמד הזה לא נולד לריק כי

אם דלתות איש עשיר יפתח לפניה, גם השמיעה באלה במו פיה, כי אמנם נפלאות באלה ובאלה קרו גם יקרו בבקר בבקר, ובכל השפחות רעותיה לא לעגו לה בדברה גדולות בגאות לבה כאשר לעגו לה בשנותה פתאים את טעמה ותתן ידה לזמרי העבד בבית אחד מאצילי העיר ותהי לו לאשה, כי זמרי זה הנקל מהיותו עבד כי גם משחת מאיש מראהו: קצר קומה ועב הכרס, פניו מלאים אבעבועות ועורקים כתולעים אדומים כסו את חוטמו, עיניו ירקרקות, שערותיו צהובות ועבות והיו כעצב נמאס, גם מלאכתו לא נתנה לו כבוד כי לפי דברת רבים לא התחשב בין העבדים השומרים פקודת אדוניהם בבית כי אם עבד לתאות אדוני היה . . .

אך האיש הזה אף כי לא הנהו יוצרו באוצר נחמד באיבל, בכל זאת קוה גם הוא להגדיל להמציא בית ועשר, כי גם לו נפל חבל טוב בגורלו והוא: לב חכם, אשר רב כחו להרים אדוני משפל המדרגה הרבה יותר מיפי הפנים ומאוצרות כסף. לב חכם נתן לו, אף כי בין חכמי הרופאים לא נמצאנו, בין יודעי בינה לעתים לדעת משפט ממלכה לא יוכר שמו, גם במלאכת מחשבת או חכמה אחרת לא יכירנו מקומו, ושמו לא נודע בין בעלי השם, ולולא התעורר כותב הספר הזה להקים לו זכרון, ידעתי כי לא היה לו זכרון בחכמים לא בימי חייו ולא בבאים אחריו, ובכל זאת חכם לבב היה, כי ידע את עתו, את מצבו וגורלו ויבן משפט מעשיו ומעשי אחרים אשר ראו עיניו, ומי יודע אם לא גבר בארץ בחכמתו לו בקש לו דרך תבונות, אך הוא לא בקש ולא דרש דרך אחרת בלתי אם דרך הכסף וחכמתו עמדה לו כי עשה עשר.

אם אמנם גם ראשית שמואל שקלי היתה כמהו, גם היא עבד עבודת עבד בראשיתו ויעש לו בית ומחיה באחריתו, בכל זאת לא נעריך אותו אליו: שמואל שקלי לא בחכמתו גבר כי אם בישר לבו ובחריצות כפיו ובעמל ויגיעת נפש מצא כן לו, לא כן זמרי הוא ידע כי בישר לבו ובאהבתו

לעבודה לא יצליח, כי חמודות הנפש כהמדות הפנים לא לו היו למנה, לכן בקש לו דרך אחרת, הדרך חדשה אשר אף לאחד מאלף לא נודעה וגם אחד מאלף ידעיה לא יצליח בה, בדרך הזאת בחר ויגבר חילים, וידו מצאה את היפה בבנית ועל כן לו היתה הצדקה להתפאר לעין כל לאמר: חכמתי עמדה לי! —

בעיני אדוניו מצא חן במאד מאד כי ידע לבו וישלם לו ביד נדיבה שכר עבודתו אשר לא הכבידה עליו עֻלָּה, אך הוא ראה והבין כי בשכר הזה לא תמצא ידו לעשות בית, ולבקש יותר לא ערב לבו פן יעלה חמת אדוניו, ולקחת מבלי שאיל את פיו ירא לנפשו פן יתפש בכף הַגֶּבֶר, ועל כן חבל מזמות כל היום למצוא מפתח לאוצרות אדוניו אשר רבו — עד כי מצאהו.

ויהי היום וירא זמרי את איזבל ויתבונן על אוצרה הנחמד ויאמר בלבו: אכן אוצר נחמד הוא ביד איש אשר ידע להריק אוצרות יעשה פרי תנובה, הא צר הזה לי יהיה ויעבור עלי מה. — החליט בלבו ויבוא ויתיצב לפני אדוניו בפנים נזעמים ורוח נכאה ויורד ראשו לארץ.

— מה לך זמרי? — שאל אדוניו — האם לא הצלחת על הדרך אשר שלחתיך? —

— לא אדוני! הנני מצליח בכל עת על הדרך אשר תשלחני בה, אך בדרכי אני אמלל הנני? —

— ומה זה קרא אותך? האם אבד לך כסף? או מה? —

— לי לא אבד מאומה, אך אבקש דבר אשר קצרה ידי מהשיגו. —

— ואני אבקש דברים הרבה אשר קצרה ידי מהשיגם ובכל זאת לא אתעצב אל לבי — קרא השר בשחוק.

— אך אני לא אלך בגדולות ונפלאות ממני ובכל זאת אולת ידי ממצוא חפץ לבי אשר כל חפצים לא ישוו בו. —

— השמיעני נא מה תבקש אולי אוכל הועיל לך. —

— יד אדוני לא קצרה מהושיעני, אך למה יעשה זאת

אדוני, ואני רק עבדו הנני, ואם גם באמונה אעבוד בכלב נאמן, בכל זאת לא ארהיב עוז בנפשי לבקש מאת אדוני קטנה או גדולה. —

— השמיעני נגע לבבך. —

— חץ האהבה נגע עד לבבי — ענה זמרי באנחת שברון מתנים.

— חץ האהבה! — קרא השר בקול שחוק גדול בקול רעם — בלבך? — קרא שנית ויוסף לשחק בקול — מאה שקל תקח שכר השחוק אשר עשית לי, לא אזכור עוד את היום אשר בו שחקתי מקרב לב כמו בפעם הזאת, אתה האמלל נגוע מפצע האהבה! ומי היא המאשרה בבנות אשר הציתה את האש הזאת בלבך? האם גם לה תאר הפנים כמוך? או נופלת היא ממך ביפי? —

— ישחק אדוני כחפצו וגם אני שחקתי לאולתי לולא הייתי אני האויל, אכן רוח היא באנוש, וגם עיני אף כי ירקרקות הנה תדענה לבחון אבן חן, ולא בי האשם אם היפה בבנות לקחה לבי. —

— היפה בבנות! — שאל השר — אם כן יפה היא ממך העלמה אשר נפשך תחשק בה? —

— היא יפה מכל בנות החן אשר ראו עיניך אדוני בחרים ובהקיץ — קרא זמרי ברגש.

— עתה אראה כי אש האהבה תוקד בקרבך — הרעים השר עוד בקול שחוק גדול — עד כי הנך משגע ממראה עיניך, כי לולא זאת לא עברו על דל שפתיך דברי הבל כאלה. הן מי כמוך יודע כמה בנות יפי ראו עיני בהקיץ? —

— ועל כן יען כי אני ידעתי כלן, לכן ארע כי לא אשגה במשפטי אם אומר כי לא ראית עוד יפה כמוה מעודך עד היום הזה — ענה זמרי במנוחה ויתבונן בפני אדוניו.

— דבריך העירו חשק בלבי לראות את יפתך, הראני אותה ואראה אם אמת בפיך? —

— איכה אראך אותה והיא שפחה בבית איש יהודי,

הן לא תשפיל כבידך ללכת אל בית המבשלות אשר ליהודי למען התבונן על הדר השפחה. –

– אם כן שפחה היא, ומדוע תקצר ידך מהשיגנה? –

– הן ידעת כי רק בשרשרות זהב נמשך אשה יפה אחריני. הציר הנאמן אשר ישלח האוהב לפניו לסול לו מסלה בלב האהובה הוא המתן. במוהר ומתן נעשה וגם נוכל, אך בלעדו סגור כל לב. –

– אם כן הרבה לה מוהר ומתן ותמצאנה. –

– ועל זאת הנני נאנח כי לא איש אוצרות הנני, ולא אוכל להקריב לה מנחה כלבבה, כי אף כי שפחה היא בכל זאת תלך בגדולות ותקוה לעשר רב. –

– אמנם הלא תמצא די כסף בכיסך לתת לה מתנה יקרה, הן כספי בכל עת בידך ולא אבוא אתך בחשבון ולא אאמין כי בכפך לא דבק מאום. –

– הנה זאת היא משכרתי! – קרא זמרי ברגז כמו נכלם מדברי השר – על כי התהלכתי לפניך ביושר לבב ובנקיון כפים כי תחשדני כגנב! –

– כגנב? – קרא השר בשחוק – האם קראתי לך בשם הנכבד הזה אשר מורשה היא לכל בני עמך? אני אמרתי רק כי בכפך דבק מאום. –

– בדבר הזה אני לא לבני עמי הנני, יגנבו כלם ולא אני, ולך לדעת זאת. נסה נא והבא כל מעשי במשפט וחשבון אם לא תראה יושרי ואמונתי לך. אך מה אדבר, הן ידעתי כי אתה היא לתם ורשע, לנקי כפים ולגנב, ואויל הוא האיש אשר בישרו יבטח, כי רק במרמה יבורך גבר. –

– רב לך רב! – קרא השר – כמה תחשוב בלבך יעלה מחיר האשבר אשר תאמר להקריב לה. –

– אני לא חשבתי עוד כמה בטרם ידעתי איך. –

– הא לך חמש מאות שקל כסף וקנה מנחה באות נפשך, אך תמהר להביאנה הנה כי חפץ אני לראותה. –

– הנה מלאך משיע – קרא זמרי ויחזיק בכנף מעיל השר וישקהו למו פיו.

– לא אבקש תודתך, ומתי תביא את אהובתך הנה? –

– זאת לא אדע נפשי. –

– כאשר תקריב לה האישבר אמיר לה כי נפשי תאוה לראותה והיא תראה הנה בשמעה את כל הכבוד הזה. –

– אבל... ענה זמרי במבוכה ולא הוסיף, כמו דבקה לשונו לחכו.

– מה לך עוד? –

– אל נא יקצוף אדוני אם אדבר באזניו דברים היוצאים מקירות לבי. –

– המקנא אתה בי? או מה? דבר ואשמעה. –

– האני אקנא באדוני? – קרא זמרי ברגש – לכבוד מאד נעלה תהיה זאת בעיני אם תמצא אהובתי חן בעיני שר גדול כמוך, אך אשפיק מאד אם תשפיל כבודך להתבונן אל בתולה יהודיה, שפחה ואהובת עבדך. –

– ומה הוא הדבר אשר אמרת כי תהפוץ להשמיעני? –

– שאלה אנכי שואל מעמך ואל תקציף עלי על עשותי זאת כי אהבתי תשים דבריה בפי. –

– דבר. –

– הנה ידעתי כי העלמה תבקש לה גדולות, ואם אומר לה כי הנני עבד אז תלעיג לי ורקה בפני בבוז, לכן אבקשך כי תגדיל נא חסדך עמדי ולא תשים עלי עון אם אכזב ואומר לה כי בן משק ביתך הנני, ואז תקוה נשקפה לי כי תלך אחרי. –

– עשה כחפצך, ואם אראה כי נאמנים דבריך והעלמה יפה היא כאשר אמרת תשיג גם ידי לך ואשימך על ביתי. –

– מה זה תשמענה אזני?! – קרא זמרי וימחא כפיו בשמחה, אך כרגע שב למנוחתו ויאמר בקול התחנונים: סלח נא לי אדוני, כי שכחתי לפני מי אני עומד ואתן קולי

בשמחה, כי השמחה הגדולה השכיחתני את מצבי ותשכרני כמו יין. —

— סלחתי כדבריך ועשה ככל אות נפשך, ואם כסף תחפוץ אתן לך עוד —. תודות וברכות לאלפים הביע זמרי לאדונו איש הצדקות ויצא. ואדונו הניע אחריו בראשו ויאמר: נראה נא אם לא הרביתי במחירה. —

י.

פועל אוֹצָרוֹת בִּלְשׁוֹן שָׁקֶר.

זמרי צדק בדבריו. המנחה אשר עברה על פניו נתנה לו לוית חן בעיני איזבל ותטה אזנה לשמוע דברו, ואף כי בתחלה מאנה לתת ידה לו בכל זאת נאותה אחרי אשר שמעה מפיו כי על פיו ישק כל בית אדוניו, וכי אדונו הבטיח להרימו אל על אחרי אשר יבוא בברית את אשה יפה וחכמה כמיה, וכי נפשו תכסף לראות פניה, ועל כן נכון הנהו לתת כסף בשאלתה למען תלבש מחלצות כגבירה בהראותה פניו.

— האמיני לי — חתם בדבריו —. כי יש לאל ידנו לעשות אוצרות ולחיות כשלוי עולם אם אך בקולי תשמעי. —

— טוב, הנני להיות לך לאשה — ענתה אחרי חשבה רגעים אחדים.

— עתה תני לי את צל־צלמך ואַראהו לאדוני —. היא נתנה לו את שאלתו והוא מהר להשמיע לאדונו כי הצליח בדרכו.

בלב שמח ופנים צוהלים שב אל אדונו ויקרא: אדוני, ברכת ה׳ תחול על כספך, כי בו עשיתי גדולות אשר לא פללתי.

— ומתי תביאנה הנה? — שאל השר.

— הנה הבאתי לך צל צלמה למראה, וכאשר אכין לה מלבושי כבוד אז תבוא ותראה פני אדוני — השר הביט בתמונה בעין בוחנת ויקרא: אכן צדקת כי אבן חן היא ולא פללתי ראות כזאת. חוש ואל תאחר לכרות אתה ברית פן

יבוא אחר ויוציא בלעך מפיך –. זמרי שמח בלבו בראתו תאות אדונו לראות את אהובתי, אך העמיד פניו לבל יכיר מחשבות לבו ויאמר: כל אשר בידי אעשה למען השיג את חפץ לבי. –

– הרבה לה מוהר ומתן ככל אות נפשך, הנה אוצר כספי פתוח לפניך – קרא השר בקול עז. וזמרי שמר כעבד נאמן פקידת אדוני ויקנה מתנות ביד נדיבה ואחרי עבור חמשה ימים הביא את איזבל אל השר כלולת עדי, עד כי השתומם השר למראה עיניו בראותו אותה. וזמרי לא גרע עיניו מהשר, ואחרי אשר שב למנוחתו מתמהון לבבו נגש אליו בלאט ויאמר: אדוני עשה אתי אות לטובה ודבר עלי טובות באזניה יאמור לה גם אתה כי בן משק ביתך הנני, אך יען כי לא נכון הדבר להללני בפני לכן אלכה לי ואשובה הנה כעבור שעה – השר הניע לו ראשו לאות כי דבריו מצאו חן בעיניו ויניע אחריו ראש בצאתי באמרו אל לבי: מעודי לא פללתי כי פתי היא האיש הזה, בידו הביא את יונתו אל קן הפרס –. אך זמרי לא ירא רע כי בטח כי הפרס הזה לא יטרוף את יונתי, גם קוה כי מאת קנו תצא יאבריותיה תהיינה נחפות בירקרק הרוץ, כי למד אותה בימים האחדים איך לדבר את שר גדול בהראותו חסדו לנערה עבריה שפחה אשר בקשה להיות גבירה, והיא הקשיבה ותצפון אמריו בלבה ותבטיחהו לעשות ככל אשר אמר ובה בטח לבו, כי ראה כי הדע את לבבו.

אבל בפעם הזאת לא שמר זמרי מוצא שפתיו, כי לא אחרי שעה שב כי אם כשליש שעות בושש, ובשובו אל השר השקיף מבעד הור המפתח וישחוק עבר על שפתיו, כי ראה כי תוחלתו לא נכזבה. אחרי כן דפק על הדלת ויבוא. יונתו ישבה על מטה כבודה ולפניה שלחן ומעדנים, הפרס ישב על כסאו ופניו היו אדומים כדם ולשונו מדבק מלקוחיו, שמורות עיניו כסו אתן עד החצי כמו שנה נפלה עליהן.

שמחת חנף

והכדים הרקים העידו כי השר ברך את הדבק על כוס יין מלא . –

– שתה אתנו כוס יין – דברה לשון השר בכבדות. וזמרי מסך כוס ויקרא : לחיי אדוני השר הגדול ולחיי רעיתי !

– לחיים, לחיים ! – ענו הפרס והיונה.

– הנה אחפוץ להקריב אשכר לרעיתך ליום התונתה כאשר תמצא ידי – אמר השר.

– אם כאשר תמצא ידך תתן מתנה או תהי המנחה יקרה עד מאד כי ידך הלא תמצא לעשות גדולות – ענה זמרי.

– לא אבקש מנחה ואשכר – ענתה איזבל ותשפיל עיניה כמו בשת כסתה פניה.

– מדוע לא תחפצי לקחת מנחה מידי ? – שאל השר ברגז.

– די לנו חסדך אשר הראית לנו ולא אובה להיות למשא על אדוני . –

– שחוק העשי לי ! עלי לא תהיי למשא, כי ידי רב לי לעשות לאיש אשר אחפוץ ביקרו – ענה השר בגאון.

– אנא יונתי – חנן זמרי קולו – אל נא תשליכי מעל פניך חסד אדוני, כי אני ארע את לבו כי ישמח מאד בפזרו, וחלילה לנו מלערב שמחתו. –

– צדקת – קרא השר – ואתה היה לי ליועץ במה אבחר להקריב לה אשכר, באבני חפץ ? או במרכבה וסוסים ?–

– אבני חפץ לא ישאו פרי, וסוסים ומרכבה בלי ארוה, כנזמי האזן לאשה אשר אין לה אזנים – ענה זמרי. השר שחק בקול גדול בשמעו את המשל הזה ויאמר : אם כן השמיעני דעתך. –

– איך אעיז פנים לעוץ עצה לאדוני ולבו ראה הרבה חכמה ודעת. –

– אבל אני מצוה עליך – קרא השר בקול מושל.

– אם את עצתי תבקש אשמיעך את אשר בלבי, אני

לא אשא נפשי אל אבני חפץ ואל חמודות אשר לא לעזר ולהועיל המה לנו. ולוא מצאה ידי לתת מתן לאיש אשר אבחר בו כי אז נתתי לו בית, כי הוא יעמוד ימים רבים ובכל עת יזכר שם נותנו למובה. –

– צדקת – קרא השר בשמחה – הנה הבית הגדול אשר לי ברחוב היונים אתן לה למנחה, התקבלי רצון המנחה הזאת מידי? – שאל השר בשומו אל איזבל פניו.

– יראה אנכי לדבר דבר פן יהיה דברי למורת רוח לאדוני ועל כן אקבל את המנחה הזאת אף כי רבה היא מאד.–

– הבית לך הוא – ענה השר.

– ואת תרימי ראש – אמר זמרי אל איזבל – כי גבירה את היום תחת היותך שפחה אתמול. –

– עוד ביום הזה אספר לכל – אמרה איזבל – את רב טוב האדון המטיב עמדי, אשר חסדו לא אשכח נצח.–

– לא – ענה זמרי – היום אל תספרי עוד לאיש. –

– ומדוע? – שאל השר.

– כי הבית עוד לא לה הוא. –

– אך הלא נתתי אותו לה למנחה. –

– ובכל זאת עוד לא לה היא כל עוד אשר לא נכתב בספר המקנה והעד עדים. –

– לך והבא כרגע את הסופר והעדים וביום הזה תהיה גברת הבית – זמרי לא מרה פי ארונו ויצא, ואיזבל הבטיחתו לזכור חסדו אתה כל הימים.

אחרי ימים אחדים היתה לזמרי לאשה, ואף כי שכר גרי הבית אשר נתן לה השר היה די להחיות נפשם, בכל זאת לא עזב זמרי את בית ארוניו ויהי על ביתו, וילך כפעם בפעם בדרך מרחוק בפקידתו ושבתו בבית היה מעט, כי שמר פקידת אדוניו אשר בקש תחבולות להרחיקו וישלם לו ביד נדיבה על עבודתו אשר עבד באמונה... מיום ליום גדל זמרי ויעשיר, גם מרכבה גם סוסים היו לו, ואיזבל נראתה בכל רחובות העיר נשאה במרכבה כבודה ובכל בית

מצחק ושיר שם היתה ויקנאו בה בני העברים ויהללו יפעתה בני העמים ותהי לגבירה, עד כי גם בחצרות השופטים היו דבריה נשמעים וכל איש מצוק ונרדף בקש עזרה מידה וימצאה, כי בעשרה לא גבה לבה ותדע את נפש העניים ותפזר במלא חפנים כסף להרבות כבוד בתי התפלה ובית החולים, ובמעות חטים נודעה צדקת פזרונה, ובנותיה גם הן היו לתהלה בפי כל יושבי שער ביפעתן, ומה גם חיה בתה אשר עלתה על כלנה. וחוה זאת היתה רעית שפרה אשר מערכי לבבה שמענו בגלותה לבה אל רעותה.

אמנם כי יפלא בעיני הקורא איכה נתנו את שפרה אביה ואמה אשר היו ישרי לב וברי רוח להתרועע את חוה, אשר לפי דברת רבים היתה בת אשת זמה? אך בעיני לא יפלא, כי כן המה הפתאים וזה דרכם, המה יאמינו בכל אך לא בדבר אמת, וכי נראה פתי לא יאמין בדבר אשר ישמע אז לנו לשפוט כי נכונה דברו שפתי המדבר. כל האדם מאמין בדבר אשר לבו יחפוץ, וכל חפץ לב הפתי אך נפלאות ונוראות אשר ירעישו רגשותיו ועל כן אך בהם יאמין, ולא בדברים נכוחים אשר רק לב נבון יבינם לדעת. כן גם אבי שפרה ואמה בראותם הצלחת בית זמרי לא האמינו בדברת רבים כי בלשון שקר פעל אצרות, כי אם האמינו בהצלחה נפלאה ונעלה מעל בינת אנוש אשר פתחה ידה להשפיע עליו שפע ברכה, ונקל היה להם להאמין כי ענן ונחש ובקסמים צבר הון מהאמין כי בעצמת כשופי אשתו ובקסם על שפתיו עשה חיל, ומה נשתומם על התמימים האלה אשר לא ידעו בנפשם כל רע ואשר על כן לא האמינו במשחת לב אחרים, אם גם רבים מאלה אשר ידעו והבינו שרש דבר נמצא בהצלחת בית זמרי ובכל זאת כבדוהו ויקרבוהו כמו נגיד כי עשה והצליח, וינחל כביד בבית התפלה ובבית אספת הקהל ואיש לא ערב לבו לדבר סרה במשפחה הזאת, וכאשר דבר שמעון סרה בזמרי באזני שמואל שקלי ענהו כמוכיח: הנס נא אתה לעשות כמהו! כי הלא כה דברי ההמון: לא

תבוזו לגנב כי יגניב כי אם בוז תבוזו לאשר יתפש בכף.
הכסף יעור עיני כל, לא רק עיני אדוניו כי אם גם עיני כל
רואהו, הוד והדר ישיה על האיש אשר ימצאהו, כבוד וחן
יעטרהו וברק זהרו יעיב ויחשיך כל אור, אור הדעת ואור
היושר יחד ידעכו מפניו, וגם אם במשפט לפני שופטים נאמנים
וגדולים חקרי לב יעמדו אלים כאלה, אשר כביר מצאה ידם
אם גם לא במשפט ולא ביושר, אספיק מאד אם המה יהיו
החוטאים או אלה אשר יעטרום כבוד. הן לולא כרע כל איש
ברך לפני אליל זהב, לולא שבחו כרגע כל אשר עשה אחרי
עשה והצליח, לולא השתבחו בעיר ישרי לב אשר המקרה
הורם עד עפר, כי אז גם המרעים יראו לנפשם מהתיצב על
דרך עקש, פן יהיו לבוז, אך אחרי כי כל אשר הביא כסף
בידו ישתבח בעיר ומעשיו אשר עשה לא יזכרו, לכן ירבו
מבקשיו ולא יפחדו מכל מעשה לא־טוב ומזמה רעה.

הן רבים בקשו קרבת זמרי; הרב אשר בעיר פזר לו
מלא חפנים כבוד, נפתלי העשיר אשר היה מנכבדי העיר
בקש לבנו אחת מבנות זמרי, וגם מישאל אשר עמל כל ימיו
להחשב בין צדיקים, ויאשר על כן הרבה תפלה ויטבול בשרו
במים בעת קרה, ובאשר בקש לאכול בשר ויין ביום התשיעי
באב או להעלות עשן מקטרתו ביום השבת בא חדר בחדר
להתחבא ויצא לבו כאשר דפק איש על הפתח, גם הרבה
צדקה אף כי יקר היה בעיניו הכסף מנפשו, וכל אלה עשה
למען יהיו כצדיק בעיני כל וחפצו בידו הצליח כי האמינו
בצדקתו, ויתברכו בו ויעטרוהו כל כבוד ויפקידו בידו כסף
נדה ונחלת אלמנות ויתומים, גם האיש הזה בקש מזמרי
כי יתן את חוה בתו לבני לאשה, אות הוא כי ידע נאמנה
כי איש לא יחשיב לו זאת לחטאה, כי לולא זאת לא ערב
לבו להכל מעשה ידיו אשר עשה בכל ימי חייו כפעם אחת,
ולמה זה נתפלא עוד אם שמואל שקלי ואשתו נתנו גם הם
כבוד לבת איזבל ויתנו את בתם להתהלך אתה כאת רעיה
אהובה. ושפרה היתה נערה תמימה ולא הבינה כל אלה, אך

הפעם כאשר נפקחו עיניה לראות דרכי רעותה אחותה פלצות ותפחד לנפשה פן תדבק גם בה הרעה, ועל כן הבטיחה ברגע לאבי אמה להפרד מעליה עד נצח, ולא בעמל רב מלאה את דבריה, כי רעותה הלכה ולא שבה עוד אליה.

יא.

אוֹהֵב טְהָר לֵב.

מי ישר כטהר לב ומי קצר ידים כמבקש דרך ישרה; איש מזמות אשר יתבול מחשבות ותחבולות כל היום למצוא את אשר יבקש ואשר לא יפחד מהתיצב על כל דרך אם אך אל מחוז חפצו יובילנו ולא יסוג אחור מפני כל מפעל אם אך יביא חפצו בידו, יביט למרחוק, יתבונן על כל אשר לפניו, בַּבָּא בידו יחזיק, ומאשר יביא המקרה לידו לא יניח ידו, לאיש כזה נתכנו עלילות, דרכים רבים לו סלולות ועיניו בכל, על כן יצליח. אך איש אשר רק בדרך אחת יבחר – בדרך ישר, ופעל אחד יבקש – פעולת צדקה, הוא קצר עינים וקצר ידים. לפעמים יעמוד חפצו לנגד עיניו ולא יתבונן בו, כפשע בינו ובין מאויי לבו והוא אל קצות ארץ יביט מאין יבוא עזרו. יביט ויחכה – לשוא! כי ההצלחה לא תשאל: איה בית ישר לב ואסור שמה, המקרה לא ישא פנים לתם, מכונת החיים ורוח החיה אשר באופניה תמהר בלכתה ולא עת לה להתבונן על הדרך אשר תלך בו. רק האיש אשר לו כח הזרוע וצעדי און הוא ירומם וירכב עליה וינשא בכחה ואשר נשתה גבורתו לעלות מעלה יעשה מדחה, יִדְכָּא ועצמותיו תפזרנה לפני גלגליה העוברים על לבו בשטף מרוצתה, לכן תתגולל אמת באשפתות אם לא תושיע יד הדעת לה להקימה, ויושר וצדק יהיו כמוץ לפני רוח, לא יועילו ולא יצילו את בעליהם אם לא במשפט וחשבון ישימו מבטחם.

שמעון ישב שומם בביתו כי קשי יומו הֲדָמָהוּ, כל

חמדת לבו ותאותו, כל צבי חזון חייו לימים הבאים עברו כצל על פניו לבל תשורם עוד עינו עד עולם. חלפי כצל אך לא כלו כענן כלה, אשר יש תקוה כי יום אחר יַשְׁקֶה כוס שכרון לשכוח את אשר אין להשיב, כי אם עבר מעליו ויתקע אהלו למולו, על ראש אחר, על ראש רעו פרש צלו יִבָּרוֹתו עדן וענג, ועיניו תראינה ולבבו תמס יהלוך.

– יומי הדמני, המקרה האכזר נטה עלי ידו החזקה וישיפני! המקרה אשר מעודי על אדמתי עד היום ירב כעשו עמדי וימיגגני תישיה. לעמל נולדתי וזאת תהי מנת מדתי כל הימים! – כן הגה לבו נכאים בשבתו בדד בחדרו ובעזבו עליו שיחו. אך הֶצָּדַק בריבו את יומו? האמנם המקרה דְּחָהוּ או אולתו סלפה דרכו? הן מפי שפרה שמענו כי היא אהבה אותו כאחות את אחיה ורק יען כי לא השמיע אהבתו באזניה חשבה כי מרום ונשא היא ולא איש כמוהו יאהב עלמה כמוה, ואם על פיה נשפט משפטו נאמר לו: תבן לבהמה, הצין לעצל, ומכשול לב לאיש אשר לא ידע דרכי החיים. הוא אהב את שפרה אך מה עשה באהבתו אותה? האם נתן לה אות ומופת כי תדע מה בלבבו? או דמה כי היא לא בת שמואל שקלי כי אם בת אלהים אשר תדע מערכי לב איש ואיש? או לא ידע משפט הלבבות כי אהבה מאהבה תֵּוָלֵד וניב שפתים יהי לפרי תנובה להצמיח ירע רגש? האם נכחדה ממנו, כי כל הנשים תאהבנה לשמוע תהלה (כן יאמרו האנשים והנשים להם כן תאמרנה) ואף בנדבת פה נקח לבבן אם לב טהור להן ונדבת יד להן לזרא, ומדוע החריש באהבתו? למה לא השמיע במו פיו, או במעוף עינים את הגות לבו? האם לא הבין שפת אהבה? אי לא ידע, כי יש לאל מַבָּט אחד להשמיע אהבה הרבה יותר מכל נדבות פי מליצים בנאום נעים? אם באמת לא ידע מכל אלה, נגיד ונאמר לו: הוי בונה בית בלי אבן ועץ, והוי מבקש אהבה ולא ידע דרכיה! אך לא! לא נאמין זאת! הן נדע כי האהבה תברא ניב שפתים גם לנלעג לשון לדבר

נדיבים, תהפוך לרשפים גם עיני איש אשר לא הפיצו זקים מעודן להצית איש אוכלה שלהבתיה בלב הבחירה אשר לקחה לבו, ואם נופל היה שמעון מכל האדם כי השָׂחוּ לבו שפת אהבה, ואנחנו הלא שמענו מפיו דברים נעלים ומחשבות עדינות, אשר רב כחם למשוך אחריהם לב עלמה כשפרה בעבותות אהבה לוא שמעה והקשיבה כדברים האלה, ולמה זה שחת דבריו באזני אוהב אהובתו ובחברתה היה כאלם?! אמנם הוא הדבר: רָמַת נפש ויֹשר ישימו נְחֻשתים על רגלי איש ואפֶר על עיניו ויתנהג בכבדות וביגיעת נפש אל מחוז חפצו, ולא לעתים רחוקות יתמו חייו בטרם יתם הדרך... וזאת היתה לשמעון כי שמר לפיו מחסום. היא ידע את לב שִׁפרה כי טהור הוא עד מאד ועל כן לא נתני לבו להעירני בלא עת ולשומו משחק לסערות התאוה והחפץ. הוא ידע כי רצון חותנו לשמואל לְהָוִ על כן בקש עצה למצוא חסדי ויחכה עד אשר יבואו ימי חפץ להשמיע חפצו, הוא ידע כי יד שמואל רב לו לתת נֵדה לבתו, על כן בקש לעשות חיל גם היא לבל יחשב לו חפץ לבו כחטאת גאה וגאון. כל אלה ישמו מחסום למו פיו ויכלא שפתיו מדבר דבר בטרם ידע כי יש תקוה, אך בהרבותו חשבון שכח כי עוד אחד יש אשר בידו להפיך כל מערכי לב איש וחזיונותיו, ובחפצו יעשת בשפרה ואביה ואמה ואבי אמה. והאחד הזה, הוא המקרה, התעורר ויקם לשטן לו בעודנו עושה הנה והנה, ויהפוך עליו רגע וידכאו ויגזול כל תקותו וחזיון משוש דרכו בחיים, והוא נבעת ויאמר: נואש! לא חשב עצה ותחבולה למלחמה את אויבו למען השיב ללבו ששון ישע כי אם הכין גוו למכת יד המקרה, וגם הוא היה לו לישועה להכין אשר גוזל הצלחתי לבל ימוט, כי היֹשר אשר נצר שפתיו לבל ידבר אהבה בטרם באה העת, הוא פתח שפתיו ויתן בפיו תהלה להלל את האיש אשר שלח ידו בשלומו. כל אלה פעל ועשה יֹשר לבו, והוא רק הוא השבית משושו, והמקרה מה כי ילין עליו?

אבל אל תאמינו כי היֹשר רק מידינו יקח ואולת ידו

מישלם לני משנה שלומים. היֹשר אשר השבית משוש לב: שמעון שלם לו כפלים באבלו, הוא נתן מנוחה בלבו מחיר האהבה אשר לקח ממנו. הביטו וראו מה יעשה איש ואיש עת תישיה נדחה ממנו למצוא חשק לבו, הלא יתגעש וישתגע ויעשה מעשים זרים אשר לא לעתים רחוקות יתנו לו מכשול לב עד יומי האחרון, או יקטפו חייו בלא עת. לא כן שמעון אף כי אהב את שפרה בכל לבו ונפשו, אף כי נדכא רגע בראותו כי איש אחר ימצאנה, אף כי לבו חלל בקרבו עת נגדו הלכו למי כל חזיונות חייו ותקותו פעם אחת, ולא היסיף לקות למצוא חיים נעימים וששון ישע, כי שפרה היתה לו אחרית כל תקוה וחפץ, בכל זאת גבר חילים עד ארגיעה ויהי לאיש, לא חרש מחשבות און להצמית את האיש אשר לו נפלה חבל, גם רשפי קשת הקנאה לא הציתו מדורה בלבו, כי אם הרגיע רוחו לשאת ולסבול וביֹשר לבו מצא נחומים לאבלו.

זאת היא האהבה הנאמנה, האהבה הטהורה, אהבת איש טהר לב. כי יאהב איש אשה וירדוף אחריה ויחבל מזימות למשכה ברשתו ויבקש תחבולות להכריע תחתיו כל מתקוממם לנגדו, או לטרוף נפשו בכפו ביום עברה עת יראה כי נוחלה אבדה תוחלתו, היא לא מאהבה כי אם מתאוה יעשה כל אלה, מתאוה נמבזה, אשר בהשבר עליה חק כן יהמו גליה, ובאשר ישימו עליה בריח ודלתים כן תתגעש ותפרץ ותשים שמות, וישמחת מה לה עת תמצא הפצה, במלאת ספקה תרפינה כנפיה, כזבוב בקרבו אל אש הנר אשר אליו שאף בחיללו במחולת סביבו בשמחה... מכשול לב, מוסר כליות, נחם ומפח נפש תראה תשביע אחרי אשר תדע שבעה. כי התאוה מחלה היא, מחלה כקדחת ושגעון, ובנותיה הרגשות אשר תחבל, תגהנה כסופה ורוח קטב לחבל ולהשחית, רק קצרי עינים נואלו לחשוב אותן על משפחת האהבה. התאוה היא הוללתן! התאוה אשר עצמו ראשיה ואשר תגדיל עקב לרגעים, למראה פני אשה יפה, לנגה

ברק הזהב, לקרן הממשלה, למקום הכבוד אף כי במעשיה ותחבולותיה אחת היא: במסתרים תשחית ותחבל ולעין כל תשים אפר צדק ויֹשר על פניה, תשחית את כל אשר בלבו מצאה קן לה ותבלע את כל הקרב אליו, ואם תצלח או לא תצלח בדרכה אחת היא, אחריתה משאון ושממה.. לא כן האהבה הנאמנה, היא לא תדע גביל וחק, לא שטן ולא פגע יכשילוה בדרכה, כי בת הרוח היא ולא תדע מכשיל, והרגשות אשר על ברכה תולדנה לא להכאיב נפש כי אם לשמח רוח ולהרנין לב תצאנה בפעלן.

ירא אלהיו יאהב את יוצרו גם עת הִכָּהוּ בשבט אפו; בן ישר דרך יאהב את אביו גם עת ישחרו מוסר; אשה ברת לב תאהב את אישה גם בעת אשר ירעים פנים לה ולבו יזעף; איהב עמו יוסיף אהבתו גם עת יגרשוהו מגו; אם רחמניה תאהב את פרי בטנה גם עת אשר רגבי עפר יכסו קברו במשאון. אין חומה ואין בריח ודלתים לעצור בעד האהבה לבלי תת לה מעבר, כי על כנפי הרוח תנשא במנוחה כשרפי מעלה, כן יאהב אוהב נאמן את אהובת לבו גם אם בקצה הארץ, גם אם בתחתית שאול, או אף אם בזרועות זר תמצא. רוחו ידרוש שלומה, לבבו יערך תפלה בעדה וכל קרביו יברכוה סלה, מבלי אשר תעלה מחשבה רעה על לבו לעשות דבר בליעל למען מצוא חפץ לבו, כי רע לב ותאוה נפגשו, ישר ואהבה טהורה נשקו. באהבה הזאת אהב שמעון את שפרה ועל כן לא רב את יֹשר לבו ולא שם בו תפלה, כי אם על המקרה שפך עזוז אפו, המקרה אשר השביעהו ממרורים וכל שמחה אצל ממנו. על המקרה זעף לבו, אך כי לבו לא הלך אחרי הקוראים רק רע כל היום על החיים וששאונם והמינם, ההופכים במו פיהם את התבל לבאר צרה ויגון, כי ידע כי גם שמחה וששון תחלק כאשר תחלק חבלים באפה, גם לא אחר אלה אשר יקראו: רק דרכי הרשע יחילו בכל עת זלתם וישר תאבד תקוה, כי השכיל להבין כי המקרה מקרה הוא ולא יכיר פנים, אך בכל זאת קצף עליו קצף גדול, יען

כי רעה מצאתהו ואת מי יקים למטרה לחצי זעמו? האם את
ישר לבו? אבל הוא היה קדוש בעיניו וטוב לו מכל חמודות
חלד, ולוא גם ידע נאמנה כי ימצא חפצו אם אך יט רגע
מארחותיו גם אז בחר ביגון ומפח נפש מעזוב את דרכו,
וכבר הסכין להתמכאובים וכעס שלומים לישרו ויעמיד ביום
צרה כגבור על שדה קטל אשר יתעודד ויתגבר כל עוד עורתי
בו, וגם כאשר נשתה גבורת זרועו יבחר במות מהפוך ערף
לפני רודף כמוג לב, כי יקר בעיני איש לבב מות גבורים
מחיי חרפה, כן עמד גם הוא על דרכו הכן מבלי אשר עלתה
מחשבה על לבו לעזוב אותה ביום רעתו, גם חפצו הצליח
בידו להדבר תאותו תחת רגלי קיתי ולהקריב אשרו על מזבח
ישרו, ואיך תעלה מחשבה על לבו לשים בישרו תהלה? אי
את נפשו יאשים? אך הן לא מצא בנפשו כל עול, הלא
בצדק וישר עשה את כל אשר עשה, ועל כן פגע במקרה את
כל היגון עת אשר היתה מסבתו. אך הוגתו ומבוכתו לא
עצרו כח להחזיק בערפי ימים רבים, כי התעודד ויאמץ לבו,
ואף כי הוגה הרישית קננה בקרבו ולרגעים השמיעה קולה
באנחת קרב, בכל זאת גבר חילים וכח לבו הושיעה לו עד
כי בימים לא כבירים היה לאיש אחר.

אחרי אשר דבר את דוד ואחרי אשר ידע כי אין לו
עוד כל תקוה חזק עליו יגונו עד מאד עד כי לא ידע ביום
השני ולמחרתו מה עמו, ולא שמע את אשר דברו אליו וגם
כל מעשיו עשה כחולם בהקיץ, לא אכל ולא שתה גם שנה
בעיניו לא ראה מרוב המחשבות אשר סערו בלבבו. אך
בלילה השלישי כאשר גמר אמר לאמץ לבו הצליח חפצו בידו
במעט, ובהתהלכו בחדרו הנה והנה שרה בטחה על פניו
ובמנוחה דבר לנפשו כדברים האלה: גם זאת נסיתי אך ללא
הועיל, נסיתי להפיל עליו בהיות אולי יעזבנה, אך אהבתי
חזקה מדברו, לכן לא אוכל לערב שמחתי, יהיו בנעימים!
ואני, אני מה? הראשון אדם נולדתי ליגון? כאלה וכאלה
לאלפים המה, אך למה זה הבל אוגע לענות את נפשי ביגון

אשר לא יתן ולא יוסיף לי מאומה? אוהב אותה באהבה נאמנה ומי זה יעצר בעדי מהקריב לבבי לה עד עולם? אך האם יכלו ימי באפס תקוה ומאום לא אעשה? הן לבבי לא לי עוד וקצרה ידי מתת אותו לאחרת ועריריי אתהלך כל ימי צבאי – בדברו דבריו אלה הוריד לארץ ראשו ויאנח, אך פתאום התעורר ויקרא: אך לא! לא בשפלות ידים אבלה ימי, ידי רב לי לעשות. הרף מאהבה ועזוב תוגה, לא לכך נוצרת! הנך אהיבתך אשר לה תשא נפשך עד עולם, לה תקריב חייך ועמלך, למענה תחיה, למען אהובתך אשר קצרה יד איש מגזול ממך, לבת עמך אמור: אהובתי את ואהובתי תהיי עד רגע חיי האחרון. בת עמי! – קראה פתאום ברגש – בנפשי אשבע כי אהבת עולם אהבך וחיי וכבודי, רוחי ונשמתי נתונים נתונים לך עד עולם! – פתאום נפתחה דלת חדרו ועלמה פרצה אל תוכו ותקרא בקול: גם אני אהבת עולם אהבך ולךָ אהיה עד עולם. –

יב.

הָאַהֲבָה וְהַחֲתוּנָּה.

שמעון נבהל רגע בראותו פתאום כי שתי זרועות התוקנה בצוארו, ושתי עינים תבטנה בו בשמחה, ושתי שפתים נפתחות ועומדות הכן לְהִשָּׁקֵ, ויהי כחולם בהקיץ, אך השפתים, אשר חכו רגעים אחדים לשיא, קרבו פתאום אל שפתיו ותדבקנה בהן רגעים מספר. כאיש איבד עצית היה בסור מבוכתו כמעט ובראותו את שפחה חובקת אתו בשתי זרועותיה בכח וקוראה לו בכל שמות אהבה אשר יעלו על שפת לשון.

העלמה אשר נפלה פתאום על צוארו היתה שפחה, אך לא בת שמואל שקלי המדת לב שמעון ואהובת דוד, כי אם בת בעלת החדר אשר בו גר שמעון, נערה בת עשרים וארבע על פי ספרי הזכרון לילדים, ובת שמונה עשרה לפי דברת

אמה, שפלת קומה ובריאת בשר, לחייה מלאות ואדומות
כשני תפוחים גדולים, ובשפל פניה עוד תפוח שלישי אשר
כסה כמעט את צוארה. מראה הנערה לא רע היה ולולא עבי
גבה ושפלת קומתה, ולולא הרגהגו רגליה בכבדות כמו
מנתרת היתה על הארץ, כי אז היתה נערה יפה. מלבושיה
וידיה היו טהורים במאד, ועיניה הפיצו בכל עת שמחה, קול
שחוק לא חדל מגרונה, כמו לא ידעה עוד דאגה ויגון מעודה.
ואמנם לא ידעה עוד את המלאכים האכזרים האלה, כי עבדה
עבודתה כל היום, לתפר כתנות ולשיר בקול, ואמה ספרה
בכל עת באזניה, עת אשר ישב איש בבית, כי רבים יחלו
פניה כי תתן להם את ישפרה לאשה, אך היא תמאן עוד כי
עוד לא מלאו לה שמונה עשרה שנה, ובדורנו חרפה
היא לנערה להנשא בטרם מלאו לה עשרים שנה, ואם כי
לא האמינה בדברי אמה, כי ידעה כי טובת לב היא יליא
בקש איש כזאת מידה כי אז לא מנעה חפצי, בכל זאת נתני
דבריה שמחה בלבה באמרה: עוד יבוא יום אשר יעלה לויתן
בחכה הזאת, וכחכה טובה היו דברי אמה בעיניה, ובלויתן
– כל נברא אם אך לא אשה היה, ועל כן לא נתנה לדאגה
בוא בחדרי לבה ותשמח תמיד.

חולדה אמה היתה אלמנה זה עשר שנים ובמות אישה
זבולון הרֹכֵב הניח נחלתו אחריו ששה ילדים, שתי בנות
וארבעה בנים; את הבנים שלחה לבית „תלמוד תורה" ונדיבי
לב תמכו בימינה, ואת הבנות ישפרה ובשמת יפֵקָה למצוא
חית ודן בעמל כפים. וריב היה לה תמיד עם הגברים,
בשבתה לבדה או את בנותיה, בביתה, יתהגם כלם כאבירי
לב ואכזרים כיענים במדבר, כי היטיב חרה לה על אשר
לא נמצא אף אחד בהם אשר חפץ לפרוש כנפו עליה, על
האלמנה האמללה. הישמע כזאת כי בין חמשה עשר אלף
גברים עברים הנמצאים בעיר לא ימצא אף אחד אשר יחנן
אלמנה! כזאת לא פללה ביום אשר מת אישה, ועל כן קצפה
קצף גדול על כל הגברים כיש שנים, אך לאט לאט שככה

חמתה כי ראתה כי עוד מעט יבוא יום, אשר יכביד עליה אכפו לעשות שלום להם, כי בנותיה גדלו מיום ליום, הגדולה ב[...]חבה והקטנה ממנה בקומתה, ותשב אל לבה כי באה העת לחדל רגז, כי אם גם פסי מהונני אלמנות מהעיר, אך מרחמי יתומים עוד לא תמו ועת לדרוש אותם, לכן שכרה לה שני חדרים וחדר המבשלות למען תמצא אחד או שני אנשים אשר יגורו בחדר האחד, ותאמר בלבה: בלי כל ספק יהלו כרגע כל באי ביתי במחלת האהבה לבנותי. אך לא מרוע לב בקשה בלבה כי יהלו האנשים אשר יבואו לגור בביתה, זאת לא עלתה על לבה לתת אותם למות ולרדת שחת, כי אם למען תמצא ידה להראות טוב לבבה ולהעלות להם ברגע ארוכה ומרפא מבית נבותה. ועל כן לא נתנה את חדרה בלתי לאנשים אשר עוד לא באו בברית את אשה. אבל לא כאשר דמתה כן היה, אף כי אנשים רבים גרו בחדרה, בכל זאת לא חלה אף אחד מהם במחלת האהבה, והאחד אשר חלה את חליו דרש ברופאים וישלח להביא לו שקוי מבית הרפואות ובה לא דרש ולרפואותיה לא נמצאו עוד חולים, אך בכל זאת לא אבדה תקותה ותוסף לצפות.

כאשר בא שמעון לשכור לו החדר נכתה האשה לפתותו כי יביא עוד שני לו, אך כאשר מאן נאותה לתת לו לבדו ומה גם אחרי אשר שמעה מפיו כי אנשים צעירים לימים יבואו לבקרו בביתו כפעם בפעם. האשה שרתה איתו באמונה ותבקש כל היום להשלים כל חפצו, ושתי הבנות ששו גם יחד עת שמעו מדברותיו. תאר פני הגדולה הלא ראינו אבל לא כמוה היתה הקטנה ממנה, היא היתה יפה בתארה ובקומתה, אך השחיתה מאד היד פניה מדי דברה, כי בקשה לתת קסם על שפתיה ותאריך שפתיה ותקרוץ בעיניה ותקמוט מצחה ולחייה עד כי העירו ג ל נפש בלבב הרואה, ועוד זאת כי מלבושיה היו מגאלים תמיד, שערותיה פרועות ומלאות נוצות וחלקת צוארה מכוסה ברפש, וכאשר יסרתה אמה על עשותה זאת ענתה תמיד: האיש אשר יבחר בי יקחני

באשר הנני, ואחותה לא כרתה לה אזן לשמוע מוסר כי אמרה: אחכה עד אשר אהיה לאיש ואז אירא אותה איך להתהלך עם הגברים.

בשבת שמעון לפעמים אתן יחד, את האם ובנותיה, היתה החתונה ראשית דברי הגדולה יאחריתם. לשונה לא נחה רגע ותספר תמיד כי זה לקח את זאת לאשה ורעהו מאן לקחת את זאת ויקח את רעותה, ומרגע לרגע עברה המלה חתונה על שפתיה, ועיניה ענו בה כי לששון לב היה לה בהזכירה את המלה הזאת, ושמעון גם היא ראה והבין כי לבה יהגה את אשר ידבר פיה; לא כן הקטנה: לשונה דברה בחקה אך אהבה והיא היתה מקור מלה, ועל כן קרא להן שמעון שם באזני רעיו להגדולה: חתונה, ולקטנה: אהבה, אך הוד קרא לגדולה צפרדע יען כי נתרה על הארץ ולקטנה עגבר על אשר צפצפה בדברה. לא הכם לב האדם להשכיל להבין את אשר בלבב רעהו, כמה עמל ודאגה הרחיק ממנו, אך האדם לא יבין זאת ועל כן ירבה עמלו בכל מפעליו ותוגתי ברוח פיו. לא חדרו עיני האלמנה ובנותיה אל חדרי לב שמעון ובאו ביתו כי אז נסתר רב עמל ויגון ותוחלת נכזבה מנגד עיניהם, אמנם גם הנה ככל האדם חפץ אך לטוב ובאשר חפץ לבן בו האמינו אמונה אמן.

שמונה עשר ירחים עברו מעת אשר בא שמעון לגור בבית האלמנה ולמגנת לבבה לא חלה עוד במחלת האהבה, ולרפאותיה: החתונה והאהבה, אין דורש ואין מבקש, אף כי כפרה תמיד כי רבים יחלו פניה לתת את בנותיה להם, ואף כי הבנות ספרו גם הנה במו פיהן, כי האחד הביט אליהן בחן והשני באהבה והשלישי בקש קרבתן רק הנה תמאנה לבוא בחברת אנשים זרים. ואף כי דברי החתונה ואהבה תמיד, אחרי כל אלה ערלה אזן השומעים וגם לבב שמעון כמו טפש כחלב מהבין הגות לב האלמנה ובנותיה, וכבר החלו לנעום את האיש הזה אשר כמו סך בענן בעד לבו מעבור אהבה לו, ומה גם בימים האחרונים כי חדל גם מדבר

אתן כפעם בפעם ויתהלך שקוע ברוב שרעפיו בקרבו ולא שעה עוד אליהן ואמרית פיהן. במעשיו אלה העלה עליו עוד יותר חמת האם והבנות, אף כי לא השמיעו זאת במו פיהן. כי אם העמיקו עצה לתת את החדר לאחר אם לא ייטיב את דרכו, כי נבזה וחדל אישים הוא וכדוב אורב יביט סביבו ולחרפה היא להם לתת חדר לאיש כמהו, אך הוא לא ראה ולא התבונן גם לזאת, כי בשפרה השניה היו כל הגיוניו. אך פתאום בא רוח שמחה ויחיה את האם ואת הבת הגדולה גם יחד ויהפך אבלן לששון וְכַעְסָן לאהבה; בלילה שמעה שפרה קול שמעין קורא מקרב לבו: שפרה מלאך טהור! — מאחרי הביתל שמעה כזאת ורוח חדש בא בלבה אשר הקימה עוד מעט על רגליה לרוץ לקול הקול, לולא יראה את אמה ואחותה. בקול שדי מלא הקול כל חדרי לבה ויהי כאש עצור בעצמותיה כל הלילה, ובכליון עינים חכתה לאור בקר, ואך ראתה כי אמה התעוררה משנתה קראה בשמחה: אמי! כקול הפעמון יצלצל באזני. —

— אות הוא כי בשורה טובה תשמעי היום. —

— גם לבבי כן ידמה — קראה הרונה בשמחה ותספר לאמה בלאט את אשר שמעה.

— יהי שם ה׳ מברך! — קראה האם — הנה בא הקץ. —

— האנסה לדבר אתו אהבה? — שאלה הבת.

— לא! חכי עד אשר יפתח הוא שפתיו עמך, זה ימים אחדים התבוננתי ואראה כי אין ברוחו נכונה, הנהו צולל במחשבות ומדבר לנפשו ואבין שורש דבר נמצא בו, אך לא ידעתי עוד במי יבחר ועתה אדע דבר ברור, הנך מְאֻשרה בתי, חבל טוב נפל לך, הן איש כמהו בין אלפים לא ימצא, חכם הנהו כשלמה המלך, גם כסף לו, וכל רעותיך תקנאנה בך ועיניהן תמקנה בחוריהן. —

— אעשה כדבריך ואהבה — ענתה הבת ופניה נהרו.

— הלא אתמול היה דוב אורב וחדל אישים — קראה הצעירה — ואיך נהפך פתאום להכם כשלמה? —

– למי פתיות – קראה האם – התקנאי באחותך הגדולה ממך? –

– האני אקנא בה? – קראה הצעירה ותעקם שפתיה – יהי לה אשר לה, תשמח בו והיא בה, ולוא הלבישני אבני חן ורקמות ויושיבני בהיכל ענג גם אז בוז בזותי לאיש נבזה כמהו. –

– אנא אל תאריכי לשון – קראה הבכירה – הן רוח היא באנוש, ואם לא בחר בך האם בעבור זאת תשימי אשם נפשו? לוא בחר בך לא דברתי דבר –. הצעירה ענתה והבכירה השיבה ותלהמנה בדבר שפתים בחוקה ובעדן לוחמות לא ראו כי שמעון עזב כבר את חדרו. שמה אחוה את האם והבכירה בראותן כי עוד לא בא להשמיע אהבתו, אך האם מצאה נחומים לה באמרה: הן לא בבקר השכם יבוא לדבר אהבה, כי על כל איש ואיש לצאת בבקר למלאכתו ובזאת מצא חן בעיני עוד יותר כי לא ישכח את מלאכתו גם בעת כזאת. –

– ואני אומר לך כי שמע ריבות פי המכשפה הזאת ועל כן לא בא הביתה – קראה הבכירה ברגז.

– לוא ידעתי כי כן הוא, כי אז לא חדלתי מקריא למלחמה תמיד – קראה הצעירה ותשחק בקול גדול.

– ואף כי תרימי בכה קולך עד אשר יחר גרונך ובטנך תצבה גם אז לא ישים לבו אליך. – כמענה הרך הזה השיבה גם הקטנה באחבתה את אחותה, וכל היום רבו והתקוטטו הצפרדע והעכבר, או ההתונה והאהבה עד אשר אתא ליל ויביא את שמעון הביתה.

החתונה יצאה לקראתו ותברכהו בשלום בפנים שוחקים ובעינים מפיצות איש שמחה ותקראהו לבוא לשבת בחדרן. הוא לא מרה את פיה וילך אחריה כגבר עברו יין כי עוד לא שב למנוחתו מרוב המחשבות אשר סערו בלבו מיום אתמול מעת אשר דבר את דוד.

האם ושתי בנותיה דברו אליו באהבה וחן ותספרנה

לו את אשר כבר שמע זה מאה פעמים, והוא ענה והשיב
על שאלותיהן מבלי דעת את אשר ידבר. בשבתו צלול ביון
מחשבותיו לא ראה כי לקח עט בידו ויכתוב את השם שפרה
על הגליון פנים ואחור, אך החתונה ראתה זאת ותקרוץ עין
אל אמה ושמחה נראתה על פניהן, אך תקותן לשמוע דברי
שמעון בהתודעו אל האהבה, אשר שמה כתב על הגליון,
עלתה גם הפעם בתהו, ובצאתו לנוח הרעימה החתונה פניה,
והאהבה הביטה בה בלעג ובוז.

– ראי בעיניך! – קראה החתונה בקצף גדול בהחזיקה
הגליון בידה לעיני האהבה – ראי אם לא הָיִית בעורון כי
הוא יאהבני. –

– הוא יאהבך על הגליון! – קראה האהבה בקול
שחוק גדול.

– אל נא בנותי! – קראה האם – בדברים כאלה אבין
יותר מכן, הוא יאהבך בתי, זאת אראה עין בעין, אך
מלה אין בלשונו להביע רגשותיו כי לא נסה באלה, ואולי
מאן להתודע לעינינו, אבל אל תשימי לבך, כי יארכו
הימים ותשמעי שמועה טובה. –

– אבל עד מתי אהבה ואקלע בכף הקלע בין תקוה
ופחד? – קראה החתונה באנחה.

– חכי – ענתה האם בבטחה.

הבאים בימים אשר הסכינו במקרי החיים, ואשר ראו
מה גדול כח המקרה ידעו להכות וגם אם תאבד תקותם
למראה עין לא יאמרו עוד נואש; לא כן בני הנעורים עת
כי יבוא חשק בלבם לא יתן להם מנוחה ותקצר נפשם
בתקותם. האם חכתה שנים רבות אחרי מות אישה ליום
גאולה כי יבוא איש ויפרוש כנפו עליה, ואף כי חלפו עשר
שנים בתהו בכל זאת לא נוחלה אבדה תקותה ותוסף לקות
כי אחרי אשר תשלח את בנותיה החוצה עוד תמצא מנוח
בית איש, ובתה נלאתה כרגע בבוא עדיה יום הנסיון,
מנוחת לבה נדדה, כי יראה פן ישוב שמעון ממחשבתו

ותעלה כל תקותה להנשא בקרב ימים בתהו, ואחותה תלעיג
לה יתגדיל עליה עקב! וזאת היתה לה כי גמרה אֹמר לבלי
תת שנה לעיניה בלילה הזה, עד אשר תמצא לדבר עוד
אתו ולשמוע מה בפיו, ואחרי אשר עלו אמה ואחותה על
משכבן התגנבה לצאת ותשב בבית המבשלות, ובשמעה כי
ידבר על לבו הטתה אזן לשמוע דבר מה בפיו. ויהי בשמעה
דבריו האחרונים, אשר דבר בהם נפשו: אהבת עולם
אהבתך! עלץ לבה בקרבה כי אמרה: למי ידבר כאלה חוץ
ממני? ותאמר: לא עת לחשות כי אם עת לעשות היא! —
ותפרוץ אל חדרו וברגע היה בין זרועותיה. בכל מאמצי כחה
אחזה בו ותאצל לו עתרת נשיקות כמו אמרה לו: הפעם
אחזיק בך ולא ארפך ולא עוד תמלט מידי. —

ברגע הראשון נבוך שמעון עד מאד וישתאה וישתומם
כי לא האמין למראה עיניו. היא דבר אהבה אל בת עמו,
והנה בת בעלת הבית תשיב אהבה אל חיקו. האם נגלתה
לי בת עמו בדמות בת האלמנה? אבל הוא חשב בלבו כי
בת עמי יפה עד מאד, ולא כן היו פני הנערה אשר צמדה
בחותם על לבו, גם ידע דרך בת עמו, כי לא תמהר
להשיב אהבה אל חיק מאהביה באמת, והבת
הזאת הן מהרה לקראתו כמעט בטרם נקראה, ואם כן לא
בת עמי היא זאת, כי אם בת האלמנה. אבל מי קרא לה
כי באה? האם משגע הנני ממראה עיני, או היא השתגעה?—
שאל את נפשי ועוד לא נסה להמלט מזרועותיה מלב מבוכתי
ויעמד משתאה ומחריש, עד אשר פתחה היא את פיה ותקרא
בעליצות נפש: תאות לבך באה לך פתאום, מחמד לבי,
ועל כן העתיקה מפיך מלין, לא האמנת עוד כי בלילה
הזה נקושר יחד בעבותות אהבה אשר לא ימושו לעולם כי
המות יפריד בינינו, לבך לבי ורוחך רוחי ונשמה אחת תהיה
לנו בשתי גויות — ובדברה חבקה אותו בכל כחה כמו בקשה
כי יהיו כרגע גם לבשר אחד.

אף כי שפתיה ברור מללו וידיה בצעו את מחשבתה

בכל זאת הביט שמעון בתמהון כמו שפת לא ידע שמע וידים.

– אבל למה זה תחריש? מאור עיני! – הוסיפה הנערה – השמיעני את קולך, דבר דָבָר, האני, נערה, אמצא מלים להשמיע את אשר בלבבי, ואתה תחשוב מלין? –

– אבל . . . דברה לשון שמעון בכבדות.

– מה אבל? – שאלה הנערה – הן אדע לבך וגם אמי יודעת כי אהב אתה אתי ותחריש באהבתי זה ימים רבים. –

– אך . . . קרא שמעון שנית במבוכה.

– אך – מהרה הנערה להשיב מבלי תת אותו לכלות דבריו – אך תדמה כי כן לא יעשה, כי לא לנערה לבקש אהבה, אבל מה לני ולדרכי יתר בני האדם, אני אשמע בקול לבי והוא אמר לי לא עת להשות, הן ראיתי זה ימים רבים כי תאהבני, ואהבה ליום אשר תשמיעני את מערכי לבבך, יאהבה בבלין עינים. לא אביש ולא אפחד מהשמיע בקול כי גם לבי יהגה אהבה לך ותהי כאש בעצמותי, הן האהבה לא לחטאת תחשב, אמנם בראותי כי עוד תחריש אמרתי: אין זאת כי אם תפחד פן לא אשיב אהבה אל היקך, ועל כן קדמתי להראותך כי ערום לבי נגדך ולמה זה נבלה ימינו בתקוה ופחד? – מדי הוסיפה לדבר כן היסיפה מבוכה על מבוכת שמעון ולא ערב לבי להביט בפניה, אך בראותי כי הוא לא תרפה ממני אמ׳ץ לבי וישמט ידו מידיה ויאמר: אבל הן לא דברתי בזאת ולא השמעתי לאיש ומאין תדעי את אשר בלבבי! – עתה היתה מבוכתה, כי הביטה בו בשממון ותקרא: מה זה תשמענה אזני? האם תצחק בי או עשית משחק לך בעוררך את האהבה בלב נערה תמימה ואחרי כן תאמר לא ידעתיך? –

דברי אהבתה סכסכו עשתונותיו עד כי לא ידע דבר, אך דברי תוכחתה נתנו עז בלבו ויפתח שפתיו בבטחה ויאמר: חי נפשי כי לא אבין למליך, הן לא אדע בנפשי כל עון, לא עוררתיך ולא דברתי דבר באזניך אשר יעורר

האהבה בלבך ולמה זה תביאיני במשפט בלי עון? –

– לא דברת? ולא השמעתני? – קראה הנערה בקול – אבל אזני שמעו כי שפתיך ברור מללו בשכבך על משכבך בלילות „שפרה מלאך טהור!" באזני שמעתי ועיני הלא ראו כי ידיך כתבו על הגליון „שפרה" פעמים לאין ספורות, ועד הפתח פיך לאמר לי: לא דברתי ולא השמעתיך! האם אין צדק ואין יושר בלבך כי תתנני כאחת הנבלות אשר תקרא אהבה לאיש זר לה? מה אמללה אנכי! – קראה בקול בוכים ותסתר פניה בכפות ידיה. עתה נפקחו עיניו לראות איזה הדרך עבר הרוח אל העלמה להשיב כי היא אוהב אותה ונחומיו נכמרו עליה בשמעו קול בכיה ותעלה ויגע מחשבה על לבו אולי תאהבני באמת, ואם כי לא בקש אהבתה ולא חפץ להשיב אהבה אל חיקה בכל זאת נעים היה לו הרעיון הזה כי העלמה תאהב אותו. כן המה כל בני האדם, גם המה כאלהים, או ככהנים המדברים דבר בשמם, יבקשו מנחה וקרבן מכל מביא אם דל ואם עשיר, אם יאמרו להשיב לי שלומים או כי יקפצו ידיהם גם פיהם אף מהשיב תודות לי. וגם בלב שמעון הפיק הרעיון הזה רצון, כי ראה כי נפש היה תאהבהו, ועוד זאת כי בשלומים היתה לו: האהבה הזאת מחיר אהבתי אשר אהב גם הוא לשוא, כמו חפץ לתת נקמתו באחת יען כי השנית בדלה כו יתקרב אחר תהיו, כי בלב כל בני האדם היה לבו גם הוא מסבנו, אבל בזאת היה נעלה על יתר האנשים אשר כגילו, כי הרבים בהם אסורים בזיקי תאות לבותם וקצרה ידם ממצוא פדות לנפשם עד כי ילכו מדחי אל דחי אחריהן, אולם בלבבו מצא הרעיון הזה רק רגעים מספר מסלות, וישוב גבר על תאותו ויראהו לדעת כי לא כן הוא עושה, ועל כן התעורר ויאמר ברגשי המלה ובשפת יושר דברי אמת ככל אשר בלבי: צר לי מאד כי משגה היה אתך! –

– משגה! – קראה הנערה בקול קורע לב – פתיתני ואפת ועתה תורני עותתי?! ביושר לבך האמנתי ואתן את לבי

לך ועתה תפקח עיני כי משגה אתי! אבל אַתְּ־הָ המועד קפדת כאורג חיי ותקותי וששן חיי לנצח אבדו! הה כבודי היה לכלמה ואנה אני באה? ! – וככלותה דבריה הסתירה פניה במטפחת אשר הוציאה מחיקה ותבך בבכי תמרורים. לא במרמה סבבה אותו בהרימה קול בוכים, כי אמנם מקירות לבה יצאו דמעותיה, כי ראתה כי תקותה עלתה רגע בתהו, ומי יודע מתי תציין תקיה חדשה על תלמי לבבה? הלויתן אשר אמרה העליתי בחכה נמלט ממנה ומי יאמר לה מתי יבוא אחר התתיו? ואחותה תלעיג לה! – הרעיון הנורא הזה הרך לבה ויפתח ארבות עיניה.

שמעון התבונן בה בחמלה ויחשוב מחשבות איך להישיעה: הן היא האמינה בישר לבי היקר בעיני מכל חמדות התבל ואיככה אוכל לראות ברעתה? האם אתן את ישר לבי להוליך אנשים שולל? ואם גם לא בי העון אך בכל זאת הלא לרגלי באה לה הצרה הזאת, ומי יודע אם תשלוט ברוחה להכריע יגונה, ואם ידכאה עד עפר וימרר חייה הלא ייסרוני כליותי עד יום אחרון – כה שאל את נפשו, ומי יודע אם לא גמר גמר לתת את ידו לה למען הצילה מרעתה, שלומים לאמונתה בישר לבו, לולא התעוררה פתאום ותמח דמעתה מעיניה ותתיצב הכן למולו ותתן עליו בקול גדול: אכזרי, זאב, בוגד! ליטי! כן המה כל בני ליטא הבוגדים הפוחזים! בחבלי רמיה משכתני אחריך ותעטה עלי בושה, ואתה אמרת בלבבך אמשכנה אחרי כיונה פתה ואחרי אשר אחלץ כבודה אשלחנה לנפשה, אך היו לא תהיה! הנה יש שופטים בארץ! אנשים צדיקים ישפטו בינינו ויריבו ריב חרפתי –. ריבות שפתה השיבו לו כרגע את המנוחה, כי ראה לא אֲהָבָתוֹ ולא האמינה בישר לבו ולא נטל עליו להצילה מרדת שחת מרוב תוגת נפשה, כי אך תואנה תבקש ויענה בבטחה: אבל השמיעיני נא מה לי ולך? האם דברתי אהך אהבה מעודי, כי תשימי עלי עון בוגד ואכזר? האם אנכי חטאתי כי חזית לך מחזות שוא מבלי שאול את פי? ומי

יעידני למשפט ? ועל מה ? האם קראתי לך כי תבואי להדרי ?—
היא עוד לא כלה דבריו והאלמנה פרצה ברעש אל החדר
ותתן גם היא בקול עז: היי נבל! בן בוז! איך יערב לבך
לדבר באלה באזני בתי, באזני עלמה תמימה ? התאמר כי
את הישר בעיניך תעשה ואין שופט ומוכיח לאדם פשעו ?
אבל אשמה בתי כי האמינה בדברי בוגד, ולולא זאת תשבר
אזרועי מקנה ויתפרדו כל עצמותי אם אמרתי לדבק הזה טוב,
אך עתה אאות בנפש מרה לתתה לך לאשה והטיבות את
אשר הרעת — ובדברה הניפה שתי ידיה כאיש ערוך למלחמה.

בשמוע שמעון ריבות שפתותיהן ובראותו כי לא תרפינה
ממנו אמר לעזוב את הבית, אך הנה הקיפו עליו יחד והאם
נתנה שנית בקולה: לא אתנך למיש מזה עד אם שמעתי את
דבריך, התאמר להתל בבתי ? היו לא תהיה! —

— ומה אדבר ? — ענה שמעון — אחרי כי תמלאי פני
קלון בלי עון, אני לא חטאתי ולא הרעותי ולא התלתי בבתך,
ולא דברתי אהבה באזניה ולא אדבר עד עולם. —

— ומה תענה אל השופטים אם אגיש לפניהם עַצְמוֹתַי ? —

— ומה תשמיעי את לשופטים אם ישאלוך מה שרש
דבר נמצא בעצמותיך ? — שאל שמעון בלצון.

— ז א ת אראה להם, ואת יראו וישפטו מה שרש דבר
נמצא בזעקתי — קראה האשה ותרם את הגליון אשר עליו
כתב שמעון פעמים רבות שם „שפרה" כגבור מרים נס הנצחון.
המענה הזה הביא מרך בלבו, אף כי ידע כי קצרה יד האשה
מעשות אתו רעה וכי השופטים ישחקו לה, כי דאגה שברה
לבו פן תגלה בקהל אהבתו לשפרה בת שמואל אשר בקש
להסתיר מעין כל, גם להוכח ולהשפט את האלמנה ובתה
מאנה נפשו, לכן מהר ויחליט להנצל מידן פעם אחת ויען
במנוחה: כל אלה לא ייעילו לכן כי השופטים ילעיגו לדבריכן,
הן מה כתבתי על הגליון ? רק שם שפרה כתבתי עליו, ואם
יש עון בדבר ? או אם שפרה אחת בתבל ? ואחרי כל אלה
אגיד לכן דבר אמת כי בעל אשה הנני —

– בעל אשה ! – קראו האם והבת פה אחד , כמו
בבהלו משמוע דבריו .

– בעל אשה הנני – הוסיף שמעון לדבר במנוחה –
בביתי עזבתי אשתי ועתה תראינה עיניכן, כי כל ריבות
שפתותיכן לא תועלנה לכן , ולוא גם אהבתי את בתך גם אז
קצרה ידי מעשות כל מאומה . –

– לוא אהבת אותה ולוא היית איש ישר לב כי אז
שלחת ספר כריתות לאשתך ותבחר בבתי אחרי כי אתה היית
בעוכריה , הן רבים בקשוני וישחרוני יום יום כי אֶתְּנָהּ להם ,
אך היא מאנה כי אהבה אותך , ולא שמה אל לבה כי בוגד
ואכזר תאהב . . . אך – קראה האשה פתאים כמו רעיון חדש
בא בלבה – אך אם בעל אשה אתה מדוע כתבת שם שפרה
על הגליון ? אות היא כי חפצת ללכוד אותה בפח מוקשך ,
ועל כן לא אנוח ולא אשקט עדי אוציא משפטי אור . –

– אבל הלא אמרתי לך כי לא שפרה אחת תמצא
בתבל וגם שם אשתי שפרה היא – . עד הנה אף כי הרבי
האם והבת קַצֶּצֶן עמי בכל זאת בקשו לשים מתג ורסן לפיהן
באמרן בלבן אולי יצלח עוד הפצני בידנו לשים עליו עבותית,
אך עתה בראותן כי פסה כל תקוה שלחו רסן מפיהן ותקללנה
ותחרפנה אותו בכל פה, ולא אחת ושתים נגשה האשה
אליו בזרוע נטויה ובעינים מפיצות איבה נוראה , אך מנוחת
שמעון, אשר עמד על מקומו הכן ולא דבר דבר , נתנה חתית
בלבה ולא נועזה לגעת בו . אחרי אשר חרפו ותקללנה אותו
לכל אות נפשן קראה האם : ברח לך מזה כי לא אתן אף
מלון לילה לבוגד ! –

– מחר בבקר השכם אצא מזה ותתני את החדר
לטוב ממני – האם והבת יצאו ושמעון שב למנוחתו וישמח
בלבו על העצה אשר יעצוהו כליותיו להוליכן שולל באמרו
כי בעל אשה הוא מבלי השיב אל לב, כי לשקר הזה היה
די כח לערב שמחתו בימים יבואו, עת אשר יבקש לקחת
לו עזר כנגדו ופיו ענה בו כי בעל אשה הוא , כל אלה לא

זכר, כי לא קוה עוד לקחת לו אשה אחרי אשר אהובת לבו נתנה לזר והיא רק היא לקחה לבו ואפס בלעדיה. ועל כן שמח על העצה כמוצא שלל רב אחרי כי הוציאתהו למרחב.

יג.

שְׁמוּעָה רָעָה.

בעיר אישדות אם יהיה בלילה גשם על הארץ ולאור בקר יזרח שמש יהיה היום ההוא כיום מועד ליושביה; המה אשר הסכינו לחצות עד צואר בכל רחובות במי מדמנה כל ימי החורף ולהתאבק בעפר אשר יעלה כתמרות עשן בכל ימי הקיץ ויהיה למחנק נפש, המה ידעו ערוך חין ערך הגשם והשמש הבא אחריו, ויחכו בתאות נפש ליום אשר בו ישאפו רוח צח.

המונים המונים ינהרו אל שדרות האלונים השתולים על חוף הים לשוח, לשיח, לשמוע בקול שרים ומנגנים אשר ינצחו שמה בנגינות, לאכול ולשתות ולשלם שבעתים במחיר למען יראו כי הכסף לא נחשב בעיניהם למאומה, לראות במלבושי כביר אשר תחלפנה בבקר בבקר, כאשר תמירינה תאותיהן חפציהן וחשקי לבהן, הנשים השאננות האומרות לבעליהן: הביאה כסף! מבלי שים לב מאין יביאנו, כי אחת היא להן אם יתן ידו אל השטן למען יפתח לפניו אוצרות חשך, או ישלח ידו בחיל זרים ויקבר אחרי כן בבית כלא על מעלו, אם אך תמצא ידן להבין מלבוש להן על פי משפט הבגדים אשר יצא מפאריז.

אנשים מאנשים שונים שמה תחזינה עינינו ושפה בלולה תשמע אזננו: פה הולכים חבל נערים ועיניהם בכל ללעוג לכל עובר, ושם יתהלך לעומתם לאטו איש צעיר לימים נשען על יד אהובתו היא רעיתו, או רעיתו ולא אהיבתו, אי אהיבתו ולא רעיתו – אחת היא לו ולי ולכם הקוראים – ויביט בבוז על בן גילו ההולך

פרירי, ואחריהם ילך בצעדי און בחור מעם, עיניו תעופינה
אל כל עבר, יעבור על פניהם ורמס ברגליו סרח העודף
מִמלבוש האשה, אשר יטאטא כמטאטא את הארץ, יפנה
לאחריו ויקרא בחן בשפת צרפת: סלחי נא גבירה! — והיא
תחרוק שן כי ירחים רבים עמלה בזעת אפים, או התקוטטה
את אישה עד אשר מצאה את המלבוש, אך בכל זאת תֵּרָאֶה
מאיר פנים ותענה גם היא צרפתית: אין דבר! — ותשמח
בלבה ברמיתה כי הבחור יחשב בלבו כי היא תדע שפת
צרפת כאשר גם לבבו כן חשב כי סבב איתה בכחש. ומי
יתאר את האספסוף, בני הארצות השונות ומלבושיהם, פרוחי
הטבולים בראש האחד, מכנסים רחבים בבגדי השני, את
השושנים משש ומשי על ראש האחת ואדם השושנים אשר
בכסף מלא שלמה מחירו בלחיים ושפתי השנית, והשערות
הארוכות היורדות במקלעות על חלקת צואר השלישית היום,
ומחר נראה אותן על ראש פסל בחלון עושה פאה נכרית.
ומי יספר את ההולכים שלובי זרוע למיניהם, זה יחזיק בידי
הכלה היעודה לו וכבר באה עתם עת החתונה, אך גם ללדת
מלאו ימיה ועל כן נטל עליהם לחכות עוד, ורעהו ישען על
יד כלה בנאופים, ואחר יתן זרועו לאשת איש ידיעה הילי,
רק לבלתי לכת בודד, והרואה אותם שמה ידמה כי שלוי
עולם המה, אך לוא נסה להציג כף רגלו על מפתן ביתם כי
או... אבל מה לנו ולהם? ילכו באשר ילכו ואנחנו נסורה
לראות את מיודעינו ההולכים לקראתנו, הרא המה דוד
ושפרה אשר כחתן וכלה יתהלכו ושפתותיהם תולנה בטל
אמרי רצון אהבה וידידות מבלי פנות אל ההמון הרב
ומעשיהם. אך לא אשיב לשנות דבריהם פן אהיה עליך
הקורא למשא, הן האוהבים ישנו וישלשו דבריהם אלפי פעמים
וינעמו להם כשיח שרפי מעלה, לא כן בצאת הדברים לא
מפי האוהב ולא אל און האהובה אז יהיו כמלים אין רוח
בם, ועל כן נעזוב גם אותם ונשמעה מה בפי אבות שפרה
ההולכים אחריהם.

שמחה חנה

— מה נעים הצמד הזה! — אמרה אם שפרה אל אישה —
אין קצה לשמחה אשר אשבע בראותי את הנאהבים והנעימים
האלה יחד, עין בעין אראה כי בשמים אמרו לדבק הזה טוב
הוא, ובבליין עינים אהבה ליום חתונתם. —

— גם לבבי כן ידמה — ענה שמואל אשר לבבו דמה בכל
עת את אשר שמע מפי הדובר בו — אך אביך לא כן ידמה,
וימאן הנחם על המעשה אשר עשיתי, ולא אבין מדוע ימאס
כה בדוד? הן שמעון אשר על דברתו אשען נתן עדיו ויצדיקני,
ואם גם נאמין לדברת שונאיו כי עד הנה לא שפר דרכיו, אך
מי בכל הבחורים בעיר הזאת אשר לא ישגה בימי נעוריו
ובכל זאת כאשר יהיו לאנשים ייטיבו דרכיהם ויתהלכו
במישרים, ומה גם אם יאהבו את נשותיהם. לא אתכן
רוח אביך. —

— אל תפן אל דבריו, הן ידעת כי אם יוציא הגה מפיו
לא ישיב ממנו, ואף כי בכל עת שמעתי דבריו ולא אט, אך
בדבר הזה לא אובה שמוע לו להשבית אשר בתי יחידתי,
לא אשמע! הן לוא בקולי נשמע כי אז לא היה לנו גם
לשאל את פי שפרה במי תבחר, היתכן הדבר הזה? לא
יתכן לתת נערה לאיש מבלי שאול את פיה אם תבחר בו
אם אין; הלא גם היא שאלני ביום אשר בקשת קרבתי ואני
בחרתי בך ולא הוא, ולמה זה יגרע חלק בתנו? היא בחרה
בו ותאות לבה תנתן לה, לכן שמע לעצתי והסר כל דאגה
מלבך ושמח בכל לב כמני היום. —

— צדקת בדבריך, הנעשה אין להשיב. אך בכל זאת
יביאו דבריו מרך בלבי מדאגה מדבר פן לקחה אוני שמין
דבר רע בדוד ולא יאבה להשמיעני לבל יעציב רוחי. —

— אין דבר, הלא ידעת כי הוא קוה לתת את שפרה
לאחד מתפשי התורה בבית המדרש, אשר על כן יגר לו
בראותי כי תוחלתו נכזבה, וכל חטאת דוד היא כי לא בין
יושבי בית המדרש ימנה, כי לא ידע בו דבר רע כאשר
התחשוב כי אז לא כִחֵד איתו תחת לשוני. —

שמחת הנף

– אך מה.ע מצא שמעון חן בעיניו והיא גם הוא לא בין יושבי בית המדרש יחשב ? –

– אבל הלא בזאת תראה כי לא ישפוט מישרים, הן במה מצא שמעון בעיניו חן יותר מדוד ? הלא דוד טוב תאר ויודע להלוך לרוח כל בני האדם אשר על כן יאהבוהו רבים, לא כן שמעון, הוא לא יקח לב לא בתארו ולא ברוח פיו ורבים המה שונאיו. אמנם באתי עד חקר לב אבי, הוא ימאס בדוד ויבחר בשמעון לא מאהבתו את שמעון, רק יען כי ידע נאמנה כי שפרה לא תבחר בשמעון על כן יעץ לקרב את הרחוק ללבבה ולרחק את הקרוב למען הרחיקם גם שניהם, ואז חפצו בידו יצלח לתתה לאיש כלבבו, על כן עצתי אמונה כי תשכח את דבריו לבל יהיו לך לפוקת לב, שיש ושמח בחבל בתנו ואל תוסיף לדאוג עוד כי אין כל פחד. –

– עצתך תקום, וכאשר נשוב הנה ממסענו נחוג חג חתונתם. –

– כמעט שכחתי כי מחר נשים לדרך פעמינו. עד הנה ששה שפרה מאד על המסע הזה, לשוש משוש את אחותך ביום התונתה, אבל עתה אירא פן תתעצב אל לבה, על כי תפרד ימים אחדים מבחירה, אני אדמה כי נכון הדבר לקחת גם אותו אתנו. –

– לא נכון הדבר, כי מדוע נפריעהו ממלאכתו חנם ? ושפרה תנחם בזכרה כי רק ימים אחדים תפרד ממנו. –

– מה זה אראה שם ? – קראה האשה פתאום בחרדה בראותה חבל אנשים עוטרים את דוד ושפרה. המה הרחיבו צעדיהם ומה נבהלה נפשם בראותם בתם מתעלפת ישכבת בזרעות דוד אשר עמד נדהם ומשתאה.

– מה עשית לבתי ? – הרעים שמואל בארי בהחזיקו ביד דוד ועיניו הפיצו כידודי אש. האיש הזה אשר דבר בכל עת בנחת ועל פניו שררה מנוחה תמיד, נהפך פתאום לארי טורף בראותו את בתו שוכבת כבול עץ וכל רוח חיים אין

באפה. מחשבות איומות עלו על לבו, כי דוד עשה לה רעה, וכי עיני הזקן צפו למרחוק כי דבר בליעל יצוק בדוד. דוד נבהל מאד מגערתו ותדבק לשונו אל חכו מרוב הפחד וגם זאת היתה בעיני שמואל כעד נאמן על רעתו, ומי יודע אם לא שלח בו יד לולא קמה בפניו אשתו, אשר השיבה כרגע לבתה רוח חיים ותגיע ידו באמרה: שוב למניחתך, הן תהי לביז בפני הקהל הגדול הזה. — הוא לא שמע כל דברי אשתו כי בראותו את בתו אשר פקחה את עיניה מהר ויחבקנה בזרועותיו בכל מאמצי כח ודמעות גיל התגלגלו מעיניו.

— נשב במרכבה ונשוב הביתה, כי ההמון הולך ורב — אמרה האשה. כלם ישבו במרכבה וגם דוד בתוכם, אך שמואל לא פנה אליו כי עוד לא ידע אם לא אשם היא בדבר.

בכליון עינים חכה שמואל לשמוע מה שרש דבר נמצא בבתו, אך לא דבר דבר עד בואם הביתה, וכאשר ישבו איש איש על מקומו שאל: מה זה היה לך בתי? —

— שמועה רעה הבהילתני, ולא ארע נפשי איך נהיה הדבר, כי חשכו עיני וקרסולי מעדו. —

— ומה היא השמועה? — שאל שנית ועפעפיו בחנו את דוד.

— לא אעצר כח לספר לך הדבר כי כמדקרות חרב יביאו הדברים בלבי; דוד יעשה אתי אות לטובה ויספר באזניך ואני אלכה להדרי לנוח כי עיפה נפשי. —

אחרי צאתה ספר להם דוד, כי מכתב בא אל אבית חוה אשר ברחה מבית אישה זה כשני ירחים ותגנוב מביתו כסף וכלי הפז למכביר למען לכת אחרי וולאדימיר מאהבה, והמכתב הזה ישמיע את צרותיה הנוראות, כי באה עד בית הכלא ועוד מעט יצא משפטה הנורא. וזה הדבר: בברחה מבית אישה הרה היתה ויקרבו ימיה ללדת ומאהבה אין בה למהר מנוסתם, ויהי בהיותם בעיר וויען במלון, גנב את כל הנמצא בידה וימלט ועקבותיו נעלמו, והיא נשארה בחסר

כֹּל, אך בושה לשוב הביתה ותמכור את בגדיה היקרים להחיות את נפשה, גם לותה כסף מידי המשרתים בבית המלון, ואחרי עבור ירח ימים מיום בואה לבית המלון שלח אדוניו את המשרת וחשבון בידו לבקש שלומים מידה, ומה נבהל בבואו החדרה, כי מצא שם נפל אשת מת על הארץ, והיא נחבאה לברוח. הוא הודיע לשופטים והמה חקרו וידרשו אחריה עד אשר מצאוה בין בנות שובבות ויתנוה בבית האסור, כי על פי דברת הרופאים המיתה בידה את בנה, ובלי כל ספק יצא משפטה למות. המכתב הזה נכתב בידי השופטים אשר יחקרו אם אמת בפיה ככל אשר ספרה. והאיש המספר ראה בעיניו את המכתב ויספר באזני העומדים וכשמוע שפרה את דבריו מעדו קרסוליה ותתעלף.

שמואל הטה אזנו וישמע דברי דוד אך כמעט לא האמין למשמע אזניו וככלותו את דבריו קם וילך אל חדר שפרה ואחרי רגעים אחדים שב ויושט כפו לדוד באמרו: סלח נא לי על כי דברתי אתך קשות, כי הפחד אשר בא אלי פתאום התעני לדבר אליך דברים אשר לא כן. — דוד סלח כדברו ויצא.

יד.

עֵרֶב רַב.

כל אדם ישתומם בראותו דבר חדש אשר לא ראהו עוד וישאף לראותו ועל אלה אשר הסכין עמהם לא ישים ע״ד את לבו, אך לא רק למראה חדש יתפלא כי אם גם לדבר, אשר היה בימים אשר עברו וברבות הימים נשכח מאנ״ש, יתאוה לבי לראותו ויתפלא כמו דבר חדש הוא לא היה לעולמים, כי כן נתן היוצר־כל את העולם בלב בני האדם לבל יסוף זכרון לראשונים ולבל יאבדו דרכם היצורים החדשים בטרם יצאו לאור עולם, וטוב להמון העם מראה עינים מדעת, כי למראה עינים יִזְבַּח כל איש, לא כן הדעת היא לא

תעצר כח להוכיח במישור לכל כי אך אמת יהגה חכה. ובעת אשר חוקרי קדמוניות יתהרו בתהום הזמן העבר לגלות צפונות מני חשך, ולהראות לכל את רחב בינתם אשר בכחה עשו והצליחו לגלות ספוני טמוני העת, ואם ימצאו שריד מימי קדם אז לשמחתם אין קץ יחזיקו בו כבדבר קדש ולא יקלא בפז, כי ככלי יוצר היא בעיניהם לסכור פה עם בחכמתם ההלה, בעת ההיא ימצאו קטנה אמנה אשר יתנו כתף סוררת לדבריהם ושרידיהם כאל נחשבו בעיניהם, עד כי יעיזו מצח לא לעתים רחוקות לאמר: שרידיכם לא היו ולא נבראו אלא משל היו, ביד חרוצים עשיתם לכם עצבים חדשים מקרוב ישם עתיקים קראתם עליהם, רק אם ימצא זכרון להם בספר אז יאמינו בו כלם אמונה אמן.

על הדברים העתיקים תחשבנה עתה בצדק גם עגלות עיר תושבי־בער, כי מרביתם כבר ספו תמו מעת אשר השכילו בני האדם לכבוש את האש והעשן לעבדי עולם להם, במרכבות אש ידאה איש בעל כנפי רוח אל מחוז חפצו, ורק ועיר שם ועיר יראה שריד להן, אך גם הנה ישנו פניהן בחמר העת — כי על מי לא תעבור רעתה תמיד? — ולבי נכון בטוח כי עיר אחת מעט אשר ישקל כסף מחיר השרידים ויהיו גם להתנוסס בבתי האסף לדברים עתיקי ימים לבל יזיד איש לכחש בהן ולאמר כי לא היו. אך גם זאת ארע נאמנה כי אחרי כל אלה ימצאו אנשים חטאים אשר ימאנו האמין ויאמרו כי רק למען מלא כסף אוצרותיהם הביאן איש מחפש קדמוניות וידו בראן אף יצרן, לכן למען השב לאנוש צדקתי הנני לתת יד ושם לעגלות האלה בספרי, למען ידע דור אחרון את דרכי אבותיו איך התנהגו בכבודה ואיך דָּכְאוּ וַיַּכּוּ שוק על ירך בלכתם בדרכם.

התבנית העגלה היא כבית ארוך וצר, קירותיה מקולעים בקני עץ וגגה מכוסה עד החצי בשקים בלים ומלאים רפש וטיט: על ארבעת גלגלים, שני האחרונים גדולים ושני הראשונים קטנים, תשען, רתומה לשלשה או ארבעה סוסים

אשר בעורם דבקו עצמותיהם, ואשר לפי דברת העגלון המה קלי־המרוץ כהאחשתרנים בני הרמכים. אל העגלה הזאת יקבין העגלון עוברי אורח בעמיר גורנה, ויבטיח לכל איש (אם קרעים ילבש) על אמונתו, גם ישבע בשם ה׳ (אם במלבושיו נכר כי כסף לו) כי רק חמשה או ששה אנשים ילכו אתו, אנשים ולא נשים, כי רוב בני הארץ הזאת, אשר לא יחשבו מחשבות רבות בתתם יד לארח לחברה בכל ימי חייהם את אשה בלכתם בדרך החיים, המה ימאנו לארח לחברה את אשה בעברם מעיר לעיר, ועל כן יבטיח העגלון לאיש ואיש כי רק חמשה או ששה אנשים ילכו אתו, וכאשר יבואו לשבת ויראו כי כחמש נשים וילדיהן תשכנה בתוך העגלה וששה אנשים יעמדו סביבה ויתנו עליו בקולם: מדוע רמיתנו? הלא רק ששה אנשים יעברו אתך אמרת? אז יענה במנוחה: חי נפשי כי אך ששה אנשים ילכו אתנו ולאלה היושבות אל תשיתו לב כי אך נשים הנה. — ובעביר עוד רגעים אחדים ויבואו עוד שנים שלשה וישאלוהו מי המה? גם אז לא יבוא במבוכה כי אם יענה בשלות השקט: אלה לא אנשים המה רק בני ארץ לימא. או מלמדים או שדכנים, ורבים המה כמהם אשר בפי העגלון לא בשם אנשים יקראו. ועל הרוב תמצאנה בה כעשרים נפשות מקום להן: ארבעה או חמשה חסידים הנוסעים אל רַבָּם, שנים שלשה בני ליטא הנודדים ללחם איה, סוחר, מוכר ספרים, מילדת, מינקת, עגונה מאישה אשר תנוע עם ילדיה מעיר לעיר לבקש אליף נעוריה, איש פולין אשר נתן מעטפה אדומה על ראשו ויהי לירושלמי מקבץ על יד נדבות נדיבי לב בעד אחיו בירושלים אשר יגועו בזלעפות רעב ואשר בכסף הזה שמן חלקו בחוץ לארץ בדעתו כי הקמין לא ישביע את הארי שבירושלים. שדכן גם מחבר ספר עברי ילוה אתם אשר ישא ספרו בחיקו כאשה עניה את בנה — או ילד זר — ידוע חולי למען עורר חמלה בלבב בני ישראל רחמנים בני רחמנים; אך הוא לא יחד אתם בעגלה, כי אם בצד העגלון

או אחרי העגלה על הבדים היוצאים ממנה יהיה מושבו.

בערב ראש חודש זיו יצאה עגלה מעיר תושבי־בער ואל עיר אשדות פניה מועדות, ובקרבה הסתירה גם היא אספסוף בכל אחיותיה; שני בני ארץ ליטא עניים שמהם תצא תורה לילדי בני פולין, חסיד אחד אשר ממנו יצאה התורה לבלי שוב עוד, כי ריח היין הנודף מפיו היה לה לזרא, אשה רבה בשנים וטובת תאר עד מאד ובחיקה ישב ילד כבן חמש שנים יפה כלבנה, מילדת בעלת כרש עב, מינקת מטיבה פניה למצוא חן, מחבר ספר עברי, ירושלמי וכהמה. שני האנשים בני ליטא ישבו איש בצד רעהו וישיחו בקול דממה.

– פחד וצרה בלבי – אמר האחד ויאנח.

– ולמה תפחד? – שאל השני.

– ואיך לא אפחד ובידי אין מכתב מסע? ומה אעשה כי יפקיד עלי שר הפלך להראות לו מכתב מסע? הלא אז אבדתי בעניי, הנה נדרתי בלבי לצום שני שבועות ביום השני והחמישי ולתת שתי אגורות נחשת לנשמת רבי מאיר בעל הנס אם יצילני ה׳ מכל צרה וציקה ופגע רע ושטן המשחית, אך בכל זאת אפחד לרגעים פן יגרום החטא ועונותי ילכדוני. –

– ואת כל אלה תבקש כי יעשה לך אלהים במחיר שתי האגורות? – קרא אחד מהיושבים אחריהם בשחוק בשמעו דבריו האחרונים.

– הטרם תדע כי הליטים מבני משפחתי המה ולהם ימכור חסדו ולא ירבה במחירו – ענה אחר אף הוא חלקו בלעג.

– אפיקורסים גמורים, ה׳ ישמרנו ויצילנו – קרא הליטי בשממון, אך בקול דממה בדעתו כי בני פולין ילעיגו לבני ארצו ולדבריהם ולא אבה לבוא בריב עמהם מיראה, וישם אל בן ארצו פניו ויאמר בהשפילו קולו לבל ישמע עוד איש את דבריו: ומה תאמר אתה לצרתי? –

– מגורת שוא היא – ענה השני – הלא למאות יסעו

ויעברו ברגל מעיר לעיר בלי מכתב מסע ולא תְאֻנֶּה אליהם רעה. —

— כן יאמרו כל העשירים לעניים מרודים אם על פת להם יפשעו ויצטדקו כי המחסיר הכביד עליהם אכפו: „עיר לא ראינו כי ימות איש לשחת מחסר לחם", וכן תענגי גם אתה בלב בטוח א׳ר כי תבטח על מכתב המסע אשר בידך, אך לא היתה נפשך תחת נפשי כי אז אחזת דברת, אז חרדת גם אתה כמני לקול עלה נדף. הה! זאת היא קללת התוכחה! — השני החישה רגעים אחדים כי חשב מחשבית אם לגלות מצפוני לבו לרעו או לשים חשך סתרם, אך לא משל ברוחו, כי בקש להתראות כאמיץ לב ויקרא: אחיך אני! גם בידי מכתב מסע אין יכבל זאת ראה נא גם ראה כי לבני חזק מצור ולא אפחד. —

— נחמתני ידידי — ענה השני בשמחה — כי עתה יולד לי אח לצרה אם נפיל בידי שר הפלך ואתי תשא את הכפר אשר יושת עלינו.

— הוי בער, איש אין לב, חמור! — קרא השני ברגז — פתיתיך ותפת להאמין כי גם אני אעשה דרכי כפליט בלי מכתב מסע, האיש כמוני יצא מפתח ביתו ותעודתי אין בידו? הידעת מי אני? הלא אבי היה הרב בעיר בהמות ואבי אמי השוחט ואחי המוהל וחותני החזן, ואני אעזוב את העיר בלי מכתב מסע! רק להרגיע רוחך דברתי כזאת ואתה שמחת כעיר פרא כי תקוה למשכני אחריך בצרתך, הוי כסיל! —

— מיוחש אני גדול הרבה יתר ממך ובכל ארץ ליטא נודע שם אבי הצדיק אשר מת ממחלת לב יען כי הרבה לאכול מהר, וקדוש יאמר לו כי מסר נפשו על קדושת ה' ומצותיו, ואמי הלא מגזע צדיקי עולם, ומי לא ידע כבוד משפחתי? ובכל זאת מאן ראש הקהל הבליעל, יכרת שמו כעמלק ויהיו בניו יתומים וידודו כמוני היום בלי מכתב מסע. הזד הזה לא זכר קדושת אבי אשר במותו עצר בעד הנגף וימאן לתת לי את שאלתי בלתי אם אתן על ידו

עשרים שקל, עשרים שקל! לא היה בידי כסף רב כזה כי אז קניתי לי בהמה ועז וחייתי אני וביתי בכבוד ולא הלכתי למקום שאין מכירין אותי ולא נטל עלי להיות שרוי בלי אשה בעניתי הרבים, וכל אלה עשה הרשע ראש הקהל, וכל ראשי הקהל אליו ישוו ואיך תתפאר כי בידך מכתב מסע? —

— אבל הלא השמעתיך כי מכתב מסע בידי ומדוע תאריך עוד לשון? —

— עתה לא יועיל לך עוד אף אם תרבה כחול מלים ותרבה לחרפני, כי גם אתה כמוני ואתי תשא בשחד. —

— הוי כפוי טובה — קרא השני ברגז כי נחם מאולתו אשר התעהו לגלות סודו — אני אמרתי לנחמך ולהרגיע רוחך ואתה תאמר למשכני אחריך בפה! —

— כל ישראל ערבים זה בזה — השיב הראשון בבטחה — וצרת רבים חצי נחמה, ולמה זה לא תשא אתי? נדור גם אתה נדר לה' לצום ולתת נדבה לנשמת רבי מאיר בעל הנס, אולי ישמע ה' בקולנו ויגן עלינו בזכות אבותינו — השני לא ענה כי אם הסב פניו ברגז.

בעת אשר נדברו שני הליטים שם החסיד פניו אל האשה היפה ויאמר: מה נאוה הילד הזה כפני מלאך אלהים פניו. — קסם על שפתי האיש אשר יהלל לאם את פרי בטנה לקחת לבבה; האשה אשר ישבה עצובת רוח נשאה את עיניה היפות אשר הפיקו ברגע ההוא שמחה ותודה אל האיש הדובר אליה ותען באנחה: לוא היה גורלו טוב כטוב תארו כי אז לא היתה מאֻשרת ממני בתבל כלה. —

— ומה הוא לך? — שאל החסיד.

— מה הוא לי? — שאלה האשה בתמהון — הוא בני מחמל נפשי וחיי לבבי. —

— בנך! — קרא החסיד בתמהון — אבל אני דמיתי, כי עוד לא הגעת לשבע עשרה שנה. —

– שגית, כי לפני שני ירחים מלאו לי עשרים ושתים שנה. –

– עשרים ושתים שנה! זאת לא פללתי, ואיפוא אישך כי תלכי בדרך לבדך? –

– הלא שמעת כי הנני עגונה מאישי אשר אבקש זה כחמש שנים. –

– אישך עזבך והנך עגונה, את? ! לא יאמן כי יספר כי ימצאו אבירי לב כאלה! שערוריה כזאת תהיה רק בארץ ליטא! לעזוב אשת נעורים הכמה ובלילת יפי כמוך. כל איש ישר יתעורר על העול הזה – קרא החסיד ברגש בהתבוננו בה בתאות נפש.

– אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו הורונו חכמינו – ענתה האשה בתלונה – וכאשר שגית במספר שנותי כן תשגה במשפטך אשר חרצת על דבר אישי וכן חטאת בלשונך בחרפך בני ליטא. כי אף אמנם במוני כן אישי לא ילידי ליטא כי אם ילידי פולין, מתושבי עיר שבירה הננו, בכל זאת אוכיחך ואערכה לעיניך כי רם ערך בני ליטא מערככם, כי המה יראי אלהים ומקטנם ועד גדולם כלם יודעים את התורה וירדפי לדעת את ה׳, לא כן בני פולין, בדבר ה׳ ימאסו, כל דבר חק ומשפט כמו זר נחשבו להם וחכמת מה להם! רק בכבוד צדיקם יתימרו והוא מוראם והוא אלהיהם, ובעת אשר נערי בני ליטא יעזבו את ביתם, כי נפשם חשקה בתורה וילכו מחיל אל חיל עדי יהיו לגדולים חקרי לב ויעטרו כבוד את ביתם ומשפחתם, יעזבו בני פולין את נשותיהם למען התהלל בבית הצדיק, אוכלים ושותים ושמחים בכל השלל אשר יעשה הצדיק בסחרו אל ארצות, ועוד לא תבושי בשת לדבר סרה באנשים ישרים וטובים מכם, בושה אמכם דוברי עתק!. – החסיד נעוה משמוע ריבות שפתיה ויחריש כי לא מצא מענה ואחד הליטים מחא כף ויקרא בשמחה: טוב מאד, הפלא ופלא! חי נפשי כי רק בת ליטא תדע לדבר כאלה, כי גם שבורה על ארץ ליטא

התושב, ישאל כל איש יגחך כי כדברי כן הוא כי שפה אחת ודברים אחדים לכלנו, כגבור משכיל נלהבה ויוכל לו, אך זאת היא חכמת לב, ברוך שחלק מחכמתו לבשר ודם! —

— עתה אתה תשמח בי ותחשבני כבת ארצך — אמרה האשה בשחוק בשימה אל מרלין פניה — יען כי דברתי על בני ארצך טובות, אך אם לא ידעתי דבר, או דברתי סרה עליהם, ידעתי נאמנה כי אז לא בת ארצך הייתי וגם עיר שבירה לא על ארץ ליטא נחשבה, אך אל נא תמהר לשמוח אלי גיל כגרים שמעת את כל דברי. כי אין את נפשי לרומם תחת לשוני את כל בני ליטא בארצות פזוריהם, כי אמנם ראיתי בעיני כי פליטי ארץ ליטא בתוך בני פולין קִרְבָּם כן לא ישרי מעשיהם, כי המה מעבבים בערי כנפים, כל עוד אשר כגרים יחשבו בערי פולין, אשר יבואו לגור שם וישאו חרפה על הבריהם ודרכיהם, יתימרו בכבוד ארצם, אך כאשר ימצאו מנוחה ובית ורכשו להם שרש מלים כבני פולין אז יתגברו לבני ארצם ויבושו במקורם גם ישיתו לעג כמים בשמעם שפת בן ארצם חדש מקרוב בא. והם המה יתנו חרב בידי בני פולין להלחם נגדם, והמה בעיני בעילי הדור הזה אשר אם ילבשו בגדי חפש מבני עם הארץ וידברו בשפתם אז יבישו כי ממי יהודה יצאו ושם ישראל להם לחרפה: איש לא יכירני כי לישראל אני — יתפארו בגאות כבירתם, ולא דעת ולא תבונה להם להבין כי בדבריים אלה יתנו כבודם וכבוד אבותיהם לכלמה, וכי כל חכם לב גם מבני העמים יעטה עליהם בושה ויתנם כבני בלי שם. לוא חכמו השכילו לחקר דורות עולמים כי אז התפארו גם בשבתם את שרים כי שם ישראל נקרא עליהם, כי בנים המה לעם עולם, עם כביר כח לב, אשר כל כלי יוצר עליו להכחיד שמו לא יצלח, אך המה בחשבה יתהלכו ויעללו בעפר קרנם וקרן אבותיהם כבוד גוים לא ינחלו וכבוד עמם ישליכו אחרי גֵוָם.

עוד זכור אזכור את דברי חותני — הוסיפה העגונה לדבר בראותה כי אין עונה אמריו לה — אשר מפיו יצאו

תורה וחכמה לאלפי אנשים, הוא אמר: רק בבני ליטא
נראה עוד את אבן ישראל לכל משפטיו וחקותיו, כי רק
המה לומדים ושומרים את התורה המורשה לנו כתורה וכמצוה.
וגם המה נדבים ונענים מעצר רעה ומחסור ומזֻרים ומפֹרדים
לכל רוח הרבה יתר מיתר אחיהם, שניאים בעיני אלה
אשר לא ידעו ערכם, ופליטיהם גם המה יתכחשו למו. הן
זה חלק יעקב מיום הגלותו מעל אדמתו עד היום הזה. — גם
הפילני גם הליטי החרישו בשמעם מוסר שפתי האשה אשר
דברה בחן ורגש. הליטי בשמעו מזֻרים לכל רוח זכר את
אשתו ובניו בביתו ויזכר כי אין מכתב מהם בידו ויתעצב
אל לבו, והפילני לא שת לבו אל הדברים היוצאים מפיה
כי אם לפה הדובר, וגם כאשר חדלה מדבר לא גרע עיניו
ממנה כמו קוה עוד לשמוע ניבה, ואחרי אשר החשה רגעים
אחדים ענה ואמר: צר לי מאד כי לא בארץ ליטא נולדתי,
כי בכל לבב בחרתי לשאת חרפה וגדופים ולשמוע שמי מנאץ
לוא אך ידעתי כי מלאך מליץ כמוך ימצא להגיד לבני ארצי
ישרם. — האשה הפצה לענות אך קול העגלון אשר נשמע
ברגע ההוא השביח את קולה.

— רדו! — קרא העגלון כמפקד צבא מלחמה, או כשר
השחת בפקדו צבא נפשות החוטאים אשר נתנו על ידו
לענותן — רדו כי ירא אני פן ישטפו סוסי במרוצתם פה
במורד ההר ויקלע לכם. — כלם ירדו רק המילדת אשר
במשא כבד הכבידה עליה בטנה הרחבה ואשר על כן אהבה
לנים נשארה על מקומה.

— במורד ההר יצוה עלינו לרדת — אמרה האשה אל
החסיד — מדאגה פן יקָלע לנו, ובמעלות ההר יפחד פן נהיה
למשא על הסוסים ויבלע להם, ובעמק ישלחני להתהלך
לשוח ברגל, אך זה הוא חכם לב היודע עת ומשפט לכל
דבריו. — החסיד שחק ויהלל חכמתה.

בתחתית ההר עמדו לנוח, העגלון בא אל בית המלון
לשתות יין דגן את גרוני אשר נחר מהקריאה הגדולה אשר

קרא בלי הפוגה: הֵיי וַיי! – אני לא אבין סוד הלחש הזה. אך הסוסים הבינו הלחש בלי ספק, כי הקשיבו ויניעו ויעמדו בכל עת בשמעם את השם הזה תמיד מפי העגלון אדוניהם. צר לי כי לא חכם אני בשלמה להבין סוד שיח הולכי על ארבע וגם המה לא יבינו שפתי ולא יכולתי לשאל את פי הסוסים, כי לולא זאת כי אז שאלתים פשר דבר הלחש הזה, אך אחרי כי לא חכם אני בשלמה וקצרה ידי ממצוא פשר, לכן עלי, ועליך הקורא, המציה להאמין באמונה שלמה כי סודות נעלמים כמוסים וחתומים בדברים האלה ונמסרים רק מפי העגלון לאין משרתיו עד סוף כל הדורות, ואיש לא יזכה לבוא בסודם לבד מהסוסים ואין לנו בני אדם עסק בנסתרות.

היום רד ויעל כן הלילה כלם, אחרי כי כן גזר העגלון ללון בבית המלון. כל הנוסעים ישבו איש איש על מקומו. אלה אכלו והטיבו לבם ואלה אכלו פת חרבה – וזאת יבין כל משכיל על דבר, כי הירושלמי והחסיד היו מהראשונים והמחבר העברי נמנה את האחרונים – ופתאום קראה העגונה בקול מר קורע לב: אהה אבדתי אבדתי! כספי גֻנַב ועתה אנה אני באה! מה אעשה פה על אם הדרך, אנה אני באה!, – ברגע סבבוה כל הנוסעים, אלה לדבר על לבה ולנחמה ואלה להעמיק שאלה: איכה נהיה הדבר? איפה הסתירה את הכסף? וכמה כסף היה בצלחתה? ואם צלחת עור או משי היתה? ומתי ראתה את הכסף בפעם האחרונה? וכהנה שאלות רבות, אך היא לא ענתה לאיש דבר ותוסף להריד בשיחה: קרוב קצי, הצרה האחרונה קשה מכל הצרות אשר עברו על נפשי. אנא חישו, הושיעו, חפשו, תנו לי את כספי ואם אין מתה אנכי – כלם נדו לה ובלבם חשדו איש את רעהו, לבד מהגנב, היא לא חטא החטאה הגדולה הזאת להשיד את רעהו, אך מי גבר יחיה ולא יחטא? אכן גם הוא חטא כי דברי הנחומים אשר דבר את האשה היו בלב ולב. אבל הלא נדע כי אין צדיק בארץ, זה חוטא.

בכה וזה פושע בכה, האחד ידבר אהבה ונחומים ורעה בלבבו, והשני ישא שם אלוה על שפתיו בעת אשר יתן ידו אל השטן. לוא היה לאל ידי לעשות כחפצי בכל יצור כי אז – למען עשות משחק לרעי – קרעתי סגור לבב כל אדם כוזב וגליתי את הרשים שמה, ואם לא השחוק היה להם לראות קללה תחת ברכה, בוז תחת כבוד, תרמית תחת יראת אלהים?! – אך אל תאשימני גם אותי אתה הקורא, בראותך אותי יודע מחשבות, על כי החרשתי ולא פרעתי את הגנב לשמצה בקמיו, כי עוד לי מלים להצדיק נפשי. הן מראשית השמעתיך כי לא אבין סודות, והאיש אשר לא יבין סוד לא יתנו אמון בו ובדבריו, ומי אשר לא יאמינו בו והיא יבקש להשמיע עצה ישחית דבריו – אף אם אמת וחכמה בפיו – על אזן לא שימעת, ולמשחית דבריו כסיל יאמר, ובשם הנכבד הזה לא איבה ולא אחפוץ, ימי מה ירשיעני? הן ידעתי נאמנה כי אין גם אחד בקוראים אשר יחפוץ כי יקראו לו כסיל, כי נקל לאיש להקרא בשם רשע ערום, איש מזמות ומרמה אך לא סכל ופתי, אבל לו ידעתי להשביע בשם היו ויו כאשר עשה העגלון ולעשות במעשהו, כי בעת אשר יצא השם הזה מפי העגלון הניע בשבט אשר בידו לכל רוח, למען גרש את הרוחות הרעות או למען הרחק את האולת הקשירה בלב הסוסים לבלתי לכת קדימה, לו עמדה לי חכמתי לעשות כמהו ידעתי כי אז הוצאתי לאור משפט; אך אחרי כי קצרה ידי מעשות נפלאות אוי לי אם אומר על האחד ואוי לי אם אימר על השני, אם ארשיע את החסיד יתן עלי בקולו: הס! כי לא חסיד אתה ולא תדע סוד ומי יודע אם לא גם ארץ מכורתך ארץ ליטא היא! – ואם אשים אשם נפש בן ליטא יאמר לי: גם אתה בקושרים על בני ארצי האמללים אשר אין ידם משגת לקנות גם עז להם להחיות נפש עולליהם וידודו בלי מכתב מסע, על כן אמרתי אחריש ואדום עד אשר נראה איך יפול דבר, וגם אתם הקוראים אם תחפצו אם תמאנו חכה תחכו.

שמחת חנף

האומללה עוד לא חדלה מבכי והמנחמים לא עזבו נחמתם, אף כי דבריהם היו כשמן לאש להגדיל המדורה בלבבה וברגע ההוא נשמע קול המינקת בדברה את בעלת הבית.

– ידעתי גם ידעתי זדון לב עגונית כאלה – אמרה המינקת בבטחה כמו כבר היתה עגונה פעמים רבות – בחיי נשבעתי כי שקר תכזב, בצדיה תעשה זאת לעורר חמלה בלב פתאים אשר יאמינו לדבריה, עגונות כאלה תשוטטנה מעיר לעיר לבקש אישים וראשון ראשון חביב. –

– מלבי הוצאת מלים – ענתה בעלת הבית, אשר היתה שפלת קומה ובריאת בשר וראשה בין כתפותיה כראש השה על מצבת העץ בבית המטבחים – אך מה לי ולה, לא אחלל כבודי אף לדבר עמה. –

– אבל אני אדמה – ענה בעל הבית – כי אמת בפיה כי פניה יעידו בה כי היא תמימת דרך. –

– דם – נתנה עליו אשתו בקולה – אכלת, שבעת, לך ושכב, מה לך פה להתערב בדברינו? – האיש לא היה קשה ערף כי מהר לעשות כפקודת אשתו ויסוג אחור. החסיד עמד בעת ההיא בפנת הבית ופניו אל הקיר כמו התפלל אך הטה אזנו לשמוע מה ידברו ואחרי אשר ראה כי האשה גרשה את אישה מעל פניה נגש אליה ויאמר: הלא את היא בעלת הבית. –

– כדבריך – ענתה האשה בגאון – אני, אני בעלת הבית, בכסף אבי קניתי את בית המלון ועל שמי היא נקרא וכל איש אשר לו דבר יגש אלי. –

– הנה זאת ראיתי כרגע כי אשת חיל את – ענה החסיד – אך מדוע תחרישי בדבר השעורויה אשר נעשתה בבית? –

– ומה אעשה? –

– למצוא את הגנב! –

– למצוא את הגנב! ואיך אמצאהו? –

– הלא אשה חכמה את ולא יבצר ממך מזמה. –

– ובכל זאת איכה אוכל לבקשו בין האנשים הרבים? –

– שיתי עצית בנפשך והכמתך תעמוד לך למציא את אשר תבקשי. –

– מישרים הדבר ועד מהרה אראך לדעת, כי יודעת אני מי הוא הגנב. –

– הן כזאת מראשית השמעתי לכן השמיעיני מי היא כגנב בעיניך? –

– האיש אשר ישא כפר בידו, או הירושלמי, או אחד מהליטים, או...

אך זאת היא אשה חכמת לב! – קרא החסיד בשמחה מבלי תת אותה לכלות דבריה – לפניה נגלי תעלומית, כי גם אני השבתי את אחד מהליטים אי את שניהם יחד כגנבים אך יראתי להוציא משפט בטרם שמעתי דבריך. –

– ומי לא ידע זאת? הן פניהם יענו בם כי המה ילדי פשע, ומראשית כזאת אמרתי בראיתי אותם אכלים פת חרבה, כי כן דרך כל הגנבים, לבל יראו כי אוצרותיהם מלאים כסף. אך הורני עצה, מה לעשות להוציא בלעם מפיהם? –

– אם תישר עצתי בעיניך איעצך להשמיע בקול גדול באזני כל הנוסעים כי יש את נפשך לקרוא לשר הפלך להפש חפש מחפש במלתחות כל האורחים אין נקי, אז יביא מרך בלבם ויודו על פשעם. –

– מלבי הוצאת מלים ועד מהרה ירוץ דברי. – כרגע באה אל החדר הגדול ששם נאספו כל האורחים להתפלל מעריב ותעמד בחדר בתוך ותקרא בקול גדול: שמעו גנבים! השיבו כרגע את הגנבה ואם אין אביא כרגע את שר הפלך אשר יבקש וימצא את הגנבה והגנב יאסר ביד פשעו ואיש לא יצילנו – דבריה לא שבו ריקם כי הצליחו להביא מרך בלבב הליטים, אשר חתו עד מאד ופניהם נפלו בשמעם דבריה ויביטו איש בפני רעהו בשממון ודאגה אך לא דברו דבר.

החסיד נתן באצבעו אות אל בעלת הבית ויצאו שניהם

יחד אל הדרה, ואחרי אשר סגר החסיד אחריו את הדלת אמר: הראית איך נפלו פניהם ויפלצית בעתתם לקול מליך, בהכמה דברת, ועתה הרגעי כי כרגע יתנו תודה או ישיבו את הגנבה בלאט. —

— ואיך לא יחתו? הן אישי אשר לא גנב מאומה יחת מפני ואף כי אנשים רשעים כאלה. — אחרי התמהמהם בחדר אמר החסיד אל האשה: נשבה נא הביתה כי בלי כל ספק השיבו כבר את הכסף ליד האשה ולך תהיה צדקה. —

דמה שבו ימה השתוממה בעלת הבית בראותה כי אין גם אחד מהליטים בבית, כי כאשר יצאה ויראו כי אין עוד מגור מסביב התגנבו ויחבאו לברוח וחשכת הלילה עמדה להם לשים חשך סתרם.

— אים איפה הם הגנבים? — קראה בעלת הבית בקול גדול — רדפו אחריהם והשיגום, עתה נראה עין בעין, כי המה גנבו את הכסף. —

— הסכלנו עשו כי לא שמנו עליהם משמר — ענה החסיד, אך עתה שוא יהיה עמלנו לרדוף אחריהם אחרי אשר דרכם נעלמה מעינינו ומי יודע אם לא עשו חוזה לחבר גנבים אשר יתנפלו עלינו ביער אם נאמר לרדוף ולהשיגם. — דבריו הביאו מרך בלבב האשה והאורחים ויעמדו כאובדי עצות אף כי ראו עין בעין כי הליטים גנבו את הכסף מצלחת העגונה.

טו.

אָחוֹת בַּצָּרָה.

בעלת הבית עוד לא עזבה מקומה וברגע ההוא נשמע רעש גלגלים בחוץ, היא הטתה אזנה ותקרא בשמחה: הנה שר הפלך יביא! לוא התבוננה בפני החסיד כי אז ראתה כי לא לששון לב היו לו דבריה, אך היא לא התבוננה בו, והיא גם היא יצא כרגע ממסבתו בראותו כי הדלת נפתחה

ולא שר הפלך כי אם איש ואשה ונערה יפת תאר באו הביתה.
– התחפצי להנפש פה בתי, אי נעשה כרגע דרכנו הלאה? שאל האיש את הנערה.
– חפין אבי חפצי – ענתה הנערה בקול נעים.
– נשב לנוח פה – אמרה האשה – כי שבעתי נדודים מעמל הדרך. – האיש והאשה ישבו לנוח והנערה התהלכה בחדר לארכו ולרחבו ובראותה את העגונה יושבת שוממה וחובקת את בנה התבוננה בו רגעים אחדים ותקרא: מה נעים ונחמד הילד הזה! אבל מדוע תשבי שוממה ועציבת רוח! – קראה פתאים בראותה פני העגונה אשר המרמרו מבכי – השמיעיני אולי אוכל הועיל לך? –
– רב תודות לך, בת נדיב, אך מהושיעני קצרה יד איש מבלעדי ה' אם ירצה בי. –
– מי היא הילד היפה הזה? –
– הוא בן אוני – ענתה האשה באנחה.
– מה טוב הוא ומה נעים תארו, כפני מלאך אלהים יאירו פניו! –
– לוא היה גורלו טוב כטוב תארו כי אז לא היתה מאשרת ממני בתבל כלה. –
– אך האם לא תמצאי נחומים באוצר נחמד כזה לכל צרותיך? –
– לוא היו הצרות רק צרותי אני כי אז מצאתי נחומים לנפשי, אך על צרותיו כי התגברו בטרם עוד ידע עד מה, על זאת יכתר נחם מנגד עיני. הוא רק היא חלקי בחלד, למענו אאריך נפשי אשר נלאתה נשיא סבל הפגעים והתלאות אשר הניחו כל המתם בה, ולולא הוא כי אז בחרתי כבר מחנק נפשי מהיות מטרה לחצי הזמן אשר יפלחו כליותי חדשים לרגעים. –
– אנוד לך בכל לבי אשה כבודה, ולוא ידעתי כי ידי תמצא להושיע לך אי להקל ממשא פגעיך כי אז היתה לי זאת לששון לב מאין כמהו. –

– כל קרבי יברכוך על טוב לבך, אך מהישיעני קצרה יד איש וגם לא אצפה לתשועת אדם. –

– אם כן השמיעיני צרות לבבך אולי ירוח לך מעט והיתה זאת תשועתי. –

– לך נפש עדינה ורוח טהור ועל כן הנני למלאות חפצך ואספר לך אך מעט מתולדות ימי חיי המרים עם כל תלאותיהם, יאת תדעי ובחנת כי כח אבנים כחי אם עוד נפשי בי. גם הררי עד פיר יתפוררו ביום רעש, גם ארזי־אל ישורשו מתחת ביום סופה ואני אשה רפת ידים מפחדת כל היום מהמת כל מקרה ופגע אשר ישישו לעשות לי רעה, אני אשא ואסבול ולא אכרע תחת עול סבלי, כמו הצרות החדשות תפחנה חיים חדשים באפי ירוח הדש בלבבי ותשקינה אותי כוס שכרון לשכוח את הפגעים אשר חלפו ולבל אחת מהתלאות העתידות לבוא. אך מה אדבר! לא הצרות תתנה בי חיים ואחוה, לא הנה! רק התקוה אשר נתן אל רחום וחנון בלב בן אנוש שבם יתר על כל הנבראים, היא תעודדהי לשאת ולסבול כל עוד נפשי בו, כי תפרש מעטה משבץ זהב וארגמן על פני העתיד, יההרגל ישקנו כוס שכחה לשכוח את כל אשר עבר ואיננו, הנה יחד יעשיהו לבלי חת. אך סלחי נא לי עלמה יקרה כי העצבתי רוחך הטהור באמרים מרים באלה, כי זה דרך כל קשה יום, לאציל מרוחו על כל הקרוב אליו, כי העצבת צרעת ממארת היא אשר תדבק בכל הנוגע בה, ולא למאֻיָר התרועע את דכא, כי מדוע ישחית את הרגעים הטובים אשר חלק הזמן לו. –

– לא אחותי – ענתה הנערה – אל תדברי כאלה, אל נשלה נפשנו לשיא בחזיונות ותקות רק טובים ונעימים, טוב לנו לדעת את יד המקרה ואת הרעות אשר יהלך באפו בטרם בואן, לבל תפולנה עלינו כשואת פתאים, ואם תדאיב הדעת הזאת לבבני ילא נשיש בדי גיל בכל לב ביום שמחתנו, אך לעמת זה, לא יפול רוחנו ביום תוכחה, ולא נדכא עד עפר מקצר רוח; ועל כן טוב לנו ללכת אל בית אבל ולשמוע

קינים והגה מפי אמלל, כי מהם נקח נחומים לנפשנו ביום צרה. —

— מישרים תדברנה שפתותיך רעותי; לוא היה גם לי לבב כמוך בימי שלותי כי אז הוקל מענויי בימי מצוקתי, אך לא כן הייתי. בימי אשרי לא חשתי עתידות רע לי ועתה בימי צרתי כמעט אומר נואש, הסכיתי ושמעי את כל דברי, ואם תצא לך מהם תורה ישמח לבי. בעיר שבירה נולדתי על ברכי הורים ישרים, עשירי עם ונשואי פנים, ואני הייתי יחידה להם, אשר על כן תוכלי לשער בנפשך את האשר אשר סביב שת עלי. כל ימי נעורי היו כימי מועד, לבושה רקמות התהלכתי ברחובות, וכל רואי לא גרעו עיניהם ממני, ואני אמרתי בשלוי: עד עולם אהיה מאֻשרת. כה עברו עלי שש עשרה שנים בשמחה וטוב לב, אז אמרו הורי לתת אותי לאיש, כי כלתה נפשם להשתעשע את בני בנים לעת זקנתם, ואני לא ידעתי עד מה. המה בקשו וימצאו את בן הרב מעירנו, נער בן שבע עשרה שנה, יפה תאר מאין כמהו, ואביו היה לגאון בישראל. כרגע אמרו הורי לדבק טוב הוא, ונבוא בברית ונהיה יחד שמחים, אף כי לא ידענו עוד מה היא אהבה המקושרת לבות האוהבים, רק כאח ואחות התהלכנו יחד, ונפש אבי רותה בדשן לראות אותנו כשתילי זיתים בביתו. אז קם שאון בעיר, כי אצילי הפולנים רועי־רוח נועצו לב יחדו למרוד במלכם, וימשכו אחריהם בחבלי־השוא צעירים רבים מאחינו, אשר הטו אזן לחלקת לשונם רמיה בפיהם, וגם אישי אשר היה קל בדעתו ושואף לכבוד, בחר בתעלוליהם כי נכספה נפשו להראות כגבור חידו במלחמה ולהיות לשר אלף, ויתן ידו להם לעשות כמעשיהם זר מעשיהם. ואחרית המרד הלא נודע לכל, כי אלה אשר לא מתו במלחמה הומתו על במות מטבח, או שֻׁלְּחוּ ביד פשעם לארץ גזרה, אז חש אישי מפלט לו אל ארץ אחרת כי פשעו היה צרור בידי השופטים, ומני אז לא נודע מקומו איה, הוא לא כתב ולא השמיע דבר מני אז, בדעתי כי אם יתפש בכף יָוֶה על

חטאתו, גם על אבי עברה הרעה, כי לבי לא הלך את הקישרים ועל בן חשבו עליו רעה להשיבו עד דכא, גם הקימו מזמות לבם, כי שלחו אש במשכנותיו ובאיצרותיו אשר אפרו כקש יבש. הצרות האלה תקפוהו עד כי הוכה במכאוב על משכבו ויתהפך בציריו כששה ירחי־עמל ויגוע, אחרי אשר ראה כי זכרו לא יסיף כי בעת ההיא ילדתי את הבן יקיר לי ה׳ יאריך ימיו — גם אמי האהובה לא האריכה ימים אחריו כי נפשה היתה קשורה בנפשי וגם במותי לא נפרדה ממנו, ואני נשארתי יתומה בלי אב ואם, גלמודה שכולה מאישה. אז לקחני חמי אליו, אך גם שם לא ראיתי שמחה כי היא נעצב על בנו כי איננו, וצרותי כי התגברו נגעו עד לבו, כי לפי דבריו היה היא ראשית חטאת לכל עמלי, בתתי את בנו לי לאיש בטרם למד לדעת דרכי התבל. לשוא הרביתי נחם לי, כי מאן להנחם, וגם הוא מת מעצר רעה ויגון כשתי שנים אחרי מות אבי, אז נשארתי כאניה בלב ים בלי מלח וחבל. בודדה גלמודה ישבתי ובכיתי מבקר עד ערב, ומערב עד בקר בלי אחרית ותקוה, אך לפני שמונה ירחים בא איש מעיר תושבי בעיר ויאמר כי היא ראה שם את אישי ויכירהו, אף כי לא התודע לו. התקוה בלב אמלל כזיק אש תחת האפר אשר אם יגע בו רוח יהי עד ארגיעה ללהבת שלהבת, ולא עוד יפלא בעיניך כי גמרתי אמר לעשות דרכי אל העיר ההיא אשר בה נודעו עקבות אישי. באתי שמה ואחר כשני ירחים אולי אמצא נתיבותיו כי יראתי להזכיר בשמו, וגם אשער בנפשי כי החליף את שמו, רק שמתי איתותיו לעין כל אולי ראהו או שמעו דבר מה אודותיו ויגידו לי אנשים כי איש כזה ראו בעיר גמלה, גם שם כליתי כחי להבל, ואיש אחד הבטיחני על דברתי כי ראה איש כזה בעיר אשדות, ומה יכולתי עשות? ...

— שפרה! — קרא האיש אבי הנערה — הגיעה העת לשים לדרך פעמינו כי לא עת לנו להתמהמה. —

— אבי יקירי, תן לי שאלתי אשר אשאל מאתך? —

– שאלי בתי כי לא אמנע ממך דבר . –

– נחכה פה עוד רגעים מעטים כי דברי האשה הזאת נגעו עד לבי , ונפשי נכספה לשמעם עד תמם . –

– לוא יהי כדבריך , ובין כה וכה יאסיר העגלון את הסוסים . –

הנערה שבה אל העגונה ותאמר : ספרי נא לי את כל דבריך כי עוד אותר פה עד כלותך לדבר . –

– עד מהרה יוכן דברי – ומה יכולתי עשות – הוסיפה לספר – עתה שמתי פני אל העיר אשדות בעגלה הזאת אשר בה באה עלי הצרה הגדולה בעת הזאת כי גֻנב כספי אשר ממנו אקח להוצאות דרכי , ועתה הנני ברעתי , כי אף אם עוד לא רששתי מכל , כי בית וכסף לי בעירי , אך מה אעשה בעת הזאת בארץ נכריה ? –

– אחותי רעותי ! – קראה הנערה ברגש – עשי אתי ברכה וקחי מידי עזר בצר , אם יש את נפשך להעלותני על מרומי ההצלחה . –

– לא אחותי – קראה האשה ברגשי תודה ואהבה – אל תאיצי בי לקחת מידך מאום , כי אחפוץ בכל לב לאהבך מישרים ולא אובה כי יתערב בצע כסף באהבתי . –

– אך מה תעשי הה , מה תעשי ? ! – השיבה הנערה בעצבון .

– ה׳ יהיה בעוזרי ויחלצני מן המצר , אך מה רבה אולתי – קראה פתאים האשה בשמחה , הלא עוד לא נדחה ממני תושיה , כי נזמי אבני חן משבצים בזהב לי , אותם אתן במחיר וירוח לי , איך נואלתי בראשונה לעורר קינים והגה על אבדן הכסף , אך צרותי בלבלו כה את עשתונותי עד כי שכחתי מה עמדי , ועתה אברך את המקרה הזה אשר על ידו הקרה ה׳ לידי רעיה אהובה כמוך . –

הילד אשר נם שנתו בחיק אמו התעורר לקול שמחתה ויאמר בשפת עלגים ובכברות אשר הוסיפה חן על יפעת תארו : אמי , אמי ! המצאת את כספך , אמי ? –

– כן בני, מצאתי. –
– ומתי נמצא את אבי? – הוסיף הילד לשאל.
– בקרב הימים בני! – ענתה האם בחבקה אותו.
גם הנערה חבקה אותו באהבה ותעתר לו עתרת נשיקות ותשאהו להראות אתו לאביה ואמה.
– ראה נא ראה אבי – קראה הנערה בעליצות לב – מלאך מצאתי בדרך! –
– ה׳ ישלח לכל את חפצו וגם לך שלח את חפצך להשתעשע את ילדים גם בדרך – ענה האיש בשחק קל.
– עוד מעט ישלח ה׳ מלאך כזה גם לך ולך יהיה עד עולם – ענתה האם אף היא הלקה. פני הנערה אדמו כשושנה בשמעה דברי אמה ותוסף לנשק את הילד ותשב להשיבו אל אמו.
– בבואך אל עיר אשדות תדרשי לשם אבי ושמה אחרה בשמחה את פניך. יתן ה׳ ותמצאי את אישך שמה, ואז לא אתנך למיש מעירי, כי כאחיות נשב יחד – אמרה הנערה.
– בכל לבי אעשה כחפצך, אך אם כה יאמר ה׳ – ענתה העגונה. הנה חבקו אשה רעותה, והעלמה יצאה את אביה ואמה לעשות דרכם הלאה.

טז.

עושׂה רְמִיָּה.

חצי הליל הגיע, כל עוברי האורח נמו שנתם, רק העגונה עודנה יושבת על מקומה כי רגשות רבות התרוצצו בקרבה; עמל היום, ישרת לב הנערה, והתקוה להראות פני אישה בעיר אשדות רדפו אשה רעותה ולא נתנו דמי לה. פתאום התעוררה לקול מצעדים אשר שמעה בחדר ותשא עיניה ותרא את החסיד הולך וקרב אליה.
– העוד תבכי ולא תתני פוגת לעיניך היפות, צר לי עליך כי תשחיתי הארך על דבר הבל כזה, כי לבבי יחשיב

אשר יש לאל ידך בכל עת למציא עזרה בצר רק אם תחפצי. —

— מי הוא אשר לא יחפוץ עזרה בעת צר? — ענתה האשה בתם לב — בכל עת ובכל שעה אתפלל אל ה׳ כי ישלח לי עזרתי מקדש. —

— המבלי אין עזרה בבני אדם, כי תבקשי עזרה מרחוק? ה׳ מרומים ישכון, ולא עד מהרה ירוץ דברך אליו, לא כן אנשים, המה קרובים אליך ובכל עת יחישי לרוחך לישעתך, אם תבקשי בשפתיתיך שושנים; הלא תביני לשכל מלי? —

— לא אבין ולא אחפץ להבינם, סור לך ממני כי לא אובה לשמע עוד קולך — קראה האשה בקצף ופניה אדמו כתולע.

— כן דרך כל היפיפיות להצנע לבת למען עורר את האהבה, אך זכרי כי השעה עוברת ובי בעורך. —

החסיד בקש להראות כי לא רק איש שפתים הנהו ובהשמיעו תאיתו בפה מלא שלח יד לאחוז ביד העגונה, אשר נבהלה רגע למשמע אזניה ולשונה לחכה דבקה, אך בראותה כי הוא שולח יד התעוררה ותקרא בקצף: סור מעלי! השמעת? הבעבור זאת תתחפש באפר תם למען כסות על זדון לבך? עזבני כרגע פן אתן בקולי ונתפשת כבן בליעל! — הוא הפיץ לענות וברגע ההוא נפתחה הדלת ברעש ושר הפלך ועל ידו שני שרי עשרית תמכים בידי אחד מבני ליטא, אשר היה כאיש נדהם, באו הביתה.

— מי היא האשה אשר כספה גֻנב! — שאל השר את הליטי.

— באלהים אשבע כי לא גנבתי את הכסף, מעודי לא גנבתי וגם היום לא גנבתי, יהי כן ה׳ עמדי — קרא הליטי בקול ילְלה יבשפה בלילה יהודית ושפת הארץ וישא מרים עיניו כמי חכה לקראת אלי שחקים כי ירדו ויענו בי צדקתי.

— אך אני שואל איתך למי גֻנב הכסף ולא מי גנבי

– ענה השר בקול מושל – הן אמרת כי פה גֻנב כסף לאשה עוברת אורח. –

– באלהים חיים אשבע כי לא גנבתי – השיב הליטי ובכל עצמותיו רחפו – ורק מיראה פן יביא השר הנה לבקש את הגנב ובידי אין מכתב מסע על כן קדמתי לברוח. –

השר אשר נלאה נשיא להג האיש רקע ברגלו בקצף ויקרא: הראני את האשה ואם אין אדע כי דבר בליעל יצוק בך ותחפוץ להוליכני שולל, אך לא את איש כמוני תתעה בנכליך. – בין כה וכה התעוררו כל הנרדמים והעגונה בראותה מבוכת הליטי כי העתיקה מפיו מלים נגשה אל השר ותאמר: בי אדוני, אני האשה ואחת אשאל ממך לבל תעשה לאיש הזה דבר כי לא אחשדנו. –

– טוב הדבר – ענה השר – ואת מי תחשדי? הגידי, כי לא אמיש מזה עד אם אמצא את הגנב, אך הראיני בתחלה את מכתב המסע אשר בידך למען אדע אם לתת אמון בדבריך או לחדל. –

– לא באתי אליך לבקשך כי תתן אמון בדברי, גם לא בקשתיך לבקש את כספי, ואחת הוא לי אם תאמין בדברי אי אין, כי אין את נפשי לתת לגדופים את כל הנוסעים בעגלה בעבור כספי, אבל שאלתך אמלא לבל אהיה בעיניך כנסה ונמלטה, הנה מכתב המסע – ובדברה הוציאה מחיקה את המכתב ותתנהו ליד השר.

היא שם עינו במכתב ויתבונן באשה רגעים מעטים ויקרא בתמהון: האמנם את היא בת עמינדב מעיר שבורה?! –

– ולמה זה תשאלני – שאלה האשה ברגז – הן המכתב יגיד לך, ימה לך עוד לענותני בשאלות? האם ינכר אותיתי? –

– הרגעי נא כי לא להכלימך דברתי כזאת, כי אם מתמיהן לבבי, כי אני ידעתי את אביך גם אוהבו הייתי בלבב שרם כי הרבה עשות אתי חסד, כאשר עשה חסד למאות ואלפים בלבני עמך כן גם לזרים, ועוד אזכיר כי על כפי

נשאתיך בהיותך ילדה כבת ארבע שנים ולא פללתי ראיתך עוד, ועתה ספרי נא לי את כל המוצאות את אביך, כי כאשר אחוה לי נהפך הגלגל עליו, כי לולא זאת לא נתנך לנוע אל ארץ רחוקה גלמודה, השמיעני נא עד מהרה כי נפשי נכספה לדעת את כל הקורות את אוהבי ומיטיבי. —

— אבי, הה! מת בצרה ויגון, כי צרות רבות עברו עלינו וישיבוני עד דכא, אך השמיעני את שמך כי אולי אזכרנו עוד. —

— שמי נאראף — ענה השר.

— נאראף! — קראה האשה בתמהון — זכור אזכרנו עוד, אך איך שנו פניך בתמיר העת, לאיש אחר נהפכת גם שיבה זרקה בך. —

— את מי לא תשנה העת, היא תרומם ותשפיל, תתן חיים חדשים ותבלע את החיים החילפים, לי הגיד לי איש לפני ארבע עשרה שנה כי אראך עתה בבית מלון אוהב בין אנשים באלה ירקתי בפניו, אבן גם כי נחתה יד העת ותפליא מכותי; אך רגע שכחתי מדוע באתי הנה, הן גם מראשית אמרתי לבקש את הגנב יעתה אעשה זאת בלבב שלם, כי גם משא כבד לא יכבד ממני בעבור בת אוהבי ומיטיבי, לכן הגידי את מי תחשדי בדבר הזה. —

— לא אחשד את איש ואבקשך כי תרף מבקש, כי אירא פן ילכד נקי וישא חרפה ועלי יהיה העון. —

— אל נא תאמרי כזאת כי לכסות על גנב ופושע גם הוא עון, וטוב לנו לבקש למען הצדיק את הצדיק והרשיע את הרשע. —

— אם כן — אמרה לו בלאט — אשמיעך כי החסיד היושב שם בקצה הבית היא כגנב בעיני.

החסיד בקש תחבולות להמלט מהבית מעת בוא השר, אך לא מצא דרך לו כי השוטרים עמדו בצד הפתח, ובראותי כי אין מפלט ישב בקצה החדר ולא הניע יד או רגל כמו ישן על מקומו, אך לא גרע עיניו אף רגע מהאשה והשר

וישמע את כל דבריהם הראשונים. וגם את הדברים האחרונים אשר דברה בקול דממה הבין אף כי לא שמעם ויחשב מחשבות מה יענה להשר אם ישאלהו.

השר אשר בקש להסתיר את דברי האשה לבל יכירו כי היא דברה אתו בדבריה שם שנית פניו אל הליטוי ויקרא: הן תודה ואם אין...

– אל אלהי ישעי – קרא הליטי במר נפשו – יסור יסרתני על כל פשעי, אך חנני והצילני אך הפעם! –

– את מי תדבר? – קרא השר שנית – הלא פקדתי עליך. –

– אנא אדוני השר, ה' ישמרך יצילך מכל צרה וחולי רע, הניחה נא לי כי לא גנבתי ומדוע תפקיד עלי עון? האם אני לבדי הייתי בעגלה? בחיי אשתי ובני אשבע כי לא גנבתי ומדוע לא תשאל את פי יתר הנוסעים? יהי כן אלהים עמדי כאשר לא גנבתי ולא אגנוב הן ארע כי עון גדול הוא. –

– הראני את האנשים אשר הלכו עמכם בעגלה ואשאל גם את פיהם. – הליטי שאף רוח כמו הוסרה אבן מעמסה מעל לבו ויבט כה וכה ובראותו את החסיד אמר: הנה גם זה נלוה אתנו. –

– מי אתה? – שאל השר בקול מושל בשומו אל החסיד פניו. – הוא לא נע ממקומו כמו ישן הוא.

– הראני כרגע מכתב המסע אשר בידך – קרא השר בקול גדול ויחזק ביד החסיד ויפרפרהו.

– מי זה? – שאל החסיד כמו התעורר מתרדמה – מי זה יעיז להעירני משנתי ביד רמה? –

– אני! – קרא השר – הראני כרגע מכתב המסע אשר בידך, הלא צויתיך. –

– אבל מי שמך לשפט ומצוה עלי? בעירך הרחוקה פרסה מזה שם תצוה במפגיע, אך פה נכרי אתה ולי הצדקה לשאל אתך אם מכתב מסע בידך. ידע תדע כי הנני סוחר

ממעלה השניה ולא אתן את כבודי לבלמה, כי יודע אני משפט הארץ. —

— אחת היא לי אם סוחר אתה או אין, ומאד אתפלא איפו למדת לדבר כן בשפת הארץ, הן שפתיך ברור תמללנה באחד מבני הארץ ולא כאחד החסידים, אות הוא כי דבר לאט עמך, לכן אל תרבה דברים ותראה אותי לשוב לך עד מהרה את מכתב המסע. —

— ואני אומר לך כי לא אראך, כי דבר אין לי עמך ואין לך כל צדקה לצות עלי כמושל. —

— שימו אסורים על ידיו! — נתן השר צו אל השוטרים. המה נגשו ויתוקו בידיו והשר הלך אל חדר בעלת הבית לשאל את פיה על אודות כלי החסיד.

— איפו דמה כלי החסיד? — שאל השר את בעלת הבית אחרי אשר העירה משנתה, אך היא היתה שכורת תרדמה ולא ידעה עד מה, ותתן בקולה: יקחך כביר מות, נבל! כי הרגזתני משנתי — ובדברה ירקה בפניו בקצף ותסב פניה אל הקיר.

— האם נמקו עיניך בחוריהן עד כי לא תראי מי הוא המדבר אתך? — קרא השר בקצף ויכה בחרבו על הרצפה. לקול הזה התחלחלה ותקם מעל משכבה ותפול לרגליו ותתחנן לו: אנא הוסה, סלח נא, מחל נא, אדון נעלה, שר גדול, שופט נורא, כי שגיתי, כי דמיתי כי אתה אכר, ראש כלב, חזיר, אך לוא ידעתי...

— רב לך הצמד דברי תפל, בואי והראיני את מלתחת החסיד כי אחפוץ לבקש בה את הגנבה. —

— גם אני כזאת חשבתי כי היא הגנב, הוא ולא אחר, אך יראתי להגיד זאת... היא לא כלתה את דבריה כי ברגע ההוא הגיעו לאזניה דברי אישה אשר דבר בחלומו: יפה היא כלבנה .. יפה, ענוגה, יפה מאד, אשתי, ארורה, כספה... בחין מקשת עפה האשה אל משכב בעלה ותאמר לשים מחנק

לציארו יאולי הקימה מומת לבה לולא אחז השר בידה ולא נתנה למיש ממקומה.

– המקנאה את? – שאל השר אשר שמע שפת היהודים בלצון.

– הה מה אמלה לבתי! – ענתה האשה בקול בוכים – האיש כמהו אשר לא יצלח למאומה יזיד לחשיב עוד מחשבות על דבר אשה אחרת לבד מאשתו. הה! גם לב אבן יתפוצץ בשמעו באלה... השר לא נתנה לכלות דבריה כי שחק בקול גדול וימשכנה אחריו לחפש במלתחת החסיד והיא יראה למרות פיו.

לא לשוא בקש, כי מצא הרבה יתר מאשר קוה, לא רק חמש מאות השקל אשר גנבו לאשה מצא במלתחת כי אם גם כחמשה טליתים ותפלין, עץ חיים כסף טהור, מורי שעות וטבעות ובהנה רבות, גם שני מכתבי מסע נמצאו שמה, האחד על שם סוחר ממעלה השניה והשני על שם גר מארץ נכריה, ומכתבים רבים אשר גלו על כל דרכי הגנב ועלילותיו.

כמוצא שלל רב שמח השר על המציאה וימהר לשוב אל חדר האורחים, אך מה נבהל בבואו התחנה בראותו, כי אחד השוטרים מתגלגל על הארץ וצועק מעצבת מכאוביו והשני יחתל ידו הזבת דם במטפחת.

– מה נהיתה פה? – שאל השר בבהלה.

– היהודי האדיר הוציא סכין גדול מתחת למדיו ויתקעהו בבטן רעי ואותי הכה מכה רבה על ידי ויברח וימלט על נפשו, כי פתאום באה הרעה ונבהל ולא מצאנו ידים לרדוף אחריו – ענה השוטר.

– צר לי מאד, לוא ידעתי כי לויתן זה העליתי בחכה כי אז לא נמלט מידי. הידעתם מי הוא החסיד הזה? – שאל השר את הנוסעים אשר התעוררו כלם משנתם. כלם הביטו בו ויחרישו.

– הוא הרוצח הנודע בארץ, אשר זה חמש שנים יחפש.

לשיא, כי יתחפש כפעם בפעם בבגדים שונים, פעם ילבש בגדי חסיד ויבוא בית הצדיק למען קחת מהנשאר על השלחן, כלי כסף וזהב, ופעם ילבש בגדי כהן ויגיע מבית לבית לבקש מעשר ואם תשיג ידו יקח הכל. גם כסוחר ובעל מלאכה הראה כחו. צר לי מאד כי נמלט מפח, אך המכתבים אשר מצאתי רבי הערך מאד, כי על ידם נגלו שמות המון פושעים חדים אשר נחשבו כישרים. — כלם השתוממו ויפחדו איש אל רעהו. —

— איה הליטוי? — שאל השר פתאום. הליטוי עמד מאחרי העגלון כי ירא עוד לנפשו פן יבקש ממנו מכתב מסע ובשמעו קול השר חרדו כל עצמותיו ויקרב אליו ויאמר: הנני פה. —

— בכל לבב אודה לך — אמר השר — כי על ידך מצאנו את הגנבה ועל כן אתן לך מכתב אשר יהיה לך תחת מכתב מסע. —

— גם אני אודנו — ענתה העגונה אף היא התגיש אליו ותאמר לתת לו כסף, אך הוא נער כפיו מקחת מידה באמרו: חלילה לי מקחת כסף מ ע ג ו נ ה. —

— אני אשלם לו כמפעלו — ענה השר — ומידי יקח כי לא עגונה הנני, האין זאת? — ובדברו נתן את המכתב ועשרת שקלים כסף להליטוי, אשר עמד כאיש נדהם ולא האמין למראה עיניו.

— ואת בת אוהבי — אמר השר אל העגונה — את תלכי אתי במרכבתי ולכל אשר תחפצי תובילך, כי רק מעט מהרבה אשלם לך בכל אשר הטיב אביך לי. —

ביום המחרת ישב העגלון על כנו, גם כל הנוסעים שבו איש על מקומו לבד מהחסיד, ואחד מבני ליטא אשר נעלם בעת הבהלה ולא שב, והעגונה אשר עשתה הדרכה את השר במרכבתו אל עיר אשדוד. כל הנוסעים ומה גם המילדת ששו מאד כי היתה הרוחה בעגלה, אך בכל זאת מאני הנחם על המעשה אשר עשתה העגונה ללכת בדרך

עב שר בן עם הארץ, והמינקת שנתה י' לשה: אני ידעת
נפש עגנית כאלה, הנה תשטטנה מעיר לעיר לבקש
אישים וראשון חביב. —

יז.

אַהֲבָה וְתַאֲוָה.

אבן צרעת ממארת העצבת הנָה, כי תדבק באיש ולא
עד מהרה תעזבהו, גם תעבור מִנֶּגַע לְנָגַע; כאחות מבטן
תולד לנו ביום צאתנו מרחם ולא תעזבנו רגע, גם בעת
אשר ימלא לבנו גיל בכל חדריו תתגנב גם היא בין רגשי
הגיל, תתבולל ביניהם ותהיה לרוח עצבת חרישית, אשר לא
נדע מאין באה אלינו גם לא נדע נכנה את הרגש הזה, רק
זאת נדע כי כמו אבן תכביד על לבנו המלא שמחה, ובעת
אשר יהדפנו המקרה, או הה! אז תקח השרביט בידה ותמשל
בנו באכזריות לכל אַות נפשה. כמושל עז נפש אשר לא ידע
שבעה יפשיט עור עבדיו מעל עצמותיהם, כן תוציא אנחה
מקרב לבנו בחזקת היד, אנחה שוברת לב. מדי יעברו זכרונות
הימים אשר חלפו לעינינו אז גם היא לא נעדרה, להזכיר עון
ומכשול לב הנה היא באה! וכאשר תעביר התקוה כל טובת
על פנינו גם היא תספח עליה. כמבשרת רע תתיצב ותכרה
לנו אזנים לשמוע בקול הספק, אשר כעב יעוף להגלי התקוה
להחשיך את האור אשר מרחוק יֵרָאה לנו והיא תמיתת אחריו
את רגשי השמחה אשר עלו כיונקים על תלמי לבנו. אלה
המה החיים וזאת מנת מדת האדם אשר כאדם יחשוב
ויבקש חשבון המעשים הנעשים ואשר יֵעָשׂוּ.

העלמה הנדיבה, היא שפרה בת שמואל שקלי, אשר
נגשה כאחות בצרה אל העגונה לנחמה מיגונה, בלב מלא
שמחה ותקוה לא אצלה מרוח שמחתה על האמללה, ורוח
העצבת אשר דכא את האמללה עבר וידבק בה, בהשאננה.
דברי העגונה הביאו את הספק האכזר המשבר גרם ורוח

בלבה הטהור אשר לא ידע דאגה. דבריו הנוראים נשמעו בפעם הראשונה באזניה. שתי מלות לו אשר די כח בהן לערב כל שמחה ולהעיב כל ברק תקוה, „מי יודע?" יקרא וכל מגדלי החזיון ועמודי התקוה ירופפו רגע.

– מי יודע – אמרה העלמה בלבה – אם לא כמקרהָ יקרני גם אני? הן גם היא ישבה שאננה בבית הורים שלוי עולם ומה הגיע עדיה? מי יודע אם לעד יאהבני? מי יודע ראשיתו?... שאלות כאלה וכאלה שאלה את נפשה מבלי מצוא פתרון, אך רב לי לדבר בהגות לבה, כי אדע נאמנה כי מחשבות כאלה כעב תעופינה רגע, כי לבית שמחה פניה מועדת ששם תשכחנה כל העלמות את התבל ומקריה בשמען קול מנצחים בנגינות ובצאתן לחול במחולות. נשובה נא ונראה את שלום דוד אשר התעתד לכהן פאר כחתן בעוד ימים אחדים, אבל גם הוא עציב רוח, אף כי לא ראה בצרת נפש העגונה ואף כי ידע ראשית אהובתו מה היא. מה זה היה לו? מדוע יאנח בשברון מתנים לרגעים? האם החלה איש אהבתו להדעך וינחם ממעשהו? או מה? נשמע נא מה ידבר את רעו את שמעון אשר זה עתה בא לביתו.

– השלום רעי? – אמר בבואי ההדרה. שמעון נשא עיניו אשר שם בגליון אשר עליו כתב בעט עופרת ובראותו את רעו רחפו כמעט עצמותיו אך הבליג ויענה: שלום. –

– זה ימים רבים לא ראיתי פניך ואכסף לראיתך – החל דוד שנית לדבר.

– ולא אתמה, כי אהבתך מלאה כל חדרי לבך ותשכח את רעך. –

– התקצוף עלי? –

– חלילה לי מקצוף עליך, הן רוח היא באנוש אשר יטה רגליו ללכת אל מקום יסד לו. –

– אבל עתה באתי, כי מיום עזבה שפרה את העיר הנני עצוב רוח, אך מה זה בידך? האם נחה עליך רוח המשוררים כי תשיר בשירים? –

— את השיר כתבתי למעני ועין זר לא תשורנו. —

— ומדוע תמנע הטוב ממני? —

— כי לא טובה היא עד להתענג בטובו, רק צל־רוחי היא על הגליון ולא למאשר לשמוע דברי יגון — ענה שמעון ויבקש להסתיר את הגליון, אך דוד מהר ויחטף אתו מידו ויקרא: הן פעמים רבות השמעתני כי הרעיונות מתת אלהים המה יאן לאיש הצדקה להסתירם מעין זר, לכן גם לי הצדקה לראות את הגיוני לבך — ובדברו שם עיניו בגליון ויקרא:

מִגֹּחוֹ מִבֶּטֶן לְהַבּוֹת יוֹדֵעַ
יָחוּשׁ מַפַּח־נֶפֶשׁ גַּם יֵדַע צַעַר —
לְשִׂישׂוֹ בְּדֵי שִׂמְחָה בַּטּוֹב לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ
לֹא לִבּוֹ יָבִין טֶרֶם יִהְיֶה לְנָעַר.

יִתְעַנֵּג בְּעֹנֶג, נְעִימוֹת לוֹ יִנְעָמוּ
וְהַר־נֹעַר כְּעוֹד יִשְׂחַק מֵעֵינַיִם
יָרִיעַ בְּיוֹם רָע וּפָנָיו יִרְעָמוּ
עַד יָסוּף קוֹלוֹ וְיֵאָטְמוּ שְׂפָתַיִם.

— דבריך נאמנים עד מאד ומבשרי אחזה זאת, כי יד הגיון החזק עלי במאד מאד אף כי תאות לבי נתנה לי. —

— ומה עשית אם מנעו ממך את תאות לבך, אם עתה בעת טובה התהלך קודר? — שאל שמעון ויבט בו בעין הודרת.

— לולא מצאתי את אשר בקשה נפשי כי אז שמתי קץ לחיי, כי לא עצרתי כח לראות את אהובתי בחיק זר, ואולי זאת היא הנסבה אשר הדכא רוחי מעת אשר עזבתני אהובת לבי. כי כל עוד אשר לא ארשתיה לי עד עולם יהגה לבי אימה. —

— אשרי אדם מפחד תמיד, אך רק האדם המפחד

לרגעים מיום רע ויבקש תחבולות להנצל ממני, או למען יבין גיו למכתי לבל יפול עליו פתאום וידכאני רק הוא מאֻשר; אך איש כמוך אשר יפחד בכל עת בלי חשבון ותחבולה, היא אמלל עד מאד. ולולא ידעתי נאמנה כי אין די כח בלבך לשים קץ לחיֶיך כי אז נסיתי להראותך כי הבל פצה פיך לאמר כי לוא מנעי מחפצך כי אז שמת קץ לחייך, כי הוא רעיון רוח ומחשבה רעה ונשחתה. אך לבבי נכון בטוח כי אך בשפתיך דברת כמו אלה וידך לא תבצענה אמרי פיך, גם אם רעית באלה תבאנה אליך. אך אגיד לך אם גם רק תעלינה על לבך מחשבות כאלה, כי די בהן למרר את החיים ושמחותיהם. —

— אתה לרפה ידים תחשבני ואמנם לא כן אנכי עמדי, והנני משמיעך כי פעמים רבות בעת צר לי גמרתי אֹמר לטרוף נפשי בכפי. —

— ואם כן נתת לדברי צדק — ענה שמעון בשחוק קל — אחרי אשר פעמים רבות גמרת אֹמר, אות היא, כי צר בחך מעשות מעשה בפעם אחת, אך חי נפשי כי לא אבין איכה תעלינה מחשבות כאלה על לבב מאֻשר, אשר אהובתו נפלה לו לחבל, ומה גם בעת אשר רק עוד שנים שלשת ימים יפרידו בינו ובין יום שמחתו, הלא דבר היא! אי אילי תשיב ותנחם ממעשך, כי לא מישרים אהבת ועתה תראה עיתך — בדבר שמעון הדברים האלה האירו עיני, כמו זיק תקוה נשקף מהם.

— שגית, אהבתי תמלא כל חדרי לבי — ענה דוד — ואולי היא היא הנסבה לעצבון רוחי, כי עוד לא אאמין באשרי, אך מדוע הנך אתה עציב רוח? — קרא פתאום כמו חפץ לשסעו בדברים — אתה אשר תתפאר בכל עת כי כח בלבך לדכא את כל רגשות העצב ולהכניעם כחפצך ואני אמרתי כי בחברתך אשבח יגוני, אך עתה אראה כי אבוש משברי. —

– ולא עצוב רוח הנני גם היום ורק מבשרך תחוה אתי . –

– והשיר הזה ידי מי כתבו ? האם ידי עלז ושמח ? –

– שגית עד מאד , כי לא תדע דרך הרוח , הוא יאבר נץ ויפלם לו נתיב מבלי אשר תמצא ידנו ליסד לו דרך , יש אשר אשיש בכל לב ובאשר תאחז בעט ידי אז ישמיע קינים והגה ונכאים ; ויש אשר עצבת תדכאני , והוא ירונן ירועע כמו שמחת עולמים לו . אמנם את השיר אשר קראת לא היום כתבתי כי אם כבר זה ימים רבים , ואדע נאמנה כי עתה לא אכתוב כאלה אחרי כי לא כראיתי אז בחיים והרביתם אראה עתה. אז דמיתי ככל איש , בטרם השכיל להבין , כי הוא הנבחר והנעלה בבריאה ולמעני ברא היוצר כל יציר , לרד לפניו כל מעשה ידיו למען נשאהו לבעבור ישתרר עליהם וישבע מלא חפנים נחת . אך עתה אחוש ואדע כי רק גויה אחת ורוח אחד לכל היקום , ואיש איש אך עצם או גיד או עצב הנהו בגוית הגדולה , בבריאה. כעצבים בבטן אשר דמות תולעים להם ויחיו כמו חיים להם מבלעדי חיי האדם אשר בקרבו ימצאו , כן הננו כלנו בתבל , והמחשבה הזאת תתן שלום ומנוחה בלבנו . רק האיש אשר ידמה כי הוא הוא תפארת הבריאה , למענו נוצרה ארץ וצאצאיה , למען תמלא בטנו בעת ירעב , ושחקים וכסיליהם להפיץ אור על דרכי למען ישמח , רק איש כזה יבקש חשבונות רבים בעת אשר דרכי נסתרה והמקרה סך בעדו לבל יגיע עד מטרת מגמת פניו , איש כזה יאמין בעת צרה , כי שמים ירעמו פנים לו , וארץ מתקוממה לו , ולמעני יהפכו משטרי החיים ויופרו גבולות הטבע , למען התגרות בו מלחמה. זה הוא פרי חטאת הגאוה ! לולא חשב את נפשו בעליון לכל נברא , ולא למענו נברא הכל כי אז ראה והבין כי לא למענו תשנה הבריאה את פקודתה ולא למענו נברא הכל , ולא אליו יביטו בצאתם לפעולתם אפני המכונה הגדולה , אשר בזרוע אל תעביד עבודתה – עבודת עולמים , להחיות למען המית ולהמית למען החיות , להרוס למען לבנות

ולבנות למען להרוס. ומי זה יפנה וישעה אל התולעת הרומשת בעפר אם רגל עובר הרֹמְסָהּ? מי זה ישים לב לאלפי הרמשים אשר במים משכנם כי ידעכו בעשן עת אשר תגע להבת בסיר המים? ומזרי שחקים יביטו יתבוננו מאד אל חפץ לב האדם, אשר יקטן מקטן הרמשים לעומתם, אם לרצון להם דרכם ופעולתם? אך נתעו בני אדם גאלו ומוריהם התעום להתנשא לכל לראש, ועל כן פלאים יפלו ביום מפלתם. האיש אשר לא יעלה מעלה לא יפחד פן יפול למעמקים, ואשר לא יתנשא על כל היצור לא יפחד לבקרים מיום תוכחה, העולם כמנהגו נוהג וגם אני אתנהג כל עוד אשר כח ברגלי לשאת גויתי וכח בעיני לראות את דרכי. לא ימעני נוצרה הבריאה כלה ולא אני אביר דרך לה, כאיש צבא יטה אזנו לשמוע בקול מפקד המלחמה כן אכין גויתי בכל עת למלחמה מלחמת החיים, הן איש איש ילחם, מאלי שחקים עד קטן הרמשים, וגם אני בתוכם אלחם כל עוד כח בי, זאת היא תעודת כל נברא! אלה המה הגיוני לבי עתה וכזאת ערכתי על הגליון הפכהו ותראה. — היד הפך את הגליון ויקרא:

הַחָכְמָה אִם גַּם כְּמַלָּח תְּנַהֵל אֳנִיָּתֵנוּ
תּוֹלִיכֵנוּ בְּמִשְׁפָּט וְהֶשְׁבּוֹן וְעַיִן צוֹפִיָּה
לַעֲבוֹר בְּבִטָּחוֹן וָנַחַת בְּלֵב יַם הַחַיִּים:
הַתַּאֲוֹת כְּסוּפוֹת תָּהּ! תַּגְהֵנָה לִקְרָאתֵנוּ
לִשְׁבּוֹר כֵּן תָּרְנָהּ בַּעֲבוּר הוֹרִידָהּ נְשִׁיָּה -
אַשְׁרֵי הַנִּמְלָט מֵהֶן תַּחַת הַשָּׁמַיִם!

וְאִם לָאֳנִיָּה חֻקָּה הַהַצְלָחָה דָּמְתָה
בְּחֵיק תִּשָּׂאֵנוּ תְּשַׁעַשְׁעֵנוּ כְּאֵם רַחֲמָנִיָּה
מְדֵי נַעֲבוֹר בְּדַרְכֵּנוּ דֶּרֶךְ הַחַיִּים;
פְּגָעִים נוֹרָאִים בְּסַלְעֵי מָגוֹר בְּצָרָתָהּ

יְקוּמִי בְּרֶצַח לִשְׁבּוֹר חוֹק אֲגַדָּה הָעֲנִיָּה –
וּמִי מֵהֶם יְפַלֵּט תַּחַת הַיְּצָמִים ? !

דוד חשב מחשבות רגעים אחדים אחרי קראי ואחרי כן שם אל שמעון פניו ויאמר : בזאת אמנם צדקת כי התאות כסיפית תגהנה לקראתני אך לא ארע מי היא המאשר הנמלט גם מהן ? לא אחד ! איש איש יעצר כח להשמיע מוסר ולהורות את הדרך הטוב לרעו , אך כבוא עדיו הנבון ילא ויהי גם הוא משחק לתאותיו , כאשר משחק הנהו לפגעיו , ושבח אני את האיש אשר כח בלבו לתתם המלחמה בששי קץ לחייו . —

– האיש אשר יעשה זאת לא איש הוא ולא לבב לו – ענה שמעון במנוחה .

– רק אתה לבדך תחרוץ משפט הרון כזה וכל חכמי לב הגדולים לא כן השמיעו . —

– ומי המה אלה חכמי הלב אשר בשמם הדבר ? —

– מי גדול בחכמים מגאֶטהע , והוא הציג לעינינו את ווערטהער בהלחמו את תאות לבו ויפול שדוד , וקשט דבר אמת אשמיעך כי אתמול קראתי בספר הזה „תלאות ווערטהער" ואהי כגבר עברו יין כל היום וכל הלילה נדדה שנתי מעיני . גויתו המתבוססת בדמיה בצד הכבא לא סרה מנגד עיני ועצבת נוראה להצה לבבי בחוזקה יעוד הלחצנו . מה נורא המראה הזה ! לבי יקרבי לאמלל הזה יזעק , דמיו יצעקו אלי : זה גורל האדם , זאת היא מנת מרתי מאת המקרה ! הן לוא מצא חפצו כי אז היה ככל האדם ויעשה טוב לנפשו ולאדם רב , אבל היא לא מצא חפצו . המקרה סך דרכו בעדו בטרם הבין פעמיו ואהבתו דכאתהו ותשפתהו עד עפר . היא בלעה אותו כהנין והפליא מהין מכותיו לרגעים עדי מצצה את כל דמי לבבו ולשד חיתו ותצעידהו למלך בלהות . האם לא התן לו חנינה ? אי העטה עליו בושה על כי שם קץ לתלאותיו אחרי כי כל תקוה רחקה ממנו , מקור ששוני נרעך

מבלי אשר ישוב ויטהר לעולם, ואם תקשיח לבך מהאמלל הזה ונפשך לא תאבל עליו? —

— עליו לא תאבל נפשי, רק על כדור העופרת אשר בו שם קץ לחייו, כי כסיל כזה איננו שוה בנזק כדור העופרת. —

— כסיל תכנהו! — קרא דוד בשממון — ולכל איש אשר בלבו מצאה האהבה מסלות לו כסיל תאמר? התדמה כי בחכמתך כי נבונות מכל בני האדם ספּת בעד לבך מעבור רגש אהבה לו? אך לא! רוח היא באנוש, וכל איש אשר לב בשר לו לא יעצר כח לסגור דלתי לבו לבלי תת לאהבה מעבר. היא תבקש מקומה בחזקת היד, ומקומה הלא היא בלב בשר, רק האיש אשר לב אבן לו לא יראה פניה, אך לא לו להתפאר כי בחכמתו נצל ממנה, כי בלי כל קרב ומלחמה ינצל מידיה, אחרי כי היא תבחל בו, נבזה הוא בעיניה עד לבלי התגרות בו מלחמה. אך לא לאיש כזה לשבת כסא למשפט לשפוט את בני האדם אשר לא ידע לבב ורגשותיהם זרו לו. —

— הנה הארכת לשון ותדבר גבוהה כי נסך עליך ווערטהער את רוחו, אבל אני אדמה כי גם אתה לא תדע מה היא אהבה כאשר גם ווערטהער לא ידע אותה, ואלה אשר באהבה כזאת יתימרו בשר להם אך לא לב; איש לבב לא כן יעשה ולא כן יחשוב. —

— ווערטהער לא ידע אהבה מה היא! — קרא דוד בקול ויתעורר — ומי ידע אהבה יותר ממנו? איש אשר האהבה מלאה כל חדרי לבו ותהי בקרבו ועל שפתיו כאש צרבת, איש אשר נשא יסבל אותה כאבן מעמסה כל עוד כח בו ומידה נגזר, ההיא לא ידע את האהבה בכל תקפה ועזוז כחה? הן תהפכות דברת או התלת בי, כי לא אבין איכה עלו על שפת לשנך דברים כאלה. —

— לא תהפוכות דברתי ולא התלתי בך! ולא אתמה כי לא תבין דברי, כי לא אתה האחד אשר לא הרבה מחשבות לבחון ולדעת מה היא אהבה, כי אם הרבים גם בסופרים גם

במשוררים וחוזי חזיונות, אשר להם לדעת רגשי אנוש ולהבדיל
ביניהם, גם המה כקרבם שגי נואלי לתת כבוד אלהים לעץ
יבש. המה ראו התאוה תסער בבת ותפיל חללים לרגליה
ויאמרו: זאת היא האהבה! ויבנו לה מגדלים וגבעות ויסכו
לה נסך וישימו קטורה באפה ורוממו הון ערכה תחת לשונם
וישירו לשמה שירי זמרה ותהלות: זאת האהבה הטהורה בת
אלהים אשר לא תדכא כי אם תעלה עָל, אשר לא בסופה
ובסערה דרכה ופעמים לא עפר רגלה, אשר כאור ה' תרד
ותאיר במחשבי אנוש להביא אשר שלום ונחת בלבו מבלי
אשר תשאיר אחריה נחם ומכשול לב ומפח נפש, אותה לא
ראו ולא הכירו דרכיה, ועל כן מסכו רוח עועים גם בלבב
קוראי דבריהם עד כי לא ידעו עוד להבדיל בין תאוה ובין
אהבה, בין שפחה ובין גבירה, בין אכזריה משבתת כל
שמחה ובין רחמניה אם כל ששון החיים. --

— לא אבין דבריך, איך תאמר כי המירו כבוד האהבה
בתאוה? מי עשה כזאת? הן לא נדבר עתה בספרים הנבלים
כאלכסנדר דומא אי איזען סו ופאול פעוואל ודומיהם, אשר
כל ישעם וכל חפצם היה להרים את החטאת והפשע למרום,
אשר בקשו למו אנשים, אשר ביון התאות התגוללו וכל
תועבה עשו, להושיבם ראש ולתת להם כבוד לעין כל, כמו
אך מהם תצא תורה לכל האדם, וכאשר נקרא דבריהם נדמה
בלבנו כי בקשו להציג את החטאת לעינינו לאמר: כזאת ראו
ועשו, כי אך עושה אלה מרום ונשגב היא, רק בבת משרכת
דרכיה מתגוללת במעונות פריצים, רק בה ובלבה נמצא עוד
רגשי תם אהבה וישר, יתר הבנות אשר לא במערות פריצים
מושבן ואשר לא שנו דרכיהן לבקש אהבה, להן לא חלק
ה' לב רגש ולא תדענה האהבה אי זה מקומה. בספרים
כאלה הן לא נדבר עתה כי אם בסופר אשר היא כמלך על
כל סופרי ארצו, אשר ירום ונשא וגבה עליהם בעוז מדברותיו
וברוח דמיונו וכח משפטו אשר לא רבים השכילו להיות כמהו,
בסופר אשר כתב את „פויסט" ואשר קרא מערכי לב איש

מעל לוח לבי כספר גלוי, ההיא לא ידע אהבה מה היא?
זכור גדלו ואל תוסף לדבר כאלה. —

— לב גדלו זכרתי עוד בטרם פציתי פי ואת משפטי לא
אשנה כי לא חיים ילדתיו; הסופר הגדול הזה, אשר לו רחב
לב כים, הוא לא ידע אהבה גם לא בקש לדעת דרכיה
ובמעט אגזר אמר כי ירא לפקוח עיניו ולהביט בה ובכל לבב
היה נכון להקריב מנחה ונסך על מזבח התאוה צרתה למען
תירש השפחה הזאת את גברתה. אהבת ווערטהער לא
אהבה היא רק תאוה כאשר אהבת פֿייסט למארגרעטען לא
אהבה כי אם תאוה היא, וכן כמעט כל אלה אשר ברא ויאמר
לפחת בקרבם רוח אהבה, נהפך הרוח ויהי לרוח תאוה, ולא
רק הוא כי אם רבי הסופרים כמוהו עשו, רק כי לו היה רחב
לב וניב שפתים מאין כמהו אשר נקל לו להמתיק רעה ויתר
הסופרים לא הצליחו לעשות כמהו ויעשו צלמים אלמים בלי
תאר והדר. —

— אבל עוד לא ארע מה תבנה בשם אהבה ומה תקוב
בשם תאוה. הגם לאיש אשר יאהב אשה ויבקש לביא אתה
בברית כדת לא רק למשכב כרשת תאותו מְתַאֶוה תאמר? —

— גם לאיש כזה אשר אך זאת תאותו ואשר אחרי
ראותו כי כל עמלו יעלה בתהו ואהבתו נתנה לזר, ידכה
ישוח וירב בגורלו ויבקש מזמות גם או למצוא תאות נפשו,
גם את איש כזה אך מְתַאֶוה ולא אוהב אכנה. האהבה היא
בת הרוח, וברוח לא ישלטו המקרים ולא ישימו עבותות על
ידיו והתחתים לרגליו. הרוח יפלס נתיב לו ולא ידע מעצור.
רק התאוה אשר לא תדע שבעה ברעיון לב כי אם במעשה,
רק היא תרגז ותתעורר להסיר כל מכשול מדרכה ואם לא
תצלח בידה או תדכא עד עפר את הלב אשר בו מצאה קן
לה. התאוה היא בת האהבה, אך בת סוררה קמה באמה
להשביתה מטהרה. לאהבה יאות שְׂפָה בצדק רק כל עוד
אשר היא במחשבה וכאשר תצא אל המעשה או לא אהבה
היא עוד כי אם תאוה — והאיש אשר ברעיון לבו לבד לא

ימצא נחת וירדוף להשיג בבעל ידים חשק לבו לא ידע אהבה רק תאוה, אך לבנו נשחת עד מאד עד כי לא ידע עוד להבדיל בין רעיון טהור ובין חשק לא טהור. הן אם יאהב איש את רעהו איש כמהו, ואנחנו נדע כי כל אהבתו לו רק מאשר כי יקוה למצוא חפץ בו, כי יושיעהו בצר, או כי יתמוך בידו, האם נאמר כי זאת היא אהבה טהורה? אהבה טהורה נכונה האהבה אשר יאהבו שני אנשים איש את רעהו מבלי כל תקוה וחשבון למצוא חפץ, ואם באהבה כזאת יאהבו אז לא תצר עין איש באשר רעהו, ולא יקנא כי אם ירבה לו רעים ואוהבים, כי גם הרעים והאוהבים כרעיו ואוהביו יחשבו. ומדוע לא במשפט הזה נשפוט גם האהבה אשר יאהב איש את אשה? אם רק למען כי יקהנה לנפשו יבקש אהבתה הלא גם היא אהבה התלויה בדבר ואיננה אהבה כי אם חפץ וחשק, ואם כן אלה אשר ירוממו אהבה כזאת לא הבינו מעודם מה היא אהבה טהורה. —

— ואם כן הלא אין עוד אהבה בתבל, הן כל איש בארבו אשה יחשוב מחשבות לקשר אותה אליו בעבותות אהבה עד עולם, וכפי משפטך יחטאו ויפשעו כלם לאהבה הטהורה על חפצם חפץ כזה. —

— האהבה לא תבקש עבותות להקשר, כי היא תקשר את הלבבות ויהיו לאחדים ואם יבקש האוהב למצוא את אהובתו למען ישמח בה בכל עת בזאת לא חטא לאהבה, ונהפך הוא כי על כל אוהב לעשות זאת, והאהבה הרבה לו עצמה לבקש ולמצא. אך בזאת תפלא אהבה מתאוה, התאוה תגעש ותרעם בהשבר עליה חק, בגשתה עד בריח דלתים ואין מעבר תתגעש כהמות גלי ים לרגלי סלעי מגור ותשים שמות; לא כן האהבה היא לא תסוף עד עולם וגם אם מלוא רוחב התבל יפריד ביניהם לא יפריד לבותיהם. ובזאת יודע איפוא האוהב הנאמן, אם המקרים סכו בעדו לבל יבוא עד מחוז חפצו לא יהפך לבו בקרבו ולא יבקש תחבולות להרוך מתקוממי תחתיו, לא יחבל מזמות להרע לנפשו

ולאחרים כי אם ישיב אל לבו: אהבתי תחיה בקרבי וקצרה יד איש מגזול אותה ממני, ואם אהובתי שלוה ושאננה בבית זר ישמח לבי גם אני כי רק שלומה וטובתה אדרוש ולא תאות נפשי. —

— ואם כן אם על פי משפטך אתה נחרוץ משפט, אז אין אהבה בבית חבר, כי אם אך יצאה האהבה מחוג הרעיון ותבא אל מחיז הפֹּעַל, אז בפיך בשם תאוה תקרא, וכבר חלצה בגדי האהבה מעליה. האם, כאשר תקרא אתה להאהבה, מתה, ובתה הסוררה, התאוה, תירש מקומה. ואם נוסיף להוציא משפטים מהמשפט הזה, אז תהיה כל אהובה רק בחיק זר, כי אוהבה נאמן הוא אך האיש אשר יאהבנה רק ברעיון לבו, ואישה אשר שלח ידו ויקחנה, הוא כבר מכר נפשו להתאוה, וכן כל בעל יחבק חיק לא אהובה ולבו ישא אל האהובה בחזיון רוחו, הלא היא האהבה הנקיבה בשם „האהבה הפלטנית" אשר היתה לשחוק ולמלה לכל חכמי ד"ר ודור. ואני ארמה כי משפטים כאלה יורו דרך אולת וחטאת הרבה יתר מאלה המשפטים אשר שמו לפניהם אלה הסופרים המורדים לפי דבריך בממשלת האהבה ויתנו יד לשפחה כי תירש גבירתה — ענה דוד ופניו העידו בו כי דבריו הפיקו ממנו רצון, אולם שמעון אך הניע בראשו ויאמר: ואמנם תצדק בשפטך לוא כפיך דברתי, אבל הנה תאחז דרך המפלפלים, אשר בו ידרכו לא רק אלה אשר בבתי הישיבה יחבאו, ושם איש לרעהו ירצה כי אמיץ לבו — לבלתי הבין דבר לאשורו, כי אם גם בכל בתי מדרש וחכמה תראה מורים ותלמידים יחד אשר בשם החכמה והמשפט ידגולו ורק בכח הפלפול יעשו נפלאות, ובחי עז מאד לסכסך בתחלה דברי המשפט ואחרי כן להתגבר עליהם. אולם אם תשמע ובחנת את דברי אז תוכח כי אני אחרת דברתי. אני לא אמרתי כי האהבה תסוף כאשר תצא מהרעיון אל הפֹּעַל, כי אם כי האהבה תהיה גם אם לא תצא מהרעיון לעד, ולא רק בזאת יֻדַּע כחה, אם נראה כי האוהב

שבר דלתי ברזל למען התיצב לפני אהובתו, אם גם במרד ומעל עשה דרכו, ואם גם מרה תהי אחרית שניהם, כי אם בת הרוח היא יכל פעולתה היא ברעיון לב. והיא בכל הרגשות אשר בצאתן אל הפעל או הדלו מהיות רגשות טהורות, כי להפעולת תקוה תמיד מחשבה זרה ותאוה: למעשה הצדקה והחסד תכסף אהבת הכבוד והתהלה; לכח הגבור אשר יעירנו לתת על עשקים תחובר התאוה למשול; לחכמת החכם אשר בה יאיר לאלפי שומעי בקולה תתרועע התאוה להתנשא לכל לראש ולהעמיד רק על דעתו, וכן גם להאהבה תקונן תאות שנית, לא רק לאהבת איש לאשה כי אם גם לאהבת אב לבנו ולכל יתר האהבות תתרועע תאוה מתרפשת באפר האהבה והיא תתעה לפעמים את האוהב מדרכי רעשות זרת ותהפכות למרות חפץ האהבה הטהורה. אך אחרי כי ארח תהיה האהבה בטהרה ולהתאוה תאוה תאמר אם גם ידי את האהבה תבא ותתחפש במסוה אשר לא לה, וזאת היא איפה אשר לכל יודע משפט לדעת להבחין בין הרגש ופעולותיו ובין הפעולות הזרות אשר התחברנה אל הטובות והנאמנות. ואם כן איפה לא הרצתי משפטי כי אם יאהב איש אשה וימצאנה או תהלל אי תרפה אהבתו. אם מצא חפצו — אשרהו! אך אם לא מצא את האשה להביאה אל ביתו, ויתעודד ויתמרמר וישתער למצוא חפצו ואם גם ביד חזקה, היא לא על פי האהבה יעשה זאת כי אם על פי התאוה. וכאשר אם נראה אב מכביד אכפו על בנו כי יבא בברית את אשה זרה לרוחו רק יען כי האב יראה כי הדבק הזה טוב הוא להבן, לא נאמר כי מאהבתו הטהורה לבנו יעשה זאת כי אם מחפצו ותאותו הוא להתפאר באשת בנו ומשפחתה; או כי יתאוה לראות את בנו עשיר ונכבד, והחפץ הזה לא האהבה כי אם התאוה תתן בלבו. כן לא האהבה כי אם התאוה תלמד את איש לפרוץ חק ולהתאות למצוא את האשה האהובה, גם מבלי חשוב אם יכונו דרכיו ואם יצליח ואם ייטיב במעשהו להאהובה, וזה

המשפט אשר חרצתי כי האהבה תלמדנו לעשות רק את הטוב להאהובה והתאוה תורנו לבקש רק חפץ נפשנו. ויש אשר האחת צרה לרעיתה, והוא כאשר תקצר ידינו ממצוא חפצנו, ואנחנו נאזר כח למצוא אותו ביד חזקה; ויש אשר יחד תשבנה בלב אחד, הוא לב האיש אשר אהבתו החיתה רוחו וגם תאותו נתנה לו. אבל אז יכבד מאד לשפוט משרים ולתאר גבול לשתי הרגשות השונות, גם איש לא ימצא חפץ בזה, אחרי כי האוהב והאהובה ישישו יחד בדרכם, ועל אודותם לא ידברו החזים, והמה לא יהיו למופת באהבתם, כי זה היא דרך רוב בני האדם; ויש אשר התאוה תִּדְכָּא לרגלי הגבירה, היא האהבה הטהורה, ותגרש כליל מלב, והעושה זאת היא האוהב הנאמן, וכל רואהו ישפט בצדק כי אמנם לו יאתה שם אוהב נאמן, אחרי כי גרש את התאוה מפני האהבה וישם אסירים על ידיו לבל יעשה מעשה תעתועים משמר לרגליו לבל תעשינה מדחה. וכל אשר המקרים סבו בעדו ממצוא תאות לבו ויבחר בדרך הזה לו אוהב טהר לב אקרא ולנלהם נגד המקרים לא במשפט ולא ביושר ומביא שואה על נפשו או אהובת לבו, אותו איש משחת ורודף תאוה אכנה. —

— ובכל זאת נראה כי כל בני האדם ישגו ויעשו מעשים זרים בפרוץ בלבם רוח האהבה, —

— אין משגה בלי תאוה ואין תאוה בלי מחסור, רק האיש אשר יתאוה למצוא את אשר יחסר לו, היא ישגה ויחטא בעשותו דרכו לבקש חפץ לבו; לא כן האוהב הנאמן, אוהב טהר הלב, אשר לא אחר החפץ כי אם אחרי המחשבה ילך לבו, לו לא יחסר מאומה כי בלבו ימצא חפצו. —

— אמנם הן האהבה תשכרנו ותוליכנו שולל עד כי לא נדע ולא נבקש חשבון מעשנו. —

— האהבה הטהורה לא תשקה כוס שכרון את האדם ולא תעור עיניו ואיכה תורנו לעשות זרות? כל אלה מעשי התאוה המה. ובזאת נדע כי רעות במגורה אחרי כי תגזול ממנו דעתנו וכח משפטנו ותהפך אותנו לחית טרף, ואם

כי ארע כי כל בני האדם עבדים המה ליצרי לביהם וגם
הישר וטהר הלב לא ימלט משחיתותם; האחד ילכד ברשת
זמה; והשני בפח הגאוה והשלישי באהבת הבצע וכהמה
רבים המה המכשלות הפרושים לרגלי בן אדם, וגם אם הוא
איש כביר כח לב להמלט מאחת תמעדנה רגליו עת ישית
שתי עליו שתים שליש רגשות כאלה בפעם אחת, והנה
הספתנה אל כל רעיון טוב ומחשבה טהורה להשביתם
מטהרם, וגם בלב אוהב טהר לב ימצאו מסלות לסכסך
רעיון ברעיון ומחשבה במחשבה, אשר על כן לא נוכל
לביא במשפט את איש אשר באהבתו תתערב גם קנאה
ושנאה ותאוה, ועל כן ארע נפש האיש אשר יאהב אשה
והיא גם היא תאהבנו אך פגעי התבל עוו נתיבותיו, כי לא
בצל הכסף ישב, אי כי בזוי משפחות הנהו ואבות אהובתו
הכבידו אכפם עליה לתת ידה לשנוא נפשה, והיא יֻדְּכָּא
ונפשי עליו תשתוחח בראותי כי יד הבלי העולם לא רק
בו נחתה כי אם גם באהובתו אשר עליו תערוג נפשה והיא
כלואה כצפור בכליב בבית זעום נפשה, ונפשה כנפשי תאבל,
ארע נפש איש כזה אם הוא יתגעש וכח לבו יעזבנו ויעשה
מדחה, כי כשל כחו במלחמה, מלחמת החיים, בראותו כי
הפגעים גברו ועצמו ממנו ואפסה כל תקוה מלבו. או כי
יבוש איש משברו, כי תפקחנה עיניו לראות כי אהב בוגדה
וסוררה אשר בזה לו בלבה ויהי רק למשחק לה; אם על לב
איש כזה תעלינה מחשבות נוראות ויד היגון תגבר עליו עד
כי ילאה נשוא ויבגע באפו ימהר וישים קץ למלחמה האיומה
מלחמת החיים, לאנשים כאלה אגיד בכל לב, כי אף אמנם
צרותיהם לא ממקור האהבה רק ממקור התאוה או הקנאה
או הכבוד יצאו והאהבה גם היא לא עצרה כח לרפא מחץ
מכת לבבם, כי איש ואיש לא ינקה מאלה, ובזאת איפוא
אצדיקם כי אך בשר ולא רוח המה. אך מה היה לווערטהער?
במה אצדיקנו על עשותו הרעה לטרוף נפשו בכפו? הוא
אהב אשה אשר היתה אשת איש, ואם לב טהור היה

לו, הלא בקש חשבונות באהבתו לאמר: עד פה תבואי ולא תוסיפי! והאשה הזאת היתה ברת לב ותאיר פנים אליו ולא הדפתו בגאוה והוא ראה באור פניה יום יום, דבר עמה וישמע ניב שפתיה, ומה לו עוד אם רק האהבה ולא התאוה, התאיה הנמבזה הכתה אותו בשגעון? הן לא העני או אחד מפגעי החיים עמד לשטן לו, כבודו לא חֻלל, ואהובתו לא בגדה בו ולא בזה אותו בלבה ולא גרשה אותו מעל פניה ולוא היה איש ישר לב כי אז שש מאד בראותו אשרה כי היא אהבה את אישה והיא אֲהֵבָהּ כנפשו וישמח בחברתם וימצא נחומים לו בראותו כי היא תאיר פנים אליו ותאהבנו באהיב אחות את אחיה. אך כל אלה לא הספיקו לו כי נפשו אִוְּתָה תאוה, לא למצא לו רעיה, אחרי כי כבר נתְּנָה לאיש והנעשה אין להשיב, כי אם להשחית דרכו, ואם לאיש כזה ננוד? האם נחמול על איש אשר בבית משוגעים או במערת פריצים יכירנו מקומו, ואת איש כזה הציג גאֶטהע לעיננו לסמל אסיר־אהבה למען עורר חמלה בלבנו! לחמול על רודף תאוה בלי דעת ויושר ובאחריתו היה למרצח ויטרוף נפשו! לא! לא ננוד ולא נחמול עליו. למשגעים או לרודפי תאוה באלה יקר המותה מחיים, כי בחייהם לא ייטיבו רק ירעו והנם כגלגל נשבר במכונת החיים, כסעיף יבש בעין רענן, אשר לא נחמול עליו בבוא הכורת עליו ומה גם אם באפס יד ישבר ויהיה עדי אובד. —

— ואם כן לפי דבריך עשה גאֶטהע מעשי תעתועים בכתבו תלאות ווערטהער? —

— לולא היה גדל העצה ורב העלילה בפעלו, כי אז היה כל מעשהו מעשה תעתועים, אך עתה רק מעשה רע ולא תעתועים אכנהו, איש גדל דעה כמהו אשר ידע יצרי איש הוא השביל פיו להאר לנו את ווערטהער לא רק באיש אשר מתגרת יד האהבה כָּלָה כי אם כנפש נענה ואיש מצוק בראשיתו, הן מראשית נראה כי הנהו עצוב רוח ולא נדע מדוע, ואשר על כן אחשוב למשפט כי לא עלה על לב

המשורר הגדול הזה להראות לנו במפעלי פעולת האהבה כי אם פעולת העצבון. ישנם אנשים אשר העצבת תמשיל בם והתהפך את התבל בעיניהם לבאר צרה ויגון, המה בכל אשר יביטו יראו רק רעה וצרה, פגע ויגון, אל זועם יהזו בשמים ממעל וארץ מתקוממה לרעה תחת רגליהם, חיים רעים במגורם ימות בו, מארה ימשכלת יראו על כל שפיים ובכל אשר תבטנה עיניהם. אנשים כאלה יבקשו אך תואנה לענות את נפשם, ובכל מקרה יראו חזן ששון, אחד מאלה היה גם וייערטהער. במכתביו הראשונים נשמע קנים והגה, על הארץ וכל צאצאיה יאבל, על כל היקום וכל יצור יישא נהי ומספד, כל קול בקול אבל מתים באזניו, כל מראה במראה שחת בעיניו, אך כל עוד אשר לא מצא תואנה עזב את נפשו רק בחזיונות יגון, ואך מצא תואנה, את לאָטטע ראה וידמה כי יאהבנה, היא רק דמה כי יאהב אותה, כי לוא אהב אותה נאמנה כי אז מצא חפץ בחיים למען התענג על מראה עיניו ומשמע אזניו, אחרי אשר עיניו ראו את אהובת לבו יום יום, הוא דמה כי יאהב אותה ודי היה לו לעולל עלילות על החיים ופגעיהם ולנקום נקם מנפשו. —

— אם כן לא עשה גאָהטע כל רע אחרי כי לא יד האהבה כי אם יד העצבון הציג לעינינו ומדוע תרשיענו כי חטא להאהבה? —

— אמנם חטא לאהבה בשימו אותה למכשול לווערטהער. הן לאיש כמהו די היה להסיפר לתת מקרה אחר למרר חייו, כי יראה כי רעו עלה למעלה נעלה ממנו, או כי ירכב על סוס אביר והוא הולך ברגליו, גם במקרים קלים כאלה די כח לשפתיו עד עפר, אך גאָטהע אשר המיר את התאוה באהבה בזדון לב, היא בדרך זו את האהבה לשית אותה למוקש לווערטהער, ובעשותו זאת המיר כבודה בתאוה. —

— אף כי אודה כי כמעט אתן צדק לדבריך, בכל זאת אוכיחך על פניך על אמרך כי בזדון לב עשה זאת, לוא אמרת כי משגה הוא הרשיתי, אבל איכה תאמר כי בזדון

לב יהפך איש רב הדעת דעה נשגבה לנמבזה ונמאסה ? —

— אני אמרתי בזדון לב ולא אשוב מדברי, כי כמעט בכל ספריו נראה רק התאוה הנמבזה תשב לכסא: את יאהב את אחותו ויטמא בה ויולד לזנונים ובהודע לו אשמתו לא ישוב מדרכו ועוד ישים בפיו דברים להלל אהבה כזאת, או איש יאהב את אשת רעהו, או מבקש ומה יבקש להדיח נערה תמימה אשר לא תדע להזהר, כי כל חפצו היה לנתק את המוסרות אשר שמו דרכי המוסר והאמונה על ידי איש לבל יפרץ גבול בתאותו, כל מגמתו היא להראות כי אין בידינו לשים לאהבה גבול ובריח. אך לוא דבר כה באהבה הטהורה אשר בריח יסודה וברוח תמצא כן לה כי או צדק מאוד, כי היא גם אם לא תשים לב למעקשים לא תרע אחרי כי אך במחשבה היא, אך הוא דבר בתאוה וירם מנגה כל מכשול בצאתה לפעולתה, ועל כן חטא להוח ויחטיא אחרים. —

— ומה זה היה לו כי כן עשה? הן זאת לא תעלה על לבך לגזור אמר כי לא בקש חשבון. —

— אמנם במשפט וחשבון עשה מעשהו וזאת היתה מגמת פניו, כי בחר באלים רבים תחת אל אחד וירומם עובדי עצבים רבים על עובדי אל אחד מרום ונשא, אשר רק ברעיון ומחשבה ולא בעיני בשר נחזה אותו. —

— זאת ידעתי גם אני כי חוה גדולות וישמח על העצבים יען כי אהב מלאכת מחשבת והיופי אשר במעשה חרש וחושב בפסל ותמונה נראה אותם עין בעין, אך מה לעצבים ולאהבת או תאוה ? —

— ממקור אחד יצאו האהבה הטהורה והאמונה באל נעלה אשר במחשבה יסדו, והתאוה ועבודת עץ ואבן מעשה ידי אדם. —

— לא אבין דבריך השמיעני פשרם. — שמעון חפץ לענות אך ברגע ההוא נשמע קול הפעמון אשר בצד השער ויתמהו איש אל רעהו, כי לא שמו אל לבם, כי כבר אתא חצי הלילה והפעמון העירם ממחשבתם ויקם דוד לשוב

רביתה באמרי: מהר אשיב כי נפשי נכספה עד מאד לשמוע
אחרית דבריך. —

— שוב הנה אחרי הצהרים ואהבה עליך. —

יח.

מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נָפֶשׁ.

יהללו את האדם, אשר כבהמה לא ירבה מחשבות,
אלה, אשר נלאו נשוא את עול רוח האדם המרבה עמל
ותלאה; ירוממו אשרי ומנוחתו כהעולה על לבם, אבל לא כן
קדם! אם אמנם בלי לב לא נחוש פגע ומכאוב אך גם ששון
ושמחה נכחד מנגד עינינו בלעדו, ביד הרוח לחלק חבלים
באפו, אך גם בידו להרית ענג, שמחה ומנוחה, ואף כי
הדבר, כדי כבת סערה התפוץ ענן וערפל. ששון אשר גם
אחרי אשר יד מתאות לבי ואת אהבתי רשפיה הבעיר בלבי
לבל יערב שמחתה, ויגמר אמר לשאת את יד המקרה מבלי
התאונן, ובכל זאת לא שלט ברוחו לבלא איתו בחוקת היד
לבל יפיל עליו יגון כפעם בפעם, אשר על כן בקש להנזר
מדברת עליזים לבל יראה שמחתם ויכביר יגונו, ומה גם מדוד
אשר היה לי כמכיר אמונו, הוא מצא כרגע נחומים לנפשו
באמרי פיו, כל אשר דבר לנפשי לצדקה ברא נחשב לעמת
הדברים אשר דבר לדוד בעניין מדבריתי: הדברים אשר נשא
על האהבה ותאוה היו בשקי מרפא לנפשי, וישמח בהשבו
כי הוא האיש אשר רב ערבו נשא על שפתיו, הוא האיש
אשר ידע אהבה טהורה ולא תאות בשרים, אשר הקריב
אשרי על מזבח ישרו. הדעת הזאת הביאה שלום בעצמיו
ויישן שנת ישרים כל הלילה, אך לא כן דוד, אף כי גם הוא
שכח יגוני בחברת רעו אשר כח בפיו למשך אחריו לב שומע
מדברותיו, וישכח כרגע את ווערטהער ואת צרותיו, אך ענות
נפשו לא עשתה לה כנפים, כי בקרבו ישב האורב אשר

קם כי להפך ששונו ליגון ותקותו לפחד. דברי רעו אשר הצליחו לגרש מלבו רגשי חמלה לווערטהער האמלל, המה החיו זכרונות מתהום הנשיה, וזכרונות אשר קמו בו כמלאכי עברה להזכיר עוני. כמעט הצליח חפצו בידו להשלות נפשי, כי אשתו מתה ולא תהיה לשטן לו בדרך הצלחתו, גם להשביח המון מעיו אליה; אך מדי הלך הלוך וקרוב יום שמחתו, כן הרבתה דאגתו אמץ להרגיז לבו, ודברי רעו היו בקש לאש להגדיל המדורה בלבו, וכה חזקה עליו יד מיסר בליותיו עד כי חשב רגע להתודות לרעו על חטאתו למען ישמע מפיו עצת נחומים, הן כי בטח לבו כי לא יבגוד בו ולא יגלה סודו ואולי יהיה לו לישעה – כזאת חשב לבו בשכבו על ערשו אשר בעתתו בחזיונות ניחם ומכשול לב. אין מכית מגיד לאדם פשעיו כהלילה! אור היום אשר יראני המון החיים והעמלים, אשר לא כלם ישמרו דרכי יושר בצאתם לפעולתם, יסיר עינינו מהביט אל דרכינו אנחנו ומעשה איתנו משפט וחשבון מעשינו, ואם גם יתעורר לבנו רגע להוכיחנו על מעשה לא טוב, אז לדרכי כל האדם נתבונן ונשלה נפשנו לאמר: לא רע אתה מכל האדם, כל אדם אם יחפש דרכיו יראה כי לא בכל עת אל היושר כוננו; אך בלילה עת אשר החיים והמעשים נסתרים מנגד העין ולא תראה את אשר לפניה אז תשוב ותביט אל קרבה ותקרא מעל לוח הלב את הרשום שמה ובפעם בפעם תבהל מפני המראה אשר תראה והלב יחיל מאימת יום פקודה ויבקש להשכיל ולהטיב את אשר עוֹת... אך לא לעולם יארך הלילה כי אחריו יביא יום ויגרשנו וגם מוסרו יחתום בחותם צר... ואור בקר שבת גם דוד את אשר יעצוהו בליותיו וכאשר שב אחרי ארוחת הצהרים אל שמעון לשמוע אמריו לא עלה עוד על לבו להתודות על פשעיו.

– עתה השמיעני פשר דבריך אשר דברת אתמול – אמר דוד בשבתו על הכסא.

– הסבת ושמע – ענה שמעון במנוחה – אם כי המחשבה תוליד את המעשה ובלעדי מעשה גם המחשבה הבל, בכל

זאת מלחמה למחשבה במעשה; ככל האבות אשר יעבדו
יעמלו למען הבאים אחריהם, למען כונן אשר בניהם, ואחרי
אשר תבוא עתם עת קץ ונאספו אז ישבחו הבנים עד מהרה
זכרון אלה אשר הכינו אשרם, כן גם המעשה לעמת המחשבה;
ברבות כח המעשה ירף כח המחשבה וכל אשר יוסיף איש
עצמה בפעל ידים כן יוגה מקור מחשבתו, כי המחשבה אשר
היתה למעשה לא עוד מחשבה היא. אולם במחשבות אשר
יחשוב איש למצוא הדרך להקל מעול החיים יקר המעשה
מהמחשבה כי היא לבדה לא תועיל לו. לא כן במחשבות
אשר לא למען תת כח או ענג לגויה כי אם למען הרוח
לאמצנו ולתת לו ששון ישע, מחשבות כאלה אם תצאנה
לפעולות ידים תשבתנה מטהרן ותהיינה עדי אובד עד כי גם
זכרונן יסוף ברבות הימים. המחשבות אשר נחשוב במלאכת
מחשבת הנה כזרע במעבה האדמה אשר לא אליו עינינו
נשואות כי אם לצמח אשר יצמיח; לא כן המחשבות ברגשות,
הנה רק ברעיון תכוננה, ואם נחפוץ להוציא אותן לפעולות
אז או נשכחן והאבדנה לנצח. הרעיון אשר הוליד את
האמונה ביוצר ובורא, אם רק במחשבה יהיה אז הנהו נעלה
ונשגב וירבה דעת וחכמה, לא כן אם נחפוץ לתת לרעיון
הזה גויה או יצרת וישחית את הלב וירבה כסלות ורעה
רבה. ובזה נפלא עם ישראל מיתר העמים, כי הרעיון
והמחשבה היה להם לרעיון ומחשבה ולא למעשה, לא בעיני
בשר, לא בפסל ותמונה חזו את יוצרם כי אם בעיני הלב.
לבם התרומם והתנשא כאשר היה בכחו לדעת את היוצר כל
יצור, ואיש איש בכח לבו גבר חילים, עד כי התנשאו בני
האדם ומעלה למרומי שחקים ויחיו את האלהים הנעלה מעל
כל מחשבה וזאת היא תפארת ישראל, כי רעיון כזה לא
ישחת ולא ישבת מטהרו עד עולם אחרי כי איש איש חזה
לו ברבו ירא כלב מורו. לא כן העמים אשר עשו להם פסל
ותמונה ואת יוצרם התוו עליה עץ ואבן, במעשה הזה נפלה
המחשבה פלאים, כי קצצו כנפיה לבל תאבר עוד נין

למרומים, אחרי כי חוק הושם לה, אלהי הצַיָּר והחרש היה לאלהי כל העם, ואיכה יתרומם עוד רוח איש לבקש גדולות אחרי כי בעיניו הזה תמונת אלהיו? אז עלה כח המעשה למעלה ראש, כי ההרשים והצירים השכילו להיטיב מעשיהם להרבות חן פעולתם ולתת יפי ויפעה לה, אך המחשבה כליל חלפה. בעת אשר נביאי ישראל נשאו על כנפי הרוח וישמיעו ניב אלהים ורגשות קדש נעלים מעל מחשבת כל בני חלוף, כי מחשבתם גדלה והצליחה יען כי אחרי לבם הלכו עיניהם יחזו למו מראות אלהים ותברא להם ניב שפתים נעלה, בעת הזאת ירו עובדי האלילים פלאים ויטיפו לתאוה ותמדות החיים ויתענגו רק על מראה עיניהם, וכל מחשבה ורעיון עזבם אחרי כי אחרי עיניהם הלך לבם, ויהי הלב עבד לעינים, ועל כן הצליחו העמים להציב להם יד בתבל וישראל ברוח; אלה הציבו להם מצבות גדולות ונפלאות למראה לשמח עין רואם, ואלה בנו מגדליהם ברוח, בחזיון הנעלה אשר רק הלב יראם ויבין מה טובם ומה יפים, ועל כן היו העמים עדי אובד וגם לזכרונותיהם אין זכרון, כי מעשי בני אדם המה ולא לנצח יחיו. ושרידי ישראל, דברי הנביאים יהיו לנס עמים עד יום אחרון אחרי כי מעשה אלהים המה, אשר לו אין ראשית ואחרית וכמהו כן מעשהו יקום לעד. לכן לא יאבד ישראל כי אלהיו עמו אל כל אשר ילך יְלַוֶּנּוּ, ומצבות זכרונותיו מימי עולם לא הֻשַּׁמּוּ בְּהָשַּׁם ארצו, כי אם אתו בגולה הלכו, וילכו עד עולם, כי קצרה יד איש מעשות משפטים את אלהיו ואת מצבותיו, אחרי כי רק ללב יראו ולא לעין. וכל העמים אשר פסל ותמונה להם אבוד יאבדו המה ואלהיהם, כי גויה בלי רוח ומחשבה המה. —

— אבל הן גם היהודים עבדו עצבים ויזנו אחרי הפסילים. —

— אחרי כי קצר לב המון העם מבוא עד תכלית המחשבה הנעלה אמר לעשות כמעשה הגוים אשר סביבו, ואלה אשר כזאת עשו לא בני ישראל היו, לא עובדי אל המחשבה כי אם עובדי אלילים ועל כן אבדו ומי ישים אליהם לבו? —

– אמנם גם היום אחרי עצבים לבם זונה, הן המה מקדשים ספריהם וחקיהם כהגים את האלילים, להם ישתחוו, על כפים ישאום ובמי פיהם ישקום, ובמה יפלא איפו גליון כתוב בדיו מגליון משוח בששר? –

– רב המרחק ביניהם עד מאד, הספרים הכתובים המה כפה לאלם, להשמיע מחשבתי אשר היא חושב בלבי, ואם אמנם לא אכחד כי לא מצאה ידני להשמיע מחשבתני בלי אמר ודברים כי אז היתה טהורה ונעלה מאשר היא כאשר עלתה על שפת לשון, אבל בכל זאת הדבר נעלה מעל המעשה כאשר המחשבה נעלה מעל הדבר, והכתב כדבר הוא ואיך תערכנו אל המעשה? –

– אני לא אחזה יתרון לזה על זה. –

– יתרון הדבר בכל הוא, הדבר ישמיע והלב חושב כדרכו מה ישמע, לא כן את אשר תחזינה העינים בו לא ירבה הלב מחשבות. הן אם ישמיע איש במו פיו את האהבה אף אם יתארנה בכל תאר אשר כח בשפה לתארהו לא יעורר חפץ ותאוה בלבני כאשר אם נראה את מעשי האוהבים על התמונה. שער בנפשך דברים לאלפים אשר אם ישמעום או יקראום מעל המגלה לא יעירו תאוה או חשק או געל נפש כמו אם נראה כל אלה על התמונה, כי הדבר יעורר את המחשבה בלבני בכל עז והיא תביר לה דרך בהלך נפש ירוח האיש; לא כן מראה עינים היא לא יעורר את כל המחשבה בעת אשר נראהו, כי יתר כחו ועז לדבר על המעשה, במלה אחת יש לאל ידני לתאר את הדבר כמו ולא כן במעשה. אם אמר: האדם שמח או עצב או נחיש ברגע בלבנו כל אשר שמענו, לא כן בראותנו תמונת אדם שמח או עצב או נתבונן הרבה בטרם אשר נחוש כל זאת בלבנו. הנה אתן לך מפת אחר נאמן, אם תראה הגלי רעך מעדו בחלקלקות ויפול ארצה הנה תתן קול שחוק למרות רצונך, ואם כזאת תשמע לא תשחק, יען מה? יען כי בראותך זאת לא תחשוב את כל אשר נעשה, אילו נשברה מפרקת רעך בנפלו ועת

לבבות, כי אם את אשר ראו עיניך והוא מראה מעורר שחוק, לא כן בשמעך זאת אז תחיש כרגע כל הנעשה ותחשיב ברגע אחד את כל התוצאות אשר תצאנה ואשר תולדנה מהמעשה הזה אשר רק במלה או שתים השמיעך. באחת אומר המחשבה היא הרוח אשר אין קץ לו, ומראה העינים היא גויה אשר גבול יקצב מדה לו, ועל כן נבל להורות את המחשבה רק בדבר, אשר הוא לא נופל הרבה ממנה ולא בפעל ידים אשר היא הפכה, ועל כן הלכו כל עובדי האלילים אחורנית במעשה ידיהם וישמן לבם ואזניהם הכבידו ויהיו כפראים במדבר, כי לא רק אלהיהם היו כי אם גם כל רגש ומחשבה, את האהבה והכח ובל רגשות אנוש ויצרי לבו ותהיינה הרגשות לגויות: האהבה לתאוה, והכח לרצח ועשק, כי איכה ידעו מה אהבה טהורה אחרי אשר ראו דמותה כאשה נאפים לצודד נפשות, ואחרי אשר כל תורתם הותה לעשות ולא להשיב? איך ישימו בריח ודלתים לכחם, אם כל אלה אשר במחשבה מקומם ולא במעשה כאין נחשבו בעיניהם? וכה נשחתו הרגשות הנעלות עדי היו לתאות כתאות הבהמה והחיה המורפת וימצאו רק בהן ענג ונחת; דם ורצח וזמה היו לראש שעשועיהם, על מלחמת איש באיש ואדם בחיה התענגו ובכל קבר וטמאה היה להם לששון לב. לא כן ביהודים אשר כל כחם היה בלבם, בהם גדלה המחשבה ותעלה על, וגם כח שפתותיהם עלה למעלה ראש, ועל כן אין מי ישוה להם בשירם שירי זמרה ואין אשר ימצא מלים להביע צרתי כמהם. המשורר העברי ישמיע כל רגשותיו בשתים שלש מלים ויתן לב או יתגיז הרוח, כי רק המה ידעו מה מחשבה ומה רגש ויתנשאו גם באהבתם גם בקנאתם ובשמחתם לא יתערב זר. —

— ובכל זאת ילעגו כלם לבני ישראל ויאמרו כי לא ידעו אהבה. —

— האם לא ימצאו עובדי פסל אשר יאמרו לנו: אין חלק ונחלה לכם באלהי אמת, אנחנו עובדי אלהים ואתם

לאלילים תשתחו? האלה אשר לא יבינו מה אהבה ומה מחשבה, אשר ירדפי תענוגות בשרים כל היום כסוס שוטף ויתגוללו לרגלי אשה נצורת לב, אשר תחליף אהבתה כהחליפה שמלותיה, ההמה ידעו מה אהבה? ידעתי נאמנה כי גם וולאדימיר אשר הדיח את היה בת זמרי למדהפות, אשר גרשה מבית תענוגיה בחלקת לשוני ויביאה עד שערי מות, ידעתי נאמנה כי גם היא אם יפתח שפתיו תהיה ראשית דברו: היהודים לא ידעו אהבה! יען כי הפראים האלה אשר כסוסים איש אל אשת רעהו יצהלו לא יבינו מה היא רגש, ואיך ירומם רוחם להבין אהבת היהודי אשר יאהב רק את אשתו ואת בני ביתו ואת משפחתו באהבה טהורה וישרה אשר אין ערוך לה ואהבה אחרת לא ידע לב יהודי נאמן לדתו, אחרי כי אהבתו במחשבה וירבה לחשוב מעשית, יבינת אשר יחשב איש נקל לו לבקש חשבון ומשפט מעשיו ולדעת מה טוב; לא כן בני המעשה אשר ברגע תאותם יבקשו להוציאה לפעולת אדם, המה לא יבקשו משפט ולא יחפצו לדעת מה טוב ומה ישר ועל כן ירבו לאהוב ויתהללו באהבתם. הן זה לא כביר קראני יחד דברי הסופר הצרפתי אשר אמר כי היהודים יאמינו רק באל אחד לא מאשר כי חכמו והשכילו כי כן הוא כי אם מרע לב, כי לבם לא יתנם לאהוב רבים, רק אל אחד יעבדו! הנשמע רוע לב כזה?! וכן יטפלו עלינו חטאת על כי לא נרבה לאהוב. —

— אמנם מה לגאוהו ולעובדי האלילים, הן הוא לא עבד אלילים כי אם התענג על היופי אשר לפסילים. —

— הוא אשר דברתי, כי מלחמה היתה לאמונת ישראל באמונת עובדי העצבים, או בין המחשבה והמעשה, עד כי גברה יד המחשבה על המעשה ויבושו הנושאים את פסיליהם מתאותיהם ויבקשו לבוא בסוד אלהי המחשבה והרעיון, וגואל נמצא להם אשר גאלם מתחת יד סבלות כהניהם אשר התעים בשוא, ותכונן דת חדשה לכל העמים על עמודי אמונת ישראל. אך הכהנים אשר קמו בה ברבות הימים

ויבקשו למשול בכל, גם המה ככהני האלילים הסתירו התורה ויורו למעשה לבל יצא העם לחפשי מתחת ידם, וכאשר ארכו הימים קצה נפש המבינים דבר בכהנים ובאמונתם אשר הורו, ויקומו להתגרות בם מלחמה כפעם בפעם ולא הצליחו, אך בימים האחרונים קמו שני ענקים להפיל עליהם בלהות לא ידעו שחרם, וואָלטער לארץ צרפת נֻתַּן וגאָטהע לארץ אשכנז נילד, שניהם גם יחד בקשו בכל לב לערער יסודי אמונתם ולשים כל מגדליה למעי מפלה, אך איכה יעשו זאת ואיפו המה כלי המלחמה, המגנים והשלטים אשר בהמה יצאו לקרב? – על כן החזיק האחד בחצי לעג לשלח אותם ללב מתקוממיו; וואלטער קם בלעגו כמלאך משחית להשחית ולחבל, אולם לא רק עול הכהנים כי אם הכל, כל אמונה וכל מוסר ויושר, ובדעתו כי אמונתו נבנתה על אדמת אמונת ישראל לכן שלח ידו להפוך אותה משרש ולזרעה מלח, להפיל איד פניה בעיני כל העם ולהגדיל עליה אמונת האלילים, ובהשברה תשבר גם אמונתו אשר היתה כקוץ מכאיב בעיניו. וגאָטהע הסב את פני המלחמה אל מקום אחר, הוא ידע כי אך טוב לקחת החרב ממקדש אמונה אחת להלחם נגד אמונה אחרת. ואיפו היא האמונה אשר בה יבחר להראות חין ערכה לעמת האמונה אשר הורו הכהנים? האם את אמונת ישראל יקח לו לחרב גאוה, אבל בני ישראל ואמונתם נדכים נבזים ושפלים היו, ואיכה ישלח את ידו אשר הרבה בורית לטהר אותה לגעת ביהודי נתעב ונאלח? ולנגד עיניו אמונת האלילים יפה וברה למראה עין, משמחת עין רואה בשלל צבעים, ואף הוא מהר ויאחז בה מבלי בקש חשבונות רבים, פן שקוץ ותועבה ישימו סתר פנים באפר יופי, ויעש בלהטיו להפר ברית אמונת היהודים ואמונתו אשר עליה נוסדה, וימצא נחת בכל שקוץ ותועבה ותבל. דת היהודים תטהר את האדם לבל יתגאל בטמאת קרבת שאר בשר, וטמאה כזאת היתה לו למחזה משמח לב; אהבת האחות, אהבת אשת איש וכהנה רק בהן מצא נחת. סג לבו ועיני

פחי מראית גבוהה כי בחלאה ורפש יחצה עד צואר ויאמין כי מעין גנים באר מים חיים יזיל מימיו הטהורים, וירבה שקין הרבה יתר מכל הכהנים אשר נגדם נלחם. כענק נלחום נלחם בכהנים, כשמשון הכה אויביו אחור אך גם היא נפל בשחיתות התאוה כמוהו וַיִּכָּנַע תחת ידה ותרפינה ידיו, ויהי כל הכבוד למרעהו אשר אם כי לא גבר כמהו בחכמתו, אך בישר לבו גבה ממנו כגבוה השמים מעל הארץ; הענק השני בארצו, לעססינג שמו, הוא קם במלחמת הגיפה על הכהנים ויעורר חניתו כאל גבור והיא עשה והצליח וכאל גביר וטהר לב ינון שמו לעד, וזכרו יברך עד דור אחרון. לעססינג בערכו מלחמה אם כי אף הוא רומם תחת לשוני חין ערך היפי וישא מדברותיו על פעל פעלו היונים בכשרון ידיהם, אך בחפצו להורותני דרך הרוח והרגש הטהור, אשר הכהנים השליכיהו באשפות, לא אל העמים ואליליהם הלך לבקש לו כלי נשק, כי אם מבית ישראל לקח לו הרב נוקמת נקם צדק ויושר, אהבת היהודי לנערה נמלטה מגלי אש כ א ה ב ת א ב א ת ב ת ו הציג לעינינו. האהבה הטהורה והנאמנה, אהבת היהודי לכל משפטיה מבלי כל תקוה וחפץ וחשק ותאוה, באהבה הזאת אשר רב בהה להורות דרך ישר הרבה יתר מאלפי צלמי א ל ה י ר ח מ י ם ו א ה ב ה, באהבה הזאת נלחם נלחם בם, היא היתה חרב גאותו ובה עשה נפלאות, אויביו רדף חשך ומשנאיו דעכו כאש קוצים, כי לטהר ולבנות ולא לשקץ ולהרוס בא. גאטהע מאס באמונתו ודרכיה ועל כן בקש לו אחרת ולעססינג אהבה וידרוש שלומה ועל כן בקש מקורה למען ידע להעלות ארוכה ומרפא לה, ובהראותו צדקת ישראל הראה לכל חין ערך האהבה הטהורה, אשר לא ידעיה לא גאטהע ולא הסופרים האחרים אשר כמהו חשבו, ויהי לנביא ומטיף לאמונה הטהורה ואהבה הישרה לעמת גאטהע הכהן במקדש העצבים והתאוה, ויגבר ברוחו עליו אף כי לא הביא לב חכם כמוהו.

גאֶטהע קֹרא מבטן להיות לאור מאיר לעמו ולדורו ולבאים אחריו באורו הגדול ולהעיב את כל הגדולים אשר ככבבים הזהירו לפניו ובימיו, ומי יודע אם לא החשיך גם את אור לעססינג ונחשב עד דור אחרון כנותן חיים חדשים ורוח חדש לארצו ולעמו למען חדש פניהם לולא סר מהדרך אשר יסד לו הטבע, אך הוא בחטא גאותו נלכד ויאבד דרך ותהי הבכורה ללעססינג. אותו יזכרו כל ישרי לב כמאיר אור חדש, אותו יהללו ויברכו כל יודעי ישר עד דור אחרון וכמופת לרבים יהיה כי בישרו גבר בארץ. זכרו לא יסוף גם אם ישכח כל הדור ההוא וחכמיו וגם גאֶטהע ביניהם, כי ישר וטהר לב לעולם יעמדו! —

יט.

מַזְכִּיר עָוֹן.

דוד אף כי ידע כי שמעון רם ונשא עליו במחשבתו וברוח שפתיו והנהו למולו כזבוב נגד ענק, ולא לו הלחם אתו, ואף כי דבריו היו לו כמים קרים על נפש עיפה בעת שמעו להשביח המון רגשותיו ומוסר כליותיו אשר לא נתנו דמי לו, כי על כן עזב את חברת רעיו אשר רק במקום יין ולצון שם המה ויבקש נתיבות רעו אשר רב כחו בדעת ולא בּוֹשְׁתִּי, בכל זאת חשב מלים לְהִוָּכֵחַ, לא למען השיב את רעו ממחשבתו, כי אם למען יוסיף דבר ויגרש מחשבות יגון מלבו, ועל כן אחרי אשר החשה רגעים אחדים ענה ואמר: אבל האם גם בפּויסט תשלח לשינך לאמר כי מעשה רע הוא, אחרי כי אהבתו לא אהבה כי אם תאוה היא? —

שמעון אך חפץ לפתוח פיו והדלת נפתחה מבלי אשר דפקה יד איש עליה בתחלה להשמיע בואו, ואיש נראה על סף החדר. האיש הבא היה כבן שלשים וחמש שנה קטן קומה ודל בשר, ראשו כפוף כאגמון ועיניו הביטו כעיני משתומם. פאת ראשו וזקנו הצהיבות היו בלי משטר כי מסרק

לא עלה עליהן זה ימים רבים, מלבושיו כמלבושי היהודים בארץ ליטא עֻפְּרוּ בעפר, מראה מכנסיו אשר ביום צאתן מידי החיט היו בד לבן נהפך למראה אשר אין לו שם בכל השפות, שוליהן ממעל לא רֻכְּסוּ וכנף הכתנת נראה סרוח ויוצא כזנב השועל, מנעליו קרועים ובוהן רגלו הימנית המכוסה בבז׳ן נשקף מבעד המנעל אשר פתח פיו כעכבר בחיר, שולי המעיל ממעל גם המה לא הֻכְּכוּ וַיֵּרָאֶה צוארו עד חזהו המכוסה בשערות צהובות ומכסה על גבן עפר וחול, כאשר גם פניו וידיו לא נקו מהם. בפתחו הדלת עמד על עמדו, וישלח יד לחפש מזוזה למען תת ידו עליה ולנשקה וכאשר לא מצא את אשר בקש לא נע ממקומו ואת ידו לא השיב כאיש אשר לא ידע עשות עצות בנפשו, או כאיש אשר רחץ בנקיון כפיו לשבת לאכול ולא מצא לחם על השלחן לברך עליו. שמעון ודוד התבוננו בו רגע ואחרי אשר עמד עוד ולא עזב מקומו שאלהו שמעון: השמיעני נא את מי תבקש? —

— מזוזה — ענה האיש כנואש מתקוה.

— הלבעבור זאת באת הנה לבקש מזוזה, המבלי אין בתים ומזוזות בעיר כי באת הנה לבקשה? — שאל שמעון שנית בשחוק.

— אוי לעינים שכך רואות — ענה האיש באנחה — ואוי לאזנים שכך שומעות, איך יחיה איש יהודי ואיך יישן במנוחה על משכבו ומזוזה אין בביתו? הלא אתה הוא שמעון מעיר זבלה? —

— אני היא — ענה שמעון ויתבונן בתמהון באיש היודע עירו כי איש באשדות לא ידע עיר מולדתו וכלם האמינו כי בעיר מאפליה ששם לקח לקח בבית הישיבה נולד — אני הוא ואם דבר לך אלי השמיעני ואת מוסרך חשוך לעת אחרת. —

— לא אחפוץ להשמיע מוסר באזניך, כי לא מגיד ומוכיח הנני, וגם אני לא נקיתי מפשע רב, אשר על כן יסור יסרני יה וידיחני מעיר מולדתי המלאה יראים ושלמים

ומאשתי ובני המצפים למשכורתי, ולוא הייתי מגיד ומוכיח כי אז מצאתי לחם חקי בכבוד, אולם אף כי לא צדיק גם אני, בכל זאת ישתומם לבי בתוכי בראותי כי גם אחינו בני ליטא יעזבו את ה׳ וישכחו אלהי אבותיהם, ולא יזכרו עוד מדותיו של הקב"ה, הלא מאמר מפורש הוא בעבודה זרה מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ ואילו הקב"ה עבדיו מבפנים והוא משמרם מבחוץ, ליא עשה כזאת בן פולין החרשתי, אך על בני ליטא נפשי תאבל ואתה הלא אחד מהם הנך, גם תורה למדת ואיך לא יחוירך ריח התירה למוטב? —

— אם על חטאות באלה הָשְׁתָּרַתָּ מה תעשה כאשר עוד תשוב ותראה בני ליטא פה בעיר הזאת מעלים עשן הקטורת ביום השבת ויאכלו בבתי משתה אשר לגוים? —

— אז יהיה משגע ממראה עיניו — ענה דוד בשחוק. האיש לא שמע מענה דוד כי תקע אצבעותיו באזניו לבל ישמע הדברים הנוראים ומפתחי פיו התמלטו המלים: ה׳ ישמרנו! ה׳ ישמרנו! —

— אמנם השמיעני מה לך אלי? — הוסיף שמעון לדבר אחרי אשר ראה כי אין מענה — הן לא אאמין כי למען החזירני למוטב עזבת עירך המלאה יראים ושלמים וארצך וביתך ואשתך וילדיך, ואם דבר לך אלי השמיעני, ובדבר המוסר אגיד לך מראש כי נקל לעיר אשדות להשיבך מדרכך, מאשר יצלח בידך להחזיר אותה למוטב, וגם אם תקרא בקול גדול בראש כל חוצות: עוד ארבעים יום ואשדות נהפכת, לא ישמע איש אליך ולא ישיב מדרכו. —

— האם תלעיג גם לדברי הנביא הקדוש יונה, כי תמשילני אליו? —

— אני אדמה כי נפש הדג תקוץ בעצב נבזות כזה לבלעו — אמר דוד בקול דממה.

— לא אלעיג לנביא יונה ולא אלעיג גם לך, רק איעצך

לכל תרבה מוסר בעיר הזאת אשר אין שומע לך פן תהיה לבוז. —

— האם על כבודי אחוס? — קרא האיש ברגש — במקום שיש חלול השם אין חולקים כבוד לרב ועל אחת כמה וכמה כי לנפשי לא אתן כבוד. —

— אך מדוע שכחת מוסר החכמים מוטב שיהיו שוגגין? —

— רק על עונות קלות אמרו החכמים כזאת ולא על עונות חמורות, ועליהם כתוב בתורה הוכח תוכיח את עמיתך. —

— רק את עמיתך הוכח לכל אות נפשך, אך לא איש זר לך מתמול שלשם. —

— לולא היית בן ארצי כי אז לא הוכחתי אף אותך, אך יען כי בן ארצי אתה ושמעתי עליך כי גם למדת להבין מעט בגמרא, על כן השמעתיך מוסר לטוב לך. — שמעון לא נלאה נשוא ריבות שפתיו אך דוד לא יכול עוד להתאפק ויקרא: איכה מלאך לבך לאמר לרעי למדת להבין מעט, הלא עזות מצח הוא מאין כמוה, ואני אומר לך כי הוא ידע את הגמרא והפוסקים הרבה יתר מהרב אשר בעירך ואולי גם מרוב רבני ארצך. —

— הוי יאבוי! — קרא האיש ויחזיק בשתי ידיו בראשו — הרב אשר בעירנו גאון גדול הוא וצדיק תמים והוא מתלמידי תלמידיו של הגאון מווילנא וזכותו יגן עלינו, הגאון מווילנא אשר שמו וזכרו נודע בכל העולם ונשמתו יצאה בטהרה באחזו את הלולב בידו, ועסק בתורה עד רגע האחרון. והרב אשר בעירנו הוא מתלמידי תלמידיו, והוא גם הוא גאון וצדיק ומוכה ביסורין, ואיך לא תירא את ה' ותאמר לנבל שם צדיק! ? — דוד הפך לענות אך שמעון לא נתנהו ויאמר: שמע נא, הנה אין עתותי בידי כי לצאת פני מועדות, ואם דבר לך אלי השמיעני עד מהרה ואת המוסר נניח למשמרת ליום השבת, ולמען הרגיע רוחך אומר לך כי בבית אינו יהודי אגור והדירה לא לי היא ולא יכולתי לשים מזוזה על פתחי, ולולא זאת לא הפרתי המצוה הזאת. —

– יהי חלקי עם מי שחישדין אותו ואין בו – ענה האיש במועל ידיו – כה יזכני ה׳ לראות את אשתי ובני במהרה כאשר נתת שמחה בלבי בדבריך אלה, ולא ארבה עוד דברים ואשמיעך חפצי: עני הנני. –

– זאת אראה בעיני – ענה שמעון ויתאמץ לבל ישחק.

– עני הנני ומסֻבל באשה ובנים, ה׳ יחיני ויזכני לראותם פנים אל פנים במהרה, ובביתי אין לחם ושמלה ובני מבקשים לחם, ועניי העיר מרובים, ואין מקום להשתכר, על כן יעצני איש וגם זאת היתה עצת אשתי אשר שאלה בצוענית והיא הגידה לה את דרכי אשר אלך עליה, ואף כי אסור לדרוש במכשפות המכחישות פמליא של מעלה, אך גם שאול המלך שאל בתרפים בעת צרה ולא אני כי אם אשתי שאלה בצוענית ותתן לה חמש אגורות אשר הכסף הזה די היה לנו להחיות אותי וביתי כיום תמים, והצוענית היתה אבירת לב כי מאנה קחת שלש רק חמש ואשתי נתנה לה ותשאל בכשיפיה, ולא רק אשתי כי אם כל נשי העיר וגם הרבה מהאנשים ישאלו בה תמיד, וגם אשת הגביר בנימין בן נח תשאל בה בבקר בבקר ורבים אומרים כי גם בת הרב לקחה ממנה רפואות לשובב לב בעלה אליה לאהבה, אך הוא קשה ערף... אך לא זאת חפצי להשמיע, כי אם כי שמעתי בקול אשתי ככל אשר אמרה לה הצוענית ואשים לדרך פעמי ומן השמים היתה זאת, זאת אראה עין בעין; אך לוא היינו צדיקים כי אז שלח לנו דברו ביד נביאים ומלאכים וחלומות, אך בעונותינו הרבים עלינו לבקש עצה מפי מכשפים, אך ה׳ אמר לדרכי טוב, זאת ראיתי כי עשה לי נס גדול, ברוך שעשה לי נס, ברוך הוא וברוך שמו, נס גדול ונורא כי לא נתנני להאסר בבית האסורים כגנב ונמלטתי מפח, יהי שם ה׳ מבורך וזכות אבות היא שעמדה לי להצילני; אך לא זאת חפצי עתה להשמיע, ואחרי אשר באתי בשלום הנה אחפוץ למצוא ילדים ולהיות מלמד, ואבטח בה׳ כי יוסיף

אלהים לראית אשתי ובני כי לא ידעתי כי פרוצה היא, והשר נתן לי עשרה כסף ומכתב מסע, האין זה נס גדול ונורא?!— קרא ויניע בשתי ידיו לכל רוח.

— אמנם נס עשה לך אלהים, אך מדוע תאמר כי העגונה פרוצה היא? —

— היא נסעה את השר במרכבתי, הכזאת תעשה בת ישראל צניעה? והמינקת אמרה כי העגונה לא עגונה היא כי אם פרוצה ואאמין כי אמת בפיה. —

— העגונה נסעה את השר במרכבתו לבדה? — שאל דוד ופניו נפלו.

— כה יתן לי ה׳ חיים ארוכים ולחם לאכול ובגד ללבוש כאשר אמת בפי — דוד לא הוסיף עוד לשאל ויבט לארץ כמשומם.

מי יחקר רוח האדם? דוד אשר נבהל רגע בשמעו שמע [illegible] העגונה, כי עלתה מחשבה על לבו פן היא אשתו, ואשר אמץ לבו בכל עז להאמין כי היא לא אשתו, ואשר בקש בכל לב, כי אשתו תחשב את שכבני רפאים, או כי תלך אחרי מאהבה יתמיד התה לבל תהיה לו לשטן ולפוקת לב, בכל זאת בשמעו כי היא נסעה את השר לבדה עבר עליו פתאם רוח קנאה וקנא באשתו אשר בגד בה בבגד בוגדים ואשר שמה היה לו לקנא, אין חקר לרוח האדם! אך שמעון אשר לא יירא מפני העגונה ולא קנא בה אמר אל האיש בשחוק: אבל מדוע זה תרשיענה? אולי השר מחסידי אומות העולם הוא ולא יקרה עון. —

האיש התגרד רגעים אחדים כי לא מצא מענה ואחרי כן אמר: אולי כן היא כי הוא נתן לי עשרה כסף ומכתב מסע, אך בכל זאת לא טוב עשתה העגונה בלכתה אתו, כי כתוב בתורה והייתם נקיים מה׳ ומישראל, וידעתי נאמנה כי אשתי לא הלכה אתו אף אם נתן על כפה עשרים שקל. — המענה הזה הראה את שמעון את ענית העני הזה אשר עשרים

שקל היו בעיניו כעשר רב ונחומיו נכמרו עליו ויאמר: ומה תאמר לעשות פה? –

– אבקש להיות מלמד, ואחד המלמדים אמר לי אתמול כי בידך להיטיב עמדי, ואני שמעתי עוד בהיותי בעיר מאפליה כי אתה פה, אך המה אמרו כי אתה אפיקורוס גדול, אך מה אעשה והמחסור הכביד עלי אכפו לבקש מאתך כי תעשה עמי חסד. –

– בכל לב אעשה זאת, אף כי אפיקורוס אני – ענה שמעון בשחוק – אך בתחלה עליך ללבוש בגדים נקיים למען לא תבוש לבוא בית אנשים נכבדים. –

– צדקת, צדקת! גם התנא הקדוש... התנא... שכחתי שמו מרוב צרותי, התנא...

– מה אמר התנא? – שאל שמעון.

– התנא... שכחתי שמו מרוב צרותי. כה יזכני ה' לראות אשתי ובני כי ידעתי שמו אך שכחתיו מרוב צרותי. הן למדתי הרבה גמרא ופוסקים ומה גם עין יעקב ובכל זאת שכחתי שם התנא וכל זאת מרוב צרותי. –

– אך השמיעני נא מה אמר התנא ואולי אזכרהו אני – קרא שמעון שנית.

– האם תלמוד עוד גמרא, הן מאמר מפורש היא בתלמוד אם תעזבני יום יומים אעזבך ואיך תזכיר את דברי התנא? –

– ובכל זאת נסה נא. –

– התנא קרא למניה מכבדותי'.

– רבי יוחנן אמר זאת – ענה שמעון.

– רבי יוחנן! רבי יוחנן! – קרא האיש בשמחה כמי ממציני מסתרים נגלו לו – ואתה עוד תזכיר דברי החכמים! –

– ועוד גדולות מאלה אשמיעך כי ידעתי גם מקום המאמר הוא בשבת דף קי"ג עמוד שני – ענה שמעון בשחוק.

– מה רבו מעשיך ה׳, רק בבני ליטא נמצא חכמים באלה! – קרא האיש וישא מרום עיניו.

– עתה אלוה לך מעט כסף למען תחליף בגדיך ושוב אלי ביום המחרת ונועצה יחדיו. –

– יהי שם ה׳ מברך כי שלח עזרתו לי על ידך, ואני אתפלל שבע ביום בעדך אל האלהים, אך למען תדע כי לא לאדם שאינו מהוגן תעשה חסד ולמען תראה כי כביר מצאה ידי בגמרא הנני להשמיעך פלפיל חדש אשר שמעתי מפי הרב בהפרדי ממנו בשיטת רכוב ומנהיג, כי דבריו מתוקים מדבש ומאירים ככבבים. היא קשר את השיטה בחריפות ובקיאות גדולה מאין כמוה אל המאמר אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה, ואת המאמר הזה דרש גם על דרך הפלוסופיא כי גם בפלוסופיא ובשבע חכמות ידיו רב לו. לוא שמעת מפיו הדרוש על השגחה פרטית על דרך הפלוסופיא כי אז השתוממת ואמרת כי אין בכל הפלוסופים כמהו. הן תאמין בהשגחה פרטית? –

– בהשגחה פרטית אאמין, אך לא אוכל לשמוע כעת הפלפיל, כי אין עתותי בידי, וגם אתה לא תוכרהו כלו בלי כל ספק מריב צרותיך, לכן חכה עד אשר ייטב לך, ואני אבטיחך לעזור לך כאשר תמצא ידי – ענה שמעון ויקם ממושבו.

– וה׳ אלהים ישלם לך כהנה וכהנה אלף פעמים – ענה האיש ברגש וירבה ברכה ותודה, ולמען הנצל מזרם ההלותיו ותודותיו ומפלפולו אמר שמעון אל דוד: לכה ונלכה לשיח ושם נדבר את דברינו. – האיש יצא וגם המה הלכו לשוח ביער מחוץ לעיר.

ב.

מַגִּיד יֹשֶׁר.

שני הרעים ישבו על מצע הדשא בין העצים הרעננים

השתולים מחוץ לעיר, אשר אין בה עץ וצל, והחרב כירב בציון והרוח אשר ישב בלי הפוגה ירים תמרות עפר עד לשמים כגחלי גפרית בוערים עד אשר לא תשאר נשמה באף ההולכים. בכל הדרך לא דברו מאומה, כי דוד לא מצא עוד און לו לגרש את פחדו אשר נפל עליו בשמעו דברי האיש, ושמעון היה שקוע במצולת מחשבותיו עד כי לא ראה ולא התבונן למבוכת רעו. הרוח הצח השיב רוח דוד ויפתח פיו ויאמר: אדמה כי לא אשגה אם אומר כי הליטי לא לששון לב היה לך. –

– ועל מה זה? האם על כי יהיה עלי למשא? אבל אני הסכנתי באלה כבר. –

– לא על הכסף אשר נתת לו, כי אם יען כי ממנו נראה עין בעין כי משפטך על דבר היהודים והעמים לא ישר הוא,

– ואיכה תאמר להוכיח כזאת שאל שמעון בתמהון.

– היא יוכיח ולא אני, תמונתי ושיחו ותנועתיו יראו את פעולת האמונה אשר צותה לבלתי לכת אחרי העינים, לבלתי הבט אל יפי והדר. הן כל היהודים אשר לא התיצבו על דרכי העמים כמהו מגֹאלים וניבם נבזה ויעירו זועה וגעל נפש בעיני כל רואם – קרא דוד בשאט נפש.

– בעיני כל הרואים אך ל ע י נ י ם – ענה שמעון במנוד ראש.

– ואתה האם ללבבו ראית? הן עוד לא תדע אם זך וישר הוא כי תסלח לו על מראהו הנבזה והמגֹאל. –

– אמנם גם ללבבו ראיתי, אך גם מראהו לא נבזה בעיני ממראה כל האנשים אשר כערכו, ומראה כל העניים מהעמים הטוב ממראהו? ומדברות כל האכרים והעבדים הטובים ממדברותיו? –

– אבל הוא לא אכר ולא עבד. –

– ומה הוא? האם רוזן, שופט, שר בממלכה, או איש אוצרות? הן אך לאלה מבני העמים אשר בשפל המדרגה

מושבם תדמהו ולא אל נסיביהם, ואספוק מאד אם תוכל להוציא משפט כי נופל האיש הזה מהם. אמת הדבר כי בנו אין מעלות ומדרגות, ואין בנו אכרים ועבדים, כי כלנו עבדים, כלנו כל בני ישראל עבדים הננו, עבדים לככר לחם אשר אנו אוכלים בזיעת אפים, עבדים לבני העמים אשר בקרבם נמצא טרף לנפשנו, ועבדים לאחינו עבדים כמונו אשר עִמנו עבו, ויקראו בגרון נחר: בני חפש הננו! וילעגו בשאט נפש לאחיהם אשר עינים להם לראות את ענים ומרודם. גורלנו נופל גם מגורל העבדים בארצות הקדם, הן המה יושבים לבטח על אדמתם, ואם גם יעבדו יעמלו מבלי להם כי אדוניהם עזי הנפש אשר לא ידעו שבעה יאכלו חלקם וירדו בהם בפרך, בכל זאת בארצם המה יושבים, איש איש יניד אך לא ילעג להם ותקותם חזקה כי יביא יום גאולה להם וכאשר נגאלו העבדים ויצאו לחפשי בכל הארצות בן יגאלו גם המה. גואלם קרוב להם כי השפטים והשוטרים מקרבם יצאו, ואם יפנו לזעקתם יקוו לנחל גמול מאל גמולות על הישעו את אחיו; אך מי זה יקים לישועתה לנו? מי יביט אלינו בחן והחנונים כי קללת אלהים רובצת עלינו ואיך יחננו וירחמנו? כל אלה לא ישיבו אל לבם המתאמרים לאנשים חפשים, יען כי בגדי חפש ילבשו, אך האמללים מה כי תלעג להם? האם באשמתם המה בשפל המדרגה? האם לא יבקש עבודה ומוצא למחיה? האם הרוכל המחזיר בכפרים וסבל על שכמו; החנוני אשר תרעדנה עצמותיו מקור בשבתו בחנותו עד חצי הלילה; בעל המלאכה אשר בעד אגורת נחשת ישים לילות כימים, האם נפש האנשים ההם המביאים בנפשם את לחמם ולחם עולליהם, תשים אשם, כי לא יתהדרו בלבושם כי לא מחלצות ילבשו? ערים ומדינות רבות עוד סֻגרו על מסגר לפניהם, לכל מוצא למחיה לא יתנו להם שם לשלוח יד עד כי כשל כח הסבל, ועתה אתה תשים אשם נפש איש כזה אשר למען ימצא לחם לעולליו ידוד כגר בארץ נכריה, יען כי לא מחלצות ילבש. אכן שפט נאמן הנך! —

– אם כן חטאנו כלנו פשענו ומרינו על כי נלבש בגדים נקיים יען כי עוד רחקה ממנו ישועה. –

– הנה כן הוא משפט אנשים כאלה אשר רק דרך השמים או שאול יבקשו ודרך אחרת לא ידעו. האמור אמרתי כי אשים אשם נפשך על כי נקיים תלבש? אך כאשר לך הצדקה ללבוש מחלצות בהיות לאל ידך כן לו הצדקה ללבוש קרעים אחרי כי לא תמצא ידו, ולצדקה תחשב זאת לו אחרי כי לא ישלח ידו בחיל זרים ולא יסבב איש בכחש למען תמצא ידו להיות כמוהם. ועל זאת הוא לבוז בעיניך? –

– אף אם גם קצרה ידו מהכין לו מחלצות אך מדוע מצואתו לא רחץ? הן המים לא במחיר יקח.

– ואיכה ישים אל לבו להתהדר איש עני ואביון אשר בטנו תחסר? הנדכה והמעֻנה אשר כל התבל בעיניו כשאול מתחת, ההוא יזכור כי ישנם אנשים אשר ישישו על מראה עיניהם? ואתה הלא שמעת מפיו כי יחפוץ בכל לב ללבוש בגדים טהורים וגם התלמיד אשר הוא נר לרגלו יורהו לעשות כזאת, רק העוני והמחסור המה בעוכריו ועליך לניד לו ולא ללעיג עליו. –

– אולם אם עני הוא ויבוא לבקש ממך חסד מדוע זה יעיז פנים לדבר אתך קשות ולהשמיעך מוסר, האם גם זאת תחשוב לו לצדקה? –

– אמנם גם זאת אחשב לו לצדקה, ובזה הֶרְאַנִי כי בן עמי היא וכי ישר לבו, כי לא הצמיד חֹנף בבואו לבקש חסד ממני, ולא אמר למכור את רעיון לבי בעד כסף נמבזה כאשר עשו גם הגדולים ובני האדם המעלה אשר יכיפו ראשם כאגמון ומרמה בפיהם בעמדם לפני גדול מהם, ובדבר הזה לקח לבבי, ולא כאשר אמרת כי הוא הראה כי משפטי על דבר היהודים לא ישר הוא כי אם להפך, בו ראיתי עין בעין כי משפטי אמת. בו ראיתי איש לבב וצדק, איש אשר

לא יעשה שקר בנפשו ולא יעשה חנף, בו ראיתי חנינה וחמלה, בו ראיתי אהבה נאמנה וחסדי אדם. —

— ואת כל אלה חזית בו — קרא דוד בלעג ויעקם שפתיו — אבל איכה טחו עיני מראות כל אלה? נפלאת היא בעיני! —

— לולא ראית לעינים כאשר הסכנת כי אז ראית כל אלה כמוני. הן באזניך שמעת כי עני הוא וכי עשרים שקל כסף כאוצרות מלכים בעיניו ובכל זאת נער כפיו מקחת מאימה מידי עגונה, יען כי עגונה היא, והעגונה הזאת היא אשר דברה טובות על בני ארצו למען סתים פה מלעיג להם, ואתה הלא ידעת את נפש הגר בארץ נכריה בשמעו חרפת בני ארצו. וידעתי נאמנה כי ברך אותה בלבו על כי עשתה אתו החסד הזה, ובכל זאת לא יאבה סלוח לה יען כי יחשיב אולי פרוצה היא, כי הצנע לכת יקר בעיני היהודי מכל חפץ, והעני הזה לא ידאג לנפשו כי אם לבניו ולאשתו וכל שביעותיו ונדריו עליו הלא כי יזכהו ה׳ לראות אשתו ובניו, הן אדמה כי בכל אלה די להגיד לו ישרו. אהבתו העזה לאשתו ובניו, אמץ רוחו בדברו אתי משפטים בעת אשר יָהֵל לחסדי, מהר לבו כי כרת ברית לעיניו לבל יתבונן אל אשה זרה, הלא עדים נאמנים המה! או אולי חטא על כי לא התבונן אל העגונה היפה היא אי אין? אמנם כן, בני דורנו החכמים ישימו אשם נפשו על החטאה הגדולה הזאת, ועתה היש אתך עוד דברים להוכח? —

— לפי דבריך אגזר אומר כי נואל לעססינג במעשהו מאד בקחתו את נתן החכם להציגו לעיני אחיו למופת, וטוב טוב עשה לוא לקח איש כזה ויציגהו לעין רואים כסמל האהבה והיושר והטהר וראו כל עמי הארץ וימחאו כף ויקראו: רק עם יודע אהבה ויושר וטהור הגוי הגדול הזה! —

— הן לא בדברי לעג תשים לאל משפטי, ואני אומר כי יקר בעיני מראה איש כזה ממראה נתן החכם, כי איש כזה יהודי הוא לכל משפטיו; לא כן נתן החכם, בו נראה

שמחת הנף

רק דבר מה מדרכי היהודים. ואמנם לעססינג היטב מאד בהעבירו איש כנתן החכם לעיני אחיו, הן אם איש כנתן אשר לו עשר וחכמה לרוב וניבו נעים לא עצר כח למצא חן בעיני בני דורו, ואף כי איש כזה נתעב ונאלח בעיניהם, אשר הטוב צפין רק בקרבו ומראהו יעיר געל נפש בעיניהם, הן הדך איש כזה לא הבינו ולא שמו אליו לבם ויהי ללעג להם, ואיך יבינוהו העמים, אם גם אחיו, גם אתה אחיו בן עמו וארצו לא תבין דרכו? הראית איך חרדו כל עצמותיו באמרו כי העגונה פרוצה היא, ואני אבין הגיגו, אך לאחד מעם הארץ יהיה למשחק יען כי בעיניהם יהיה מעשה העגונה לא פריצות כי אם דרך ארץ. —

דוד נלאה שמוע שם העגונה נשא על שפתי שמעין לרגעים, כי בקש בכל לב להסיר זכרה מלבו ועל כן ענה ואמר: לא אבקש לְהִוָּכַח אתך עוד כי אדע מראש כי לך תהיה הצדקה כאשר תפתח שפתך להצדיק או להרשיע, אך לשמוע את תשובתך אשר תשיבני בדבר „פויסט" נכספה נפשי ועתה השמיעני, האם גם על המעשה הזה תאשים את גֶעטהע ותאמר כי רע היא אחרי כי לא אהבה כי אם תאוה בערה בלבו? —

— חלילה לי מזאת, הקו אשר נטיתי על „תלאות ווערטהער" לא אטה על פויסט, כי לא חטא לאהבה הטהורה ולא המיר כבודה בתאוה, כי אם הציג לעינינו את התאוה במַרְאָהָ המורא והמגאל. כי לב האיש הרם הזה לא קצר מהבין רגשות אנשים, גם הראנו כי ידע לתאר את האהבה הטהורה כאשר חפץ בזאת. בהערמאן ודאָראָטהעא הראה כביר כחו וניבו הנעים והנעלה בהראותו לנו את האהבה הנאמנה הברה והישרה, יכן הגדול תושיה בפויסט בהראותו יד התאוה הַשָּׂמָה שמות במקום בו איתה לשבת ובכל הקרב אליו, אשר כמגפה נוראה תפיל חללים על כל מדרך כף רגלה. בפויסט הראה נפלאות, מלחמת האדם בתאוה, המלחמה הנוראה אשר אחד מרבבה ימלט ממנה

בעור שניו והיותר תחת הרוגיה יפולו, ואם כי במעשהו זה הלך אחרי איש גדול ממנו אשר קדמהו והוא היה לו לעינים, בכל זאת הפליא תושיה ועד דור אחרון ירום ונשא וגבה מאד בפויסט על כל משוררי בני עמו. —

— אתה התרון משפט כי לא מלבו הרה והגה גאָטהע את פויסט כי אם פעל ידי אחר היה לעיניו וכתבניתו עשה! — קרא דוד בתמהון — אבל אני ראיתי משפטים לעשרית אשר כתבו גדולי חכמי לב על פויסט ואין אחד בהם אשר השמיע המשפט הזה, פלאים נפלאתי? —

— אחת היא לי אם השמיע איש במשפט הזה או אין, אני אלך בדרך לבי ולא אשים לב על דברת אחרים ועיני החזינה כי בדרך משורר אחר הלך במפעלו זה וכתבנית מעשהו כן עשה ולא נטה הרבה מדרכו, בדרך המשורר אשר לא קם כמוהו, חוזה החזיונות אשר כאל עליון צפה והביט לכל מערכי בני איש, כלם עם יצרי לביהם, תאותיהם, עשתונותיהם ומלחמותיהם עברו לפניו כבני מרון, והיא התבונן בם ממכון שבתו כיוצר הכל ועינו חוזה בכל, אין נעלם ואין נסתר מנגד עיניו, לא ידע רחמים במשפט ולא נשא פני גוי ואדם יחד, השופט הנעלה הזה הוא שעקספיר בן לארץ בריטאניה, אביר כל חוזי חזיונות אשר לפניו לא קם כמהו ואחריו מי ידע? באשוריו אחזה רגל גאָטהע בכתבו את פויסט, ובזה לא יגרע מכבודו אף כמלוא השערה, כי אשרי המשורר אשר שעקספיר אצל מרוחו עליו ואשר ידע להתיצב על דרכיו. —

— חי נפשי כי לא אבין משפטך, אם תאמר כי את מעשי שעקספיר ראה גאָטהע ויתחר לעשות כמהו, הלא כל המשוררים יעשו כזאת וגם שעקספיר לקח לו לעינים משוררים אשר קדמוהו, ולא שעקספיר לבד היה לגאָטע לעינים כי אם משוררים רבים, אך איך התרון משפט כי בתבנית מעשהו כן עשה? איזה חזיון בשעקספיר אשר ידמה לפויסט או אשר פויסט ישוה לו? הן את כל שיריו וחזיונותיו קראתי בשום

לב ולא אחד בהם מצאתי אשר אשַוֵהו בתבניתו אל פֿויסט . —

— החזיון הזה היא האמלעט , את האמלעט ראה געטהע ויבקש לעשות כמהו ויולד את פֿויסט , חזיון כתמונתו אם כי לא בצלמו . —

— מליצה חידות לי דבריך — קרא דוד ויביט בו כמשתומם .

— ואני אדמה כי עד מהרה תתן לדברי צדק אחרי שמעך את כל משפטי . —

— אם הדבר הזה יצלח בידך אאמין כי יש בידך גם לטהר את השרץ בק"ן טעמים — ענה דוד כאיש אשר לא יאמין למשמע אזניו .

הן לא אמונה אבקש ממך — ענה שמעון בשחוק קל — ואם יצלח בידך להפר משפטי אודך גם אני , אך אספיק מאד אם יצלח בידך לעשות כזאת , לכן הסכת ושמע את כל דברי ואחרי כן תשיב אמריך לי , אך אל תפריעני בדברי . —

— אעשה כדבריך — ענה דוד ויטה אזנו לשמוע .

— חזיון פֿויסט כחזיון האמלעט — חרצתי משפטי : כתמונתו אבל לא בצלמו — אמר שמעון — אמנם גם בצלמו ישוה לו כמעט , ואם אמנם דרכי האמלעט ומעשיו רחוקים מדרכי פֿויסט כרחוק מזרח מן המערב , בכל זאת אם נתבונן היטיב נראה כי ראשיתם ואחריתם תשוינה , ואם גם נראה ונשמע מפֿויסט את ההפך מאשר נראה ונשמע מהאמלעט , בכל זאת נראה כי בפעולותיהם יחד יהיו תמים להציג לנגד עינינו מחזה נאמן מדרכי החיים משני קצותם . האחד יראנו מלחמת החיים מעבר מזה והשני יסב פני המלחמה אל מקום אחר ; שניהם גם יחד תעו מני דרך במאסם החיים ושניהם גם יחד היו עדי אובד אחרי אשר אבדו דרך כל בני האדם , ומגמת פני גאֶטהע היה להשלים את המחזה אשר רק החצי ממנה הראנו שעקספיר ברוב חכמתו , אשר על כן אמרתי כי בדרכו בחר ללכת במפעלו זה . הן מה היה את לבב

החוזה החזיונות הנעלה שעקספיר בהציגו את האמלעט לנגד עינינו? האם איש משגע מראה עיניו אשר ההפיכות בלבו ולא יבין את אשר לפניו? אבל הן הוא ישים בפיו דברים נעלים ונשגבים, יביעו אשר בדרכו בשגעין ינהג יעברו על דל שפתיו דברים עמוקים ומשפטי צדק. ומה היתה הסבה אשר הבתהו בשגעין? האם מית אביו? אבל הלא כל איש ישאלהו בצדק את אשר שאלה גם האמלעט והודו אותי: הן לא הוא האחד אשר אביו נגזר מארץ החיים ובכל זאת ינחמו כלם על האבדה הגדולה הזאת ולא ימאסו בחיים, והיא לא ידעו עוד כי בפשע אמו מת אביו לשחת כי גם בראשית דבריו הוא נדכה ונאנח ויבקש לשים קץ לחייו, ירק מרוב בקשי חשבון נגלה לעיניו את אשר לא פלל לראות ואשר לא נגלה לעיניו לולא הרבה לחפש ולחקור, ואם כן הסבה אשר הסבה לבו אחרונית מהחיים ושאננם לא מית אביו כי אם סבה אחרת היתה, ומזה הלא עינינו רואות כי לא דרכי משגע ולא פעולת האבל אשר יתאבל בן על אביו חפץ שעקספיר להראותנו במפעלי זה. בראשית המחזה יראנו את האמלעט כאיש אשר החיים היו עליו למשא וירבה לבקש חשבון ומשפט גם בדברים אשר בעיני כל בני האדם המה כחק ומשפט הטבע, וגם כאשר יוכיחו על פניו דרכו ומלה אין בלשונו להצדיק מעשהו גם אז לא ישוב מדרכו. כראות המלכה אמו כי ילך קדורנית כל היום אמרה לו:

הָסֵר מֵעַל פָּנֶיךָ מַסֵּה הָאֵבֶל וְהָאוֹרָה עֵינֶיךָ,
חֲדַל מֵהַשְׁפִּיל עֵינַיִם לְחַפֵּשׂ אֶת אָבִיךָ בַּקֶּבֶר,
הֲלֹא יָדַעְתָּ כִּי חֹק הוּא בַּתֵּבֵל: הַחַיִּים יָמוּתוּ,
לְמַעַן הָמִיר חַיִּים חוֹלְפִים בְּחַיֵּי עוֹלָמִים.

האמלעט:

כִּדְבָרֵךְ, גְּבִירָה: אָמְנָם חֹק הוּא.

המלכה :

וּמַדּוּעַ יֵרָאֶה זֶה כְּמוֹ זָר בְּעֵינֶיךָ אָתָּה ? –

האמלעט :

יֵרָאֶה ? לֹא ! אַךְ כֵּן הוּא ! הַמַּרְאֶה כְּאַיִן בְּעֵינַי
לֹא רַק הַמַּלְבּוּשׁ הַשָּׁחוֹר אֶלְבַּשׁ, אֵם יְקָרָה,
וְלֹא בִגְדֵי־אֵבֶל כַּאֲבֶל־מֵת אַעֲטֶה,
גַּם לֹא הָאֲנָחוֹת כִּסְעָרוֹת תַּגֵּהְנָה מִלֵּב נִשְׁבָּר,
לֹא זֹאת! גַּם לֹא פַּלְגֵי דִמְעָה וְרֹמוּ עֵינַיִם,
אַף לֹא רֹאשִׁי הַכָּפוּף וּפָנַי קִבְּצוּ פָארוּר
כָּל אֵלֶּה יְקֻבְּצוּ יַחַד וְכָל אוֹתוֹת אֵבֶל וָנֶהִי,
לֹא יַרְאוּ הַצָּפוּן בְּכִלְיוֹתַי, אֵלֶּה אַךְ מַרְאֶה הֵמָּה
מַסְוֶה וּכְלֵי חֵפֶץ גַּם בְּיַד רְמִיָּה –
וְיָגוֹן בִּלְבָבִי לֹא בְמַרְאֶה וּמַלְבּוּשׁ יֵרָאֶה לָעָיִן.

הנה אלה הדברים ענה על תוכחת אמו, כי יגונו גדול וחזק מכל יגון מבלי השמיע מדיע. הוא לא אמר כי החובה על הבן להתהלך קודר כל הימים במות אביו, גם לא הצטדק לאמר כי אביו היה טוב מכל יתר בני אדם אשר על כן ימאן הנחם, וכאשר ישיב אחרי כן דודו אחי אביו לדבר על לבו ויאמר :

אִם אָמְנָם הַמֶּלֶט לְךָ תְּהִלָּה יָאֲתָה
כִּי תִתְאַבֵּל כַּמִּצְוָה עַל מוֹת הָאָב,
אַךְ דַּע כִּי גַם לְאָבִיךָ מֵת אָבִיו
וּלְאָבִיו הַמֵּת גַּם לוֹ מֵת מוֹלִידוֹ.
אָכֵן הַמִּצְוָה עַל הַחַיִּים לִבְכּוֹת לַמֵּתִים,
אַךְ מִתְאַבֵּל־תָּמִיד יְחָרֵף עוֹשֵׂהוּ וְלֹא־אִישׁ הוּא,

עוֹשֶׂה זֹאת לוֹ לֵב רָב בְּגַאֲוָה אֶת יוֹצְרוֹ,
לֵב פָּרוּעַ, רוּחַ פֶּרֶא בְּלִי בִינָה וְהַשְׂכֵּל.
הֵן אֵת אֲשֶׁר נֵדַע כִּי חֹק הוּא בַּתֵּבֵל,
כִּי יֵעָשֶׂה בַבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּאֵין מַעְצוֹר
אֵיךְ יֶעֱרַב לִבֵּנוּ הִקָּהֵם נֶגְדּוֹ וְלֹא בְחָכְמָה?
הֲלֹא חָטוֹא תֶחֱטָא לֵאלֹהֵי שָׁמַיִם
תֶּאְשַׁם לַמֵּת, תִּפְשַׁע בַּבְּרִיאָה כֻלָּהּ
וְתַהֲלֹךְ נֶגֶד הַדַּעַת. יוֹם יוֹם נִרְאֶה מוֹת הוֹרִים
מֵהַמֵּת הָרִאשׁוֹן עַד אַחֲרוֹן עַל עָפָר יֵחַת.
חֹק הוּא וְכֵן יְהִי! לָכֵן אוֹתְךָ אֲבַקֵּשׁ:
הַרְחֵק יְגוֹן־שָׁוְא מִלִּבְּךָ וְהָאֵר אֵלַי פָּנֶיךָ
כְּמוֹ אֶל אָבִיךָ, לְמַעַן תֵּדַע הַתֵּבֵל כֻּלָּהּ
כִּי קָרוֹב מִמְּךָ אֶל הַנֵּזֶר וְהַמְּלוּכָה אָיִן
וְכֶאֱהֹב אָב אֶת בְּנוֹ כֵּן אֶאֱהָבֶךָ.

ועל הדברים הנחומים האלה לא יענה מאומה, אך לא: יתן להם בלבבו צדק ולא יבקש לעזוב דרכו, וכאשר יִוָּתֵר לבדו אחרי אשר יצאו כל הנאספים יקרא במר נפשו.

הוֹי מִי יִתֵּן וְהַבָּשָׂר הַזֶּה שֶׁרְטַפַּשׁ מְאֹד
יָזוּב, יִכְלֶה כֶעָנָן כָּלָה, כְּצֵל עוֹבֵר!
וְאִם מַדּוּעַ צִוָּה הַיּוֹצֵר בְּמִפְגִּיעַ
לְבִלְתִּי שְׁלוֹחַ אִישׁ יָד בְּנַפְשׁוֹ! אֵלִי אֵלִי!
אַךְ הֶבֶל, רִיק, מַשָּׂא וָסֵבֶל בְּעֵינַי עֲמַל הַחַיִּים!
הוֹי עָלַיִךְ גִּנָּה מַיִם אֵין לָהּ, מַעֲלָה קוֹץ שָׁמִיר,
יְשַׂכֵּל רַע וּמַשְׁחֶתֶת אַךְ בָּהּ יַעֲשֶׂה צֶמַח.

הן בכל אלה הראנו החוזה כי לא האֵבל על מות אביו קם כמטה זרון בהאמלעט לדכא נפשו, כי אם תוגה ויגון אשר קננו בלבו מכבר, ואך עתה גברו חילים יען כי מצא תואנה לקרא חמס על התבל ולריב ריבו את החיים.

אך מי היא הסבה אשר הולידה היגון בלבו עוד בטרם מות אביו? כאשר נפתר החדה הזאת אז יגלה לעינינו כי בדרך שעקספיר בחר גאֶטהע ללכת במעשהו בפויסט. —

— אמנם הן השמעתני כי גם בצלמו ישוה לו כמעט לבן אבקשך הראני בתחלה יֹשר משפטך זה ואחרי כן תשוב הראני איך הלך בדרך שעקספיר ברעיון לבו — ענה דוד.

— הדברים אשר בהם ישוה לו בצלמו נראה בעינים. האמלעט יתיצב לנגד עינינו כמואס בחיים ומבקש לשלוח יד בנפשו ולולא יראת אלהיו על פניו כי אז בצע מזמתו, וגם פויסט כמוהו יריב ריב את החיים ושאונם וישלח יד לגעת בסם המות, ואך שירי מעלה אשר ישמע פתאום ירפו ידיו לבלי תבצענה חפצו. להאמלעט נראָה מת קם מקבר להריחו ולפויסט נגלה השטן להתעותו בתהו. האמלעט אהב את אָפֶעליא וידיחה למדחפות, ופויסט אהב את מארגארעטע ויצעידה למלך בלהות. האמלעט הרג את אבי אהובתו ואז התגלע בה השגעון, ופויסט הרג את אחי אהובתו ואחרי בוא עליה הצרה הזאת השתגעה. ואם נתבונן לדרכי אפעליא ומארגארעטע הלא נראה כי כמעט תשוינה אשה אל רעותה; אפעליא האמינה באהבת האמלעט מבלי חשוב מחשבות רבות, כי מרום ונשא הוא ממנה, ותפול בפח אהבתו, וכאשר התנכר לה אחרי כן, פחדה פחד פן תגלה ערותה בקהל, ומות אביה ביד האמלעט שם קץ לצרותיה כי אז נגלה שגעונה (כי אני אחשוב למשפט כי לא רק מות אביה הכה אותה בשגעון, כי אם יען כי בושה משברה וכבודה חלל בבר על ידי מאהבה) וגם גורל מארגארעטע כן היה מראש ועד סוף. —

— אבל איך תאמר כי כביד אפעליא [illegible] פן

תגלה ערותה בקהל ובכל המחזה הן לא נראה שמץ דבר אשר יתן לדבריך צדק? — שאל דוד בתמהון.

— לא בדבר שפתים ישמיעני החזה הנעלה הזה כל אשר נעשה, כי אם במפעלי יראנו לדעת זאת; בדבר האמלעט את אפעליא ובהשמיעו אתה כי לא יאהבנה עוד ונפשה תשתפך או יאמר לה פתאים: התחיש עמך כבודך?... לכי לבית הנזירות! לבית הנזירות לכי... האם לא נבין אל מה ירמיזון מליו? וכאשר ידבר אותה לאערטעס אחיה לבל תלכד בפח התאוה כי מרה תהיה אחריתה הענתה אף היא אמריה:

> אנא אחי! אל תבחר לך דרך המורים המתעים
> להורות אותי דרך השמים במשובת החק
> ואתה כרודף תענוג וחמדות התבל
> תבור לך דרך התאוה הסוגה בששנים
> ואת תורת פיך ועצתך תשליך אחרי גוך.

הן נשמע מפיה כי כבר ידעה כי דרך התאוה סוגה בששנים וכי ימצאו מורים אשר יורו למישרים בעת אשר בתאוה נפשם דבקה, אות היא כי ידעה מה היא התאוה ומנעמיה, והאות האחרון גדול מהראשון כי בהשתגעה ישים המשורר שירי עגבים בפיה אשר לא הנערה התמימה אשר לא תדע עוד ארחות התאוה לדעת אתם, ובזה הראנו המשורר כי בעת אשר השתגעה התגלה לבה ויעברו על שפתיה הגיוני, אשר בקשה להסתיר כל עוד אשר לא נסתרה בינתה, כאשר כן גם גיבהינ שם בפי מארגרעטע שירי עגבים אחרי הכתה בשגעון, כי אל כל דרכי אפעליא התבונן ויבקש להדריך בהן את מארגארעטע, רק כי היא השליכה את פרי בטנה אשר ילדה לזנונים אל גלי הנהר ואפעליא קפצה היא ואולי את פרי בטנה העצורים במעיה גם יחד אל שטף המים, וכאשר התעוררה האהבה בחוקת

היד בלב האמלעט בראותו אחרית אהובתו המרה, כן שב פֿויסט לזכור אהובתו למארגארעטע בהגיעה עד שערי מות ואזלת כל יד מהצילה עוד. כל אלה יראוני כי גם בצלמי ישוה במעט פֿויסט להאמלעט, אך בתמונתו התיצב גאֶטהע על דרך שעקספיר ובחפץ שעקספיר כן היה חפצו, ובצדק אומר כי נדה רוח שעקספיר על גאֶטהע במפעלו זה, כי אמנם אף אם בדרכי בחר ללכת, בכל זאת הצליח בידו לתת לנו בריאה חדשה לא נפלית במעט מהבריאה אשר ראה.

– אמנם תסלח לי אם אומר כי תתהפך בדבריך. בתחלה אמרת כי כמעשהו כן עשה ועתה תאמר כי בריאה חדשה ברא. –

– זכור אזכור את דברי – ענה שמעון במנוחה – ולא התהפכות דברתי. הן גם מראשית אמרתי כי במעשיהם ודרכי לבם שנים דמה מאד, בכל זאת לא אשיב ממשפטי כי רק האמלעט היה לגאֶטהע לעינים והוא נתן בלבו הרעיון לכתוב את פֿויסט עד כי כמעט אגזור אומר כי פֿויסט בעיני כחלק שני להאמלעט, וזה היא אשר אתפוין להשמיעך עתה.

כי האמלעט אצל מרוחו על גאֶטהע וזאת נראה גם בתלאות ווערטהער, כי גם ווערטהער כהאמלעט יתיצב לנגד עינינו נדכה ושחוח תחת יד התוגה אשר גברה עליו; גם לווערטהער מת אביו במרם אשר יראה לעינינו; גם הוא כהאמלעט יבקש תואנה לשים עלילות לעגל החיים והמנם, אך בווערטהער נכשל כי לא הצליח בידו להראותנו בו דרכי בני האדם, כי אם דרכי משוגע אחד הנפתלים. כמשתגע יראה ווערטהער בעינינו מראש ועד סוף מבלי אשר נלמד ממנו להשכיל להיטיב, כי דבריו לא יקחו לבנו. לא כן האמלעט הוא גם בשגעונו יקח לבבנו ודבריו ירדו כחצים בבליותינו ונרגיש כל מכאוביו כמו מכאובינו המה, יען כי לא צרות האמלעט כי אם צרות בן אדם נראה בו, לא היא לבדו

נלכד בשחיתות כאלה, כי אם בני אנוש לרבבות לפניו ולאחריו אין מספר כמהו חשבו וכמהו נלכדו וכמהו נפלו.

יד העצבון הראה לנו שעקספיר במחזה הזה, העצבון אשר ימצא מסלת בלבב איש ואיש למרר חייו, העצבון הרע בכל רעות התבל ונגעי בני האדם, אשר אם אוה לו מושב בלב איש אז ידכאני ויהפך לו אור שמש לחשכת שאול, רמדות החיים למצרי תפתה וכל חפץ וכל חשק לצרה וזועה, קֻבַּעַת השמחה אשר תפרש מעטה אשר על כל מראה עין ותוליד תקוה ואמונה. ראשית מעשה העצבון הוא כי יסיר המסך מעל פני פעולות החיים ומלחמותיהם ויראני את מבות המקרה ותחלואי הזמן אשר אין נקי מהם, ואשר אך טוב לנו להסיר מהם עינינו לבל נמרר מספר ימי חיי הבלנו עלי ארץ. הוא יגלה פני כל אלה ועוד יוסיף לתת להם מורא וזועה, בשנותו פני כל לביש המעשים הנעשים תחת השמש והנה לפנינו תחת אדר ופאר מכה טריה, תחת כתר ועטרה יגון ופחד, תחת ששונים חוחים, תחת אמונה ותקוה ספק ויֵאוּש ובמקום החיים שם — המות. במלאכי בלהות יעביר על פנינו כל פגע ומכאיב, רמיה ועשק, דמעות עשוקים ודמי נקיים, ומלאכי בלהות אלה יגדלו ועצמו ראשיהם מרגע לרגע עד כי יסתירו כל ששון וגיל וישר וצדק ואמת מעיני האמלל אשר נפל שדוד בידו, ואז בעת אשר שבר לבו יגדל כים ינוד לתבל ולהולכים עליה ויבכה על צרת רעיו גם בעת אשר אין כל צרה, ינוד למתהלכים עלי אדמות בעת אשר המה ישישו בחלקם, יבכה למת אשר יביא בכלה אלי קבר וישמח בו, יתעורר על חנף באין חנף לנגד עיניו, ויקצף קצף על אלה אשר ינוד להם בראותו כי המה שמחים בחלקם ויאנו לריד בשיחם כמהו, כי על עפעפיו צלמות ויראה אך חשכת עלטה מסביב. למען אנשים כאלה יקומו גם מתים מקבריהם לגלות אזנם מה רבת רעת התבל ויושבי בה, ולפעמים יצלח בידם לראות אין הנסתר מנגד עיני יתר בני האדם אשר לא יבקשו עינית. איש כזה היה האמלעט; החיים היו עליו למשא

שמחת חנף

יהתבל כגנה אשר מים אין לה המעלה אך קוץ שמיר, ויגד לכל נברא בצלם אדם, וכל חפצו היה כי רק „אלה אשר לקחו נשים יבלו ימיהם עמהן והיותר לא יקחו נשים ולא יולידו בנים". למען ישוב הכל לעפר כשהיה ושבת כל האדם ויתמו כל החיים ואתם גם צרה פגע ויגון. אנשים כמהו יבקשו אך תאנות לריב את היוצר והיצירים, ותאנה להתמרמר נגד החיים תמצא בכל עת לדורשיה, אביו מת ודי היה לו לעלול עלילות לתבל ולחיים, אך לא מית אביו הוליד את הסבה לעצבינו, כי אם העצבון היה הסבה כי התאבל הרבה יתר מכל האדם ויחפש בחפש מחפש נסבות למות אביו, לא ככל האדם אשר ישים לבו אל חק הטבע ומשפט הבריאה. היא בקש נסבות ודמיונו מהר אף הוא להראיתו את אביו המת קם מקבר לגלות לו נצורות. כל אלה עשה דמיונו אשר התחזק בכח עצבונו, ואף כי גם היא השיב בתחלה אל לבו כי פן אך דמיון מתעה הוא המת הדובר אליו, יליד רפיונו ועצבינו כאשר יאמר לנפשו: אולי המת אשר ראיתי היא השטן או אולי רפיון רוחי ועצביתי יתעוני לרעה.

אך בכל זאת לא שב מדרכו ויוסף לבקש ולחפש, וכל אשר הוסיף לבקש כן נתעה וכן הלך מדחי אל דחי כי הדמיון גבר חילים והבינה הסתתרה.

יד העצבון הראה לנו החוזה ברב חכמתו, העצבון יונק שדי העצלות; האדם אשר יעבוד עבודה כל היום, אשר בחר לו דרך בחיים ולבו מלא חפץ לעמול לנפשו או למען אהובי לבו הוא לא ילכד ברשתו, אך שלוי העולם אשר לנפשם לא תחסר מאומה ולא ימצאו חפץ בעמל החיים המה יפלו בידו וידכאו. וכהאמלעט כן היו רוב האצילים בארצו אז ועד היום הזה, וכן דרך כל העצלים בכל הארצות והמה בעיניהם כחכמי עולם וצדיקי התבל. במחזה הזה השמיענו המוסר הנעלה: אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם, כי את הכל עשה היוצר יפה בעתו. רק האנשים

אשר כזאת יחשבו וישמחו בהיותם המה אנשים; המה ייטיבו לנפשם ולרעיהם ולכל אשר דבר לו עמהם. לא כן אלה אשר רק רע יאמרו לתבל ולחיים, המתאמרים בלבם כאוהבים את בני האדם באהבה רבה אשר על כן ינודו להם ויחפצו לצדק הרבה, המה ירעו לנפשם ולרעיהם ולכל הקרוב אליהם. הן על מרמה ועשק קרא האמלעט חמס, ומה עשה הוא בצדקתו? הוא צדה למהתפות נערה תמימה ויביאנה עד בור שחת אחרי אשר הרג את אביה, וכל אלה עשה בעת אשר רב את היוצר על בראו רע בתבל, הן לוא ראה בעיניו כי איש אחר עשה ־מעשהו הלא אז קרא במר נפשו: הוי גנה מעלה קוץ שמיר! ובעשיתו זאת היא בידיו לא השיב אל לבו כי רעה עשה וכי אין לו הצדקה לזעק חמס על אמו והודו אחרי כי גם הוא עשה רעה כמהם ולא טוב היא מהם. אכן זה הדרך בכל לאנשים כאלה, אשר לנפשם לא יביטו לזכות אתהם בטרם יקומו להוכיח לרעים על רוע מעלליהם, המה בגאותם יחשבו כי נקיים המה מכל חטאת ולהם הצדקה ליסר ולהוכיח, ויריבו ויתגעשו ויתקצפו עד אשר ישתגעו ויחזו למו מחזות שוא וחזיוני תהו אשר יברא להם דמיונם משחית לחבל, עד כי יכשלו ויפלו שדוך התהו. זאת היתה ראשית חטאת להאמלעט כי חפץ להיות צדיק הרבה ולבקש חשבונות רבים במשטרי העולם אשר לא לבן אדם בוא עד תכליתם. והמחלה הזאת מחלה נושנה היא מדור דור, אשר תמצא קן לה בלב מבקשי חשבון ותתעם בתהו ולא דרך החיים, אשר על כן לא נמלא שחוק פינו בראותנו מעשי האמלעט בעל מעשי משגע, ולא נקצוף עליו בעשותו הרעה במו על זדון ובליעל, כי אם נגיד לו ודבריו ירדו כחצים ללבנו ויעוררו בקרבנו עצבת בזכרנו כי כל בני האדם כמהו ישגו ברב או במעט, כל בני האדם יריבו את יוצרם ומשטרי אשר שם בארץ ולא בחכמה, רק האיש אשר עמל החיים יגענו ולא יתן לו מנוחה ללכת כל היום אחרי רעיון לבו היא ינצל מהפח הזה והיותר לא יראו את אשר לפניהם בעת אשר עיניהם למרחוק תצפינה.

— שחת חנף

אחת היא על כן אמרתי מחלת האמלעט היא מחלת לב כל בני האדם, ושגנותיו המה שגגות כל אלה אשר רק המחשבה תצנפם צנפה ומעשה זר למו, המה יתרחקו לאט לאט מהתבל מקום המעשה וירדו במצולות המחשבה והדמיון אשר בלעדי מעשה המה הבל, רעות רוח וענין רע לענות נפשם, ועל כן יקוצו בחיים אחרי אשר החיים המה המעשים והמעשים כמו זר נחשבו להם...

– אבל הן בכל אלה לא ישוה פויסט אליו, הן פויסט לא ידע דרכי התבל ולא שעה אליהם ורק בספריו שם עיניו ועצבת לא דכאה רוחו בתחלה וידרוש שנים הרבה חכמה לרב, ואם כן לא דרך אחד היה לשניהם ולא נסבה אחת נתנה בלבם החפץ לשים קץ לחייהם. –

– הסבה אשר הילידה את החפץ בלב שניהם לשים קץ לחייהם אחת היא; הנסבה הזאת היא כי על שניהם היו החיים למשא, יען כי שניהם נזורו אחור מדרכי יתר בני האדם, אך מקור הסבה לא אחד הוא לשניהם, האחד מאס בחייו מרוב שבע, והשני קצה בהם מעני ומחסור ועל כן נפרדו גם במעשיהם ומחשבותיהם בבקשם את המות.

רוב טובה כרוב רעה ישימו חתחתים על דרכי החיים וירפו את ידי האדם לבל יבקש עמל ועבודה וימאס בחיים. אולם רבה וגדולה רעת רוב הטובה מרעת רוב הרעה; אחרי כי רק המעשים המה החיים ורק החפץ יוליד המעשים לכן רק אז ידע האדם חיים וישמח בהם רק כאשר לבו יחפוץ וידיו תמצאנה את אשר יבקש ורוחו יוסיף לבקש למצוא את אשר לא מצא עוד, אך כאשר יגיע איש עד מרום קץ כל תאותיו וחשקי לבו הלא אז ימות רגש החפץ בקרבו ויחדל מעשות ויתמו חייו – חיי כל האדם, כי גם אם יחיה יהיו עליו חייו למשא ולא ישמח בהם, ואם כן רוב הטובה אשר תנתן לאדם ותתן לו כל מאויי לבו היא היא מות חייו; לא כן רוב רעה, עני ומחסיר ופגע כי יבואו כתמם וישלחו כל חצי מכאוביהם ללב איש, אף כי גם המה ישימו אסורים על

ידיו וכבלים ברגליו לבל יצא לפעולתו כחפץ לבו וגם כח החפץ יחלה ויחליש אחרי אשר נסה כפעם בפעם להוציאו לפעולת ידים ולא הצליח ויחדל מחשק והפץ וימאס בחיים; בכל זאת טוב חלקו מחלק האיש אשר כל טוב התבל יצא מאפו ויהי לו לזרא, כי בלבו עוד יהיה החפץ אשר ימות רק במלאת ספקו והיא גם בעת אשר לא יעצור כח להוליד מעשים יען כי פגעי התבל יקומו לשטן לו, גם אז לא יחדל מעשות פרי כי יוליד תקוה, היא מעשה בדמיון, והיא תעודדנו לרגעים גם בעת אשר ידבא לעפר, וביד רגע אחד לפחת בקרבו חיים חדשים, כי אך יאיר המקרה רגע קטן פניו אליו ויתן לו מעט מחפצו או יתעודד וישיב לבקש חיים, וגם אם זיק תקותו האחרון ידעך ואין לו עוד כל תקוה לשוב ולראות טוב בתבל הזאת, גם אז לא יחדל מקות לימים טובים מאלה, לחיי עד במקום אשר שם לא נכר עשיר לפני דל.

שני ההפכים האלה נראה בהאמלעט ופייבוש: האמלעט מאס בחיים מרוב שבע וטובה, הוא נולד על ברכי מלך וכל אשר שאלו עיניו לא אצל ממנו, כל חמדות החיים ותענוגי התבל ראה שבע, גם מכוס האהבה שתה לרויה, אהיבתו לא מנעה מחפצו, ומה נותר לו עוד בתבל? לבו היה ריק מכל חפץ וחשק ויאמין כי כמהו כן המה כל מתי חלד ובשברון מתנים קרא: אך הבל ריק סבל ומשא בעיני עמל התבל! אולם לוא חסר לו לחמו או צעקו עולליו ללחם ויצא לפעלו מאור בקר עד הערב, או לוא כרע ברך לפני אפעליא והיא הדפה אותו בגאוה לאמר: מצאתי איש טוב ממך! או לולא קרבו דודו באהבה כאהוב אב את בנו למען תדע כל התבל כי אין קרוב למלוכה ממנו; לוא באלה קרוהו כי אז שכח את התבל ולא התבונן בה היטיב אם ריקה היא או אין, כי אם לנפשו דאג והרבה עמל למצוא חפצו, ובלי כל ספק ששׂ בחלקו לוא מצאהו ברב עמל. אך אחרי אשר כבר שתה מצה מכוס החיים לרויה ולא נשאר לו עוד כל חפץ ותקוה לבו;

גפל שדוד בידי העצבון וימאס את החיים והשמחים בהם וילך אחרי דמיון מתעה ויהבל לבקש מסתרים מפי מת קם מקבר ויהי עדי אובד, כי מאס בחיים ויפחד מהמות. הרעיון פן ישיב הרוח לגויה אחרי מותה נתן חתית בלבו וירפה ידיו מבצע חפצו, כי איך יחיש מפלט לו אל המות מבלי אשר ידע אם לא ישוב ויראנו באור החיים? ומפני זכרון החיים הלא נחת היא יבקש בכל עז להמלט ממנו. מצוקת לבבו במלחמה האיומה אשר התלקחה בקרבו אם להיות או לחדל הנה נשמע מפיו בדברו לנפשו, הדברים האלה יגלו לנו מכאובי לב האמלל הזה אשר מאס בחיים ויפחד מהמות:

לִהְיוֹת אוֹ לַחְדֹּל, זֹאת אֲבַקֵּשׁ לָדַעַת,
מַה־טּוֹב וְיָפֶה לָרוּחַ, אִם לָשֵׂאת וְלִסְבּוֹל
חִצִּים מֵאַשְׁפּוֹת הַמִּקְרֶה הָאַכְזָר
אוֹ אֱזוֹר כֹּחַ לְהִלָּחֵם בְּיַם הַתְּלָאוֹת,
וְלִשְׁבּוֹר רֶגַע עָלָיו חֹק? — לָמוּת — לִישֹׁן —
וַחֲדוֹל לְעוֹלָם. וְקַוּוֹת: הַשֵּׁנָה תְּרַפֵּא
כָּל מַכְאוֹב לֵב, אַלְפֵי מַכּוֹת הָעֵת
נַחֲלַת כָּל בָּשָׂר, הֵן אֲשֶׁר נַעֲלֶה הוּא
הֵפֶץ לְכָל לֵב לְבַקְשֶׁנּוּ! לָמוּת; — לִישֹׁן — — —
לִישֹׁן! וְאוּלַי גַּם לַחֲלוֹם: הִנֵּה הַפַּח!
הַחֶזְיוֹנוֹת שֶׁתָּבִיא שְׁנַת הַמָּוֶת,
אַחֲרֵי צֵאתֵנוּ מִתֵּבֵל הַהֶבֶל,
הֵמָּה יָשִׂימוּ עֲבוֹתִים עַל יָדֵינוּ.
מֵהֶם תֵּצֵא הַיִּרְאָה לְהַרְגִּיז רוּחַ
וְתַאֲרִיךְ נַפְשֵׁנוּ לִחְיוֹת לַבֶּהָלָה.
הֵן מִי זֶה סָבַל מַכּוֹת הַמִּקְרֶה וְלַעֲגוֹ,

וְרֹעַ עָרִיצִים, לַעַג הַשַּׁאֲנַנִּים,
מַכְאוֹב־נֶפֶשׁ אוֹהֶבֶת וְלֹא נֶאֱהֶבֶת,
אִי־מִשְׁפָּט, גְּאוּת שׁוֹפְטִים אַבִּירֵי לֵב,
מַכּוֹת לְהֹוֵי הַיֹּשֶׁר מִידֵי עַזָּה,
לוּ מָצְאָה יָדוֹ לָשִׂים קֵץ לְכָל אֵלֶּה
בְּלַהַב חֲנִית? מִי זֶה כָּפַף רֹאשׁוֹ לָשֵׂאת
עֹל תְּלָאוֹת אֵלֶּה, יֵאָנַח, יָשׁוּחַ,
יִדְכָּא לֶעָפָר וְנַפְשׁוֹ תָּקוּץ בְּחַיָּיו,
לוּלֵא הַפַּחַד מֵהַבָּא אַחֲרֵי מוֹת —
הַמָּגוֹר כִּמָּגוֹר לֹא רָאֲתָה עֵין אִישׁ,
מֵאֶרֶץ לֹא שָׁב מִמֶּנָּה עֹבֵר אֹרַח
הוּא יְרַפֶּה הָרוּחַ וַיַּתְעֶה הַחֵפֶץ
וִילַמְּדֵנוּ לָשֵׂאת בְּעֹל הַתְּלָאוֹת
מִבַּקֵּשׁ מִפְלָט בְּמָקוֹם לֹא נֵדָעָה.
כֹּה יַעֲשׂוּנוּ כִלְיוֹתֵנוּ לְמוּגֵי לֵב,
פְּנֵי הַחֵפֶץ יוּעֲמוּ מֵעֲנַן הָרַעְיוֹן
וְעֶשְׁתֹּנוֹת טְהוֹרִים וְטוֹבִים יֹאבְדוּ דֶרֶךְ:
בְּטֶרֶם יֵצְאוּ לְפֹעַל מֵרֹב בַּקֵּשׁ חֶשְׁבּוֹן.

הנה זה היא פרי רב הנֹבע! את זאת ראה געטהע ויבן ויאמר לעשות כמעשהו, אך לא לאיש כביר כח הלב כמהו רק ללכת בעקבות ההולכים לפניו, כי אם לברוא חדשות. יד העצבון מרב השבע הראנו שעקספיר ויבוא להראיתנו את העצבון מעבר השני; העצבון אשר יבוא בלב האדם מרב מחסור אשר אכף עליו אכפו לעזוב כל חפץ אחרי כי אזלת ידו מהשיגני ולמאס בחיים, איש כזה אף כי גם הוא יבכה

ויתנה צרותיו, בכל זאת לא יעזבנו כח לבו, כי התקוה בעזרתי, התקוה תעודדהו לחיות עוד כי לא החיים הה׳ עליו למישא רק חייו המרים, כי לא מצאה ידו לחיות ככל האדם הלא אז שמח גם היא בחייו, וגם אם אבדה תקותו לראות עוד בחיים נעימים, גם אז כח בלבו לשים קץ להם ולא יפחד מהמות, כי מה יעשה לו? אם ישים קץ לכל רגש חפץ ורעיון הלא אז יסתר עמלו מנגד עיניו, ואם יתן לו חיים חדשים הן תקוה נשקפה לו כי המה יהיו טובים מאלה אשר נצל מהם, איש כזה היא פויסט! איש אשר מנער גרסה נפשו לתאוה לבוא עד מרומי גבעת הדעת וידרוש ויבקש ספוני טמוני הבריאה ובחיתה, יוצרה ומנהיגה, וידמה בלבו להיות כאלה יודע הכל ברב חכמתו, אכן בראותו כי כלה כחו להבל, כי בידו אך לדרוש את החכמה והיא רחוקה ממנו, ובמקום אשר דמה למצוא פניני הדעת שם מצא תולעי - גשמים תחתיהם ואת החיים ומנעמיהם השליך אחרי גוו למען האור המתעה הזה, אז נשבר לבו בקרבו ויצר לו על ימי הנער אשר בלה באפס חפץ החיים ואי מעשה ויאמר לרדוף ולהשיג את החיים ומנעמיהם, אך גם המה רחקו ממנו, כבר העביר המועד ואפסה עוד גם כל תקוה לראות עוד חיים ככל האדם, אז יקים רגע שאון בלבו ויקוט בפניו על אשר כבר עשה ואין להשיב ויגמר אמר לשים קץ לחייו אלה אשר ברחו כצל מבלי אשר ראה באורם. אך שאת המות לא נפלה עליו בראותו אתו פנים אל פנים, מראה הצנצנת המלאה סם המות לא הרך לבו, כי לששון לב היה לו בזכרו כי עוד מעט ויצא להפשי ממאסר הגויה ונשמתו באור חיים חדשים תראה. וכאשר נשמע מפי האמלעט אך פחד ומרך לב פן לא יצלח בידו להשיג הקץ, אשר אליו תאות נפשי, כי אולי יהלום עוד ויחזה חזיוני ליל גם אחרי המות, כן נשמע להפך מפי פויסט כי לבו ירון ישמח ואמץ ותקוה בו כי הקץ אשר ישים לחייו אלה לא יהיה הקץ לחיים הבאים ובהם יסמך ויבטח וידיו לא תרפינה,

ובנשאי עיניו אל הצנצנת אשר ממנה יחפוץ לקחת סם המות
יריע כגבור מתרונן מיין לנגדה ויקרא:

שָׁלוֹם לָךְ אֶקְרָא צִנְצֶנֶת חֶמְדַּת עֵינַיִם
שֶׁאוֹתָךְ לָקַחַת בְּרֶגֶשׁ אֶשְׁלַח יָדַיִם.
חָכְמַת גֶּבֶר בְּתוֹכֵךְ אֶחֱזֶה וְכֹחַ הַדֵּעָה
אַתְּ הָרַת שְׁנַת עוֹלָמִים שְׁנַת מְנוּחָה וּמַרְגֵּעָה,
אַתְּ בְּנִבְחָרֵי סַמֵּי־מָוֶת הַנִּבְחָר אוֹצֶרֶת
לַמְּרַקֵּחַ שִׁקּוּיֵךְ הֱיִי נָא כּוֹס מְשַׁכֶּרֶת!
אֶרְאֵךְ וְכָל עַצְּבוֹתַי יַחַד כָּעָב תְּעוּפֶנָה
אֶקָּחֵךְ וְכַנְפֵי הַאֲוָתִי רֶגַע תִּרְפֶּינָה.
גַּדֵּי הַמַּחֲשָׁבָה רֹאשָׁם יָשֹׁחוּ לַאַט לְאַט,
עַל גַּדֵּי יַם אֵין־קֵץ אֶנָּשֵׂא בְּכֹחַ עוֹד־מְעַט,
מַרְאֵהוּ כְּרְאִי־מְלֻטָּשׁ לְמוּלִי יָפִיק זֹהַר
וּבֹקֶר הַיּוֹם הַבָּא יַרְאֵנִי עוֹלְמֵי טֹהַר.
מֶרְכֶּבֶת אֵשׁ הוֹאָה עַל כַּנְפֵי רוּחַ אֱלוֹהַּ
עָדַי תָּבוֹא. לִבִּי נָכוֹן אֶסַּק לְגָבוֹהַּ
לַעֲבוֹר בְּדֶרֶךְ חֲדָשָׁה לִמְרוֹמֵי מְעוֹנֵי עֲרָבוֹת
שֶׁשָּׁם אַךְ שַׁלְוָה וָנַחַת, בֹּקֶר לֹא עָבוֹת.

....

....

עֵת לַעֲשׂוֹת: לְהַרְאוֹת לַכֹּל בְּאֹמֶץ הַלֵּב וְאוֹנוֹ
כִּי גָדוֹל כֹּחַ לֵב־אִישׁ כְּגֹדֶל אֵל בִּמְעוֹנוֹ,
לִבְלִי חַת מַחֲשֶׁבֶת תָּפְתֶּה פִּיהָ פּוֹעֶרֶת
מִשְּׁאֵתָהּ יָגוּר דִּמְיוֹן, בָּהּ אֵימָה שׁוֹרֶרֶת,
לְהִין לְמַעְבָּר הַזֶּה, מֵעֵבֶר לְמִשְׁכַּן צַלְמָוֶת

פִּי־צָר, סְבִיבוֹ יָקְדוּ מוֹקְדֵי מְדוּרַת הַמָּוֶת,
כַּהוֹלֵךְ בֶּחָלִיל שָׁמָּה אֵלֵכָה בְּלִי רְעָדָה
גַּם אִם בַּתֹּהוּ אֶעֱלֶה לֹא עוֹד אֶחֱרָדָה!

צרה, יגון, מרך לב ופחד נשמע מפי האמלעט בזכרו את המות אחרי כי אין עוד בטחון בלבו, ותקוה וחפץ ואמץ לב נשמע מפי פויסט. יען מה? יען כי מלב האמלעט נשבה כל חפץ ובמה יבטח ואל מה יקוה? ובלב פויסט היתה התקוה והחפץ לא מת, ועל כן ישא עיניו אל החיים הבאים בכל לב ונפש, ובעת אשר אך זה כל פחד האמלעט פן לא ישוב לתהו ואפס, הנה ידבר פויסט בבטחה וגם אם בתהו אעלה לא עוד אחרדה. הוא לא בקש לשוב לאפס אך גם לא ירא ממנו. אבל גם הוא לא בצע מזמתו לא מפחד כי אם מתקוה, כי רגע התעוררה בלבו האמונה ביוצר ובורא המשנה פני כל ומחיה מתים ונותן נשמה גם לעצמות יבשות; זכרונות ימי הנער עלו על לבו עת אשר אש האמונה לא נדעכה עוד בלבו מעשן המחשבה, עת שר בבטחה שירי קדש המבשרים ישועה ונחמה לאיש אשר נשא וסבל יסורים מידי האל אשר ייסרנו ויבחננו למען יצא ככסף מזוקק, ואם גם עתה רפה כח האמונה בלבו ולא תעצור עוד כח להשיב לו ששון ישע תחת תענוגי התבל אשר שלח מידו, בכל זאת די כח היו בהזכרונות לפחת רוח חדש בקרבו, רוח חיים לבקש לחיות ולקות לימים טובים. אך מאשר כי האמונה לא עצרה כח לנחמו מיגונו ולא עליה כונן עמודי תקותו לכן שלח ידו לאחוז בעץ החיים באשר תמצא ידו מבלי חת מכל עון ואשמה, כי מבלי עון מרמה וכזב הן לא יצלח בידי איש כמהו, אשר עליו אבד כלח בחסר ואי־דעת דרכי בני האדם, למצוא ארחות חיים, לכן תחש על מרמה רגלו. ולמען חדש כנשר נעוריו נתן ידו אל השטן אשר פתח לו אוצרות חשך וישנה פניו ובעזרתו מצאה ידו ללכוד נערה תמימה בפח מזמתו וישב לחיות חיי בליעל עדי היה עדי

אובד. מכל אלה הלא נראה עין בעין כי האמלעט הוליד את פויסט, אך הבן נפרד בדרכיו מעל האב יען כי לא כמחשבותיו מחשבותיו; להאמלעט היה צר בצרת התבל ופויסט רק לנפשו דאג ויקנא בתבל, ועל כן נפרד גם במעשיו אף כי בראשיתו כמהו חשב לעשות. האמלעט מאס בחייו והוא מאס בחיין, אך האמלעט עשה זאת מרב טובה, כי כל המדות התבל היו לו לזרא ידע כי הכל הבל, והוא מאס בחיים יען כי לא כחפצו היו, לכן פני איש דרכו, האמלעט בקש מות אשר יהיה קץ החיים, ופויסט בקש מות אשר יהיה כמעבר חיים חדשים. האמלעט לא בצע מימיו מפחד, והוא לא הפיק ימיו מתקוה, ועל כן הרחק האמלעט מבני האדם והתנכר לכל יראה חיים והוא בקש שאין עליהם. האמלעט הלך אחרי עצת המת ובקברות התהלך לשוח את גלגלת מת ופויסט נתן ידו אל השטן וילך אחריו, אל השטן אשר בידו היה תענוגי החיים ואם גם רק למראה עינים. האמלעט זר מתאותיו ויעזוב גם אהבתו אשר בו היו כל הגיוני לבה וששון חיה, ופויסט משך ברשתו אהבה למען התענג. אך כאשר שני בראשית סרים מני דרכי התבל כן שנו באחריתם, כי סרו מהדרך הטוב וירעו בכל מעשיהם וירידו לשחת נפשות נקיות ואחרית שניהם הותה עדי אובד. והמה שניהם גם יחד יציגו לנגד עינינו ראי מלטש המראה לנו דרכי כל בני האדם ותעתועיהם מעבר מזה ומעבר מזה. כל בני האדם אשר לא ישמחו בחלקם מרב טובה או מרב עני ומלחמותיהם את הפגעים יצרו לכם מימי עולם עד דור אחרון. ויען כי נראה עין בעין כי גאטהע מלא את אשר חסר בשעקספיר ויראנו את מלחמת האדם מהעבר השני לכן אגזר אומר כי בדרכי שעקספיר בחר ללכת במפעלו ובחלק שני מהאמלעט יראה פויסט בעיני, כי היא השלים את המפעל הגדול הזה ולא נפל הוא ממנו! יען כי פנים חדשים לו, והוא יראנו כח לב החוזה אשר השקיף וירא ללב אנוש פנימה, את המלחמה אשר תתלקח במשכיות הלב עת אשר תמצא בו התאוה (לא

האהבה׃ קן לה. ומשני היצורים האלה תצא לנו התורה הנאמנה, התורה אשר כבר נשמעה: אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר, ואם את התורה הזאת יחיק איש על לוח לבבו אז ילך בטח ולא ישגה. —

— את אשר בלבבי לא אכחד — קרא דוד ברגש — כי פקחת עיני לראות את אשר לא פללתי; אמנם לבי לא יתנני לתת למשפטך צדק באמרך כי שני אלה גדולי חכמי הלב, הענקים בחכמי עמיהם, לקחו גם שניהם יחד יסוד מוסד לחזיונותיהם מדברי הקהלת, האם קצרה בינתם מהוליד עשתנות חדשים כי אכף עליהם ללכת לשאוב מבאר אשר כבר חדלו מימיו. —

— אם אמנם לא אמרתי לך כי שניהם שאבו מדברי הקהלת, רק זאת אמרתי כי התורה אשר תצא מדבריהם היא היא תורת הקהלת, בכל זאת אשיב לך על דבריך ואראך כי לא צדקת בדבריך באמרך כי כתבי הקדש המה באר אשר חדלו מימיו. לא זאת! מי הבאר הזה נזלו ויזלו עד עולם כמו מעין גנים טהורים להשביע נפש צחה צמא ורק עיני העורים אשר לא יראו את המעין המה לא ידעו כי ברכה בו וישלחו לשונם ללקק ממי בארות נשברים אשר באו בידם. ואם כי בתחלה לא עלה על לבי להראותך כי מבאר חפר ישראל דלו מימיהם, אך עתה אחרי אשר השמעת באזני דברים אשר לא כן ואתה ידעת כי תכלית שנאה אשנא כל משפט מעקל, לכן אפתח פי שנית ואראך לדעת כי אמנם כן הוא. בבר נשמעו הדברים האלה בין החיים, שתי המלחמות האלה הראו כבר חוזינו במחזות נאמנים, ובכתבי הקודש נשמע דברים במו האמלעט ופויסט יביעו אמריהם ויראונו שגגות האנשים בנפלם בפח העצבת אם מרב שבע או מרב עני. —

שתיק קל עבר על שפתי דוד בשמעו מענה שמעון אך לא השיב דבר. אולם שמעון אשר התבונן בו קרא: ומדוע זה תשחק? התדמה בי גם הפעם אנסה לטהר לך את השרץ בק״ן טעמים? —

ואף לא אכחד כי כמו זר יחשב לי לשמוע מפיך דברים כאלה, הן איש ידע משפט אתה ואיך תשגה לשמור ארח אשר בו ידרכו כל בני ישראל בלי דעת, כי כן דרך כלם, על כל דבר חכמה כקטן כגדול אשר ישמעו ימהרו ויחליטו: הלא היא בספרתנו! חכמינו כבר דברו כאלה וכאלה רבות, וכן תעשה גם אתה מבלי זכור מה רחקו דרכי החכמים בימינו מדרכי חכמי קדם אשר כעוללים היו ולא ראו עוד אור הדעת. אות הוא כי לא על נקלה ישליך איש תורת ימי נעוריו אחרי גוו, גם אם יבוא בשנים וידע כי היא הבל. —

אמנם איך תאריך לשון ותקרא שגיאה והבל לתורה בטרם עוד עמדה לך חכמתך להראות כי במשפט תדבר ומי זה לידך יתקע כי לא אתך משוגתך תלין? —

— מי זה לידי יתקע? השכל הישר! הן מי זה ישית ידו על שניני אם ימאן אחד ממנו להודות כי ביום יורח השמש וירח בלילה? הלא בדברים כאלה ידע משפט כל איש אשר עינים לו. —

— הזאת חשבת למשפט אמרת אני אצדק? אבל שים אל לבך כי אם יפתחו היהודים אשר עלימו תלעג שפתותיהם עמך, אז גם המה יענו ויאמרו לך: כל איש אשר עינים לו יראה כי אך אמת בפינו ומה תשיב על הוכחתם? הן לא על דברתך נשען, כי תתן עדיך והצדיק דבריך ותרשיע משפט מנגדיך. —

— אילם הן לא אני לבדי, כי אם כל שומע דבריהם ישחק להם, כל העמים וכל היודעים דעת מקרב אחינו כלם ילעגו להם ויניעו אחריהם ראש בשמעם דברי הבל אלה יוצאים מפיהם, הלא כל אלה עדים נאמנים המה כי צדקתי. —

— ומי זה ישפט ביניהם למי הצדקה? אם להמלעיגים או לאלה אשר ילעיגו להם? הן לכל איש הצדקה להוציא משפט כהעולה על רוחו, ורק כאשר יבוא רעהו וחקרו יראה ברור לכל במשפט צדק כי שקר בימינו, רק אז לו

הצדקה ללעיג לו, אך בטרם יעשה בזאת הן אך כסיל או לץ יאמר למלעיג ולא במשפט, ואם במשפט תעשה זאת השמיעני משפטך. —

הלא השמעתיך משפטי, כי בדורות הראשנים היו עוד כיונקים שדי אמם, אשר עוד לא ידעו דרכי התבל ורק עתה בדורות האחרונים, ימי זקנה לבני האדם, באה דעת בלבם, אשר על כן ישכילו היום גם במלאכת מחשבת וחרושת מעשה, אשר לא חלמו להם אבותינו. ועוד זאת כי רק בני ישראל יעשו כזאת, בני ישראל אשר ישימו כל כבודם בדורות ראשונים וכל חכמתם ישאבו להם מבאר חפרו זקניהם, המה בקנאם קנאתם בעמים אשר יגלו ספוני טמוני החכמה בבקר בבקר וידם אולת מהתהרות בהם ולעשות כמיהם, לכן יקחו מכל הבא בידם בלי כל עמל ויאמרו לנו היא, על כל אשר יראו וישמעו יאמרו: ירושת פלטה היא לנו מאבותינו ואין כל חדש תחת השמש. דמוּנם בעיני כעבדים כבית אצילים אשר ינסו ללבוש בגדי אדוניהם להתפאר לעיני רעיהם עבדים כמהם, וכאשר ישובו אדוניהם הביתה ייסרום על גאונם, או ילעיגו לאולתם. הן המעשה הזה עד נאמן הוא ויעיד מה גדול מחסור העם הזה בדעת, עד כי אכף עליו להתפאר תמיד בכלי תפארת לא לו, ומהחכם המורה לנבוכים דרך עד הכסיל התובק התגור בבית המדרש כלם יחד בדרך אחד ילכו; החכמים יבקשו למצוא כל דבר חכמה וכל דעת ורעיון, אשר יצאו מפי חכמי העמים ואשר מצאו חן בעיניהם, בתורה ובתלמוד, עד כי גם כל סוד מלאכת מחשבת וחרושת מעשה אשר גלו הימים האחרונים יחשבו למצוא ברמז או בסוד בדברי חכמיהם הקדמונים; כן יעשו החכמים אשר יחקרו למצוא שרש דבר. ויתר העם יקח מכל הבא בידו ויתפאר בו כמו נחלת אבותיו היא לו, וכל העמים חתרו בחשך ביתו לגניב את כלי תפארתו ממנו. כל החכמים גנבים המה בעיניהם וחכמתם גנובה היא אתם! ואנחנו הלא נדע כי האיש הקורא מלא אחרי כל עיבר: גנב

אתה! כי היא גנב או משוגע. ולא רק לדברי חכמה ודעת יעשו זאת כי אם גם לחכמים ואנשי השם יקראו בשם ישראל ויאמרו אחינו המה. ולא אוכל התאפק משחוק בזכרי כי פעם אחת בעמדי ברחוב היהודים לפני בית התפלה החדש בחבר אנשים ואספר להם את אשר קריתי מעל מכתבי העת מעשי מרצח נודע אשר פלאות עשה בכח ידו ומזמתו הרבה, והנה פתאום לפתע נגש אלינו יששכר המלמד ובשמעו אחרית דברי „שמו נודע בכל הארץ כי אין כמהו למזמה וכח לב" אז קרא בבטחה כמו ידע את האיש פנים אל פנים: ומדוע זה תתפלאו? הלא מאחינו הוא! —

— אבל הן לא תדע במי נדברנו — עניתיו כי בקשתי הכלימו על אולתו אשר הפתו לענות דבר בטרם שמע — הן ספרתי תהלות הכלב אשר לשר העיר ובכבודו תתימר לאמר: אחי הוא! — לדברי לא שחקו העומדים כי אם קצפו עלי קצף גדול ויאמרו כי אנבל שם ישראל. הנה כן דרך האנשים האלה, ועתה העוד תשאלני אותות כי צדקתי בדברי? —

— אותות לא אשאלך עוד אחרי כי השמעתני משפטך רק אראך לדעת כי משפט שוא שמת לך לקו; הן לא בכברה אחת תניע הכם וכסיל, את המורה לנבוכים יחד עם יששכר המלמד, ואם אמנם לא אכחד כי לא רק יששכר המלמד כי אם רבים גם מחכמי ישראל כמהו שגו להתימר בכבוד הכמת כלב אשר לא על משפחתם יקרא בנהלתו, ועל כל דבר הבל אשר כחכמה נחשב בעיני דורם מהרו לפרש כנפיהם עליו, אך בכל זאת לא כלם שגו, כי אמנם יש ויש הרבה מאד אשר לקחו חכמי הדור הזה וגם הדורות הראשונים מעל ספרי חכמי ישראל מבלי הזכיר שמם בדעת או מבלי משים, ואת אשר אמרת כי לב הדורות הראשונים היה צפון משכל בזה שגית הרבה מאד, אם אמנם אודה כי בפעל כפים ובחרושת מעשה השכילו בני הדור הזה הרבה יתר מאבותיהם, כי המחסור הכביד עליהם אכפו לברוא חדשות ולעשות להם כלי מעשה למען מהר מעשיהם את אשר לא שערו הקדמונים יען

כי לא היה להם חפץ בהם, כי גם בלעדם מצאו כן להם
לחייהם ומחיתם. אמנם בדעות הרעיונית העמיקו הקדמונים
הרבה יתר מחכמי הדורות האלה, במחשבות הקדמונים
ודבריהם נראה עמק כעמק ים, יען כי במקוה מים היתה
חכמתם אשר לא להתפשט לרחב כי אם להפיר בעמק גברי
גליה חיל, ועתה תכסה הדעת את פני הארץ, אך היא
רק תכסה אותה במכסה דק מאד, ואף כי בהרגשות, בהן
נראה אמן וכח רק בבני דורות קדומים, לא כן עתה אשר
כעב קל תבאנה הרגשות ותעבורנה כטל משכים הולך. במה
נחשבו רגשות החוזים והמשוררים בימינו מול רגשות נביאי
חוזינו הלא אך כמין עובר הנה מול הררי עד, ואת יראה
כל איש אשר לב רגש לו. וגם בזאת לא צדקת באמרך כי
רק בני ישראל יגדילו במו פיהם על חכמת חכמיהם, כי כל
העמים וכל איש ואיש יעשה זאת. כאשר ירומם איש איש את
נפשו על רעיו באהבתו את נפשו כן ירים איש איש את עמו
על יתר העמים באהבתו את עמו יאחרי אשר בכבודו לו
כבוד, ומה גם אלה העמים אשר בשפל ישבו יבאל נחשבו
בעיני העמים אשר ידם רוממה וגם את הכבוד הראוי להנתן
להם יגרעו מהם. ומי עם בזוי בעיני העמים כעם ישראל,
אשר על רגשותיו והרכיו וחכמתו ותורתו ילעיגו בזדון לב?
אשר על כן יאמוץ הוא שארית כחו להתנשא. ואם בו העון
אם יגולו כל חמודותיו ונחלות אבותיו מידו בזרוע רמה והוא
יריע על חומסי כבודו? הן את תורתו בזו וישנו פניה
וישביתוה מטהרה, את אמונתו לקחו וישיתוה תאוה, בחכמת
חכמיו שלחו יד ולו יאמרו: עם אין תורה וחכמה ואמונה בו,
ואם יקרהו עון על כי ילחם בעד כבודו אשר היה לבו? או
האם נשים אשם נפשו על כי נמצאו בו נערים חסרי לב אשר
כל אלה לא ידעו ועיניהם טחו מראות והתבונן לחקר דורות
עולמים ולבם טפש כחלב מהבין חכמת אבותיהם, אם גם המה
יספחו על איבי עמם ובלעגם גם להם לעג? אמנם כל צופה
יודע לדברי הימים היא לא יבוש ולא יחת מהשמיע קבל עם,

כי עשתונות נעלים ונשגבים כבר נמצאו בדברי אבותיהם והכמי העמים היו אותם מערמות השכחה ויתגום לפני אחיהם כמו היום ילדים, ורואיהם לא יכירום כי לא ידעו הבאר ממנו נקרו. וגם לרבים מאלה אשר יד להם בדברי החכמים הקדמונים יראו כמו חדשים מקרוב באו, יען כי חכמת לב הקדמונים היתה אתם להשמיע רגשותיהם בניב נשגב ונעלה, לכן אם יקח איש דבר מדבריהם וישמיע לבני הדור הזה אשר יאהבו לענג הרבה וירבו אמרים למען תת יפי לרעיון אשר ישמיעו, לא יכירהו איש כי שיבה חופפת עליו. —

— ואם כן תגזר אמר גם אתה ככל המאמינים כי כל החכמות והדעות היו כבר צרורות בדברי התורה. —

— זאת לא אמרתי, רק זאת חשבתי למשפט, כי הרבה מאד לקחו מהם, ימה גם בדת ואמונה אשר הטוב לקחו רק מתורתנו והיותר יחשב בעיני כדברי רוח, נקח נא בידינו את ספרי מיסדי הדתות ונראה אם לא כן היא, כי אין בהם כל דעה חדשה וטובה לבד מאשר לקחו מתורתנו. —

— פלאים נפלאתי! — קרא דוד בתמהון — הן אתה הוא אשר הורית בכל עת, כי איש לרעהו ישוה בכל ואין לאיש אי לעם כל צדקה להתנשא על רעהו, ואיך נהפכת היום פתאום לאיש אחר ותשמיע משפט כמשפט כל אלה המחוקקים הקהי אין אשר בעברת זדון יוציאו לשרפה כל איש אשר ימאן להאמין באמונתם? —

— אני לא נהפכתי לאיש אחר ומדברי לא אשוב כי חלילה לעם אחד להתנשא על רעהו. —

— הלא תהפוכות תדבר, אם גזרת אמר כי רק לתורת ישראל עוז ותעצומות הלא הצדקה להם להתנשא על כל יתר העמים. —

— אכן שופט נאמן הנך! — קרא שמעון בשחוק — הן אם אשמיעך כי לראובן עשר ונחלה הרבה יתר מאשר לשמעון האם תגזר אמר ותחליט בשמעך דברי כי לראובן הצדקה להתנשא על שמעון? ישמח ראובן בעשרו וישמעון

בחלקו מבלי אשר יצירו או יקנאו איש באחיו. —

— אמנם הן זה דרך כל בני האדם; העשיר יגדיל עקב על העני ממני, והעני יקנא באיש אוצרות, ואם תשמיע בקהל כי יתרון לתורת ישראל על תורת יתר העמים, ואם יאמינו לדבריך הלא אז ירימו ראש בגאון ויחשבו כי אין מי ישוה להם, כאשר כן עשו העמים בימי הרעה בעת אשר בידם היה הכח ובלבם החפץ לדכא בני אמונה אחרת תחת רגליהם; והרעה הזאת יצאה ממקור האכזב, מהאמונה הנשחתה כי רק דתם מפי עליון יצאה ויתר הדתות על פי השטן תצאנה ותבואנה, ואשר על כן התעוררו חכמי הלב הישרים בלבותם להסיר את המחלה הזאת מקרב בני האדם וימשלו משל בשלשת הטבעות אשר איש לא הכיר את הטבעת הנאמנת מעל אחיותיה אשר כתמונתה בצלמה נעשו, לבל ירום לב עם אחד על רעהו, האף תפיר משפט חכמי הלב האלה ותאמר כי שקר בפיהם ולא בצדקת ויושר השמיעו דבריהם? לא ידידי, לא טוב הדבר אשר תדבר ולא ישר משפטך; הן אם בעמים, אשר ידם רוממה ולהם הכבוד והעז, נמצאו אנשים ישרים אשר בחמלתם על עם בזוי השפילו גאותם ויאמרו להתרועע אתו ולחשבהו כאחד מהם, ואנחנו מה? — אנחנו הנבזים נרים ראש בגאון ולא נתן יד לאלה הנותנים לנו יד באהבה ואחוה? —

— אבל הלא אתה תדבר דבר בשמי את אשר לא דברתי ולא עלה על לבי. גם אני אומר: יהי זכר החכמים הישרים האלה ברוך לעד, גם אני אשמיע בקהל כי שם לעסינג יוחק לזכרון על לוח לב כל איש ישראל, והחובה על כל איש להזכיר שמו ושם רעיו לבניו למען יראו, כי גם ישרים נמצאו בהעמים אשר רֻבּם רדפום בלי חנך ובלי חמלה, ואם גם אפיר משפטי בכל זאת אקרא מקרב לב כי לו הצדקה והישר, וגם אני כמהו השמעתי לוא הייתי תחתיו, אך רק למען עשות שלום בארץ. —

רק למען עשות שלום בארץ הרצת גם אתה משפט

כזה, אך מה השמעת לוא חפצת להוציא משפט אמת לאור עת כי נגשי אליך האחים ושלשת הטבעות בידיהם? —

— התזכיר עוד כל דברי המשל לכל משפטיו? — שאל שמעון פתאם.

— זכור אזכרנו ומי לא ידעהו? —

— ספר נא אותו לי כמו —

— לא אבין דבריך, הן תדעהו?

— ובכל זאת ספר נא אותו לי, הן מה ממך יהלוך? —

— אם זאת תחפוץ אעשה חפצך; לאב אשר לו היו שלשה בנים היתה טבעת יקרה ונושנה ומדור דור נפלה למורשה בידי הבן הברוך מבנים, כי לאיש אשר הטבעת לו נפלה הבל נתנו הנחלה והממשלה, אך בני האב ההוא היו כלם אהובים ונחמדים לו ולא נתנו לבו לְבַכֵּר את האחד על פני אחיו, גם פחד פחד פן יפיח מדנים בין האחים אם יעשה זאת, ועל כן יעצוהו כליותיו לתת את הטבעת על יד חרש אמן כי יעשה עוד שתי טבעות כתמונתה בצלמה, ובקרוב ימיו למות נתן ביד כל אחד מבניו טבעת אחת ויתברך כל איש בלבו כי לו תפיל הנחלה והממשלה לחבל; אך מה השתוממו בגשתם לנחול את הנחלה בראות איש ואיש כי גם ביד אחיו טבעת כטבעתו, אז פרץ ריב ביניהם כי איש ואיש אמר כי בידו הנאמנה, עד אשר הביאו דבריהם לפני השופטים והמה בראותם כי הטבעות אשה לרעותה תשוינה הרצו משפט כי יעשו שלום ביניהם ויקחו חלק כחלק בנחלה. הנה עשיתי רצונך וספרתי לך, ועתה השמיעני נא מה משפטך הנאמן אשר חרצת לולא בקשת לעשות שלום ביניהם כאשר אמרת. —

— לו חפצתי להשמיע משפט אמת מבלי שים לב אל השלום כי אז אמרתי: הטבעת אשר זקנה הופפת עליה אותה נבכר. — דוד החשה רגעים אחדים כי השתוים למשמע אזניו, ואחרי אשר חשב מחשבות ענה ואמר: אבל הן עין איש לא הכירה את האחת מפני רעותיה. —

– לוא התבוננו השופטים היטיב כי אז הכירוה, כי אמנם אין שתי טבעות שוות זו לזו בתכלית ורק בטביעות עין הדבר תלוי. יהיה איך שהיה, אנחנו הלא נדע את הטבעת הנושנה ומה לנו להרבות דברים? –

דוד ישב כמשתומם אחרי שמעו מענה רעו; כשמים חדשים וארץ חדשה נגלו לו ברגע ההוא. אם אמנם ידע מאז כי רבה חכמת שמעון ויכר כי רב ערכו מערכו, בכל זאת חשב בלבבו כי גם רוהו מלא חכמה ודעת בדברי הימים ולבו ידע משפט בני האדם, ואם גם ינצחנו שמעון בכל עת, בכל זאת לא ניפל היא ממנו בכח לב רק בְּעַצֶּ֣ת הַדָּבָר, ולא למען קחת לקח מפיו בקש נתיבות ביתו בימים האחרונים וישאף צלו, כי אם מחפצו להשביח זכרונותיו ולהסיר פחדו מלבו, על כן בקש חברתו בדעתו כי ברוח פיו יגרש כל רעיון זר מלבו, אך עתה הראה לדעת כי לא איש במהו היא שמעון, כי לא רק בכח לשונו כי אם גם בכח דעתו ומשפטו הוא מרום ונשא ממנו ויבוש כמעט על אשר העז פניו לדבר אליו בלעג, גם צר לו על הימים אשר התרחק מעליו ולא שמע דבריו המלאים להם חכמה.

להגות בחכמה תענוג הוא ככל תעניגי החיים ועוד יותר מהם, כי היא לא רק לעתים רחוקות ולרגעים תשמח נפש, כי אם כרבות איש למצוא בה ענג כן תוסיף להרותו. דוד אשר מימי נעיריו גֻּדַּל על ברכי הורים יודעי דעת ומורים נאמנים היו לו, גם בכשרון ולבב חכמה חֻנַּן מאת הטבע, אשר על כן היה למופת בדעתו לכל הנערים אשר כגילו, אך גם זאת היתה לו כי השליכנה מידו ככלי אין חפץ בו כאשר נטו אשוריו מני דרך טוב, כי לא בעמל נפשו מצא דעתו; לא כן שמעון אשר בלי עזרת הורים ומורים רדף להשיג את הדעת אהובת נפשו וברב עמל ועבודה מצא את אשר מצא וכל אשר ידע לו היה לא עמל אבותיו אשר הנחילוהו, לכן היתה הדעת קדושה ויקרה ואהובה בעיניו מכל חפצי החיים. בעיני דוד היתה הדעת כארושתו אשר ארשו הוריו למענו,

ובעיני שמעון כרעיה אהובה אשר לבו בחר בה ובאהבתה ישגה תמיד, אשר על כן הלך היה גם בעת אשר דרש חכמה רק בדרכי מוריו ולכל אשר אמרו טוב אי רע ענה גם היא אחריהם באמריהם ויחשב לו זאת לחכמה; ושמעון אשר מוריו היו ספריו לא דבק בדעת איש כי אם בדרכי לבי אחו ויבחר וימאס כחפצו, ועל כן נחשבו משפטיו בראשיתם כמו זר בעיני דוד ובאחריתם השתאה השתומם כי חדשות ונצורות נגלו לו את אשר לא פלל ולא חשב לשמוע. חזן המענה אשר ענהו על דבר הטבעות יצא כברק ויבוא ללבו פנימה, כל דבריו אשר שמע עד הנה אף כי ידע כי בחכמה ומשפט דבר אתם בכל זאת לא עצרו כח להביאו בתמהון, כי אמר כאלה וכאלה נשמע ונקרא מעל ספרי החכמים, אך בשמעו המענה בדבר הטבעות אף כי בו לא רבה החכמה ולא חזק המשפט בכל זאת השתומם רוחו בתיבי כמו רזי עולם ומצפוני החכמה נגלו לו ברגע קטן, אך מדוע היתה כזאת? הלא חידה היא! אמנם כן, ולכל חידה יש פתרון.

דרך כסל היא לבני האדם ומה גם לבני הדור הזה אשר יבקשו בכל מאמצי כחם לכסות את פני כל הארץ בדעת, כאשר יכסו פני ארץ צחיחה ברגבים ועשבות שדה עליהם, אשר תפרו משדה עשב למען שמח עין רואה, כן יעשו מפיצי הדעת בימינו; להפך ארץ צחיחה לגן עדנים דרוש עמל ועבודה רבה לחפור בעמק ולהסיר הקוצים והברקנים, לעזקה ולסקלה ולחפור תעלות ומעיני מים אשר ישקוה בעת רזון, ובעבודה רבה כזאת בחלה נפשם, על כן ימשכו ידם ממנה ודי להם אם תמצא ידם רק לשנות פניה לעין רואה, המה יביאו עשבות שדה ונטיעים מגודלים על אדמה נכריה ויכסו פניה ותֵרָאֶה רגע כגן אלהים, אך העשבים ייבשו ממעל ושרש הנטיעים יובש מתחת ובתוכם יתערבו החוחים וקוצים אשר אחזה להם בה מימי קדם ויהיו לערב רב והארץ תשוב ותהיה צחיחה כמקדם.

הדעת תכסה פני התבל יאדם עליה כיום וזה כל פרי

תורת העת הזאת; לא ברב חכמה ודעת יתימר איש כי אם בדעתו לשמר דרך אשר דרכו בו רוב בני האדם, וכמה וכמה חסרי לב ותבונה יעדו גאה וגאון בהשכלתם וימלאו שחק פיהם ולעג לשונם בראותם איש אשר לא ידע דבר חלקות ואשר מלבושיו לא במשפט נעשו על פי משפט חדש אשר הוציאו התַּיָּטים, מבלי שים לב גם אם לבו ראה הרבה חכמה ודעת, כי כל חפץ וכל ישעו לבם אך מראה עינים הוא, להתיצב על דרך התבל, ללכת לרוח העת זאת תחשב לחכמה, כמי רב כח לב ודעת דרושים לאיש למען ילבש מלביש כדרך הארץ ולמען תמהר לשונו לדבר חלקות באזני אשה יפה, ולהשביע נפשו מכל הבא אל פיו מבלי שים לב לחק ודת. ותהי כל מלאכת המשכילים האלה לא להרבות נטע כי אם לעקר נטוע ממקום אחד למען שימהו במקום אחר. להשות פני כל הארץ כל מגמת פניהם, ואם ירים ארז גבה קומה עד לשמים ראשו אז יניפו עליו הגרזן, כן יעשו לכל דעה ומחשבה; הגבוה ישפילו והשפלה יגביהו לבל ירום איש בגבהו על רעהו, מבלי הרבות מחשבות רבות אם בצדק ומשפט יעשו מעשיהם ואם יצליחו במפעלם או אין, כן המה עושים במעשי ידיהם וכן בהגיוני לבבם ומחשבותיהם ועשתנותיהם.

ימים רבים עברו על בני האדם אשר איש בשר אחיו אכלו בריב משפחות ולשונות ובחרב גאות האמונה והדת הרגו ולא חמלו, ועתה באה עת רצין לבני האדם, לעשות שלום איש לרעהו, להשיב חרב האמונה אל תערה, להשקיט ריב משפחות לבל תגדיל עקב משפחה אחת על רעותה, והיא אמנם חפץ נעלה ומחשבה יקרה. אך איכה יעשו כזאת? לא את החרב יסתירו ולא את הריב ישקיטו כי אם יטו ידם על האמונה ועל כבוד המשפחות לבלותם מעל פני האדמה, מבלי שים לב כי לא יצליחו, והנם כמושל אחד ממלכי הקדם אשר שני אנשים הקריבו אליו למשפט על דבר אחוזת נחלה, אך כח לבבו קצר ממציא משפט, לכן צוה לקחת את האחוזה מיד

שניהם לאוצר המלך למען ישבת הריב; כן המה עושים. אחרי כי האמונות וכביד המשפחות העירו קנאה וגאוה בלב בני האדם לכן ישלחו יד לשרש אחריהן, מבלי שים אל לב כי עוד מולידים רבים לקנאה וגאוה אשר לא יֻשרשו; יפי הפנים, ניב נעים, עשר וכח כל אלה יולידו קנאה וגאוה באמונה וכביד משפחות, האם גם אותם ישמידו מתחת השמים? אכן זאת היא חטאתם כי לא השכילו להסיר את התאות הרעות מלב בני האדם, כי לא התעוררו ללחום נגד הקנאה והגאוה, כי אם נגד היתדות אשר עליהן תלו אותן. ילחמו גם נגד לחם ומים אשר אם ימלא איש כרסו מהם עד אשר יצא מאפו יהפכו למרורת פתנים בקרבו, ישביתו את הברזל מהארץ יען כי ממנו יקחו לחצים וחרב, ויבערו את הזהב יען כי בו יטו בשחד לב השופטים, ככל דבר בתבל אשר הטוב והרע עצורים בקרבו מיום היעשותו, וביד האיש להוציא ממנו חפץ לבו אם טוב ואם רע, וכן היא באמונה וכן בכבוד וכן בכל דבר וכן גם ברגש ורעיון.

למען השפיל גאות הכהנים נגעי בני האדם אשר קראו חרב לה' תמיד ובשם האמונה כסו פני הארץ בדם חללים, למען שבור זרוע העריצים אשר למען מצוא הות נפשם הרבו חלל כדמן על פני חוצות, השמיע לעססינג את המשל הישן בשלשת הטבעות לבל ירום לבב איש על רעהו באמונתו וכח זרועו. ויהי המשל הזה כאבן חן בעיני כל הצעירים (בני היהודים, כי בני העמים בגאותם מאנו לתת לדבריו צדק) וכעמוד ברזל אשר לא ימיש ממקומו. וגם דוד אשר מימי נעיריו גדל בדרך ההשכלה כן חשב למשפט כי כל האמונות נשתוו וחלילה לאיש לאמר כי בספרי אמונתו ימצאו דברי חכמה, כי הלא אז ירים אמונתו על אמונת יתר העמים, ועל בן שחק ורגז בתחלה בשמעו דברי שמעון כי בספרי הקדש עצורים דעות ומחשבות נעלות; אך המענה אשר השיבו פקח עיניו לראות כי שגה בשגגה גדולה עד מאד, כי אמנם לא זאת היא תכלית רודפי השלום בין העמים להשפיל

כבוד אמונה אחת למען הרים את רעיתה, כי אם אף כי נתן יתרון לאחת על רעיתה, בכל זאת חלילה לנו להתפאר בה ולהתנשא על יתר בני האדם, וכאשר ניסר את איש עשיר על רום לבבי כן ניסר גם את המתגאה על רעיו בחכמת אבותיו. המענה הזה היה חדש בעיניו כי לא נסה לשמוע כאלה כי אחד יצא לשפוט שפוט נגד דרך כל המתאמרים ליודעי משפט, ויען כי עוד לא כבתה בלבי גם גחלת האמת לכן השתאה לדברי רעי אשר היו בעיניו כמענה אלוה מן הסערה והעתיקו מפיו מלים זמן כביר, ואחרי אשר עזבו תמהון לבי קרא ברגש: אודה ולא אבוש כי רב כח לבך במשפט, ודבריך אשר השמעתני זה עתה הכוני בתמהון כי לא נסיתי לשמוע כאלה –

שמעון שחק ויאמר: ובכל זאת לא רבה החכמה אשר השמעתי, הן כל איש אשר יבין משפט כמו כן ישפוט. –

– אבל מדוע זה לא שמעתי כאלה בלתי היום? –

– וזה הדבר יען כי חכמינו אשר יתפארו כי לוחמים המה בחזקה נגד האמונה המה על אמונתם יחיו ובאמונתם יחזיקו והיא תנהלם ותוציאם ותביאם בדרכם. באלה לא יאמינו, לדברי חכמים בני דורות עולמים לא יתנו אזן קשבת ועל דברי אחד החכמים החיים ישענו ובשמו ישבעו, כמו דברי אלהי אמת שמעה אזנם, וכאשר בכל דרכיהם ומלבושיהם רק בדרכי התבל יאחזו וילעיגו בשאט נפש לכל נפרד, מדרכם כן גם בדרכי לבותם ומחשבותיהם ומשפטיהם רק בדרכי התבל ילכו ולא יעבטו ארחותם. הדעה אשר מצאה חן בעיניהם היא להם לאלה ועל פיה יחיו, לכן אם יקום איש ויבור לו דרך חדשה יריעו עליו כעל מפיר ברית בני האדם וכנפרד מדרכי התבל. הן אם ישתה איש לעג כמים ואסף בחפניו הבל ורעות רוח וידבר על אל אלים וחוזיו ונביאיו בבוז ושאט נפש, אף אם לא יבין דבר, הלא יריעו לעמתו וישישו על דבריו כמו תורה חדשה מאתו תצא; ואם יקום איש ויביא במשפט דברי אחד החכמים אשר עשה לו

שם בדור הזה, אז כלם עליו יתמלאו ויריבו בו בחזקה איך ערב לבו להביא במשפט דעת איש אשר שמו יצא בכל הארץ. ורבה האשמה כיום אם ימאן איש לשמוע בקול אחד המלעיגים לכל דבר קדש מאשמת איש אשר באלהים ישים תהלה. שפוך בוז על משה, מלא קלון פני הנביאים, אך חלילה לך משלוח לשון לדבר דבר נגד אחד החכמים בימינו, כי אשמתך לא תמחה. כמעט כל אלה חכמי הלב אשר עליהם להיות לעינים לכל הדור, המה עשו להם חכמתם כהכהנים את אמונתם רק להרבה גאותם, איש את רעהו יעזור וירוממוהו תחת לשונו, ירים בקהל עד לשמים שיאו למען יבוא אחרי כן על שכרו ולקח מידו כפלים באמרי פיו. האם אמת יבקשו? אבל ראה והבט כי אגודות אגודות עשו להם וכל אגודה בחרה לה דרך והיה האיש אשר בדרכיהם ילך אשריו! כי בני אגודתו יתמכו בימינו ויעשו לו שם על פני ארץ, אף אם לא ראה באור הדעת ולא ידע מקומה איה, למען יצא שמו בכל הארץ ואז תהיה תהלתו, אשר ישלם על התהלות אשר הללוהו, כתהלת חכם ויודע, ואם לא על אחת מהאגודות יספח איש אז אבוד יאבד גם היא גם חכמתו אתו ויחד בחשך יְכֻסו. וזאת יעשו אלה אשר יבקשו לשרש את האמונה וכביד המשפחות בעת אשר יתנו את לבם בלב אלה וכל אשר לא יאמין בם תאכלהו אש קנאתם, כי אלהים קנא, איש אוכלה המה חכמינו אשר נקה לא ינקו כל הנוגע בכבודם, ולוא חיו רבוא שנים פעמים כי אז פקדו עון אבות גם על בנים עד אלף דור. תחת כבוד המשפחות הציבו משחית את כבוד האגודות, אשר בכבודן יתימר איש אם יחד בקהלן, ואם אין הלא נבזה ונמאס הוא, ולמה זה נתפלא אם האמת נעדרת, האמת אשר לא תשא פני חכם ולא תבקש נתיבות אגודה, היא תסתר במסתרים וחכמינו יראו וישש לבם כי תמצא ידם לדבר דבר בשמה. איש איש חוזן לבו או חוזן מוריו אשר כדבר אלהים יחשב בעיניו, ואם דבר אמת ישמיע איש כהעולה על רוחו מבלי שים לב אל דרך בני הדור יָשב כרועה רוח, אשר על כן

יכחידו רבים, גם מאלה היודעים משפט, דבר אמת תחת
לשונם לבל יהיו לבוז, ועל כן תפוג תורה ומוסר יאבד דרך,
כי לא לאמת כי אם לכבוד או כסף עיני החכמים נשואות.–

– ואם כן תאמר גם אתה כי הימים הראשונים היו
טובים מאלה, אבותינו היו כמלאכים ואנחנו כילדי תפתה
אשר רק רע ומרמה בלבנו תמיד. –

– זאת לא אמרתי, לא אכחד כי בכל דור ודור היו
רודפי כבוד אשר על מרמה תחש רגליהם למען השתרר,
כי בני אדם אך בני אדם המה ואחרי יצרם לבם הולך, אך
את אשר עשו בני הדורות הראשונים בשם האמונה ובכבוד
המשפחה, זאת יעשו בני דורנו בשם החכמה ידרכי התבל. –

– ואם כן לא נפלים אנחנו מאבותינו ומדוע תכה בני
דורנו בחרב לשונך? –

– הלא זה הוא דברי כי לא נופלים אנחנו מאבותינו
אך גם לא טובים מהם, והמשפט הזה הלא כמו זר נחשב
לך בראשית שמעך אותו ותתעורר להרים מעלה את בני
דורנו ולתת את בני דורות קדם כנערים חסרי־לב, אשר על
כן דוכחתיך למשפט כי לא תצדק, ועתה אחרי כי תודה
לדברי הלא שבתה המלחמה בינינו – ענה שמעון במנוחה.
דוד התפלא שנית בראותו כי מבלי משים הודה לכל דברי
איש מלחמתו ויאמר: אמנם צדקת במשפט ועל כן ינעם לי
מאד לשמוע מפיך כי גם תורני איפו המקור בדברי חוזינו
אשר ממנו שאבו לפי דעתך שעקספיר וגאָטהע במעשיהם,
ומי המה שני האנשים בכתבי הקדש אשר ישמיעונו כדברי
האמלעט ופויסט. –

– שני האנשים האלה המה קהלת ואיוב.

– באר דבריך למען אבינם. –

– כהאמלעט כן הוא הקהלת אשר ראה ישבע מכל
טוב התבל ותענוגות החיים עד אשר קץ בהם ויקרא: הכל
הבל! כבעיני האמלעט כן היה בעיני הקהלת אך הבל וריק
סבל ומשא עמל החיים, והתבל כגנה אשר מים אין לה

המעלה אך שמיר ושית ובל רע ומשחת בה יעשה צמח. שוה רוב דברי האמלעט לדברי הקהלת ותראה כי ישוו יחד; שניהם רבו ריבם את החיים והמעשים ובעיני שניהם היה רק רע המעשה אשר נעשה תחת השמש; שניהם ראו אך דמעות עשוקים ואין להם מנחם. זרוע עריצים ועושקים כח ואין מוכיח על פניהם דרכם ובמקום המשפט שם הרשע; שניהם בקשו חשבונות רבים לדעת מה טוב אם לאחוז בזה או בזה מבלי אשר מצאו פתרון. ולעמת הקהלת הנה נראה את איוב איש אשר מרוב רעה רב את יוצרו כי פגעיו דכאוהו ויסיתוהו לשים באלהים תפלה, ואם לא איש כמהו היה פֿייסט, אשר גם היא מרוב מחסור וצרה בעט בדרכי התבל. וגאֶטהע בידו הלא הראני כי איוב היה לו לעינים בשומו ראשית ספר איוב לראשית המחזה פֿויסט, ואם כן אך למותר אחשב להרבות עוד דברים. חשוב ושפוט ותראה אם לא כדברי כן הוא, וזאת יראני מה גדול כח לב כותבי כתבי קדשנו כי הבינו לכל מערבי לב איש, ובעת אשר שני המאורות הגדולים האלה לשני לאומים גדולים אך מקצה אחד ראו, ראו והביטו חוזי ישראל לשתי קצות דרכי האדם. —

— אמנם הלא גם בישראל כתבו שני סופרים את דרכי שני בני האדם האלה. —

— אבל שני הסופרים גם יחד מעם ישראל היו, לא כן בשני הסופרים האלה המה בני עמים שונים. —

— לא אבין מה יתרון לסופרים האלה על אלה? —

— לא לסופרים אתן עוז והעצמות, כי אם לעם אשר ממנו יצאו הסופרים השנים. בעת אשר החוזה לארץ בריטניה הבין אל דרכי בני עמו ויראה לנו מחזה נאמן מדרכיהם ומחשבותיהם, והסופר הגרמני התבונן אל דרכי בני עמו, הנה נמצאו בישראל שני סופרים אשר הראו אותנו את הדרכים השונים האלה. בהאמלעט נראה דרכי הבריטאנים אשר כרובם יפלו בפח העצבת מרוב טובה, ובפֿויסט נראה דרכי הגרמני אשר ילכד ברשת העצבת מרוב מחשבות; האמלעט יבקש

חשבונות רבים ופויסט יבקש משפט וחשבון, אך האמלעט יבקש רק חשבון התבל והמעשים אשר יראה בעיניו, כדרך הבריטאנים לשים לב רק אל דרכי בני האדם ופעולותיהם ויפיל בפח העצבת כדרך כל אצילי בריטאניה, ופויסט יבקש לדעת את אשר היה בטרם חוללה ארץ ואשר נעשה בשמים ממעל ובשאול מתחת, כדרך הגערמאנים אשר רק אל אשר מעל לגבול הטבע ישאו עיניהם ויבקשו למציא אהות תהי, ויפיל בנבכי המחשבה כמו"ם. ועל כן עלתה ביד שעקספיר להראות לנו איש בדמות האמלעט וביד גיטהע איש כפויסט, איש איש לפי דרכי עמו. אך בני ישראל אשר כל הרגשות והדעות מצאו מסלות בלבם, המה רבו את יוצרם ויבעטו בתורתו מרוב שבע, וישימו ויגרו באלהים וחקוו מרב רעה, בהם נמצאו השואפים על עפר ארץ לשבוע תענוג, וגם אלה אשר כלתה נפשם להתהלך בחצרות בית ה'. לכן ידעו חוזהם לתאר לפנינו איש כאיוב ובקהלת נמצאו בהם חכמים אשר הבינו כי רק רע המה שני הקצות ועל כן אמר אחד מהם: ריש ועושר אל תתן לי כי יש כסף שמור לבעליו לרעתו, ועתה...

שמעון לא כלה את דברו, כי קול רעש גלגלים וקול עגלון דופק בסוסיו הפריעהו רגע ממחשבותיו וברגע ההוא הגיע קול לאזניו קול נעים קורא: דוד! שמעון! – וכרגע ראי כי שמואל שקלי ושפרה קפצו מעל העגלה, שמואל חבק את דוד ויתן ידו לשמעון, ושפרה נתנה שתי ידיה אל הרעים, עיניה הפיקו גיל ולחייה אדמו כשושנים, ואם שפרה אמרה בבטחה: סימן טוב היא! – שפרה שבה אל העגלה ושמואל הלך ברגלו יחד את שמעון ודוד העירה.

כא.

אָהֳלֵי יַעֲקֹב.

מי הוא זה שמעון? – ידעתי נאמנה כי כל הקוראים

יבקשו לדעת איפו נולד וגדל ומפי מי לקח לקח. הן שמענו
מפיו משפטים נעלים, כשופט רמים ישב למשפט וידבר על
רגשות אנוש, על האהבה והתאוה, על פעולת סופרים כבירי
כח לב, ואם נצדיקנו במשפטו אי אין, בכל זאת הלא נשתומם
לשמוע מפי איש צעיר לימים מורה לנערים בעיר אשרות
ודרכי רוב המורים בעיר הזאת ומחשבותיהם ודרכי לבם
הלא ראינו כבר) דברים כאלה, אשר יעידו עליו כי למד הרבה
וחשב מחשבות הרבה וכח בלבו לחרוץ משפט מבלי שים לב
אל משפטי חכמים אחרים, ואיפו למד זאת? האם באשדות?
אבל שם הלא נראה מורים נאמנים מטיפים ליין ולשכר, חסידים
מעריצים את קדושיהם, בנענים איספים כסף ומפזרים אותו
כאשר תמצא ידם, משכילים אשר כל חכמתם היא כי ישנו
פניהם ויתפארו כי איש לא יכירם כי יהודים המה, ובעיר
מושב לחקרי לב לא נודעה העיר הזאת מיום הוסדה, או אולי
בישיבה מצא פניני הדעת האלה? אבל הלא נודע כי שמה
תמצא ידו לסחר בלחם, לשיר בקול גדול בהביטו אל הגמרא
ועיניו לא תראינה את הכתוב בה, ואף כי גם שם יספרו מעשי
השטן והמתים אשר יקומו מקברות, בכל זאת לא שמעו
מעודם שמע השטן אשר בפויסט והמת אשר בהאמלעט, כי
רב כח דמיונם לברוא להם אלה וכאלה מבלי עזרת אחרים;
ומי שם כל אלה לפני שמעון? מי שם בכליותיו דעת ומשפט
לדבר גבהה גבהה? ומי הצית אש קדש בבתי נפשו לדרוש
את האמת ולבקשה בכל לב? אמנם כן, בישיבה מצא כל
אלה! כבוד ותעצומות לכם בתים קדושים מחסה ומסתור
לשארית ישראל! מכם יצאו ויצאו שרידים אשר מבטן אמם
קראו להיות לאור עמם ולרוח חיים לעצמות יבשות. מי יודע
אם לא כבר כענן־כלה כלה וילך רוח ישראל מעל פני האדמה,
מי ידע אם לא נסתמו כבר ארובות האמת בעפרות ההבל
והכזב אשר במלוא חפנים הביאו מורי שקר ויתנום כאבן חן
בעיני רואיהם, מי יודע אם לא דברי שקר באלה ובאלה
נמעו על תלמי לבב בני הנערים בשם ה׳ והוזו, לולא

התעודד העם הקטן והשפל הזה ובשפל ידיו הצליח להציל תורת אלהיו מתוך ההפכה, בעת אשר כל יֹשר וצדק ואמת ומשפט ואהבת אחים נהפכו לנגעי בני אדם על ידי חרשי משחית אשר דבר ה' היה לשקר בפיהם, ותאות לבם – לְחקי האמונה ומשפטיה.

בעת הרעה הזאת בעת אשר המורים המתעים השמיעו בקול כי עזב ה' את הארץ ויתן את הממשלה בידי המושל תחתיו, בעת אשר על תורת ה' פשעו ויוסיפו עליה דברים כהנה וכהנה את אשר לא עלה על לבב החוזים טהרי לב, בעת ההיא מצאה האמת מפלט לה ומחסה ומסתור מזרם גלי השקר אשר במרוצתו שטף יעבר מקצה הארץ עד קצֶהָ. ראו והתמהו תמהו! לא בבתי מקלט הבנוים מאבני גזית על שן סלע מצוק מעון לחבר כהנים, לא בארמנות נשגבים והיל יחומה להם למשגב עוז, משכנות לשרי הצבא אשר בחבר גדודיהם רצחו וגזלו על כל שפיים ולא חמלו, לא שמה חשה האמת מפלט לה, כי אם לחרבות עם בזוז, למשואות בית מט מוקן, מחסה לתופשי התורה וללמודי ה', אשר לא מנעמי החיים ולא מצוקות האכזרים מצאו די כח להדיחם ממחמד עיניהם ומחמל נפשם, מתורת אלהיהם. ועד היום הזה הנה הבתים האלה בתי הישיבות יסיבבו על התורה למען תת לה שם ושארית ולהחיותה ולהקימה עָל בעת אשר בניה יעזבוה ויפנו לה ערף. אלה למען לכת אחרי עמל ועבודה להחיות נפשם, ואלה משנאתם אותה תכלית שנאה. ובעת אשר רבים מהמתאמרים לגודרי גדרה יאמצו כח להפוך גזעה משרש ולהתימה ולכלותה מעל פני האדמה, בעת הזאת עוד ימצאו בני עניים אשר לא גבה לבם ולא רמו עיניהם ללכת בגדולות ונפלאות והמה יהיו לשומרי הכרם והמה יצמיחו שם פרי תנובה. ואף אמנם לדאבון לבנו הנה יעלו גם קוצים כסוחים, שמיר ושית ירבו בכרם הזה, יען כי בנוטרים אותו רבים המה אלה אשר לא יצלחו לשומרים וליוגבים מאה פעמים מאלה אשר דעת ותבונה להם לטעת

נטעי נעמנים והמה ירימו ראש, והנוטרים הנאמנים נבזים
וישפלים וכל רואיהם יניעו עליהם בראשם, כי לא יבינו אל
פעילותיהם, ובעת אשר יחפרו בעמק למען הביא פלגי מים
אל תוך הגן, יריעו עליהם כעל בנים משחיתים את הכרם.
ואף כי אלה אשר בקוצים כסוחים יבחרו שבת בכרם וכל
חלקה טובה ישחיתו וכל לשד הארץ יינקו, המה ירבו ענף
ויכסו פני הכרם; בכל זאת אך מהכנתים האלה תקוה נשקפה
לנו כי עוד יחיה רוח ישראל, ובהשבתם ישבת גם דרך
ישראל ותורתם, וכל עמל אבותיהם ואבות אבותיהם זה
אלף שנים פעמים, וכל הצרות והמציקות אשר נשאו וסבלו
מאז עד היום למען הציל את הנחלה הזאת, כל עמלם זה
יעלה בתהו ויאבד. הן במי נשים מבטחנו כי יהי למשגב
לחכמת ישראל? האם בבתים אשר יקראו בשם בתי המדרש
לרבנים? אבל ראו והתבוננו מאד אם יש בהם יודע התורה
ודורשה? האם לבקש דעת יבוא איש שמה? הלא אך כשכיר
יקוה פעלו כן ימני לו שני עבידתו אשר יעבוד והוא יחכה
בכליון עינים ליום אשר יצא לחפשי ואך יצור התעודה בידו
כי השלים חקו הנה יחתום התורה לעילמי עולמים וישנא
אותה ואת מאהביה, יען כי לא כעטרת כבוד כי אם כבלי
מעשה, למען מצוא מחיה היתה בעיניו. והמורים? ההמה
יתאמצו להפיח אהבה בלב התלמידים להתורה ולהישיה? אך
לא! גם בעיניהם נבחר ניב נעים בשפת הארץ מדעת, וזמר
יוני משירי בן ישי; ומה תקותנו כי נוחל מאת הדור הבא,
אם אלה אשר הקדישום להיות למורים בישראל לא ידעו מה
תורה כי אם מה שבתה, ואל רוח עמם לא יביטו כי אם אל
המקום אשר יבחר בו להיות לרב למען ימצא חית ידו בנחת
ולא בצער.

אם אמנם גם בבתי הישיבות יזרעו על ארץ צחיחה
ולא כל נטע יעשה קציר, אך הישיבות הנה בארץ ציה וצמאה
מים אין לה, אשר בה ממעל ימל הקציר ומתחת ייבש
השרש, אך אם גשם נדבות יניפו עליהם אי השמים ירעיפו

טל אז יחיו וירימו ראש ויהיו לריח ניחוח, כי כל ישעם וכל חפצם אך להרבות צמח, ובתי מדרש לרבנים הנם כארצות הצפון מקום אין שמש ואור רק הקרח הנורא ושלג עולמים יכסו פניהן ולא יזרע ולא יצמיח ולא יעלה עשב, לשממות עולם תהיינה, כי כל מעשיהם אך למראה עינים בעבדים אשר ישאפו ערב למען מציא שכר אמת והסיר סבלם מעל שכמם. רבי החכמים בישראל, אשר בכבוד עמם ובחכמת אבותיהם יתימרו נולדו וגדלו על ברכי התלמוד, ואלה אשר בימי נעוריהם לא פרשו ידיהם לשתות בים הוה המה לא ידעו לב עמם ודרכיהם, ואם גם חכמי ויועצי היו בדעת אך לא לעמם חכמתם; ואם אמנם דרכי הישיבות אבלות מאד, שומרים הפקדו עליהן לבל יתנו לרוח דעת לעבור בהן ועל כל רעיון ורגש יניפו מקל חובלים בכל זאת רוח היא באנוש נבחר, אשר אתו יביא ויצא גם בבתי הישיבות וכל מטה זדון עליו לא יצלח לגרשו. רבים יצאו מהישיבות ויהיו לאור מאיר ולעטרת צבי לעמם, כי בבתי הישיבות הסכינו ללמוד למען למוד לא למען מצוא מחיתם בחכמתם; כי מה תקות בן ישיבה בלמדו? עטרת הרבנות תנתן לאחד מאלף, משרת המלמדות נבזה ונמאסה ולהלקח אחר כבוד לבית איש עשיר לא יצלח אף ביד אחד מאלף, כי העשירים חובבי התורה מעטים, ואם גם כזאת יחשוב לב האם בהביאה את בנה לבית הישיבה, אך לא התקוה הזאת לבדה תבגיד בה, תקות כאלה וכאלה תעלינה בתהו ותאבדנה מיום אשר תחלץ שד להניק את בנה עד אשר יבוא באנשים. אך הנערים אשר ישקדו על התורה, אם לב מבין להם, המה יהגו באהבתם את התורה, ועל כן גם אחרי אשר ישלחו יד לטעום מפרי עץ הדעת גם אז ידרשו חכמה למען דעת דרכיה ולא למען עשות אתה להרב גאותם או למטה לחמם, ואחד מאלה היה גם שמעון, בהיותו בישיבה דרש את התורה בשום לב ובמצאו ארחות חכמה דבק בה בכל לבו ויהגה יומם וליל מבלי כל תקוה ואחרית.

כב.

מְבַקֵּשׁ אֱמֶת.

בעיר זבלה נולד, עיר אשר רוב היהודים היושבים בה
עניים מרודים המה כרוב היהודים יושבי הפלך ההיא, אשר
ישתברו אל צריר נקוב וגובי המסים ישפתום עד עפר, ומה
גם שר העיר, היא הפשיט עורם מעל עצמותם בבוא יום
שלום המס, בעד האדמה אשר עליה בנו בתיהם קבריהם.
אביו נולד על ברכי הורים עשירים וגדל בבית עניים, כי
ירדו פתאום מטה מטה, כאשר יקרה בבקר כבקר בארץ
ההיא אשר הסוחרים לא ידעו חשבון ולא יבינו מסחר ויסחרו
כל עוד אשר תהיה הסחורה בבית וכאשר תתם המרכולת כן
תם הכסף והעושר והכבוד, אך יען כי לב מבין היה לנער
לכן אספהו חותנו עשיר אל ביתו ויחנכהו למען יתן לו אחרי
כן את בתו לאשה. ואף כי במסתרים בכתה נפש הוריו על
כבודם כי חֻלל, כי בנם יקח אשה לו בת עם הארץ,
אך יד המחסור אשר תגבר בכל עת על יושר וצדק ואמת
היא תעלה גם על הכבוד ותשים מחסום לפי פיו. וימי
אבלם על כבודם לא ארכו כי אל רחום אשר ראה בצרת
נפשם אספם אליו למען יסתר עמלם מנגד עיניהם, והנער
היה לחתן החותן ולאיש לבתו כאשר מלאו לו ארבע עשרה שנה.

אב אמנם נשחק בראותנו מעשי אלה, אך לא בכל
עת יערב לבנו לעשות זאת; יש אשר יגון תחת שחוק ואנחה
תחת לעג תפרוץ מבתי נפשנו בראותנו מעשי צאן אדם,
אשר לא יבינו אל אשר לפניהם ויתעו מהר לגבעה בעינים
עצומות ויהיו עדי אובד, אך צאן אדם אלה אשר לא יבינו
משפט, להם תהיה כשחוק כל שגיאה ופתיות. כל הנאספים
אל החפה שחקו וילעגו בלבם על החתן הקטן, אשר מראהו
היה כמראה ילד בן עשר שנים, דל ורזה, וגם תורתו אשר
היתה בתוך מעיו לא שמה לו פימה עלי כסל ולא האירה
עיניו הכהות בעמדו על יד הכלה בת שמונה עשרה שנה,

עמתת תגה

בריאה ודשנה כעגל מרבק, ורבים קנאו בלבם בחלקו, אך
ליא התבוננו כי אז לא לעני כי אם נדו להולך לחפה הזה,
אשר הלך כשור אל טבח לקצר ימי נעוריו ולהורידו דומה
בעידו באבו, עולה כליל העלה על מזבח הכבוד אשר אחריו
רדף חיתנו. שלש שנים אחרי בואו בברית חלל לבו וקול
נשמתו כחלילים המה וארבע שנים נשא בשרו בשניו ובצל
התהלך נגיע ומעינה מתגרת מחלתו ומריבות שפתי פי אשת
חיקו, אשר בזתה צלמו ותחכה ליום אשר תצא לחפשי
מהאסורים אשר שם הילד החילה על ידה. כדברים האלה
השמיעה תמיד לא בסתר באזני ראש אנשי המלאכה בבית
אביה, אשר עיניו קמו כבר מזקן, ורק זאת היתה נחמתה
כי רק בן אחד לה ממנו, גם שאלתה נתנה לה כי בשנת
השביעית יצאה לחפשי. בטרם מותו חבק את בנו את שמעון
אשר היה אז ילד כבן שש שנים ויאמר בקל חולה: בני אהב
את התורה, אך אהב את נפשך יותר, מכל משמר שמור
נפשך, ועל כלם אהב את האמת ואל תמכיר נפשך וגויתך,
זאת היא הנחלה האחת אשר בידי להשאיר לך וכל היותר
בידי אמך הוא, יאם תרצה בך אז יש לאל ידה לעשות, וכור
הדברים האלה כי בימים הבאים יהיו נר לרגלך. —

אף כי עוד ילד קטן היה שמעון בעת ההיא, בכל זאת
ירדו דברי אביו עמיק אל תוך לבו, יבמיתו נהפך פתאים
לאיש אחר. שובב ופרוע היה עד העת ההיא ויקפוץ וידלג
באיל וישבור לשברים כל הבא בידו, ואמו קללה אותו תמיד
גם יסרה אותו בידיה, אך הוא חש מפלט לו בכל עת אל
אביו אשר הסתיר אותו, ואל החולה לא נועזה לגשת. זאת
היא יד התורה אשר תתן כבוד ועוז להוסים בצלה בעיני אלה
אשר לא ידעוה, וגם בת החיט אשר בזתה לאישה בלבה בעת
אשר לא היה ניכח פניה, וגם לא שמרה מחסום למו פיה
מהכעיסו על פניו, בכל זאת לא הרהיבה עוז בנפשה לגשת
אליו ולהוציא את הילד מידו ביד רמה, כי שאת תורתו נפל
עליה, ובכן הסכין לאהוב את אביו ולבו סר מעל אמו. לב

מבין היה לנער, זאת העידו בו עיניו אשר כברקים הפיצו נגה, ואביו ראה זאת ותהי לו כמרפא לעצמותיו היבשות, אך גם להוסיף יגון על יגונו בזכרו כי לא בידו ינהל את הנער על פי דרכו, וביום אשר בא המלמד וישמיעהו כי החל ללמד את שמעון תורה וכי תקותו חזקה כי הנער יהיה לתפארת בישראל, האמין כי נרפא רגע מכל מכאוביו, אך באמנתו זאת לא היה, כי עוד מעט בא היום אשר היה האחרון, וביום ההוא דבר על לב הנער גם קרא לאמו אשר זה ימים רבים לא דבר אתה דבר ויבך ויתחנן לה כי תשים עיניה על הילד ותתנהו על ידי מורים טובים וישרים. בפעם הזאת השיבה לו רכות — אולי מאשר כי הרופאים הגידו לה כי הדבר עמו בפעם האחרונה — ותאמר: הן בני הוא, בני יחידי ראשית פרי בטני ואיכה אשחית רחמי ממנו? בטח בי כי אחנכהו על פי דרכי התורה. —

— אך שימי עיניך לבל יעמיסו עליו המורים משא לעיפה.

— אלה היו דבריו האחרונים ויעצום עיניו.

בעת אשר ישבה אמו על הארץ ותקרא בקול גדול: הוי הודי עטרת ראשי! הוי אליף נעורי על מי עזבתני! ובאלה דברי נהי, אשר נשמע כמעט מפי כל הנשים הבוכות לאלוף נעוריהם ותבקשנה לתת נפשן תחת נפשו, כאשר כבר עבר המועד, בעת ההיא ישב הילד בפנת החדר ויבכה ולא שעה אל אמו. כל הנאספים לא הביטו אליו, רק מורי השתאה מאד בראותי את הילד יושב יבוכה בלב נשבר כאיש בא בשנים, כמו ידע והבין את כל הרעה אשר מצאתהו. הוא נגש אליו ויאמר: שמעון בני למה תשב לבדך? —

— ולבדי אשב מהיום הזה כי אין לי עוד אב — ענה הילד; המלמד השתאה עוד יותר וירא מפניו, כי שמע מפי אמו או אב אמו, כי לפעמים יבוא פתאם רוח חכמה בלב ילד וידבר כאיש בא בשנים ואז ימות אחרי יום או יומים. אך שמעון לא מת רק נהפך לאיש אחר, ותחת אשר עד כה היה שמח ועלז וידלג וירקד, ישב עתה דומם וירא מכל

איש ומה גם מאמו, כמו ראה והבין כי אין עוד עוזר לו וחוסה עליו במות אביו. הוא הלך לחדר ויקשב וישמע לכל הגה מפי מורה ויתאמץ בכל עז לבל יעלה עליו אף המורה או אשתו, והמה אהבוהו כנפשם ויהיו לו כהורים והוא גם הוא אהב אותם וינעם לו לשבת בחדר משבת בבית אמו אשר שם לא שעה איש אליו, כי עיני אמו היו תמיד בראש אנשי המלאכה אשר על פיו יצאו ובאו כל בני הבית ובאדון הבית נתן צו, וגם על הנער פקד אפו אם לא כלבו עשה דבר. ובשנה אחרי מות אביו בקש להכביד עליו אכפו כי יקרא לו: אבי, אחרי כי אמו היתה לו לאשה, אך הנער אשר פחד מפני כל איש ולא מרה פי מצוהו, הקשה בפעם הזאת את ערפו ויאמר: אבי מת ואין לי עוד אב – וימאן לקרוא לו אבי, ואף כי היטיב חרה לאמו ולאישה על קשי ערפו, בכל זאת לא יסרוהו כי אמרו יעברו ימים אחדים ויסכון בו ואז יעשה מצותם.

בימים ההם חלה ברגליו ולא יכול צאת החוצה וזאת היתה לו למגנת לב מאין כמוה כי לא יכול ללכת אל החדר משיש דרכו. המורה בא אליו יום יום ויורהו בכתבי הקדש, והנער הגה כל היום בשכבו לבדו על ערשו וימצא נחת ונחמה בדברי החוזים, עד כי בעבור שנה היו כל דבר הם צרורים ותתומים בלבו, ובכל זאת היסיף להגות למען יבלה עתו אחרי כי דבר לא היה לו עם איש בבית. פני איש אמו לא ראה וזאת היתה לשמחת לבבו, וגם אמו אשר ילדה בן, כתשעה חדשים אחרי בואה שנית בברית, השתעשעה את היונק ותשכחהו וגם לזאת לא שם לבו. בעת ההיא אף כי עוד נער היה וכל הנערים אשר כגילו לא ידעו עוד מה טוב ומה רע, מה צדק ומה ישר, החלו בלבו כבר הרגשית למצוא מסלות, ובעת אשר קרא בנביאים הראשונים דרכי מלכי ישראל ויהודה „ויעש הרע בעיני ה'" נאנח בכל עת ויקרא במר נפשו: גם זה ברעים! ובאשר קרא „ויעש הטוב

בעיני ה'" אז באה שמחה בלבו ובכל לבבו בקש לעשות ישר כאשר יבוא בשנים.

כשנה תמימה נעצר בבית, וכאשר החל לצאת החוצה שש מאוד בלבי כי קוה כי מהר תבוא גאולתי כי יחל שנית ללכת אל החדר; אך פתאם נהפך ששונו ליגון נורא, כי איש אמי פקד בקול מושל כי יחדל מלכת לחדר, כי אם אל השלחן ישב ללמוד מלאכת החיטים, וגם דברי אמי אשר בפעם הזאת בקשה לעזור לו לא הועילו, כי אישה השיב באחת: הן לא אגדלנו למורה היראה או לנבלה סרוחה כאביו. — כברקים נוצצו עיני הנער בשמעו חרפת אביו, אך מלה לא היתה בלשונו ואחרי רגעים אחדים התגנב מהבית וירץ בכל מאמצי כחו אל מלמדו להגיד לו צרתו. רגעים אחדים לא הבין המלמד מה נהיתה, כי מקול בכיו אשר שבר לב שומע לא נשמעו דבריו, אך כאשר הבין את דבריו חבקהו ויאמר: הרגיע ידידי כי אני אהיה מגן לך — וגם מלא את דברו, כי הלך אל רב העיר ויספר לו כל אשר נעשה ויאמר כי תקותו חזקה כי הנער יהיה לגדול בישראל אם ישימו עליו עין פקוחה, והרב מהר ויקרא את החיט ויצוה עליו במפגיע לבל יסיר לב הנער מאחרי התורה כי יתום הוא ואלהים לא ינקה כל הנוגע ביתום לרעה. —

אם אמנם כמוקדי איש בער חרון אפו בלבו על הנער השובב אשר מאן להביא צוארו בעלו, בכל זאת לא נועז למרות פי הרב ויבטיח לחנכו עד אשר יהיה לבר מצוה, וכן עשה; אך כאשר היה לבר מצוה אז גמר אמר לעשותו לחיט, אף כי כבר יצא שם להנער בכל העיר וכל הנגשים בו התברכו והרב דבר עמו בתלמיד, כל אלה לא הועילו להשיבו מחפצו, כי תכלית שנאה שנא את אביו על אשר לו נתנה אהובת לבו לאשה ויחכה שבע שנים תמימות על מותו, ועל כן גמר אמר אחרי קחתו את אמו להסיר לבבו מאחרי התורה. כה חשב גם בתחלה למען נקום נקמתו באביו, אשר כל תקותו היתה כי בנו יהיה בתופשי התורה והוא ישקוף משמים

ויראה את כל כבודו וששׂ לבו, ימה גם עתה אחרי אשר בן
נתן גם לו ויקוה כי יתפאר בו בימים הבאים, ועתה בוש
משברו כי זה שנה אשר הבן ילך לבית הספר ולא ידע עוד
קרוא, כשאול בערה בו אש הקנאה ויחרון משפטו כי חיש
יהיה גם בן אישתי ואף אם יביאו כל מלאכי מרום ויפצרו
בו לא ישיבוהו מחפצו. לשוא רבו אתו הרב וראשי העדה
וכל הנכבדים ויאמרו להכביד עליו אכפם כי יתן את הנער
ללמוד, היא היה כסלע חוק בדעתו. אך הנער שמעון אשר
אף כי היה כמחריש בכל עת וגם בשמעו שם אביו נתן
לשמצה הבריקו עיניו אך רגע ולא פתח פיו, הוא חשב
מחשבות לחלץ נפשו מצרה וגם הפצו בידו הצליח. בבית
המדרש בעירו למד נער גר כבן שש עשרה שנה ויתודע אליו
ומפיו שמע כל גדולת ישיבת עיר מאפליה ויגמרו אמר ללכת
שמה יחדו ברגל לבל יודע לאיש.

בעיר מאפליה למד בישיבה אך שנתים ימים אף כי
המורה והראשים אהבוהו ויקרבוהו יען כי לב מבין היה לו
מאין כמהו, וגם בנערי הישיבה, אשר ברבם כן אך בריב
ומצה נפשם חפצה, גם בהם לא נמצא אף אחד אשר שנא
אותו או הכהו בלשון, כי מכל משמר נצר פיו ולא בא את
איש בריב ובכל לבו בחר ללכת בדרכי כל רעיו וחבריו אף
כי קוץ בהם, רק למען יעשו שלום לו ולא יתגרו בו, כי פחד
מאד מריב ומצה ויברח בהחבא בראותו שני נערים נצים,
אשר על כן קראו לו בני הישיבה בשם „הארנבת" אבל היא
לא שת לבו גם לזאת ולא התקצף ולא רב ריב חרפתו כאשר
קראהו איש בשם הזה וזאת היתה לו לישועה, כי גם הנערים
השובבים אשר בקשו להתחר ריב תמיד, גם המה הרפו ממנו
בראותם כי אולת ידם להרעימו ולהכעיסו.

ארוחתו נתנה לו יום ביומו אחרי כי נער טוב היה,
ובכלם שמח רק בית רב העיר אשר בו מצא ארוחתו ביום
הששי והשביעי היה בעיניו כמאירת תפתה ויקוץ בחיים בבוא
היום ללכת שמה, אך לא הרהיב עז בנפשו להשמיע להמורה

או להראש את אשר בלבו ולבקש כי ישלחנו אל בית אחר, יען כי פחד מר״ב ויירא פן יבקשו חשבונות מדוע ימאס בבית ההוא, ומה גם אחרי כי למציא ארוחה בבית הרב נחשב לכבוד גדול בעיני כל בני הישיבה. ואמנם הרב היה איש ט״ב לבב מאין כמהו, קרב כל איש באהבה וידבר אתו במאור פנים, ויהי כאב לכל עני ואביון ובעדו התפללו תמיד כי יאריכו ימיו, כי לא לבד כי על כל השאלות אשר שאלהו בשחיטה ובטרפית הריאה הורה בכל עת כשר, משום הפסד מרובה, כי אם גם מכספו חנן דל ויהי לברכה בקרב העיר ויחשבו‎הו לצדיק תמים אף כי ידע שפות זרות ואף כי לא בקש להחשב כצדיק. לא כן היתה אשתו היא לא ידעה שפת זרות ותבקש להחשב כצדקת בעיני בני העיר, וכה נחשבה בעיני כל אלה אשר לא ראו הליכות ביתה. אך השפחה ונערי בני הישיבה חשבו בלבם את כל בני העיר כמשגעים על חשבם כזאת, ורק מיראה שמו מחסום למו פיהם ולא השמיעו את אשר בלבם. אמנם גורל השפחות היה טוב מגורל בני הישיבה, כי הנה בידיהן עתותיהן וכאשר צר להן המקום או הלחם עזבו את הבית ותבקשנה למו בית אחר; לא כן בני הישיבה, עליהם נטל לשאת ולסבול דימם את כל אשר נטלה עליהם אשת הרב, יען כי אשת הרב היא ויען כי כצדקת בקשה להחשב וכה נחשבה.

בפעם הראשונה כאשר בא שמעון לבית ההיא האכילוהו והשביעוהו ביד נדיבה והרב דבר עמו הרבה והוא שמח מאד על משמע אזניו כי הרב לקח כל לב, וגם אשתו אשר פניה העידו בה כי אשת תלמיד חכם היא אשר לא הסתכל באשה מימיו, כי היו שחורים ודלים ורזים, ושפתי פיה אשר שנים לא נמצאו בו היו דקות וצנומות, ועיניה הקטנות והשחורות נסתרו עמוק עמוק בחוריהן — גם היא האירה פנים אליו כאשר היה לאל ידה. ויצא שמעון בשמחה מאת הבית ויחשוב את כל בני הבית למלאכי מרום; אך בשובו

למיעד בשבוע הבא ראה ונוכח כי שנה בְרִיאה מאד, כי
מלאך אחד נמצא שם הוא הרב והוא נסתר כל היום בחדרו
להגות בתורה ורק בצאתו אז שנו פניהם כל בני הבית במו
אצל מהודו עליהם. אחרי כלותו לאכל ארוחת הבקר
(החרדים לדבר ה׳ יאכלו ביום הששי רק ארחת הבקר למען
יתענגו על המעדנים בערב) צִותה עליו בעלת הבית כי יבוא
שנית בצהרים, אף כי לא הבין מה חפץ לה בו בכל זאת
לא מרה פיה וישב בצהרים. בעלת הבית עמדה לבושה
ונכונה לצאת ותאמר ברגז: מדוע אחרת עד כה? לא טוב
עשית, בפעם אחרת תשכים לבוא. —

— אבל לא ידעתי מה תבקשי ממני גם לא יעדת לי
עת — ענה שמעון בדממה.

— לך אחרי — צותה ותצא והוא אחריה, בחצר נתנה
לי סל הרי ותאמר שנית: לך אחרי — אף כי לא הבין מאומה
מה תחפוץ וכמעשי משגעת היו מעשה בעיניו, בכל זאת לא
נועז למרות פיה וילך אחריה, וכרגע נפקחו עיניו לראות
מדוע עשתה לו כל הכבוד הזה לקרוא לו להתהלך בשוקים
וברחובות, כי בגשתה אל השוק קנתה מכל הבא בידה
ירקות ובצלים ושומים וביצים ותשים בסל ותלך הלאה והוא
אחריה, וכאשר מלא הסל שבה אל ביתה והריקהו ותשב על
עקבותיה והוא אחריה, ותובילהו אל שפת הנחל אשר שם
יעמדו הדיגים וימכרו דגים חיים אשר יוציאו מארגזים חלולים
העומדים בתוך הנחל. בבואה שמה עזבו את מקומן כל הנשים
אשר עטרו את הדיג ותריבנה בחזקה על דבר הדגים אשר
כל אלה אשר נתן להם הדיג לא מצאו חן בעיניהן ורק אלה
אשר היו בידי רעותיהן המה היו טובים ויפים, הנה כלן
בראותן את אשת הרב עזבו את מקומן למען פנות לה מקום,
והדיג נגש ביראת הכבוד ויבחר לה מהטובים, אך היא
למען הראות ענות לבה לא הרבתה לבקש ותקח לה דג גדול
ותתנהו על יד שמעון לשאת אותו הביתה. כה הלך אחריה
בשתי שעות וכאשר שמע כי תעזבהו לנפשו רץ בחפזון לבית

הישיבה כפושע הנמלט מבמת מטבח אשר הכינו לו.

בשובי אל הישיבה בכה בכי תמרורים כאשר לא בכה מיום מות אביו, כי כחרפת עולמים היתה זאת בעיניו לשרת בבית איש אשר יתן לו לחמו כלחם חסד והוא בעבודה נמבזה בזאת ימצאני. כה ישב משמים ויגמר בלבו לצים שני הימים ולבלתי הגד לאיש דבר מלכת לבית הרב; אך נחם באחרונה בזכרו כי אשת הרב תשלח לשאול את פי המורה מדוע לא בא אל השלחן, ויבלב מר כהולך אל בית אסורים הלך שמה בלילה. הלחם אשר אכל היה כחצץ בשניו וכמרורת פתנים בחכו, גם פני הרב לא עצרו כח להשיב לו ששון ישע. כח גברה עליו עצבתו.

כל השבוע שת עצות בנפשו איך להמלט מהפח הזה, גם נסה שתים שלש פעמים לגשת אל המורה להשמיעהו בקשתו, אך בכל עת דבק לשונו לחכו ונאלם דומיה, וכאשר שב היום הששי כן שב לבית הרב בלב נשבר וכן הלך אחר אשתו, ואף כי הדבר הזה דכא רוחו במאד מאד ויהי עצוב רוח תמיד בכל זאת נשא וסבל שתי שנים את העבודה הנמאסה הזאת. אך גם קנה רך יקשה בשלוח בו השמש חציו ימים רבים, וגם שמעון אשר הטה שכמו לסבול נלאה באחרונה עת כי כשל כח הסבל. ביום הששי אחד בחרף בהיות קור נורא על הארץ ויקפיא יצורי כל ההולכים אף אם לבשו בגדים חמים, ביום ההוא קראתהו אשת הרב ללכת אתה לקנות דגים, אז ערב לבו לענות: אך איך אצא ובגדי לא יחמו גויתי, הן אקפא בקור? —

— לבש את בגד עורות הכבשים אשר שם — ענתה אותו. בראות שמעון את הבגד, אשר רק האכרים בכפרים ילבשו, ויחרפה היא לאיש ללבוש בגד כזה בעיר אם לא על חטבי עצים יחשב, התגעשו דמי עורקיו ועיניו הבריקו כזיקי אש.

— אף לא אחד ממלבושי בניה תתן לי בעת אשר תעבוד בי בפרך — זעק לבו בתוכו וכמעט השליך הבגד

ארצה ויברח, אך גם בפעם הזאת לא מצא די און בלבו לעשות זאת ויעש מצותה; אמנם בעמדו על שפת הנחל ואחד מבני הישיבה, אשר גם הוא הלך אחר האשה אשר בביתה ימצא ארוחתו, התבונן בו בלעג ובאשר קפאו אצבעותיו מקור וקרח עד כי היו כפתי קרח, אז בא פתאם אמץ בלבו וישלך את הדג ואת הסל יאת בגד עור הכבשים על שפת הנחל לעיני האשה אשר השתוממה ותביט כנדהמה ולעיני כל הנשים אשר קראו אחריו מלא על עזות מצחו ותתנה שם כל בני הישיבה לשמצה בעבורו, ולא שמע דברי אשת המשגיח אשר קראה בקול גדול כי אישה יגרש עוד ביום היה את הנבל הזה אשר מלא קלון פני אשת הרב הצדקת, וירץ בכל מאמצי כחו ויבוא אל הישיבה וימאן לבוא עוד אל בית הרב בעד כל כפר. וכאשר הוכיחהו המורה על עשיתו זאת הגיד לו כל לבו ויעזוב את הישיבה ויבחר לשבת באחד מבתי המדרש ויהגה שם בשים לב ארבע שנים וכל באי הבית ההוא אהבוהו מאד יען כי דבריו היו מעטים ויהגה ביום ובלילה.

בימים ההם נודע לאיש אחד מגדולי החכמים בתורה בעיר ההיא אריה בן ידעיה שמו אשר גם הוא בא יום יום להגות בבית מדרש ההוא, האיש ההוא היה בן לאחד הגאונים בישראל אשר מאן לקחת משרת רב על שכמו וימצא חית ידו במסחרו, וגם הוא כאביו מאן להיות רב אף כי מקרוב ומרחוק בקשוהו בכל לב ראשי ערים גדולות כי יהיה להם לרב ומורה. הוא היה איש אשר לבו היה מלא מאהבת יושר ואמת ודעת, ומעודו לא עבר דבר שקר על דל שפתיו ולא ידע רמיה אשר על כן היה ככסיל בעיני כל יודעיו. באהבתו את האמת בקש דעת וילמד שפת הארץ ושפת גרמניא וירבו למען ידע אם אמת בפי האומרים כי הדעת תעשה את מבני הנערים לבנים שובבים, והוא נוכח לדעת כי שקר בפיהם, כי ידע בנפשו כי לא סר מדרכי היהודים אף ברעתו כל אלה השפות והחכמות ולא עזב אף מצוה אחת.

יום ביומו בא לבית התפלה להתפלל וללמוד כמקדם ועל כן
השב זאת לו לצדקה וידבר על לב בני הנערים כי יבקשו
דעת, אבל שמוע לא היה לו, אך במצאו את שמעון זרע את
דבריו לא על ארץ צחיחה כי מהר ויקשב ובכל לבו הלך יום
ביומו אל ביתו לקחת מפיו לקח.

כה עברו שתי שנים והעת הזאת היתה המאושרה בכל
ימי חייו כי דעת השפות והקריאה בספרים היו לו לששון לב
ולענג מאין כמהו. כל העת ההיא היה במחשך מעשהו, אך
אין נסתר מעיני מקנא, מעשיו נודעו בקהל ואף כי ראשי
בית התפלה נפלגו בדעתם אלה הצדיקוהו ואלה הרשיעוהו,
בכל זאת גברה יד המקנאים ויבקשו להביאו באלה ובשבועה
לבל יוסיף להביט אל ספר כתוב בשפה זרה. בתחלה בקש
להצדיק נפשו באמרו, כי גם רבי אוריה בן ידעיה מורו אף
כי הוא ירא אלהים מרבים בכל זאת יקרא בספרים זרים;
אך זאת לא הועילה לו, כי שפטיו ענוהו: לא כל הרוצה
ליטול את השם חכם וירא אלהים יבוא ויטול – ובראותו כי
לא יוכל להם גמר אמר לעזוב את בית המדרש ההוא ולבקש
מנוחה בבית מדרש אחר. אך כל הבתים סגרו בעדו מבוא
כי כאפיקורוס נחשב בעיני כלם, אז בצר לו נאות לשמוע
לעצת אחד מאוהביו ללכת לעיר לבנה למען שמוע בלמודים
בבית מדרש לרבנים, אך גם שם לא מצא מנוחה כי לא
מצא את אשר בקשה נפשו. הוא דמה כי ימצא שם מורים
כמורו הראשון אשר ידרשו את החכמה לשמה ובכל נפשם
יבקשו להורותה לכל מבקשה מפיהם, גם כי ישמרו דרכי
היהודים לכל משפטיהם, אך לא אחת מאלה מצא לדאבון
נפשו. הוא ראה כי הרבים בהם כשכירי יום יעבדו עבודתם
וישישו אם תמצא ידם להחסיר רבע שעה מן השעה אשר
נטל עליהם להורות, ובגאוה וגאון ידברו את תלמידיהם
כמו עבדים המה להם, וגם אם דבר הבל ישמיעו ועיני
התלמיד פקוחות לראות כי הבל בפיהם ולבבו יבין דבר

לאשרו, גם אז יכבידו עליו אכפם לעצום עינים ולדבר דבר כאשר צוה ולא כאשר ידע.

— גם אלה אך חוטים המה — אמר בלבו בראותו מעשיהם — ומחטם לשונם, ולא מהם תצא תורה. — אך כל אלה לא הסירו עוד לבבו מאחרי הבית, כי אמר אני אלך בדרכי לבי ואבקש חכמה בלב נאמן. אמנם בשמעו כי אחד המורים בבית ההוא הוא איש עברי אשר המיר דתו ולפנים לקח גם הוא לקח בבית הזה, בשמעו זאת התלקחה חמה נוראה בבתי נפשו, אשר מעט היותי לא קצף בקצף ההיא ויקרא בקול גדול: הזה הוא בית מדרש לרבנים! האלה יהיו מורים לעם ישראל, אלה אשר יקחו תורה מפי בוגד בעמו, ולזאת יתנו היהודים את כספם להקים להם מורים כמו אלה, הלא בכספנו נבנה הבית ובכספנו נשלם למורים, ומי זה יעיז לבחר בבוגדים בעמם, לא! לא בית לתורה כי אם מערת פריצים הבית הזה! — כה קרא בסערת רוחו וישבע לבלתי הציג עוד כף רגלו על מפתן הבית, ולא ברב עמל הקים את נדרו כי המורים אשר שמעו את שבועתו מהרו לעזרתו ואחד מהם אחז בערפו וישליכוהו החוצה וישפך עליו בוז וקיקלון מרבה להכיל: עזות מצח וחסידות ואולת, כל אלה מפל עליו, והוא מהר ויעזוב את העיר עוד ביום ההיא. ומאֻשר היה כי רק באלה נוסר, כי ביום השלישי בבוא הדבר לראש בית הספר, שר מעם הארץ, אמר לשים אותו בכלא על פשעו במלך אשר הקים את המורים. אך גם המורים בלבנה יתלו את הפושע רק כאשר ימצאוהו, ואחרי אשר הפושע הזה נמלט מידם, שפך הראש כאש חמתו על התלמידים והמורים וכל ישראל כי המה עם פושע מבטן, עם סורר ההולך בשרירות לבו, עם לא יכיר טובה למלכו על כל החסדים אשר יעשה עמו. באלה וכאלה דברים נחומים השמיע בקהל וגם תקוה טובה נתן בלבם כי ישמיע את השערוריה באזני שרי הממשלה.

שמעון לא ידע מכל אלה ובלבבו בערה כאש צרבת על השערוריה הנעשה בקרב בית ישראל. כה הלך מעיר לעיר ולא מצא מנוחה עד בואו לאשדות, שם גמר אמר לקחת לקח בבית מדרש התכנית, אך גם ממחשבתו זאת שב כרגע בראותו רבי התלמידים אשר גם המה היו כחוטים בעיניו, כי אך אמת וצדק ויושר בקשה נפשו ויגמר אמר להורות לתלמידים מבלי בקש עוד מלאכה אחרת, ובל היום היה מבחר שעשועיו לשבת בית ולהגות בחכמה או לדבר בדברי חכמה באזני שמעון. גם מכוס האהבה והקנאה שתה באשדות כי עלמה אשר לקחה לבבו ויאהבה באהבה נאמנה בגדה בו, ומני אז לא האמין עוד לראות שמחה בימיו, גם לא בקש למצוא חית ידו מעמל כפו ולבקש עבודה בבית מסחור אף כי בידו היה למצוא זאת, רק אל תלמידיו אשר אהבוהו מאד ואל ספריו הביט תמיד. ובביא האהבה שנית והמצא מסלות בלבבו, אמץ כחו לגרשה מלבו מיראה פן לא בצדק ובישר יעשה. הנה זה הוא האיש אשר אהב את שפרה באהבה עזה ואשר בקש בכל לב להסתיר מחשבתו בלבו לבל תודע לאיש אחרי כי כל תקוה רהקה ממנו למצוא את אשר יבקש לבו, וגם הצליח במעט למצוא מנוחה, אך כאשר שב ויראה פניה נכחו עשתונותיו למרות חפצו ותתלקח המלחמה שנית בלבבו ביתר שאת, ובפעם הזאת התבוננה שפרה מאד כי בתתו ידו לה בהפרדו ממנה רחפו עצמותיו וכי עיניו הפיצו זיק אש בדברו, והדעת הזאת לא לששון לב היתה לה כי לא בעתה באה, כבר עבר המועד ואין להשיב. ———

פו.

עָרְבָה כָּל שִׂמְחָה ·

שפרה היה יפה, יפה מאד ויותר מיפיה גדול חנה, זאת העידו כל רואיה, אך בעיני אלה אשר ידעו לבבה ורוחה

לא נחשב כמעט יפיה למאומה לעמת לבבה הטהור, לכן יבין כל איש מכאיב לב שמעין, אשר אמר בלבו כי הבן את רוחה, בראותו כי היא נתונה לזר ולאיש אשר לא כבסל הצדק והיושר נחשב בעיניו. היא נתנה לאיש כערכה – אף כי איש בערכה לא נמצא לדעת שמעין בתבל – כי אז התנחם על צרתו וישמח בשמחתה, אך עתה נלוה גם הפחד פן תפיל אהבתו בידי איש, אשר לא ידע או ימאן להפך לה התבל לעדן גנים, אז מכאיב לבו על כי לא לו נפלה לחבל ויוסף מכאוב על מכאובו.

אכן גם הוא שגה בכל אלה אשר יאמרו מצאנו חכמה בין רגע, גם היא אמר כי הבן היה שפרה וידע את לבבה וישנה מאד, כי לא ידע כי לב עלמה תמימה אין חקר. וגם ברב צדקתו לא צדקה עשה ובעת אשר הפליא תושיה לרומם את התורה „אל תהי צדיק הרבה" לא שמר ללכת בתורת שפתיו ויעש משגה גדול מאד. אל תהי צדיק הרבה יורונו מקרי היום, והפגעים אשר יקרונו על כל מצעדי רגלנו יראינו לדעת כי יש צדיק אובד בצדקתו יען כי יבקש לצדק הרבה. אל תהי צדיק הרבה יאלפונו עוף השמים ודגי הים: אל התן את גויתך לגלי המקרים כי אם הלחם הלחם בם, יאמרו לנו דגי הים. שים מצחך חזק נגד רוח סועה וסער, יקרא עוף השמים, לא באמר ודברים רק במעשיהם. פני עוף השמים מועדות תמיד לעוף נגד הסערה, דגי הים יפרשו קשקשיהם לשחות נגד מרוצת הגלים, אות היא כי למלחמה נוצר כל חי, כל נברא, והאדם מה כי יצדק הרבה ויתן את גוו למכות העת ויביא ראשו כאגמון לפני האיש אשר במרכבת ההצלחה ינשא? עזר לנפשך ויעזרך אלהים, ואם לשמים תחפוץ להנשא בעוד בשרך עליך אז תפול ותשבר מפרקתך ותהי לשחוק לרואים.

היא ראה שמעין ללבב שפרה כי או... אך מה נוסיף לחקור מה היה הוא ראה והוא לא ראה, לכן נפלה שפרה לחבל לזר ותצב כבלה בלילות עדי כי יום הפתח הים.

לימינה יושבת אשה צעירה לימים רבת היופי ועל ידה יעמוד ילד יפה תאר, היא העגונה אשר באה לאשרת זה שני ימים ותקרא להיות כרעיה נאמנה להכלה. על שמאלה וישבת עלמה כבת שמונה עשרה אשר פניה העידו בה כי אף אם תדע להעריך את הכבוד הגדול הנעשה לה היום בהיותה רעיה להכלה, בכל זאת נאותה בכל לבב לתת את מקומה להכלה לוא נתנה לה מקומה התחתיה, ומי יודע אם לא עשתה גם שפרה זאת בחפץ לבב? מי ידע? הן פניה יפים כאשר היו אך לא יפיקו שמחה וגיל, ומה זאת? האם ספק בא בלבה? אבל אי זה הדרך יעבר הספק ללב עליזה ושאננה אשר לא ראתה עוד מעודה פני הצרה?

עלמות רבות היו בחדר ותשחקנה ותדבר יחד בקול המולה ואשה לרעותה ספרה את הגיגי לבה ותקותיה בקול לחש אשר על נקלה נשמע בחדר השלישי בכל שיח סוד נשים, ושפרה גם היא מדברת את העגונה, אך בקול דממה אשר לא נשמע אל כל העומדות אתה, לכן נטה נא אזן ונשמע מה בפיה.

— מתי יבאו הנה החתן והקרואים? נפשי נכספה לראות את בחירך אשר בלי כל ספק גבר נעלה וחכם, נחמד אף נעים הוא! —

— רב תודות לך, בלי ספק יבאו בעוד חצי או רבע שעה — ענתה הכלה.

— ואז יאירו פניך — אמרה העגונה, כי ברגע הזה לא כפני כלה יראו; האם לא היה היום פה? —

— הוא לא היה פה זה שלשה ימים, כי כן דבר אבי אמי, אשר אמר כי לא נכון הדבר להראות פנים שלשה ימים לפני החתונה. —

— וזה הדבר כי נפלו פניך — קראה העגונה בשחוק קל.

— התאמיני בחלומות? — שאלה שפרה פתאם מבלי ענות על דברי רעותה.

— ומדוע תשאליני כזאת? הן לא אאמין כי תאמיני את בחלומות — ענתה העגונה.

– אני לא האמנתי מעודי בחלומות, יען כי לא חלמתי
לי רעה מעודי, אך בלילה הזה ראיתי חלום זר ומוזר מאד
אשר יקפיא דמי עורקי בזכרי אותו ולבי יקפץ יותר ממקומו
כמו ינבא לי יום רע. –

אבל מה זה היה לך? – קראה העגונה בשממון – כי
כאלה תדברי היום? לא האמנתי בהבלי הנשים הזקנות כי
אז אמרתי קוסם קסם ילבך בעצמת כשפיו... אמנם –
הוסיפה לדבר אחרי התבוננה בפני שפרה – אמנם זה דרך
כל האדם להיות רגשי תוגה ביום שמחתו ואזכרה עוד כי
ביום שמחתי בביתי גם אני מבלי דעת למה ומדוע. –

– ולבך הלא ראה מראש כי עוד יבאו ימי רעה לך
אשר ישביתוך את משושך – ענתה במנוד ראש – ומי יודע
אם לא ינבא גם לי לבי דבר רע? –

– אבל זכרי כי תחטאי בשפתיך בדברך זאת, אל
תנסי את ה׳! או אולי סוד כמוס בלבבך אשר יגזול מנוחתך –
קראה העגונה ותבט בעין חודרת בשפרה. פניה אדמו מעט
בשמעה דברי רעותה, אך הבליגה ותאמר: אני לא אדע
בנפשי כל עון, יאם מחשבות יגון העירונה על לבי האם בי
האשם? האני קראתי להן ותבאנה, הרא הנה באו למרות
רצוני ומי יתן ויכולתי לגרשן ממני אל ארץ גזרה.

– אך איך תשימי לבך לחלום שוא, הטרם תדעי כי
החלומות שוא ידברו? –

אני לא אדע עוד זאת – ענתה שפרה בתם לב – כי
לא ראיתי עוד אם אמת או שקר ישמיעונו. –

– האמיני לי כי כמה פעמים חלמתי חלומות רעים וכל
רע לא קרני, וכבר מודעת זאת לכל איש משכיל על דבר.
שמעי לעצתי והסירי כל יגון ופחד מלבך ויאירו פניך, כי
עוד מעט יבוא החתן ואהיות מרעיו הנה ולמה יראו פניך
זועפים וערבה השמחה? –

– צדקת צדקת! – ענתה שפרה ותנס להאיר פנים כמו
בקשה להיטיב את אשר עותה, כי דברי הנחמים אשר

שמעה מפי רעותה אמצי מעט את רוחה, ותאמר בלבה
לנסות לשמוח בכל לבב ולהסיר כל פחד מלבה. ברגע ההוא
נשמעו קול מצעדי רגלי אנשים.

— הנה הם באים! — קראה העגונה, כל העלמות מהרו
להיטיב ראשיהן ובגדיהן ולשים אפר תם תחת השמחה אשר
על פניהן. חרף וקיץ, מסורת עד היום הנורא לא ישנו בה
פני הארץ בימים ירחים כאשר תשנינה הנשים את פניהן בין
רגע. העלמות אשר האריכו לשון ותקרוצנה בעיניהן ותמללנה
בשפתיהן ותרקדנה ברגליהן בקול שאון המולה ובשמחת גיל,
נהפכו פתאום לעמודי שיש, כשדרות ארזים עמדו על מקומן,
עיניהן השפילו לארץ, כמו ברגע ההוא הובאו מתבל אחרת
וחיי התבל הזאת טרם תדענה.

הדלת נפתחה והחתן הדומה למלך צעד בראשונה
על סף הבית ואחריו עוזריו שמואל שקלי והוריו ושמעון ויתר
הקרואים וגם הליצי בתוכם, כלם התפרצו בקול המולה הביתה
אחרי אשר בא החתן..

— אישי! אלוף נעורי! — קראה, לא שפרה כי אם
העגונה ותפול מתעלפת בזרועות דוד, אשר נפעם יהי לאבן
ועוד מעט נפל ארצה מהמשאה אשר באה פתאום ותבהלהו.
ושפרה נפלה אחורנית מעל הכסא ולולא חש שמעון לישועתה
כי אז אולי נשברה מפרקתה, כי כל הנאספים הביטו איש
בפני רעהו כנדהמים ולא פתחו פיהם ולא משו ממקומם. —
לא אתאר לפניך הקורא הוית פני כל האנשים אשר נמצאו
בבית כי ידעתי כי תשער זאת בנפשך. גם שפרה נמלטה
להרהת, אביה עמד על עמדו כגבר עברו יין וכל הנאספים
הביטו משתוממים איש בפני רעהו.

— רב תודות לך — אמרה שפרה אל שמעון אחרי אשר
נפקחו עיניה ותרא כי היא בחדר אחר והוא עומד לפניה ועל
פניו דאגה — רב תודות לך כי חשת לישועתי, אך האמינה לי
כי יקר היה בעיני המות ברגע הזה משאת חרפה ושמוע כי

שמי היה לדבת רבים, כי אדע נאמנה כי אהיה למלה בפי כל יושבי העיר ימים רבים. —

— ולראות את מאהבך מחבק חיק נכריה — ענה שמעון.

— אנא אל תדבר כזאת, עתה אראה עותתי, כי נתתי אמונתי באיש אשר לא ידעתיו, ואמנם לא רק ברגע הזה אמר לי לבי כי רעה נגד פני, אך הבלגתי ואסתיר מחשבותי לבל אעציב את רוח אמי — — אמנם גם בך העון — הוסיפה לדבר בחן שפתיה — כי אתה ידעת אותו ותהללהו. —

— צדקת צדקת, אני הסכלתי ואשגה הרבה מאד בחשבי כי קלי הדעת לא ידעו להסתיר מעלות רוחם, ועל כן אמרתי כי אדע אותי ואת דרכיו, אבל עתה אראה כי רק סוד אחר יגלו ובצפונותיהם ידעו להזהר. אמנם — קרא פתאום — מי יודע אם לא משגה היא. אשובה ואראה מה נהיתה בחדר. —

— נכון הדבר כנכון היום, האשה אשתו והילד בנו הוא, אך גם זאת אדע כי לא גדול עונו מנשוא כי אני ידעת את כל הקורות אותו, רק בי בגד ולא באשתו. אך גם אני אסלח לו כי אולי אהבני באמת והאהבה הכתהו בסנורים וכאשר תשמע גם אתה את כל אשר קרהו תתן גם אתה לדברי צדק. —

— רוח האהבה תדבר בך — ענה שמעון באנחה.

— אל נא תדבר כזאת כי לך לדעת את לבבי — ענתה יתבט אליו בחן ותחנונים. כברק באישון ליל כן האירו דבר'ה את פניו.

— שפרה — קרא.

— שמעון — ענתה, ולא הוסיפו דבר כי העינים דברו בשפה ברורה ונעימת דברים אשר תקצר כל לשון וכל שפה להשמיע. די שלומים ונחמה לאבלם ומכשיל לבם מצאו ברגעים המעטים האלה, כי רק רגעי מספר נותר אז, ה כי זכרה שפרה את אמה ותמהר לחדרה, ושמעון יצא בלב מלא נחת, תקוה וגיל אשר לא ידע מעת היותו עד היום ההוא.

— אך זה הוא מעשה תרמית!... אך זה הוא עון

פליליִ, לא נשמע כזאת בכל הארץ. . . כאלה וכאלה נדברו הקרואים בשבתם הביתה, כי התעוררו על החנף או יען אשר נכרת המשתה מפיהם.

– עתה אבין – אמר בצלאל בוחן־חתנים הנודע לאיש לצון בעיר – עתה אבין למה התירו חכמים לשדך הבנות בשבת, אף כי ההתאבה הזאת קשה כקריעת ים סוף –

– השמיע נא גם אותנו את פתרי התורה אשר נגלו לך ברגע הזה – קראו אחדים.

– דבר פשוט הוא – ענה בצלאל ויחלק זקנו – יען כי בבית ישראל קשר השדוך איננו קשר של קימא. –

כל השומעים שחקו, גם אלה אשר לא הבינו אף דבר, יען כי ידעו כי אחרי אשר בצלאל ידבר עת לשחוק היא.

– אודה לה' חסדי – ענה הליטי אף הוא חלקו – כי לא בן ליטא עשה העול הזה רק יליד שבירה, כי גם שבוהה על ארץ פולין תחשב.

כד.

יֵשׁ אַחֲרִית.

הנה תם הספור, שפרה נתנה לשמעון ודוד נסע את אשתו לביתו ויביא שלום תחת רגזו – כה יחשבו הקוראים, וגם אני חפצתי כי יהיה כדבר הזה כי בכל לב אדרוש שלום שמעון, אשר נשא ובכל מכות המקרה על ישרו ותמתו ועת לו לקחת שלומים בכל צרות לבבו; אך המקרה לא כן חפץ, הוא לא ימהר לשלם לנושיו את אשר לקח מהם, גם לא ישיב לבו עת אשר יחלק חבלים או ישפיע שפע רב למי יתנם, כי עור הוא ולא יראה רשע וישר, גם אזנים אין לו לשמוע צעקת דל.

אמנם בפעם הזאת (אולי כן הוא תמיד) אין לנו כל צדקה לועף על המקרה על כי הוסיף לשלוח יהו בבכי ועמי, כי מידם זאת דהם. דוד חטא בעמל כפים ושמעון

בפשע שפתים, ועל כן רחקה מהם ישועה.

— מה מאשר היה שמעון ביום המחרת אחרי אשר ערבה השמחה בבית שמיאל! כל תאות לבו וחפץ נפשו אשר לא קוה עוד למצוא בחיים היתה נתנו לו ברגע אחד. שפרה ששון חייו ומאור עיניו תאיר פניה אליו לעין השמש ולא תירא, אחרי כי היא הכלה היעודה לו ומפיה שמע, להגדיל ששונו, כי גם מאז כבדה ותאהב אותו ובל מעיניה היו בו רק יען כי חשבה כי היא לא ישים לב אליה על כן נאותה לתת יד להוד למען לתת שמחה בלב אמה, וגם אמה ששה בדי גיל על כי נמצא שמעון ביום המבוכה לגל חרפה מעל בתה, בדעתה בנפשה כי היא היתה בעוכריה, ובמעט נהפך שמעון לאיש אחר ביום אחד, כמו שבה רגע כל כפריו ומחשבותיו וחקרי לבו ויהגה רק בשפרה ובאהבתה, וביום השלישי כבר נשכח המקרה מבית שמיאל, אחרי כי הוד והעגונה יבנה נעלמו ועקבותיהם לא נודעו ויהיו עליזי לב ויחכו בלב מלא בטחון ליום השמחה הנאמנה עת ישים שמעון את הטבעת על יד שפרה ויקשרו לעולם; אך גם המה לא ידעו עצת המקרה אשר בעיני ישר ותם בר לבב ואיש מזמות נשתוו.

ביום השלישי אחרי אשרי ארש לו שמעון את שפרה, ישבו כל בני בית שמיאל שקלי אל השלחן בדממה ופני כלם קבצו פארור, ישבו ויעמיקו עצה.

הזקן ישב ראש, בתו לימינו ושמיאל לשמאלו ושפרה למולו.

— אהה! כי קמה הצרה פעמים בביתנו — קראה בעלת הבית ותך כף אל כף.

— ואני אמרתי לך אמי כי לשוא תמררי נפשך ביגון, כי שקר הדבר! — ענתה שפרה.

— איך תאמרי שקר הדבר! קרא האם ותתעורר — הן מפיו שמעה האלמנה את הנבלה ומה לך להוליך אותי שולל בכזבים? אין זאת כי אם אמת בפיה, ולבי נבא לי

כבר כי דבר בליעל יציק בשמעון ואני יראתי מאז מתת אותך
לו, ולולא קרנו הרעה כי אז לא נתתיך גם היום, ואיך
תמצאי און בלבך לדבר עליו טובות ולהצדיקהו?

— אבל אני אומרת לכם, כי שקר הדבר, כל בני
האדם יכזבו וגם מלאכי מרום יצמידו שקר ולא שמעון. אני
ידעתי את נפשו, תכנתי את רוחו וארע כי אין כמהו בכל
הארץ לישר לבב ואני לא אתן לאיש לנגוע בו לרעה
כי אישי הוא! — קראה הנערה בכל עוז. כל היושבים השתאו
השתוממו בשמעם דבריה כי לא נסו לשמוע כאלה מפיה.

— איה איה לי! — קראה אמה בלב מר — כי באתי
עד הלום לשמוע מפתי דברים כאלה! החפץ תחפצי כי
תהיי למשל בכל העיר, האין די לך בצרה האחת כי עוד
תבקשי חדשית? —

— אני לא חטאתי בצרה האחת ולא אלכד בצרה השנית
כי עתה אין כל צרה — ענתה שפרה בבטחה.

— ומה תאמר אתה שמואל? — קראה האשה ותשם אל
אישה פניה.

— ומה תאמר אתה לעשות? — שאל שמואל בשימו
פניו אל הזקן.

— בפעם הזאת לא אצדיק את שפרה, כי דיה לנו
הצרה האחת, והיא הלמדני להזהר עתה, הן לא אוכל
להאמין כי האשה בדאה זאת מלבה כי מה חפץ לה במבוכתנו?
ומה גם אחרי אשר אמרה כי מפיו שמעה זאת; לוא אמרה
כי שמעה זאת מפי אחר כי אז אמרתי אולי משגה היא, אך
אחרי אשר בפיו אמר כזאת אחשוב למשפט כי כן הוא, והן
בעיני ראיתי כי ימצאו אנשים אשר רבה רעת לבבם לעשות
מזמה כזאת, לכן עצתי כי נרחיקנו מביתנו ונראה איך יפול
דבר, ואם מה' יצא הדבר אז יסיר כל אבני הנגף, ואם אין
אות הוא כי ה' לא רצה בדבר הזה. —

— הה! אבי — קראה שפרה ותחזיק בידי אבי אמה —
אל תדבר כזאת כי לא במשפט דברת! הן לכל פושע, גם

אם נודע פשעו ברור כיום, ינתן להצטדק ולישאול פיו, ואתם תשפטו משפט שתי נפשית מבלי שאול את פי הפושע אולי דברים בפיו להצטדק, קראו לו ושאלו מה בפיו ואז נדע דבר ברור.

ראשי סחרחר! – קראה אמה – הזאת היא בתי? ההסכן הסכנת לדבר כאלה? תאלתי לבוגד הזה אשר בשלשה ימים לכד את בתי בעצמת כשופיו, אין זאת כי אם מכשף הוא, תאלתי לו! –

– אנא אמי – קראה שפרה ותמרר בבכי – אל נא תקללי פן תנחמי, אל נא תקללי כי בתך את מקללת, קללתך תרבץ גם עלי כי נפשי יודעת מאד, כי עוד מעט תצא כנגה צדקתו ולו אהיה עד עולם, אנא תניני לדבר עמו בטרם תגרשיהו. –

– היו לא תהיה – קראה אמה – בפעם הזאת אהיה אכזריה לטוב לך כל הימים, הן נערה תמימה את ולא תדעי עוד רעות בני האדם, אצילך מידו בחזקת היד ואז תברכיני עד עולם, ועל כן אצוה עליך לבל תשאי פניך אליו ואל תדברי עמו דבר גם כי יזעק וישוע, ואם תמרי את פי אז אשלם לו כפלים קלון על כל הדברים הנחומים אשר תדברי אתו –. הדברים האלה לא שבו ריקם כי נתנו חתית בלב שפרה, אף היא נאנחה ותשב אחור ותבטיח לבלי דבר עוד עמו דבר.

– הרגעי בתי – קרא שמואל אשר נכמרו נחומיו עליה – כי נחקור ונדרוש אולי ענו בו שקר. –

– לחקור ולדרוש?! – קראה אשתו – מה תחקור ומה תדרוש? הן נכון הדבר כנכון היום, ברגע הזה אשלח להגיד לו לבל יעיז פניו להציג כף רגלו על מפתן ביתנו, פן אשליכנו אחרי הדלת והמזוזה. –

– ומה תאמר אתה אבי? – שאל שמואל את הזקן. הזקן חפץ לענות וקול שמעון נשמע בחדר הראשון שואל את השפחה אם שפרה בבית. פני שפרה הורו כפני מת ואמה

התגעשה ממקומה ותרץ אל החדר הראשון, מבלי פנות אל התחנוני שפרה אשר התחננה אליה בלב נשבר לבל תדבר עמי קשות, ותעמיד לפניו כמלאך בלהות, פניה מפיקים עברה ועיניה מירות זועה ותקרא בקול: צא מזה בליעל! גם אתה אמרת ללכוד את בתי בפח, אך נוקשת במזמתך, ברח לך, פן אסגירך בידי השופטים! —

כחלום ריק עמד שמעון על עמדו ולא הבין מה תדבר כי ממבוכתי העתיקה מפיו מלים ומן כביר, וכאשר סרה מעט ממבוכתי ראה כי הדוברת נעלמה ותסגור הדלת אחריה. לשוא קרא בקול: שפרה! כי אין שומע. כנבר עברו יין עזב את הבית וידו על ראשו וידמה בלבו כי משגע היא ממראה עיניו וממשמע אזניו. רגע עלה רעיון על לבו כי לא גם שפרה היתה הדוברת ועינו התעוהו, ורגע דמה כי למען נכיתו דברה אליו באפה לראות אם לבבו שלם את בתה, ועד ארגיעה באה מחשבה בלבו כי אב שפרה תמאס בו יתבחר באיש אחר לבתה למרית הפצה. מחשבות כאלה וכאלה עלו על לבו, אך להשיב כי שפרה בגדה בו ותבחר באיש אחר, זאת לא נתנהו לבו להשיב אף רגע כי האמין אמונה אמן באהבתה וגם בנפשו לא מצא כל עול ומדוע זה יגרשהו בחרפה ותגוהו כזד ובליעל? לכן גמר אמר לשוב על עקביו אולי יצלח בידו לדבר את שפרה ולשמוע מה בפיה, אך לשוא היה כל עמלו כי הדלת סגורה בפניו ולא יתנו לו לבוא הביתה. כאיש נדהם עמד על עמדו זמן כביר ועיניו דלפו מתוגה מבלי אשר ידע. השפחה יצאה מהבית ובראותו אותה קפץ ממקומו וירץ אליה כמו מלאך מושיע ראו עיניו ויבך ויתחנן לה כי תשמיעהו פשר דבר; אך היא ענתה אותו כי לא תדע מאומה, רק כי בעלת הבית צותה לבל יתנו אותו לבוא אל הבית, וכי שפרה בכתה כל הלילה, ומחר תשימנה לדרך פעמיהן, שפרה ואמה. — הדברים האחרונים הפיחו פתאום רוח גבורה בלבו ויקרא בקול עז: הי לא תהיה, מיד שאול אפדוה.

גם משני לבאים אצילנה ! – וירץ בכל כחי אל החצר ויעמוד לפני חלון שפרה ויקרא בכל עז : שמעי נא שפרה בקול אוהבך, בטחי בי כי לא אתנך להמכר כשבוית חרב – אך היא בראותה איתו מבעד החלון פנתה לו ערף ותחבא. – עתה היתה מבוכתו, מבוכה נוראה מאין כמוה – גם היא בגדה בי – קרא במר נפשו, ועוד מעט ונפץ את ראשו אל הקיר לולא בא שנית רעיון בלבו כי משגה הוא, כי לא את שפרה ראו עיניו או כי מלשני בסתר הכה אותו בלשן. – ברעיון הזה החזיק ויגמר אמר לבל ינוח עד אשר יוציא משפטו לאור.

כל היום ההוא ישב בביתו ולא אכל ולא שתה וישת עצות בנפשו איך יצלח בידו לדעת שרש דבר נמצא בשפרה כי סר פתאם לבה מאחריו, עד אשר גמר אמר לחכות לעת ערב לפני בית התפלה עד אשר יבוא הזקן אבי אמה וישאל את פיו; אך גם תוחלתו זאת נכזבה כי הזקן לא בא בפעם הזאת לבית התפלה.

לתאר מצוקת לבבו ומחשבותיו הנוראות אשר בעתוהו כל הלילה תקצר ידי, כי לא לעט ולשון כח הרעיון והמחשבה. ולאור בקר כאשר יצא מחדרו נבהלה האשה אשר גר בביתה בראותה פניו וכמעט לא הכירה אותו, כה שנו פניו כמו עשרים שנה עברו עליו בלילה ההוא. בברכים רועדות ובלב נשבר הלך לבית התפלה אשר בו יתפלל הזקן, באמרו אולי ימצאהו, אך גם בפעם הזאת בוש משברו. כנודד בחזיון לילה כן נע ונד כל היום מבלי ראות את הדרך אשר הוא הולך עליה ובנשאו עיניו והנה הוא לפני בית שפרה, אך לא נסה עוד להרים קולו כי אם עמד משמים על מקומו ולא מש ממנו. פתאום התעורר לקול שחוק אשר נשמע באזניו.

– המה ילעיגו לי ! – קרא לבו בתוכו ועצמותיו רעדו מכעס ויגון, אך כאשר נשא עיניו ראה והנה האשה האלמנה, אם שתי הבנות החתונה והאהבה, אשר בביתה גר, עומדת לפניו ותביט בו בלעג ובוז.

– הפעם אודה את ה׳ – קראה האשה בקול כעורב – כי חלצתי נפשי מידך, גם בת שמיאל בקשת למשך בפח מזמתך כאשר עשית לבתי, אך אני הסכלתי עצתך ואתנך לכלמת עולם. –

– את? – קרא שמעון בשממון – את? ומה עשיתי לך? ומה עול מצאת בי? האם לא שלמתי לך את משכורתך בעד החדר? או מה? –

– מה עשית לי? ראו נא ראו את הבליעל הזה! כצדיק תמים ירחץ בנקיון כפיו, עזב אשה בביתו ויבקש ללכוד את בתי בפח מזמתו ועתה בא גם אל הבית הזה להדיח נערה תמימה כבתי ויעיז פנים לשאול מה עול מצאתי בו! אני גליתי מזמתך כי אשה לך בביתך וישליכך כבוגד מהבית – קראה האשה כמנצחת.

– הוי ארורה! – קרא שמעון בזעף אף, כי עתה ראה מאין באה אליו הרעה – שקר כפיך ומרמה דברת ואני אגיש משפטי אל השופטים! – קרא בקול גדול ולא ראה כי המון עם החלו להתאסף לקולו והאשה קראה בקול גדול: הוי בוגד, השפתי קולנך ותרגו! – דמי לבבו צפו על עיני בשמעו דברי החרפה ובמעט לא משל עוד ברוחו ויבקש לשריה בה יד, לולא מהר הזקן לצאת מהבית ויקחהו בידו ויובילהו אל החצר.

בראיתי את פני הזקן שבכה הניתו ברגע ופלגי דמעה הורידו עיניו מרוב כעסו והותו.

– במעט לא אבירך עוד – אמר הזקן אל שמעון בעמדם בחצר – הן מאז אדעך ידעתיך לאיש מחשב דרכו ומעשיו ואיך נהפכת פתאם לאיש אחר? –

– אבל בפעם הזאת חשבתי דרכי עוד הרבה יתר מאשר עשיתי תמיד ואולי חשבתי עוד יותר מאשר יבקש היושר ממני, ואתם שפטתם משפטי מבלי שמוע דברי הנשפט, על פי אשת מדנים אשר יחרפה היא לכם לתת לה מדרך כף רגל בביתכם! –

– אך הן לא באמרי תשיבני – ענה הזקן ושחוק עבר על שפתיו – הן על זאת בקשתי להוכיחך על כי קראת לריב את אשת מדנים ברחובות קריה ותעטה עליך בושה, ואיה מנוחת לבבך אשר בה תתפאר תמיד? בתחלה התקצפת ותרגז התתיך בחוץ ועתה תשיבני מלים מבלי שמוע את אשר אדבר אליך. –

– חיי תלואים לי מנגד ולבבי ישקוט ינוח? –

– חייך לא תלואים לך מנגד, ואם בצדק ובלבב שלם תבקש את שפרה לך לאשה עוד לא אבדה תוחלתך. –

– עוד לא אבדה תוחלתי – קרא שמעון בשמחה ורגז יחדיו – אבל הן סגרו בעדי הבית מבוא ובתך מלאה פני קלון ותבזני כאחד הרקים בלי עון. –

– היא אשה היא, אך לך לא נאוה להיות מהיר חמה; השקט וחכה עד הערב ובערב נשלח לקרוא לך ואז נדע משפט. –

– אך הן שמעתי כי שפרה נוסעת מזה. –

– היא תותר פה עד אשר יצא כנגה משפטך. –

– ושפרה האמינה בדברי האשה והחשבני לבוגד? –

– זאת לא אדע וכאשר תדבר עמה תשמע זאת מפיה, ועתה שוב לביתך ואל תוסף להתגרות מלחמה את האשה פן יחֻלל כבודך. –

– כדבריך אעשה – ענה שמעון ויחפוץ לשוב הביתה.

– עוד דבר לי אליך – אמר הזקן – הידע המלמד הליטי אותך ואת משפחתך ואת עירך? או אין? –

– האם גם הוא בקושרים עלי? – קרא שמעון בקצף, כי פתאום עלתה מחשבה על לבו כי גם ידי המלמד היו במעל לדבר עליו רעות.

– בוש והכלם כי נסרחה חכמתך בפעם אחת ותדבר בלי משפט וחשבון, הלא תזכור כי בפיך תדבר עליך רעות אחרי כי תפחד מכל איש. המלמד לא דבר עליך רעות גם לא היה בזה, רק שאלתיך אם ידע אותך או אין, ואיעצך

שנית כי תשים מעצור לרוחך למען כבודך, וגם לבתי עליך לסלוח על כי דברה אתך קשות, הלא כה הוא משל ההמון: הגבוה ברותחים יפחד גם ממים קרים, ולך לדעת נפש האם בשמעה כי בתה נפלה בצרה אחת פעמים, ואיך לא יתחמץ לבבה בשמעה מפי האשה, כי בפיך אמרת לה כי לך אשה בביתך, ואנחנו עוד לא נדע אם שקר בפיה, כי מאין נדע אם דברת כזאת, אי מרוע לב ענתה בך שקר, והיא אמרה כי גם בנותיה תעידנה כי שמעו כזאת מפיך. —

— ואף אמנם דברתי כזאת — ענה שמעון — אבל...

— בפיך דברת כזאת? — קרא הזקן בשממון — ואם כן אמת בפיה ומה לך כי נזעקת? ומה לך פה? ואיך תעיז מצח לביא הנה ולבקש לראות את פני שפרה האמללה אשר אתה בגדת בה? — קרא הזקן וקצפו גדל מרגע לרגע — לא אובה להביט עוד אליך, ברח לך מזה! — קרא שנית ויפן שכמו ללכת.

— לא! — קרא שמעון בכל עז — לא ארפך עד אם שמעת כל דברי. —

— העוד יש אתך דברים להצטדק? העוד תחפוץ לענות אתי בדבריך חנם, הן נגלה מעלך ואון טוב לך בלתי אם להסתר מעיני כל איש ישר למען תחשוך פניך מכלימות ורוק. —

— אך איך שכחת כרגע תורת פיך אשר הוריתני זה עתה לבלתי התגעש ולבלתי היות מהיר חמה, ואתה כה תעשה ותמאן לשמוע צדקתי מפי, הן אני אני הוא אשר אמרתי כי אמת בפי האשה ותאמין לי, ומדוע תאטם אזנך משמוע צדקתי? —

— יען כי לא אאמין עוד בצדקתך, כי איש לא יאמר כי אשה לו בביתו אם אין לו אשה, ואחרי אשר דברת כאלה הן משגע או איש מזמות אתה. —

— ובכל זאת שמע לדברי ואחר תדבר — קרא שמעון מכאב לב.

— דבר ואשמעה — ענה הזקן ויתאמץ לשכך חמתו

שמעון ספר לו ככל אשר קו־הו ולא כחד דבר, אהב את שפרה בת בתו זה ימים רבים, אך לא ניעז לדבר בדבר הזה מיראה פן לא יתנוה לו, אך מעט אשר נתנה לדוד היה כאיש נדהם וידבר בה בחלום ובהקיץ, ובת האשה אשר גר בביתה אשר גם שמה שפרה בשמעה כי שם שפרה נשא על דל שפתיו האמינה כי היא האהובה, ואחרי אשר כתב פעמים רבות על הגליון שם שפרה האמינה אמנה אומן כי יאהב אותה ותפרוץ לחדרו ואמה אחריה, ובעת מבוכתו כאשר לא ידע דרך אחרת בחר בשקר ויכזב בהן לאמר כי לו אשה בביתו אשר גם שמה שפרה ואך אז הרפו ממנו. הזקן שחק בשמעו את כל אשר נעשה, אך בכל זאת הניע בראשו כמו לא האמין למשמע אזניו ויאמר: אולי צדקת, נראה איך יפול דבר

— העוד תספוק בדברי? — קרא שמעון בלב נשבר — הלא עין בעין תראה כי אמת בפי ועוד תמאן לתת אמון בדברי?! —

— עין בעין לא אראה עוד — ענה הזקן.

— אם תשקול את דברי בפלס המשפט תראה כי כל אמרי פי אמת המה. הן שפרה נשאתי על שפתי, שפרה כתבתי על הגליון, וגם שם בת האשה שפרה הוא, האם תאמין כי המקרה נתן גם לאשתי שם שפרה? אך אם גם היתה כזאת כי אשה לי ושמה שפרה וכל מעיני היו בה הן מי זה עצר בעדי משלוח לקרוא לה, ואיך נהפך לבי פתאום לאהוב נכריה? הן כל אלה יעידו כי ישרי. —

— כל אלה לא יעידו מאומה, אולי אמת בפיך כי אהבת את בת בתי ותהגה אך בה, אך בכל זאת מי זה לי לידנו יתקע כי אין לך אשה בביתך? אם שמה שפרה או לא, אחת היא, הלא ידעת כי הודאת בעל דין כמאה עדים דמיא. —

— אבל פה אין בעל דין ואין הודאה ואין עדות; השב אתה אל לבך ושקול את דברי במאזני משפט. לוא באמת

אשה היתה לי ועזבתיה ואהבתי אחרי כן את שפרה בת בתך, ההיתה כזאת כי אגלה במי פי סודי לרע לי, הן אך כחסר דעה נחשבתי אז בעיני כל רואי; ועוד זאת אם על מרמה תחיש רגלי, למה זה הסתרתי סוד אהבתי בטרם נפתחו ידיה מהרצבות דוד, ואני לא עשיתי ולא דברתי דבר לנתק מוסרותם, אף כי כלו כליותי בחיקי למראה עיני. ואם כה יעשה איש מזמות אשר דבר בליעל יצוק בו? הגד אתה ואני אחריש! —

— אמנם דברים של טעם תדבר, אבל הגד לי הידע עוד איש בדבר הזה? הספרת זאת לאחד מרעיך? —

— לא! —

— ומדוע? הן אם רק כזבת להאשה למה הסתרת זאת מרעיך? —

— יען כי בקשתי להסתיר סוד אהבתי לשפרה בלבי לבל יודע לאיש אחרי כי היא כבר היתה ארושה לדוד וכל תקוה רחקה ממני, וגם על כן נואלתי לאמר להאשה כי אשה לי יען כי חסתי על כבוד שפרה בת בתך. כה אשמח בה כאשר אך למענה עשיתי זאת, ואם אתם תקימו להפריד בינינו, ידוע תדעו כי חמסי עליכם תרד, דם נקי תשפכו! —

דבריו נגעו עד לב הזקן ויתן ידו לו ויאמר: חכה נא עוד ימים אחדים ואני אעשה ככל אשר תמצא ידי להוציא צדקתך אור.

בערב ההיא נקראו לבית שמואל שקלי האשה אשר ענתה בשמעון כי אשה לו ובתה שפרה והמלמד הליטי, הזקן שם פניו אל האשה ויבקש ממנה כי תספר ככל הדברים אשר שמעו אזניה מפי שמעון, והיא ספרה ככל אשר היה לא כחדה דבר ותשפך בוז וקלון על שמעון מרבה להכיל ותאמר כי בקש ללכוד את בתה ברשת מזמתו וכי תברך שבע ביום את ה׳ על כי פדה נפש בתו מידי הלביא הזה.

– ומה תאמר אתה ? – שאל הזקן את המלמד, אשר ישב ויתן בכוס יין עינו מבלי שמוע את דברי המדברים.

– אני אומר כי לא אדע דבר –

– אבל הן תדע את שמעון ? –

ידעתיו מעת היותו ילד קטן, אשר אז התהללו בו כל בני העיר ויאמרו כי הוא יהיה לגאון בישראל ואביו היה צדיק תמים בן צדיקים וישרים ותמימים זכותם יגן עלינו, אך במות הצדיק בא רישע תחתיו, כלי שנשתמש בו קדש השתמש בו חול; היא היתה לאשה לחיט, חיט פשוט לא בר אבהן ולא בר אורין, לא מוקיר רבנן ולא רחים רבנן, והיא החיט לא נתנהו ללמוד ויברח אל הישיבה ומהישיבה אל ישיבה אחרת עד כי פתאם היה לאחר ונטה מהדרך הטוב –. פני האלמנה נהרו בשמעה דברי המלמד ותקרא: אך זה איש אמת הוא ! –

– איש אמת הנני ! – קרא המלמד ויניע כל גוו – ומה חשבת בתחלה כי אדבר שקרים ? האם לא אירא את ה׳ ? או לא אדע דברי חכמינו הקדושים והטהורים זכרם לברכה, אשר אמרו כי דובר שקרים ידחה רגלי השכינה, וכי חותמו של הקב"ה אמת ? האם תחשבי כי רוח מינות נזרקה בי בעיר הזונה הזאת ? אני בצדקתי אחזיק כאשר הורוני אבותי ואבות אבותי, ולא אשא פני איש, וגם פני שמעון לא אכיר אף כי עשה לי טובה גדולה ויתמכני בכספו ביד נדיבה, כי במקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד גם לרב, אשר עשה אתנו הטובה הגדולה ויביאנו תחת כנפי השכינה, ואף כי לאיש אשר עשה אתי טובה עוברת בעולם העובר ...

– ומה עשה בנטותו מהדרך הטוב ? – שאלהו הזקן בראותו כי זרם מדברותיו פרץ כפרץ מים ולא יחדל.

– מה עשה ? הוא השליך את הגמרא אחרי גוו ויחפוץ ללמוד בבית מדרש הרבנים ? נער תופש תורה מעיר זבלה יבקש ללמוד בבית מדרש הרבנים ! האין זאת רעה גדולה ? ! –

– אך בלעדי זאת לא תדע בו כל עון ?

– גם בלעדי זאת יש ויש, ואף כי הוא הטיב עמדי, טובה גדולה עשה לי, לא אכחד, בכל זאת באש בוערת בעצמותי בזכרי כי היא בן עירי והוא יקרא גם היום בספרים חצונים כל היום, ואני הוכחתיו על פניו כי יעזוב דרכיו כי בכל לב בקשתי להציל נשמתו, כה יזכני ה' לראות אשתי ובני כאשר בקשתי להציל נשמתו, יען כי איש טוב לבב הוא ויעשה עמדי טובה. –

– ומה ענה אותך ? –

– הוא שחק ולא ענני דבר, כה יזכני ה' לראות בנחמת ציון וירושלים. אמן. –

– אך בכל אלה הלא אין עוד כל עון גדול. –

– אין כל עון גדול ? פשיטא, בתמיה, אין עון גדול ? ואיכא דאמרי יש ויש עון גדול, אבל לא יהי כדבריך, וגם אני גם לזאת סלחתי לו לולא עשה עוד רעה גדולה מאד, אשר בעבורה קללת אלהים רובצת עליו – כל היושבים הביטו איש אל אחיו בשממון.

– ומה היא הרעה ? שאל הזקן.

– זה כשמונה שנים עברו מעת אשר היה לבן שמונה עשרה ועוד לא נשא אשה, הן מאמר מפורש הוא בגמרא כי כל אשר לא ישא אשה בטרם עברו עליו עשרים שנה הקב"ה מקללהו – קרא המלמד וניע בראשו ובידיו ורגליו.

כל היושבים הביטו איש אל רעהו, והזקן הוסיף לשאל: ומאין תדע כי הוא לא לקח אשה ? אולו קים כבר את המצוה הזאת ואתה תאשים אותו חנם. –

– מאין אדע ? אני ? לולא ידעתי נאמנה כי אז לא דברתי כזאת, יודע אני כי החושד בכשרים לוקה בגופו ולולא ידעתי נאמנה כי אז לא טפלתי עליו שקר ואני הוכחתיו כבר על הרעה הזאת, כי אמו תמאן הנחם על כי לא לקח אשה עד הנה. היא אשה היא ותאהב אותי גם עתה כמו אם לא יצא עוד מד' אמות של הלכה, אף כי אפיקורוס הוא, והיא

תלמד עליו זכות, אשר לולא היה בעלה החיט בעוכרו כי
אז היה לרב וגאון בישראל, אך הוא גרשהו מבית המדרש
ויתערב בבנים זרים וילמד מעשיהם, וכל הנשים תלעגנה לה
באמרן כי איש לא יתן את בתו לאפיקורוס כזה, והיא בקשה
ממני בלב נשבר כי אדבר על לבו כי יקח לו אשה אך הוא
לא ענני דבר, כה יזכני אלהים לראות את אשתי ובני
בקרוב, כאשר אין רמיה בפי. — פני שפרה נהרו בשמעה
דבריו וגם על פני הזקן נראתה שמחה ובכל זאת הוסיף
לשאל: אך מאין תדע אם לא לקח אשה ולא הודיע זאת
לאמו? —

— לא! זאת לא יעשה, הן היא תתחנן תמיד במכתביה
אליו כי יקח לו אשה ולוא עשה כזאת כי אז בשר לה את
הבשורה הזאת. ועוד זאת כי אדעהו מיום הולדו ואדע כי
מזבלה ברח בהיותו בן שלש עשרה שנה ואז לא לקח עוד
אשה, ובמאפליה היה חמש שנים וגם שם לא נשא אשה,
לא כאביו זכר צדיק לברכה אשר במלאת לו ארבע עשרה
שנה כבר עמד תחת החפה. ומעת אשר עזב מאפליה
הנהו פה. —

— אבל הן האשה הזאת תאמר כי אשה לו בביתו —
ענה הזקן ויור באצבעו על האלמנה.

— שקר הדבר! ומה גדלו דברי חכמינו הקדושים אשר
אמרו: אין מקבלין עדות מפי אשה! — קרא המלמד בחרי
אף — האני אשים אשם נפש איש חנם? האני לא אדע כי
עון גדול הוא לדבר לשון הרע? לולא ידעתי נאמנה כי עשר
את העון הזה כי אז החרשתי, לוא נשא אשה כי אז סלחתי
לעונותיו האחרים ועשיתי שלום לו; אך כל דברי אמת המה.
כה יחיני ויזכני אלהי אמת לראות בגאולת ישראל ובנחמת
ציון — קרא האיש ברגש וישא למרום עיניו.

— אם כן — קראה פתאום האלמנה — כזב לי הנבל
הזה, ואין לו אשה ורק להמלט מידי דבר כזאת, אבל לשוא!

לא תנקה מידי בליעל! לשופטים אגיש משפטי! – ובדברה הניפה אגרופה כמו תכין גוה למלחמה.

בכל מאמצי כחם התאפקו השומעים לבל ישחקו, ושפרה אשר לבה רן ושמח בקרבה, כי אהוב נפשה יצא כזהב מזקק מאנה להכות ותשלח בחפזה את המשרתת לקרוא לו.

– אבל זכרי – אמר הזקן אל האלמנה – כי השופטים לא ישמעו לך, כי אין בו כל עון אם התל בך ויאמר כי אשה לו.

– השופטים לא ישמעו בקולי? האם תם צדק ויֹשר מהארץ, האם האלמנות והיתומות כדמן על פני הארץ תהיינה וכל רגל עובר תדושן? לא! היו לא תהיה! –

– אך מה תאמרי אל השופטים? הן הוא לא דבר אל בתך אהבה ולא הבטיחה דבר ומה תעני בו? –

– ומדוע קרא תמיד שפרה בחלום ובהקיץ גם כתב כזאת על הגליון אשר הנחתי בידי למשמרת? –

– ואת הגליון הזה נתן לבתך לאות אהבה? –

– לא! הוא לא העז פניו לעשות כה לבתי התמימה, הוא כתב ויניח את הגליון על השלחן. –

– ומי הגיד לך כי בבתך דבר, אולי תמצא עוד עלמה אשר שמה שפרה והיא היתה הגיונו ביום ובלילה? –

– ומה אעשה? – קראה האשה בקול בוכים – האם תמנו לגוע על כי אני אלמנה עזובה ובתי יתומה היא? –

– אבל זכרי כי לא עשה לך רעה מעודך ומה לך ולו? ועוד זאת כי הוא חשב עליכם מחשבות טובות ויתן על ידי חמשים שקל לשלוח לך למנחה ליים כלולת בתך שפרה – ענה הזקן ויתן לה את הכסף. למראה הכסף נהרו פניה ותאמר: הן זאת ידעתי כי איש ישר הוא ועל כן בקשתי כי יקח את בתי לאשה, אך לא כן רצה ה'. –

– עתה שובי למנוחתך ואל תוסיפי דַבר בדבר הזה עוד דבר, כי לא לכבוד הוא לבתך – אמר הזקן.

– צדקת צדקת, ה' יאריך ימיך על העצה הטובה.

לנערה תמימה כבתי לא אראג לחתנים, כי למאות יבואו אלי יום יום – קראה ותמהר לצאת כי יראה מראות עוד את פני שמעון, ובחוץ נשמעו עוד דברי ריבות בין האשה ובתה לאמר: למי הכסף? . . .

הזקן ובתו וחתנו הרבו לבקש סליחה ומחילה מאת שמעון על הכלימם אותו, אך שפרה לא עשתה כזאת כי גם בתחלה לא האמינה בדברי האשה, וימי הצרה הוסיפו לה שמחה ביום שמחתה.

אך הפגעים אשר זה דרכם לארוב לכל שש ושמח למסיך לענה ביין שמחתו לא שבתי גם את העליזים האלה. מכתב בא ויטה ידו על השמחים לבל תגדל שמחתם עד בלי מצרים. אחד מרעי דוד הביא את המכתב ויבקש סליחה על כי אֵחר להביאו יען כי חולה היה ויתנהו על יד שפרה אשר נבהלה בראותה כי הכתב מעשי ידי דוד ותתנהו על יד שמעון והוא קרא בו כדברים האלה:

שפרה עדינה! אהבת עולם אהבתיך, בפעם הראשונה ידעתי את האהבה בכל עזוז כחה, ראיתיך, אהבתיך, ומאז נהפכתי לאיש אחר. מעת ראיתי עיניך הטהירות החלותי לחוש רגשות עדינות ונעלות ובהלך נפשי התהלכתי בין מזרי שחק עד כי שכחתי תבל ומלואה, שכחתי את ההרציבות אשר שמו עלי הורי בעודני ילד ויתנוני לאשה בטרם נפתח לבי לדעת מה אהבה; לא זכרתי כי חיבתי ראשי למלך בעת המרד וכי עלי להתעתד יום יום למות עת כי אֻתפש בכף, כל אלה שכחתי; אך גם את דרכי הרעים נשיתי ובקשתי אך טוב ודעת ואבקש להיות כמלאך אלהים למען אשוה ואערך לך. שמחות עולם באו בלבי מדי נשאתי שמך על שפתי וכאש צרבת בערה בלבי ואהגה נכאים ונהמתי כילד נוטה למות עת זכרתי איתך ואת חרצובותי. חתן דמים תהיה: – קראו כליתי בתוכי – מתחת החיפה תבל להתלות

על עין, אך קסם שפתיך וגחש עיניך אסרוני בעבותים ולא נתנוני לעזוב אותך בטרם עזבי החיים באהבת עולם, באהבה ברה טהורה וישרה אהבתיך, ולמענך נכון הייתי להתקדש ולהטהר בשרפי קדש; אך גם לשיב ולהיות כבכור מות, כמלאך אכזרי לבלע ולהשחית כל הקרב אליך וכל שוגח ידו להפריד בינינו, כי רק בך ראיתי חיים, חיים שיש בהם חפץ. עד אשר לא ראיתיך בקשתי להשכיח בכוס שברון כעשי והותי ופחדי ומעט חזיתי אותך עדינה, היו שתי עיניך ככוסות יין עדנים להשכיחני תבל ומלואה, גם אמונה גם תקוה נטעת בלבי ואאמין ואקוה.

לא להצטדק לפניך על מעלי ובגדי נגשתי לפניך היום במגלת נתי הזאת אף כי לא נכחדה ממני אשמתי כי שמתי אותך שישנה טהורה למלה בפי יושבי שער, יען כי אזכור כי לב טהור לך ותצדיקני ותדעי כי האהבה היתה בכל אלה ועתה הן אתן נפשי כפר חטאתי...

את נפשי אקריב עתה לחטאת על כי נועזתי לגשת אל סמל הטהור והצדק בידים אשמות מלאי. בחיים לא אמצא עוד חפץ, אחרי כי בלעדך אין חיים, ולמה אאריך נפשי? הלמען היות למשא על האשה אשר בגדתי בה, אי למען אפול בידי השופטים האורבים עלי? רק את גרשת זכרון כל אלה מלבי יאחרי כי נגזרתי מנגד עיניך ומפניך אסתר אין טוב לי בלתי אם אחדל מישאת עוד את סבל החיים האלה. גם זאת לך היא! את בת השמים נתת עז וגבורה בלבי. מוג לב הייתי ואולת ידי משליח יד בנפשי, ואת שמתיני לכפיר אריות אקראך בשמך ודי כח בידי להפוך כל הבא בידי ליישה ולהקבר תחת המשואות עשו ידי!

הנני מת! ואתן את נפשי כפר חטאתי, בגלי הים כבר מצאתי את המנוחה, אשר בקשה נפשי ולא מצאתי, בעת אשר מכתבי לנגד עיניך. האמנתי כי יצלח בידי לשנות שמי ולהיות לאיש אחר ולראות בחיים, וזאת לא עלתה בידי כי השופט הנאמן אשר מרום ישפוט לא נתן נפשך הטהורה

לפול ברעה. יהי שמי מברך! עתה אראה כי יש עין צופיה וזאת תהיה נחמתי ברגע האחרון, כי השופט הזה יראה ללבי וישא לעוני ויסוכך עליה סלה!

הנני מת! ואתפלל אליך בת השמים שאי נא שמי על שפתיך ותהפך לי חשבת שאול למעין עדן משכן לנפשות טהורות. אמונה נתת בלבי ואאמין בבורא ואאמין בחיי עד ואאמין בגמול ואאמין בענש ואאמין אמונה אמן כי בשפתיך הטהורות תצילני ממצרי שאול. שאי נא שמי על שפתיך ולא ברגז כי רבות שבעתי, מכשול חטאתי היה למכשול לי, וגם שמי יהי לחגא, כל שומעי רעתי ישישו ולמשל אהיה לכל השוגים, כלם יאמרו: ראו כי שמחת חנף עדי רגע... אך לא חנף כי אמלל הייתי, ואם כחנף יחשב לי זאת אלהי המשפט בבואו במשפט עמי, אנא זכרי לי את חסדך ואל תנבלי זכרוני, כי ממשפטך אירא הרבה יתר מכל מצרי תפתה... חיי בשלוה וזכרי את אוהבך האמלל.

שמעון לא נד הרבה לרעו האמלל ויאמר: אמנם כן היא כי שמחת חנף עדי רגע, אך צפרה הקריבה אגלי דמע לזכרון אוהבה האמלל ובלבה זכרה תמיד את העגונה האמללה אשר הצילה אותה מהפח הזה.

תם.

כל ספרי

פרץ בן משה סמאלענסקי

קבורת חמור

או

מדחי אל דחי.

ספור

בהוצאת בית מסחר הספרים
של מרדכי קאצענעלענבאגען בווילנא.

ווארשא

בדפוס „הצפירה”, מאריאנסקא 2

תרס"ה

P. Smolensky's

sämtliche Werke.

Novellen & Romane.

VI.

Kwuras Chamor.

Verlag von M. Katzenellenbogen, Wilna.

WARSCHAU,

Buchdruckerei von „HACEFIRA“ Marjańska № 2.

1905.

СОЧИНЕНІЯ

П. М. Смоленскаго.

Повѣсти

и

Романы.

VI.

Квурасъ Хаморъ.

Изданіе М. Каценеленбогена, Вильна.

ВАРШАВА,

Въ Типографіи „ГАЦЕФИРА“ Марьянская № 2.

1905.

Дозволено Цензурою 12 Февраля 1905 Вильна.

קבורת חֲמור

או

מדהי אל דחי.

ספור

דברים אחדים.

מאת המחבר

להוצאה הרביעית

הספר הזה יצא ראשונה לאור בהשחר שנה רביעית ואחרי כן בהוצאה שניה וזה כחמש שנים אשר תם מידי.

בההוצאה החדשה הזאת שנויים והוספות רבות, אשר מסבות שונות לא אעיר עליהן בפרט, אולם אבטח כי הקורא הנבון יראה ויבין כי על ידי השנויים האלה נתתי פנים חדשים להספר כלו, ותחת אשר עד כה מאנתי לתת הרשיון להעתיקו לשפה חיה, אף כי הפצירו בי מאד ובמחיר הרשיון לההעתקה האשכנזית בקשו כבר לשלם לי בכסף מלא, הנה עתה יש לאל ידי לתת הרשיון מבלי פחד פן ינכרו צרינו את מטרתו ויקבלו רק את הרע ואת הטוב הנמצא בו לא יקבלו, כי עתה, אם רק יעתיקוהו כצורתו מבלי תוספות וגרעון, לא רק כי לא יתן חרפה על ישראל כי אם יהי למליץ ישר להם בהראותו את המקור אשר ממנו שאבו כל תְּמָאֵי עמי. ועל כן חשבתי לי זאת לחובה להעיר על הדבר הזה בכלל למען ישים הקורא את לבו אל השנויים וההוספות האלה ויבין לְרֵעִי.

קבורת חמור

א.

בָּעֶרֶב אַהֲבָה וְלַבֹּקֶר אֵיבָה.

בעיר כ ש ו ל ה, עיר מלאה יראת אלהים ויראים כילק, ואשר גם עשיריה מקרבה לא יִתַּמּוּ כל עֹד אשר יש מרכולת בלייפציג וכל עֹד אשר לא יתמו המאמינים בהם ובשטרי חוביתיהם. — בעיר הזאת בתי מדרש וישיבות רבים מאד והמה תפארת יושביה. כי מעיר כשולה יצאו חתנים ומורי הוראה לכל סביבותיה, ועל כן יאכילו את בני התורה מפתם וישישו בצדקתם זאת, עד כי כמעט אין בית אשר בן ישיבה או פרוש לא ימצא שם ארוחתו למצער יום אחד בשבוע, לבד ממשפחת החסידים אשר יבקשו להם חתנים לא מבית הישיבה ומורי הוראה לא מבני התורה, המה ימשכו ידם מהחזיק בתורה ולומדיה, אך תחת זאת לא ברכם אלהים בבתי מדרש ורק בית תפלה אחד להם, ולמנגדיהם עשרים וחמשה בתי מדרש ותפלה. בשלשה מבתי המדרש ישיבות אשר זכו לשם בארץ, וביתר בתי התפלה ימצאו הפרושים או ה ב ט ל נ י ם מקום מנוחה להם. למה זה יקראו בשם בטלנים לא נידע, הן גם המה יעשי מלאכתם באמונה כל היום; בערב ובבוקר ולפני התפלה ואחריה יהגו בספר אשר לפניהם ויתנועעו וישירו בקול גדול, וגם כל היום לא יִסָּכֵר פיהם, כי ישבו וישיחו: בהליכות עולם בעושר בית ראטהשילד וכל כבודו, כי כל עטרות מלכי הארץ סגורות על מסגר בארגזו, כי נתנו לו בערבון; במלחמת אלכסנדר מוקדון אשר הכניע כל העולם כלו תחת רגליו עד אשר בא אל שער גן העדן ויקרא עליו כתוב מפורש: עד פה תבוא ולא תוסיף, וכאלה רזי עולם היו על שפתותיהם תמיד. וגם ביום ההיא אשר בו קרה את אשר אספר ישבו יחד

וישוחחו, אך לא באלכסנדר ולא בראטהשילד, לא בגדולת מאנטיפיורי גם לא במלחמת נפאליאן, אף לא השמיעו דבר גבורות עשרת השבטים ובני משה הדומים לבני ענק בגבהם ולבני אלים בצדקתם, ובנהר סמבטיון אשר יקיא אבני אלגביש הגדולות אלף אלפי פעמים מעיר כשלה; ובכל זאת ישבו כלם ויקשיבו רב קשב למוצא שפתותיהם.

בכל עת אשר נבוא לבית התפלה הנה נדע נאמנה כי חיים ירוחם הבטלן יושב ומספר ויתר הנמצאים ישבו וישמעו; האחד פיו פתוח ושומע והשני מגרד בדל אזנו ושומע והשלישי יחליק זקנו וישמע והרביעי ישלח ידו אל בשרו תחת כתנתו לצוד ציד וישמע. אך בפעם הזאת ישב חיים ירוחם ויספר ויניע בידיו לכל רוח ורעיו ישבו ויספרו גם המה חליפות וגם השמיעו קולם יחד בקול גדול, אות הוא כי דבר גדול נעשה בעיר, אף כי לא פרץ הַדֶּבֶר ולא יבקשו חטאים, ואף כי לא בא עוד יום הפקודה ולא יחפשו נערים להקריבם לאלהי המלחמה, וגם לא מגיד חדש בא לעיר להטיף דברי מוסרו, אף גם לא שר חדש הוקם על העיר וישפטו דרכו ומעשיו עוד בטרם בא, לא אחת מאלה נהיתה ובכל זאת ידברו ברגש; ואיך לא נבין כי דבר גדול היה בעיר, אחרי אשר נדע כי האנשים האלה הן לא יאכלו לחם חסד למען יבלו זמנם בדברים של מה בכך, כי לשונם לגדולות נוצרה, ואחרי אשר כל הלשונות יחד תעבודנה עבודתן לכן יבין כל איש כי דבר גדול נעשה בעיר. ואמנם כן הוא, ולא רק דבר גדול כי אם דבר נפלא אשר לא נשמע בכל הארץ מיום הוסדה: הבחור חיים יעקב הלשכי לָקַח אחר כבוד לבית רבי געטציל שמריה לעביד עבודת חתן בביתו ומחיר עמלו הרב נתן לו את בת בתו היפה בבנות וארבע מאות שקל כסף נדה לעזר כנגדו. בחור מבית הישיבה כי ילקח לבית אחד מעשירי העיר אשר לא לבד כי רב עשרו כי אם גם כבודו עלה למעלה ראש, כי הוא גבאי בחברה קדישא זה חמש שנים, ואיש כזה היה רבי געטציל שמריה, ואל ביתו לֻקַּח בן ישיבה לחתן, ואם

אין זה דבר נפלא ?! וגם כדבר נפלא אשמיע זאת עתה, לכן אל נא תמהרו אתם הבחורים אשר תתכו בבלין עינים לעיֹשר בשמעכם דברי, ללכת אל עיר כשלה אולי תאיר גם אליכם ההצלחה פניה, כי דבר גדול כזה לא יקרה בבקר בבקר, וגם לא בנות רבות בבית רבי געטציל, ולא רבים המה העשירים כמוהו, ומה גם כי הבחור חיים יעקב לא בידים ריקות בא שמה כי אלף דף גמרא במזומנים הביא אתו, ולא ידי רבים תמצאנה עושר רב כזה, לכן אל תחפזו כי אם שבו במנוחה תחתיכם ושמעו את אשר קרה לאחד מאחיכם, הן את רבי חיים ירוחם הבטלן נדע מאז כי איש לשון הנהו ולא יכחד ממני אף דבר מפרשת גדולות הבחור חיים יעקב הנִשָׂא על שפתו מעת אשר הצגנו כף רגלנו על מפתן בית התפלה אשר לחברה ליוה.

אך לבל תביא שמה אתה הקורא כאיש זר לכן אֲכַבֵּד להציג לפניך את מיודעי אלה ותדע יבתנת דרכיהם ודבריהם.

את ראש המדברים הלא תדע שמו הוא רבי חיים ירוחם הבטלן, לפנים היה בן ישיבה ואחרי אשר לקח אשה היה פרוש שנים אחדות ועתה היה לבטלן מעשרה הבטלנים אשר בעיר, כי גם בעיר הזאת אף כי כאשר ברכה ה' בכל כן ברכה גם בבטלנים והיא הגדילה שעשעיה אלה כחציר גגות מבלי אשר נטל עליה להרותם ולהשקיתם ולתת להם מחיה, בכל זאת לא בטלו מנהג אבותיהם ויושיבו עשרה בטלנים ויפרנסום מכספי העדה. הבטלן היה איש טוב לב ולא ידע קצף ואף כי קרא בקול גדול מדי דברו כמו פיו למהלומות יקרא, בכל זאת היתה מנוחה בלבבו תמיד וקצרה יד איש מהרגיזו, וגם את מלאך המות לא רב ריבו מעודו; בתחלה בבואו אל ביתי כפעם בפעם ויגזל את אשתו ממנו זה שלש פעמים, לא קצף ולא רגז כי אם מהר להראות ללוחמו כי קצרה ידו מעשות אתו רעה, כי אלהים לו וימלא מחסורו, וגם עתה אחרי אשר החל להוקיר רגליו מביתו זה שנים אחדות ולא פקד את נוהו, אך כי לא לרצון היה לו מעשהו אחרי כי כבר הסכין לראות את האורח הזה בביתו, בכל זאת לא קצף עליו ויחכה במנוחה בתקותו כי בוא יבוא.

האיש היושב על צדו אשר פניו הדלים שחורים משחור ושערותיו המסבכות יורדות עד רקתו ועיניו שקיעות וכמעט סגירות תחת עפעפיהן הוא רבי ג ד ה מ ל מ ד. שם הכבוד הזה נקרא עליו, אך מעודו לא זכה לגדולה כזאת, ורק יען כי כל מעשהו לא הצליח בידו לכן בנוהו בשם מ ל מ ד, אשר כן יקוב פי בני כשילה לכל גבר לא יצלח, ומאז ועד היום נקרא בפי כל בשם גד המלמד, אף גם אחרי עלותו לגדולה בימים ההם כי עשיהו לבטלן, והיטיב חרה לו כי לא זכה לשם כפי גדולתו לכן אמר אם אין אני לי מי לי ויתעורר להושיע לנפשו ימדי דברו קרא תמיד: הלא פי גד ה ב ט ל ן דובר אליכם.

השני היושב על יד ימינו. אשר זקנו הארוך יורד על פי מדיתיו ופאותיו לא ארוכית ולחייו לא כחשו משמן ובגדיו לא קריעים וכתנתו לא מגאלה, אותו תכיר כרגע כי לא בטלן היא מעשרה הבטלנים, ואמנם כן היא, היא רבי נ ח ב ע ל ב כ י, אחד מעשירי העיר, אשר לא יעשה כל מאומה, כי מכספו הרב ימצא חית ידו בנחת ובלי כל עבודה, ולכן ישב כל היום בבית התפלה יחד את הבטלנים. הוא לא ידע אף מה לא בתורה ילא בסתירה ובכל זאת גדול היה כבודו מאד בעיני כל באי שער העיר, כי כסף רב היה לו והיא היה בעל בכי גדול, כי הרים תמיד קול זעקה גדולה ונוראה בהתפללו וירבה לבכית כמעט קִבֵּל ב ע ל ה ת ש ו ב ה אשר גם בכבודו יחד בקהל היושבים האלה, והיא יושב למול בעל הבכי.

מדוע נקרא האיש הזה בשם בעל התשובה, אם מאשר כי שב מחטאתו, או יען כי שב תמיד על עונותיו הראשונים — זאת לא אדע, כי להשמעות אזנים כבר שב פעמים אחדות גם ב ת ש ו ב ת ה מ ש ק ל. אך זאת אדע כי כל יודעיו יכבדוהו גם יקנאו בחלקו בגן עדן, אחרי כי במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, או אולי קנאו גם בחלקו בעולם הזה, כי כל הנשים אשר נפשן אִוְּתָה להיות מבעלות תשובה בחרו בו כי יהיה להן למכשול עון, בלי ספק יען כי ידעו כי היא יודע דרכי התשובה וידע

להורותן, ומי יודע אם לא גם תאר פניו העיד על חכמתו בעיניהן, כי האיש הזה אף כי כבן ארבעים היה בכל זאת היה יפה תאר כאין כמהו בכל העיר, גם קולו היה ערב וייטיב נגן. הוא היה איש אשר לו בית ומחיה, אך עתה בימי תשובתו הוקר רגליו מביתו ומבית רעיו וישב כל היום בבית התפילה וירב ריבו תמיד את רבי חשביה בעל מחשבות, או כאשר קראו לו שונאיו, לא בפניו, חשביה האפיקורוס.

חשביה זה אשר גם הוא היה בקהל האנשים הנכבדים האלה יצא, לפי דברת שונאיו, לתרבית רעה ויחל לספיק בדברי חכמי התלמוד. וזה הדבר: זה כשלשים שנה אכל שום בכל ערב שבת ולא הועיל לו אף במעט, גם הציב מטהו בין צפון לדרום וגם זאת לא הועילה לו, וכל התרופות אשר מצא בתלמוד להמחלה הרעה הזאת נִסָה ולא הצליח, ובלב מלא יגון חשב תמיד כי בההספד אשר ישא עליו הדרשן יחל דבריו „אל תבכו למת בכו בכו להולך ואמרו חכמינו ז"ל בכו בכו להולך זה שהולך בלא בנים". בזכרו את דברי ההספד אשר ישא עליו הספדן אחרי מותו מלאו מתניו חלחלה וכמעט החל לספוק אם ידעו חכמי התלמוד כל רזי חכמת הרפואה, ואיש כזה אשר מטבעו מאן להאמין בכל, וכל אשר שמע מרעיו אמר תמיד כי הדבר הזה לא היה ולא נברא, עד כי גם נגד בן-נח העשיר בעיר, אשר ספר כי בעיר המלוכה גשר אבנים גדול מאה אמה ארכו, תלוי על שרשרות ברזל וכי שם ישלחו דבריהם על ידי קוי ברזל, העז פניו וענה כרגע: פתי יאמין לכל דבר! וכן ענה לכל אשר שמע ולא ראה בעיניו, ואיש כזה הכופר בכל מי יודע אם לא הלך מדחי אל דחי והחל גם לכחש בדברי חכמינו וחכמתם, לולא נוכח לדעת כי חכמתם היתה עמוקה מני ים, כי אחרי אשר אבדה תקותו ממצוא עוד מזור ותרופה בשום. עָם אל לבו דברי החכמים אשר אמרו: הרוצה להחכים ידרים, ועל כן עשה כעצתם וישם פניו תמיד לצד דרום בהתפללו, ובלב מלא שמחה השמיע לכל כי עשה והצליח. והדבר הזה היה לו

כחימה בצורה לבל יתעה ככופר בחכמי האמת, ואמנם כן, עתה האמין בדבריהם וירחיק כל שפק מלבו, ויהי נכבד בעיר ובכל החברות הציב לו יד ואיהביו קראו לו ר ב י חשביה, אך עינות נעיריו הזכירהו שנאיו ויתנוהו באפיקורוס ויקראו לו שם „כופר בכל" רק אלה אשר לא שנאוהו ולא אהביהו קראוהו בשם „בעל מחשבה" וגם השם הזה היה ישר בעיניו. ולאות כי גם הוא למד ארחות גד המלמד קרא גם הוא בכל עת אשר בקש להכזיב דברי רעו בקול: פי חשביה בעל מחשבה היא הדובר אליך כי הדבר הזה לא היה ולא יהיה –

מלמד, בטלן, בעל בכי, בעל תשובה, בעל מחשבה.

אלה המה אצילי בני ישראל הנקובים בשמותם לאות, כי לא ככל ההמון בחשך שמם יְכֻסֶּה. כאשר להעמים פחות וסגנים כן לבני כשילה מלמדים ובטלנים, הן זה תאות כל האדם אך להתנשא מעל אחיו, ואף כי יש גבוהים גם עליהם בכל זאת ינעם לנפשם לראות כי אחרים ידכאו תחת רגליהם, ובעת אשר יכפו ראשם כאגמון לפני הגדולים ימצאו נחמה בלבם בזכרם כי ידרכו ברגל גאוה על הקטנים מהם. זה כל האדם, מהצועני אשר במחתרת ימצא ויחיה נפשו בגנבה, עד המושל החומס ארצות וימלא בגזל תאות לבו, כלם עבדים ומושלים המה וכלם יבקשו לעשות להם שם ולמה זה יגרע חלק בני עיר כשילה מהם? גם המה יבקשו להקרא בשם אשר יאמר לכל, כי לא ככל ההמון הנה הנם. והאצילים האלה הם המה ראשי המדברים בבית התפלה ההוא, ויתר היושבים המה רק פ ר ו ש י ם גרים מערים אחרות אשר לא זכו לשם מיוחד, ועל כן לא נכסף גם לדעת מוצאיהם ומה עמם.

– יקרה היא מפז – קרא חיים ירוחם הבטלן ברגש ויניע כל גוו.

– יקרה היא מפז? – שאל בתמהון חשביה בעל מחשבה – כל הנשים נשים הן ואין אף אחת בהן אשר נכון לאמר עליה כי יקרה היא מפז – ובדברו העביר ידו על מצחו אשר השתרע עד קדקדו כמו חפץ להשמיע להם: הנה פה

ה'א המקום אשר יאצר רב דעת בדרכי התבל, אך השומעים לא התפלאו על האוצר ועל רוב הדעת האצורה בו וישחקו, וחיים ירוחם ענה בשחוק על שפתיו: האני אוקיר אשה מפז? אני אדע את ערך הנשים ואת כלן ישא רוח לוא בקולי שמע, אך אני אמרתי על התורה כי יקרה היא מפז, כי היא תנחה יודעיה לפני גדולים, הן לולא היה הבחור חיים יעקב מיודעי התורה, האם זכה בגורל מציאה כזאת –

– ואתה תאמין באמת כי גדול כחו בתירה? – קרא גד המלמד ויעקם שפתיו.

– ואיך לא אאמין? והן באזני שמעתי כי רבי יחזקאל הַדַּיָּן בקש לתת לו את בתו לאשה, אות הוא כי רבה דעתו בתורה – ענה חיים ירוחם ויניע שתי ידיו לשתי רוחות השמים כמו בקש להשמיע: הדבר הזה שריר וקים ואין להרהר אחריו.

– ורבי יחזקאל הַדַּיָּן מה? האם הוא איש גבור במלחמתה של תורה? שאל חשביה בעל מחשבה ויניע ראשו.

– הלא תבוש ותכלם – קרא כלב בעל התשובה ברוגז – כי תשלח לשונך גם ברבי יחזקאל הדין, המעט ממך את אשר יתלחשו עליך כי תספק בדברי חכמינו זכרונם לברכה, כי עוד תוסיף על חטאתך פשע והדבר סרה גם על הדין? לא טוב אתה עושה, שוב מדרכך –

– אבל הוא תלמיד חכם שאין תוכו כברו – קרא אחד מהפרושים.

– מה זה תשמענה אזני! – קרא בעל התשובה בקול גדול כמו שני כלב נגעו בבשרו – הגם אתה שרגא תעיז מצח לדבר סרה ברבי יחזקאל הדין? – ובדברו לטש עין לו בקצף גדול.

– אבל למה זה תתקצף? – קרא הפרוש – האם ברבי יחזקאל הדין דברתי הלא על חיים יעקב אמרתי זאת –

– הנה תחפוץ להצטדק – קרא בעל התשובה – ועל כן תסב פני הדבר על חיים יעקב, אבל אני אדע כי על הדין כוננת חצי לשונך, וכבר בינותי כי כשנא הנך להדין –

– כל זה לא היה ולא יהיה – ענה חשביה בעל מחשבה – ואני ידעתי כי על יעקב חיים ולא על הדין דבר כזאת –

– ומה עיל מצא ביעקב חיים ? – שאל גד המלמד – רק הקנאה מדברת מתוך גרונו, חי נפשי כי רק הקנאה –

– לא הקנאה כי אם היראה – ענה הפרוש במועל ידיו – כי לא טוב עשה בבחרו בבת עם הארץ יען כי כסף נתן לו והיא יפת הפנים וימאס בבת הַדַּיָּן, ובזה עבר על דברי החכמים אשר אמרו על הנישא בת עם הארץ ארור שוכב עם כל בהמה –

– בזאת אמנם צדקת, כי בחורי ישראל בימינו ילמדו תורה שלא לשמה, אוי לנו שבך עלתה בימיני ! הן לוא היתה יראת אלהים בלבבם כי אז בחרו רק בבנות תלמידי חכמים, הלא גם לי חמש בנות ואף באחת מהנה לא בחר – ענה רבי חיים ירוחם ברוגז במו אויבו אשר מאס בבנותיו, אשר לפי דברו כלן בנית תלמיד חכם הגן, נצב לנגדו ואתו ידבר משפטים – אולם תהלה לאל, לא אבוש בבנותי – הוסיף לדבר ומאיר פניו שב אליו כרגע – לא אבוש בבנותי ותקותי בה' כי עוד יבואו תלמידי חכמים הלומדים תורה לשמה ויבחרו בהן – ומדי דברו בחנו עיניו את הפרוש כמו בקש לקחת איתו בעפעפיו לתתן לו..

– אבל המשתה אשר הכין רבי געטציל שמריה היה גדול מאד עד להפליא – קרא פרוש אחד ויבלע רוקי אשר עלה בפיו לזכר המשתה.

– ר ב י געטציל שמריה ! – קרא גד המלמד בפנים גזעמים – האם אתו תדבר כי תכנהו בשם רבי ? –

– אך הלא גם אתה תכנהו תמיד בשם ר ב י ותכרע לפניו ברך כמו שר העיר היא –

– אני אעשה זאת רק בדברי א ת ו, והן גם רבנו הקדוש היה מכבד עשירים, לכן כן אעשה גם אני בעמדי לפניו, אך בלבי בוז אבוז לו, כי עם הארץ גמור הוא ואף פרק משניות לא יבין –

– אבל המשתה היה מאין כמוהו, כסעודת שלמה בשעתו, ולא אזכור משתה כזה מיום הוסדה הארץ –

– אני ראיתי גדולים וטובים ממנו – ענה אחד מהפרושים.

– האתה יקשן ראית משתה גדול מזה? שאלו שנים בתמהון – האמת בפיך? –

– יהי כן ה' עמדי ויזכני לשמוח בסעודה של לויתן כאשר ראיתי בעיני משתה, אשר לא היה כמהו בכל הארץ – קרא הפרוש ברגש, וכמי ירא פן לא יתנוהו לכלות את דבריו מהר לספר עוד בנשימה אחת, כאשר יקרא הקורא במגלה את שם עשרת בני המן – שם היו דגים ובשר ושכר ויין–דגן לרוב עד כי לא עצרנו כח לאכול עוד – ובדברו בחפזון נטף רירו על שפתיו, וככלותו לדבר שכח לסגור פיו כמו ראה את המעדנים אשר זכר עומדים לפניו על שלחן ערוך.

– ואיפה היה המשתה הזה? – שאלוהו אחד הפרושים.

– בעיר צלמונה בבית הגביר....

– הס! הנה רבי יחזקאל הדין בא – קרא פתאום גד המלמד וכלם מהרו לתת עיניהם בספריהם אשר היו פתוחים לפניהם בדברם.

רבי יחזקאל הדין אשר הופיע פתאם בלא עת בבית התפלה השבית ענג עשרת האנשים אשר ישבו במנוחה ויתענגו על מוצא שפתיהם וזכרונותיהם, כי במה יתענגו אלה האנשים בני עני, אשר בבית עליזים לא יבואו, בסוד משחקים לא יֵרָאוּ, ומאכל שלחנם לא מלא דשן, כי רק ביום השבת יֵרָאֶה בשר על שלחנם, וגם אז רק יֵרָאֶה ולא יהי למלא בטנם, אנשים כאלה אשר נפשם יבשה ולבם ריק מכל חפץ וחמדות החיים במה ימצאו ענג לנפשם השוקקה לחיים אם לא במתנת הַדִּבֵּר אשר אך היא נתנה להם? ועתה בא הַדַּיָּן ויגזול מהם מבלי משים גם המתנה האחת הזאת. אך הנה כן המה דרכי החיים, החזק ידכא את החלש לא רק בעת אשר יחפוץ להראות כח זרועו, כי אם גם בעברו וחלפו ישים שמות

ולא ישים אל לב. היזכיר האדם כי בלכתו לשוח בצעדי אונו יהיה רמש אין מספר למרמס לרגלו? היעלה על לב האוכל למעדנים כי אולי נפש הבהמה אשר טבחו למענו תשוע? או הישיב אל לבו העריץ בשימו מרום כסאו כי אלפי אנשים יעמלו בזעת אפם ובדמי לבבם למען הכין כסאו? ואולם גם חשבה הזאת טובה היא, כי לולא זאת לא יצא האדם לחוץ מיראה פן יטרוף נפשית, ובשר הבהמה היה בעיניו כבשר חללים ואפסו כל מפעל ומעשה ותמו החיים, וכן לא זכר גם רבי יחזקאל הדין בצאתו לפעולתו כי בקראותו בבית התפלה תשבת שמחה מהיושבים בו.

רבי יחזקל הדין היה איש כבן ארבעים שנה, דל בשר וקטן קומה. וזקנו הקטן ופאתיו הארוכות שחורות משחור, באיש הזה נראה תורה מפארה בכלי מכוער, ואם גם פני בתי כפניו, אודה ולא אבוש כי נפשי חשקה בתורה לשמה בכל ימי חיי מהשתעשע בחברתה, ולא אשים אשם נפש חיים יעקב על אשר בחר בבת בת רבי געטציל שמריה אף כי בת עם הארץ היא.

היא ישב בצד ארון הקודש ויקח ספר להגות בו והבטלנים והפרושים שבו לדבר, אך לא בקול גדול כבתחלה כי אם בקול דממה, אך פתאם קרא יקטן בתמהון: רבי געטציל שמריה! כלם יחד הרימו ראשם לקול הקריאה וישתוממו גם המה, כי לא האמינו למראה עיניהם, כי רבי געטציל שמריה יבוא לבית התפלה בצהרים, ומה גם היום אחרי כי בעל שמחה היא! פני רבי געטציל שמריה לא נראו כפני בעל שמחה כי הפיקו רגז וקצף, הוא נגש אל הדין ויאמר: רבי! בקשתיך בביתך ולא מצאתיך, כי על כן באתי הנה לבקשך כי תכתוב כרגע ספר כריתות לאסתר בת בתי, אשר נפלה לחבל להנער השיבב חיים יעקב, אשר האמנתי בו כי איש ירא אלהים ויודע תורה הוא ועתה נודע לי כי הוא איש בליעל ורע מעללים, אשר לא נשמעו כמהם בכל הארץ, וגם המה יבואו כרגע, ולא אמצא מנוחה בטרם אראה את ספר

הכריתות בידי אסתר – ועד בטרם יכלה את דברו וטרם יסיר תמהון לב הדין ממשמע אזניו, והנה אשה וקנה באה הביתה נשענת על יד נערה כבת שש עשרה שנה, אך לא נערה היא הנערה הזאת, כי אם אשה, היא אשת חיים יעקב אשר אתמול חגגו חג התונתם ואחריהם גם החתן יעקב חיים.

אם הצדקנו את החתן על כי בחר בבת עם הארץ בראותנו פני הדין, הנה נרבה להצדיקו אלף פעמים עוד יותר בראותנו פני בת עם הארץ אשר בחר בה, כי היא היתה כלילת יופי, עיניה הזכות והמפיקות אור שלוה ועלומים, לחייה העגולות והאדומות כשושנים בטרם הכם שרב ושמש, שפתיה אשר עטרו על שני חרוזי פנינים, ומצחה הוך המכוסה עד החצי במעטפה אשר כסתה כל ראשה, ומבנה גויתה וכל תנועותיה המפיקות חן, בכל אלה היה די כח לתת לה לוית חן הרבה יותר מכל תורת אלפי בַּנָים ותלמידי חכמים.

הַדַיָן הביט כאיש נדהם בדובר כי יבבאים הביתה, כי לא האמין במראה עיניו ומשמע אזניו, אך רבי געטציל שמריה לא נתנהו לחשוב מחשבות רבות כי אמר: שלח לקרוא סופר ועדים ויכתבו את ספר הכריתות –

– אבל מה זה היה לכם? – שאל הדין נפעם – הלא אתמול היה יום החתונה? –

– אתמול היה יום החתונה והיום יהיה יום הגט – ענה רבי געטציל שמריה בדברים נמרצים ויעביר ידו על זקנו כמו חפץ להראות כח לבו לדבר במנוחה ובמשפט אף בעת מבוכה כזאת.

– אך התחפוץ הכלה לקחת ספר כריתות? – שאל הדין.

– ומדוע תשאל כזאת? – ענה רבי געטציל שמריה בתלונה – הן לולא חפצה כי אז לא באה הנה; היא תחפוץ – אך הדין היה בלי ספק איש שואף לדעת חדשות, כי לא נכון לבו במענה רבי געטציל וישם פניו אל הכלה וישאל: הבחפץ לבך באת לקחת ספר כריתות, או אולי צוו עליך במפגיע לעשות כזאת, הגידי אל תכחדי –. היא הורידה

עיניה לארץ ותדום רגעים אחדים, אך הזקנה הדפתה בידה ותקרא: התאבי להיות אשה לנקבר בקבורת חמור, אמרי: אחפוץ! —. בעין מפיקה קצף הביט רבי געטציל על הנשים, אם קצף על הזקנה או על הנערה, ואת לא נדע אך זאת ראינו כי גם שחוק התהלהל, והזקנה שמה ידה על פיה, כמו חפצה להשיב אליו את הדברים אשר יצאו מפיה והנערה פתחה פיה להוציא מפני הדברים אשר מאנה להשמיע ותקרא בקול דממה: אחפוץ — ובדברה רחפו כל עצמותיה.

— ואתה תחפוץ בלב תמים לשלח את אשתך? — שאל הדין את החתן. גם הוא הוריד לארץ ראשו ויגלי דמעה התגלגלו מעפעפיו וידים.

— למה תחריש? — קרא רבי געטציל שמריה בקול מושל — הלא גמרנו את הדבר והבטחתיך לתת לך שתי מאות שקל כסף וגם כל הבגדים אשר ערכך — החתן בקש לענות וברגע ההוא פגע מבט עיניו בעיני רבלה ותדבק לשוני אל חכו.

— השמיע ברגע — קרא שנית רבי געטציל בקול זעם — ואם תמאן, קבורת חמור תקבר, השמעת? שתי מאות שקל כסף תקח או תקבר בקבורת חמור —

החתן החשה עוד רגעים אחדים ופניו העידו בו כי טובה בעיניו אשתו וארבע מאות שקל כסף נדה אשר אמר לו מקחת שתי מאות ולשלחה מעל פניו. קצף רבי געטציל גדל מרגע לרגע עד כי רקע ברגלו ויקרא בדמה שפיכה: קבורת חמור תקבר! אמסרך לעבודת הצבא ואף אם אבתר תהיה עגונה כל ימי חייה לא אחוס ולא ארחם —. מפני הדברים האלה נחת החתן מאוד, כי אף אם קבורת חמור לא הפילה עליו אימתה, כי בלי ספק חשב בלבו, עוד אראה בקבורתך בטרם תקברני בקבורת חמור, אך לעבודת הצבא ידע היטב, כי יבחרו בו ברגע אם אך יצוה רבי געטציל ולכן מהר לענות באנחת שברון מתנים: אעשה כאשר תצוני —

— אם אתה תצוה עליו לתת ספר כריתות — קרא הדין — לא איכל למלאות חפצך —. עיני רבי געטציל הציבו להבית

בפי בקש לטרוף בחמתו את החתן והדין גם יחד ויקרא: אני לא אצוה עליו, אך אם לא יחפוץ לתת ספר כריתות ואם אתה לא תמלא שאלתי אז אדע מה לעשות – ובדברו נשך שפתו בשניו.

– אתן את הגט – ענה יעקב חיים – אך תן הכסף אשר אמרת על ידי –

– אני אתן לך הכסף אחרי אשר תתן הגט – קרא רבי געטציל ברגז.

גד המלמד לא ידע שלו בנפשו מאז נגשו הנצים לפני הדין ויתנועע ויגש צעד אחד אליהם וישב על עקבו בראותו כי אין קורא לו, אך בשמעו דבר רבי געטציל לא יכול עוד התאפק ויגש ויעביר ידו על זקנו באמרו: אני כתבתי ידי שלש, או ארבע פעמים, אך אירא פן אשקר ואומר: שלש פעמים כעד על גט ובלי ספק אהיה גם בפעם הזאת אחד מהעדים, כי ארע כל דיני החתימה על הגט, ואכתוב בדת לבל יגע את באות לא בשמי ולא בשם אבי, כי יודע אני, ברוך השם, את הדין, כי נגיעה באותיות פוסלת את הגט –

– ידעתי ידעתי – ענה הדין – וכאשר יִכָּתֵב הגט נשלח לקרא לך, אך הן תראה כי עוד לא נגמר הדבר ואספיק מאד אם יכתב וינתן הגט –

– לא זאת חפצתי לאמר, רבי – ענה גד המלמד בבטחה אך גם ביראת הכבוד – זאת אראה כי עוד לא נגמר הדבר בין שני הצדדים, אך זאת חפצתי לאמר כי הייתי, ברוך ה', שלש או ארבע פעמים עד על הגט ואדע כל המנהגים בדבר הגט וכן בדבר הכסף אשר ישליש: ביד שליש ובכל עת אשר אני הייתי העד ראיתי כי הכסף ינתן ליד הדין בטרם יכתב הגט –

– מי שאל עצה מפיך? – לך לעזאזל, כסיל! – קרא רבי געטציל בקצף גדול – גד נבעת ויאמר: לא נתתי עצה ולא חפצתי לתת עצה, גם לא אתן עצה לאיש חכם כמוך רק חפצתי לדבר, להשמיע, לספר... הוא לא כלה עוד דברו,

כי לא מצא עוד מלים להצטדק, והחתן התעורר ויאמר: תן הכסף על יד הדין ואתן הגט —

— הלא השמעתיך כי אתן הכסף אחרי אשר תתן ספר הכריתות — הרעים עליו רבי געטציל בקולו, אך בלב החתן אשר עמד כגבר נדהם עד הנה בא פתאום רוח גבורה ויקרא: אחת היא לי אם תקצוף או אין, ואני לא אשלח ידי אל הגט בטרם אשר נתת הכסף על יד הדין —

— ואני אקברך בקבורת חמור! —

— לא תקברני כי היום אעזוב העיר ולא תראה פני עד עולם והיא תהיה עגונה כל ימיה, או אז תתרפס לפני כי אשוב —

— הוי רשע עריץ! — קרא רבי געטציל בחימה שפוכה ויך כף אל כף — הנשמע כזאת בישראל? הוא יחפוץ לעגן את בתי. הנבל הזה יאמר לעזוב את אשתו עגונה. נבלה כזאת לא נשמעה בכל הארץ! —

— הלא אתה תאמר לעגן אותה ולא אני, אתה קמת להפריד בינינו, ולא עלה על לבי לתת לה ספר כריתות, כשטן קמת להטיל שנאה בין איש לאשתו, ועליך תנוח האשמה —

— דַבֵּר דָבָר — קרא רבי געטציל בשארית חמות — התתן את הגט כרגע, או אין? —

— כאשר תתן את הכסף אז אתן את הגט — ענה החתן באמץ לב.

— כאשר תראה את אזנך כן תראה את הכסף —

— וכאשר תראה אתה את גבהתך כן תראה פני, ובתך תהיה עגונה כל ימי חייה —

— בתי עגונה! — קראה הזקנה ותפרש כפיה — בתי, בתי היתומה תהיה עגונה, אוי לי ואוי לנפשי! אמה מתה על המשבר ואביה מת בחלי רע, הוי מרצח, איך לא תירא את ה' ותאמר לעזוב יתומה עגונה? בן בליעל, איש דמים, גנב! —

— לא בן בליעל ולא גנב אני, כי איהב את אשתי ולא אחפוץ לשלחה מעל פני —

— גנב ! גנב ! האתה תעיז פנים ותאמר לא גנב אתה? ההלביבות ? הוי גנב ! השמעתם אחי ? — קראה הזקנה בקול קורע לב בפנותה אל העומדים — השמעתם את דברי בן הזמה, הוא יאמר כי יאהב את אשתו, אשר אתמול היתה החתונה ! ! אתמול היתה החתונה והיום יאמר לעין כל כי יאהבנה ! הנשמע כזאת בכל ערי ישראל, כי יאהב איש אשתו ביום הראשון אחר החתונה ? אוי לי ואוי לנפשי כי כאלה תשמענה אזני ! געמציל אישי לא אהבני ולא דבר עמי כחמש שנים אחר החתונה, וכבר היו לי שנים או שלשה בנים, והפריץ הזה יאמר קבל עם בבית התפלה בעזות מצח כי יאהב את אשתו ביום הראשון אחרי החתונה. הה על חטאתנו ! קץ התבל בא ! געמציל אישי, תן לו הכסף וילך לאבדון כי לא אוכל ראות עוד פניו —

רבי געמציל חשב מחשבות רגעים ואחרי כן אמר : את האלהים אני ירא ומוצא שפתי אשמור ולא אחפוץ לבוא בריב, חמשים שקל כסף אתן על יד הדין —

— הלא שתי מאות הבטחת — ענה החתן.

שתי מאות שקל כסף אתן לך ? ומה היא העבודה הגדולה אשר עבדת, כי אתן לך שתי מאות במהרה ? הנני שבע רצון באשר אשתכר חמשים שקל בשבוע שכר עמלי, ואתה בין לילה מצאתם ועוד תבקש יותר ? את האלהים זכור ואל תקשה ערפך —

— אני לא אבקש יותר מאשר הבטחתני ואף גרה אחת אם תמעיט משתי מאות לא אובה ולא אשמע — ענה החתן בבטחה, כי דברי רבי געמציל אשר דבר כמתחנן הוסיפו לו אומץ לב.

— בכיר מות יבלע את פלטיאל השדכן, קבורת חמור יקבר ! כי פתני ויאפת לתת את בת בתי להנבל הזה, וגם זאת, זקנה, גם את אשמה בדבר, אני חפצתי לתתה לזבדיה האלמן, ואת חפצת בבן תורה, עתה שמחי בו —

— אוי לי ואוי לנפשי — קראה הזקנה מתיפחת ותשים מטפחתה על עיניה.

— מה זאת ? מה האספה הזאת ? — נשמע פתאום קול

חוק יוצא מפי איש גדל הקומה וחסין כאלון, אשר פאותיו וזקנו אדומים כדם ועל שפתיו שחוק-תמיד.

– גם אתה פה? בליעל! – קרא רבי געטציל ותמתו בערה בו פתאים – אתה היית בעוכרי, אתה פלטיאל, כי בחלקת לשונך הולכתני ישולל לתת את אסתר להנבל הזה –

– ומה עול מצאת בו? – שאל פלטיאל בתמהון.

– מה עול? האגלה לך סוד כמים עמדי, האיש סידי אתה? כל ימי צבאי אנחם על כי שמעתי בקולך ואתה תבקש עוד כי אגלה לך סודי? –

– אבל לא אני הייתי בכל אלה כי אם כזבי השדכן ואני רק עזרתי על ידו, ואתה בקשתני לעשות כזאת. וגם חלקי בכסף השדכנות עוד לא שלמת ומה לך כי נזעקת? –

– כזבי, כזבי! מי יתנהו בידי ואשבר כל עצמותיו – קרא רבי געטציל בנופפו ידו כמו אויבו לנגדו.

– ועצם לא תשברו בו! – קרא פלטיאל בקול יִשורר בקורא בתורה ויעַוֵת פניו למען העידימו כשמח לאיד. ורבי געטציל התנער וישלח ידיו כמו חפץ לנגוע בלחי איש ריבו, אך הוא נסוג כרגע אחור ויאמר: במחילת כבודך, לא פה המקום! תן לי בתחלה כסף השדכנות ואחרי כן תריב כחפצך, הלא זה פתגם ההמון: אל תשמיע בדבר הקהל מלה בטרם שלמת מס הקהלה! –

– אבל ריבך ריב כאשר בלבך בכל המקום אשר תחפוץ אך לא בבית המדרש – אמר הדין – ואני לא אוכל לסדר הגט אם לא יחפוץ האיש לגרשה –

– תן כרגע הגט – קרא רבי געטציל שנית בקול מושל – או תנחם באחרונה –

– לא אובה ולא אשמע ולא אתן הגט! –

– טוב דבר! האח! כן אהבתי! ואם גם לא אקבל כסף שדכנות חי נפשי כי אשמח בהחתן הזה! – קרא פלטיאל.

– ואני אדע מה לעשות – השמיע בשארית חמות רבי געטציל – שימו על הבליעל משמר ואני אשוב כרגע. וקנה ו

שבי פה וגם את אסתר אל תניחי מקימך ואתה פלטיאל שמיר פתחי פיך ושמור אותי ישברך נבין מלפני, וגם אתם שמרו אותי.

אמר אל הפרושים והבטלנים – מידכם אבקש אותו – וככלותו דבריו מהר לצאת.

הוא אך יצא מהבית ויעקב חיים נגש אל אשתו ויאמר: חיי בשלום! חכי לי, כי עוד נראה פנים בשמחה – וימהר לצאת אף היא ופלטיאל לא עצרהו, וגם שנים מהפרושים אשר בקשו לעשות כזאת נסוגו אחור בתת הדין אות כי לא יעצרוהו, ובטרם עוד הפצה הזקנה לשלוח ידה להחזיק בו נמלט כבר מהבית וגם כל זעקותיה לא הועילו, אך פני העגונה הפיקו רצון, כי ישר בעיניה את אשר עשה אישה בן–הזמה אשר פרץ חוק דרך ישראל ויאמר קבל עם כי יאהב אותה ביום הראשון אחרי החתונה. וכשוב רבי געטציל ושני שוטרי בית המשפט אתו היה כמעט משוגע ממראה עיניו בראותו כי הצפור נמלטה מפח, וכל הקללות והגדופים אשר שפך באש זעמו על פלטיאל הפרושים והזקנה לא השיבו לידו את הנמלט, ועוד נפל עליו לתת שני שקלים להשוטרים שבר לכתם אתו, וגם תקות גד המלמד להיות עד על הגט אבדה.

רבי געטציל והזקנה והעגונה ופלטיאל יצאו מהבית ועת היתה להבטלנים והפרושים להעמיק חקר בכל הנעשה ביום הזה, אך כל חכמתם התבלעה, כי לא הצליחו למצוא פשר דבר, איש איש היה דעתו אשר היתה כדעת אלהים בעיניו ורעיו חשבו זאת לאולת רבה, ובטרם רד השמש היה הדבר לדבת עם בכל העיר וכן היה עוד ימים רבים.

ב.

הַגְּנֵבָה.

בדרכי החיים עת אשר נשאף ללכת הלאה ונבקש לדעת את הבאות לקראתנו, הנה נשיב תמיד, אם נחפוץ או לא, ונתבונן על הדרך אשר כבר עברנו בו, יבעת נצפה לעתיד

נזכיר תמיד העבר, וכן עלינו לעשות גם עתה, בחפצנו לדעת
מה היתה אחרית המדון הזה, לשוב אחור ולראות את אשר
נעשה בעיר ההיא בבית התפלה ההיא לפני ארבע שנים.

מי האיש אשר עבר ארחות ימים וראה בעיניו את המון
הרעש, עת תגיח סופה מן החדר ותכה בים גלים כהררי עד,
ומן השמים ירעם קול רעם וברקים וההמון הולך ורב כמו פור
התפורר התבל וכל אשר עליה; או אשר ראה בפתוח הר חוצב
איש את לועו ויקיא אבני אלגביש ואש ועשן מפיו יוצא וירגיז
ארץ ממקומה וינערו בתים וערים ויושביהן ממנה; או אשר
הלך במערכת מלחמה על שדה קטל לקול רעם שרים ותרועה,
עת קול הבדורים ישבית שאון רבבות הרובים, קול ענות
המנצחים ויללת הנופלים והנכשלים, קול מפרק סלעים ומרגיז
חומות בצורות, איש אשר ראה אחת מאלה הוא ישער בנפשו
את הרעש הנורא אשר היה בעזרת אנשים אשר בבית התפלה
הסבה לזה בעיר בשלה, בליל יום העשרים לחדש כסליו
ארבע שנים בטרם קרה המקרה אשר ראינו בבית התפלה
ההיא זה עתה אך אלה אשר לא ראו בעיניהם רעש כזה בתמוט
ארץ, המה ישימו נגד עיניהם את יום המשפט הגדול בקום
שופט כל הארץ לעת קץ לשפוט כל בני האדם, קול השופר
הגדול אשר תרועתו תשמע מקצה הארץ ועד קצה וממרומי
שחקים עד התחתית שאול, קול מרגיז ארץ ימחולל הררי עד,
מקיץ ישני הבר אשר ישנו מימי תבל, קול קורע שערי התפתה
הגדולים, שערים לא נפתחו מעולם אשר הקבץ עלה על אגפיהם
ולקול הפתחם ימוטו מוסדות תבל, קול תהום אל תהום קורא:
קרא בלעך אל תבלא! וקולו קול עולמים יתבולל בקול משק
העצמות היבשות אשר לאלפי אלפים ורבי רבבות תקימנה
תעורינה תוצאן מתעמק הנורא; ובקול הזה שמעה אזנם לא
היו גם המה בעיר הזאת בלילה ההוא.

מנורות רבות האירו בעזרת הנשים, שלחן ארוך מקצה
העזרה עד קצה לארכה הוצג ערוך בכל מעדנים ויין הגן ושכר
עליו לרוב, קערות וכוסות ריקות ועצמות בהמה ועוף מפזרות

הבית חצור

לכל רוח. המכסה אשר עליו היה מגאל במרק וישבר ופני כל היושבים סביבו העידו כי בטנם לא תחסר, אף כי צמו כל היום ההוא, ובכל זאת פני כלם מפיקים עברה וזעם נורא מאד.

הלילה הזה היא ליל חג חברה לויה, אשר תחוג מדי שנה בשנה בליל העשרים לחדש כסלו. כל היום יצומו כל חבריה, בבקר השכם יתקבצו אל בית התפלה ויתפללו וירבו כ ל י ח ו ת, ובערב יעשו כרה גדולה, וכל טוב העיר לא יאצלו מהם. המה יאכלו וישתו כדת, כי דת היא להחברה לבל ימנעו מהנאספים אל הארוחה כל אשר ישאל פיהם, ואף אם חמש פעמים יבקש איש דגים ובשר ולביבות ויין–דגן ישבר ינתן לו חפצו כאשר ישאל ויאכל למלא בטנו, אך אל כליו לא יתן. ואם גם ימצאו בהם אנשים אשר יפרו הדת וישימו נתח בשר ודגים באמתחות בגדיהם, בכל זאת לא תמנע מהם שאלתם, רק אם יתפשו בכף וגואל אין להם בראשי החברה אז ענוש יענשו. ואל הסעודה הזאת יחכו בכליון עינים כל בני החברה שנה תמימה, ובה ימצאו נחם בצאתם לשאת את המת על כתפיהם ביום סער וסופה, ביום מטר והקרח הנורא, או ביום אשר יכם שרב ושמש ובשחוח עליהם נפשם מנטל העבודה וגם יין הדגן והממתקים אשר יביאו אל פיהם תמיד אחרי כלות הקבורה לא ישיבו את רוחם, אז יזכרו את הסעודה וינחמו. ועל כן לא לפלא היא כי הסעודה הַעֲשׂוּיָה כיד המלך ויתני לאיש איש חפץ לבו, וגם את הנשים לא ישכחו, את הנשים אשר נתנו את בעליהן לקחת על שכמם את העמל הרב, גם אתן יזכרו בטוב לבם ואחרי הארוחה ינתן לאיש איש רבע אוז צלוי להביא תשורה לאשתו. אך בטרם אשר יתאספו בני החברה אל בית הסעודה יתאספו ראשי החברה ונאמניה ושמשיה אל בית התפלה אל עזרת הנשים למען לבחן את המטעמים אם נעשו כדת להפיק רצון מאת החברה, ודעת לנבון נקל כי ממבחר הזבח והמטעמים יבא להם, אחרי כי המה ישפטו על טיב הסעודה לשבט ולחסד, ואם לא תכשר

בעיניהם, אז יגרעו משכר ערך הסעודה אשר במחיר שני שקלים לגלגלת יערכה.

אם אמנם גם הבשר והדגים אשר ינתנו לפני חברי החברה זכי כבר לשם, ובבוא אשה אל הטבח לקנות בשר או אל הדיג לקנות דגים ולא יישרו בעיניה ישבעו הטבחים והדגים תמיד בשבועת האלה כי הבשר והדגים ראויים לעלות על שלחן חברה ליה, אך יותר מהמה זכו התופינים מעשה מרחשת, אשר יעלו על השלחן באחרונה, והמה כמאספים לכל מחנה המטעמים, המה זכו לשם גדול מאין כמהו וזכרם ישבית גם את זכרון הבשר והדגים, כי בהם יפליאו בני עיר כשולה לעשות.

האספה הזאת היושבת בעזרת הנשים, היא אספת הראשים והמנהלים והשמשים להחברה היושבים עתה כסאות למשפט לשפוט את המטעמים. רבי געטציל שמריה הגבאי הראשון יושב ראש, יען כי גבאי היא ולו המטה עשר בנים ובנות קבורים בקברות כשולה ועל כן הוא כתושב בין החיים והמתים. היא איש כבן ששים וחמש שנה, בריא בשר ופניו כסו בחלבם, ועורקים אדומים כתולעים יכסו כמעשה אורג אותם ואת חוטמו הגב. זקנו גדול ומסבך, עיניו ירקרקות ומפיצות אש קדש, איש אשר הציח בלבו השכר והיין מהסעודה הקדושה אשר להחברה הקדושה, הוא ישב ראש ולימינו ושמאלו עוזריו והשומעים בקולו. לא הרחק ממנו ישב גבריאל הנאמן, אשר בלבו שטם את הגבאי והוא אף הוא שנא אותו תכלית שנאה, אך החפץ הקדוש לשבת בסעודה הקדושה הוא קבץ אותם יחד.

גבריאל הנאמן היה איש גבה קומה ודל בשר מאד, שערות ראשו וזקנו שחורים משחור ועינים קטנות ושחורות נשקפו מתחת מצחו הקטן ומצד חוטמו הדק והארוך והמעוקל. אך עתה לא ישבו עוד כי עמדו וקראו ויצעקו איש איש בכל כחו עד כי כמעט לא נשמעו דבריהם מקול הרעש.

– לא אאמין למשמע אזני – קרא רבי געטציל שמריה

היושב ראש אל השמש העומד לפניו כעבד לפני אדוניו – לא אאמין למשמע אזני, לא ראית, לא התבוננת, הנה אראה בפניך כי כבר שתית לרויה והתעיך עיניך –

– אבל רבי געטציל, אני נשבע באמונתי כי ראיתי והתבוננתי היטיב בהמרחשת ושמה אין מאום, באמונתי, בחיי אשתי ובני נשבעתי כי מצאתי את המרחשת והקערה עליה ובתיכה אין מאים, גניב נגנבו התיפינים לעינינו –

– אבל מי גנבם ? מי ? האני ? או אחד מראשי החברה ?–

– גם אני לא אדע – ענה השמש.

– שערוריה כזאת לא נשמעה מיום הוסד החברה –

– גנבים עוטרים עלינו מסביב –

– לעינינו נכרתו התיפינים מפינו –

– סעודת חברה לויה בלי תופינים ! –

– יעקור הרים בצפרניו ויביא תופינים !–

– הדבר הזה ראוי להכתב בספר הזכרונות – כה חוו איש איש דעתו בקולות מקולות שונים. אבל לא כן היתה דעת חשביה בעל מחשבה אשר גם הוא היה בנאמני החברה, הוא עמד ויקרא בקול גדול : רבותי ! הדבר הזה לא היה ולא יהיה, פי חשביה בעל מחשבה הדובר אליכם, כי לא היה ולא יהיה –

– אבל ראה בעיניך – קרא השמש בתחנונים – ראה את המרחשת הריקה אשר השימן עוד על שיליה והתופינים אינם –

– ובכל זאת אגזר אמר כי הדבר הזה לא היה ולא יהיה, האם גנבים יבואו הנה בעוד אשר כלנו נשב פה, הן המרחשת היתה בהתנור העומד למולנו ומי זה יערב לבו לגשת לגנוב לעינינו ? –

– הוא צדק בדבריו – קראו אחדים.

– ואיה המה התופינים לדעתך, האם עשי להם כנפים ?– שאל גבריאל הנאמן בלצון.

– אני אגזר אמר ואחליט – קרא חשביה בחלקו זקנו בגאון כאיש אשר יאמר לגלות מסתרי עולם – כי עורך הסעודה לעג לכלנו וישלח מרחשת ריקה למען הלעיג לנו – .

כאיש באיצר אבק שרפה כן הציתו דבריו כרגע תבערת המריבה בהאספה; אוהבי עורך הסעודה התנשאו ממקומם ופיהם קרא למהלומות ואויביו הלא המה כל יתר הנאספים אשר נפשם מרה על התופינים, עמדו על יד השבית ויצדיקו משפטו ויריבו בחוקה, עד אשר התנשא רבי געטציל שניה ויקרא בקול גדול: שמש! לך והבא את עורך הסעודה —. עוד המלה בפיו והשמש עודנו על מקומו ועורך הסעודה בא, כי חפץ לשמוע מפי האספה הנכבדה מה משפט הארוחה.

— הנהו פה! קראו אויביו בקצף.

— הנהו פה! קראו גם אוהביו בשמחה. עורך הסעודה אשר היה איש כבן ארבעים, שפל הקומה ירוק עד מאד ופניו הירוקים ועיניו הכהות והנועת גוו, וגם גם המעט אשר בשולי בגדו ממעל העידו בו כי חיט הוא, נבהל מאד בשמעו את קול השאון ויעמיד נפעם ויביט כמתעתע לכל עבר כי ראה כי כלתה אליו הרעה, כי שפטו משפט הסעודה לרעה, והשבית פנה אל רבי געטציל ויאמר: הראית איך בא במבוכה, אות היא על מעלו ובגדו בנו! —

— גש הנה! — קרא רבי געטציל בקול מושל — עמוד והצטדק! — בפיק ברכים נגש החיט אליו ויאמר כמתחנן: כל אשר בכחי עשיתי למען למצוא חן בעיניכם, ממבחר הבשר והדגים קניתי, והתופינים נעשו ברב כשרון, ומה יכולתי עשות עוד, באלהים נשבעתי ובחיי אשתי ובני כי לא אשתכר בהסעודה אף גרה אחת —

— הוא מודה במקצת — הביע אמריו רבי אריה הסוחר, אשר בכל שנה ושנה עשה סיום למסחרו ולחובותיו ויקרא הדרן עלך, ובמושב הקהל היה דברו תמיד כי אך חנם יוציא הקהל את כספו לשלם לחרב ידבנים, כי כמה וכמה סוחרים יש בעיר, אשר יקבלו עליהם המשרה הזאת בלי מחיר, וכל הקהל ידע כי בכלות דבריו העביר ידו על זקנו הארוך וישפל עיניו ככלה הנתבעת מהבדהן לחפה.

– הוא ילעג לנו – קרא חשביה – כי על כן יהלל את התופינים אשר לא הכין –

עורך הסעודה נעיה משמיע ויקרא בקול קורע לב: את התופינים אשר לא הכינותי?! ואלה אשר שלחתי הנה, האם בחוץ מצאתים? ואלה העריכים על השלחנות לפני כל בני החברה האם מן השמים המטירו לי? התופינים אשר לא הכינותי! ואני ואשתי ומשרתי לא נתנו שנה לעפעפינו כל הלילה, למען למצוא חן בעיני החברה ומחיר כל אלה אשמע כי לא הכינותי תופינים. דעתי תתבלע! – קרא ויך כף אל כף ובמעט בכה מריב מציקות לבו. צרת נפש החיט לא הרכה את לב חשביה השופט, כי הוא קם נגדו ועיניו מורות זיקות כאשה שב לה עת כי יגולו ממנה פרי בטנה ויאחז בכף החיט הרזה מאד וינערהו בקראו: אם כן ערכת תופינים ויהיו למלא בטנך כי אנחנו בעינינו לא ראינו אותם –

– אם מעט שלחתי הנה ואוסיפה כהנה וכהנה, אך אל תאמרו כי לא הכינותי וכי אני אכלתי אותם, תדבק לשוני לחכי וידקור כמחט במעי אם בא בפי אף מלוא כף מרק בשר בלילה הזה –

הראיתם? הראיתם כי ילעג לנו? – קרא חשביה כמנצח – הוא יאמר אם מעט ויוסיף לנו כהנה וכהנה – האם אל אספת זוללים וסובאים תדבר אשר ימעט להם ויבקשו ממך בחסד כי תוסיף? הן אתה לא שלחת כל מאומה, כל מאומה לא שלחת, אף מעט לא שלחת – קרא בקול גדול ויניע שתי ידיו לשתי רוחות השמים.

– ובמה תצטדק? – שאל רבי געטציל ועיניו כונן על האומלל.

– מה אדבר ומה אצטדק? חי נפשי כי לא אבין עד מה, הלא אכלתם את התופינים ותדעו אם לא עשיתי הכל כמשפט –

– מי אכל? מי? – קרא רבי געטציל בקצף – אנחנו לא אכלנו וגם בעינינו לא ראינו את התופינים כי המרחשת הובאה ריקה –

– אהה אלהים ? מה זה היה לי ? הן אני בידי נתתי ממבחר התופינים בתוך המרחשת יאצו על המשרת כי יעמידנה בתוך התנור לבל יקפא השומן, אהה אלהים מה היה פה ? המרחשת ריקה והתופינים אינם, ומי לקח אותם מתוך המרחשת ? ואני שמתים בה וכסיתי בקערת בדיל. אהה אלהים! בנקיטת הפין אשבע כי בידי שמתים בתוך המרחשת –

– אם כן ברחו ונמלטו מתוך המרחשת – קרא השביה וישחק בקול גדול.

– איך ברחו ? איך נמלטו ? איך יוכלו לברוח ? אהה אלהים! הן בידי שמתי קערת בדיל על המרחשת ואשבע בשבועת האלה כי אמת בפי. אהה אלהים, מה זה עשה לי היום ? –

– הלא תראו כי לא עול בכפו – קראו אחדים – הן היא ישבע בשבועה כי שלח, ואם כן גנבי איתם פה –

– שבועה, שבועה! מה ענין שבועה לכאן, מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, ולדבר הזה לא לנו ללכת לדַיָנִים ורבים המה בסוחרים אשר ידעו זאת – כה ענה רבי אריה הסוחר הלקו, אך בטרם עוד העביר את ידו משפמו עד קצה זקנו כבר שמע מיסר תוכחתו מפי רבי געטציל שמריה אשר הניע בראשו ויאמר: הן לא אספת הקהל היא פה ולא עת בחירת רב או דַיָן, כי אם סעודת חברה קדישא, האין זאת, והתופינים אינם, ומי יודע אם לא אמת בפיו כי היא הביאם ופה שלח בהם גנב את ידו –

– אם כן – קרא חשביה – גנבם השליח אשר נשא אותם הנה –

ברגע שלחו לקרא את השליח, אך גם הוא בכה ויתחנן וישבע בשבועה כי ידיו לא עשו את התועבה הזאת, ואז אמר החזן: הלא תראו רבותי כי לא בי האשם, אך נראה נא את המרחשת בתוך התנור אולי נהפכה ויפלו התופינים. כלם נגשו אל התנור ויראו כי המרחשת עומדת ריקה, הקערה בצדה ועל האפר יכסה שומן. עתה נוכחו לדעת כי התופינים נגנבו וכלם גמרו אמר כי נגנבו, אך עתה החלה מריבה חדשה את מי

לחשוד בדבר הגנבה. אלה חשדו את הפרושים, ואלה אמרו כי אויבי החברה שלחו ידם במעל הזה למען תת איתה לבוז וכלם החליטו לבקש את הגנב.

– כאשר יתפש בכף ימרט לחי – אמר אחד.

– ימרט לחי? ולא עוד? קרא השני – הנך שופט נאמן! אני אשבר כל עצמותיו –

– העל זאת לא יֻשְׁלַח לעבוד בצבא? – קרא חשביה אף הוא.

– חשביה צדק במשפטו – קראו רבים פה אחד – לעבוד בצבא יֻשְׁלַח פושע עריץ כזה, אשר יתן כבוד החברה הקדושה לכלימה –

– יכתב בספר הזכרונות כי יקבר בקבורת חמור, נבלה כזאת לא נשמעה מיום הוסדה ארץ. בן ששים וחמש שנה אנכי היום ולא ראיתי ולא שמעתי מעודי כי נבלה כזאת נעשתה בישראל – קרא רבי געטציל ועיניו הפיצו אש בדברו, אך סביבות שניו לא היתה אימה, יען כי הנה עזבו כבר את המקום אשר היה כתפתה לאדם רב. בעשרים האנשים הנאספים ענו אחריו פה אחד: קבורת חמור יקבר! וכה הרצו משפט הפושע אשר לא ידעו מי היא, ואחרי אשר גם לראשי החברה בעיר כשלה היה המשפט לבלי תלות את הפושע בטרם נתפש בכף וקצרם ידם מעשית המשפט אשר שפטו, לכן הרבו כעשם מאד ויזעקו חמס על השערוריה ויגמרו אמר לחקור בכל לב למצוא עקבות הפושע. וכה קראו בקול ויריבו בחזקה עד אשר פרצו פתאום לפתע שתים נשים אל העזרה, פניהן היו מראים כפני בנות ישחת ותתנפלנה בחמה שפוכה, האחת על רבי געטציל שמריה והשנית על גבריאל הנאמן ותהי מהומת מות בבית, ובעוד אשר כל יתר בני האספה עומדים נפעמים ונדהמים ממראה עיניהם הגיח רוח חזק מאד אל תוך החדר ונוצות אווזות אין מספר נשאו על כנפיו ותכסינה על כל הנמצאים ותבאנה אל פיהם ואל אפיהם וכל הנרות כָּבו ברגע אחד כמו יד נעלמה נגעה בהן ותהי אפלה ובהלה וזעקה יחרדה מאין כמהו.

לא אנכה לתאר את המבוכה ההיא כי תקצר ידי, ודי להקורא אם ישמע כי גם קול רבי השביה הכיפר בכל נשמע הפעם בין יתר הקוראים אשר קראו בקול: שדים, מזיקים, מלאכי חבלה, כי אף הוא קרא בחזקה: שמע ישראל! —

ג.

השדים המזיקים ומלאכי החבלה.

זבלון המלמד היה נודע בעיר באהבתו ויראתו — את אשתו; הוא ירא מפניה כאשר פחד מקול רעם בגלגל וחזיז קולות וכאשר רחפו כל עצמותיו בשמעו שם שאול וקבר, ואיך לא יפחד ממנה אשר פצתה פיה כשאול בכל יום החמישי בשבוע ותמטר עליו אש וגפרית ורוח זלעפות ולא נחה מזעפה עד יום המחרת לערב... ומיום הראשון עד יום השביעי נכתה בחה בבקר בבקר לבל תשכח חקה ביום החמישי, אשר על כן היה מוראה על פניו תמיד כמורא הרעם בגלגל, רק כי מפני הרעם חש תמיד מפלט לו אל המטה להסתתר תחת המצע ומפני שאון עברתה עת התגבר לא עמד לבו להסתתר בביתו על מטתו ויחש מפלט לו אל בית המדרש. אמנם אף כי מוראה היה על פניו בכל זאת היתה אהבתה בלבו תמיד. באחת יען כי כן צוו חכמנו לאהוב את האשה, וזאת שנית כי היא היתה אשת נעוריו ואחרת לא ידע, ובשלישית כי היא היתה אשת חיל. אך אם יחשוב הקורא כי בכל עת נחת מפניה וישב אחור ישגה מאד; כי אף אם ירא מפניה ויאהבה ברבי בכל זאת לא נסוג אחור ביום עברה וילחם כאשר היה לאל ידו לעשות, וכל איש אשר ראה בעיניו את המלחמה האיומה הזאת נוכח כי לא בחיל ולא בכח יגבר איש כי אם בחכמה להשיב מלחמה שערה. הן אשתו אשר אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה ופיה כקבר פתוח וידיה כמטילי ברזל התגרתה מלחמה בהאיש הזה הקטן והדל אשר קולו בקול

הצפיר ובכל זאת הצליח הוא במלחמה, גם הרגיזה ולעג לה לפעמים עדי נלאתה התגרות מלחמה ותאלם דום, רק דבר אחד הוציא מפיו ויביא מרך בלבה ולא הוסיפה לקום. אני אמסור דיני לשמים – קרא בראותו כי היא תהגור שארית חמות וברגע נפל לבה ולשונה דבקה לחכה, כי היא ידעה מאד, כי לא כבת אישה כח השמים ואתם לא תערוך מלחמה. כה עשה לה כל הימים יכה יעשה עוד שנים רבות, אם יזכהו ה' בחיים ארוכים, אשר אך זאת שאל מאת השמים משגבו ומעוזו ביום תוכחה, כי לראות זרע לא קוה עוד אחרי אשר עברו כשמונה עשרה שנה מיום התינתו ולא ראה שכר לעמלו הרב.

בלילה ההוא, ליל הבהלה והפלאית בבית התפלה אשר לחברה לויה נדדה שנת זבלון, אף כי הרעש הגדול אשר היה בבית התפלה לא הגיע לאזניו, יען כי אבי אחד תלמידיו חלה את חליו ויפחד מאד פן יבוא המות ויקחהו אתו ויגזול גם שכר הלמוד אשר לא שלם לו עוד, ואשתו נבאה בפה הוצב להבית איש לו האותיות מראש כי בן תקרינה כמו הוא אשם בדבר. ובפעם הזאת לא מסר דינו לאלהי שמים, כי מאן להלאות איתי בשתי שליחות להציל את אבי התלמיד מרדת שחת ולשים מחסום לפי אשתו, ובדעתו כי ריבות פי האשה אך צרה בשעתה היא ומות האב יביא לו בכיה לדורות, לכן בחר להתחבא רגע בבית התפלה אולי יראה אלהים ללבבו וישלח עזרתו להחולה. ויקם רבי זבלון וילך לבית התפלה אשר להעגלונים העומד נוכח ביתו ויקח גמרא להגות בה, אך לב האמלל היה מלא דאגה ויגין ולא הלך אחרי הכתוב על הספר.

גורל האנשים האלה, המלמדים נורא מאד, לא מאשר כי הסופרים החדשים ישימום תמיד למטרה לחצי לעגם, הן גם על מושלים ורוזני ארץ ישפכו בימינו לעג וישימים למשל, בארצות אשר בנוה כבני חורין המה ובידם לדבר כהעולה על רוחם. הן גם נאפאליאן וביסמארק, וויקטאר עמניאל ואמאדעאוס בני יהיו תמיד למשל ובכל זאת יאכלו טוב הארץ וישמחו בחייהם, ועל כן נחשוב למשפט כי לוא אך הצרה הזאת אחוזה

בעקבם, כי אז לא שמו לבם לכל הלעג והבוז אך צרות אחרות הבהרנה תמיד לשבת בביתם, עני ימחסור ובוז יחרפה מנת כיסם תמיד. אל כל גבר לא יצלח יאמרו מלמד, משכורתם אשר בדמי לבבם ימצאו תנתן להם כחסד ומתנת חנם, ורב אשרם אם תנתן להם אף כמתנת חנם, המה תמיד האחרונים לביא על שכרם, ואף אלה אשר שם להם בעיר כי לא יעשקו שכר שכיר וישלמו בעתו להסנדלר ולהחיט ולהאופה וגם חיבית בית התפלה, גם אלה יאמרו: המלמד יחכה! כמו אוצרות חשך לו, וגם מבלעדי שכר עבודתו או שכר הבטלה, כאשר יכנו את השכר הזה ימצא די טרף לביתו, ורק בעבור הכבוד הגדול יעבוד כל היום ואשמירה בלילה את עבודתו אשר תשוד לשד חיתו. למלה היה שם מלמד, כל החפץ ללעג ולחרף (לא רק הסופרים החדשים יהמתימרים בשם השכלה, כי אם גם אלה אשר גם קריא ספר לא ידעו ושם השכלה לא שמעו) יעשה חפצו בהמלמד. הנה כי כן הוא גורל כל בני האדם ודרכיהם: את העריץ יעריצו, את המאֻשָׁר יאשרו ואת הַדַּכָּא ושפל רוח ידכאו וישפילו עד עפר.

אמנם מה נפלאים דרכי העם הזה, הן הדבר הזה לא יאָמן כי יְסֻפַּר; העם הזה אשר יכבד את תורתו ובשמה ידגול, וכל המרבה בתורה הרי זה משבח ומכבד ומפאר ותחשב לו כמשרת שרים, כאצרות רוזנים, אותה ישתו בצמא ואל הבאר אשר תשקם את מי התורה ישליכו שקוצים בלעג ובוז וינבלוה. המלמדים אשר המה מורי ישראל ומדריכיו בתורה, המלמדים אשר אם תצא גזרה מאת הממלכה להסיום ממשמרתם יבכה כל העם ויקרא בחזקה ויתפלש בעפר, המלמדים אשר בידם יתנו את בניהם ולא ישימו עוד לבם אליהם וביד המלמד לעשות בהם כהעולה על רוחו, ואותם את המלמדים האלה, את התומות הבצורות לאוצרות התורה, אותם יקלו ויבזו וילינו פעולתם, גם יעשקו שכרם ואין שם אל לבו לאמר מה עשיתי. אצילי הרומאים נתנו את בניהם על ידי העבדים ללמדם לשון וספר ובני ישראל בני מלכים יעשו להפך — את

מוריהם לעבדים נבזים. ומה זאת ? האמנם יקר בעיני העם הזה הכסף מתורה ? ואם אמת היא אשר יאמרו שינאיו כי רק בפיו ובשפתיו יכבד את התורה ואם יתן לו איש כסף מחירה אז יושיט ידו האחת לקחת את הכסף ואת השנית לגרש את תורתו ואת אמונתו מעל פניו, האמנם אמת בפיהם ? לדאבון נפשנו נודה כמעט כי כן הוא. לעגל הזהב ישתחו מרבית בני העם הזה, את עגל הזהב אשר עשו להם מכלי כסף וזהב אשר שאלו ממצרים ולא השיבו, את העגל הזה יקדישו עד היום ופניו יתהלכו אתם בימינו בארצות נושבות כאשר הלכו עמהם במדבר, כי אל ק ר ב ו בא העגל הזה. מחוקקו כתת אותו הדק היטיב ויזרהו על פני המים וישק את העם כלו ועל כן בא העגל הזה כמים בקרבו וימאן לעזוב מקומו, אך כל עוד אשר תורת אלהיו בלבו תהיה היא עליו סתרה לבל ירדח פתאים אחרי אלילו העצור בעצמותיו, אך אם יסיר עיניו רגע מתורתו אז יהיה עבד עבדים לו!

אם נשא עינינו אל היהודים היושבים בערים הגדולות בארצות אשר יתנו למו להיות כחפצם ובראותנו דרכיהם תכסה כלימה פנינו, כלימת עולם. איה איפו המה בני הנעורים ? האם ירדפו לדעת ? האם יחנכום אבותיהם כי יהיו בנים חכמים ואוהבי חכמה ודורשיה ? איפו תמצא את בן ישראל שמה בבקשך אותו ? הידעת איפו ? בבית המקדש אשר לעגל הזהב ! בבית אספת הסוחרים, שמה כהניו ושריו, נביאיו וחוזיו, משרתיו ומעריציו כלם בני יעקב המה, העם בחר בו ה' למען יעשה מקנה וקנין בדבר שלא בא לעולם; האחד יביא למכור את אשר אין לו והשני יבוא וירבה במחיר ואין בצלחתו אף גרה, זה יקרא.הנני נותן! ומאומה אין בידו, והשני יענה בקול: אקח! אקח! וידיו ריקות. כה יקראו ויסחרו ויריבו ויתגעשו וילחמו, וכל אלה במרמה: המוכר ידע כי אשר ימכור לא ישא פרי והקונה אף הוא כמהו ידע כי בו לא יצליח, רק אם ימכרנו לאחר, לאיש אשר לא ידע, וכה יסבו בבחש באי בית אספת הסוחרים, או אספת הגנבים והחומסים,

ויוליכו שולל המון אדם בכחשיהם עד כי יביאו הברכה אל ביתם ואז גם חירי ארץ יהיו, כפחות וסגנים יכינו כרה גדולה, וינשאו בכרכרות, ונשיהן משי ורקמה לפי משפט החידש ההוא ילבשו, ובמקום משחק ושיר שם המה בראש, וכה יפזרו הכסף אשר אספו ברמיה במלוא הפנים. ואם יאמר איש לאציל כזה אשר בבית אספת הסוחרים מצא את עשרו ויחשו (והמה כמעט כלם), אם ינסה איש לאמר לאציל כזה: הן כסף כאפר תפזר לכל רוח, הן מחיר כלב תתן לאלפים וגם השני אשר לא יבוא אל בית ה׳ גם הוא יאכל חצי אוצרך, תן איפוא גם מעט מהרבה למען הכין בית אסף לספרים עברים, הלא עברי אתה, או אמץ ידי אחד מאחיך, איש אשר לו רב דעה ומעט לחם, או שלח נדבתך אל חברת כל ישראל חברים, הן אך חברה אחת לנו לכל העם והיא הלא תכין בתי ספר ובתי מלאכה לבני עניים וכאלה וכאלה, אז ישא ראש בגאון וירוק בפניו וילך לו. יאמר כל איש אם לא כן הוא? כי המה כלם גם יחד אנשים אשר תורה לא ידעו, שמע הדעת לא שמעו מימיהם ולא יחפצו לדעת מקומה איה וגם את בניהם בדרכיהם ידריכו, ויעמידו את כל תורת האדם על שלשה עקרים: מצא כסף ואחת היא אם בישר או ברמיה, אך אם רב מספרו, כי טובים השנים ברמיה מאחד בידי ישר; פזר את הכסף באשר תוכל אך למען מלא תאותך; מלא פיך כלימות ורוק לכל איש דעת לבל יגדיל עליך עקב. זאת היא תורתם אשר ישמרו ויורו לבניהם אחריהם, בני העם בחר בו ה׳ כי יהיה לאור עמים! —

אך אל תניע עלי במו ראשך אתה הקורא על כי אפסח ואדלג מהר לגבעה ומצפון עד תימן, מהלמדים העניים ושומרי התורה לבעלי האסיפות, העשירים בכסף ועניים בדעת, הן גם אני בן להעם הזה הנני ובדרכי אחז אם אהפוך או אמאן, הן זה גם דרכו להחליף דרכיו לרגעים לדלג ממזרח למערב ומצפון לתימן ברגע אחד; היום הנהו איש תם יושב באהלים של תורה, ומחר ימכיר תורתו ואמונתו בבית אסף הסוחרים במחיר נזיד עדשים אשר עוד לא נזרעו וימלא זהב הוריו; היום יתהלל

ויתפאר באמונתי וישימנה לראשו כעטרת צבי ומחר יאטום אזניו בשמעו מלה עברית והשבץ יאחזהו אם יִוָּדַע לאיש כי עוד מלות אחדות נסתרות בזכרונו ולא יוכל להבריחן ממקומן; היום ישא כפיו ברחצו אותן בנקיון בטרם ישב לאכול ואם מים אין לו ירעב והתקצף אך מאכל לא יבוא אל פיו כי ידיו טמאות, ומחר יפער כשאול פיו וילעיט נפשו בכל אשר ימצא בבתי המאכל לעם הארץ, וגם אם לגעל נפש יהיו לו המטעמים ובטנו כאובות תבקע, בכל זאת יראה אמיץ לבו וימלא בטנו מהם למען יראו וידעו כי לא יזהר מכל טמאה, ובבאו אחרי כן אל בית מאכל ליהודי, כי נפשו קצה בהמטעמים אשר לא הסכין בהם מנער, יגביה אפו ויעקם שפתיו ויניע ראשו לכל מראה עיניו וניבו יהיה מרגע לרגע: נבזה מאכל היהודים ונפשי תקוץ בו. בבית איש מעם הארץ ישב וידום גם אם בהרות שחורות ואדמדמית תראינה על המפה, ואם גם ימצא במרק הבשר בריה אשר לא תתן טעם לשבח ולא תוסיף ריח ניחוח בכל זאת יתן בעפר פיו וידום, כי אם ישא קולו ישמיעוהו כרגע מי הוא ומאין הוא בא, אך בבית יהודי לא טהורים בעיניו הכלים אף אם מרקו למען היות להם ברק; המפה מגאלה, המטעמים נשחתים, ואך ברוב חסדו הגדול — כן ישמיע לרגעים לכל החפץ לשמוע — השפיל כבודו לבוא פעם אחת אל בית מאכל ליהודי יען כי דבר היה לו עם איש אשר עוד יחזיק בהבלי אבותיו וימאן לפקוח עינים לראות. כי אך זאת היא חכמת גבר ובזה יתהלל איש הדעת, אם כה רבה בינתו וכח לבו ורוחו גבר חילים עד כי ימצא נחת בארנבת צלויה. האף אין זאת? ! — — — ומה אני כי ישימו אשם נפשי על כי שבחתי רגע את מקומי בבית התפלה אשר לחברת העגלונים בעיר כשילה ואעוף ברגע עד בית אספת הסוחרים בעיר וויען או בערלין או פרים, ומה גם אחרי כי בכסף החילותי ובכסף כליתי, ואף כי בגלותי להקורא כי גם מלמדים רבים מצאו עקבות באי בית אספת הסוחרים, עתה הן יתן לי עז כל יודע משפט ויצדיקני על דרכי זה.

זבלון האמלל לא ידע כי יש בית אספת סוחרים ולא אגודותיהם, גם לבו לא נבא לו כי ע״ד יקים ס׳פר לישראל אשר יאמר לחמול על המלמדים תחת לשפוך עליהם בוז ולעג. היא ישב במגנת לבו ויפחד מהמות. הן הוא פחד תמיד מפניו ולשמע שמו אחזתו פלצות, אך עתה פחד מִשְׁנֶה בא בלבו. בפחדו תמיד לנפשו פן ילטוש המות עיניו לו לא באה עוד יראה בלבו פן ימית אחרי כן גם ברעב ופן תשיר אשתו באזניו שירים ערבים כאשר הסכינה ופן יחלה ויחלש ולא יעצר כח ללמד את התלמידים שתים עשרה שעה ביום, אך עתה באמרו בלבו פן יפרוש המות מצודתו על אבי תלמידו, ואז הן עוד נכונו לו ימי חשך: למות ברעב ולהתענות בידי אשתו ולשבת יום תמים על מקום אחד ולקרא בקול בעת אשר הבטן תחסר, ובמשנה שברון זה נשבר לבו מאד וישא למרום עיניו כמו מספון הבית תבא עזרתו.

אך פתאום התחלחל מאד ויקרא בקול: שמע ישראל! אף כי לא מת ולא שד ראו עיניו, גם לא לשון ארוכה ועליה אבק עלי מרורים יוצאת מעזרת הנשים, כי אם קול מוזר עלה באזניו ובשבתו תפוש ברוב שרעפיו לא ידע כי הקול אשר בא לאזניו הוא קול הדלת אשר סבבה על צירה וידמה כי קול אשתו הוא, או קול מזיק אחר אשר לו קול כקול אשתו וכקול הדלת, אולם בטרם ראה את אשר לפניו הניח נער כבן ארבע עשרה שנה ידו על שכמו ויאמר בשחוק: האם לא הכרתני או האם יתנו פני מורא בלבבך? –

זבולון נשם נשימה ארוכה כמו יצא ממסגר ויאמר בשמחה: האתה הוא, לכישי? מה תעשה פה ומה זה תסתיר תחת כנף כסותך? –

– יחדו נחלוק, כי על כן באתי הנה, גם בביתך הייתי לבקשך ואשתך הראתה כי רב כבודי בעיניה, כי עד אחרי הדלת והמזוזה לִוְּתָה אותי וידה תמכה ימיני באהבה ומרוב אהבתה אותי ומרוב שמחתה ששמחה בי קראה שמי: כלב וחזיר. – אף כי לב זבלון היה מלא דאבה, בכל זאת לא

כלא שפתיו משחוק בשמעו דברי הנער היפה עד מאד ובראותו תנועת גויתי אשר התניעעה כגוית אשתו בעת זעמה.

– הרחב פיך ואמלאהו – הוסיף הנער לדבר ויוצא מתחת שולי בגדו תופינים מרבכים בשמן, אשר אחד באחד דבקו ומראיהם נחמד מאד למראה – הן לא אתה ולא אבותיך ואבות אבותיך אף לא אשתך וכל משפחתה ראו מעודם ועד היום הזה תפינים כאלה, ואותם תאכל היום, אף כי לא גבאי ולא נאמן ולא שמש, ואף לא בן החברה אתה. – וככלותו את הקריאה הושיט את החלק הגדול מהתופינים לזבלון אשר הביט רגע במדבר בו ורגע בהתופינים כמשתומם ויבלע רקו מרגע לרגע ולא שלח ידו לגעת בהם.

– האם אבוא אליך ואפתח פיך בחזקה ואלעיטך? המעט ממך כי זכרתי אותך כי עוד תעמיס עלי משא כזה? –

– הן תשחק לי – ענה זבולון – אני אדע את דרכיך, לא תופינים בידך כי אם תחפוץ להתל בי –. הנער לא ענה דבר כי אם נשך בשניו מהתופינים ויאכל בתאות נפש.

– אם כן תופינים המה באמת – קרא זבלון – ואיפו לקחת אותם? –

– מה לך לדעת איפו לקחתי אותם? שים אל לבך למי אתנם, לכן חדל מדבר, קום ועשה פן תאחר המועד, הן תדע כי בטני לא תרבה חקיר ותקבל באהבה כל אשר אתן לה –. המלמד לא משל עוד ברוחו ויקח גם הוא ויאכל בתאות נפש בקראו מרגע לרגע ברגש: מעודי לא אכלתי ולא ראיתי מטעמים כאלה, טוב עשית כי זכרתני –. אחרי כלותם שניהם מלאכתם שאל המלמד שנית: איפא לקחת את המטעמים? – אף כי בקש הנער בכל לב לגלות לו את הסוד, בכל זאת לא מהר לענות למען יוסיף המלמד תאוה לדעת ואחרי אשר העתיר עליו דבריו הביט הנער כה וכה ויאמר: אלה המה התופינים אשר נועדו לעלות על שלחן הגבאים, ואני היצאתים מתוך התנור –. המלמד לטש עיניו ויפער פיו ויהי כמשתומם רגעים אחדים, ועל פניו נראו אותות פחד ושממון. זמן כביר

לא מצא עז בנפש להוציא הגה מפיו, אך אחרי אשר ראה כי הנער ישחק מטוב לב קרא בקול: אהה! מה עשית? —

— אל תפחד כי סם המות לא היה בהם —

העוד תשחק? הידעת מה עשית? הלא אם יודע הדבר ימסרוך לעבוד עבודת הצבא, וגם אותי יגרשו בחרפה מהעיר אם יִוָדַע כי אני ידעתי ולא גליתי על עונך —

— עוני! עוני! גדול עוני מנשוא, אוי לי ואוי לנפשי! — קרא הנער בקול כקול בוכים וכאשר התבונן בו המלמד לראות אם בוכה הוא וינחם באמת ממעשהו הריע בקול תרועת שחוק גדול ויקרא: האם לחטאת תחשב לי כי אכלתי תופינים? הגונב מהגנב פטור, ומה גם הגנב מהגזלן, האם בכספם יכינו להם כרה גדולה ויאכלו ויפושו כעגלי מרבק? הן בכסף העדה, יען כי ידם תמצא להכביד משא המס על העדה לעשות משתה ושמחה כל היום ובלילה הזה מצאה גם ידי — את התופינים ואדע נאמנה כי לי המה, ואף אם יבואו כל הגבאים והשמשים שבעולם לא יוציאום עוד מידי, ואתה הן לא חטאת כי לקחתם מידי מבלי דעת, ואם בכל זאת יַבך לבך ותפחד, הָשֵׁב איפו את הגזלה להגבאים — קול שחוק התפרץ למרות חפצו מגרון הנער, אשר בקש לדבר כאיש חכם ויודע, אך התאפק ויקרא: ראה, הרגעתי רוחך, ומה לך כי נזעקת? — המלמד היה כאיש נפעם לא ידע להשיב דבר.

— אך הן לנפשי תירא פן יפקדו עלי אפס, הרגע נא, כי היד אשר הצילה את התופינים מהיות טרף לשניהם. היא תוציא גם את המציל את הטרף לבל יהיה לטרף לשניהם, בעוד רגע אשלח מלאכי והוא יהומם עד כי ישכחו את התופינים והסעודה והגנב ויספרו את הנפלאות אשר תראינה עיניהם בלילה הזה לדור יביא, וגם בכתב ישראל על הפנקס יכתבו לזכרון עד עולם. הרגע נא ועוד מעט אשוב אליך, וידעת את ידי והכמתי ואומץ לבי אשר יגדל גם מכח לב זבלון המלמד. —

וככלותי דבריו מהר לעזוב מקומו והמלמד נשאר על מקומו משמים בלב מלא יגון ופחד. מה מאושר היה לוא מצאה ידו

להוציא בלעו מפיו ולהשיבו אל הגבאים, אך הנעשה אין להשיב ועל כן נחם מאד על מעשהו כי נפתה לדברי המסית לאכול מהתופינים ומרוב פחדו שכח גם את אבי תלמידו ואת המית ואת אשתו ויהגה אך נכאים ולא שב הביתה.

ד.

הַמְּהוּמָה.

הנה כן המה דרכי החיים, רק לאיש זרוע ולאמיץ כח לב נתנה הארץ והחיים עליה, רק המה יעשו ויצליחו וישמחו בחלקם, גם זרועם תישיע להם להנצל מיד המשפט ולבם יתנם למצוא נחת באשר מצאה ידם, לא כן חלק אלה אשר יפחדו תמיד, המה לא ידעו חיים ושלום רק צרה ומפח נפש. בטרם עשותם מעשיהם יתעו בספק ובעת עשותם יפחדו וכהתימם מעשיהם ינחמו ולבם מלא יגון ופחד-תמיד. אין חלי ואין מדוה אשר ידכאו את האדם כמחלת הניחם, הוא חלי רע ניתן לאדם לענות נפשו בו חנם, כי מה יועיל הנוחם אחרי אשר אין להשיב? הייטיב האדם דרכיו בימים הבאים? היזכה בעבורו ארחותיו ומעשיו? אך לא! הן בעשות האדם מעשהו אשר רעה תבוא לרגלו, לא ידע את העתיד לבוא כי לוא ידע זאת הן נזהר ממנו, ואם גם ינחם אחרי כן ונפשו עליו תאבל הן כבר עשהו, ואם בידו להיטיב את אשר עות יעשה זאת, בלי נוחם, ואם אין מה יועיל לו אם ינחם? רק להיתו יועיל למרר חייו ולדכא רוחו; לכן אם יחפוץ איש בחיים יסיר כל נוחם מלבו ואם אין, יבחר מחנק לנפשו ויסתיר עמל מעיניו. מה הועיל לזבולון המלמד הנוחם אשר אכל בְּרֶגַע לבו על כי אכל מהגנבה? רגע מצא בטנו הרעבה נחת בהמטעמים ורגעים אין ספורות, (הרגעים האלה היו כימי עד בעיניו) נענה ונאנח מיראה פן ישא ענש כחלק עם הגנב. לא כן היה חלק הנער אשר שלח ידו בהמטעמים, אשר נועדו לרדת לקרבי הגבאים, היא שמח

במעשהו וימצא נחת באכלו וישחק בלבו בחשבו כי עד מהרה יוציא מזמתו לפעל ידים ויסכסך את הגבאים והשמשים וישלח במו את המהומה עד כי ישכחו את התופינים ואת הגנב ושלום יהיה לו. ואם לא מאושר היה מהמלמד האמלל? אמנם מאושר היה בעת ההיא, ואם לארך ימים? אבל מי הוא זה אשר בידו טובו ואשרו תמיד?

– חיה דבורה, רבי געטציל שמריה הכה את אישך מכה רבה מאד וכל עוד נשמה באפו – צפצף קול דק מבעד חלון בית רבי גבריאל הנאמן אשר התקצף בבית התפלה על כי לא מצאו את הגנב.

חיה דבורה אשר אישה היה טוב לה מעשרה בנים אשר לא ילדה, כי רק בנות היו לה, היא חכתה בכליון עינים לקראת אישה ותתפלא מאד כי אחרו פעמיו. בתחלה חפצה ללכת אל בית התפלה לראות מה היה שם ומדוע בושש אישה לבוא, אך כרגע השיבה אל לבה: הן במושב זקני העיר ישב ולא נכון לה לביא שמה, ובלי ספק ידברו בדבר גדול בצרכי החברה ועל כן יאחר שבת, ובהניחה רוחה במחשבה הזאת החלה להסיר שמלותיה מעליה, וכאשר התפשטה עד מעילה הגיע פתאום הקול לאזניה ותתחלחל ותתן קול גדול ותתחלחלנה ארבע בנותיה ותקראנה גם הנה בקול ולקילן חרדו המבשלת והשכנות ותקראנה כלן בחזקה ואיש לא ידע עד מה, עד אשר נעירה משנתה הילדה הקטנה בבנות חיה דבורה ותשאל: מדוע תצעקי אמי? – אז זכרו כל הנאספות כי לא תדענה מדוע תצעקנה ותשאלנה גם הן: מה לך כי נזעקת? – ואז זכרה גם חיה דבורה כי אישה בצרה ותמהר ותקח את בנותיה הגדולות ותרץ החוצה – אל בית התפלה מקום מושב אישה פניה מועדות.

המלאך אשר בשר את הבשורה הרעה לחיה דבורה אשת רבי גבריאל הנאמן, לא נקה גם את חוה זעלדע אשת רבי געטציל שמריה, או הזקנה, כאשר קרא לה אישה, כי גם לפני חלון חדרה התיצב ויקרא בקול פחדים: אהה, חוה

זעלדע, רבי געטציל אישך בצרה גדולה, גבריאל הנאמן ואשתו ובנותיה התנפלו עליו ויכוהו מכות אכזרי, חישי לעזרתו כי כפשע בינו ובין המות.

חוה זעלדע אשר שכבה כבר על משכבה ולא חכתה לקראת בוא אישה התעוררה ותבט סביבה בשממון ובראותה כי אין איש לא קראה בקול ולא העירה הבנות והשכנות כי אם טהרה, אף כי זקנה היתה, לעזרת אישה בלב מלא אמץ וגבורה.

והמלאך הזה לא מהר לעוף השמימה בכלותו מלאכתו לסכסך נשי הגבאי והנאמן, כי אם עלה בלאט לעזרת הנשים במכפלה העליונה הסגורה על מסגר כל השנה, אשר על כן ימצאי שמה מנוחה להם השדים והמזיקים כאשר יגבור עליהם הקור והקרחו שם יתרועעו וישירו בטוב לבם או יילילו מרה ויתיפחו להרגיז לב כל בני בית התפלה ולהוציא בחזקה שמע ישראל מפי אלה, אשר בנפיל עליהם תרדמה שכחו לקרא קריאת שמע. זאת ידע כל איש כי השדים ימצאו מקום מניחה להם בעזרת הנשים כל השנה, לבד משני ימי ראש השנה ויום הכפורים, כי בימים האלה תיללנה שמה הנשים ותספרנה כל הגות לביתן לאלהי התפלות ולרעותיהן, ועל כן לא יערב איש את לבבו לגשת בלילה אל המקום הנורא ההיא, אך המלאך לא ירא מחמת השדים ויעל על העליה ויבט בעד החלון רגע קטן על האספה והמלחמה האיומה אשר פרצה בקרבה. האחד אוחז בזקן רעהו והשני ישיך בשניו והשלישי יבעט ברגליו והנשים תלחמנה אף הנה בחזקה ותקראנה בקול גדול מאד, ולבו מלא נחת ממראה עיניו, ואחרי כן פתח את החלון וישלח בו כר קרוע וברגע היתה חשכת קבר בעזרה, כל הנרות כבו מפני הרוח אשר נשב בחזקה מבעד חלון העליה והנוצות כסו על פני כל הנאספים ותעלינה בפיהם ובאפם, ולהגדיל המבוכה נתן המלאך קולו ממרומים כקול כל חיה וכלב וחתול ויצא לב כל הנלחמים וקול אדיר וחזק, קול מפרק קירות בית התפלה קול קורא: שדים, מזיקים, מלאכי חבלה, קול קורא מקרב לב: שמע ישראל! עלה עד העליה והמלאך שמע וישחק בכל לב ויעלם.

אם אמנם אחשוב בשפת יתר להשמיע להקורא החכם כי המלאך אשר עשה את כל הנפלאות האלה לא מלאך שלוח מן השמים היה, כי כל קורא ידע דברי החכמים, אשר ידעו היטיב דרכי המלאכים ומה כחם, והמה העידו כי צר כח מלאך אחד לעשות שתי שליחות, ואיך מצאה יד המלאך הזה לעשות כל הנפלאות האלה בלילה אחד? ועל כן יבינו כלם משפט, כי הנער אשר גנב את התפינים רק ערום הערים בהתהללו לזבולון המלמד כי ישלח דברו ביד מלאך, כי אמנם היא היה הגנב, הוא השולח והוא המלאך, ובכל זאת לא אוכל התאפק ואעיד גם אנכי כי ידי הנער היו בכל אלה, לבל תעלה הלילה מחשבה על לב הקורא להאמין כי בין אנשים כחשביה בעל מחשבה חלקי וגם אני אספוק בדברי החכמים ואחשוב כי ביד מלאך לעשות שתי שליחות למרות חפץ חכמינו אשר דבריהם לעולם יעמדו, לא כן! גם אני אאמין באמונה שלמה, כי ידי מלאך לא עשו ולא תעשינה שתי שליחות עד עולם, והנער אשר לא ידע בשת, וישלח ידו לגניב התפינים הקדושים שנועדו לסעודה הקדושה למען הבטן הקדושה אשר לגבאי החברה הקדושה, הוא הוסיף עון על עוני לשלוח לשון גם במלאך אלהים להשביתו מטהרו ולשימו בעבד לו, אך אם ימצא איש מכביד לבו וימאן להאמין כי ימצא באחת הישיבות נער אשר לו יהיה אמץ לב כזה, לו אענה: אם כן בלי אמונה אתה ולא תאמין על דברתי הנה עדי בבשילה, שם יחיה זבלון המלמד והיא יבוא ויתן עדיו כי באזניו שמע אחרי כן מפי הנער כי כל אלה פעלו ידיו, ואף חכמתו עמדה לו להשביח את הנאספים ברגע אחד את התופינים ואת גונבם, ואת ערך הסעודה ומשרתו, מפני הבהלה החדשה אשר שלח בהם, וזבולון עד נאמן הוא ולא יכזב. זאת יעידו עליו כל יודעיו, וגם לא פתי מאמין בכל דבר הוא, כי על כן לא האמין גם היא בתחלה בדברי הנער אשר ספר לו כל מעשיו הגדולים בלילה ההוא. ואיך יאמין כי איש יעלה בלילה לבדי על העליה וישוב ממנה בשלום? הן כל בני העיר יודעים כי מתים ושדים שם ילינו, ונפלאות

לאין חקר נעשו כבר שמה, כאשר יְסֻפַּר בכל העיר, ואיכה ירהיב עז בנפשו נער לגשת אל מאורת השדים, ואיכה ישקטו המה במכונם ולא יעשו אתו נבלה? וכאלה וכאלה השיב להנער להראותו כי לא פתי הוא ולא יאמין בכל דבר, וגם כל שבועי שבועות אשר נשבע הנער למען יאמין השומע בדברו לא הועילו מאומה, אך למחרת נוכח כי ככל אשר דבר הנער כן היה, דבר לא נעדר, ויחל לירוא מפניו כי גמר אמר והחליט כי מכשף או שד היא מתהלך בצלם אדם והתופינים לא תיפינים היו רק חזיון מתעה.

אמנם לא מכשף ולא שד בדמות אדם היה הנער, כי אם אמיץ לב ורוח היו לו כאשר לא היו אף להזקנים בעיר ההיא ובְאַוָתוֹ לעשות שחוק לנפשו לא פחד מפני השדים כאשר לא רהה מחמת ראשי החברה, אולם בעת אשר לבן עם אחר יהיה אמיץ הלב לעטרת צבי ולאוצר כל כבוד ועשר ויעשה לו שם כשם אחד הגבורים על שדה קטל, או אחד הלוחמים בדת ודין בבית המשפט. יהיה לבן ישראל למשחית לחבל ולמצודה פרושה לרגליו אשר בחבליה יתמך ולא יצא ממנה, וגם את הנער הזה לא העלה אמיץ רוחו אל גָּל, כי אם הדיחהו מדחי אל דחי, ותחת כי בזה בלבו לשדים ומזיקים עטרוהו המה אחרי כן ויקחו נקמתם ממנו על כי ערב לבו לבוא בגבולם כי לא בעיר כבשולה יקשה איש אל השדים ויצא מהמלחמה בשלום.

ה.

הַשּׁוֹפְטִים.

למען לא יפרצו בני האדם כל חק ומשפט בדרך הארץ וירבו לפשוע והחזק ידכא החלש יאיש זרוע יעשיק את אין־אונים לכן הכין היוצר מראש מקים המשפט מקדם ששם יֵאָסְפוּ אספה כל המורדים והפושעים להוסר על רעתם, שם אש יוקדת, אש עולמים וקרח נורא ונחשים צפעונים ומלאכי חבלה אשר

למראיהם יִדְכָּא גבר והמה יסורו למשמעת שר מלך בלהות, שר התפתה אשר רבוא רבבות משרתים כאלה לו והמה יגרו בחרמם כל נפש חוטאת ויענוה וייסרוה במוסר אכזרי, בחבלי שאול ומכאוביה הנוראים גם ממכאוב שנים ומלשון אשה רעה, וכאשר יענו את הנפשות הנענות כן תרבינה וכן תחיינה ולא תכלינה למען תסבולנה רבוא רבבות מונים את כל הצרה והמצוקה אשר באו עליהן לרגלי שרירות לבן. את יום המשפט הנורא יזכרו רבים עת אשר ישלחו ידם בעולתה ועת רגליהם תרוצנה לרע וישיבו מדרכם וינחמו, אי אם לא ישובו, אז ימוגו מפני בלהות ויפחדו ויגירו בכל ימי חייהם ויָּנֻעוּ בחיים כרפאים שוכני קבר, כל אלה עשה האלהים שייראו מלפניו ויפחדו מעשות רע. המשפט הזה לאלהים הוא! אך אחרי כי יצר לב האדם רע מנעיריו וימצאו אנשים אשר ירבו לפשוע ויבטחו בלבם, כי שלום יהיה להם, כי אין חשבון ומשפט ודעת בשאול, לכן הקימו גם בני האדם שופטים לשפוט כל איש על פי מעללו גם בעוד בחיים חיתו. המשפט הזה לבני האדם הוא! וכה שפטו ימים רבים האלהים במרומים ובתחתית שאול ובני האדם על האדמה, וְרָעִים לא נתקו. אך ברבות הימים נפקחו עיני בני האדם לראות כי לא די כח לא באימת שאול ולא בזרועם ובמשפטם אשר ישפטו את החיים לעצור בעד הרשעים לבל יפשעו, כי ימצאו אבירי כח אשר בשמים ישיתו פיהם בגאוה וגדל לבב לאמר אין אלהים, ועוד יוסיפו פשע לשים תהלה גם במלאך דומה ובשאול תחתית ויאמרו: לא המה, ואילי הארץ ושופטיה גם המה למשחק להם, אנשים אשר לא יראת אלהים ולא פחד אנוש על פניהם, המה המלכים והשרים אשר השתררו אז בחזקה על בני האדם וידכאום תחת רגליהם, לכן השכילו חכמי מצרים לשפוך ממשלת משפטם על כל בשר, בחיים כמתים, ואיש אשר בעודנו בחיים קצרה ידם מעשות אתו משפטים, אותו הביאו במשפט אחרי מותו; את מלכיהם אשר עשו בחייהם כאות נפשם ואין מפגיע, אותם במותם הועידו למשפט למען דעת צדקתם ורשעתם, ואם אחד

הרבה הרע בחייו אז אוי לו במותו כי לא זכה לקבורה, ויהי לאות לבני מרי היושבים על כס המלוכה ועטרותיהם בראשיהם. וכמעשה ארץ מצרים כן יעשו גם בני ישראל; מלכים אין להם, אך תחת זה המה כלם בני מלכים וימצאו בהם משחיתים את דרכם, העוברים חקי השלחן העריך והגונבים תופינים לעיני ראשי החברה הקדושה, וכאלה בני בליעל אשר ישחיתו את דרכם מאד, והאם בני בליעל כאלה יחטאו ולא ישאו את עונם? לא! הדבר הזה לא היה ולא יהיה! – אמר חשביה בעל המחשבה – עוד יש שופטים בארץ, המה גבאי החברה הקדושה יגאמניה. פנקס ימצא בכל עיר ועיר מקום מושב בני ישראל ועל הפנקס הזה כלם יכתבו וכל אשר קרה בעיר לזכרון לדור אחרון. שם יש זכרון למכת עץ ולאנוסה, למלשינים ולמוכרים ממון ישראל ביד גוי, למורדים בכבוד הקהל ולמאכילי טרפה, לגונבים כלי הקדש מבית התפלה ולנושאי מטפחת בבגדיהם ביום השבת, לבית אשר יפה שאיה בידי לצים ושרים ולחוטאים אשר בחטאם פרצה המגפה, או כי לענו להחברה הקדושה. בכתב הזה יכתבו כל אלה אשר פרצו חק ישראל והם המה ישאו עונם במותם, כי יקבר קבורת חמור. אך אל תבהל קורא בשמעך כי יקברו אנשים בקברות המורים, גם אל תדמה כי שם הכינו בית קברות משכן עולמים לחמורים, לא זאת! את החוטאים בנפשותם לא בין חמורים ישכיבו רק לא ירחיצם ולא ילבישום תכריכים ולא ישאום בכתף ולא יכרו למו קבר בקברות אחיהם, כי אם בשק ישימום ובגדיהם עליהם ויובילום בעגלה ויקברום לפני גדר בית הקברים מחוץ ותהיה חרפה על כל המשפחה, חרפת עולם לא תמחה. ובכחם זה יפילו בני החברה פחדם על כל אויביהם. ואם אמנם השופטים האלה לא היו אבירי לב כי ידעו גם הנית ולא פקדו באפם כרגע את כל הפושעים, ואם נשאל את פי זבדי העשיר אז יתן עדיו ויצדיקם כי ידעו רחמים בדין, כי אף כי נודעו מעשיו את אשת האיש אשר שרתה לפניו, בכל זאת לא העידוהו למשפט ולא

נתני שמי לחרפה בפנקס הקהל, ולמך בן־נח לא יכחד אף היא, כי אף בהודע בקהל כי אכל בבית שר העיר ביום הצום, בכל זאת סלחו לענו בחסדם הגדול, ורבים המה כמהם אשר ידעני צדקת ראשי החברה כי לא פלים באפם, ובכל זאת ישבו השופטים האלה כפעם בפעם לשפוט רשעים, ובני משפחות רבות היו בעיר אשר בהציתם את איש ריבם קראו אחריו מלא: הלא אביך או דודך או בן אחותך קבור מאחרי הגדר! אית היא כי גם משפטים כאלה נעשו שמה, גם רב כח שופטי ישראל משופטי מצרים, כי בעת אשר שופטי מצרים גזרו רק על המתים, הנה השופטים הצדיקים האלה לא רק במתים עשו שפטים כי אם גם בחיים, ואם נתפש עושה עול והיא צעיר לימים וייראו פן תארך עוד העת עד אשר תבוא עת המשפט, ומה גם כי רבים מהצעירים לא פחדו ילא רהו עוד מעניש קבורת החמור כי התברכו בלבבם: עוד נראה חיים ומי יודע אם לא תמצא עוד ידינו להיות גבאי או נאמן החברה ואז נבטל את הגזרה, או כי תצליח בידינו לכפר בכסף ענושים את פני השופטים ויפירו משפטם — כאשר כן קרה פעמים רבות — לכן העמיקו השופטים האלה עצה לעשות משפטים גם את החיים, וכאשר תפשו ג״כ צעיר לימים בכף וגואל אין לו אז נתנוהו לעבוד בצבא, ומפני העונש הזה היו כל הצעירים ולא עשו עול אי בקשו להסתיר מעשיהם, לבד מהגנב אשר גנב את התפינים, היא לא זכר זאת, אי כי ידע כי גואל חזק לו, אי אילו חשב בלבו כי על עון קל כזה לא יתנוהו למשסה השופטים הצדיקים האלה. אך אם כה חשב שגה מאד, כי לא כעון קל נחשב בעיני בני החברה לגנוב את התופינים לעיניהם, כי בזה נתן חרפה על כל החברה, ואף חשביה הודה במו פיו כי כבוד החברה היה לכלימה ועל כן התאספו היום ממחרת ליל המבוכה לחרוץ משפט.

ראשי החברה אשר ידענום יושבים יחד בעזרת הנשים ועל פניהם עוד נראו עקבות המלחמה, פני האחד ממורטים ועין השני נמחצה ובזקן השלישי השאיר

איש ריבו אך לקט ושכחה, ופני כלם יפיקו רגז.

– אחת היא אמרתי: הגנב ושולח המהומה בנו אחד הוא – קרא רבי געטציל היושב ראש אחרי אשר רבו איש את רעהו כשעה ואיש לא מצא נחת במשפט רעהו – איש בליעל התל בנו, קלון משנה מלא פנינו, אוי לדור שכך עלתה בימיו, הזאת היא העיר כשולה המפארה שיאמרו עיר מלאה יראת אלהים וצדקה? לסדום היינו! –

– ולבבי יחשוב כי לא יד בן אדם היתה בנו לְהָמֵנוּ לא יד איש גנבה את הלביבות לעינינו ואיש לא ראה, לא קול איש קרא באזני הנשים, ואף לא יד איש כִּבְּתָה כל הנרות, יד ל ץ היתה בנו, ולכן נחפשה דרכינו – ענה אחד מהיושבים.

– לא היה ולא יהיה! שיחת נשים! ענה רבי חשביה בעל מחשבה, אשר אתמול קרא בקול גדול: שמע ישראל – אמנם לץ עשה זאת, אך לץ ילוד אשה, כי למקום קדוש לא יבואו המזיקים ואף אם ימצאו משכנות למו בעליה הנה אין להם השליטה בבית התפלה, ומה גם בעת אשר אנשים רבים ישבו יחד. רק אחד מבני הנעורים התל בנו למען תתננו לחרפה לעין כל –

– ואיך יעלה איש בלילה אל העליה למקום מושב הרוחות?

– שאל האיש אשר בקש לחפש דרכיו. כל בני האספה הביטו איש בפני רעהו כי לא ידעו לענות על השאלה העצומה הזאת.

– הטרם תדעו – קרא גבריאל הנאמן – כי הרשעים לא יאמינו בשדים ולא יחתו מהם, והרשע הזה אשר נועז ללעיג לחברה הקדושה הוא לא יאמין גם בשדים ומתים והוא ירהיב עז בנפשו לעלות על העליה בלילה: האם שכחתם כי לפני עשר שנים נמצאו ח ט א י ם על העליה; הפרוש ואשת האיש. השכחתם זאת? וגם המה לא יראו מפני השדים –

– הוא צדק מאד – קראו אחדים וגם רב' געטציל שמריה נאלץ להודות כי צדק במשפטו, כי אף אם אנשי ריב היו תמיד, אך ביום הזה עשו כלם שלום, בראותם כי נמצאו בעיר

חוטאים אשר בעיניהם גם קדושת החברה הקדושה כאל נחשבה.
– אם הפושעים לא יאמינו במזיקים – הוסיף האיש לשאל – האם בעביר זאת יחדלו השדים מעשות לו רעה? האם יהיה חוטא נשכר? –
כל הנאספים באו שנית במבוכה כי לא ידעו לענות, רק רבי איריה הסיחר לבדו התעודד ויקח זקנו בידו ויאמר: הקפתני היום בשאלות של הבל, גרונם, הלא מאמר מפריש הוא בתלמוד דף, דף... שכחתי כעת הדף וכמדומה לי שהוא בדף פ"א, מאמר ערוך היא. מאן דקפיד קפדינן בהדיה. הא לך תשובה, ואם תפצה עיד פיך לשאול? ברוך השם בעירנו ימצאו גם בעלי בתים אשר ידעו לענות תשובה כהלכה – קרא ויניע כל גיו כמו התגבר על אויבו ווירידהו עד עפר, אך לוחמו הקשה לו ויבקש לשאול עוד לולא קראו כל הנאספים פה אחד: רב לך, גרונם לשאל, חשביה צדק במשפטו: איש ולא אל ולא שד שלח בנו את המהומה, ועל כן עלינו לעשית בו משפטים –
– ועל כן – קרא רבי געטציל שמריה כשופט רמים – משפטי חרצתי כי הפושע יכתב לקבורת חמור –
– קבורת חמור יקבר – ענו כלם פה אחד וישאפו רוח כמו הסירו אבן מעמסה מעל לבם.
השופטים הצדיקים האלה אשר שפטו את הפושע על שלשת פשעיו גם יחד, על כי ג נ ב וכי לעג להחברה וכי כפר בשדים ומזיקים, אחרי כי ערב לבו לבוא לעליה בלילה רק עניש אחד כי יקבר רק פ ע ם א ח ת בקבירת חמור (ואם לא כחסד גדול במשפט יחשב להם משפטם?) השופטים הצדיקים האלה מצאו נחת במשפטם וישמחו בלבם על המחזה אשר תראינה עיניהם ביום קבירת הפושע, ולא אחד שם אל לבו, כי אולי ישכון כבר את רפאים בטרם תבוא עת קץ הפושע גם לא זכרו כי לא ידעו מי הוא וכל משפטם הבל.
– כתיב בפנקס לזכרון – נתן רבי געטציל צו אל הסופר.
– אבל מה שמי כי אדע? – שאל הסופר. השופטים נבוכו בשלישית ויביטו איש בפני רעהו בתמהון, כי עד הנה

לא עלה על לבם כי ישפטו משפט חטא אשר לא ידעו מי היא, רק רבי געטציל לבדו לא נבוך כי אם מהר לתת עצתו: כתיב „הפושע" וכאשר יודע מי הוא אז תכתוב גם שמו, כי סוף דבר הכל נשמע –

– הידעתם רבותי? – קרא אחד מהיושבים ויבט בדאגה לכל רוח פן יש זר שומע ביניהם – הידעתם רבותי את מי אחשד במעל הזה? –

– את מי? את מי? שאלו כלם בחפזון – הגד אל תכחד ואל תירא, ואם גם בן הרב היא או אחד מבני הגבירים לא ינקה, כי לא דבר קטן היא ללעיג לחברה הקדושה, לא נתן את כבוד החברה לכלמה –

– טיב דברתם, רבותי, טוב מאד, המקום ברוך היא יתן חכמה לאשר יתן משרה, זאת אראה עין בעין ובחכמה דברתם. היו לאנשים ואל תפחדו מאיש, אך השבעו לי כי לא תגלו לאיש כי מפי יצא הדבר הזה –

– הרגע נא כי איש מחברתנו לא יגלה סוד – ענה רבי געטציל.

– הן ידעתם רבותי כי לא איש עשיר אני ולא אוכל לקום לפני אחד הגבירים בחרות אפו בי, אך למען כבוד החברה אעשה זאת ואגלה את אשר בלבבי, ולולא כבוד החברה היה יקר בעיני, כי אז לא אמרתי זאת בעד כל כופר. הן תבינו למלי, רבותי, לא חכם ולא תלמיד חכם אני, רבותי, אך בכל זאת אדע, כי להגבירים הכח לעשות כחפצם באיש כמוני, ועל כן לא תתפלאו כי אירא מפניהם, הלא תבינו רבותי – –

אבל ממי תפחד? – קראו אחדים – איש ממנו לא יגלה דבריך, השמיע את מי תחשד –

– למען כבוד החברה, רבותי, אעשה זאת, לא לכבודי, יהי כן ה' בעזרי – –

– אך השמיע את אשר בלבך ונדע –

אני אחשד – ענה האיש בקול דממה – את – – אך הן לא תגידו לאיש כי מפי יצא הדבר –

– הן הבטחתיך בשם כל האספה כי שלום יהיה לך – קרא רבי געטציל ברגז – ואם לא תאמין בדברינו ? –

– האני לא אאמין בדברי ראשי החברה ? רבותי, הן רק למען כבידכם אעשה זאת ואיך לא אאמין בדבריכם ? לא תלמיד חכם אני רבותי, ובכל זאת אדע כי החברה הקדושה קדושה היא, ואם כן גם ראשיה קדושים הם ואיך לא אבטח בדבריהם ? –

– ולמה זה תרבה להג ? אמור את מי תחשד ? –

– אני אחשד את שמואל בן כלב הגביר – ענה האיש בחרדה, כמו נבעת מדברי פיו.

– את שמואל בן כלב ! השובב, הפרוע, המשֻׁמד המופקר ! נתנו איש איש בקילו – קבורת חמור יקבר אף כי עשיר הוא ! –

– ואיך עלה על לבך לחשוב כזאת ? – שאל גבריאל הנאמן במנוחה.

– אתמיל בשבתנו אל השלחן ראיתי אותו עומד בצד התנור רגעים אחדים ושחוק על פניו ואחרי כן עזב מקומו וילך לו –

– עין בעין נראה כי היא הגנב הוא ולא אחר – קראו אחדים.

כמעט אזכור כי גם אני ראיתיו – ענה אחר מהאספה.

– הוא ולא אחר – קראו שנית אחרים – ונקריבנו למשפט כרגע –

– ומדוע תחרישו אתם הגבאי והנאמן ? – שאלו שנים.

– אם כן הוא הדבר – ענה רבי געטציל באנחה – צר לי מאד כי לא נוכל עשו מאומה –

– ולמה זה לא נוכל לעשות מאומה, האם יתן איש את כל החברה לבוז ואנחנו נעמיד מנגד ? –

– אבל מה נעשה לו ? למסרו לעבודת הצבא הן לא נוכל כי מי זה ינסה מלחמה את כלב הגביר ואיש הזרוע ? –

– אם כן נקברהו בקבורת חמור, הלא לנו המשפט –

– גם מעשות זאת קצרה ידנו, כי אם נקבר את העשירים בקבורת חמור הלא יכלו אוצרות החברה, הן לא העניים ירבו במחיר הקבורה ואחוזות הקבר ורק מהעשירים תמצא ידינו לקחת כסף רב מחיר הקבורה ואם בקבורת חמור יקברו אז לא ישלמו אף גרה אחת והוצאות החברה הן רבות הנה כאשר תדעו, לא נבל עשו כל מאומה, לא נובל. – כל הנאספים החרישו, כי ראו כי צדק מהם ופניהם העידו בם כי צר להם מאד כי הצפור נמלטה מפח, אך פתאום קם רבי חשביה ויקרא: הדבר הזה לא היה ולא יהיה! –

– מה לא היה ולא יהיה? – קרא רבי געטציל בחמה – האם תאמר לחרחר ריב את הגבירים בעת הרעה הזאת? רבותי, עת רעה העת הזאת, ומי יודע אם לא נביא רעה על כל החברה אם נקום לריב את אחד הגבירים? הלא שמעתם כי בעיר קבירה קמו תרבות אנשים להלשין על החברה לפני שרי הממשלה ולהשבית זכרה, ואם לא תשימו זאת אל לבכם, יראתי מאד פן, לא יעלה ולא יבוא, יקומו גם בנו אנשים כאלה ואז גלה כבוד מהחברה ומה נעשה אז? –

– לא היה ולא יהיה – קרא רבי חשביה שנית בקול גדול. פני רבי געטציל רעמו מאד ויחפוץ לענות, אך רבי חשביה השביח קולו בקראו בקול גדול: לא היה ולא יהיה, לא אחפוץ כי נריב את הגביר ולא עלה על לבי, רק אמרתי כי הדבר לא היה ולא יהיה? –

דבריו השיבו כמעט את המנוחה ללב רבי געטציל שמריה וישב וישאל בנחת: ומה הוא הדבר אשר לא היה ולא יהיה? –

– הוא אשר דברתי לא היה ולא יהיה – קרא רבי חשביה כמנצח – שמיאל בן כלב לא עשה את הדבר הרע הזה וגם לא עלה על לבו מעשות כזאת וגם לא היה בעזרת הנשים ואיש לא ראה אותו שם והגנב והפושע הוא איש אחר –

כל הנאספים אשר צר להם מאד כי התאספו לשוא וידם קצרה מעשות משפטים שמחו מאד על דברי חשביה כבעל כל

הון וימהרו ויחליטו כי צדק בדבריו וגם האיש אשר השד את שמואל מהר ויאמר : רבותי , אולי התעוני עיני ונער אחר עמד בצד התנור , אך באמונתי נשבעתי כי ראיתי נער בצד התנור וחשבתי כי היא שמואל , אך הן תחמלו עלי , רבותי ולא תגידו לאיש כי מפי יצא הדבר –

– לכן עשה כאשר צויתיך – אמר רבי געטציל אל הסופר – וכתוב בפנקס „מטעם ראשי החברה ומנהיגיה יקבר הפושע בקבורת חמור" ושים רֶוַח בין „הפושע" ובין „קבורת חמור" למען תכתיב אחרי כן את שמו בהודע מי הוא – .
הסופר עשה כדבריו כלם עמדו ממקומם ולבם מלא נחת כי עשו משפט ויצילו כבוד החברה . אך ברגע ההיא פרצה אשה אל הבית ותקרא בקול גדול מי־רַבּוֹתַי , שערוריה נעשתה בעיר ! –

ו.

נוֹדַע הַדָּבָר .

בעת אשר התיעצו ראשי החברה בעזרת הנשים ישב הנער אשר הביא אתמול את הלביבות אל זבולון המלמד בצד קיר העזרה , לפניו ספר פתוח אך אזניו הקשיבו לדבריהם וישחק בקרבו בשמעו כי אותי ישפטו והוא יושב בצדם והמה לא ידעו עד מה , ובעודנו יושב ושומע ושיחק בלבו בא זבלון המלמד הביתה ויגש אליו בלאט ויאמר : מהר ולך אחרי – הוא יצא אחריו . פני זבולון היו כפני מת , ידיו רעדו וכל עצמותיו רחפו ולא יכול להוציא הגה מפיו .

מה לך ? – שאל הנער .

– העוד תשאלני מה לי ? ענה המלמד בחרדה – הה ! מה עשית ? אבדת אבדת כי נודע הדבר , כי אתה עשית כל אלה –

– נודע הדבר ? – קרא הנער בשחוק גדול .

– העוד תשחק ולא תשים אל לבך מה עשית ? – קרא

המלמד בשממון – אני אומר לךָ כי נודע הדבר ואתה תצחק, הֶהָפִיתָ בשגעון? –

אך למי נודע? הן ראשי החברה ישבו ויתיעצו ולא ידעו עד מה –

– הה, נודע הדבר לאשתי, בבואי הביתה מצאה עקבות הלביבות על זקני ותאלצני עד מאד עד כי הגדתי לה כל –

פני הנער נפלו בשמעו דבריו ויקרא: אתה היית בעוכרי כי גלית סוד –

– אך הנעשה אין להשיב – ענה המלמד בלב נשבר – המה יתפשוך וימסרוך לעבודת הצבא –

– כאשר יראו אזניהם כן יראו אותי – ענה הנער וימהר לשוב אל בית התפלה. בשובו שמע קול אשת המלמד אשר קראה: שערוריה נעשתה! אך לא נכסף עוד לשמוע אחרית דבריה כי אם מהר ויקח מלתחתו ויברח בחפזה מבית התפלה.

– מוֹרַרַבּוֹתַי – קראה האשה אשת זבלון המלמד ותכה כף אל כף – הלביבות גנב הגנב, וכל המהומה עשה הוא, היא ולא אחר, ועל כן באתי הנה להודיע זאת לכם, מוֹרַרַבּוֹתי, אישי לא אשם בזה, כה ישמרנו ה׳, היא כסיל, פתי, חמיר, ולא גנב ולא ידע מכל אלה ואני קללתיו בקללה נמרצת גם הדפתיו בכתף, כה יזכני ה׳ לראות בנחמת ציון, רק הגנב הוא אשם בדבר ואישי לא ידע –

– אבל השמיעינו דבר ברור – ענה ר׳ געטציל – מה תבקשי לספר לנו? –

מוררבותי! אל תשימי חטאת על אישי, כי הוא פתי וסכל ולא ידע אף מה, כה אזכה להיות בגן עדן, כאשר הוא לא ידע עד מה –

אך הן איש לא יאשים את אישך, ובמה נאשימנו? –

– הוא לא גנב את הלביבות, ולא ידע מכל אלה באלהים אשבע, חוסו עלי ואל תתנוהו למשסה –

– וגם בלעדי תגידי ידענו כי אישך לא יבוא הנה לגנוב לביבות ולא יעלה על העליה בלילה לבדו –

– אבל אל תאשימו אתו ע, כי ידע מי הוא הגנב ולא בא להגיד, כי בחדר היא ולא יוכל לעזוב את התלמידים ועל כן באתי הנה לבקש מכם סליחה –

– הוא ידע מי הוא הגנב ! – קראו כלם בתמהון.

– הוא הגיד לי זאת בפיו למען אלך ואספר לכם, מורבותי, ולא יקרנו עון על כי לא הלך הוא להגיד לכם כי בחדר הוא, והתלמידים שקצים המה, ואם יעזבם רגע יהפכו את החדר –

– ואם כן תדעי גם את מי הוא הגנב ? –

– אדע אדע, אישי הגיד לי, ואני לא שאלתיו, למען אלך ואגיד לכם –

– ומי זה גנב הלביבות ? הגידי מי ? –

הגנב, חי ראשי הגנב ואישי לא אשם בדבר –

– אבל מי הוא הגנב ? –

– האם לא תדעו זאת ? מורבותי, הוא השרץ אשר שנאתיו מאז ולא נתתי לו לדרוך על סף ביתי, אך הוא בן עיר אישי ועל כן דבר עמו –

– דברי דבר ברור מה שמו ? –

– שמו לא אדע, אך הוא בן עיר בעלי –

– שמש, מהר וקרא הנה את המלמד – נתן רבי געטציל צו. האשה התחלחלה מאד ותוסף לבכות ולהתחנן ולהצדיק את בעלה עד אשר שב השמש ויאמר: לא מצאתיו בחדר –

– הוא איננו בחדר ? – קרא רבי געטציל בתמהון – הכזה יעשה מלמד בצהרים לעזוב את החדר, אין זאת כי לא הלכת שמה ולא היית בחדר –

– בחיי אשתי ובני אשבע כי הייתי שם ובקשתיו ולא מצאתיו והנערים אמרו כי הלך הביתה –

– וְאַתְּ הלא אמרת כי בחדר הנהו ? ! – אמר רבי געטציל אל האשה.

– הוא לא בא הביתה, ומה יעשה בביתו ? בחדר הנהו – ענתה האשה בחלחלה.

– אם כן נחבא מפנינו, ומי יודע אם לא ברח מהעיר?–

– מי יודע אם לא ברח מהעיר !!! – קראה האשה בקול מר ותך כף אל כף ותחזק בשתי ידיה בראשה ותקרא בקול גדול ואיום מאד: ואני אהיה עגונה! אוי לי ואוי לנפשי, אנא בני ישראל רחמנים, חפשוהו, בקשוהו ותקנו לכם עולם הבא. הה! מה אעשה ומה אחל לעשות, עגונה הנני –

– הוא לא ברח מהעיר – ענה חשביה אף הוא חלקי – נשלח את השמש השני ויבקשנו –. כרגע יצא השמש השני לבקשנו ואחרי עבור כרבע שעה שב יחד את המלמד אשר כל עצמותיו רחפו ממגור, ומה גם אחרי אשר ראה את אשתו בין הנאספים.

– איפא נחבאת? נתנה עליו בקילה, אך היא עמד כאלם כי ירא לענות על דבריה, ולולא מהר רבי געטציל לעזרתו מי יודע אם לא אלצה אותו לגלות הסוד כי הוא הלך להזהיר את הנער הגנב מהלכד בפח, אך רבי געטציל הוציאהו מן המצר כי קרא בקול להאשה: לא פה המקום לריב את אישך, זאת תעשי בביתך, ואל המלמד אמר: מה שם הגנב?–

– רבותי הנני שכר יום ולא יכולתי לעזוב את החדר. ועל כן...

– אך מה שם הגנב? הגד לנו שם הגנב כרגע –

– בנפשי נשבעתי כי לא ידעתי עד מה –

– אבל מה שמו? – קרא רבי געטציל וירקע ברגליו.

– שם הנער אשר גנב התופינים? –

– כן הוא, כן, שם הגנב אשר גנב את התיפינים –

– הלא תדעו אותי רביתי, כלכם תדעו איתו, הן בבית רבי גבריאל אכל יום אחד בשבוע ותדעו אותו –

– מי אכל בביתי? – שאל רבי גבריאל בתמהון.

– מי? הגנב! חיים הלכישי אשר ילמוד פה בבית התפלה–

– הלכישי אשר אכל בביתי! – קרא גבריאל הנאמן בשממון – כמעט לא אאמין למשמע אזני, זה הוא הגמול אשר שלם לי בעד לחמי! –

– הלבישי ! – קראו אחריו רבים בפה אחד – מי פלל זאת כי נער תופש תורה יעיז מצח לעשית כזאת ? מהרו, תפשוהו אסרוהו, שימו רגליו בכבלים, ימסר לעבודת הצבא ! – כן קרא איש איש חלקו.

– אובל לחמנו הגדיל עלינו עקב, זאת היא תורת תופשי התורה בימינו, כל הפרושים יגרשו מפה ולא נוסיף להאכילם חנם – קרא אחירע הנותן כסף בנשך ואשר מעודו לא נתן אף פת לחם לתופש תורה.

– חמשים שקל אתן להחברה – קרא זמרי המוכס – ואמסרהו לצבא בעד בני –

– ואני אתן מאה – קרא בוקי הסנדלר – ויהי כפר בני –

– וגם אני אתן מאה – ענה זמרי – לא אחוס על הכסף כי לחברה הקדושה יהיה –

– אך אני אמרתי בתחלה מאה – ענה בוקי.

– ואני אמרתי בתחלה כי אחפץ לתת כסף מחירו –

– הפילו גורל – קרא אחד הנאספים.

– נפיל גורל –

בעת אשר הפילו יחד גורל על הנער הלבישי וירבו מחירו, חפשו אותו השמשים בכל העיר ולא מצאוהו, כי כבר נעלם ועקבותיו לא נודעו עוד, ובשובם ויגידו כי לא עלתה בידם למצוא את הפושע הרבו המנהיגים כעשם עמם ויחרפום על כי לא יצלחו לכל רק לסבוא יין–דגן. השמשים שמעו חרפתם ולא השיבו אף כי בלבם חשבו כל הפיסל במומו פוסל, ואחרי אשר שככה כמעט חמת המנהיגים גמרו אומר לכתוב את שם הפושע חיים הלבישי לזכרון בספר כי קבורת חמור יקבר.

ורבי געמציל שמריה יצא שמח וטוב לב מהעזרה אף כי לא נמצא הפושע, יען כי היום הראה את כל כבודו וינקום נקמת כבוד החברה ותופיניה וימהר בצעדי און לבשר לאשתו אשר באה אתמול לנקום נקמתו, את כל הגדולות אשר עשה. הנה כי כן ישמח איש בהוה יען כי לא ידע את הבאות אשר הכינה. לוא ידע מראש את האותיות כי אז לא שמח,

כי אז ראה את הפושע בימים הבאים עומד תחת החפה את בת בתו, וביום המחרת אחרי החתונה נצב עמו לפני רבי יחזקאל הדין ובעצם היום ההוא ראה את בת בתו עגונה מאישה אשר הרבה לפשיע לאהוב את אשתו ביום הראשון אחר החתונה, כי אמנם יעקב חיים הבחור הנעלה אשר מלא כרסו באלף דף גמרא ואשר על כן לקחהו רבי געטציל אחר כבוד לביתו ויתן לו את בת בתו, הוא הוא חיים הלכישי אשר גנב את הלביבית וישלח את המהומה בהאספה, ואחרי אשר ברח מהעיר ההיא שם פניו אל הישיבה הגדולה בעיר נזבל ושם עשה חיל עד כי יצא לו שם ויגיע עד כשולה. וביום הראשון אחרי החתונה ספר לאשתו אשר אהב את כל הגדולות אשר עשה לפנים לאבי אמה, אם למען למצוא חן בעיניה על חכמתו הרבה, או למען תבקש מאת אבי אמה כי ימחה פשעיו מספר הזכרונות, אי למען הראיתה כי הזווג הזה מאת האלהים יצא, ואשתו ספרה זאת להזקנה אם אמה, והזקנה ספרה זאת להזקן, והזקן נפעם בשמעו וחמתו בערה בו עד להשחית ויבקש להפריד בין בת בתו ובין הפושע אשר נכתב לקבורת חמור, ויברח יעקב חיים שנית מעיר כשילה. בפעם הראשנה על חטאת כפים ובשניה על פשע שפתים, רק כי בפעם הראשונה בברחו לא השאיר אחריו בעיר אף איש אחד אשר ידאג לו ובכפו לא דבק מאום, ובפעם הזאת השאיר את אשתו אשר אהבה איתו יען כי שמעה מפיו כי יאהב אותה וגם אימין לבו, אשר הרהיב בנפשו עז לקום בפני אבי אמה הניתן חתיתו על כל סביביו, מצא חן בעיניה עד מאד, וגם בכפו דבק מורה שעות ושרשרת זהב טהור ובגדיו אשר עשה לו רבי געטציל וגם מעט כסף ותמצא ידו לשכור לו עגלה למען ימלט עד מהרה.

ז.

תּוֹחֶלֶת נִכְזָבָה.

לא רק רבי געטציל בוש משברו לפתח הרציבות בת בתו

ולשלח את אישה ריקם מעל פניו ואולי גם למזרהו אחרי כן לעבוד עבודה בצבא על מעלו, גם לא רק תוחלת אשתו הזקנה נבזבה לראות את בת בתה גרושה מאיש, אשר הכלם לא ידע להשמיע קבל עם בבית התפלה כי יאהב את אשתו, כי אם גם תקות איש אחר אבדה. האיש הזה הוא זבדיה האלמן, איש עשיר ובעל עצה אשר כל בני העיר קראו לו חכם מדינה, ואף דבר לא נעשה בעיר מבלי אשר שאלו את פיו, והוא אהב את הנערה בת בת רבי געטציל בכל לב, אך יען כי תורת יעקב חיים גברה על עושר זבדיה וחכמתו, אשר לא ידע התורה, לכן נִתְּנָה לו ועיני זבדיה רואות וכלות.

זבדיה אהב את אסתר בכל לב, אך היאמן כי יסופר כי גם בעיר ככשולה, אשר כחטאת מרי תחשב ליושביה לאהיב את האשה ביום הראשון אחרי החתונה, כי בעיר הזאת ימצא איש אשר יאהב עלמה נכריה אשר גם לא יעודה לו לאשה, ומה גם להוסיף אהבתה אחרי אשר היתה לאיש? הן גם מפני שם אהבה יחתו כל האבות והאמות אשר בנות להם, ואיש לא יערב לבו לשאת את השם הזה על שפתיו פן יהיה לשמצה בכל העיר, ומאין ידעו איתה? האם קראו בספורי אהבים, או באו בבתי משחק ומשתה ששם יאספו אנשים ונשים וישמיעו רגשותיהם ומאויי לבם? הלא כל ספריהם אשר יקראו במו אך ספרי מוסר המה, והבתים ששם יאספו אך בתי תורה ותפלה המה, ואיפו ימצאו מסלות האהבה? ואם כן הן לא יאמן, אך הן דברים רבים כהמה וכהמה יעשו בתבל אשר לא נאמין למשמע אזנינו ואך מראה עינינו יראנו לדעת כי לא כל אשר לא נאמן לא היה ולא יהיה, וכן היה גם לזבדיה חכם המדינה. גם הוא לא קרא ספורי אהבים ולא בא לבתי משחק ובכל זאת מצאה האהבה מסלות בלבבו ולא הרפתה ממני, וכאשר נטל עליו להסתירה מעין רואים ולבל יזכיר בשמה, כן הוסיפה היא אמץ בלבו ותענהו עד מאד. לוא מצאה ידו לקנית חפץ לבו בכסף כי אז לא יקר בעיניו כל הינו באהבת אסתר, אך התורה לא תְסֻלֶּא בפז ואותה

קצרה ידו מקנות בכסף מלא, ועל כן נפלה לחבל להעשיר אשר אבן החן הזאת נפלה בגורלו. אכן גם אחרי אשר נִתְּנָה אסתר ליעקב חיים לא התאישש זבדיה להשיב אל לבו: הנעשה אין להשיב ועל כן עליו להסיר האהבה הזאת מלבו בחזקת היד, לא, עוד הוסיף להעמיק עצה ולחבל מזמה למצוא את חפץ לבו וינחם את נפשו באמרו כי בכסף יצליח להטות את לב יעקב חיים כי ישלחנו מעל פניו ואז לא ישקוט ולא ינוח עד אשר יביאנה אל ביתו, כי ידע נאמנה אשר אז לא עוד תגבר המלחמה כמו בפעם הראשונה, כי רק לבתם ה ב ת ו ל ה יַרְבּוּ מוהר ומתן ויבקשו אך בעל תורה וּמְיֻחָס, לא כן אלמנה וגרושה יתנו בשמחה לכל הפושט יד. ועתה ישער כל איש מה רב כעשו והותו בשמעו כי במחיר ארבע מאות שקל בקש לגרשה והזקן רע העין קפץ ידו מתת אותם לו. קצפו בער בו כאש ויבא ביתה רבי געטציל שמריה להוכיחו על פניו על המעשה הרע הזה, כי העגין את בת בתו בימי עלומיה בעבור ארבע מאות שקל כסף; ויגד לו כי בכל לבו נתן היא את הכסף ל ד ב ר מ צ ו ה כזה. הזקן שמע חרפתו ויצדיק עליו את הדין ובלבו שחק כי הבין לרגשות זבדיה ויאמר: אם המצוה הזאת גדולה היא בעיניך כאשר תאמר, הבה תן אית כי בלבב שלם תדבר, ולך ובקש את הבוגד ואם תמצא ידך להציל מידו ספר כריתות אז אכיר לך טובה עד יום מותי, וכל אשר תאמר אתן לך, כי אמנם אנחם מאד על אשר נתתי אותה לאיש אחר ולא לך —

— בכל לבבי אעשה זאת — ענה זבדיה וינסה לדבר דברים נחומים על לב אסתר ולבשרה כי היא לא ישקוט ולא ינוח עד אשר יפתח חרצבותיה, אך היא לא נתנה לו תודה ולא השיבה דבר, אם יען כי לא לרצון היה לה הדבר או כי בושה לדבר את איש זר, זאת לא נודע, אך זבדיה חשב כי רק הבושה שמה מחסום למו פיה, וישם לדרך פעמיו לבקש את המעגן בלב מלא תקוה ובכים מלב שקלי זהב, אך בפעם הזאת נוכח חכם המדינה כי אין חכמה ואין עצה נגד יד המקרה. כל עמלו

היה לריק כי נסע מישיבה אל ישיבה כשני ירחים ויצלח בידו רק לדעת מיצא הַמְבַקֵּשׁ וכל תעלוליו אשר עשה בחייו עד כה בהתחפשו בבגדי מתים וכאלה ואת הַמְבַקֵּשׁ לא מצא וישב במפח נפש הביתה, אך מהיום ההוא והלאה מצא נתיבות בית רבי געטציל ויתענג לראות את אסתר ולדבר עמה כפעם בפעם. אך לולא הביט בה בעינים מֻכּוֹת בסנורים בחץ האהבה, כי אז ראה כי רוחה זרה לו, כי את אישה אהבה בכל לב, יפי פניו ודעתו בתורה ומה גם אמץ לבו אשר הראה ביום ההיא ועל כל אלה הדברים אשר שמעה מפיו כי יאהבנה, כל אלה הכי שרשיהם על תלמי לבבה ויצמיחו בהם את הפרחים הנעימים אשר בשם א ה ב ה ו ת ק ו ה יקראו, ותאהב ותקוה לימים טובים מאלה עת תשיב חמת אבי אמה מעל אישה ויקרבנו באהבה ויעשה שלום לו, כי ידעה נאמנה כי אישה ילך מחיל אל חיל בתורה ויעשה לו שם באחד הגדולים ואז ילקח אחר כבוד לשבת על כס ההוראה באחת הערים, ומפני הכבוד הגדול הזה יחת הזקן ויתרפס לפניו כי יסלח לו על האשמה אשר אשם לו להרחיקו מביתו, ואז תראה רק חיים ושלום וכבוד ואשר; ואם בכל אלה יקשיח הזקן את לבו, הן לחמו יהי נקי בשבתו על כסא הרבנות, אם רב או מעט והוא הלא יאהב אותה. כן הגה לבה תמיד וברוחה התענגה על הכבוד הגדול אשר ינתן לה בעזרת הנשים, כי כל הנשים תקימנה מפניה, מפני אשת הרב, ותמצא בתקותיה נחמה ועז לחכות אל העת הטובה ולבל תאמר נואש. אך כסלון ממאיר היה לה זבדיה, כי ערב לבי לדבר אהבה באזניה ואבי אמה קרבתי כמי נגיד ועל כן נטל עליה לדבר אתי ולהראות לו מאור פנים על אפה ועל חמתה. אבל מי יתכן רוח האדם? אף כי כמדקרות חרב היו דברי זבדיה באזניה בכל זאת שמח לבה תמיד אחרי אשר דברה עמי, לא יען כי מצאה נחת בחלקת לשוני כי אם מאשר כי השיבה אל נפשה: נלחמתי וגם יכלתי וכן אלחם ואוכל באמץ לב למען אישי, למען אהיה כמהו ואשוה באהבתי.

כבירת המ:ר

מחשבות כאלה, אשר לא תעלינה על לב כל בת ישראל:
לאהוב ולהלחם, עלו על לבה ותמלאנה רוחה ותהיינה לה למשיב נפש, וגם הנחם על כי היא היתה בכל אלה בגלותה סוד אישה לאבי אמה נסתר מעיניה בחשבה מחשבות כאלה, וכח תקותה לא רפה גם ברבות הימים, אף כי לא ידעה ולא שמעה על אדות אישה דבר, ויהי להפך כי הוא הלך וחזק מיום ליום, ומה גם במית דודה, הבן האחד לאבי אמה, אשר אז נדכה רוח הזקן מאד מאד והשפיל גאותו, כי אם אמנם בבן הזה לא היה לו כל צדקה להתפאר נגד יושבי עירו, לא בתירתו ולא בחכמתו, וזאת ידע נאמנה כי היא לא ינחל מקומו בחברה קדישא ולא בבית התפלה, תמים היה בכל דרכיו ולתמים במקום ההוא פתי יֻאָמֵר, וכן גם נקרא בפי כל בני העיר הקטנים עם הגדולים, וכן היה גם בעיני אביו, אך בכל זאת חן בן היה ובו בטח כי יזכיר שמו, ועתה במותו אבדה לו כל תקוה, וכמוסר שדי היה הדבר בעיניו על אשר הרע לבת בתו היתומה וינחם מאד על המעשה אשר עשה לה לגרש מפניה את אישה, ומה גם בהשיבו אל לבו כי עוד מעט יבוא קצו ובן לא יהיה לו לאמר קדיש אחרי מותו! הן לולא גרשהו מעל פניו כי אז אולי ילדה לו בן והבן הזה היה לו לממלא מקום בנו ויורש ביתי. ומחשבותיו אלה לא כחד תחת לשינו כי השמיע אותן לאסתר ויבקש ממנה סליחה על כי הביא עליה רעה גדולה בימי עלומיה, רעה אשר לא תוכל צאת ממנה, כי מי יודע מה היה לו אחרי אשר ברח, ומי יודע אם לא תהיה עגונה כל ימיה? הדברים האלה הפיחו רוח חדש בלב אסתר, כי היא בטחה באישה כי כאשר אהב אותה ביום הראשון אחרי החתונה כן יוסיף אהבתה גם בימים הבאים וידאה אליה כבעל כנפי נשרים בהודע לו כי שבה חמת הזקן ממנו, ולבה אמר לה כי לא קרה לו כל מקרה רע, ועל כן מצאה עז בנפשה לענית לזבדיה כרשעתו בבואו אל ביתם כפעם בפעם ובהרחיבו פה להשמיע אהבתו הגדולה היוקדת בלבו לה, וכאשר לא נוסר בכל אלה וירב אמריו לה, אז לבשה פתאם עז ותרם ראשה

ותתן בקיל עז: איך לא תבוש ולא תכלם לדבר כאלה באזני, באזני אשת איש?! גבר לא ידע יה! ברח לך מזה פן אגלה מזמת לבך בקהל ותהיה לשמצה בכל העיר! — זבדיה נעוה משמוע דבריה כי לא פלל לשמוע כזאת ויהי כאיש נדהם זמן כביר, אך אחרי כן אמץ לבו ויתחנן אליה לבל התן שמו לגדופים וישבע לה כי לא יוסיף לדבר דברים כאלה באזניה כי יראה עותהו כי היא צדקה ממנו — אך אז נאותה לשוב ולדבר עמו כמקדם, והוא שמר את שבועתו ועוד בירח ההוא בא בברית את אשה, למען הסיר ממנו עקשית פה, כי כבר החלו לדבר בו בעיר על אשר ישב בלי אשה זה שתי שנים. ואסתר היסיפה לקות.

ח.

הַבּוֹרֵחַ.

יעקב חיים היה איש אשר לו נתַּן אומץ לב להתעלל באנשים למען עשות משחק לנפשו, וכאשר גנב את התופינים אך למען התעלל בראשי החברה, כן עשה פעמים רבות בחייו, אך פשע שפתיו היה תמיד מוקש לנפשו, כי לא ידע להסתיר סיד ויתהלל במעשיו, ולא אחת ושתים היכה לחי ויגרש מהעיר אשר בה אוה לשבת על מעשיו אלה, אך כל אלה לא הביאו הכמה בלבו לשוב ממעשיו או לשים מחסום למו פיו.

היא נולד בעיר לביש, עיר קטנה אשר כחמשים משפחות יהודים יושבים בה וְהֵנָּה כל תושבי העיר. אביו היה איש מוזר בדרכיו, כי אף אם בא להתפלל ערב ובקר ככל בני העיר ויצם בכל צום ולא סר אף כמלוא השערה מכל חקי הדת, בכל זאת לא האמינו כל יושבי העיר ביראתו את אלהיו ורבים השביהו כמכחיש בה' ורעיו אשר בקשו להסיר מעליו האשמה הגדולה הזאת אמרו כי אין ברוחו נכונה, כי משגע הוא. ואמנם כמשגע היה האיש בדרכיו. הוא יצא לדרך למסחרו גם ביום השני בשבוע מבלי זכור כי היום הזה יום רע הוא;

הוא הלך בלילה בדרך לבדו ולא השיב אל לבו כי שדים ומזיקים לרבבות יעטרו את בני האדם לעשות להם תועה, ואם נאמין לדברת אנשי העיר ההיא אז נשתומם גם אנחנו ונאמר כי משגע היה האיש, כי רבים ספרו כי ערב לבבו ללכת בלילה גם על שדה הקברות למען קצר את הדרך, ואם יעשה כזאת איש אשר ברוחו נכונה ?

אחרי אשר כל כספי אשר לא רב היה עלה בתהו, ובדבר הזה ראו בני עירו אצבע אלהים, על כי לא שמר חקות העם לשים לב לימים הטובים והרעים, כי על כן רחקה ממנו גם תקוה כי יתמכו אחיו בידו המטה, כאשר יעשו לכל איש ישראל כי ימוך והחזיקו בו עדי ישיב למצוא ארחות חיים, אז לקח על שכמו משרת קובר מתים, ואם כי לא האמינו בני העיר ביראתו, בכל זאת נתנו המשרה הזאת על שכמו, אחרי כי איש אחר לא נמצא אשר נאות לבקש חיים מהמתים. ובכן הסכין הנער יעקב חיים מעודו לחשוב את המתים כגויות אשר אין כל רוח בהם, אחרי כי ראה כי אביו יעשה בהם כחפץ לבו, והיה כי נלאה במלאכתו הניח ראשו על גוית מת ושנתו ערבה לו, וגם בשדים לא האמין אחרי כי לא גדול כבודם מכבוד מתים ואם במתים אשר ראה לא האמין בשדים איך יאמין? ואביו השמיעו תמיד כי כל אלה לא היו ולא נבראו ירק הפתאים יאמינו בהם, ועל כן הרהיב הנער עז בנפשו לבוא בלילה לבית הקברות, אשר היא נוכח בית התפלה, ולתת קול איום ונורא להרגיז לב כל משכימי קום לבית התפלה, וכאשר נודע הדבר, כי התפאר בו, קצפו בני העיר קצף גדול ובלי ספק נשא עונו, לולא קם אביו וישמיע כי אם יעשו דבר רע לבנו אז לא יוסיף לקבור המתים; ובפחוד כל בני העיר פן לא תהיה להם קבורה לא עשו לבנו רעה, אך במות אביו והוא נער כבן עשר שנים צר לו המקום בעירו, כי אף כי כלם ידעו כי לב מבין לו מאין כמהו, בכל זאת רדפוהו כלם ויבזוהו ולא נתנו לו חנינה עד כי מצא מפלט לו בישיבה, וגם שם לא ארכו ימי שבתו, כי עשה דבר בליעל להמשגיח בהרות אפו

בו, על כי הכהו ביום ויתנפל עליו בלילה והוא מתעטף ביריעה לבנה וישים מחנק לצוארו וירע באזניו „השנה אתה מת". ומפחד הזה נפל המשגיח למשכב וחליו גבר עליו עד כי כמעט באה תקות בני הישיבה להמלט מידו עד עולם, אך יעקב חיים התהלל במעשהו זה ולולא מהר לברוח מהעיר מי יודע אם לא עשתה בו אשת המשגיח כלה. כן עשה תמיד וכן הוסיף לעשות גם בהישיבה בעיר כשילה, אך שם נשאו פניו יען כי „נער טוב" היה, וראש הישיבה אמר בפה מלא כי הנער הזה בהיותו לאיש יהיה גדול בישראל או אחד הכהנים הגדולים בהמירו דתו.

רוב חבריו בני הישיבה לא אהבוהו יען כי לעג להם תמיד ויפל עליהם בלהות בלילה, וגם קנאו בו על חכמתו, ועל כן ששו אלי גיל במצאם תואנה לנבל שמו ולהציק לו עד מאד. בימים ההם יצאה הפקודה מאת מושל הארץ כי בכל יום ויום יביא אחד המורים בבית הספר אל הישיבה ללמד את הנערים שעה ביום לשון הארץ והשבון, ויעקב חיים, אשר אף כי אהב משחק בכל זאת אהב גם את התורה והדעת ויהגה בשים לב כל היום, הוא מצא חפץ גם בשפת הארץ ובחשבון ויעשה חיל בירחים אחדים, עד כי השתוממו המורים ויגידו כי לגדולות נוצר, ובדבר הזה נתן יד לחבריו בני הישיבה לנאץ שמו ויקראו לו בשם „הכומר הגדול" ובאשר נלאה נשוא ריבות שפתותיהם עזב את הישיבה ויבחר שבת בבית התפלה אשר לחברה לויה וילמד בשים לב ירחים אחדים עד כי בא פתאום החפץ בלבו לגנוב את הלביבות, אשר על כן ברח אז מהעיר לבל יעשו בו כלה, וישחק וישמח בלבו על חכמת לבו להתהולל ברב אדם, ולא עלתה מחשבה על לבו להיטיב דרכיו או לשים מחסום לפיו כי כשחוק היו כל אלה בעיניו. אך עתה בברחו שנית מהעיר ההיא לא שחק עוד בלבו על אולת האנשים ועל מעשיו אשר עשה, כי אם נקט בפניו על קלות דעתו, כי עתה לא רק הישיבה עזב אשר נקל למצוא לו אחרת תחתיה, עתה עזב בית ומנוחה ונחלה ואשה יפת עין, ויען מה?

יען כי פיו הכשילו לגלות את אשר היה לו להסתיר.
הן רק השנים המעטות האלה, שנות אשר הנה לכל נער עברי, ומה גם לו אשר ראה רעה רבה בחייו. אם יביט לאחור לראות על השנים אשר עברו הנה לא מראה משמח לב תראינה עיניו; מימי ילדותי נע ונד וישכב על הספסל והשלחן בלי מצע ויצפה לשלחן זרים לאכול לחם חסד, ויפחד כל היום מחמת המשגיח וראש הישיבה ומנהליה, וריב היה לו תמיד את חבריו מקנאיו ומנדיו, ואם יחפוץ לחדור בערפלי העתיד גם אז לא ימלא לבו גיל, כי כרבות בני ביתו ירבו תלאותיו, וכאשר יבוא הקץ לימי הארוחה אשר יתנו לו שתים שלש או ארבע שנים אז נכון הנהי להיות מלמד, כי לשבת על כסא הוראה הן רק אחד מאלף יצליח, ועל כן אך השנים המעטות האלה, אשר ישב במנוחה בבית אבי אשתו, השנים האלה לו הנה ובהן ישמח בכל לבו, ושנות אשר כאלה חזות לו גם היא בהלך נפשו, ועתה השבית הצלחתו כרגע ברוח פיו. עתה ידוד שנית ולא ימצא מניחה וישכב למעצבה בבית המדרש ולא ישמח בחברת אשה יפה. וכל אלה מידו באו לו.
הן לא באשתו האשם כי ספרה לאם אמה אשר שמעה מפיו, כי לא משנאה עשתה זאת, הן עיניה אשר דלפו מתוגה בתת עליה רבי געטציל בקולו כי תבקש ספר כריתות ענו בה, כי אהבה אותו, ואיך תדע עלמה תמימה אשר לא ראתה דרכי בני האדם ויד המקרה לא נחתה בה מעודה, איך תדע היא להזהר באמרי פיה יותר ממנו, אשר כבר ראה התבל ואדם עליה וידע כי בפשע שפתיו נוקש לא אחת ושתים, לכן קצף קצף גדול על נפשו וכליותיו יסרוהו מאד, והיראה אשר באה בלבו מפני אבי אם אשתו הוסיפה יגון על יגונו. הן הוא ידע כי עברת רבי געטציל קשתה מאד ואם נשבע להרע לא ימיר ובידו להביא עליו רעה אשר לא ימיש ממנה צוארו, כל אלה חשב בלבו בברחו וכמעט רגע עלה רעיון על לבו לשוב על עקביו ולעשות רצון רבי געטציל אם אך ישבע לו כי לא ירדפהו בחמתו, אך כרגע התאמץ ויאמר: לא אגרשנה מעל פני בעד

כל כפר ; הן הוא זקן ולא לעולם יחיה ובמותו תאנד גם
קנאתו גם שנאתו או אז אשוב אל אשתי אשר אהב ושלום
יהיה לנו. אך אנה אשים פעמי כעת ? אל ישיבה ? אל בית
מדרש ? — בזכרו זאת רהפו כל עצמותיו ויקרא : לא , לא
אוכל ! — אל בית מדרש הרבנים ? אבל הן יארכו הימים עד
אשר אשלים חק הלמוד ואם אוכל לעזוב את אשתי חמש או
שש שנים ? אלך לצבועאל ואתרועע את החסידים , הן להתחפש
תמצא ידי , אך הלא גם שם יהיה גורלי כבישיבה או בבית
המדרש ומה לי ולהצרה הזאת ? — מה טוב היה לוא מצא ידי
לסובב ארצות ימים רבים מבלי עשות כל מאומה אך הכסף אשר
בידי לא רב הוא ועת לי לבקש מקום מנוחה . אולי אנסה
לבקש לי נערים ללמדם תלמוד ופוסקים ואראה שכר לעמלי
ולא אצפה ללחם חסד ? — הרעיון הזה לקח לבו רגעים אחדים ,
כי בכל נפשו החל למאס בלחם חסד , אך אחרי כן השיב אל
לבו , עוד העת רבה לעבוד בזעת אפים כל היום . הן אף
עבד עבדים ימצא מנוחה אחרי עבודת היום ובימי שבת
ומועד , וכאשר ישלים חק עבודתו יבוא על שכרו , ורק המלמד
לבדו אמלל ונבזה באנשים , כל היום ואשמורה בלילה יקרא
בגרון נחר , וגם בימי מועד ושבת לא ימצא מנוחה ככל האדם ,
כי גם בימים האלה יתענה . הן מלאכתו לא כמלאכה תחשב
ועל כן יוכל לעשותה גם ביום מועד , וגם על כן לא ימהרו
לשלם לו שכרו , אחרי כי לא מלאכה עשה . אך אולי אנסה
ללמד לנערים קרוא שפת הארץ וחשבון , הן ידי רב לי בשפת
הארץ , הכסילים האמינו כי בשבתי בלילות הגיתי תמיד בגמרא ,
המה לא ידעו כי הבאתי את אשר היא תועבה בעיניהם אל בית
ה׳ , ספרים כתובים בשפת הארץ , ואקרא בם לפעמים עד חצי
הלילה , אף גם זאת לא ידעו הפתאים האלה כי לשוני תמהר
דבר צחות כאחד מבני הארץ וגם לפני שרים אתיצב ואבטח
בלשוני , אך זאת תהיה תשועתי בימים הבאים , כי אצלח
להיות ראש הקהל ולהתהלך תמיד את שרי הארץ , וגם ידי
תמצא לקבר ועומי נפשי בקבורת חמור .

קבורת חמור

שחוק נראה על שפתיו בחשבו כזאת, אך כרגע זכר את מצבו ויוסף להעמיק עצה: האנסה ללמד לנערים קרוא וכתוב שפת הארץ? אך מי ומי המה המבקשים ללמוד שפה וחכמה? הלא רק אחד או שנים בעיר גדולה ימצאו ומה חלק המורים האלה? הלא אך בוז וקלסה, ואף אם יישרו דרכיהם יחשבו כבנים סוררים ולמה לי הצרה הזאת, לא אתן עוד כבודי לכלימה, ארדוף כביד ואבקשהו כאשר תמצא ידי, כי רק האיש אשר כבוד לו יצליח בכל דרכיו – כה חשב זמן כביר בשבתו לבדו בחדר אשר שכר לו בבית המלון אשר שמה הובא בעגלה, ובעלות זכרון שפת הארץ על לבו, הוציא מכיס הטלית ספר בשפת הארץ אשר הסתירו שמה מעין רואים ויחל לקרא בו.

– גם זאת תתן ענג לנפש – אמר אל נפשי – הקריאה בספרים תרוה נפשנו ככל תענוגי התבל. לוא ראה אותי רבי געטציל חותני יושב וקורא בספרים טמאים הן הכה כף אל ירך זיעשה מספד כתנים ואולי אחזהו השבץ ויהי לאבן ואז יכולתי לשוב אל אשתי. מי יתן והיתה כזאת! מי יתן לו כנפים ויבוא ברגע הזה הנה ויראני ואחז בשרו פלצות, כי לגוי נתן את בת בתו, ועוד זאת עשיתי לו: ברגע ראותו פני הסירותי מצנפתי מעל ראשי, הן כגוי יחשב כל קורא בספרים טמאים וגוי הן לא יכסה ראשו בשבתו בביתו – ובחשבו כזאת שחק מקרב לב ויסר מצנפתו – הנה כי כן! גוי אני ולוא בא הנה לא האמין למראה עיניו, או השבץ אחזהו ובכור מות לקחהו אתו אל מעונו.

כה ישב יעקב חיים זמן כביר בחדרו בבית המלון שקוע בהמון מחשבותיו עד כי לא שמע גם את קול ההמון הגדול אשר בחדר המשתה, קול האכרים הלומי יין דגן, וקול האורחים היהודים אשר ישיחו יחד בקול גדול, וגם את מצבו שכח רגע בהמון שרעפיו אשר כגלי מים רדפו איש אחיו ויגרשהו ממקומו. אף את הספר אשר לפניו ואת ראשו הפרוע לא זכר, עד כי העביר מבלי משים ידו על מצחו כאשר הסכין תמיד בהגותו בגמרא ויחפש רגעים אחדים את מצנפתו בתמהון עד אשר זכר

כי הסירה בידו מעל ראשו ושחיק עבר על שפתיו ויקרא: אמנם לא גוי הנני כי יהודי, כי עוד לא הסכנתי לשבת בראש פרוע, ובכל זאת יאמר לי כל רואי: לא לישראל הוא, כמו נבלה עשיתי מאין כמוה. הוי מה נואלו אלה האנשים ואיך לא ידעו משפט תורתם ואלהיהם! כגוי, כמפיר ברית וממיר דתו יחשב בעיניהם האיש אשר יהגה בספרים כתובים לא עברית והמגלה ראשו, אשר לאלה אין שרש וענף לא בתורה ולא בדת, ורבי געטציל שמריה, הפושט עור היורשים מעל עצמותיהם ביום קבורת אביהם ולא ידע חנית לא יתום ואלמנה ולא כל עני ואביון, כי יקח מכל הבא בידו, הוא יחשב כצדיק והוא יעשה משפטים בעניי עמי, ימסרם לעבודת הצבא ויקברם בקבורת חמור והם חיים עדנה. הוי עם סכל! אמנם מה היא חכמה ומה סכלות? כל אשר בידינו לעשות למען נטיב לנו נעשה, האם טובים המה שרי הארץ מרבי געטציל שמריה? או הידעו המה רחמים יותר ממנו? והמה הן למדו דעת וידעו מה טוב ומה רע ובכל זאת רק אחרי בצעם לבם הולך וידכאו אביון בשער... פתאום נפתחה הדלת מבלי אשר דפקה יד איש עליה בתחלה, כי בארץ ההיא לא ידעו את המנהג הזה אף כי כבר צוו עליו חכמי התלמוד, כאשר לא ידעו כי למען נקית האף דרושה ממפחת, ועוד מנהגים רבים כאלה בדרכי האדם עוד לא נודעו להם, אף כי ספרי מנהגים והלכות דרך ארץ להם אשר רבו מספר, אך העם הזה הן רק עם תורה היא, ולא מעשה, ומה צדק בדחן אחד אשר אמר בנשאו מדברותיו בבית החתונה ויאמר: הידעתם מדוע לא ידעו בני ישראל דרך ארץ? וכאשר החשו כלם ולא ידעו להשיב ענה היא אמריו: יען כי בצאתם ממצרים לא נחם אלהים דרך ארץ. וגם בעל בית המלון אשר בא לחדר יעקב חיים הראה לדעת כי לא הלך בדרך אשר לא נחהו אלהים כי פרץ אל החדר בחפזון ויקרא: פנה החדר להאדון הבא —

יעקב חיים נבעת רגע כי היה עוד שקוע במצולת מחשבותיו וישכח כי ראשו פרוע וספר כתוב בשפת הארץ לפניו

ויבט בפני הדובר בו כאיש נפעם כי לא שמע דברו, ובנשאו עיניו ובראותו את השר על יד בעל הבית מלאו מתניו חלחלה, כי דמה כי על פי רבי געטציל רדפי אחריו והשיגוהו, ויעמוד על עמדו כבול עץ ויתבונן רגע בבעל בית המלון הדובר בו ורגע בהשר ולא עצר כח להוציא הגה מפיו.

– הלא השמעתיך כי את החדר הזה אפנה להאדון – קרא בעל הבית שנית וירא באצבעו על השר אשר בא החדרה – ומה תחכה עוד? פנה החדר –

בשמעו דברי בעל הבית כי לא אותו כי אם את החדר יבקש, שב אמיץ לבו לו כרגע ויתבונן בפני הדובר בו רגעים אחדים בעז מצח ויקרא בשפת הארץ: בטרם אשיבך מלים אשמיעך כי לא תדע דרך ארץ בדברך אלי יהודית באזני השר אשר לא יבין דברינו –

– לא לשמוע הלכות דרך ארץ מפיך באתי הלים – קרא בעל הבית בקול מושל – כי אם לצות עליך כי תפנה החדר –

– ועל דבר החדר אומר לך כי אין לך כל צדקה לצות עלי אחרי כי שכר שכרתיו ושלמתי מראש בכסף מלא, ואם אניח את החדר להשר למעני אעשה זאת ולא למענך –

– טוב מאד! מחכמה דבר – קרא השר ויגש אליו וינח ידו על כתפו – לא מבני המדינה הזאת הנך, זאת אראה, כי תדבר צחות כאחד ממני ותדע דרך הארץ ובכל היהודים במדינה הזאת לא ראיתי אף אחד אשר ישכיל כמוך, לכן תנעם לי חברתך מאד ויחד נלין בחדר הזה אם תחפוץ –

פני יעקב חיים נהרו בשמעו תהלתו מפי השר לעיני בעל הבית אשר עמד כאיש נדהם ויפער פיו כי לא האמין למראה עיניו ולמשמע אזניו.

– מה תעמוד כבול עץ – נתן עליו השר בקולו – הבא מטה הנה כי יחד נלין פה –

– אך אולי אהיה למשא על אדוני – אמר יעקב חיים,

– נהפוך הוא כי ינעם לי מאד ללין אתך יחד – בעל הבית יצא להביא המטה ויספר ליתר האורחים את הפלאות

אשר ראו עיניו, כי ראה את האיש אשר השב לתופש התורה
יושב בראש גלוי ומדבר בשפת הארץ, וכלם התפלאו כמיהו
עד אשר חרץ אחד מהם את משפטו כי בלי ספק האורח הזה
מומר הוא, וכלם החליטו כי צדק במשפטו ויחדלו מהתפלא
עוד, ואף כי כלתה נפש בעל הבית לחפש במלתחת יעקב
חיים לראות אם ימצאו בה תפלין, בכל זאת לא עשה כזאת
כי נפל פחדו עליו, ואף כי חשב בלבו כי משומד הוא בכל
זאת ערך לו המטה בכבוד וישתחוה לפניו בצאתו.

הנה כן דרך העם הזה, לאחיהם יציקו ויכבידו עליהם
עֻלם כאשר תמצא ידם, ולא ישיבו אל לב אולי ילאו הנרדפים
נשוא חמת המציק ויפתחו חרצביתיהם מעליהם. ואך נמלט
איש מהם ויתכחש לעמו ואמונתו אז יפחדו וייראו ממנו וגם
לא ימנעוהו מכבוד, וכל אלה יען כי יחשבו את נפשם
כערבים זה בזה וכאחים מבטן, וזה דרך כסל לרוב בני
האדם לעשות כזאת לאוהביהם וקרוביהם. ישנן ממשלות
הנותנות חקים טובים לבהמה לבל יעבידו בה בפרך ומשפט
האדם תגזלנה; לאלפים המה האנשים אשר לבם טוב ולא
יבואו בריב את איש ולא יקללו את רעיהם ובכל זאת לא כן
יעשו לבני ביתם, לנשותיהם ולבניהם ולאחיהם, גם מצה
ומריבה גם קול מהלומות ישמע לפעמים בבית אנשים אשר
מעודם לא באו בריב, ולא ישיבו אל לבם כי את זרים יתהלכו
במישרים ומעצמם ובשרם יקשיחו לב. וכן יעשה העם הזה
לכל בני עמו יען כי כאחיו ובני ביתו המה בעיניו
ולכן ירבו הבוגדים בהם עת אשר יכשל כח סבלם למען
ימלטו גם מאהבתם גם מקנאתם...

ט.

אֶצְבַּע אֱלֹהִים.

ביום הראשון לסליחות היתה מהומה גדולה בעיר
כשולה. כל האנשים והנשים אשר השכימו קום להרבות בתפלה

וסליחה לפני בוא יום הדין הגדול למען יכפרו פני אל זיעם ולא יבא אתם במשפט על כל מעשיהם, אחרי אשר שפכו לבם ודמעות עיניהם כמים, התאספו כלם ברחוב לפני בית רבי געטציל שמריה, אשר שם נעשו נוראות היום, ויספרו וישמעו ויקראו וישתוממו בקול המולה ומהומה מאין כמהו. האנשים האלה אשר לא ימצאו מקור להם אשר ממנו ישאבו להרות נפשם הצמאה לחדשות ישישו אלי גיל בהביא המקרה לידם דבר חדש ויחזיקו בו ויתענגו עליו עד מי ישכחו גם מאכיל לחמם, ומה גם ביום הזה יום צום ליראי אלהים, ביום הזה לא מהרו לעזוב את המקום מוצא ההדשות אשר נעשו ביום ההוא בעיר הגדולה לאלהים בעיר כשלה המפארה.

– המת שם מחנק לנפשו ויגיע עד שערי מות –

– לא כן הדבר רק שרט בבשרו שרטת לאות לבל ישכח דבריו –

– לא מת אחד כי אם רבים סביב שתו עליו וישפתוהו עד עפר –

– חטאים בעיר! –

– לא חטאים בעיר, כי אם הוא לבדו חטא בהפרידו בין איש לאשתו ועל כן יסרהו ה' –

– הוא עשק אותנו בלני וירבה „דמי קבורה" לכן באה עליו הרעה –

– ומי יתן והיה כן לכל העושקים, לבעל מכס הבשר והנרות ולראשי הקהל –

– ואני אומר כי רק בעבור החטא אשר הפריד בין איש לאשתו בא עליו מוסר אלוה, כי לשוני הארוכה עד ברכיו ולא יוכל להשיבה אל פיו יען כי חטא בלשונו ולא נוסר על כי הרבה דמי קבורה כי אז נשברו ידיו, כי במדה כנגד מדה ישלם ה' לעושי עול –

– הן גם ידיו ורגליו נשברו ועיניו נמקו בחוריהן, וכל גייהו כחרש הנשבר –

– שקר הדבר, רק את לשונו הוציא המת מחכו –.

כה חיו איש איש דעתו ופתאום נראו פני רבי חשביה בעל מחשבה, אשר יצא מהבית וכלם עטרוהו והקיפוהו בשאלותיהם.

– האם שבה לשונו לפיו? –

– האם כבר מת? –

– והיום תהיה הקבורה? –

– לא היה ולא יהיה, הוא לא מת ולא תהיה לו קבורה היום וגם לשונו בפיו; אך חילה הוא, ועל כן אל תרימו במרום קולכם – ענה רבי חשביה בלכתו לדרכו.

– הוא כופר בכל – ענו אחדים בזעם כמו גזל בפעם אחת את חלקם אשר ששו עליו ויניעו אחריו במו ראשם. אמנם מפי כלם הן לא נציל דבר אמת ולא נדע מה נעשה בעיר לכן נבוא נא ביתה רבי געטציל למען נראה בעינינו, הן לפנינו תפתחנה הדלתות הסגורות בפני כל העוטרים את הבית מסביב.

רבי געטציל שוכב על מטתו, לראשי חבושה מטפחת, עיניו סגורות ופניו כפני מת אך לשונו אשר האריכה עד ברכיו לא נראתה לעין, סביב מטתו ישבו ראשי החברה, וסופר החברה יושב אל השלחן ועט וגליון בידו, אך לא יכתיב – מחכה הוא לפקודה. פתאום פתח החולה את עיניו ויבט רגעים אחדים סביבו כמשתומם ויקרא: עודני חי! כן הוא עודני חי ואעשה כאשר צוני אלהים ביד מלאכו אשר שלח להזהירני –

– האם תמצא עתה די כח בלבך לספר לנו ככל אשר קרה אותך? – שאל גבריאל הנאמן.

– ה' השיב לי כחי למען אתנה צדקותיו ונפלאותיו –

– אם כן ספר נא לנו –

– שמעו רבותי, לפניכם אתודה היום כי חטאתי חטאה גדולה בהפרידי בין איש לאשתו, בין אסתר בת בתי היתומה באין אב ואם ובין אישה אשר גם היא יתום – בדברו בכה בכי תמרורים – חטאת נעוריו זכרתי ואקשיח לבי ממנו ולא השיבותי אל לבי כי אז היה עוד נער ולא ידע בין טוב לרע, אך כבר נחמתי ממעשי זה ולוא ידעתי איפו הוא כי אז כבר השיבותיו הנה, אך באלהים נשבעתי כי לא ידעתי. ובלילה הזה בלכתי

אל בית התפלה ונר דונג בידי להאיר לי הדרך, והנה פתאום תמונה לנגד עיני, תמונה נוראה אשר למראיה בעתתני פלצות וכל עצמתיו רעדו, ולא יכולתי למוש ממקומי מרוב הפחד. והנה התמונה, מת עטוף בתכריכים וזקן גדול לבן לו, שולחת ידה למולי ובקול נורא כמו מעמקי שאול בא לאזני קראה: געטציל שמריה, הַיָּנָה אתה מת! – עיני חשכו וקרסלי מעדו ואפול מלוא קומתי ארצה והנר נפל מידי ויכבה. אך עוד היה רוח באפי ואשמע את קול המת דובר אלי שנית: חטאה גדולה חטאת בהפרידך בין איש לאשתו אשר שניהם יתומים ואני אבי חיים יעקב באתי אליך להזהירך כי תמהר להשיבו אל אשתו, בעיר גמלה תמצאנו, ואם כזאת תעשה אתפלל בעדך אל האלהים ויאריך ימיך. – לבד מהדברים האלה לא שמעתי עוד מאומה כי רוחי עזבני ואתעלף, וזה לא כביר נראתה אלי גם בתי אם אסתר ותבך ותתחנן לפני כי אשיב את אישה אליה. לכן רבותי המצוה לכתוב זאת בפנקס הקהל למען ידע דור אחרון אצבע אלהים, ונמחה מהפנקס ההוא את אשר עשה לפני חמש שנים, כי אלהים לא חשב זאת לו לעון, אחרי כי שלח את מלאכיו בעדו ואיך נביאהו אנחנו במשפט? ועתה אדור נדר לפניכם רבותי, כי ביום אשר אקים ממשכבי אעשה דרכי לעיר גמלה להשיב את הנדח אל ביתי ויורש ביתי ונחלתי יהיה –. חרדות לבשו כל השומעים בשמעם את המקרה הנורא הזה ויאמינו בו כדברי נביא אלהים, וגם השביה בעל המחשבה שבח בפעם הזאת מקרוא, „לא היה ולא יהיה". לבד אחד היה בהאספה אשר הניע ראשו כמו לא האמין בכל הנפלאות, הוא זבדיה האלמן, אשר היה שנית לאלמן במות עליו אשתו השניה זה כירח ימים. רבי חשביה ראה תנועות ראשו, ובלי כל ספק ירא פן יביא זבדיה בגבולו ויאמר: לא היה ולא יהיה, לכן מהר וישם אליו דברתו ויאמר: ולמה זה תניע ראשך? –

– יען כי לא אאמין בכל הנפלאות האלה –

– איך? מה? היתכן? – קראו אחדים פה אחד –

מי זה האמין זאת כי גם זבדיה היה לאפיקורוס ? –
– לא אפיקורוס הנני כי אם רואה בעין פקיחה – ענה זבדיה – היד אשר גנבה את הלביבות ואשר שלחה בכם את השדים והמזיקים לפני ארבע שנים היא היתה בכל אלה כי ידעתי נאמנה אשר מהיד הזאת לא תבצר מזמה לעשות כאלה וכאלה – . כלם הביטו איש בפני רעהו בשממון , אך בפעם הזאת היה רבי חשביה הכופר בכל המאמין ויקרא : לא היה ולא יהיה , הן עיני רבי געטציל ראו את המת , ויעקב חיים איננו בעיר הזאת . אין זאת כי אם מת היה באמת , ומי יודע אם גם אז לא יד מזיקים נחתה בנו , ויעקב חיים רק התפאר כי עשה כל המעשים הנפלאים האלה כי לא אאמין עד היום כי יד נער תעשה כל אלה – . זיקי שמחה הפיצו עיני רבי געטציל בשמעו דברי רבי חשביה וגם כל הנאספים הללו את הכמתו ויגמרו אמר לכתוב בפנקס הקהל גם את הנס הזה , ושם זבדיה היה לשמצה בפי כל יושבי העיר כי כחש במתים , וכלם הכו בכליון עינים ליום ישוב יעקב חיים אל העיר . וגם עיני זבדיה כלו מיחל ליום ההוא , כי קוה להוציא כנגה צדקתו ולהשיב חרפה אל חיק מחרפיו , אך מחלת רבי געטציל לא מהרה לעזוב אותו וכשני ירחים התהפך על מטתו בציריו , ולולא עמל אסתר אשר לא נתנה מנוחה לנפשה כל היום ושנה לעיניה בלילות מי יודע אם לא כבר באו דברי המת ורבי געטציל עמד כבר לפני כס שופט רמים , רק היא סעדתהו על ערש דוי למען ישוב לראות בחיים וישיב לה את אישה אשר גזל ממנה .

י.

בִּשְׂפָתָיו נוֹקֵשׁ פֶּתִי .

בכבוד גדול שב יעקב חיים אל העיר אשר ברח ממנה בחרפה ודאגה זה פעמים . כאיש קדוש נערץ ויתנו לו מקום בראש בבית התפלה ימבחר העליות היה חלקו , רבי געטציל

כתב צואה ויתנהו לראש ביתו וכספו, אסתר הרגינה לבו במאור פניה, ובהודע בעיר כי ידיו רב לו בשפת הארץ מהר ויתנו על שכמו משרת סופר הקהל אשר תעשיר את בעליה ותעשהו למושל בעיר ולנורא על כל סביביו.

המקרה האיר פניו אליו ברגע אחד וישלם לו משנה כבוד וטוב תחת אשר השביעהו צרה וחרפה עד הנה, ומה יחסר לי ע״ד? אמנם לא חסר לו מאומה רק יתרין היה לו; ומה צדקו החכמים באמרם „כל יתר כנטול דמי" היתרון הזה אשר היה לו, כי היה בעל הלשון הוא היה לו לחסרון לא יוכל להמנות. הוא הביא עליו רעות מעידו ועוד ידו נטויה להשליכו מכסא כבודו, להשיבהו עד דכא ולהדיחו מדחי אל דחי.

זבדיה האלמן היה מהראשונים אשר יצאו לקראתו לקדם פניו ברב כבוד, והוא הרבה להראות לו איתות אהבה לרגעים עד כי היה לאיהב נאמן לו, ואף כי אסתר אשתו יסרתו תמיד מהתחבר את זבדיה יתאמר כי לבה ינבא לה רע״ת מהאהבה הזאת, בכל זאת לא שמע לעצתה ויוסף אהבה לזבדיה. מי יודע אם לא שמע לדבריה לוא גלתה אזניו כי זבדיה זה אהב איתה וידבר באזניה דברי אהבה וגם נסע ימים רבים לבקשו למען קחת ממנו ספר כריתית לה, לוא השמיעה אותו כזאת אולי עבר עליו רוח קנאה ויתרחק ממנו, אך כלימה כסתה פניה לדבר כאלה, ועל כן לא ידע מדוע תפחד מפניו ויאמר תמיד כי הוא אך פחד נשים, אבל הוא איש ולא יפחד מכל. וזבדיה ידע לקחת לבו בהרבותו לו כבוד ותהלה ובשאתו אותו על שפתיו כאיש אשר אין כמוהו בדורו. ואם לא אוהב נאמן היא האיש אשר ידבר כאלה? ואף כי אם האיש הזה הוא „חכם מדינה" ואם לא יחשב לחטאת להסתיר מערכי הלב מעיני אוהב נאמן כזה? לוא היה איש מוג לב כי אז ירא ופחד מגלות לבו לזר, אך הן אמיץ רוח ולב לו מאין כמהו ואם איש כמהו יפחד? לכן גלה את אזן זבדיה אוהבו הנאמן, כי יחשיב את כל בני העיר כסכלים המאמינים בכל שוא נתעה, והוא איש גדל דעה אשר ידע כי כל שיחותיהם ואמונתם מהבל יחד.

– נקל לאיש יודע דעת להטות לחפצו את האנשים האלה ההולכים בחשך ויאמינו בכל הבל – אמר אל זבדיה בשבתם יחד בחדרו בגאון – ואקוה כי לא יארכו הימים ואני לבדי אהיה המשל בעיר וכל דברי יעשו, או אז אנסה לעשות חדשות למען פקוח עיני הַמֻּכִּים בסנורים למען יראו אור. הן הסכלים האלה יראו כי יש יתרון לבעל הלשון, כי על כן שמו אותי אלוף לראשם, הלא אני הוא הראש, ועל ראש הקהל רק השם הזה נקרא ולא יערב לבו אף לדבר דבר ולא רוחי, ומי עשה לי כל אלה, הלא רק דעתי שפת הארץ ובכל זאת ימאנו להורות לבניהם השפה הזאת לטוב להם כל הימים –

– בי נא, ידידי, לא דעתך הרימתך עָל – ענה זבדיה כי אם דברי המת אשר יצא מקברו לריב ריבך, וגם אם לא ידעת כתיב וקרוא גם אז נתני על שכמך משרה כבידה. הן מן השמים נלחמו לך, ואיך לא יעריצוך כל בני העיר? וגם דעתך האם בעמלך או בחכמת לבך מצאת, אלהים חפץ ביקרך ויתן לך מנה אחת אפים בדעת ובכבוד ועל כן נַעֲלֵיתָ! –

לוא התבונן יעקב חיים היטיב בפני המדבר בו, כי אז אולי ראה כי לעג על שפתיו, אך הוא לא התבונן ויקרא: וגם אתה זבדיה חכם המדינה תאמין כי מתים יקומו מקבריהם וישליכו מעליהם עפר משא עשרה חמורים למען הושיע לחיים? –

– אל נא אהיבי, אל תלעג לי ואל תנסני לדעת השלם לבבי עם אמונתי, הנני ירא אלהים ומאמין במלאכיו ישלח כמוך, אף כי לא דעת התורה לי כמוך –

– אם כן תאמין גם אתה בלבב שלם, כי אבי ברח מקברו ויעשה דרכו עד כשולה למען תת חתיתו בלבב רבי געטציל שמריה? – שאל יעקב חיים שנית.

– ואיך לא אאמין? – ענה זבדיה בשפתי תם – האם אכחש באיר שמש ובחשכת הלילה? הלא מפי רבי געטציל אשר עיניו ראו ולא זר את המת ואזניו שמעו כל דבריו שמעתי כל אלה, ואיך לא אאמין? הן רבי געטציל לא יכזב, ולמה זה יכזב ויוליך את כל העיר תועה? הן לא בקש להשיבך

מבורת חמור

כי אז לא דבר איש נגדו דבר, ועוד זאת, כי המת הגיד לו גם המקום בו תמצא ושם מצאך, ומי זה יכביד עוד לבו לבלי האמין בנס הנפלא הזה? גם לא אבין איכה על עלה לבך לחשב כי אני לא אאמין בו באמונה שלמה? –

– צר לי מאד עליך – ענה יעקב חיים במנוד ראש ובלעג על שפתיו – אני אמרתי כי אדם אחד מרבבה מצאתי בעיר הזאת אשר לו לב, אך עתה אראה כי הסכלתי מאד, אכן גם אתה ככל יתר בני ההמון ורק אנשים כמהם יאמרו לך חכם מרינה –

– אנא אל תטפול על אולתי – ענה זבדיה כמתחנן – לך רֵעַ נאמן אגלה כל לבי כי בתחלה לא האמנתי גם אני בנפלאות כאלה, אך בפעם הזאת נוכחתי לדעת כי בינתנו קצרה מהשיג מעשי אל הפלאות, כי בידו לשנות משמרי תבל ולתת פה לעצמות יבשות, להקים על רגליה גויה בלה מרוב ימים, לתת רוח בתוך עפר ואפר והמה יעשו דברי ולמשמעתו יסורו. ואם היא צוה יַעֲשׂוּ גם מעשים זרים לרוחנו ונפלאים בעינינו ומה ידע אנוש אשר עם שדי? –

– אשר עם שדי לא אכחד – ענה יעקב חיים – כי בידו להכות בעורון רבבות אנשים, כי יבחר לו לעם עם פרא וסכל, וכי יתן את העם הזה הסכל למשיסה ושמצה על סכלותו, אך העולם כמנהגו נוהג, המתים יקברו ויהיו לברות לשני תילעים, העצמות תיבשנה ותשובנה לעפר והרוח לא ישוב לעולם אל הארץ אשר עזב. רק דמיון פתאים יברא משחיתים לחבל כאלה; היא יתן דברו בפי מתים ויעשה חפצו ביד שדים ולא יד אלוה תעשה זאת רק דמיון מתעה, או. . . – הוא החריש מעט וזבדיה התבונן בפניו ועיניו הפיצו זיקי אש כעיני נמר עת יבין גוו להתנפל על לוחמו.

– או? – שאל זבדיה – או? –

– או איש דעת המתעה פתאים בחכמתו – ענה יעקב חיים כמנצח.

– חי נפשי כי לא אבין מליך, האמנם תכחש אתה

במתים אחרי אשר תשועה גדולה עשה לך מת ? ומה תשיב לי על השאלה אשר שאלתיך, איכה ידע רבי געטציל מקום מישבך ? לוא רק ראה המת ושמע קול דברו כי אז אולי אמרתי גם אני כמוך אך דמיון מתעה התעהו לראות את אשר לא היה, אך גם מקום מישבך שמע מפיו, האם תאמר כי כה תגבר יד הדמיון להראות את איש דבר ברור ? ואם כן הוא הלא מאשרים המה בעלי דמיון באלה כי יהיו נכוחות והנם כנביאי אל —

— והמת הלא אמר לי „השנה אתה מת" ובכל זאת יחיה עוד —

— הן היא אמר לי אם לא ייטיב את אשר הרע ואחרי אשר הוטיב מעשיו סלח לו אלהים לעיני — אך בשאלה חדשה הן לא תשיב על שאלתי אשר שאלתי, השמיעני דבר ברור התאמר כי כה יגדל כח הדמיון ? —

— לא אמר ולא אחשוב כזאת —

— ואם כן הלא תודה כי מת דבר אתו —

— גם זאת לא אודה —

— בחשביה בעל המחשבה תדבר היום הכיפר בכל ולא ישמיע משפט מדוע —

— אני הן כבר השמעתיך משפטי —

— ואני הן כבר שאלתיך על זאת ומענה לא מצאתי —

— לא שמת לבך לדברי כי אז מצאת כבר מענה לשאלתך—

— דעתי קצרה מהבין דבריך —

— האם לא בשפה ברורה אמרתי לך כי אך דמיון מתעה או איש דעת המתעה פתאום בחכמתו ? —

— הנה כי כן ! קרא זבדיה ויפקח עיניו כמשתומם — אבל מי היא החכם אשר עשה כל אלה ? הן פה בעיר לא נמצא איש אשר בקש בכל לבב כי תשוב הביתה לבד מאבתר אשתך, וזאת לא אאמין כי היא הרהיבה עז בנפשה להתחפש בבגדי מתים ולהפיל אימתה על אבי אמה —

— העוד לא תבין שרש דבר ? הוי חכם מדינה ! —

— אודה ולא אבוש כי לא אבין עד מה —

– לכן אפקח את עיניך למען תראה נכוחות ולא תשוב לכסלה להאמין בשוא נתעה כהפראים האלה –

– ואני אברכך בכל ימי חיי על חסדך זה –

– היד אשר גנבה את הלביבות ואשר שלחה שדים ומזיקים בראשי החברה, היא הקימה גם מת מקבר לעשות חפצה –

– הבהקיץ ולא בחלום אשמע דבריך – קרא זבדיה – אתה היית המת אשר הפיל פחדו על רבי געטציל שמריה! האח ידידי גדולית פעלת, גדולות אין חקר, לחכמתך אין קצה ולאמץ לבך אין ערוך, חכם בחכמים ואמיץ בגבורים הנך ידידי וגאות אלבש גם אני בזכרי כי אוהב כזה לי. אמנם הבינני בינה איכה עשית כל אלה? הלא רחוק היית מהעיר הזאת או אולי גם סוד קפיצת הדרך לא נסתר מעיניך, אתה החכם כשלמה? –

– אמנם גם סוד קפיצת הדרך לא נכחד ממני – קרא יעקב חיים בשחוק מטוב לב – וידעתי כי במרכבה רתומה לשני סוסים ימהר איש לרוץ אורח ביום אחד מהלך חמשת ימים ברגל –

– בחידות תענה נפשי היום –

– לכן אשוב וארנין לבך על כי עניתך ואשמיעך דבר אשר לא גליתי עד היום לאיש אף לא לאסתר אשתי ותראה מה רב כח איש הדעת –

– אם כה תעשה אדע נאמנה כי אהבתך אלי נאמנת וטהורה היא והיא תסמכני –

– הסכלים פה יאמינו כי מלאך גבריאל בא אלי בלילת אחד ויורני דעת שפת הארץ. הן אם את יוסף הצדיק למד שבעים לשון בלילה אחד מדוע זה ימנע ממני, אשר מתים יקומו מקבריהם למעני ללחום מלחמתי, את הטוב הזה להירותני אך שפה אחת? כן יחשבו המה אך אני אחשיב כי אם רק מפי המורה הזה לקח יוסף הצדיק לקח, כי אז לא ידע אף קרוא וכתוב בשפה אחת. אני למדתי השפה הזאת בעודני

בישיבה ובמסתרים הוספתי לקח בה ולא אחת ושתים היה ספר טמא על הגמרא אשר בה הגיתי בלילה, וכן עשיתי חיל בשפה הזאת אשר ידעתי דבר בה עוד בימי ילדותי, כי גם אבי ידע לדבר בה אף אם לא לכל משפטיה, והדעת הזאת היתה לי לאוצר נחמד בברחי מפני חמת רבי געטציל, כי נודעתי בדרך במלון אל שר גדול וימשכני חסד ויקחני אתו למסעיו כעשרה ירחים, בערים אשר לא דרכה בהן רגל איש יהודי –

– ובמה החיית נפשך בימים האלה? שאל זבדית ועיניו הבריקו.

– במאכל ומשתה – ענה יעקב חיים בשחוק.

– אך הלא אמרת כי שמה לא ימצאו יהודים? –

– הלא תדע משל עם הארץ „באשר לא ימצאו דגים – אז גם הסרטן לדג יחשב", וגם אני אמרתי כזאת, ומה גם כי לאכול ברעב פקוח נפש הוא וידחה את כל התורה –

– הנה אבין למליך, ומרגע לרגע אשתומם יותר על חכמתך, כי מלבי הוצאת מלים, גם אני כמוך חשבתי אך אני לא הרהבתי עז בנפשי להשמיע מחשבותי לאיש, ומה היתה אחרית דרכך? –

– אחרית דרכי היתה, כי השר החל להטות לבי להמיר דתי ויבטיחני כי יעלני עָל, אך לדבר הזה מאנתי שמוע. גם לבי נהה אחרי אשתי ואחשוב מזמה לשוב הביתה, והשר אשר אליו גליתי לבי חדל מפתות אותי להמיר דתי גם אמר לתמוך בימיני בכח זרועו, אולם לא חפצתי בכח הזרוע כי אם במזמה, כי ידעתי, כי אם אקח את אשתי בחזקת היד אז לא יתן לי רבי געטציל אף גרה אחת, ומה אעשה אז? לכן אמרתי הן יעקב שמי וגם אני אביא במרמה ואקח את ברכתי בערמה וגמרתי אמר להתחפש בבגדי מתים ולתת חתית בלבבו למען יקדם פני בתרועה –

– האח! האח! – קרא זבדיה – ואתה היית המת?! –

– אני, אני ולא מלאך, אני ולא מת – קרא יעקב

חיים בגאון – אני נגליתי אל רבי געטציל אשר קבר מתים למאות ויפשיט עור היתומים בבוא יום שלום כסף הקבורה ולא ידע חנות ואראהו כי ידו תקצר מקבר את המתים עד כי לא יוכלו צאת ממחבואם. השר אשר היה אחרי כן לראש כל פלך מאפליה אמר לי כי יחפוץ להושיעני בכל אשר אחפוץ, וכאשר גליתי לו מזמתי שחק בקול גדול ויאמר: הבה ואתן לך מרכבה רתומה לשני סוסים ושני אנשים ללותך בדרך לבל תֵּעָשֶׂה לך רעה אם תתפש בכף –. וכן עשיתי כי באתי הנה בהמרכבה. את בגדי הסירותי ואשים בגדי אחר השרים עלי והתהלכתי בחצות העיר ואיש לא ידעני ובלילה שמתי את התכריכים עלי ועשיתי את אשר עשיתי וביום המחרת שמעתי את כל אשר דברו בעיר על דבר המת, ואז עזבתי את העיר בלב מלא בטחון ואשב בעיר גמלה עד אשר בא הגואל אלי ויקחני אתו. ועתה הלא תבִין שרש דבר נמצא בהמת ותדע את ערך האמונה במתים ושדים וכחם ומעשיהם –

– לתודות לבי לך על התורה הזאת אין קצה – קרא זבדיה ברגש – התורה הזאת יקרה בעיני מפנינים וכל אבני חפץ, והיא תהיה לי לכלי חפץ מאין כמהו כאשר תראה בעיניך ותודה כי לא כסיל אדם הוא זבדיה – ובכלותו דבריו קם ממקומו ויאמר כי עת לו לשוב הביתה.

יא.

יִרְהֲבוּ הַנַּעַר בַּזָּקֵן.

שלשה המה בעיר כשילה אשר אם לא ישכימו לפתח הגבירים אז לא ימצאו מחיה, והמה: השמש בבית התפלה והחזן, ושר העיר, כן יתפארו בני עיר כשולה בגדל לבב.

אמנם אף כי לא כופר בכל הנני כרבי חשביה בעל מחשבה בכל זאת אחשוב למשפט כי המה יפריזו מעט על המדה, כי אם אמנם אמת בפיהם, כי כאשר ישכח השמש להעיר את אחד מהגבירים לסליחות, אף כי לא כלם יבואו,

או כי יאחר מהביא את הלולב לאחת הנשים הגבירות, או כי לא ימהר לתת הטלית והסדיר לפני הגביר בבית התפלה ביום השבת, אז ענוש יענש בלי חנינה וחמלה וירד ממשמרתו, גם אם אשה ובנים לו, למען ידעו השמשים ולא ירימו ראש, או כי ישכח החזן לדבר חלקות לאשת הגביר ולהלל בניה בתורה ובנותיה ביופי וצניעות וכלם יחד ביראת אלהים, או כי לא ירים קולו בברכו את אחד הגבירים בברכת מי שברך וכהמה חטאים ועונות אשר עליהם תאבל הארץ והגבירים ירעמו פנים, אמת הדבר כי לא יארכו ימי שבתו בעיר, אך על השר לא ימהרו לפקוד אפס, לא רק אם ישכח להעיר לסליחות ולהביא הלולב ולהרים קולו במי שברך, כי אם גם אם ישכח להשכים לפתח הגבירים, גם אז ידעו חנות, בלי ספק למען ידאו להשר הגוי כי ישראל רחמנים המה ויבואו לביתו, ועוד יתרה יעשו כי לא יראו פניו ריקם. אולם בזאת אמת הדברנה שפתי בני כשילה, כי שלום תמיד להשר עם היהודים בני העיר, ואם יחפוץ להתגרות אתם מלחמה ידע מראש כי ידחה ממשמרתו ותקומה לא תהיה לו עוד. אך השרים האלה כֻּבם כן חכמים המה ויראו את הנולד, וישיבו אל לב כי כל צוררי ישראל יכרתו, כי אלהיהם עמם תמיד בצרה להושיעם, ואם הוא יסתיר פניו מהם הן פני עגל הזהב ילכו עמהם תמיד ואת האלוה הזה ישנאו רק המחוקקים במדבר אך לא בארץ נושבת, ובראות השרים כי גם בני ישראל להאל הזה ישתחוו אז ימהרו לעשות שלום להם ויקראו מקרב לב: אלהיכם אלהינו ולמה נבגוד איש באחיו! — כן יחשבו תמיד שרי עיר כשולה, ויעשו שלום לכל העיר, ואז שלום ומניחה גם להם, כי אז יובלו לשבת בבתיהם ספונים ולא נטל עליהם לחפש ולבקש דבר עול ופשע, כי אם לביתם יבואו החוטאים ויאמרו: אמנם חטאנו וזה קרבנו — והוא רחום יכפר עון ויקבל המנחה ברצון.

בני עיר כשילה היו מרבים להביא קרבן, על אשר חטאו ועל אשר יחטאו, ואם גם הרבו להביא מנחה בטרם חטאו ידעו נאמנה כי לא תהיה מנחת שוא. האנשים האלה

בעשרת אלפים במספר ככתוב על ספר הנולדים, וכמספר הזה „נעלמים" אשר אמנם נולדו ויחיו אך זכרונם לא בא בספר החיים. הן יבקשו אכל לנפשם, לא רק הנכתבים בין החיים כי אם גם אלה אשר בין החיים נפקד שמם יבקשו למלא בטנם וגם יולידו בנים ובנות, אשר גם המה ירעבו ויצמאו אם לא ימצאו טרף לנפשם ומה יעשה בעיר הזאת? איפו ימצאו אף לחם צר? אם אמנם עם קשה ערף המה, אך רק למוכיחים ומורים ומחיקקים מקרב עמם יקשו ערפם אבל לא בדבר חית ידם ולוא נתן להם הרשיון לשבת באשר יבחרו ולסחר לכל אות נפשם, כי אז אולי לא הקשו את ערפם וחיו נפשם מעמל כפיהם בכשרון ויושר; ולכן כאשר נביא בחשבון את יושבי העיר ההיא אז נראה כי שרים וסגנים אין בהם, בעלי אחוזות ונכסים אין בתוכם ומה יעשה העם הזה, אם לא ישים אל המסחר פניו להשתחות לאגורת כסף; ובכן יחיו נפשם: אלה בקנותם סחורה בארץ אחרת בהקפה, ורעיהם בהעבירם את הסחורה את הגבול בלי מס, כי למה זה ישלמו מס בעד סחירה אשר לקחו בלי מחיר? ועל כן אין בית בעיר אשר אין שם „פגר" (בשם פגר יכנו בני כשילה כל דבר האסור מטעם הממשלה) ובבוא שר שלוח לבקש עונות בהלשין אחד מהם על כל בני העיר ימהרו לקבר פגריהם ולטהר את הבתים, ובכן יסכלו כפעם בפעם עצת המלשינים אשר ייעצו לרעה ויצאו נקיים, ותפלתם בכל יום: ולמלשינים אל תהי תקוה תִּשָׁמַע תמיד, כי דם המלשינים בראשם יהיה, ועל כן סמוך לבם בטוח ולא יפחדו מאיש אשר יפיל עליהם אימתו כי יגלה על עונם, אך הפעם באו מהומה ומבוכה על העיר וצרה אשר לא ידעו שחרה; שר עם מחפשים באו העירה מבלי אשר הודיעו בתחלה לשר העיר דבר ויחפשו בכל בתי העיר וימצאו פגרים אשר לא היתה להם קבורה הרבה יתר מאשר קוו וישימו כבלי ברזל ברגלי האנשים אשר בביתם נמצאו ויובילום כעשרים וחמשה במספר לעיר הפלך. שר העיר נבעת מאד וידאג לנפשו זכל הקהל היו כאובדי עצות, גם עגל הזהב לא הואיל ביום

עברות ההוא, כי השר המחפש לא כרע ולא השתחוה לו, ומה יעשו להנצל? לכן קראו כל עשירי העיר ראשיה אספה להועץ מה לעשות.

לאסוף אספות לא דבר יקר הוא בעיר כשולה, כי כמעט בכל שבוע יתאספו מנהלי העיר למען התיעץ, ותמיד יגמרו אמר בהאספה כי יקראו אספה בשבוע הבא וכן יעשו גם בשבוע הבא, הן לא יקחו שכר מקפות העדה חנם מבלי עשות כל מאומה מה להם לעשות בצרכי העדה? הן החוטאים לא יתפשו תמיד בכף. ולהרים תרומה לצבא נטל עליהם רק פעם אחת בשנה, לכן יקראו וישובו ויקראו אספות, אך בפעם הזאת התאספו לא למען לגמר אמר לאסוף אספה בימים הבאים כי אם למען מצוא עצה ותחבולה להנצל מהרעה אשר נכח פניהם. הן עשרים וחמשה מטובי העיר הובאו בית הכלא ויד המשפט נטויה על כלם אין נקי, לכן התאספו כלם לא רק המנהלים, כי אם כל העשירים ובעלי הבתים אל חדר אספת הקהל, כמתנגדים כחסידים שכחו ביום ההיא דברי רבותיהם תמיד אשר יריבו בחזקה אם לאמר ברוך שאמר לפני הודו או הודו לפני ברוך שאמר וכאוהבים נאמנים באו לעזור איש לרעהו.

רבי אליקים ראש הקהל יושב בראש ולימינו ושמאלו ישבו המנהלים והגבירים ויתר העם יעמדו על רגליהם וימלאו את הבית מפה לפה. הראש פתח פיו ויאמר: רבותי, הן כלכם תדעו את הרעה אשר מצאתנו, הבי עצה הלום –

– עצתי אמונה – קרא אליהו גביר העיר – כי נשלח שלוחים אל עיר מאפליה אל שר הפלך ויכפרו פניו במנחה יקרה, חמשת אלפים שקל כסף אתן אני ואתם תנו איש איש כאשר תמצא ידו –

עצתך טובה ונכונה – ענה שלמה הסוחר – וגם אני אתן שלשת אלפים, אך להשמעות אזנים שמענו כי השר לא יתרצה בעד כל כפר כי הוא שונא בצע ויבקש משפט, ואיך יערבו השלוחים את לבם להביא לו מנחה? ומי יודע אם לא ישים כרגע כבלי ברזל ברגליהם על כי נסו דבר אליו? –

– לדבר הזה אל יפול לבבם – ענה יקותיאל השתדלן, (כן יקרא המוציא והמביא כל דברי העדה אל השרים) – אני ראיתי עופות רבים כאלה, אשר בתחלה יפילו אימתה על כל סביביהם ויקראו בקול גדול כי הנם נקיי כפים, וכל אלה רק למען י ר ב ו לכפר פניהם, ואני אומר לכם כי אם לא יאות לעשרת אלפים יעשה זאת למען החמשים –

– ומה תעשה אם לא יאבה גם לכפר פנינו בעד חמשים ואם יקריבך למשפט על כי נסית להטות לבו בשחד – שאל שלמה.

– הן לא תמול אני ואדע להתיצב לפני שרים, גם השר אשר היה לפניו אשר טהר כל טמא אשר הוציא לחפשי גם מרצחים לעין השמש אך אם נתנו כפר נפשם, גם הוא השליכני אחרי הדלת והמזוזה לוא אמרתי במי פי כי אתן לו שחד, הן שר גדול כמהו לא יקבל שחד; אך כאשר שכחתי טבעת משבצה באבני חן אשר אלף כסף שלמתי מחירה על שלחנו, או מרכבה רתומה לשני סוסים יקרים בחצרו, אז לא שלח אחרי לקחת את השכחה, כי אם שכח גם הוא כל הנעשה כאשר שכחתי אני את היקרות ויוצא להפשי את האסורים אשר אמרתי כי קרובי ובני משפחתי המה ואני אערבם כי לא ישובו לכסלה, וכן אעשה גם הפעם: אני אשכח צרור כספי על שלחנו וידעתי נאמנה כי גם הוא ימהר לשכוח בראותו כי חמשים אלף כסף בו –

– ומה נעשה אם לא ישכח? –

– אז נבקש עצות חדשות, הן לא בפעם הראשונה מצאה אותנו רעה כזאת ואלהים הושיענו בצר וכן יושיענו גם הפעם –

– אבל אחי אל תנסו את ה' – קרא אחד מהיושבים בצד הראש בעמדו על רגליו. האיש הזה היה כבן ששים וחמש שנה, איש תאר, זקנו הלבן יורד עד חזהו ועל פניו תלין מנוחה ומעיניו נשקפים חסד וישר – אל תנסו את ה', זכרו כי מידכם זאת לכם, ואיך תבטחו בתשועת ה'? הישמע אלהים בקול

איש משגע אשר ישליך נפשו אל מצולת ים ויאמר באלהים בטחתי לא אירא? היטיבו מעשיכם ואז יהיה שלום לכם –

– לא עת היא לשמוע מוסר כי אם לבקש תחבולה – ענה השתדלן.

– לא עת היא לכם כעת לשמוע מוסר ואחרי מתי תשמעו? השמתם לבכם לדברי אשר דברתי אליכם זה פעמים אין ספורות? האם לא נבאתי לכם מראש כי יקדמוכם ימי צרה על הקשותכם ערפכם ותמאנו קחת מוסר? וגם היום תאטמו אזניכם ולא תשמעו, עד אשר בחבלי חטאתיכם תתמכו ולא תוכלו צאת מהם. האם לא יסרתי אתכם מהעלות אף יעקב חיים עליכם חנם? מדוע הדחתם אותו ממשמרתו בלי חשבון ומשפט ותמלאו פניו קלון בתוך קהל ועדה? הן הוא לא עשה לכם רעה וכלי חפץ היה להעדה ואתם באולתכם זכרתם חטאת נעוריו ותדיחיהו משאתו, והוא לא בקש לעשות לכם רעה גם אחרי כן רק כי תשיבוהו אל מקומו, ואתם מאנתם הקשיב ועתה פרי מעלליכם תאכלו. הוא איש הלשון ואמיץ לב אשר לא יחת מפני כל ואף אם יצלח בידכם לכפר פני השר מי זה לידכם יתקע כי לא יוסיף להציק לכם ויקריב דברו עד עיר המלוכה ויביא עליכם צרות חדשות. הן הוא לא יחשוב זאת לו לעון אחרי כי אתם נהרתם בו ותעטו עליו כלמת עולם, לכן לא יחוס גם הוא ולא ירחם. שמעו אחי הפעם בקולי לטוב לכם כל הימים, השיבו את יעקב חיים למקומו, והזהרו ברוחכם מרדוף באף את אחיכם גם אם לא ישרו דרכיו בעיניכם או אז יהי שלום לכם, כי התחת אלהים אתם, כי תביאו במשפט את ההוטאים לו? אלהים היא וריב ריבו ואתם בקשו שלום אם תחפצו לשבת בשלוה –.

קול המון נשמע בבית בכלות האיש לדבר. אחדים השמיעו כי בצדק ומשפט דבר, אך הרבים קראו מלא כי הוא יהן בדברו יד לפושעים, ולולא היה המדבר איש גדול לאחיו נשוא פנים עשיר וגדול בתורה מי יודע אם לא רגמוהו באבנים

– הס! – קרא הראש ויתנשא ממקומו.

-- הס ! – קרא שנית אחרי כי ההמון קרא עוד בקול המולה גדולה – הס ! הן להתיעץ ולא לריב התאספנו הנה, אליך רבי אהרן אשים דברתי, ידענו כלנו כי איש תמים וישר אתה, ולך רוח נדיבה, אך גם אתה תדע כי לא איש אכזרי הנני גם אני, אך שלום העדה אדרוש, ואם נתן יד למלשינים ונתן להם חפצם אז ירימו ראש ולא תהיה לנו תקומה, יאבד אחד מהקהל ולכל העדה יהיה שלום. חמשים אלף נתן לשרים ולא גרה אחת למלשינים למען יראו כי אזלת ידם לקום נגדנו. הן המלשין הזה יעקב חיים הרבה לפשוע ויכחש בה' ובתורתו וילעג בשאט נפשו לכל הקהל ויאמר כי יטה ידו להסיר לבב בנינו מאחרי האמונה, ואם איש כזה יהיה לסופר ונאמן הקהל ? אנחנו הסירונו אותו ממשמרתו בצדק ויושר ואם הוא הרע לשונו וילשין אותנו – מלשין הוא, משחתו בקרבו ועל העדה המצוה לבער את הרע מקרבה –

– אבל מי זה ראה את מעשיו הנוראים אשר תאמרו ? אולי שקר הוא ולא עשה אף אחד מאלה ורק חנם תטפלו עליו חטאת ? –

– זבדיה עמוד והעיד בכל אשר שמעו אזניך – קרא ראש הקהל.

זבדיה התנשא ממקומו, עיניו הפיצו זיקות ולשונו חצבה להבות בדברו וישא קולו ויאמר : מורי ורבותי ! הלא ידעתם כלכם כי אוהב נאמן הייתי ליעקב חיים, ורק בהודע לי כחשו ומעלו אז הסירותי אהבתו מלבי בחזקת היד, אף כי נפשי מרה לי מאד. לכבוד אמונתי שכחתי אהבתי ולכבוד אמונתי אדבר הפעם. בפיו אמר לי כי נסע את השר למרחקים ויאכל וישתה עמו כאשר מצאה ידו, גם ממרק פגולים ובשר החזיר לא מישך ידו, הנשמע כזאת בכל מושבות בני ישראל ? ! בפיו ספר לי כי הוא התחפש בבגדי המת ויעשה את השערוריה הגדולה, באזני שמעתי כי נתן את כל בני העיר לפראים וסכלים ויתפאר כי יקח בידו הממשלה על כל העיר למען יכביד אכפו על כל בני הנערים כי ילמדו שפה ולשון תחת אשר עד כה

שמי רק בתורה כל מעינם. כאלה וכאלה ועוד תועבות גדולות מאלה אשר אבוש להעלותן על דל שפתי בתוך קהל ועדה השמיע במו פיו ויתהלל בחטאתיו אשר לשמען תצלנה אזנים. ואם איש כזה יבוא עוד בסוד ישראל? מומר הוא ובין בני ישראל לא יחד כבודו –

– השמעת? רבי אהרן – קרא הראש כמנצח – כי אוהב נאמן יעיד בו –

– שמעתי שמעתי – ענה רבי אהרן במנוד ראש – אך לא אאמין למשמע אזני, הן המלך החכם אמר על כל פשעים תכסה אהבה ולוא אהב זבדיה אותו כי אז לא גלה על עונו, ואם כן אות הוא כי לא אהב איתו, רק שוחה כרה לנפשו. ועוד זאת הן חכמינו זכרם לברכה הרצו משפט אין אדם משים עצמו רשע, ולא אאמין כי יעקב חיים יבער ויכסל להאשים את נפשו בחטאות נוראות כאלה, ובשלישית הן לא נוכל לחרוץ משפט על פי עד אחד, ומה גם אם העד הזה חשוד בעיני, כי היא היה לממלא מקומו –. כסוס שוטף עת תגע בו יד מכהו כן סער זבדיה ממקומו בשמעו דברי אהרן. אך כרגע הבליג על סערת רוחו וישך שפתו בשניו וידים רגעים אחדים. ואחרי כן פתח פיו במניחה ויאמר: היום שמעתי חרפתי מפי איש אשר לא פללתי שמוע כזאת מפיו, ואם כי לבי עלי דוי אחרי שמעי כל אלה בכל זאת לא אשכח את כבוד האיש המדבר ואזהר ברוחי ורק להצדיק נפשי אחפוץ ואשיב על כל דברי מחרפי; אם אמנם אהבת נפש אהבתיו, אך לכבוד האמונה יראתי מההריש והתאפק פן יקרה גם אותי עון, וזאת יעידו ראש הקהל והנאמנים כי בלב נשבר ספרתי להם כל אשר שמעתי והתחננתי להם כי לא יפקדו עלו אפם ולא ימהרו להדיחו ממקומו, וגם דברי חכמינו אשר אמרו אין אדם משים עצמו רשע לעולם יעמדו, אך המה לא ירשיעוני, כי הוא לא חפץ לעשות עצמו רשע כי אם למען יהיה כחכם בעיני התפאר כי כזאת וכזאת עשה. ובדבר המשפט אשר עשו על פי עד אחד הן המשפט לא לי הוא, אני הייתי העד ולא השופט

ובעד נאמן נכון הנני להשבע בשבועת האלה כי כל דברי כנים ונאמנים, ועתה העוד לך מלים להרשיעני? –

– עוד לי מלים להרשיעך, הוי איש זמה ומזמה! – קרא פתאים קול קורע לב. כל בני האספה השתוממו לשמוע קול אשה בתוכם וישאו עיניהם ומה השתוממו עוד יותר בראותם את אסתר אשת יעקב חיים מתפרצת אל תוך הבית ובשתי אזרעותיה תחצה את העומדים ברב כח בלביאה עת תעמוד על נפש עולליה – עוד לי מלים, בליעל, וכל הקהל ישמע וידע נבלותיך. שמעו נא רבותי, האיש הבליעל הזה נסה לפתות לבבי לזמה באשר הייתי עגונה מאישי, הוא בקש לתת לאבי אמי רבי געטציל זכרו לברכה כסף כפירים למען אהיה לו לאשה, הוא נסע ימים רבים לבקש את אישי למען יקנה אותי מידו בכסף מלא, וככלב שב על קיאו כן שב לביתנו ויוסף דבר זמה באזני עד כי ענית: בקול פחדים כי אם לא ירף ממני אז אשמיע נבלותי בקהל, ואז בכה והתחנן אלי כי אסלח לפשעו ולא אתנהו לשמצה, ועברתו שמר בלבו הבליעל הזה, זאת ראיתי בעיני כי בעינים מפיצות אש הביט בי תמיד, וכאשר קרה המקרה את המת לאבי אמי, אז היה הוא הראשון אשר אמר כי יד אישי היתה במעל הזה. הלא תזכרו רבותי, כי בדבר הזה העלה אף כל השומעים ותנוהו להרפה, ועל כן רָעָה לאישי למען יכרה שוחה לנפשי. רבותי אם לא תעשו משפט באיש הזה אז אין יראת אלהים במקום הזה וכלכם רשעים כמהו! – כה קראה בכל מאמצי כחה ותפול ותתעלף, והשמשים מהרו להוציאה מהחדר למען השיב רוחה לה.

שממון תמהון קצף ופחד נראו על פני כל הקהל, ואת אשר לא עצרה כח יד ראשי הקהל אף לא שרי הממלכה אותו פעלה ועשתה האשה בדברי פיה, כי כרגע היתה דומית מות בכל החדר. דממה בבית אספת יהודים! ההיתה כזאת בימיהם או בימי אבותיהם?

– ומה תאמרו עתה? שאל רבי אהרן במנוד ראש.

כל הקהל החריש וכלם הביטו בזבדיה לראות מה ישיב על תוכחת האשה.

– מה אומר ומה אדבר? – קרא זבדיה בקומו ממקומו, פניו הורו כפני מת ושפתיו צללו – בשם אלהים חיים אשבע כי כל דבריה שקר המה, כי רק מעברתה על כי העידותי באישה רעה בקשה לנבל שמי ובאלהים חיים נסמכתי כי יוציא צדקתי אור –

– הלא בדברים כאלה יוכלו כל החיטאים להצדיק נפשם כי ישבעו בשם ה' ויאמרו כי יבטחו בו כי יעמוד לימינם. אך מי פתי יאמין לדבריהם? – קרא רבי אהרן.

– הן זאת נראה עין בעין כי רק מקצפה דברה כזאת – ענה ראש הקהל אף הוא חלקו.

– אשה פסולה לעדות – ענה גבריאל הנאמן.

– נשאל את פי רב העיר – קראו אחדים – והוא יורנו מה לעשות את יעקב חיים ואת זבדיה, כי הוא לא ישא פני איש –

– לשאול את פי רב העיר? – ענה ראש הקהל – ואתם הטרם תדעו את אשר יענה אתכם? הלא אחת ידבר תמיד בביא עלינו צרה: אל תחטאו לחקי הארץ ולא תיראו מפני יד הממשלה –

– כאלה ידברו כל ישרי לב – קרא רבי אהרן בעז – אל תחטאו ולא תפחדו מאיש, הן כבר גֵּוִיֹּתֵיהֶם במסה והראו כי תעבדו עבודתכם והחרפי נפשכם לזרים, אתם תעבדו בזעת אפים וחייכם תלואים מנגד תמיד והשופטים יאכלו כל יגיעכם, ומה תהי אחרית כל אלה? שימו לבבכם למצוא חית ידכם בכביד או אז תשבו בטח, ולא תתנו שם ישראל לשמצה בפני המלך והשרים. מי יודע אם לא כבר נפתחו לפנינו כל הערים אשר שעריהן סגורים לפנינו כהיום לולא עלתה צעקת השרים תמיד באזני המושל כי אנשי מרמה ובוגדים הננו. הן המה יעשו זאת בעקבה, את כספנו יקחו ויוציאו דבתנו רעה אל המלך לבל יחננו וירחמנו, למען יוסיף להושיבנו במצור

ומצוק, בערים אשר אין בהן כל מחיה, למען נוסיף להחזיק בתרמית והמה פרי מעללינו יאכלו. השיבו זאת אל לבכם בטרם יתנגפו רגליכם והועיל לא תוכלו –

– אבל אתה תשוב תתהפך תמיד בדברי מוסרך ולא תצא תחבולה לנצח – ענה ראש העדה אף הוא בקול עז – הן גם אתה ידעת כמני, כי גם אם נזכה דרכינו ונהי כבני אלהים גם אז יוסיפו השרים להציק לנו וירבו כעשם עמנו על כי לא נתן כפר נפשנו; הן לא נכחד גם ממך כי השרים ימאסו משפט, וכאשר יראו כי נישר דרכינו ישימו לנו עלילות נוראות למען הפשיט עורנו מעל עצמותינו, ומה נעשה? הנשוע לעזרה למלך? והמה לא יתנו אותנו לגשת לפני כסא כבודו, ידענו נאמנה כי לוא ידע מכל הנעשה עמנו כי אז שב לבבו לחננו, אך הנה השרים סכו דרכינו בסירים מעבור תפלתנו לו, ומה נעשה אנחנו? המסים יגדלו מיום ליום ויכבידו עלינו עשר פעמים מעל כל יושבי הארץ בעת אשר משפטנו יגזלו. אין דרך ואין עצה אחרת בלתי אם למות כלנו אנחנו ונשינו וטפינו ברעב, או ללכת בדרך אשר התיצבנו עליו, אך האם נוכל למות בעוד אשר רוח חיים באפינו? נקל לך להטיף מוסר, לך אשר נחלת בית והון מאבותיך ותשב בחדרך בוטח על התורה והעבודה, וכן יאמרו כמך כל אלה אשר ישבו כלואים בח״רם ולא יצאו מארבע אמות של הלכה חוצה, אך לא כן ישפטו אלה אשר ראו ארחות חיים, המה יודעים כי כל בני האדם אדם המה, לא רק אנחנו נשלח בסחורות אסורות ידינו, עם הארץ יעשו זאת אלף פעמים יותר ממנו ויעשו עשר ויצליחו, אך להם הן נתן הרשיון לחיות ולעשות כחפץ לבם, ואם גם כלם יחד יפשעו לא ירים איש את קילו להגיד להם פשעם, והשרים לא ירימו ראש לדכאם, לא כן איתנו יתנו כעפר לדוש ויובילונו בדרך התרמית ביד חזקה לטוב להם, למען יבנו ארמינות ויקנו מרכבות וכבודה רבה, ומכל עמלנו ישאירו לנו אך עצמות יבשות, אך לחם צר אשר בנפשנו נביא אותו. הן ידעתם כי גם אני לא שלחתי

ידי מימי בסחורה אסורה, ולוא גם ידעתי כי אהיה בין לילה
לאיש אוצרות גם אז לא עשיתי כזאת, אך חית ידי הן נמצא
לי בכבוד, אבל מה יעשו אלה עניי הצאן? חמשה עשר
אלפים בעיר הזאת ימצאו טרף לביתם רק בדרך הזה, ואיך
נוכל לאמר להם השליכו טרף מפיכם ושבו בבתיכם עד אשר
תתמו ברעב אתם וביתכם יחד. ידעתי כי תשיבני כי עלינו
העשירים לעזור להעניים, אמנם כן הוא וכן נעשה, ואין עיר
בארץ אשר שגבה מעירנו במעשה הצדקה, וזאת תעידנה
הישיבות והבתים לתלמוד תורה וחברת מחזיקי יתומים,
גמילות הסדים, תומכי דלים, סומכי חולים והכנסת כלה
ויתר החברות אשר לצדקה וחסד כוננו, אך מה יועילו אלה
להעם הרב הזה? ואם נתן להם את כל כספנו נדל אנחנו
והמה לא יִוָּשֵׁעוּ, כחמשים העשירים אשר בעיר לא ימלאו
חסרון חמשה עשר האלפים, ובמה יחיו נפשם אם לא בסחירה
האסורה? ללמדם מלאכה? אבל למען מי יעשו מלאכתם,
הן כל החיטים ותופרי המנעלים וחרשי העץ והנופחים בפחם
וכהמה כלם מבני ישראל המה, וראה והתבונן לחייהם, האם
לא ישישו אם ימצאו די להם ולבניהם פת חרבה בעמלם כל
היום? ואם עוד ירבו בעלי המלאכה הן גם פת חרבה לא ימצאו
ועל כן אשוב ואשאלך: במה יחיו אלה את נפשם ונפש ביתם?
ואם גם שאיל יחטאו בפעלם ומשלח ידם זה גם אז לא נוכל
להביאם במשפט קשה, בשימנו אל לבנו כי עטיפי רעב ואסירי
עני יעשו כל אלה, ואף כי על דעתנו לא יחטאו. הן אם
השופטים והשוטרים אשר מנתה הממשלה איתם לשים עיניהם על
המשפט כי יכון בארץ ולחמס מידי הממשלה נמצא, אם המה
השומרים להאיש המשפט, יבגדו בו ביד רמה, ולא רק כי לא
יבקשו להעמיד משפט כי אם גם יכבידו אכפם על השומעים
בקולם להפירנו בעד בצע כסף, ואם המה יקחו שוחד ויבקשוהו
איך נפקיד על האמללים אשר יקנו את חייהם וחיי בני ביתם
בשוחד ההוא? החוב הראשון והקדוש על כלנו הוא להחיות את
נפשנו ונפש ביתנו ואם לא נוכל עשות זאת בישר הן החובה

עלינו לעשת זאת בשוחד. ומי זה אשר יערב לבו עוד להטיף מוסר כזה על אזני הטובעים בגלי ים צרה? ינסו כל אלה אשר דבר להם במסחר הארץ לקפוץ ידיהם ואם גם יצדקו כמלאכי אלהים היקומו במשפט? אך לא! כי אביד יאבדו! — ואך עוד זאת מי זה גזר אמר כי הסחורה משלח ידינו אסירה היא? מדוע אסרו עלינו לסחר בה? האם בגד ומעל היא להארץ אם נמצא היינו בכשרון ידינו? הנה אנחנו השכלנו למצוא עשב אשר בידינו לעשותו כעשב הטהעע היקר מאד, ומה עול מצאה הממשלה בכפנו אם נעשהו? על הממשלה היה לתת חק לבל יונו בו את הקינים ולבלתי מכור אותו ברמיה כי אם לאמר לכל כי מוצאו מהארץ הזאת הוא, ועלינו גזרו לבלתי עשותו, מיראה פן ימעט ממחיר הטהעע בעבורו? ובדבר הזה נתנו יד לפשוע פעמים, כי אלה העושים אותו ישימו עליו גם חותמות כחותם המלך. — הנה רבים בנו אמנים נפלאים אשר ישנו תאר עורות הביברים בשומם בהם שערות לבנית ואז יהי מראיהם כמראה עורות הביברים מקאמטשטקא היקרים מאד מאד, ובדבר הזה יחיו נפשם אלפים בעיר הזאת, ואם חטא חטאו בעשותם מלאכתם זאת? וגם הדבר הזה נאסר יען כי עורות הביברים להממשלה הם ויפחדו פן יזל מחירם כאשר יעשו אחרים בתמונתם. ובכן נטל על העושים אותו לשום עליהם גם חותמות כחותם המלך כמו הובאו מעל לגבול, וכאלה המה כל העונות אשר טפלו עלינו. לוא היו בני עם הארץ העושים כאלה, כי אז הללו אותם בשער על כשרונם ויתנו להם ידים להרחיב גביל מסחרם ומשלח ידם, ואך עלינו תתך כאש חמת השרים. אנחנו נעבוד עבודת פרך ובכל זאת עצלים הננו בפי אלה השרים אשר לא יעשו מאומה; בעמל כפינו נביא להמנו והעמל הזה יחשב לאון, ואף אם נזכה את ארחותינו כשרפי מעל גם אז בשחת יטבלונו ויתעבי שמנו, ומה נעשה להחיות את ההמון הרב? הבה עצה הלום איך נציל נפשנו מהרעה הזאת, ואם בידנו לעשות כדבריך נמהר לעשות וכלנו נברך שמך כגואל ומושיע ואם אין בידך להושיע למה

תוסיף על מחין לבבנו עוד מכה להראותנו שברנו בעת אשר קצרה ידינו מהושיע ? — קול הדובר נחבא ולא יכול דבר עוד ודמעות כשני נחלים פרצו על לחייו ועל זקנו הארוך וכל הקהל נתנו קול בבכי נורא מאד, אשר לוא הגיע עד אזני המושל בלי כל ספק נהפך לבו לטוב להם, אך קולם נחבא בחדר האספה וקול צרוריהם עלה תמיד באזניו ועל כן בכו וירבו לבכות עוד במסתרים ותשועה רחקה מהם.

גם רבי אהרן גם יתר האספה החרישו זמן כביר, ואחרי כן התעורר וימחה דמעה מעל פניו ויאמר בקול מר: ידעתי צרת נפשכם אחי ובצרתכם לי צר, ולא להוכיחכם על פניכם באתי הנה רק להזהירכם לבל תוסיפו אולת על פשע, ולבל תרבו צורריכם חנם. שלחו וקראו ליעקב חיים ודברו עמו שלום, הן תלמיד חכם הוא ואף אם חטא ריח תורה שבו יחזירהו למוטב וישוב מדרכיו ויהיה ככל ישרי לב, ובאיש כזה אשר ידו רב לו בשפת הארץ נמצא תמיד חפץ. אף כי חלילה לנו מהעלות עוד אפי עליוני, אחי, הרבו לחשוב בטרם תחרצו משפט, שימו דברי אל לבבכם והיו לאנשים חכמי לב הדואגים לשלום עמם ועדתם —. ראש הקהל לא ענה ופניו העידו בו כי פוסח הוא על שתי הסעפים, וגם מיתר הנאספים לא נמצא איש אשר ידבר נגדו, אך זבדיה אשר כבר שב למנוחתו קם ממקומו ויעף עין בהאספה ויקרא בקול עוז: נפעמתי רגע ולא ידעתי דבר, כי בפעם הראשונה בימי חיי דברו עלי תועה ויחשדוני בדברים רעים אשר לא עלו על לבי. ענו בי אחי, אם עשיתי לאיש רעה ואם לא נכון הייתי תמיד לנהל בעצתי כל מבקש עצה מפי ? יקומו כל היודעים עולה בי כי חטאתי לאלהים במרד ויגידו חטאתי בקהל, אמנם גם אני אך אדם אני ולא מלאך אלהים וגם אני חטאתי ופשעתי אך כאדם בשגגה ובלי דעת אך לא בבגד ומרד, כי את האלהים אני ירא, וגם הפעם אשא קולי למען כבוד אלהינו ואמונתנו וקהלתנו. האיש הזה אשר הדחנוהו עשה כל עול ויתפאר בו וסופו הוכיח על תהלתו, אין לי לבקש עדים לה בי כ

קבורת חמור

בנים כל דברי, אחרי אשר הוא בעצמו יתן עדי ויצדיקני, סופו יוכיח על תחלתו, כי קם כבוגד ויכה אותנו בלשון להביא עלינו רעה נוראה ולתת שם ישראל לשמצה, ואם יעשה כזאת איש אשר נגעה יראת אלהים ואהבת עמו בלבו? ומה חפץ לנו באיש כזה? הלמען ידע יותר מוצאני ומבואנו ותהיה לאל ידו למסור אותנו בידי השרים תמיד? ואם גם יעשה שלום לנו, זכרו אחי כי אנחנו נתרפס לפניו ונבקש ממנו סליחה, והתדמו כי הנמר יהפך פתאום לכבש תמים, וכי לא ישוב להרים ראש? האיש כמהו אשר למען כבודו מסר עם ה' בידי שוסיו לא יגדיל עלינו עקב ולא ידרוך עלינו ברגל גאוה ולא ימשול בנו באכזריות חימה? ההוא אשר התגאל בטרפה ובתועבות אחרות דבר ולא יקים דברו להסיר לב בנינו מאחרי תורתנו ואמונתנו? אם תבקשו להיות נבזים ושפלים, נדכאים ונאנחים תחת שבט המושל האכזרי הזה, אם תחפצו כי חייכם יהיו תלואים תמיד מנגד, אם תאבו לפחד תמיד כל היום, אם נפשכם תתאוה להדיח בניכם מאחרי האמונה, ולהשבית זכרון התורה מקרב העיר הזאת, אשר היתה תמיד כחומה בצירה לאוצר התורה והיראה — אז שלחו וקראו לאיש הזה ועטרוהו כבוד והושיבוהו לכסא כבוד מרום מראשון, והוא יהיה שופטכם והוא יהיה מוריכם ומוראכם והיא יהיה לכם לאלהים ימלך, ואני אף כי במסתרים תבכה נפשי לא אוסיף דבר, כי אם אמהר ואמכור ביתי וקניני ואעזוב עיר מולדת אבותי אשר שכחה אלהי אבותיה וארחיק נדוד. מי לאלהים חדשים ירים קולו למען המלשין, לא אשא שמו על שפתי! —

כלם החרישו ולא ענו דבר, לבד מרבי אהרן אשר קם שנית ויקרא בקצף: בבנורים הֲפִיתֶם כלכם, קללת ישעיה הנביא באה ונהיתה, הנער ירהב בזקן ותעלולים ימשלו בכם, איש אשר אין לו לא תורה ולא יראה, לא יחש משפחות ולא יחש עצמו ישא ראש ויורכם דעת, וכלמה לא תכסה פניכם?! עיני העדה מנהלי עיר כשולה המפארה בכל הארץ יחרישו

וירמי למו עצת בן בלי שם ! דעו וראו כי רעה נגד פניכם . האיש הזה שנא הוא ליעקב חיים כאשר תראינה עיניכם והוא יחפוץ לעשות אתכם כלכם לכלי מעשהו לתת נקמתו באיש חרמו . אל התנו יד לפושעים , אחי , אשר יסבבנו אתכם בכחש וישאו שם אליה ואמונה לשוא , אל תשמעו לחקת לשון הנחש אשר זה דרכו להפיח קריה בריב ומדנים , ואם לא תשמעו ותלכו אחרי המהביל אתכם בחזון שוא , ידעו תדעו כי מרה תהי אחריתכם , כי כל אשר ינבא לכם על יעקב חיים יעשה הוא לכם . דעו וראו כי הזהרתיכם היום . הנני זקן , אין אונים וקצי מי יודע אם יאחר לבוא , ואילו לא תראינה עיני בהנחמכם וביללכם משבר ריח על אשר עזבתם עצת הזקן ותלכו אחרי עצת נער נעור מתורה ויראה , אך אני אקדם פני הרעה ולא אוסיף לבוא בחברתכם ולא איסף דבר מטוב ועד רע על אזנים אטומות כפתן חרש . ואתם פרי מעלליכם תאכלו – פני הזקן ארו בדברו ויהיו לפני מלאך אלהים , וגם נמצאו רבים אשר אמרו כי כנביא אלהים דבר היום , אף הרבים ענו : לא נאבה ולא נחפוץ במלשין ! כאשר עשו אבותינו כן נעשה גם אנחנו . נחרימנו ונבדילנו מהקהל ואז לא תהיה לו תקומה . נבער הרע מהארץ ואז יהיה שלום לנו ואלהי אבותינו יסוך עלינו באברתו תמיד כאשר היה עם אבותינו – ובקראם כה יחד בקול גדול נחה על פניהם רוח גבורה כמו הכינו נפשם לקרב על קדושת שם אמונתם ואבותיהם .

זאת היא הצרעת הממארת בחיים וזה היא מקור כל יגון ופגע , כי רב בני האדם יבזבו לא רק לרעיהם כי אם גם לנפשם . רעיון רוח יעלה על לב איש והוא יחזיק בו בכל כחו , ואף אם יכרו עליו כל חכמי התבל להראותו מוּגְנָתוֹ יעצים עיניו ויאטם אזניו וימאן שמוע , וגם אם כליותיו ייסרוהו יחם אותן וישלח נפשו עדי יפול בבור אשר כָּרָה לראותו , כהעוף הכסיל אשר בראותו אויבו לנגדו יסתיר ראשו לבל יראהו ויחשוב כי נצל , עדי יפול בידי מבקש נפשו . כל בני העדה הגדולה הזאת אשר בה היו חכמי לב ויודעי תורה , אנשי

קבורה וזמור

חסד ואוהבי ישר אשר דרבו צדקות לכל נקשה ומר נפש, ובקרוא איש נדבות היו כאיש אחד לעשות טוב, היו ברגע ההוא כלם כאיש אחד לקום להפריע עצת רבי אהרן באמרם כי רק בדרכי אבותיהם יבחרו ללכת, כמו רבי אהרן בקש להדיחם מדרכיהם וכמו אך אלה היו דרכי אבותיהם לרדוף באף כל חוטא, וימאנו ראות ושמוע כל דבר אשר יעבירם מדעתם זאת. ואך לשוא בקש רבי אהרן להשמיע קולו עוד הפעם כי קול שאון ההמון השביח את קולו ולא מצא דרך אחרת לנטות בלתי אם לעזוב בית האספה וישב הביתה ודמעתו על לחיו, כי כמשגעים רצים לתהום רבה בעינים פקוחות כן היו כל בני עדתו בעיניו וינד לשברם. והמה אף כי נחרו בו וידברו נגדו בכל זאת לא הרהיב איש בנפשו להשמיע את שם החרם כל עוד אשר היה בתיכם ואך יצא מהבית קם זבדיה על רגליו בגאון כי הכריע את מתקוממו ויבריחהו מעליו ויקרא: רבותי, שופטים צדיקים, השמיעו משפט, לא תשאו פנים בדין! —

וראשי העדה השמיעו משפט ולא נשאו פנים ויחרימו את יעקב חיים המלשין בהחרם הגדול בתרועה וקול שופר וידיחוהו מהקהל עד עולם לבל יכתב בכתב ישראל ובשמם לא יכנה, וחלילה לאיש ישראל מביא אתו בדברים או מגשת אליו, כי אם ארבע אמות ירחקו מעליו, והיה לדראון עולם ולאות לבני מרי עד עולם.

יום משפט כזה נורא הוא מאד! לא רק על המאמינים, אשר יאמינו אמונה אמן כי מצות אלהים היא לפחד ולרעד בשמעם קול שופר, יפיל פחדו, גם לא רק בלב החרדים מחֵרֶם ומַכָּרֵת ומענשים כאלה יתן חתיתו, כי אם גם בלב איש אשר לא יחרד לא מקול שופר ולא משם השטן, אף לא מענש כרת וחרם, גם בלב איש כזה יביא מורה וזועה. נורא הוא המחזה הזה לראות כי בני אדם יספחו על פגעי החיים להרע לנפשם ולאחיהם. ומה גם אם הרואה את המחזה איש ישראל הוא אשר ידע קורות התבל ועמו ויזכור את גורלם בכל דור

ודור וכיום הזה, כי אל עקרבים המה יושבים, כל עין תחום עין רעה היא וכל לשון לשון בהם לשון אפעה היא, וכל שכניהם מסביב יבקשו אך רעתם וגם הטובים בהם אשר ימאסו לשלוח בהם יד בראותם רעתם ישישו, כי על כן כל איד נכון לצלעם גם עת אשר באיש אחד יעמדו הכן להגן על קהל עדתם, ואף כי אם איש בעקב רעהו יאחז להפילו למשואות, הוות נפש רעהו היא אך לטמן פחים לרגלי צורריו... בראותו את השופטים האלה היושבים סביב השלחן ופניהם יפיק קנף; את נרות הרנג השחורים הדולקים ולא יפיצו אור? בשמעו את קול השופר המריע כמבשר יום עברות, הלא מבלי משים יזכור את אספות הכהנים אשר נאספו לשפוט את עניי עמי, אשר לחרב לחרב ואשר לשרפה לשרפה. ואם אמנם רב הדרך בין השופטים האלה לשופטים מהכהנים, כי אלה ישפטו רק את הרוח ובגויה לא ישלחו יד, והמה נתנו את הגויה לאש אוכלה, בכל זאת יאחז שער את כל איש אשר יראה זאת בעיניו, כי בני האדם יקחו להם בחזקה קרנים לשפוט את זעומי נפשם כחות נפשם, ואף אם לא האמין עד היום ההוא במצרי שאול ובמזיקים וברוחות המשרתים שמה להביא את הנפש החוטאת באש ובמים, יחל מהיום ההוא והלאה להאמין בכל אלה וידמה כי בעיניו חזה זאת. ואם כן יבין כל איש את החרדה הגדולה אשר שררה בכל הבית בהשמע קול האלה והשופר. נמוג כל לב, כל ברכים כשלו, ובחיל ורעדה שמעו את הדברים הנוראים ואיש לא הרהיב עוז בנפשו להביט בפני רעהו כי כחוטאים היו איש איש בעיניו ויתודו בקרב לבם על כל עונותיה, ורק זאת בקשו מאלהי החסד כי ישימים בראש הרשע אשר התעתד לשאת את כל העונות על שכמו עד אשר תפער השאול את פיה ותבלעהו, כי הלא כה דברי התנא הקדוש: לא זכה רשע נוטל חלקו וחלק חברו בגיהנם — ובמשפט הצדק הזה נשענו החרדים ולא נפלו ארצה בעת אשר קול השופר הלך וחזק מאד, והוא נתן עוז ותעצומות לרגליהם לשאת אותם הביתה בניסם מנופת חרב אחרי תם קריאת האלה וקול השופר.

קבורת חמור

לא כן השופטים, המה לא פחדו ולא רהו, לא מקיל השפר ולא מאלת החרם ולא מהרו לנוס הביתה, כי אם נשארו על מקומם להועץ עוד מה לעשות; וישמחו לראות כי כבר החל החרם לעשות חפצם, כי אם אמנם לא ראו עוד רעם וברק מתפרצים מתוך הענן למחוץ קדקוד יעקב חיים המלשין המתהלך באשמיו, בכל זאת הועיל להם הרבה כי הפיל אימתו על כל ההמון הרב ויבריחהו מעליהם ולא הוסיף להפריעם ממועצותיהם, ובכן נמנו וגמרו לשלוח את השתדלן לעיר מאפלית ובידו חמשים אלף שקל כסף למען ישכחם בבית השר.

השתדלן לקח את הכסף אחרי אשר הרבה להלל את חכמתי הרבה להתהלך את שרים וכח השכחה אשר חננהו בו יוצרו ויעזוב גם הוא את האספה, כי ממהר הוא לעשות הדבר.

אף כי ידע השכחן הנפלא הזה כי גדול כחו בחכמה הזאת וגם הרבה להתהלל בה, בכל זאת לא ערב לבו לגשת אל השר ולנסות כחו לפניו בטרם אשר נסה כשרונו בתחלה בביתו, הן רק מלאכת־תמיד תעשה את האמן לאמן ועל כן נסה לשכח בתחלה את החצי מהכסף בביתו, ובראיתו כי איש לא מהר להזכירהו כי שכח, בטח ולא פחד עוד כי גם בבית השר יצליח חפצו בידו. ואמנם גם הצליח לשכיח את יתר הכסף על כסא אשר בְּהֵרָאותוֹ לפניו, אך לא עלתה בידו להאציל מרוחו גם על השר, כי חיש מהר אחרי עזבו ביתו מהר לשלוח אחריו ולהשיב לו את כספו.

בתחלה נסה להתכחש ולאמר כי לא שכח כל מאומה, אך עד מהרה נחם מדבריו, כי השר נתן עליו בקולו ויקרא: ידעתי תרמיתך, נבל, כי אמרת להטות לבי בשחד ומיראתך לדבר אתי בשפה ברורה הערמת לשכוח את הכסף, זה דרככם, בוגדים! אך ידוע תדע וגם לאחיך בעלי המזמה תאמר כי לא את עיני איש כמוני יעורו בשחד, ברח לך מזה ואל תוסיף לראות פני פן תנחם אתה ושולחיך — אז ראה ונוכח כי לא עת היא לְהִוָּכֵחַ עם שוטה כמהו המאבד מה שניתנים לו וימאן ראות עוד פניו. ובכן נותרו האסירים בבית האסורים,

ובמפח נפש שב השתדלן הביתה. אם יען כי לא הצליח לפדות את אחיו מבור השבי, או אולי יען כי כאשר לא עלתה בידו לשכוח את מותר הכסף בבית השר נטל עליו לזכור גם את ראשית השכחה ולהשיבה לידי נותניה וכל עמלו עלה בתהו. אמנם מאיש חכם כמהו לא תבצר מזמה, היא ידע כי אם רק בדרך אחד יבחר איש לא יצליח בחייו, אחרי כי המקרה ישנה פני כל, זאת אשר היה טוב היום לא יצלח מחר, לכן מהר ויעזוב גם הוא דרכו ויהפך פתאום משכחה לזוכר, ויזכור ויספור ויחשב וימנה את כל הכסף אשר פזר להשרים הקטנים ולהמשרתים בטרם נתנוהו להראות פני השר, ואם כי לא מעט היה החסרון במכסת הכסף אשר השיב לראשי העדה, בכל זאת קצף קצף גדול על השר אשר לא בקש לשכוח אף היא וישבע בלבו לתת נקמתו בו ולבלתי שבוח עוד בביתו מאומה, גם הקים את השבועה.

יב.

עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ.

בבית קטן וצר אשר קירותיו מכוסים בפיח ושחור ובמקום הרצפה עפר וחול, הוא בית אחד האכרים מחוץ לעיר כשולה בעבר הנהר, ישב יעקב חיים על כסא עץ ואף כי החריש בכל זאת העידו בו פניו אשר שֻׁנו מאד בירחים אחדים כי כמו סער תתחולל בקרבו וכאש לא נפח תאכל במסתרי נפשו. למולו יושבת אסתר אשתו עצובת רוח ונאנחה לרגעים, בחיקה ישכב יונק אשר תניקהו מחלב שדיה ויישן במנוחה, כי לא יבין את סערות לב הוריו ואנחותיהם ולא יפחד עוד מפחד החיים ומקריהם. הלא כלעג הוא להזמן לאסוף יחד בבית אחד פחד ומנוחה, נחת ואי-שלום, וכלעג הזה יראנו תמיד — הלמען הוסיף מכאיב על פצע לב האמלל אשר יראה בעיניו את המנוחה הרחוקה מלבו? או אולי למען נתמהו בצרתו בהראותו לו מחזה שלום? מי יודע? —

– מי יודע ? – אמר גם יעקב חיים בלבו בקומו ממקומו ובהתהלכו בחדר לארכו ולרחבו וכמו בקש להכתיר פניו מאשת ופרי בטנו – מי יודע מה טוב ? אם לשוב ולחדש פני המלחמה ולהכריע מתקוממי תחתי ולהראות להם ידי כי קשתה ויפחדו וייראו מפני, או אולי לשוב ולכרוע ברך לפניהם למען יתנו לי חנינה ואשוב לראות שלום ? לולא הייתי אסור בכבלי האשה, לא הייתי חפשי כי עתה הראיתים לדעת מי אני, אך מה אעשה לה ? הן היא תמס תלך בלהין לבה ואם זה יהיה גמול אהבתה ? אך מה תהי אחריתנו אם אשפיל גאותי ואכנע לפניהם ? הלא בוז וחרפה תהיה מנת מדתני כל היום, הן לנצח לא ישכחו את אשר עוללתי למו וירדפוני מנוחה גם בעת שלום, או אולי אנתק מוסרותי ברגע אחד ? . . . בעלות הרעיון הזה על לבו התחלחל וינד בראשו ויגש אל אשתו ויתבונן בה כמו קוה כי מראה פניה יגרש כל מחשבה רעה מלבו. בהתבוננו בה התחלחל עוד יותר ויקרא במגינת לב: מה לך אהובת לבי כי היום נפלו פניך מאד ? –

– האם תתפלא לראות כזאת ? ואני אתפלא עוד יותר, כי עוד תראני פה ותתבונן כי פני נפלו, אני לא האמנתי מעודי כי כה יגדל כחי לשאת תלאות כמו אלה –

– אבל מה היום מיומים ? –

– אני הבלגתי כאשר יכלתי אך נלאיתי, ואחוש בנפשי כי כחי יסור מעלי וּכְרָמָּה תאכל בלבי –

– אהה אלהים ! – קרא ויספוק כפיו – מה זה תדברי ? האם חדלת מקות ? הן את היית לי כמעין תקוה ותנחמיני ותאמצי לבי, ועתה רפו ידיך, אוי לי ! –

– שמע נא אישי, הן ידעתני כי לא אוהב להשמיעך מוסר, כי כל מעשיך ישרים בעיני, אף כי כלם יתנוך לשמצה בעבורם, באהבתי אותך, אך עתה נלאיתי נשוא, אמצתי כחי לשאת ולסבול במנוחה כל אשר יביאוני, אך החלומות הנוראים המה ידכאוני, הה החלום הנורא, החלום הנורא ! לזכרו תרחפנה כל עצמותי ותצלנה שפתי – ובדברה רחפו

עצמיתיה רגעים אחדים ואחרי כן הוסיפה לדבר: מה תקותנו כי ניחל? הן גם בשלוח השר כסף לידינו רבה צרת לבבי בזכרי כי דם אחינו יכסה על הכסף הזה, אך הכבדתי לבי למענך ולא חפצתי לזכור זאת, אך מה נעשה עתה כאשר חדל משלוח? הן זה כשלשה שבועות לא נדע עוד עד מה? הוא לא שלח אלינו דבריו ולא משען כסף ומה נעשה? —

וכל אלה באכזריות לב אבי אמך, היא היה בכל אלה כי הקשיח לבבו ממך ויגרשך מעל פניו באכזריות נוראה בעת אשר היה לו להושיעך —

— אנא אל תחטא בשפתיך ואל תשים אשם נפש המת, זכרו לברכה, כי הוא לא חטא ואשם, הן ידעת כי לא אחפוץ להאדיב נפשך ולהאשים אותך ככל שונאיך, אך בפעם הזאת אדבר דבר ברור לטוב לך, למען תפקח עיניך. ראה נא ראה, הנה תשים אשם נפש אבי אמי, ומה עשה רעה? היא בקש להפריד בינינו בהודע לו כי לא ישרו מעשיך לפנים, שחוק לאולתו, אך בצדק ויושר עשה זאת, ואל תתנהו כרשע ואכזר, כי הלא אך בעבור תורתך בחר בך ובהודע לו איפו כי תורתך היא בלי יראת שמים היית ככלי אין חפץ בעיניו, והן לכל איש הצדקה לתת את כספו רק בדבר אשר יישר בעיניו, ואחרי אשר שב ויקרבך שנית ויתן את כל הון ביתו לך ואתה לא שמת מחסום לפיך ותגלה כל לבך להבוגד לזבדיה, מבלי אשר שמעת בקולי כי הזהרתיך מלכת עמו, ובשמעו כי כפושע באלהים ובאמונתו תתחשב, וכי סבבת גם אותו בכחש וכמעט הקרבת לשחת נפשו, האם יקרבך בעבור זאת כמו נגיד ויניח בידך את כל עמלו? ממני לא הקשיח לבבו, כי חפץ לתת לי כל אשר לו אם אך אפרד מעליך, וכן הניח את כל הונו במותו בידי ראשי הקהל והמה יתנוהו לי אם אך אעזבך, ואיך תאמר כי הקשיח לבו ממני באכזריות נוראה? —

— ראה אראה כי תנחמי — קרא יעקב חיים במנוד ראש — על כי הלכתי אחרי, ואמנם הסכלת עשו לבחר בעני וצרה תחת אשר היה בידך לשבת ספונה בביתך

כגבירה ואולי על יד זבריה העשיר והנורא על כל סביביו –
– הזאת היא שילומת אהבתי ? – קראה האשה בקול
מר ותסתר פניה בכפות ידיה – בדברים חדים כמדקרות חרב
תענני על כל הדברים הנחומים אשר דברתי עמך , חצי לעגך
תביא בלבי על כי שכחתי למענך בית אבי ואמי ואלך אחרי
הַמְחָרָם אשר מפניו ידודו כל רואיו , אמנם במשרים תתהלך
אתי ! ו אחרי אשר הקרבתי לך כל אשר היה בידי להקריב
ולא נשארה עוד בידי מאומה הייתי למשא עליך ותציבני למטרה
לחצי לעגך , לכן אשמיעך להניח רוחך , כי לא יארכו עוד ימי
היותי עליך למשא , כי פצעי לבבי הרחיבו וכמדורת שאול
תקד בקרבי ועוד מעט ואעלה כליל על מוקדה , ועד מהרה
תצא למרחב מהמשא הזה , ידעתי כי יומי האחרון לא יאחר
עוד – כהלום רעם עמד יעקב חיים רגעים אחדים ועיניו הפיצו
זקות כעיני משגע ופתאום מעדו קרסליו ויפול מלא קומתו
ארצה ויגז שערות ראשו בידיו ויקרא בקול נורא : אויה אויה
לי ! – וכרגע התעורר ויקם על רגליו ויוסיף לקרוא : אמנם כן ,
הנני בליעל , איש דמים , מרצח , חרפת אדם , והארץ תרגז
תחת רגלי עָוֶל כמני , הה ! נפש טהורה מדוע נפלת בין שני
לביא כמני ? מה לך שה תמימה במאורת צפעני ? אויה אויה
לי , אני הסבותי בנפשך , דמך על ראשי יחול , כקין אדוד
על פני הארץ , כי על שונאי הבאתי בלהות יגם את מקור
חיי , אור עיני השיבותי עד דכא , עזביני נא עזביני , פן
תדבק גם בך רעתי , יתאספו ויבאו כל חצי הפגעים יכלו כל
חמתם בי ומדוע תסופי בעוני ? הסתתרי רגע מפני ואסתר
עד עולם מפני החיים , ידי תרפינה בראותי פניך ולא תבצענה
חפצי , הסתירי פניך ממני ואז אעשה נקמות בהבליעל אשר
מידו באה כל הרעה הזאת – ובדברו הוסיף לגוז ראשו ולהכות
באגרוף על מצחו כמשגע . אסתר נבהלה מאד ממשמע אזניה
ולא מצאה און להוציא הגה מפיה זמן כביר , אך אחרי אשר
ראתה כי הוא הוסיף לענות נפשו התעוררה ותנח את היונק
במטה ותמהר ותישט ידיה ותחבק את אישה בכל מאמצי כחה

ובכל עוזו אהבתה ותקרא מקרב לב : אנא אישי אהובי, מחמד לבי, סלח לי, אנא סלח נא לי על כי הארבתי לבך בדברים נוראים כאלה, ידעתי לבך, ידעתי אהבתך ורק זכרון בעותי הלילה הציא מפי מלים להעציב רוחך, אתך אני ואתך אהיה ועד ירכתי ביר לא אפרד מעליך, כי אישי אתה! – דבריה השיבו לו מנוחתו ברגע אחד כמו כח נעלה היה נסתר בהם אשר בידו לרפא כל שבר כרגע. הוא התבונן בה רגעים אחדים ויקרא ברגיש שמחת ועצב יחד: אַתְּ תבקשי סליחה ממני, אַתְּ מלאך אלהים תבקשי סליחה ממלך בלהות על כי השבית אותך מטהרך ויושיבך בחשכת הפחה, וְאַתְּ היש בלבך די חסד ורחמים לשבוח פשעי? ואת תשבי ותרחמיני ותאירי פניך אלי, אל הנסתר מנגד פני אלהים ואנשים?! –

– אני לא אסלח לך כי לא חטאת לי, ועיני טחו מראות כי מצרת לבך דברת והעברתי דבר רע על דל שפתי, אך באלהים נשבעתי כי לא אשיב לכסלה –

– בך מקור חיי אמצא תעצמות ועז, ואם אַתְּ אתי לא אֵחַת מכל צרה ופגע, עבדך אהיה ולמשמעתך אסור, וגם אם תצוי עלי להלחם את לבאים וזאבי ערבות, בשמך אקרא ולא אדע פחד כי אם אַתְּ לי אלהים לי –

– לא אצוה עליך ולא עבדי תהיה, כי אם אישי ואם לקולי תשמע איעצך אך לא למלחמה כי אם לשלום – פני יעקב חיים נפלו רגע בשמעו שלום, אך כרגע התעורר ויקרא: ככל אשר תאמרי אעשה, כי אלהים ישים דברו בפיך, איטיב דרכי, אבקש להיטיב חטאות נעורי, בתם וישר ואמונה אתהלך מעתה עד כי אהיה למופת לרבים ולך תהיה הצדקה כי הצלתיני מבאר שאון. דברי דבר ולא אסור ממנו. צוי עלי לחיים או למות –

– לחיים לחיים אישי – קראה אסתר ופניה נהרו – אם תשוב לעמך ישוב גם אלהים וירחמנו וישיב לנו משנה שמחות באבלנו, לחיים ולשלום איעצך ויהי אלהים עמך כמני –

– השמיעיני את אשר בלבך ועד מהרה אראך לדעת כי בחץ מקשת אמהר להקים דברך –

– עצתי כי תלך אל ראש הקהל, הן תדע כי היא לא אביר לב ותאמר לו כי תחפץ לשוב בתשובה שלמה מדרכך ולא תוסיף להתגרות בהם שנית מלחמה למען יסירו החרם מעליך, וכאשר יוסר החרם הן כאחד מהם תהיה וישיבו לך את עזבון אבי אמי ואז נעזוב את הארץ הזאת –

– אלהים נתן דברו בפיך ובכל לבבי אעשה כזאת, אך מה אעשה אם ימאנו להשיב לי נחלתך, האוסיף להפיל עליהם בלהות ? –

– לא, הסיר את הרעיון הזה מלבך, כי ידעתי נאמנה כי אם תוציא הגה מפיך אז תעלה אף השמים, ואתה תרב כעשך עמהם ותאמר להראות להם כח לשנך, וזכור נא למי תעשה זאת ? הן הראשים אשר ידם היתה במעל ישבו במנוחה בבתיהם, ונקיים אשר לא עשו לך רעה מעודך הובאו עד בית הבור, ואם תוסיף שנית לעשות כזאת תביא רעה חדשה על הפים מפשע ואויביך יניעו אחריך ראשם וילעגו לך, לכן חדל מרגז ובקש שלום. הן לא תמו ישרים מהעיר אשר יבקשו שלום בכל לבם, ואיש בליעל אחד כזבדיה הן לא יעשה חפצו בכל העיר, ואקוה כי חפצך בידך יצליח ולא נירא עוד רע –

– לא אסור מדבריך ימין ושמאל –

– ובתחלה לך אל רבי אהרן, הן הוא דבר טובות עליך והוא ינהלך גם היום בעצתו ויעמוד לימינך ועד מהרה תשוב הנה שמח וטוב לב ונעזוב את העיר אשר היתה לנו לבלהות –

– אמן ! כן יאמר ה' – קרא יעקב חיים מקרב לב וילך אל האדון ויוציא ממנו דבר מה וישם בצלחתו.

– ולמה זה תקח את קנה הרובים אתך – שאלה אסתר בראותה מעשיו.

– הן תדעי כי התירו דמי ומי זה יעמוד לימיני להושיעני אם לא הָרֵעַ הזה אשר לא יבגוד בבוטחים בו ? –

– לא אישי, הלא תדע כי אחינו בני ישראל את הכל יעשו בקצפם ובקנאתם, אך דם לא ישפכו, ואך פחד שוא לנגד עיניך –

יעקב חיים הניע ראשו כמשתאה בשמעו מענה אשתו ויאמר: אם לא לרצון לך קחתי את קנה הרובים אתי אעזבנו פה –

היא חשבה רגעים אחדים אחרי כן אמרה: קח אותו אתך הן אתה לא תתגרה בהם מלחמה, קחהו בידך ולך לשלום–. הוא שם אותו בצלחתו ויחבקנה וישקנה באהבה עזה ויצא.

זה היא כח האהבה הנאמנה, ברגע אחד תשביח כל סערת הרוח יתשביח כל צרה ומצוקה ומכשול לב ימפח נפש ותהפוך מזאב ערבית לשה תמים ותורה דרך ישר לנתעים בתהו, כאור מאיר וכשקוי לנפש וכתורת חסד תהיה למחזיקים בה באמונה לאשרם וטובתם כל הימים. את יעקב חיים הרודף והנרדף אשר שאף נקם ואשר חצי הקנאה הביאו בכליותיו, אשר מנוחתו נגזלה ויבקש להשבית מנוחת כל יושבי העיר, אותו הפכה האהבה ברגע אחד לאיש אחר. חדל רגז וימצא עז לו בה יתקוה טובה. מי יודע אם לא נתן זבדיה ורבים במהו כל עשרם וכבודם וגם תאותם לנקום נקם עם רוע לבם גם יחד כפר רגעים אחדים כמו אלה אשר עליהם התענגו הנאנחים והנאנקים האלה באהל צר ובעת רעה. ומי ידע אם לא שב גם זבדיה ויהי לשה תמים לוא האירה לו אהבה כזאת אך רגע. גם הוא רדף ויבקש אהבה אך היא רחקה ממנו, וכאשר רחקה ממנו כן זנחה משלום ויושר נפשו והקנאה לקחה מקומה, קנאה חמת גבר אכלתהו ותמשכהו אחריה בזרוע כחה לחבל מזמות ולהשחית באף...

דרכי האהבה הטהורה הזאת נסתרו מעיני רב מבקשיה, כי לא זאת היא אשר בשמה יקראו החוזים מחזות שוא וירוממו תחת לשונם את התאוה וירני שירי כבוד לזמה ויפתחו סגור לב עלמה תמימה להוציא ממנו הם האהבה בחזקת היד בטרם באה העת.. או ימלאו קדים לב אשת איש לרדוף להשיג

את אשר לא לה הוא עד כי תתעה בתהו ותעשה מדחה . .
רק זאת היא אהבה ברה וטהורה אשר יהגה לב אשה לאלוף
נעוריה , והדברים אשר תשים היא בפיה אך המה דברי–
אהבה מזילים טל חיים וששון ואשר . . . ואהבה כזאת קננה
בלב אלה מבנות ישראל , אשר לא ראו פני גבר ולא ארחו
לחברה בלתי את אבותיהן בטרם נתנו את לבן לאיש אשר
בחר בהן , אשר לא בִלו הלילות על רצפת בית משחקים ואת
ימיהן בקריאת מכתבי אהבה , אשר לא צר לב בני הנעורים
מכתוב למאות בכל יום . . . העלמות אשר תבחרנה בדרכי
התבל להתרועע תמיד את גברים ולשמוע חלקות ולקחת
בעפעפיהן את כל המביט אליהן , הנה כאיש מאבד הונו
בשחוק לזרים ולעולליו לא יניח יתרו כן תעשינה , לבן יִפָּתַח
וחם האהבה ינתן לזרים ואנשיהן ימצאו לב ריק מכל אהבה
ורגש , לא כן היו בנות ישראל , לבן היה כמעין חתום אשר
לא נפתח עד אשר בא אשר לו המשפט וינחל כל חלקו אשר
הצליחהו בכל ימי חייו ויהי לו כאור מאיר בכל דרכיו . אמנם
הטובה הזאת תלך הלוך והסור גם בישראל . הן כברק תצא
עתה כל מחשבה למפעל , בשעות יעברו ארחות אשר עברו
בהן לפנים בירחים , לא יחכו עוד על הקיץ עד אשר יבוא
ויוציא הפרי בעתו , כי גם בחרף יבשל להם הגן פרי קיץ ,
כן היא גם האהבה כיום , כפרי החרף אשר לא בעתו
יביא וטעמו לא יעמוד בו ובין לילה יעלה בו רקב . . .

יג.

תִּקְוָה טוֹבָה .

כאיש אחר היה יעקב חיים בלכתו אל רבי אהרן לבקש
עצה ועזרה מפיו , כל כעשו והותו וגאותו וקנאתו אשר ענו
לבו חליפות בימים האחרונים ואשר עקבותיהם נודעו עוד על
פניו אשר נפלו מאד , ונשקפו מעיניו אשר לא נחו בהוריהן כמו

בקשי תמיד את הצר המסתתר אשר יגיח פתאום ממקום מחבואו לקרוא מלחמה, והפיצו זיקי אש כעיני חולה כֵּהָה בקדחת או בשגעון, כל אלה עברו כענן כלה מרוח פי אסתר אשר שב ויטהר גם לבו ורוחו.

איש תפתה היא המריבה, תאכל ותבער כל לשד החיים ותשיד מנוחת הלב ותביא תחתיה מפח נפש ופחד־תמיד, ועוד זאת כי תכה בעורון את הנופל בחרמה לבל יראה כי על מוקד העלה בידיו או ברוח פיו יוקד הוא ויהי לבער וכל קרביו כעשן יכלו. כאיש חמית הקורע מלבושיו ושובר כליו היקרים בחרות אפו ולא יזכור כי את הונו וקנינו ישחית והאיש אשר עליו יקצוף ישמח בלבו בראותו כי שונאו יאבד הוני בחמתי וגם כל רואה ימלא עליו שחוק פיו.

מעת אשר נדחה יעקב חיים משאתו בפשע שפתיו היה לבו מלא רגשי נקמה ומזמות רע עד כי לא התבונן כי ילך מדחי אל דחי, כי בחבלי פשע שפתיו יתמך עוד יותר מיום ליום וכי היה למגור מסביב ושמו לדראון. מלשין היה! בתועבה הנבזה והנשחתה מכל התועבות אחז, להכות את אחיו בלשין למען השיב נקם לצריו ובכל זאת חשב נפשו כאיש אשר לו המשפט והצדקה, אחרי כי יבער הטאים מהארץ. הן גם המרצחים ביערות יחשבו את נפשם כבני חפש אף כי כל ימיהם דאגה ופחד מחמת הרודפים וכלוחמים המה בעיניהם נגד המשפטים הרעים אשר נתנו לבני האדם לענות בהם בעת אשר ידיהם דמים מלאו ויצטדקו כי יעמדו על נפשם בפני לוחמיהם, כן הצטדק גם הוא בלבו בעשותו הרעה הגדולה לאלהים ולאנשים באמרו כי על נפשו יעמוד מפני רדפיו, ומעשהו זה חשב לו לאמץ לב מאין כמהו. גם לא זכר למי עולל כה? לא על רודפיו כבירי הכח הביא שואה, כי אם על נפשי, על נפש רעיתו ופרי בטני ועל עניים נקיים מפשע אשר לא גמלו לו רעה מעודו, רק קול האהבה העירהו פעם אחת משכרון משגתו ויראהו כי אל בור שאון כונן אשריו, וכי הבור הזה יפתח עוד מעט את פיו ויבלעהו אותו ואת קנאתי ואת

קבורת חמור

שנאתי וגם אהיבי נפשו אתי לנצח ירדו ויאבדו. כטיבע במצולת ים אשר נצל פתאום משטף המים הזדונים בעזרת יד עוזר כן היה בעיניו.

– לא אשוב לעבור בים צרה, בארץ נושבת אבחר לשבת – קרא בקול בלכתו וכן גמר אמר וילך בצעדי און ובלב מלא בטחון ונחם אל רבי אהרן למען יתן ידו לי להושיעו מרעתו. ובכל עת לכתו, אשר האריכה עד שלש שעות, לא עלתה מחשבה אחרת על לבו, רק כאשר עמד לפני פתח רבי אהרן עלה פתאום רעיון על לבו: הטוב לי להתרפס לפניהם בעת אשר ידי רב לי להכניעם תחתי? אך הרעיון הזה כלה וילך ברגע אחד גם התקצף מאד על נפשו על כי נתן לרעיון כזה לעלות על לבו.

כפתחו הדלת יצאה לקראתו אשה זקנה כבת ששים וחמש קטנה ודלת בשר ופניה הפיקו תם ותנינה. הוא הכיר אותה כרגע כי היא אשת רבי אהרן, כי לפנים בהיותו בישיבה מצא ארוחתו בבית הזה שני ימים בשבוע, ויחפוץ לדרוש לשלום לה, אך היא בהתבוננה בו נבהלה ותסתתר מפניו מבלי אשר דברה אליו דבר.

הדבר הזה אשר עשתה האשה לו בלי אמר ודברים הכאיב לבו הרבה יותר מכל גדופי איש, הן היא ידע מאז את לב האשה כי טוב הוא מאין כמהו, וגם היא תקוץ מפניו!

– הנה כה נפלתי פלאים! אמר אל לבו באנחה – עד כי כל רואי ידודו מפני כמפני מלאך בלהות. אני אמרתי אתעורר ואפיל פחדי על הנפים והנה גם ישרים יתנודדו ויגורו מפני. גם האשה הטובה הזאת אשר אולי לא הכלימה פני איש מעודה ועד היום הזה גם היא יראה ופחדה ממני ותמאן אף לקבל ברכתי! –

בחשבו כזאת עלה רגע רעיון על לבו לשוב על עקביו כי אמר: אבדה תוחלתי מבני אדם, המה לא יאמינו כי יבצדקתי ולשוא יהיה כל עמלי, רק חרפה ובוז אמצא ימְנָּתִי

לא אועיל, אך את דברי אשתו זכר ויאמץ לבו לשאת ולסבול גם חרפה ובוז.

– את מי תבקש בזה? – שאלה איתו אחרי רגעים אחדים נערה כבת שש עשרה שנה, היא בת רבי אהרן אשר גם אותה ידע יעקב חיים בעוד אשר היתה ילדה קטנה. היא לא פחדה ממנו ותבט בו בעיניה הטהירות כתכלת השמים לשמוע מענה פיו. כל מרשי לבבו הגו תודה לה על כי הביטה בפניו בלי מורא, כשקוי לעצמותיו היה מבט עיניה, בראיתו כי עוד לא כל איש ירגז ויתר ממקומו בראותו פניו, ולולא היתה נערה כי אז נפל ארצה וישק עפר רגלה, כה היה לבו מלא רגשי תודה, והמה העתיקו מפיו מלים ויתבונן בה זמן כביר בעינים מלאות דמע ואחרי כן הבליג על סערת רוחו ויאמר בקול התנונים: את אביך אבקש, רבקה, את אביך – ובדברו פרצו דמעותיו מעיניו למרות חפצו.

– את אבי תבקש? אבל היא חולה ומחלתו אנושה – ענתה הנערה באנחה מקרב לב.

– אביך חולה! האיש האחד הישר באדם אשר בו שמתי כל מבטחי חולה הוא ותקותי מה היא? – קרא כנואש מתקוה.

– האם לא ידעת זאת? – שאלה הנערה בתמהון – הלא שלשום אמרו תהלים בשלשה בתי מדרש והאלמנות הלכו על בית הקברות להתפלל בעדו, גם שנו שמו ואתה לא תדע כל אלה? –

– לא ידעתי, כי מחוץ לעיר מושבי – ענה יעקב חיים וכלימה כסתה פניו כי רחק מעל עמו, עד כי לא ידע מכל הנעשה בעיר, ויעמוד על עמדו שקוע במצולת מחשבותיו מבלי דעת מה לעשות, אחרי כן התעורר וישאל: אם כן אין כל תקוה כי אראה פניו? –

– חלילה, חלילה! – קראה הנערה בחרדה – אתמול היה לו מעט והיום דבר עמי, הכה רגע פה ואני אלך ואשאל את פיו אולי יבקש לדבר עמך – ומאחרי הדלת שמע יעקב ח"ם קול הנערה הנעים באמרה: אנא אבי תנהו לבוא הנה,

נחימי נכמרו עליו מאד, הוא בוכה, היא אמלל –. כמעט קצף יעקב חיים עליה על כי אמרה כי היא בוכה, היא אמיץ הלב יבכה כאשה ויראה דמעותיו לעין זר! ובכל זאת הוסיפו הדמעות להתגלגל מעיניו למרות חפצו.

– הביאי אותו הנה – ענה החולה והנערה מהרה ותובילהו החדרה ופניה נהרו על כי חפצה נעשה.

– מה תבקש ממני? – שאל אותי החולה בקול חמלה בבואו לחדרו, אך לא הושיט ידו לו. יעקב חיים זכר בראותו זאת כי היא מחרם מהקהל, ועורקיו התגעשו מקצף אך הבליג על קצפו וישב את ידו אשר הושיט ויקרא במגינת לב: הגינה המלה, סליחה ועזרה אבקש, לא למעני כי אם למען אשתי ובני –

– לך הצדקה לבקש כל אלה גם למענך, אך במה איכל להושיע לך? הן בלי ספק לא נבחד ממך, כי אז ביום האספה נסיתי להצדיקך ולא עלתה בידי, אני מצות תורתי אשמור אשר צותה אחרי רבים להטות –

– לא תהיה אחרי רבים לרעות – צותנו תורתנו זאת –

– אבל אני אך איש ולא אל אני לדעת אם הרעו או צדקו במשפטם זה –

– אם כן תדיחני גם אתה מעל פניך בחרפה ובוז ולא תחפוץ לתת ידך לי להצילני מרעתי? – קרא יעקב חיים בקול כמו חפץ ויאמר: אני נסיתי לעשות כל אשר היה לאל ידי ועתה לא בי העון אם אשוב לדרכי הראשונים.

– כזאת לא אמרתי – ענה החולה במנוחה – רק כי לא אדע במה איכל להושיעך, כי לא אדע עוד מה חפצך –

– חפצי לשוב מדרכי – ענה יעקב חיים ברגש – עתה ראיתי עותתי ואצדיק גם אני את שופטי נפשי, למצער הייתי בשגעון ואתעה מדרך ישר אך אחרי אשתי פקחה עיני ואחפוץ לשוב בתשובה שלמה, אמנם הבאתי אך שערי התשובה הן פתוחים לכל שב וגם אני אחפוץ לשוב בלבב שלם ולא רק לשוב מדרכי כי אם גם להיטיב את אשר הרעותי, בנפשי אשבע כי

אוציא את האסורים מבית הבור ולא אשוב לגרות מדון אם אך.

– אם אך? ומה היא המחיר אשר תבקש? –

– לא אבקש מאומה כי אם יקבלוני בתשובה ויסירו מעלי את החרם אשר הרחיק כל איש מעלי, ואז הנני נכון לעזיב את העיר ולא אשיב אליה עד עולם, וגם את הארץ הזאת אעזוב אם כה יאמרו ראשי הקהל. באלהים אשבע, אך יסירו את החרם מעלי –

– רוח התירה דובר בך – קרא הזקן ופניו נהרו – התורה אשר בך החזירתך למיטב ואלהים יהיה בעזרך לאמץ לבך ללכת בדרך טובה, אך במה תחיה את נפשך, הן רוששת מכל וגם את נחלת אשתך העביר אבי אמה ממנה? –

– הוא אשר דברתי, יקבלוני בתשיבה ואז הלא אהיה נקי מכל הפשעים ואוכל לבקש את נחלת אשתי ואמכרנה בכסף ואבחר שבת בארץ רחיקה במקים אשר לא יכירו אותי –

– אני אאמין בדבריך כי בלבב שלם תדבר, אך אספוק מאד אם יאמינו גם ראשי הקהל בדבר שפתיך, ואם ישאלו מי זה לידם יתקע כי לא תשוב יתרב כעשך עמהם אחרי אשר ישיבו את הנחלה לך? מה תשיב על דבריהם? –

– מי זה לידם יתקע? לבי הנשבר! הן גם מהם לא נכחדה כי לוא הפצתי להוסיף מדון כי אז לא היה לי חפץ בהנחלה, אחרי כי השר יתן לי את כל אשר אבקש, וגם את הנחלה יתן לי בחזקת היד, ורק יען כי אחפוץ בכל לבב לשבת מריב ולעזיב את העיר לכן נטל עלי לבקש נחלתי –

– הנני חולה כאשר תראה בעיניך ולא אוכל צאת למען דבר את ראש הקהל בדבר הזה, לכן עצתי כי תלך אתה אליו אשר גם לבו לא רע עליך והגד לו כי אני שלהתיך אליו והשמיעהו בכל אשר השמעתני ואקוה כי חפצך ישלים, ובטח בי כי גם אני לא אעמיד מנגד –. יעקב חיים לא הרבה עוד דברים, כי ראה כי כמשא כבד היה להחילה לדבר וישם אל ראש הקהל פעמיו.

נשען בשתי ידיו על השלחן ישב ראש הקהל בחדרו,

לפניו ספר פתיח ושני נרות דולקים על השלחן. הוא ישב תפיש ברוב שרעפיו, מצחו אשר השתרע עד חצי ראשו קֻמַט ועל פניו תלין דאגה ולא שמע קול מצעדי הַבָּא בבואו החדרה, אך בשמעו קולו בקראו לשלום התעורר כמו מתרדמה ויתחלחל וישאל: מי פה? –

– אני – ענה יעקב חיים – האם לא הכרתני? –

– אתה? ומה תבקש ממני? –

– אני לשלום באתי – ענה יעקב חיים בקול תחנונים.

– לשלום? אתה? לא אאמין למשמע אזני – קרא ראש הקהל ויעמוד על רגליו ויניע בראשו.

– אני אבקש שלום בכל לבי, יתן ה' גם לכם לב מבקש שלום כמני ונשבת כל ריב ומדון מהעיר –

– אולי במו פיך תבקש שלום ומי יודע מה בלבך? –

– האוכל לקרוע סגור לבי ולהראותך הרשום בו? הן בואי הנה וְדִבְרֵי אליך תחנונים יעידו בי כי לשלום באתי, כי לולא זאת מי זה הכביד עלי אכפו לבוא להתרפס לפני אנשי מַצוּתִי? אף לבבי הנשבר על חטאתי אשר אכיר, לא נתן לי מנוחה ויביאני עד הנה. מבית רבי אהרן הנני בא והוא שלחני אליך והבטיחני כי תעמיד לימיני להוציא מצרה נפשי –

– ומי זה יוציא מצרה נפש אלה אשר הורדת לבאר צרה באפך? –

– אני! קרא יעקב חיים ברגש עז – אם תשובו ותקבלוני בתשובה אנופף ידי ואטיב את עותתי, בנפשי נשבעתי כי אוציא את האסירים למרחב, אך אם תשכחו עוני ותעשו שלום לי –

– אם נעשה שלום לך ונושיבך על כסא סופר הקהל כבתחלה? האין זאת? –

– אנא אל תלעג, כי לא עת לעג לי בעת אשר מחוץ מכת לבבי יענני עד מאד – קרא בקול מר – אנא אל תדיחוני בעת רצון, בעת אשר אחפוץ לשוב בכל לב, כי גם אני אך איש הנני ולא מלאך אלהים, וגם אני אלאה נשוא לעג ובוז.

אמנם חטאתי בקצפי אך אתם עורתם לרעה כי הדחתם אותי בשטף קצף, אך עתה עת רצון היא לי כי אחפוץ להשכיל להיטיב ואם תוסיפו להקשיח לבבם ממני, מי יודע מה תהי אחריתנו? אחרית כלנו! בלבב שלם וברוח נכאה באתי אליך לבקש שלום, ואתחנן אליך לבל תסוך דרכי בסירים, לא למעני כי אם למען אשתי ולמענך ולמען כל הקהל, עזרני נא, אמצני ואלהים יהיה בעזרך —. דבריו מצאו מסלות בלבב השומע, זאת העידו בו פניו אשר הפיקו רצון ויאמר: שב נא למה תעמוד — ויתן לו כסא לשבת בצדו מבלי זכור את החרם אשר יבדיל כל איש ישראל ארבע אמות ממנו.

— חלילה לי להקשיח לבי מאיש שב מפשעו — היסיף ראש הקהל לדבר בשפתי רצון אחרי אשר ישבו שניהם — ובכל לבבי נכון הנני לתת ידי לך, ואל תאמר בלבך כי אביר לב הנני, כי אף אם אאטים אזני לפעמים יאקשיח לבי משמוע בקול תחנונים, אך לא מרע לב אעשה זאת כי אם כי נטל עלי להתראות כאיש אשר לו לב אבן, ובלעדי זאת לא אוכל למלאות חובותי להקהל ולהממשלה, אשר אך היא נתנה כח בידי הקהל למען תבקש מהראש כי ימלא את כל אשר נטלה על העדה מבלי הרבות מחשבות ובקש חשבונות, אך לבי לא רע ואדע חנות, גם על אשתך נכמרו נחומי כבר ואמרתי לשלוח לה כסף עזרה, אך יראתי פן תחשוב כי מיראה עשינו זאת, יהי כן ה' עמדי כאשר אמת בפי, ולא אכחד ממך כי שש הנני לראותך שב מדרכך בכל וכל אשר בכחי לעשות נכון הנני לעשות למענך, אך הגידה נא לי מה תבקש במחיר השלום? למען אדע אם אוכל למלאות חפצך —

— לא אבקש מאומה רק כי יסירו החרם מעלי ויקבלוני בתשובה ואז אעשה בכל אשר תמצא ידי להוציא את האסירים ואחרי אשר יצלח חפצי בידי אעזוב את העיר ואת הארץ, אם כה התרצו משפטו, רק השיבו לאשתי את נחלתה למען תמצא ירנו להרחיק נדוד למקום אין מכיר לנו —

— בכל לבבי עשיתי זאת ולא יכלתי —

– הנה אבין למחשבותיך, לא תאמין בי כי מקרב לב נאמן אדבר, ותירא פן לא אקים את דברי אחרי אשר תנתן לי הנחלה, אך זאת עשו, הבטיחוני כי תשיבוה לי ולא תתנו לי מאומה עד אשר אוציא את האסירים מבית כלאם או אז תוכלו לבטוח בי ותשיבו לי את כסף אשתי ואני אשבע כי אמהר לעזוב העיר –

– לא זאת חשבתי הפעם, אני אדע נאמנה כי לולא בקשת לשבת מריב בלב נאמן כי אז לא באת לדבר תחנונים כי אדע את רוחך כי רק נוח לכעוס אך לא איש מרמה הנך, אך אנחנו לא נוכל להשיב לך את הנחלה –

– ומי יעצר אתכם מעשות זאת? –

– הַצַּוָּאָה! הן בה כתוב כי רק אז תנתן הנחלה לאשתך רק כאשר תְּשַׁלְּחֶיהָ בספר כריתות בלי כל תנאי אם תשוב או לא תשוב, ואיך נוכל לעשות דבר שלא כרצון המת? –

– אמנם צדקת – ענה יעקב חיים בלב נשבר ויורד ראשו ביגון – אין תקוה עוד להנצל מצרה –

– אל נא תהי מהיר במשפטך, עוד יש ויש דרכים לצאת למרחב – ענה ראש הקהל במנוחה.

– השמיעני וכל אשר תאמר אעשה, כך בטח לבי כי טובתי תדרוש –

– לכן שמע, הן תדע דרך אחינו בני ישראל כי יכבדו רק את אשר ייראו מפניו, לפני איש אשר ימשול בהם בחזקה יכרעו ברך ויעשו כרגע ככל אשר יְצַוֵּם, לא כן אם באהבה ואחוה יתהלך איש עמהם אז ירכיב אותם אלופים לראשו, ולא לבד כי יחדלו מכבד אותו כי אם גם יחלו לבקש ממנו חשבונות רבים, אם אחד משלמי אמוני ישראל יאחר רבע שעה לבוא לבית התפלה אז ישיחו בו כל יושבי העיר, ואת מיכאל הפושע בכל חקי האמונה יהללו על כי יבוא פעם אחת בשנה לבית התפלה ביום אשר מתה אמו, הנה כן דרך העם הזה ואתה ידעת זאת. ועתה אם תבוא גם אתה לבקש תשובה ותשוב בלב נאמן מדרכך וגם תצדק ותזכה ארחך מכל הצדיקים אשר

בעיר, גם אז לא תספיק להם צדקתך, וגם הנבזה בנבזים יעדה גאה וגאון בדברו אתך יכל אחד יחפוץ לפסוע בראשך, ואז אם תבקש עזרה שומע אין לך, לכן עצתי אמונה לך כי לא תשמיע לאיש כי תחפוץ לשיב בתשובה, כי אם כי פתיני אותך בכסף להוציא את האסירים ולשבת מריב ואז יקימו כלם כאיש אחד חברים ויקראו פה אחד כי נתן לך ככל אשר תבקש אם אך תחדל מריב, ואבטיחך נאמנה כי בעוד שלשה ימים אוכל לתת לך עשרת אלפים שקל כסף ובדבר הנחלה נראה אחרי כן איך יפול דבר —

— אבל אני חפץ לשוב מדרכי ולהסיר החרם מעלי למען אצא ואבוא בין אחי כאחד מהם, ואמאס בשחד. הן ידעת כי גם כאשר שגיתי והכיתי את העיר בלשון לא למען בצע כסף עשיתי זאת כי אם מקצפי, ואיך אשחית עתה נפשי ואשלח יד לגעת בכסף חמסים, הן כחמס ושוד יחשב לי לקחת כסף אשר לא עמלתי בו, ולמריבי תהיה הצדקה להניע אחרי ראש —

— מריביך יניעו אחריך ראש כאשר תשיב ובכפך לא רבק מאום, אך כאשר תמלא כסף חיריך אז תהיה נורא על כל סביביך ויעטרוך כביד ולא לבד כי יסירו החרם מעליך כי אם גם יושיבוך בראש בבית התפלה ושלישי וששי תבחר לך ככל אות נפשך —. יעקב חיים החריש מעט ויחשוב מחשבות ואחרי כן ענה ואמר: לא! לא אחפוץ דם האנשים האלה, כי הכסף הזה דמם הוא, בזעת אפם מצאוהו ועתה אביא אני ואגזול הלקם בלי משפט, חלילה לי מעשות כדבר הזה כי אמאס נפשי אם אעשה זאת וגם לאשתי אהיה לזרא —

— אך זכור כי אין דרך אחרת לנטות — ענה ראש הקהל.

— צר לי מאד לשוב ולבקש כסף מאת השר — קרא עקב חיים בקול דממה כמו לנפשו דבר.

— השמעת את אשר דברת? מאת השר תקח כסף למען דַבֵּעַ לאחיך, ומאת אחיך תמאן לקחת למען היטיב להם —

— עתה אחשיב נפשי כפושע, אך אם אשוב אחפוץ

להיות נאמן רוח עם אלהים ואנשים, ומה אעשה, הה מה אעשה? —

— עוד עצה אחת לי ואולי תישר בעיניך ונצלנו ממבוכה —

— ומה היא העצה? שאל יעקב חיים בתאות נפש.

— עצתי כי תגרש את אשתך ותקבל הנחלה, ואז כאשר תהיה הנחלה בידה תשוב ותקחנה —

— לגרש את אשתי! קרא יעקב חיים בשממון — ואף אם ינתן לי כל הון התבל האעשה זאת? לא! העצה הזאת לא טובה היא —

— אבל למה זה תרגז? האם לא תבטח בה ותירא פן לא תשוב ללכת אחריך אחרי אשר הנחלה תהיה בידה? —

— זאת לא זאת! באהבתה אבטח, כי אם הלכה אחרי בעת אשר נדחתי מהקהל על אף אבי אמה ולא הרבתה מחשבות, ואף כי תשמור לי אהבתה אחרי אשר אשוב ואהיה ככל ישרי לב, אך ידעתי נאמנה כי היא תמאן בדבר הזה בעד כל כפר —

— ובכל זאת עצתי כי תנסה לדבר על לבה אולי תאות ואז הלא יתמו כל דברי הריבות ואיש לא יפצה פיו בתתנו את הנחלה לאשתך —

— לוא גם נאותה כי אז מאנתי אני בדבר הזה, כי מי יודע מה יולד יום? הן לשונאי נתכנו עלילות, ואני ארע כי לא מיראתו את אלהים ואף לא מאהבתו להקהל כי אם מקנאתו בי עשה זבדיה כל אלה ולוא הפצתי לקחת ממנו חצי הינו כפרה נתן לי בשמחה, ומי זה יערב לי אם לא יחבול מזמות לעצור אותך שנה או שנתים מתת נחלתה לה והיא תהיה גרושה ממני בכל העת ההיא. לא אוכל עשו כדבר הזה, לא אוכל —

— ומה אעשה לך עוד? נסיתי לבקש עצה וכל אשר אמרתי לך לא נכון בעיניך ומה אוכל עשו עוד, אין דרך אחרת בלתי אם לעשות כעצתי הראשונה או השניה —. יעקב

חיים ההריש זמן כביר כי הרבה מחשבות אך פתאים התעירר בשמחה כמו עצה ממרום שלחה ללבי ויקרא: יש ויש דרך אחרת טובה גם משתיהן אם אך תחפוץ לבחר בה –

– השמיעני וכל אשר בידי אעשה –

– בהצואה כתיב כי אם לא אשלח את אשתי אז תותר הנחלה לנחלת הקהל לעולם. טוב הדבר יקח הקהל את הנחלה לו אחרי כי לא שלחתי את אשתי ולא אשלחנה, ומכסף הקהל יְשֻׁלַּם לאשתי מחירה, והכסף ינתן במתנת חנם אם תחפצו ואשתי תכתוב בידה כי אין לה עוד חלק בהנחלה ולא תוסיף לבקש אותה לעולם, הן לנו אין עוד חפץ בבית ונחלה בעיר הזאת אחרי כי נרחיק נדוד, או אז יקומו גם דברי הצואה וחפצנו יֵעָשֶׂה ושלום יהיה לנו –

– אמנם זאת היא עצה טובה ונבונה, זאת לא אכחד, אך בכל זאת אספוק מאד אם תצלח בידינו להוציאה לפעולות אדם, כי אירא מאד פן יקומו נגדי יתר היושבים באספה ויפריעו עצתי ואני לא איש ריב הנני כאשר ידעת –

– אבל הן במו פיך אמרת לי כי אם אאות לקחת כסף למען הוציא את האסירים אז בידך לתת לי עשרת אלפים כסף חנם, ואיך יקשה ממך הדבר לתת את הכסף הזה לי מחיר הנחלה? –

– צדקת בדבריך אך גם אני אדע את אשר אדבר; אם אקרא מחר בבקר אספה ואומר להם כי הצליח חפצי בידי להטות לבך בשוחד, אז ימהרו כלם להחליט כי טובה פעולתי, כי לתת שוחד הסכימו מאז מבלי הרבות מחשבות ויחשבו זאת לי גם לחכמה רבה, כי הצלחתי לפתות את המלשין הנורא על כל סביביו; לא כן אם אומר להם כי במחיר הנחלה ינתן לך הכסף אז ירבו חקור ודרוש אם כתורה ובמצוה תֵּעָשֶׂה זאת, ואם היא לא נגד רצון המת וכאלה רבות וימאני לגמור דבר בטרם ישאלו את פי מורה ההוראה והדינים, והימים ימשכו עד אשר יצא הדבר אור. והנני לגלות לך סוד כמוס בלבבי אשר לא גליתיו עוד לאיש: אני אירא מאד מפני זבדיה, אשר

ידע למשך אחריו לב כל הקהל והוא יעשה כחפצו בכל וגם לא ישאל את פי, והיא יעמוד בלי כל ספק נגדי לסכל עצתי, ומה אעשה ? דבר אמת אגיד לך כי ייטיב בעיני אם תקבל נחלתך ותשב פה ותיטיב דרכך וכל העם ישיבו לכבדך, כי רק בידך לשים חחים בלחיי העקרב הזה, אשר פער פיו לבלוע אותנו כלנו יאיש אין אתנו לעמוד לפניו. אני הנני זקן ואהרן חולה, וגם אם ישוב לאיתנו אספוק מאד אם ישוב לשבת בינינו, ויתר המנהלים גם המה יכפו ראשם לכל הגה מפיו יצא כי ייראו ממנו, אחרי כי המון העם נוחה אחריו וישים כל מבטחו בו. ובכל זאת אמהר לקרוא מחר אספה בטרם שב הצפעוני הזה הנה כי נסע מזה זה ימים אחדים יאולי תעלה בידי לעשית חפצך. שוב הנה מחר בערב לעת הזאת ואשיבך מלים, ומי יתן ואבשרך בשורה טובה –

יעקב חיים הודה לו על טוב לבו ויצא בלב מלא תקוה לבשר לאשתו את כל אשר עשה ביום הזה.

יד.

החטאים.

כל ישראל ערבים זה בזה, הדבר הזה ידע איש איש, ואף אלה אשר לא ידעו בדת ותורה עד מה וגם קרוא לא יבינו גם המה יודעים, כי המה ערבים בעד כל אחיהם, ואם אחד מהם יאשם אל אלהיו אז ישא גם היא עניש אחרי כי היא ערב אותו. הדבר הזה יביא פחד־תמיד בלב כל איש ישראל, והפחד הזה לא יסור אף רגע מלבו ויגזול מנוחתו ביום ובלילה עד כי ישכח לרגעים לפחד גם מחטאות נפשו. אי איך ישכב במנוחה ואיך ישקוט ? הישכב במנוחה אב אשר בנים לו ונפשו יודעת כי המה יקחו בשמו כסף בנשך ובבוא יום השלום יבואו הנושים ודרשו נשך מידו? התנחם העריש את המצביא צבא המלחמה בעת אשר איבו לנגדו והוא ערבם מיד המלך ? או התסגונה שמורית עיני ראיש החובל בעת אשר הסער יקים

להפיץ את האניה והאנשים אשר נתנו על ידו ? או היסתתר הרועה בסתר אהלו וצאן מרעיתי יתעה לכל רוח ? ואיך ינוח לב איש ישראל בדעתו כי ערב הוא בעד רבבות אלפי אחיו ובחשבו את נפשו לאב ושר צבא ורב החובל ורועה נאמן לכל בני אמונתו ? ואם ימצאו בהם פושעים, אשר ישמעו בקול היצר הרע רב הכח אשר גם חכמי התלמוד נאלצו לשוב ולהוציא ממסגר אשר נתנוהו בו, והוא עונם ישא! הרעיון הזה נורא מאד ורב כחו לגזול מנוחת המאמינים בו ולפקוח עיניהם להתבונן מאד, והמה יאמינו בו ויפקחו עיניהם ויתבוננו, ואיך לא יאמינו בו אם חכמיהם השמיעו זאת ? ואיך יעלה על לוח לבם אף שמץ ספק בדברי חכמיהם אלה אם יראו כי גם העמים יאמינו בהם באמונה שלמה ? הן גם העמים יַראו לעין כל כי יאמינו בדברי החכמים כי כל בני ישראל ערבים זה בזה וישימו אותם להם לקו ולמשקלת למוד בהם דרכי כל העם, אשר על כן אם אחד מהם יגנוב אז כלם גנבים המה; ואם אחד יעשה דבר לא כדת הממשלה ישימו אשם נפש כל איש ישראל בארצות פזוריהם, אם רוכל אחד יחזיק בתרמית אז כל ישראל אנשי מרמה הם, ואם בגד מלמד אחד או עגלון אחד מגאלים ברפש אז כל העם נבזים ומגאלים, ואם בן יעקב אחד ילבש מחלצות אז כלם מפזרי כסף המה, אם ישמעו מפי אחד כי יחזיק באמונת אבותיו וימאן לאכל אתם לחם יתנו את כל העם כמהבילים; ואם אחד ישמיע בקול כי לא יאמין אז המה כלם יחד בנים לא אמנה בהם. ואם העמים שמו דברי חכמי ישראל לחוק להם, איך יכביד איש מקרב העם הזה את לבו מתת אזן קשבת לדבריהם אשר חכמיו המה ? לכן כה יעשה ויפחד כל הימים לאחיו וידאג מחטאם ועינו צופיה לשמור אותם מלכד. אך למען הראות לכל כי צדקו דברי החוזה אשר אמר כי כמעשה העמים המה עושים לא יוסיפו ולא יגרעו לכן ישימו גם המה את לבם רק לחטאי עמם. הן העמים לא יראו צדקותיהם לכן לא יפקחו גם המה את עיניהם לראות צדקות אחיהם רק פשעיהם. ולמה להם העמל

הרב הזה לבקש צדקות ? לוא ידעו כי יבואו מחר על שכרם לקחת חלק בצדקת אחיהם כי אז בלי כל ספק חשבו ויספרו וימנו את כל הצדקות, אך הן השכר יהיה בעולם הבא ועל כן ישענו בצדקת השופט את כל הארץ כי לא יעשה עול במשפט ולא יקפח את שכרם, ולבם סמוך ובטוח כי הוא ידע חשבון ויספור וימנה הכל דבר לא נעדר. לא כן החטאים אשר כרגע יצא הקצף לרגלם ויאכל אותם ואת בתיהם, ולא עת לחשות היא, לכן כאשר ימותו שנים שלשה ילדים בעיר תאחזם שַׁמָּה כי יראו עין בעין כי לרגלי החטאים החל הנגף לחבל את העיר ויושביה, ואז לא ישקטו ולא יניחו עד אשר יבערו הרע מקרבם למען השב חמת השופט מעליהם. וכפעם בפעם יֵרָאוּ משפטים כאלה הנעשים בעיר בחוטאים וחטאות אשר לא יתמו מהארץ כל עוד אשר לא יְבֻלַּע המות לנצח.

ואם אמנם ברוב ערי הארץ ההיא יעשו נפלאות בחפשם אחרי חוטאים, אך שם עיר כשולה יצא לתהלה ולתפארת הרבה יתר מכל אחיותיה, ובצדק יקראו לה יושביה בגאון „עיר אלהים" כי שופטיה ושמשיה ישכילו מאד לשמור על בני הנעורים לבל ילכדו בפח היצר הרע, הרשע הגדול אשר מכף רגלו עד קדקדו הוא מלא עינים, אשר על כן נתנו חקים טובים ומשפטים צדיקים בעיר ויאסרו איסר מטעם ראשי העדה ומנהליה לבל ילכו לשוח ביום השבת (בימי חול לא יעזוב איש את בית מסחרו או בית המדרש אף רגע גם מבלי כל איסר) אל היער הגדול אשר אצל העיר, פן הלילה יפגשו שמה נערים ועלמות ויתנו יד ליצר הרע ולשטן המשחית, ועוד משפטים צדיקים רבים כאלה, ואין עיר אשר תעריך לה בהחכמה הנפלאה לחפש ולמצוא וליסר את החוטאים כיד יראת אלהים הטובה עליה.

גם בעת ההיא אף כי מבוכה גדולה היתה בעיר, אחרי כי רבים מסוחריה הובלו בזיקים לעיר המלך וחרב המשפט עופפה על פני רוב יושביה, וכל עושי מקנה וקנין הרדו לרגעים משואת פתאום והחרדה הגיעה גם עד המלמדים

בחדריהם והבחורים בישיבותיהם, כי כן דרך העם הזה להגדיל כל דבר בשמחה כפחד, ועל כן הוציאו קול כי שר הפלך והמלשין נטו י.ם לא לבד לבער כל סחירה אסורה מטעם הממשלה, כי אם גם לאסור אסר לבל יקחו נשים להבנים בטרם מלאו להם שמונה עשרה שנה ולהשבית החדרים והמלמדים והישיבות. והדבר הזה קשה לישראל הרבה יתר מעני ובית אסורים, וכל היום חשבו מחשבות איך להנצל מהפח ואיך לבער את הרע מקרבם, את המלשין אשר גלה מצפוניהם, וכל שיהותיהם היו רק בהמלשין ובשר הפלך, עד כי חדלו המלמדים מהכות את תלמידיהם באמרם בלבם; הן עוד מעט ותשבר זרוענו ומה נועיל כי נפגע בהם עוד ימים אחדים, והתלמידים נשאו ראש ולא שמו לבם להגמרא בתקותם כי עוד מעט יצאו למרחב יתמו הגמרות והמלמדים מהארץ. וגם הנשים בבית התפלה הדלו מספר אשה לרעותה מה נמצא בקלחת שכנתה בשבוע ההוא, ומה ענתה שכנת שכנתה על קללות אישה, בדאגתן לבנותיהן הבתולות. כל אלה נשכחו רגע מהעיר ואות גדול הוא כי רבה מבוכתם, ובכל זאת גם בעת הרעה ההיא לא שכחו שומרי הדת אף רגע את חיבתם, לא את חובותיהם אשר בלייפציג ומסקוא, אשר נושיהם רחוקים מהם ולא יביאו מגפה על העיר, כי אם חובתם לאלהים ולעמם, לבקש אחרי הטאים, אחרי כי מגפה פרצה בעיר ותקח שנים מנכבדיה, לפני שני ירחים טרפה באפה את רבי געטציל שמריה גבאי החברה הקדושה, אשר רק שבעים שנה מלאו לו ולולא מת כי אז אולי חי עוד עד מאה ועשרים שנה, ועתה שלחה ידה וס ברבי אהרן אחד מראשי העדה דנודע לנו, אשר חלה את חליו מעת אשר שב הביתה מהאספה אשר החרימה את המלשין ולא הגיע לשנת השבעים, והמגיד אמר בפרוש בהספדו עליו כי מפני הרעה נאסף הצדיק מפני עון הדור, ובעת רעה כזאת שכחי כרגע את המלשין ושר הפלך והאסירים וישימו לבם לבקש החוטאים אשר בפשעם מתו שני הנכבדים. וגם לא יגעו לריק כי בקשו וימצאו שני חוטאים

אשר פשעיהם עצמו מספר והם המה היו בעיכרי העדה, כי נפקדו ממנה שנים מנכבדיה בלי עון. שני החטאים האלה בנפשותם המה בחור ובתולה, והמה הובלו בהתפשם בכף בק״ל המון ברחובות קריה למקום המשפט, הוא חצר בית התפלה.

הבחור הוא יוסף בן זמרי הצובע, הנודע בעיר ביפיו ובתארו אשר על דברת בני העיר לא כתאר איש ישראל היה. בן ישראל יְהַלֵּל ביפיו רק אם בלחיו עֻלָּה רזון ובשרו דל ונפשו תזהם גם מאכל תאוה, לו בן נדיבים ואיש תאר יאמר, כי גם בזאת יתהלל גבר אם מֻזֶּה ביסורים הוא או אם רק בשר עוף יבוא אל פיו. לא כן הבחור הזה – להייו המלאות והאדומות ומבנה גויתו העידו בו, כי גם בשר בהמה לא היה לו לזרא, חסנו היה כאלון ולא רק שתי פאות ארוכות ובהן נוצות כי אם תלתלי שער שחיר כעורב ועשוים בטוב טעם ירדו על רקתו וצוארו, גם בגדיו היו נקיים כבגדי בן אצילים והוא היה נודע בעיר ביפיו אשר לנכרים היא ובתאותו להתיפות, ועל זאת נאנחו כל היראים, כי להשמעות אזנים רחץ בבורית פניו יום יום (מלבד ביום השבת, כי מאסור סקילה פחד אף הוא) ויתבונן בראי מלטש-עינות אשר לא נשמעו עד הנה בין היהודים בעיר ההיא, לרחוץ הפנים בבירית אשר בו חלב נבלה וטרפה ולהתבונן בראי מלטש ולעבור על העברה הגדולה הכתובה בפרוש בתורה: לא ילבש גבר שמלת אשה! וכבר הורה אחד הפוסקים כי המסתכל במראה עובר על משום לא ילבש גבר שמלת אשה, ובעלי המוסר כבר צוחו ככרוכיא על הדבר הרע הזה, ובעיר מלאה צדיקים ככשולה ימצא איש כבד עון כזה! לכן נבאי תמיד היראים והחרדים כי רעה גדולה נשקפה נגד פניהם אם לא ימהרו לבער הרע מקרבם, כי עוד נכונו להם ימי חשך בעונו, אך איש לא נסה לשלוח ידו בו להקריבהו למשפט מיראה מפני חמת אביו אשר כסף רב היה לו והוא גם הוא לא בין יראי אלהים היה חלקו, אף כי לא השחית דרכו כבנו, ואת משפט חכמיהם יזכרו בכל עת: אל תתחר במרעים, והוא היה רשע שהשעה משחקת לו

ויניחוהו לגוע בעונו, אך עתה מלאה סאת פשעו, כי העמיק השחית דרכי מאד. ועונותיו העצומים השכיחו גם זרוע אביו ואת כספו, ומה גם כי אביו לא היה בעיר זה ימים אחדים ולא יראו מפניו פן ילך לשר העיר לבקש עזרה לבל יעשו משפטים בבנו, כי שר העיר אף כי יבקש לשבת בשלוה ואשר על כן יחפוץ בשלום העדה, בכל זאת יפריעם מעשות משפטים כאלה מיראה פן ירב איש כעשו עמהם יגיש משפטו עד שר הפלך, אך עתה כאשר זמרי הצובע לא היה בעיר ובבני מצאו עון אשר חטא הגישוהו למשפט בלי חמלה ויראה.

אמנם לבל תעלה חלילה מחשבה על לב אחד מהקוראים, כי השופטים הצדיקים האלה אשר שמרו לו עברתם מאז בקשו אך תואנה לייסף בן הצובע וישישו על המקרה כי אביו עזב את העיר למען עשות בו משפטים בלי חקירה ודרישה, לכן עלי החובה להשיב לצדיקים צדקתם ולהשמיע כי המה חקרו ודרשו היטב כתורה וכמצוה, ורק על פי עדים נאמנים הוציאו משפט כאשר תראו גם אתם ותשפטו.

רבי אהרן מת ויובל לקברות בערב שבת קדש וכל בני העיר ספדו לו בלא לב ולב, וכאשר השמיע המגיד בהספדו כי בעון הדור מת, אחזה רעדה את כל השומעים ואיש איש אמר בלבו גם בלי כל אספה לבקש חטאים, וביום השבת אחרי קריאת התורה עלה השמש על הבמה כי כן צֻוָּה מראש העדה ויקרא בקול: רבותי; דבר בעיר! הן תדעו רבותי כי כל ישראל ערבים זה בזה. נחפשה דרכינו, וכל איש אשר ידע כל דבר חטא ברעהו יבוא ויגיד מבלי משוא פנים ואם לא יגיד ונשא הוא עון הקהל! —

מהומה גדולה היתה בבית כבלות השמש את קריאתו, וכל העם נפלגו למפלגות, אלה שאלו: מה דבר השמש ומה קרא? אלה השיבו, ואיש לא ידע עד מה.

— פגימה היתה בסכין השוחט והיום נודע הדבר וכל המאכלים אשר הכינו טרפה המה —

— השוחט העול יביא על העיר רעות רבות —

– איזה שוחט עשה זאת ? –
– מבית הגביר נגנבו כל כלי כספו וזהבו –
– הכתר ועץ החיים נגנבו מארון הקדש –
– חטאים נמצאו בעיר –
– פקודה לצבוא צבא באה פתאום בלא עת –
– חק יצא מאת המלך לסגור דלתות בתי הישיבה והחדרים –

– שר גדול יבוא העירה וינקו את הרחובות –. כה חיו איש איש כי שמע מפריש מפי השמש ותרב המהומה והריב גדל מרגע לרגע כי כל איש התפאר באזניו כי ארוכות הנה מאזני רעהו ותקשבנה קיל ממרחקים. כרבע שעה חלפה בריב והחזן לא יכול להתפלל מוסף, עד כי נתן הגבאי צו אל השמש כי יקרא את הקריאה שנית בשפה ברורה. אף כי בשפה ברורה לא חנן השמש מאת יוצרו וגם בפעם הזאת קרא את קריאתו בנשימה אחת ובדברים בלולים בכל זאת שמע כל הקהל את דברו כי עתה הטו אזנם לשמוע וכרגע היתה מהומה חדשה. הנשים נתנו קול בכי גדול מעזרת הנשים ובעליהן נאנחו אחריהן ותרב התאניה כביום תשעה באב ויום הכפורים.

אחרי אשר חדל כמעט קיל הבכיה בעזרת הנשים וקול השאון והמהומה בעזרת האנשים שב גם הוא לדממה נשמע קול אשה קוראה בקול גדול להשמש. הוא עלה לעזרת הנשים וירד ויבא את דבריה אל כל העם בקיל גדול מעל הבמה: רבותי! נמצאו החוטאים, מחלה האלמנה אשר תגור בבית זמרי הצובע שמעה באזניה מפי השפחה הערלית אשר ראתה בעיניה כי יוסף בן הצובע בן פריץ נשק מנשיקות פיו את בת אחותו היתימה אשר גדלה אתו בביתי. – שמה וחרדה נראו על כל פנים בשמעם הדבר הנורא הזה, כי אף כי ידעו כי יוסף ישחית דרכו וחשוד הוא על כל דבר, אך כי יערב לבו לעשות זמה נוראה כזאת לא פללו לשמוע ויתמהו איש אל אחיו, והשאון לא חדל בכל עת תפלת המוסף, וגם אחרי התפלה עמדו מקהלות לפני דלתות בתי התפלה ויספרו איש לאחיו מהנפלאות אשר

שמנה אונס, וברגעים אחדים נודע הדבר בכל העיר, וראשי העדה אשר לא יניחו רגע מעבודתם למען לשמור על העיר מכל פגע מהרו וישלחו שני שמשים לשמור את החוטאים לבל תמצא ידם להסתתר, ולאושר העיר כלה הצליח בידי השמשים לשום עליהם משמר בטרם יכלו לברוח מהבית, כי מי יודע מה היתה אחרית כל העיר האמללה לוא הסתתרו שני החוטאים יחד . . . אשר המיתו שנים מנכבדי העיר בנשיקה.

כל אלה נעשו בלי כל אספה, כי בדברי מצוה כאלה כל הזריז הרי זה משובח, ובאמרי ראשי העיר או ראשי העדה צוו, אל ידמה הקורא כי רק הראשים אשר כל הקהל שמו אותם אלופים לראשם רק המה יחרצו משפט בדברים כאלה, לא זאת! כל איש אשר לו שם ומעמד, או בעל הבית בבית התפלה או גם מלמד בבית איש עשיר, כל אלה יחשבו כראשים, והשמשים ימהרו לעשות מצותם ככל אשר יצוו עליהם ליסר ולהוכיח. . .

וביום המחרת ביום הראשון לשבוע אחרי תפלת הבקר, הובלו יחד החוטא והחוטאת בכבוד גדול והמון רב אל חצר בית התפלה הגדול, אחרי אשר שופטיהם חרצו משפט כי אין להם ענש מלקות יען כי לא אשת איש היא, ואחרי אשר העולות ראתה רק הנשיקה, רק להבזותם לעין כל, למען יראו בחורי ישראל ויראו לטעם טעם חטא, ובתולותיו תקחנה מוסר ולא תתנה לחיהן לנושקים. ובכן שלחו ידם עושי דבר השופטים להבזותם בעיני כל, והמה הראו לדעת כי חרוצים המה במלאכתם וישכילו להבזות מאין כמהם, כי אף אחד ממיודעי הבחור יוסף אשר ידעוהו מלפנים לא הכיר אותו בעת וגם אביו לא הכירו בלי כל ספק, כה שֻׁנו פניו, כי עץ משוח בזפת ומכוסה בנוצות כסה את כל גויתו, ומגבעת גבוהה מאד וגם היא משוחה בזפת ומכוסה בנוצות על ראשו, ידיו אסורות בחבל. אשר קצהו האחד בידי השמש האחד וקצהו השני בידי השני, ראשו כפוף כאגמון ופניו, אשר כמעט לא נראו כי המגבעת כסתם עד עיניו, כפני מת. כן

הובל ואחריו המון נערים למאות ירוצו ויקראו בקול: בעל חטא! בעל חטא! כי ביום הגדול הזה היציאו כל המלמדים את תלמידיהם ממסגר החדר למען יראו בעיניהם המשפט ויקחו מיסר, והנערים הראו לכל כי בכל לבב יבקשו לקחת מיסר וימהרו ויעזבו את חדריהם. ומי יודע אם לא בחרו יום יום במיסר כזה מלכת אל החדר ולשבת שם על התורה? המה כלם יחד קראו בקול ועפרו בעפר וידו אבן לעמת החוטא. וכן היה גם משפט החוטאת, גם אותה לבשו מחלצות כאלה, או כאשר פי בני כשולה יקבם „בגדי החתונה" עדי הביאום אל חצר בית הכנסת שם שמו הנערים הגדולים מחצלת על ארבע מוטות עץ ויעמידו את החוטאים תחת החפה ויתרועעו וישירו בקולות מקילות שונים ויסדרו להם קרושין בלעג וקלס, וכל העם עומדים ורואים וקוראים בקול: מזל רע! מזל רע! –

בתחלה כאשר שמו הבגדים על החוטא רקע ברגליו ויקרא בקול כמשגע, וכאשר הרבו לשחק קרא בקול גדול: הניחו לי ואם אין אמיר דתי! – אך כל השומעים הוסיפו לשחק וללעוג והנערים הוסיפו לעפר בעפר לעמתו ואחדים מהם דקרוהו במחט בלי ספק למען הראות כי רחמנים בני רחמנים הם וידעו רחמים במשפט, כי המנהג הזה: לדקור במחט את החתן בעמדו תחת החפה, ישן נושן הוא בעיר ההיא, וגם את בחורי ישראל אשר לא טעמו טעם חטא הנשיקה לא ינקו מדקירת מחטיהם, ואם כזאת עשו גם להחתן החוטא עלינו לחשוב זאת להם לצדקה כי גם לחוטא עשו כמנהג אבותיהם לעשות לכל חתן ישר דרך. אך עתה החריש גם הוא גם החוטאת אשר לא פצתה פי מעת שמו החבל על ידיה ויעמדו יחד כבולי עץ כמו לא נותרה בהם נשמה.

פתאום נעה הכלה ותפיל ארצה. השמשים מהרו להקימה והעומדים שחקו והריעו ואחדים קראו בקול: ערום הערים למען ישלחוה לנפשה – אך היא נפלה שנית ועתה ראו השמשים כי כל ריח חיים אין בקרבה וימהרו וישאוה לעזרת

הנשים להשיב רוחה אליה – . עתה נמצאו אנשים אשר חמלו עליה וירשיעו את שופטיה, אך המה רחצו בנקיון כפם באמרם כי לא עשו לה בידם מאומה ירק להבזותה לאית לבנית מרי עשי זאת ולהם הצדקה. השמשים עוד לא הרחיקו ללכת ופתאים לפתע התעורר החתן כמו חיים חדשים ורוח חדש באו בקרבו ברגע אחד וינתק אסוריו מעל ידיו ויתנפל בחימה שפוכה על השמשים בקראו בקול קורע לב: מרצחים אתם המתם אותה! את כלכם ישלחו לארץ גורה, מרצחים חכו נא לי! – ובקראי בקול הכה בידיו לכל רוח כמשתגע ויאחז בזקן השמש האחד וכרגע נותרה מחציתו בידו, ועל השני אשר בקש לקום בפניו התנפל וישוך את חוטמו עד שפך דם ויכה הכה ופצוע סביבו וחתיתו נפלה על כל העומדים אשר כלם יחד קראו בקול: החזיקו בו, אסרוהו תפשוהו, היו לאנשים! – אך אף לא אחד בהם ערב לבו לגשת אליו. ובעודנו ליחם ומכה ונושך והנה גם עזר בצרה בא לו, אביו הופיע פתאום במקום המלחמה ובראותו את בנו לבוש בבגדי החתונה נהפכו פניו כרגע לפני להבים, עיניו הפיצו זיקי אש וידיו אחזו באחת ממוטות החפה וגם היא הכה סביבו מבלי הבדיל אם איש אי אשה אי נער, וברגעים אחדים נמלטו כל הנאספים לנפשם ורבים מהם בשבר יד או רגל. זרוע שני האנשים האלה משלה להם לגרש המון עם אשר למאית היה מספרם, ואיש לא אמץ לבו לקים בפניהם, כמו קללת משה איש האלהים רבצה בהם! והשמשים אף המה בראותם כי אין עזר מהרו להציל נפשם והמתנית אשר חלקו להם החתן ואביו ביד נדיבה לקחו אתם ויזכרו עוד אותן ימים רבים והחתן ואביו שבו הביתה כמנצחים, אך את חרפתם לא מהרו לשכוח ויבקשו עצות להשיב נקם לחיק מחרפיהם, ומה גם אחרי אשר כעבור ימים אחדים מתה הנערה החוטאת ממחלת לב. אז להטה כאש חמת הצובע בקרבו וישבע לנקום נקם נורא מהעיר ויושביה.

קבורת חמור

טו.

דַרְכֵי תֹהוּ.

רגשות נפש הטובע בלב ים באין מעמד ותקוה ישער כל איש בנפשו בשומו לנגד עיניו את גלי המים הזדונים מרימים ראשיהם לדכאהו, וכמו ישחקו ילעגו למשבתו יעלוהו יורידוהו ויניעוהו להרבות מחץ מכת לבו. סביביו תנינים ודגי טרף יפערו לועם והמה לא ידעו חנינה–רעבים המה. האמלל ישא למרום עיניו ואין מושיע ואל התהים – והנה המות פ ער פיו... יזכור את חייו, את עמלו ואת אשר גמר אמר לעשות עוד בימים הבאים, את אהובי נפשו... כל אלה יוכל כל איש לשער בנפשו בשותו את המחזה הזה לנגד עיניו, אך מי יספר ענית נפש הטובע, אשר באולתו מטה רגלו ויעצה מרחה, אשר כלייתיו יקראו לו: אתה הסבות בנפשך, ראה את החיים אשר מאחריך וחיים כאלה עוד התעתדו לקראתך ואתה בידך הקצרת ימיך... רגשות כאלה לא על נקלה יחוש בנפשו האיש אשר לא היה משחק לגלי הפגעים ואשר על כן עוד לא נסה להביא כפעם בפעם מעשיו במשפט ולהקשב לקיל כליותיו. הרגשות האלה רעות הנה מכל מצרי שאול, ממלאכי בלהות ואולי גם מבני אדם רעים.

העולם ים זועף היא, גליו לא ישקטו רגע סערת המקרים תסער בכח ובלי חשך ותגער לאלפים ממקומם ותצעידם לפי תהום ועליהם יזעף לב בן חלוף, אך לא הסערה ולא הגלים אף לא התהום המה ראשית כל פגעי האדם ואחריתם, הסערה תקום לדממה, הגלים יחשו ואז תבוא מנוחה גם להאמלל הצולל בים הצרה הזה, ולפעמים יובילוהו הסערה הזאת והגלים האלה אל חוף תקוה טובה, אך מי יאמר לדגי הטרף: החרישו ודמו? להתנינים אל תרימו ראש, אל תפתחו לועכם להשחית בעת אשר בטנם תחסר? והם המה אשר יביאו לרגעים רעה וצרה אשר אין להמלט מהן. דגי הטרף בים

העולם אשר ילכו על שתי רגלים ויתפארו כי צלם אלהים להם, המה ירעו וישחיתו עוד הרבה יתר מכל פגעי החיים, המה תמיד רעבים וצמאים, אך לא רק ללחם ובשר כי אם לדמי אחיהם, לשארם, למוח עצמותם, ואחרי כי לא בשניהם ישוכו רק בלשונם ימחצו ועין איש לא תראה המכה לכן יאכלו כמסום נוסס מנפש ועד בשר. ומה יועיל להטיבע במצולת ים החיים אם גם יסור רגע זעף הסער, אם גם ישקטו הגלים וחוף תקוה נשקף לעיניו כל עוד יעטרוהו התנינים האלה, אנה מפניהם יברח? – זה הוא גורל כל איש אשר ההצלחה הסתירה פניה ממנו ותתנהו למשסה לגלי הפגעים! ושברון רוחו ומפח נפשו ביסר אותו כליותיו כי הוא עזר להמקרה להביא שואה על נפשו מי יספר?

מה הואיל ליעקב חיים חוף התקוה הטובה אשר נראה לעיניו? אמנם רוח טהור עבר מפתחי פי רעיתו ויטהר את ענני היגון אשר כסו על פניו, גלי סערת רוחו דמו, והנחלה אשר השאיר אבי אמה היתה לו לפתח תקוה להנצל ברגע אחד מכל צרה ופגע, אך מה זה הועילו אלה? האם גבר כח הרוח הטהור להמית את התנינים או להבריחם מעליו?.

בלב מלא תקוה שב בלילה הראשון אחרי אשר נדבר את ראש הקהל אל ביתו ובעינים מפיצות גיל שמעה אשתו דבריו, ודי שלומים לאבלם מצאו בתקותם זאת, כי טרם ידעו את יד המקרה הנטויה עליהם להראותם מה כחה, אך עוד מעט ועיניהם נפקחו לראות ותקותם ושמחתם לנצח אבדה.

רבי אהרן הישר באדם, אשר בו שם יעקב חיים תקותו כי עוד יעמוד לימינו לעזרהו, מת בחליו אי בחטא הנשיקה. וראש הקהל לבדו לא הרהיב עז בנפשו לעשות דבר, אחרי כי כל האספה גמרה אמר לבלתי עשות דבר קטן או גדול בטרם שאלו את פי זבדיה, ועל כן שלח אליו ראש הקהל את דבריו במכתב לשאול עצתו, אף כי על אפו ועל חמתו היה לו הדבר הזה לדם למו עצת קטן ממנו במעלה ושנים, ורק יען כי בכל לבבו בקש להשיב את האובד אל עדתו

נחלתו לכן נאות גם להשפיל כבודו, אך לשוא היה כל עמלו; זבדיה ענה עד מהרה במכתבו כנגיד ומצוה לכל יזידו לעשות כדבר הרע הזה לתת יד לפושע כי למלשינים לא תהי תקוה, וכבר מצאה ידו למצוא מסלית השרים אשר הבטיחוהו לשים חחים בלחיי התגין הזה ויהיה למופת לבני מרי, ואם ימרו את פי: אז לא לבד כי יחטאו חטאה גדולה לאלהים בתתם עזר לזעום נפשי כי אם גם לנפשם יָגֵעַ, כי בזה יתנו אמץ בלבו לרדות בהם, והוא, זבדיה, ינער כפיו מתמוך עוד בידי בני העיר האמללים, אם לא יאבו לעשות כדברו, ורק אם יגרש המלשין את אשתו כחפץ המת אז תנתן לה ולבנה הנחלה ואת הרשע יתנו למשיסה כפעל ידיו. כזאת ענה זבדיה ופקדתי שמרה רוח האספה, ובכן נוחלה אבדה תקות יעקב חיים ואשתו להִוָשֵׁעַ, אך גם בטן מלשין יאשתו תחסר עת כי ירעבו; המחסור הנורא ממות בא וַיֵרָא להם פניו הנוראים גם מפני עולה ומרמה ומיום ליום הוסיף אמץ לענותם, ובכל זאת עוד נאמנה רוח יעקב חיים את עצת אשתו, עוד אמץ את לבו להכות וינער כפיו מקחת עזרה מאת השר, יאשתו גם היא עוד סמכתהו באמרה: לא לעולם צרה, יראה הקהל לבך הנשבר וישוב לקרבך באהבה — והוא שמע לדבריה אשר היו לו למשיב נפש בעת אשר כליותיו יסרוהו במוסר אכזרי ויקראו באזניו בחזקה: מידך זאת לך, בזדון לבך שִׁחַתָּ אשרך ותרד פלאים . . .

כל דבר חפץ אשר נמצא לו קונה נתנו בכסף, וגם את האהל הדל אשר בו גרו עזבו למען החליפו באהל דל ממנו, אשר גם כלב נדח לא מצא בו רב נחת, ובכל זאת עוד נאמנה רוח חיים יעקב את עצת אשתו לשוב אל עמו ולפעמים מצא נחת במחסורו הגדול בהשיבו אל לבו: אמנם לי אמץ לב מאין כמני לשאת ולסבול —. אך לכל יבוא הקץ וגם לתקותו ואמץ לבו בא כבר היום האחרון. כל מחשבותיו עלו בתהו, בקהל לא מצא עזרה ויד אחר לא הושיעתו וכאשר גדל המחסור באהלו כן רפה כח התקוה, ובחדלו לקות חז״ל מתת

גם אזן קשבת לדברי נחימי אשתי וכאשר לא שם עוד לבו לדבריה כן החלו שנית מחשבות עברה ונקם למצוא מסלות בלבבו לאט לאט, מחשבות נקם לבני האדם, לאלהים, לשונאיו, לאוהביו וגם לנפשו, וכמשגע היה בעת חשבו מחשבות כאלה, וכל רואהו בעת ההיא האמין כי בינתו הסתתרה.

לוא היתה כזאת כי אז אולי היה טוב לו ולאשתו מעתה, כי אז שכח רגע את כל צרות לבבי, ובני עירו רחמוהו וישכחו כל הרעה אשר עשה להם, כי לא לעולם יטור איש ישראל עברתו, ובראותו כי אזלת יד שונאו לעשות עוד לו רעה אז יעזוב אפו; אך כזאת לא היתה, הוא לא הוכה בשגעון ולא שכח את מצוקות לבבו וידו עוד לא אזלת מעשות נבלה את זעימי נפשו ועל כן נחרו בו מנדיו ולא נמצא לו מנחם ומרחם.

באהל דל מכל אהלי האכרים הדלים, בנוי מעצים דקים אשר היו למסים נוסס ונוטה לנפול לולא תמכו בו עמידי עץ מבית ומחוץ, זכוכית חלונו האחד הפתוח אל החצר או אל הרחוב אי אל השדה, (כי מחוץ לעיר עמד האהל כשומר זקן לפני שער מגרש העיר), נשברה לרסיסים, והגליונים אשר הונחו על השברים למלאות החסרון כתחבשת על מכה, לא הצליחו לעצור בעד שלג וממטר לבל ימצאו מסלות הבית כי אם הסיפו עלבה על החשכה אשר שררה שם תמיד ומה גם עתה בעת אשר השלג והכפור כסו במעטה עב את החלון מבית ומחוץ. באהל הזה ישב יעקב חיים על כסא עץ כביר מאביו ימים אשר נשחת מזקן ולא עצר כח למלט משא, ולמולו אסתר רעיתו ובחיקה הילד אשר שכב במנוחה ויינק שדי אמו ועוד לא יבין מחשבות הוריו אשר סערו כסופת קדים בקרבם. רק אלה היו גרי הבית וזר לא התערב בתוכם מלבד המחסור אשר מלא כל הבית, אך היא הן לא כזר כי אם כתושב הבית כבר נחשב.

רוח סער נשב ויהמה כחלילים או כנפש גועת, בהתגנבו מבעד חורי החלון והארובה, כמו בקש מפלט לו מהקרח

הנורא, אך במה נחשב הוא מול הסערה אשר סערה בכח בקרב ולב בני הבית, אף כי לא השמיעה קולה. כל היום ההוא לא יצא יעקב חיים מפתח ביתו כי אם ישב אל השלחן אשר נע ונד כשכור אף כי לא ראה בעיניו כוס יין או שכר מעת אשר יצא ממנו האכר אשר גר בו לפנים. הוא ישב וראשו בין שתי כפות ידיו וידום, לא הזכיר את אשתו לערוך השלחן לא בבקר ולא בצהרים ואף היא שכחה זאת זה שני ימים. נפש יעקב חיים אילו יבין הקורא כאשר אומר לו כי לא הוציא הגה מפיו כל היום ההוא. גורל האיש אשר יזעק ויושע בצרתו לא עוד רע הוא כגורל האמלל אשר פגעיו העתיקו מפיו מלים.

– האפסה כל תקוה? – שאלה אסתר בכבדות כעיפה אחרי אשר נסתה זה פעמים לשאול מפיו דבר ולא מצאה מענה. בפעם הזאת התעורר ויענה בקול מוזר: אפסה כל תקוה –

– אך בכל זאת חפש חקור וחשוב אולי תמצא עצה להנצל מהרעה מבלי אשר תפול ברעה חדשה –

– אין עצה – ענה מבלי הבט בפניה.

– אבל האם תמנו לגוע באין מושיע? –

– תמנו לגוע –

– אם נלאית ברוב עצותיך עוץ נא עצה אולי אוכל אני להושיע – קראה כמתיפחת.

– קוה אל ה׳ ויושע לך – ענה יעקב חיים בקול כמו מעפר שח אמרתו מבלי הסיר ידיו מתחת לחייו.

– אמנם כן תקותי בה׳ כי יסמכך בימינו אך עליך לבקש עצה –

– לי כח עם גבורה, חכמה ועצה גם מבלעדי, הן אל טוב והנון הוא ואַתְּ הלא אליו תשאי נפשך ולמה זה יחריש יתאפק? מדוע זה לא יקום להושיע להחוכים בו? הן אם כזאת הוא עושה מי זה לידו יתקע כי לא תאבד אמונה מלב מאמיניו? יקום ויושיע ואני לא אלהים אני ואין בי כח להושיע –

– אנא מחמד לבי אל תדבר כדברים האלה – קראת

אסתר בתחנונים ותפרש כפיה – המעט ממנו עונותינו הראשונים כי עוד נוסיף ונשים גם באלהים תפלה? –

– עונותי הטו אלה, זאת אראה עין בעין, אל זועם פקד עלי אפו על כי לא נתתי נפשי כעפר לדוש, על כי לא התרפסתי ולא בקשתי לשוב בעת אשר ראשי הקהל הצדיקים באו אלי ויתחננו כי אשיב מדרך עון, ולהצדיקים והחסידים וישרי לב האלה ישלם כבר לבם, ועל כן דרך זבדיה צלחה וומרי יעשה חיל וביקי יבנה בית חדש למען בנו השביעי, וכל אלה יען כי לא סרו מהדרך הטוב ויעשו עשר במשפט וידעו רחמים, יחוסו על דל, יחננו אלמנה ויתום, צדיק ה׳ בכל דרכיו . . .

– אהה! ברצה בעצמותי תדבר כדברים האלה, אנא אתחנן לפניך לבל תוסיף עון פן אגיע מצרה ויגון –

– האם שמתי באלהים תִּפְלָה? הלא אך צדקותיי ספרתי ענה בשחוק מרגיז לב.

– אשביעך באהבתי אשר אהבתני לפנים לבל תוסיף ענות נפשי בדברי לצון ותפלה כמו אלה, כי כחצים שנונים ירדו ללבי, אני באמונתי אחזיק כי אל צדיק ה׳ ומושיע ולא יעזוב נפש הבוטחים בו בידי הפגעים לעולם, ואם יסר ייסרנו בעוננו לא לעד יטרוף אפו, ואת הרשעים אשר לא ידעו חנות יביא במשפט וישלם להם כרע מעלליהם –

– מה משפט ומה רשע? קרא בהתעוררו פתאום ממקומו ובהניעו כל גויתו בשאט נפש ועיניו מלאו זיקות – אין אלהים בשמים ואין שופט בארץ, אין צדיק ואין רשע, רק לפתאים יהיה שב אלהים ושופט למחתה ובסכלותם יהיו למרמס כתולעת לכל רגל עובר, ואני אמיץ לב אני ולא אפחד מפני כל ולא אתן את נפשי למשיסה. לא! – דבריו אשר דבר באפו השיבו לו רוח חיים אשר עזבו זה ימים אחדים. הן באזניו שמע עתה מפי כי אמיץ לב הוא ולא יירא מפני כל אף לא מאלהי שמים, ולמה זה ידכא ויאנח בשברון מתנים כאשה מצרה? –

– אנא אל רחום, אל תפקיד עליו עון כי מרוב צרותיו

ידבר ואל נישא עון אתה – דובבו שפתי אסתר באנחת שברון מתנים בנשאה מרום עיניה.

– לבל יפקוד עלי עון? ומה יעשה לי? ומה בידו לעשות? היש בידו לשבר קנה רצוץ, לפוצץ אבן כתית לרסיסים עד דק? בדרך לבי אחז מעתה ולא אשיב, יאושיע לנפשי ולנפשך ולא אסוג אחור מפני כל – קרא בשארית חמית ויריץ החוצה מבלי פנות עוד אל דברי אשתו ותחנוניה.

מה רבו צרות יעקב חיים עד כי בא עד הנה לחרף שם אלהים ולאטם אזנו משמוע קול תחנוני אשתו, זאת ישער כל איש בנפשו בזכרו כי האיש אשר לא יאמין באלהים הוא גם לא יחרף שמו, ורק המאמין בלבו הוא ישא שם אליה על שפתיו. ומה רב מחץ מכת לבו אשר הכהו בשגעון עד לחרף את האלהים אשר ירא מפניו בלבו ולענות נפש אשתו אשר אהבה הרבה יתר מנפשו ואשר זה לא כביר נכון היה לעשות בכל אשר יעצה אותו בלב מלא שמחה. אך הנה כן היא בעת הרעה, בעת אשר כל מציקות התבל תסבנה את איש, אז ילוה גם הוא על פגעיו ויעזור להם לענות נפשו ונפש אוהביו, וגם היא היה כמשגע ולא ידע עוד מה תדברנה שפתיו ואל מי תדברנה. הימים האחרונים ומקריהם מכבו בקרבו רוח עועים אחרי אשר נוכח כי כל תוחלתו ותקותו נכזבו בפעם אחת, רגע אחד האיר אור תקוה בלבו כי עוד ישוב ויהיה בכל האדם כי יקח נחלת אשתו ויבחר בארץ חדשה במקום אשר לא ידעוהו ויחיה בחיי יושר ויהיה שלו ומאשר, אך יד זבדיה גברה על יד המבקשים עזרתו. איבו זה בנפש אשר מידו לו כל צרותיו גבר חילים גם בפעם הזאת ואחריו היו כל בני האספה לגזול את נחלתו ממנו ולגרשו בחזקת היד מהסתפח בנחלת ישרים. מה יעשה? היוסיף לבקש דרכי יושר ונתיבותיו עוד? היבקש צדק בעת אשר רודפיו עודוהו? היזכיר משפט בעת אשר אי–משפט ישב לכסא וידכאהו עד עפר? – כל אלה שאל את נפשו והשיב: לא! המה שמוני לתולעת נבזה, אשר רגל כל עובר תדושנה, ואני אתעורר וטרפתי ורמסתי ואין מציל וידעו כי

כפיר אריות הנני ולא תולעת איש ; המה גזלו נחלתי ויושיבוני במלינת כלבים יאני אתן כל הונ: וקנינם בידי זרים יאצמית בבור חייהם . קנאה ועברה נוראה התלקחו בקרבו בשמעו את משפט האספה יבכל הדרך בלכתו הביתה גמר אמר להתנער ולשלם לשונאיו על פניהם , להשקותם כוס התרעלה כאשר השקוהו המה , אך אסתר אשתו נצבה תמיד לעמתו כמלאך השלום וברוח פיה השביחה סערת רוחו , אך צרותיו הרחיבו מים ליום וכח לבה רפה מרגע לרגע ילא מצאה עוד די און בלבה לאמץ לבו אחרי כי גם היא בעיניה ראתה פיהם הזולך וקרב , וכל תושיה נדחה מהם אם לא ישוב על עקביו אל השר לבקש עזרתו. זאת ראתה בעינים פקוחות אך תחת להניח כלי מלחמתה מיד ולהניח לאישה לעשות כחפצו כאשר נטלה עליו יד המקרה , אמצה שארית כחה לעצור בעדו , אף כי ידעה בנפשה כי כלה כחה – ועל כן לא הצליחה עוד .

אם יראה איש כי אזלת ידו במלחמה אז יניח חרבו כרגע מיד ולא יוסיף להתגרות מלחמה פן יעלה עוד יותר אף ליחמו וירב כעשו עמו וירבה לשים שמות , זאת לא השיבה היא אל לבה כי אם הוסיפה לשים אסירים על ידיו בידים רפות ובזאת הגדילה עוד מדורת הקנאה בלבו לאט עד כי היתה למדורת שאול . בדברי נחומיה כבר הסכין ולא היו עוד כאבן חן בעיניו ומתקה הקשה כבר את לבו ואם כי הבה עוד ולא שב על עקביו היא יען כי עוד לא מצא די און בנפשו להשליך אחרי גוו פעם אחת את כל מחשבותיו אשר הרה והגה לבו בימים האחרונים בימי התקוה . כאיש אשר יחמל נפשו גוע לעיניו ישים עוד הפעם את עיניו בו בטרם ילקח מעל פניו לנצח , כן שב גם הוא ויעבור לפני עיני לבו לאחד אחד את כל הגיוניו אשר הגה בעת אשר קוה עוד כי נחלתו תנתן לו ובמו ברכם בברכת השלום בטרם נפרדו ממנו לנצח ואחרי כן עצם עיניו ויחל לחשב מחשבות חדשות ללכת להתיעץ את חבר אנשים אשר יחד המתיקו סוד להפוך העיר משרש ואשתו לא ידעה עד מה , זאת חשב בשבתו דומם אל

השלחן אך טרם יגמר אמר, רק קול אשתו אשר אמרה להשלות נפשו בבטחון באלהי המשפט בעת אשר ראה כי משפטו נגזל לעין השמש, המה אמצו רוחו לא לשוב ממחשבותיו ולפחד מאלהי המשפט כי אם להפך: לשוב על רעתו בהשיבו אל לבו: הן רק דרך רשעים צלחה. ובכן עזב את הבית בלב סוער כים וריח הוגה אך להביא שואה ומהומה על כל העיר ויושביה אשר כלם כרשעים וכאויבים בנפש וכגוזלים נחלתו היו בעיניו בעת ההיא.

טז.

הורשי רע.

בעת אשר חרף יעקב חיים שם אלהים למרות רצון אשתו ויגמר אמר לשוב על דרכיו הראשונים זכר כי חבר אנשים מחכים לקראת בואו במקום אשר יעדו לו. ואמנה בעת ההיא ישבו חמשה אנשים באחד מבתי המשתה אשר להאכרים במגרש העיר אשר בעבר הנהר בחדר סגור על מסגר ויתיעצו על צפוניתיהם וגם שמו עלה על שפתם. פני כל היושבים העידו בהם, כי מנעו גרונם מצמאה ולא במים שטפוהו, כי אף כי סגרו בעדם דלת החדר ואות היא כי דבר לאט עמם, בכל זאת נשמע קולם עד למרחוק בהשמיעם איש איש דעתו ומעלות רוחו בשפתים דולקות ובידים מכות בכח על השלחן כמו התאספו שמה לקרב ומלחמת איש על רעהו. כל בני האספה הנכבדה הזאת היו תושבי עיר בשולה, אך אספתם בבית הזה, בית משתה לאכרים מעם הארץ וביום אשר לא מועד ושמחה היה, העידה בהם כי נבדלו מדרכי יתר תושבי העיר ואות היא להם אם שמם יכבד או יהיה לחרפה, כי אף לא אחד מכל בני העיר אשר ידאג לכבודו יציג כף רגלו על מפתן בית כזה אם לא למען עשות מקנה וקנין יבא שמה, ובלילה הן לא עת לעשות מקנה וקנין.

אמנם גם המה באי שמה לסחור סחרם אך לא את האכרים כי אם לקנות בכספי יין דגן ולמכור נפש אחיהם בני עמם.

כל דבר טוב בתבל אם ישחת תהיה משחתו כפלים מדבר רע אשר משחתו בקרבו מטבעו; השושנה אם יעלה בה רקבון תעלה צחנתה ביתר שאת; והאהבה אם תהפך לאיבה לא תדע גבול ותגדל יתר מכל שנאה, ועל כן תגדל מאד השנאה אשר תמצא מסלות בין אחים ורעים ובין איש לאשתו הרבה יתר מכל שנאת אדם וקנאתו, אשר על כן ירבו כעשם הנסוגים אחור מדרכי בני ישראל עם עמם הרבה יתר מכל שונאיהם מהעמים. בני ישראל אשר יחשבו באחים איש לרעהו וכערבים זה בזה אשר על כן יביאו את אחיהם במשפט על כל דבר, המה יפערו פיהם בשנאתם לבלע ולהשחית את כל אשר בשם בן עמם יקרא בצדיק כרשע וישליכו שקוצים על כל הקדוש והיקר בעיניו. אין בוזה לדרכי העם הזה כרנסוג אחור ממנו, אין טופל אשמות על חקי דתי ואמונתי כאחד מהעם הזה בעת אשר יתכחש לציר מחצבתו, ואין רודף באף לשפת אבותיו כבן ישראל אשר יבוש באבותיו. השונאים מהעמים אף כי בשבע עינים יחפשו אחרי כל מום רע בעם הזה יתניהו לשמצה רק במצאם בו ערות דבר, ומהטוב יעלימו עינם או יאמרו כי הדבר הזה הוא יוצא מהכלל, ואם בן העם הזה יחפוץ להמיר כבוד עמו בקלון אז לא יבוש בישת להפוך גם מתוק למר, וגם בכל מדה טובה ודרך ישרה ימצא מגרעת. לא אחת מהממשלות אשר תתנה חקים לא טובים להעם הזה ואשר תבקשנה בכל לבן להשיבהו בכתר המדרגה, לא אחת מהנה שלחה ידה לעקור זכרון אבותיו וארצו ושפת חזיו מקרבו בחוקת היד, ואם יצלח אחד מהעם הזה למשרה ויפקדוהו לפקוח עינים על משטרי עדתו ובתי הספר אשר לה אז אם לבבו לא ישלם את אחיו, יבקש להפך כל אלה משרש... גם חבר האנשים האלה התאבכו הנה לפרוץ פרצות בישראל, להוריד כבוד עדתם עד דכא ולשים שמות בכל העיר, כי כאש הפחה בערה השנאה בלבם והשקט לא יוכלו, ומה גם בלב

האיש אשר עמד ויך באגרופו על השלחן בקראו בחמה נוראה: שארית לא תהיה להם, אאביד גם שריד מהעיר הזאת ותמו לנצח וידעו את קנאתי –

האיש הזה היה כבן ארבעים דל בשר ואיש קומה, בזקנו ופאת ראשו נראו שערות לבנות ועיניו הבריקו כזיקי אש, מלבושיו היו כמלבושי איש עשיר ודיו אשר היו מאדמות בששר הראו את מלאכת ידו, צובע היה. אם מצאו ידיו הצבועות כח להתאדם גם בדם אדם ולהוציא כל מזמות לבו ודברי פיו לפעולות אדם זאת לא נדע, אך כי לבו היה עם פיו בדברו זאת ראה כל שומע דבריו.

– אני אראם את ידי וידעו במי התגרו מלחמה – היסיף האיש לקרוא בכח – את בני הובילו בחרפה בכל חצות העיר וילבישוהו בבגדי החתונה וילדי הכלבים נבחו אחריו: בעל חטא! ואיש לא כהה בם. את בני! ולא זכרו כי אני אביו ואת בת בתי התמימה המיתי ואני אחרייש? הוי פתאים, כלבים באין שִׁנַּיִם אשר לא לנשוך רק לנבוח ימצאו און להם, אך אני אראם את שִׁנַּי גם אני ואשכם עד לבלי מרפא, כאשר נהתה ידי בם כן אמחצם בלשוני, את כלם, אני – – –

– אני אני – קרא ברגז איש רזה וקטן קומה מאד, פניו ירוקים ועיניו כהות והמחט אשר בשולי בגדו נתן אות על מלאכת ידו – למה זה תקרא בקול: אני אני! ואנחנו איפה הננו? האם אנחנו נעמיד מנגד? או תאמר כי ידי לא רב לי לעשות כמך ואיך תתפאר כי כה יגדל כחך לעשות דבר ולא רוחנו? אנחנו כלנו בעצה אחת ולי הצדקה להתעבר על ריב יותר ממך, כי לא בבני כי אם בי נהתה ידם. אותי הביאו לפניהם לשפוט משפטי, כי הארורה בת הזמה הודתה על פשעה ותאשימני גם אותי, ולדבר הזה אכלה להם? האני אעמוד מנגד ולא אביא בלהות צלמות על העיר ויושביה וראשיה ושופטיה? ולמה זה תקרא: אני אני? הן גם ידי תמצא לעשות חיל, ואת יגידו לך כל יושבי העיר, ושפתי תמהר לדבר צחות בשפת הארץ והסכנתי מאז לעמוד לפני שרים וידעתי

את דרכיהם. שאל את כל יושבי העיר ויגידו לך אם לא אמת בפי, ורבים המה אוהבי אשר יעמדו לימיני, וגם לי לבב כמך, ולמה זה תקרא בגרון נחר אני אני? כמו אתה לבדך פה, שאל את כל בני העיר – –

– הביטו אל הַחַיָּט הזה איך ירים ראש וישלח לשון כמי זרועו מושלה לו לדכא כל הארץ תחת רגליו – קרא הצובע בשחוק גאון לב – הלא לכבוד יחשב לך כי תארח לחברה אתנו ועודך מאריך לשון. לא לתשועת ימינך ולא למזמת לבך אף לא לחלקת לשונך נחבה. הוא הסכין לעמוד לפני שרים! שחוק יעשה לי! ומי המה השרים הגדולים, המושלים האדירים אשר עמדת לפניהם? ההיא חוטב העצים אשר לשר העיר? ובאזני מי תדבר כאלה? האם לא אדע אותך ואת מוצאך? אם תחפוץ לנהל כביר ילהמנות בחברתנו שים ידך למו פיך ודום לעצת חכמים ממך! –

החיט לא חכה עד אשר יכלה הצובע את דברי תוכחתו, כי אם אתו יחד קרא בקול: ומה גדולתך כי אדע? האם בכסף אשר גנבת מבית רבי שמריה אשר בביתו עבדת תמצא עז והתעצמות גם לבב הבמה? או מן נשי האכרים אשר מקים מישכבן ידעת למדת ארחות תבל? שאל את כל בני העיר ויגידו – –

– דום פן אמלא פיך חצץ, נבל! האם שכחת כי שלשום היבילוך בכבוד לבית הקהל? –

– ואת בנך? ואת בת בתך התמימה? – קרא החיט ויפער פיו לשחק בשחוק מעורר שאט נפש בלב שומעו.

– ואת בני? ואת בת בתי? אבל על זאת הן אעיו עליהם כל חמתי –

– ואני אריב ריב נפשי ולמה זה תתנשא עלי? הן איש נכבד כמך הנני וגם אני הייתי „גבאי חדש" בבית תפלתנו ושני בחורים מהישיבה מצאו ארוחתם בביתי יום אחד בשבוע, שאל את כל בני העיר ויגידו לך אם לא נכבד הנני כמך? –

– אמאס את החיט הזה כשממית – קרא הצובע וירקע ברגליו וירם אגרופו לקראת לוחמו.

– ונפשי קצה בהצובע הזה כמפני נבלת העכבר – ענה החיט וירק בפני איש ריבו.

– בכור מות יבלעך, נבל! הבפני תרוק? קרא הצובע בשארית המות ויחזק בגרון החיט וירימהו למעלה ופניו הירוקים אדמו כרגע כתולעת.

– ראו כי צבע הוא – קרא אחד היושבים בקול שחוק גדול בהראותו את החיט ולחייו המאדמות לעיני היושבים.

– הס! – נתן בקולו איש כבן חמשים איש בריא בשר עד מאד אשר פניו כסו בחלבם עד כי כמעט הסתירו את עיניו הקטנות הנשקפות מבעד שמורות צהובות, בגדיו כבגדי אחד האכרים; מכנסי עור מבריקות מחלב הבהמה אשר דבק בהן על רגליו ואדרת עור כבשים המגעת עד ברכיו כסתה גויתו; עליה אזור צמר מאדם, אשר על כן חשבתי כל רואהו לאחד האכרים ללא דבר בשפת היהודים, אך עתה הכירו כי לישראל הוא וטבח הוא. הס! – קרא באחזו בידי הצובע להוציא את החיט למרחב – האם לריב ומצה קראני עצרה פה? הלימי יין! כאכרים בסבאם סבואים יקראו למהלומות, ואתם תאמרו לעשות נקמות באויבינו? אתם אבירי הכח אשר בביא אל קרבכם שתים שלש כוסות יין–דגן תתעו כשכורים?! שבו תחתיכם במנוחה, או ידי תלמדכם איך לשבת בם שב אנשים –

האיש הזה לא ידע בלי ספק חשבון או שכח את אשר ראה בעיניו, כי לולא זאת לא נשא על רעיו חרפה כזאת לאמר כי רק שתים או שלש כוסות הכום בשכרון, והכדים הרקים הרבים אשר עמדו על השלחן ענו גם המה כחשו בפניו, אך הנכלמים לא מהרו להוכיח שגגתו כי אם שמעו לקולו וישבו תחתיהם.

– טרפון צדק בדברו – אמר החיט בשבתו – הן אם אנחנו נגרה איש ברעהו מדון אז ישחקו אויבינו על משבתנו וידינו לא תמצא לדקור אותם –

– ומדוע קראת לריב ? – שאל הצובע.

– לא אני כי אם אתה נחרת בי, אני איש שלום, שאל את כל בני העיר – –

– שקר הדבר – קרא הצובע מבלי תת אותו לכלות דבריו ולהביא לו את כל בני העיר לעדים – אתה החלות לנבוח ככלב –

– ואתה נהמת כחזיר –

– האותי תקרא חזיר ? –

– האותי תכנה כלב ?

– ומה אתה ? הטוב אתה מכלב ! –

– ואתה, הטוב טוב אתה מחזיר ? –

– אני אשים בעפר פיך אם תוסיף לנבוח –

– ואני אמלא פיך בגללי הבהמה –

– השבתם על קיאכם ? – קרא הטבח שנית בקול מושל בראותו כי הצובע שלח יד, ויברגע החרישו שני הנצים.

– עשו שלום ואם אין נדיח גם שניכם מחברתנו –

– אני לשלום – מהר החיט לקרוא ויושט ידו לאיש מצותו אך הצובע לא מהר להחזיק בה, אולם בראותו כי עיני הטבח אשר כונן עליו הבריקו הושיט ידו גם הוא בלי חמדה, והחיט אחז בה ויניעה ברוב אהבה, כמו אחים היו מלדה ומבטן וברית שלומם לא הופרה אף רגע.

– שכר ! – קרא החיט – אני אתן שכר ונשתה כוס שלום –

– די לכם לעת כזאת, חכו עד אשר יבוא יעקב חיים הנה – קרא הטבח.

– אבל מדוע זה יאחר לבוא ? – קראו פתאום כלם בתמהון – הן הוא הבטיחנו לבוא הנה בלילה, או האם שב אחור מדברו ? –

– אם כזאת עשה אז כל עמלנו לריק, כי בלעדו לא תעשינה ידינו תושיה –

– גם בלעדו נעשה וגם נוכל – ענה הצובע.

– לשתות יין ? האיך זאת ? שאל הטבח בקלסה – אך

שמע נא לעצתי ואחר תדבר, אל תחזק בקרני השור להפילו ארצה בטרם תדע כי רב כחך ממנו, ואני אדמה כי צר כחך אף מהניע ממקומו את השיר אשר עליו תאמר להניף ידיך —

— וגם אני אתן לך עצה טובה: אל תמכיר בשר טרפה כבשר השחוטה אם לא תדע להסתיר דבר — ענה הצובע אף הוא בלצון וישחק בקול גדול ויבט סביבו לראות אם ישחקו גם השומעים ונרגע רעמו פניו בראותו כי החיט לא שחק אף הוא.

— ואתה תחשוב בלבך — ענה הטבח במנוחה — כי אקצוף עליך, או כי כלימה תכסה פני בשמעי עוני מפיך? האם איש כמך הנני כי אבוש מחטאתי? אתה התעברת על כי הזכיר לך איש ריבך את מקום משכב נשי האכרים, חמתך בערה בקרבך ובשת כסתה פניך, אבל לא כן אני עמדי, אני לא אכסה פשעי ואשמיע בפה מלא כי בעשרים שני עבודתי בבית המטבחים מכרתי תשע עשרה שנה וחצי בשר טרפה, ולא אנחם ממעשי כי ידעתי כי אני אצדק —

כל היושבים השתוממו למשמע אזניהם. כי אף כי עון כלם נגלה בקהל ואשר על כן חשבו מזמות להצמית שופטי נפשם, בכל זאת לא ערב אף אחד מהם את לבו להגיד עונו בפיו, כי נקל לאיש ישראל לקרוא בקול גדול את כל האשמנו ועל חטא ועל חטאים פעמים רבות בקול גדול ולהשמיע לכל הקהל כי חטא בלשון הרע, ברכילות, בזלזול הורים ומורים ובנשך ותרבית, וגם החטא הגדול בפלילות לא יכחיד תחת לשונו ביום כפור העונות, אך להודות כי אכל או האכיל טרפה, או כי ידע מקום משכב נשי האכרים, זאת לא יוכל להעביר על דל שפתיו, כי בן בישנים הוא, וגם אם ישמע כזאת תסמר שערת בשרו, ועל כן אחז שער גם עתה את החוטאים אשר נתפשו בחטאתם בשמעם מפי הטבח כי האכיל טרפה ולא יכסה פשעיו.

— גזלן! אם כן האכלתני גם אותי טרפה — קרא החיט ופניו הפיקו פחד ושממון.

– ואשת האיש ? ההיא כשרה היתה ? – ענה הטבח בשחק פרוע .

– ומדוע זה תקצוף על ראשי הקהל על כי יסרוך , הלא להם המשפט לעשית כזאת ? – שאל הצובע .

– ולחוטאים בזמה לא להם המשפט ליסר ? הלא נהפוך היא אני אצדק מכם בריבי עמהם , אני ראיתי כי השוחט לא לבד כי לא יזהר לשחוט כדת , ולפעמים יבא שותה שכור אשר אף אם תעקר כל שניו לא ידע עד מה וישחוט בידים רועדות , לא זאת בלבד כי אם גם יכשיר ויטריף כחפצו , ואם יקצוף על הטבח יטריף באפו ואין משפט , ולמה זה לא אחשיב לנפשי לצדקה להכשיר את הטרפה כאשר יטריף הוא את הכשרה ? הן באזני שמעתי מפי הרב זכר צדיק לברכה , אשר אמר כי גדול עון המטריף בלי משפט מעון המכשיר , אך היא היה איש צדיק וישר , יאיר לו אלהים את גן העדן , ומעת אשר שמעתי כזאת אמרתי בלבי : לא אוסיף עוד נשוא את סבל השוחט על שכמי , הבעבור זאת אתן את העיר להמוכס והלק מהבשר להשוחט , ואת האחורים אמכור בחצי המחיר עד כי יעלה מחיר הבשר הכשר פי שלשה ממחיר בשר הטרפה למען ארכיב על ראשי איש בליעל כמהו ? יקחהו אפל ! ותחת להתרפס לפניו ולתת לו ממבחר הבשר למען יכשיר לי את אשר בקש להטריף הנה לא קצרה ידי מעשות זאת בלעדו , ואלהים רצה את מעשי , כי אף אחד בעיר לא נחנק באכלו מבשרי , ולוא גם נחנק איש גם אז לא רבה המהומה , כי אז רק כסיל או בליעל אחד נעדר מהעיר , כי כלם פתאים או אנשי בליעל המה , זאת ידעתי מאז ואל דברתם לא אשים לב , וגם על הללם כבודי לא פקדתי עליהם אפי לוא רק בכבודי שלחו יד , כי אחת היא לי אהבתם או שנאתם , אך המה שלחו ידם במשלחת ידי להכרית אכל מפי ויבזו יגיעי כפר עוני ואת בני מסרו לעבודת הצבא , ועל זאת לא אסלח להם , ואם גם אתם יחד אספה גם אז לא אשוב ; נקם אשיב להם על כספי ובני , האמינו לי – . היא דבר דבריו במנוחת

ואיש לא ערב לבו להפריעהו מדבריו, ואף כי פני החיט העידו בו כי כמשא כבד הכביד ממנו לשים מחסום למו פיו בכל העת ההיא כי לא הסכין באלה, בכל זאת שמר לשונו מיראה ורק הניע בראשו ויקרוץ בעיניו וירם ידיו ורגליו בְּדַבֵּר הטבח, אשר לא קם ולא זע ממקומו ולא הניע אף אחד מאבריו ואך כלה הדובר את דבריו שאף החיט רוח כמו מנעול ברזל היסר מעל פיו ויקרא בחפזון: אבל מה זה היה ליעקב חיים כי בושש לבוא ? –

– מה זה היה לו – קראו אחריו שנים.

– אולי נשלח לקרוא לו – אמר הצובע.

– הנשלח לקרוא לו ? – שאל הטבח.

– לא – ענה אחד מהשנים הנותרים אשר עד הנה לא דברו דבר – הוא אמר לי כי עליו להסתיר הדבר לבל יודע לאשתו, כי היא לא תניחהו ללכת אתנו –

האיש אשר ענה על דברי הצובע היה צעיר לימים כבן עשרים ושתים שנה, פניו יפים וכל מראהו כמראה איש אשר גֻּדַּל בבית מלא כל טוב והורים ומורים חנכוהו, ועין כל רואה העידה בו כי לא להתהלך את חבר אנשים כאלה הסכין מעודו, רק יד המקרה השליכתו ביניהם בחזקת היד. ואמנם כן היה לו.

הוא היה בן לראש הקהל אשר היה בעיר לפני הראש אשר ישנו עתה, וכאשר הלשין את הקהל אחד מהעדה אשר את בנו הוציאו לעבודת הצבא, כי יעלימו נולדים רבים ולא יביאום בכתב כל העדה, ובחקור החוקר אשר בא מעיר המלוכה וימצא כי כן הוא, נחרץ על ראש הקהל ושנים מהסופרים להשלח לארץ גזרה, וכל עמל הקהל להוציאם למרחב עלה בתהו כי שלחו שמה, ואך בעמל ובכסף רב הצליח בידי הקהל כי יעשה להם החסד הגדול לתת גם לנשיהם ובניהם ללכת עמהם. וגם האיש הזה בן הראש הובל שמה בעודנו נער וישם גֻּדַּל, אך כאשר מת עליו אביו זה כשתי שנים, ואמה מתה עוד בחרף, שלחוהו השופטים לעירו, כי שמה לא ינתן לאיש ישראל לשבת בלתי אם יֻלַּד שמה לשאת

ענש ביד פשעו, כי גנב או גזל או חטא להממלכה, אך לבניהם אשר עוד לא חטאו לא ינתן עוד הרשיון לשבת שמה ולמצוא לחם. ובבן שב הביתה בחסר כל ויבקש משרה מאת הק״ל באמרו כי לו הצדקה לבקש זאת, אחרי כי אביו הקריב נפשו בעד כל העיר, אך זבדיה מאן לתת לו משרה מיראה פן יצליח למשול בכל, אחרי כי בגדלו בין בני עם הארץ דבר בשפתם כאחד מהם, ועל כן היה כקוץ מכאיב בעיני זבדיה, אשר חפץ כי רק הוא ימשל כאות נפשו וזר לא יתערב בקהל, ואחרי אשר שני אנשים העידו בו כי ראיהו נישא מסרק בצלחתו ביום השבת, גמרו כל ראשי העדה כי עליהם המצוה להרחיקו מעליהם ואולי גם לגרשו מהעיר. והדבר הזה העלה חמתי ויתודע אל יעקב חיים ויהללנו על פעלו ויבקש כי יקח גם אותי לעזר לו, אולם הימים האלה היו עת רצון ליעקב חיים וינער כפיו מתמוך בידו, רק אחרי כי מטה רגלו שנית הבטיחהו לבא בחברתם, והוא הבטיח לכל האספה כי יעקב חיים יבא אליהם בלילה הזה. והאנשים האלה אף כי כפראים היו במדברותיהם ותנועותיהם, בכל זאת הבינו לערוך את ערכו ויכבדוהו, ואחרי דברו לא שנו, וכאשר אמר להם כי רק מיעקב חיים תקוה נשקפה להם האמינו בדבריו, והטבח אשר היה איש אוצרות תמכהו גם בכספו.

– אך מה נעשה אם ישוב יעקב חיים ממחשבתו ולא יארח לחברה אתנו? – שאל הטבח.

– אז נשים בלעדו פנינו לעיר הפלך ונשמיע כל דברינו להשר, ונבטיחנו לגלות לו עוד כל צפונות העיר, וידעתי נאמנה כי הוא ישמח לשמוע הדשות כאלה גם מפינו, הן אך זאת יבקש, ורק על כן משך את יעקב חיים חסד –

– אבל בכל זאת אירא פן יצליח בידי הקהל להטות לבו בשחד ואז ישוב יהפך ידו עלינו וידכאנו, הן זבדיה כתב כי תקוה נשקפה כי יצליח לקנות בשחד את לבו, ומי זה לידנו יתקע אם לא כן יהי? – שאל הצובע.

– לדבר הזה אל יפול לבכם, ידעתי נאמנה כי השר נקי כפים היא וכל כפר לא ישנו להטות משפט, הלא תדעו כי אשכנזי מלדה ומבטן הוא, והמה לא ישלחו ידם לקחת שוחד ולא יטו משפט, ועל כן יושיב המלך כעת בכל ערי הפלך רק אנשים כאלה, כי בהם יבטח כי המה יעשו משפט ויהיו להחיטאים למחתה, וזבדיה אך בכחש סבב את כל הקהל לבל יעשו שלום את יעקב חיים, ועל כן הוא מַשְׁלֶה נפשם כי ידו תמצא לעשות בשחד את אשר הבטיח להם יעקב חיים לעשות בלי שחד –

– אך בכל זאת טוב היה לוא היה גם יעקב חיים אתנו השמיע החיט אף הוא חלקו.

– ומי לא יאמר כדבר הזה? – ענה הטבח וינע שתי כתפיו – זאת ידעתי כי הוא לבדו יצליח בדרכו יותר מכלנו, אך אם ימאן הן קצרה ידינו מהכביד עליו אכפנו. ההגדת לו? – הוסיף לדבר בשומו אל בן הראש פניו – כי חפץ אני להת לו מאה שקל כסף מכיסי אך אם יאבה להיות אתנו, יהחלק השלישי בשלל יקח –

– לא השמעתיו כי לא ראיתי פניו היום ואל ביתו לא חפצתי ללכת כי יראתי פן תראני אשתו ויודעו לה מצפונינו – ענה בן ראש הקהל.

– החלק השלישי לו לבדו – קרא החיט,

– אולי תבקש לך אתה החלק השלישי? – ענה הטבח בשחוק.

– לא! אני לא אבקש החלק השלישי לנפשי, רק כי חלק כחלק נחלק, אך מדוע ינתן לאחד החלק השלישי? –

– רב תודות לך על טוב לבך כי לא תבקש לך יותר מחלקך, אך יגדל נא חסדך לתת את החלק השלישי ליעקב חיים –. החיט לא הבין כי בלעג דבר הטבח ויאמר: על הדבר הזה לא אקרא מלחמה, אם כלכם תאמרו לעשות בזאת אז לא אתפוץ להפר משפטכם –

– אך האמנם תבחר אשתו במחסור ממצוא מקור

נאמן למחיתם ? – שאל הטבח את בן הראש.

– כן הוא, לבה חזק מצור ואף אם תגוע ברעב לא תתנהו לשוב על דרכיו הראשונים –

אשתי אשתו – קרא הצובע – היא תעמוד לשטן לנו, בידי הפתיות הזאת להיות כגברת, כי השר בראיתו אותה היה כאיש נדהם ובידה למשול בו וכל חפצה ישלים, אך הפתיות לא תדע עד מה, כי תאהב את אישה –

– ועל זאת יהיה שמה ברוך – ענה החמישי אשר ישב עד הנה ראשו נשען בין שתי ידיו וידום.

– הוא יברכנה ברוך, לא לנו הוא כי אם לצרינו – קרא הצובע בחרי אף.

– הנח לו – קרא הטבח – מכאוביו עוד לא נרפאו, עוד יזכיר כי יקותיאל המשנה לראש העדה לקח את הכלה היעודה לו והוא ראה דמעותיה וידמה כי על הפרדה ממני אבלה עליה נפשה ועל זאת הוא נאנח, אך יבוא יום וישכח אותה ולא יאמין עוד בנשים ובאהבתן ולא ישוב לברך גם את אסתר אשת יעקב חיים –

– אבל בזה צדק הצובע – ענה החיט אף הוא – כי מדוע בכך את אסתר הנצבת לשטן לנו ? אות הוא כי בלב ולב ידבר עמנו –

– האם תהפוך לשיב ולגרות מדון ? – נתן עליו הטבח בקולו – האם מחט ידקור בבשרך ולא יתן לך מניחה, הן להתיעץ נאספנו הנה ולא לעשות משחק לך –. החיט נאלם דום.

– נחכה עד חצי הלילה – אמר בן ראש הקהל – ואם לא יבא אז נשיב הביתה ומחר נתאסף שנית ונגמר אמר מה לעשות. ויהי בחצי הלילה כאשר ראו כי יעקב חיים לא בא עזבו כל בני האספה הנכבדה את מקומם ללכת איש איש לביתו.

יז.
מִדֶּחִי אֶל דֶּחִי.

בלב סוער כים עזב יעקב חיים את אשתו; בפעם הזאת שכח חנות ולא הטה עוד אזן שומעת לתחנוניה. כשוכן בין לבאים היה בעיניו אשר לא לו להרבות מחשבות, כי אם לאזור שארית כחו לטרוף זרוע אף קדקוד קמיו או להיות טרף לשניהם. לא בקש עוד חיי שלוה וכבוד ויושר כי ראה כי המה רחוקים ממנו ותוחלתו להשיגם כבר נכזבה, רק להשיב נקם לצריו ואם גם אתם יחד לנצח יאבד. אך אחרי אשר הלך זמן כביר מבלי חשיב אנה שם פניו וסערת רוחו החלה לשקוט לאט לאט, כמו קור החרף אשר שרר בחיין הביא קרחו גם בעורקיו להשקיט המון מעיו אשר רתחו ולא דמו, עלתה פתאם מחשבה על לבו לחשוב דרכו. אף כי גם עתה בערה בקרבו אש השנאה והנקמה כאש להבה, והקצף על זועמי נפשו אשר הדימוהו הועיל לפתת בלבו את האש הזאת לבל תכבה, בכל זאת לא מלאה עוד כל חדרי לבו כמו בפעם הראשונה כאשר קם להביא רעה על העיר על אשר הדיחוהו ראשיה משאתו. בפעם הראשונה השקתו קצפו כוס שברון, עד כי שכח את כל אשר עבר ואשר יבא, ולא נתן רעיון אחר לעלות על לוח לבבו בלתי אם להראות ללוחמיו את כח זרועו למען ירגזו ויחתו מפניו וישתחוו לו אפים ארץ, ויקו כי עד מהרה יעשה חפצו מבלי כל עמל ומפח נפש, אך עתה כבר הואה לדעת כי ידו תמצא לעשות נבלה את אנשי ריבו אך לא להטותם לחפצו, והרעיון הזה רפה רוחו לרגעים, ועוד זאת כי אז לא שאל בעצת אשתו ולא שמע דברי תוכחתה ותחנוניה ולא ידע מה עזה אהבתה לו, עד כי תקריב נפשה וכבודה ומשפחתה למענו, ובפעם הזאת שמע וידע כל אלה, ואף אם אמץ לבו לבלי תת עוד לדבריה לחדור לאזנו ועל כן נס מפניה, אך אמרותיה נשמעו לאזניו כהד הרים גם בלכתו לבדו, ועל כל אלה רע

בעיניו המעשה מאד לשוב ולהחל בדבר אשר לא בצע אותו
וכבר השב מחשבות להרפות ידו ממנו. לולא חשב ימים אחדים
לשוב מדרכו ולבקש זאת בתאות נפש ולחשוב לו כאשר נעלה
לשוב ולהתקרב אל בני עדתו אשר נדח ממנה, לולא פנה
בימים ההם עורף אל השר, כי אז אולי הלך כדרכו הלאה
בלב בטוח, אי לוא אנה המקרה לידו דרך אחרת להשיב נקם
לרודפיו כי אז אולי מהר להתיצב עליה, אך לשוב על הדרך
אשר עזב כבד עליו מאד. כל אלה עלו על לבו אחרי אשר
הרחיק מביתו. ויתעורר פתאם החפץ בקרבו לשוב ולראות מה
היה לאשתו, ובאשר זכר אותה כן החלו רגשות האהבה
להתעורר שנית. הבואת תהיה שלמת אהבתה לי? —
יסרוהו כליותיו — האמללה הזאת השליכה נפשה לגלי הפגעים
הרעים, למחסור לחרפה לצרה ויגון למעני, היא הקריבה
כל ששון חיה בדמי ימי עלומיה למען היות לעזר כנגדי
לבל אברע תחת סבל הפגעים אשר הבאתי בידי עלי ועליה
ואני אקשיח לבי ממנה ואמרר חיה? — עמוד! אנא תלך
כסיל? אל אבדון! אשוב — כה קרא לנפשו בקול ויעמוד
רגעים אחדים — אך אנה אשוב? הביתה? ונגע שלשתנו
ברעב? הן המה סכו דרכי יושר בעדי ואין לי דרך אחרת
בלתי אם לשוב על מעשי הראשונים ולמציא מחיה לי ולביתי
או למות ברעב והמה יראו וישש לבם ויאמרו: יד אלהים
עשתה זאת! — הן אלה הצדיקים ישאו תמיד שם אלהים על
שפתם, כל אשר בא והיה יאמרו מידו באה זאת. הוא יארח
לחברה אתם בסחרם אל ארצות לקחת מרכלתם ברמיה מבלי
השיב מחירה, יעשו עושר ויצליחו ויאמרו: אלהים עזרני,
ובשובם הביתה יקנו למו ששי או מפטיר בבצע אשר חמסו
ויתנו צדקות אלהים בקהל כי נָקָם בדרך טובה. אותו יקחו
לשומר לראשם בהעבירם את המרכלת על הגבול ובגנבם את
המס, ובשמו יתימרו כי היה עליהם סתרה לבל יתפשו בכף.
המה ידו אבן בזועמי נפשם ורצחים נפש ויקראו בקול: הגדיל
ה׳ לעשות שפטים ברשעים! כל דבר על מזמה אשר יהגה

לבם וידיהם תבצענה יקדישי לאלהים ויהיו קדושים, וגם עלי יצדיקו את הדין כאשר תפח נפשי ונפש ביתי ברעב אחרי אשר כרתו אכל מפי... לא אשוב! לא אתן את נפשי למשסה ולהם פתחון פה להודות לאלהים. תַאֲוָתִי לבגדים האלה אשר הדיחוני משאתי ויפילוני לבאר צרה, תאלתי להם, תאלתי לצדקתם ואמונתם, חמסי על קדקדם ירד וישתו קבעת כוס הצרה כמני, עונם על עצמותם יהיה ואני נקי. התחננתי, התרפסתי אליהם, הִשַּׁפַלְתִּי גאותי ואלחך עפר רגליהם והמה לא נתנו לי חנינה לכן כה יֵעָשֶׂה להם, אך רפיון רוחי עצרני רגע מכלות כל חצי חמתי בהם אך לא לארך ימים ירף רוח איש כמני – ובדברו כאלה גדל קצפי מרגע לרגע וישכח שנית את אשתו ואהבתה ותחנוניה ויוסף ללכת הלאה ברגלים ממהרות.

הרוח נשב בחזקה וישלך קרח כפתים, ערפלי עלטה כסו את השמים ותהי חשכה איומה, ולולא לבנת השלג אשר הגיע עד ברכיו, כי אז לא ראה דרכו אשר הוא הולך עליה. לילה כזה ישאפו להם כל השודדים והמרצחים – השמיע במו פיו מבלי משים – האם גם אני כאחד מהם?... אך לא! הן גם הנרצחים והשדדים יצאו בלילה כזה, כי לולא יצאו מביתם כי אז לא מצאה יד מרצחיהם לרצחם נפש, רק כי השודדים ישאפו את הלילה, ועל השרודים יכביד המחסור את אכפו לצאת... וגם אני אך שדוד הנני, אני אבקש רק לעמוד על נפשי ולא לרצוח, רק על נפשי אעמוד! גם אני חפצתי לשבת בשלוה והמה זֵדוני – כה דבר במו פיו כמו את איש אחר יוכח, אך עשתנותיו לא נתנו דמי לו, וגם מוסר כליותיו לא החשה כי הוסיף להשמיע קולו בקרבו מרגע לרגע אף כי התאמץ בכל עז להשביח המון רגשותיו לבל יזכיר את את אשר כבר היה ולבל יבקש חשבון המעשים אשר יאמר לעשות, אך בראותו כי חפצו לא יצליח בידו לגרש את המחשבות אשר ענו נפשו החל למלל בשפתיו דברי הנביאים, כאשר עשה תמיד עת אשר נדדה שנה מעיניו למען יהגה בהם

ולא יוסיף לחשב, אכן גם המה קמו בו כמבשרי רעה ויפיל עליו אימים. „כי לא תהיה אחרית לרע נר רשעים ידעך" — הדברים האלה עלו על שפתיו ועצמיתיו רחפו — אך מי הוא הרע והרשע? האני או הם? אני אשר בקשתי שלום או המה אשר אטמו אזנם כפתן חרש? לא אזכור עוד דברי הנביאים, המה ינבאו רק רעות, הן גם המה לעם הזה הנם אשר רק מוסר על שפתם תמיד — קרא וישחק בעת אשר לבו רגז — שירי אחד המשוררים בשפת הארץ ירנינו לב כי בהם רוח חיים ומשוררי עמי יביאו רק שבר ברוח, כקול נפשות פורחות מיללות מרה ישמע בשיריהם — כה בקש לנחם נפשו, אך הוא לא ידע כי לא דברי החוזים כי אם לבו בשר לו רעה. לאיש כמהו אשר אין שלום בנפשו יהיה כל אשר ישמע ואשר יראה כסמל הצרה. לאיש אשר לא ידע עון בנפשו היו הדברים האלה אשר עברו על דל שפתיו כמעין נחמה, כאוצר תקוה טובה, כי לא תהיה אחרית לרע — יקרא ולבו ירון ושמח בצדקתו וישרו וישא גם תלאותיו במנוחה, כי הבטחון בשלומת רשעים יתן לו עז ותעצומות; אך לא לאיש כמהו אשר רוחו ישאלהו מי הוא הרע והרשע, האני או הם? — וכן גם שירי משוררי עם הארץ לא הניחו רוחו כאשר קוה כי אם הוסיפו להרגיז לבו בלי חמלה.

— כאשר חזיוני ליל יהיו תמיד כפי מחשבות היום, כן גם המחשבות אשר יהגה איש בהקיץ תהיינה רק כפי רוחו. לב הנדכה יהגה נכאים והעלז יגיל ישמח. הוא חפץ לזכיר שיר אשר ירנין לבו ועל שפתיו עלו דברים אחדים משיר „ברחיבות קריה הומיה עת אתהלכה" להמשורר פושקין וישמיעם בקול:

וְאֵיפֹה הַמָּוֶת לְמוּלִי יָרִים פַּעַם
בְּמִלְחָמָה בַּדֶּרֶךְ אוֹ בְגַלֵּי זָעַם.

ימבלי אשר בקש השבון סמרה שערת בשרו בשמעו מוצאי שפתיו ויתאמץ לגרש גם זכרון השיר הזה מלבו כמו

גם כי שמע נבואת מנבא לרעה ובמעוף עשתנותיו עלה על זכרונו שיר לערמאנטאוו „ב־ד כי אצא" ולמען הסיר מחשבות יגון הוסיף להשמיע :

מְנוּחָה שׁוֹרֶרֶת עַל גֶּבַע וָיַעַר
וְקוֹל אֱלֹהַּ אֹזֶן הַבְּרִיאָה קַשֶּׁבֶת .

הבריאה קשבת קול אלוה ! והאדם מה ? האם גם הוא יקשיב וישמע מה ידבר האל ? הה ! מי יכרה לי אזן לשמיע אמרות אלהים ולדעת הדרך אבחר ומה טוב ? מי יורני במה אזבה ארחי , אם לעזור חיל ולהתקומם נגד מתקוממי ולדכאם תחת רגלי , הן העז ודכח גם המה מאלהים המה ובמתנותיו אלה הן בידו לחלץ מצרה נפשי ונפש רעיתי . . . או לשוב אחור , לסלוח לשונאי ולהיות עדי אובד ולמוג בזלעפות רעב . . . הכזה יהיה חפץ אלוה כי אחריש ואגוע ? . . .

רוח האיש הזה אשר בעזבו ביתו שם באלהים תפלה שב ויחפש לדעת במה יתרצה אל האלהים אשר כחש בו זה עתה ויאמר לא הוא . הנה כן הוא רוח האדם את אשר יסבון בו תמיד לא יראה ולא יחשוב , גם כל קדש לא יקדש בעיני האיש אשר יראהו תמיד . בעיני המקבר את המתים תראה גוית המת , אשר כל רואיה יכבדוה , כעץ יבש ; בעיני הכהנים השומרים משמרת הקדש תהיה עבודתם כעבודת חול וכמשא לעיפה ולפעמים יבזו את המקדשים , אשר גם לב האיש אשר יכחש בכל קדש לא יערב לבו לעשות כזאת , ועל פי המתפללים תמיד תעבור הרנה והתפלה מבלי אשר ישמעו או ישימו לב לאשר הוציאו מפיהם , יכן היה גם שם אלהים בעיני יעקב חיים אשר שמע אותו מפי אשתו בשפתו אשר הסכין בה כדבר חול , לא כן בהזכירו בשם אלהים בשפת עם הארץ היה בעיניו בשם קדוש , או יען כי אלהי אחיו שנואי נפשו היה לו למחתה לא כן שם אלהי העמים . . . ואולי זאת היתה לו להשיב עתה לבו לאלהים , כי גלמוד היה בלילה בדרך ורבים המה אשר לאור יומם יכחשו בכל , לא כן בלילה . . . או אולי

ען כי עתה זכר היא בנפשי את האלהים ולא אחר הזכירו על כן לא התעורר לכחש בו.

ישנם אנשים רבים אשר יכחישו תמיד דברי רעיהם בדברם עמם וילחמו בחוקה למען הראיתם משוגתם וכאשר יעזבו את הנלחמים בהם ישיבו וישמיעו כדבר משפט צדק את אשר נתנו בתחלה לשוא והבל, ועל הרוב המה אלה אשר בלבם לא הרבו מחשבות למען לגזר אמר ולהחליט אם כן הוא או להפך, ורק החפץ להוציא משפט ברוחם ולא על פי אחרים יַנֵם לשים לְאַל אמרי רעיהם. ואיש כזה היה גם יעקב חיים, הוא לא הרבה חקור במסתרי הבריאה ולעמוד בסוד אלוה למען ידע אם להאמין או לכחש בו, רק בדַבֵּר לו אשתי נחומים בשם אליה בעת אשר צרות לבבו הרחיבו התקצף ויקרא: לא היא! אך עתה באין משמיע מיסר ורק עם נפשו שח לא היה לו עוד השם הזה למרגיז לב, ויבקש לדעת חפצו ובמה יתרצה אליו, ובעת אשר נשא מרום עיניו, כמו קוה כי שערי השמים יפתחו פתאם וקול אלוה ירעים נפלאות להשמיעו מה היא שואל מִמֶנו, עלו פתאם על שפתיו דברי הנביא כמו יד נעלמה שמה אותה בפיו: הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד. — עשות משפט ואהבת חסד? קרא בקול רגז כמו עם איש ריבו דבר — הן גם אני שאלתי לדעת מה טוב? אם עשות מ ש פ ט, או אהבת ח ס ד? יאם משפט אעשה אז לא אדע חסד, ואם אוהב חסד אז לא תאחז במשפט ידי אף אם משפטי נגזל...

— שלום לך — קרא פתאם קול מאחריו אשר נכר ברגע כי קול אחד האכרים היא, ובשמעו רגז תחתיו ומבלי חשוב מה הוא עושה שלח ידו לצלחתו לה ציא ממנה קנה הרובים, ומה נבהלה נפשו בראותו כי שכח אותו בביתו ויעמוד על עמדו כגבר נדהם ובלהות מות אפפוהו מבלי אשר ידע מדוע.

— שלום לך — קרא האכר שנית בגשתו אליו.

— שלום — ענה יעקב חיים ויתאמץ להתבונן היטב באיש הקורא לשלום לו, אך לא יכול לראות את מראה פניו מפני

החשכה הגדולה אשר שׂרְרָה, רק זאת ראה כי הוא גבה קומה וחסון כאלון.

הוי! איך תֵּשֵׁב הסופה הארורה בחזקה – קרא האכר שנית – היא תדקור כמדקרות מחט בפני; רק לזאבי ערבות ולשודדי ליל לצאת בדרך בלילה ארור כזה –. עד הנה לא שם יעקב חיים את לבו להקרח הנורא, כי עשתנותיו לקחו כל לבו, אך עתה כאשר העירהו האכר חש כאב בבדל אזנו ובפניו ואצבעות ידיו אשר לא כסה מפני הקרח.

– צדקת בדבריך – ענה להאכר כי רק זאבי ערב ושודדים יצאו לפעולתם בלילה כזה, אך מדוע תלך אתה בדרך כעת? הן לא זאב ולא שודד אתה? – קול שחוק מוזר פרץ מגרון האכר ויאמר: אני אלך להציל נפש איש מידי שודדים, אך מדוע תלך אתה? יעקב חיים ראה כרגע כי נואל מאד בשאלתו ויירא פן ישאלהו גם אותו לדרכו, ועל כן שמח מאד על מענה האכר כי הולך היא להציל נפש וישאף רוח כמו סרה פתאם כל דאגה מלבו ויקרא: ברוך אתה לאלהים והוא יהיה בעזרך לעשית הדבר הטוב הזה –

– אני ארע כי אצלח בדרכי – ענה האכר ויוסף לשחוק בקולו המוזר.

– אתה תדע כי תצליח? ומה מאשר אתה כי תדע מראש את אשר יקרה.

– אני שמתי אותותי אותות, כי בכל הדרך לא שמעתי קול עורב ולא פגע בי כהן (עם הארץ יאמין כי כאשר יפגע אותו אחד מכהני אמונתו בדרכי אז רעה נגד פניו, כי השטן יֵרָאֶה בדמות אחד הכהנים, כן יאמרו) ואבטח כי אצלח בדרכי להציל הנפש –

– ואתה תאמר לקום לבדך בפני השודדים ומאין תדע אם לא רב מספרם? – קרא יעקב חיים והדאגה החלה שנית למצוא מסלות בלבבו כי כחדות היו לו דבריו.

– היהודים הארורים האלה יבקשו לקחת נפש איש אשר גלה על עונם, ואני אלך רק לסכל עצתם –. יעקב חיים הרים

ראשו ויט אזנו לשמוע ולבבו קפץ ויתר ממקומו ויקרא בחרדה: היהודים? ומי הוא האיש אשר נפשו יבקשו? —

— לא אדע אם תכירהו — ענה האכר.

— השמיעני שמו כי אדע כל בני העיר ונפשי נכספה מאד לדעת כי אולי אוכל גם אני להושיע לך ויחד נעשה את המעשה הטוב הזה —

— שמו יעקב חיים והיהודים הארורים יקראו לו המלשין, ואיש אחד מראשי העדה זבדיה שמו שכר מרצחים לרצחו נפש, כי הציג מרגלים על כל דרכיו וידע כי בלילה הזה שם חוזה לבני חברתו אשר כלם יחד יחפצו להלשין שנית אותם, ויודע הדבר לשר העיר וישלח אותי להזהירהו. הן השר יפחד גם הוא להתגרות אתם מלחמה לעין השמש ועל כן הסתיר הדבר מעין כל וישלח להציל נפש הנרדף אשר שר הפלך צוה לשמרהו מכל משמר. — בפיק ברכים וחלחלה שמע ראשית דברי האכר אך הדאגה סרה לאט לאט מלבו וקצף נורא לקח מקומו ויאמר לנפשו: ואני חפצתי לשוב מדרכי ולבקש שלומם בעת אשר המה יבקשו נפשי לקחתה! עתה אדע נאמנה מי הוא הצדיק ומי הרשע, חרדו מפני זעמי כי יבער בכם כאיש קש! — ואל האכר אמר: אבל אנה פניך מיעדות? הן לא בדרך אשר יובילך אל ביתו תלך? —

— הגם אתה תדע אותו ואת נוהו? — שאל האכר כמשתומם.

— גם אני אדע אותו ואת נוהו —

— ועתה הגד נא אתה אם לא צדקה אעשה בלכתי להציל נפשו מיד המרעים —

— אכן תצדק מאד ואין קצה לחסדך, אך דע כי גם הוא ישלם לך בגמולך עליו —

— הוא ישלם לי? — קרא האכר בקיל שחוק אשר הרגיז לב־הוא? ואיפוא יקח? הן הוא יחיה בחסר כל וגם לחם לנפשו לא ימצא כן לו —

— אבל עוד בידו להיטיב למטיביו, ומעתה לא יחיה

עוד בחסר כל כי אם בעשר גדול ויתענג על רב טוב וגם לאוהביו תמצא ידו להושיע, אך אנה תלך? —

— אל בית המשתה ששם נועדו יחדיו הוא וחבריו —

— גם אני אלכה שמה ויחד נלכה אם תחפוץ —

— ומה תעשה אתה שמה? — קרא האכר בקול וינף את הגרזן אשר הוציא מתחת למדיו — אם אחד המרגלים או המרצחים אתה מות תמית כרגע —

— לא אחד המרגלים או המרצחים הנני כי אם הנרדף אשר נפשו יבקשו לקחתה, אני — יעקב חיים! —

— ומי זה לידי יתקע אם לא תסבבני בכחש? —

— באלהים אשבע כי אמת בפי —

— אני לא אאמין בשבועתך לאלהיך, תן לי אות נאמן, אני יודע כי על יד יעקב חיים הימנית טבעת אשר נתן לו שר הפלך לאות, הראיני את ידך ואת טבעתך —. יעקב חיים הראה לו ידו והאכר אחז בה למען יתבונן אם יש טבעת עליה ובהתבוננו קרא: רק זאת חפצתי לדעת! — וברגע ההוא כרע נפל יעקב חיים ורק המלים: הה! אסתר! התמלטו מפיו ויאלם דום לנצח, כי האכר בהחזיקו בידו הימנית הכהו בגרזן על ראשו מכה אחת ולא שנה לו, וברגעים אחדים נפחה נפשו.

— אסתר — קרא האכר וישחק כדרכו — אל תדאג לאסתר, כי אני אשמרנה בלילה הזה, אני אהיה עליה סתרה אם תאבה או תמאן, בי או בגרזן תבחר — ובדברו משש את כל כלי המומת ואחרי אשר לא מצא מאומה קרא ברגז: לשוא הרביתי עמו דברים, לוא ידעתי כי אין בידו קנה הרובים כי אז כבר כליתי מלאכתי, לשוא דברתי עמו ועמדתי בקרח זמן כביר, אך עתה הם לי כמו לוא בקעתי עצים שעה תמימה, עתה לא יוסיף הכלב הזה לנביח ואני שלש מאות שקל כסף אקח, את כלכם אעביר מהארץ במחיר שלש מאות כסף לגלגלת. ימים רעים היו לי עד הנה, לא מצאתי עבודה זה זמן כביר מעת אשר נבח הכלב הזה ויחדלו מהעביר סחורה אסורה על הגביל ויכרית אכל מפי, ימים רבים רעבתי ולא

בא בפי יין דגן ועתה באו הימים הטובים ואראה שכר רב לעמלי בנחת, כי נקל לסכיר פה כלב נובח במחיר שלש מאות כסף מהעביר הסחורה על הגביל ואחרף נפשי והשכר מעט, אך המלאכה הזאת קלה היא ומעשרת. מי יתן וירבו כמהו, ואמצא עבודה. זבדיה איש טוב היא וישלם ביד נדיבה לעושי מציתי, וגם אני אשמר לו בריתי עד אשר יתן לי איש כפלים במחיר ראשי, ובלי ספק יִמָּצֵא גם איש כזה. ימים מרבים באו לי והלילה הזה אשכב במנוחה במטת הכלב המת על יד אסתר. הן לא ילדה פותה היא ותבין כי טוב אני לה מהגרזן ולא תפצה פיה... בעת דברו שם את המת בשק וישם אבן גדולה בתוכו ויקשרהו מלמעלה בחבל ויעמס את המשא על שכמו וילך לו.

יח.

שְׁבֻעֵי שְׁבוּעוֹת לָהֶם.

ביום צום אסתר נאספו המון תושבי העיר לבית התפלה הגדול, אחרי אשר ביום השבת קרא השמש מעל הבמה אספה בשם ראשי העדה לבוא לבית הכנסת הגדול לשמוע תשועת ה׳ אשר עשה להציל את כל העיר מידי המלשינים, וכל אשר אהבת אחיו נגעה בלבו, כאלה אשר פחדו לנפשם מחמת המלשינים כן גם אלה אשר דבר אין להם עם הממשלה והסחורה האסורה באו כאיש אחד. וזה דבר האספה: זבדיה עם השתדלן נסו לעשות כל אשר בכחם אולי תמצא ידם להטות את שר הפלך בשחד כי יוציא את האסירים למרחב וישיב להם את הסחורה אשר לקחו המחפשים מהם, ולא על הסחורה היה לבם חרד כי נכונים היו לשלם פי שבע במחירה, רק יען כי היא היתה כשבט ברזל בידי השר אשר בה היה לאל ידו לעשות בהם כלה, ועל כן בקשו להוציאה מידו. אך הוא היה כלא שומע, אף כי הכסף אשר אמרו לתת לו היה די והותר לתת לו טרף לכל ימי חייו, כי שונא ישראל ואישכנזי היה

וימאס בשחד. וגם אל יתר השרים אשר ידעו אותם מאז כי לא אשכנזים ולא שונאי ישראל המה ומעודם לא מאסו במנחותיהם, גם אליהם נסו דבר ולא הצליחו, כי אימת שר הפלך נפלה עליהם. לבד אחד מ״ם הוא שר בית המשפט התעורר ויאמר כי נכון הוא לעמוד לימינם אם יתנו לו חמשים אלף כסף, ויבטיחם לא לבד להוציא האסירים ולהשיב להם הסחורה, כי אם גם להדיח את שר הפלך משאתו, ואם כי כנס ופלא היה הדבר הזה בעיניהם, בכל זאת בטחו על הנס אחרי כי כלמדים בנסים המה מאז. אולם השר הראה להם עד מהרה כי לא איש מופת כי אם איש עצות הוא והוא נתן להם עצה אשר הכירו כרגע כי טובה ונכונה היא. עצתו היתה להפך מנרדפים לרודפים. כי יתאוננו המה על שר הפלך וישלחו דברי ריבותם לעיר המלוכה כי משך ידו את אנשי בליעל וגנבים ועל פי דבריהם ירע וישחית לתושבי עיר כשולה, אשר לא ידעו כל עון בנפשם רק כי הדיחו מקהלם חמשה אנשי בליעל אשר עברו תורות, והפרו הדת, והם המה אלה אשר בקצפם הכים בלשון לפניו. עצתו ישרה בעיניהם ומה גם אחרי אשר הבטיח להם על דברתו כי כל השרים יהיו בעוזריהם לשלח רשת ברגלי השר, כי גם בעיניהם הוא לשכים יען כי הכרית אכל מפיהם מעת קחתו המשרה על ידו, ולו אין לא אשה ולא אחות יפה בעיר המלוכה אשר תסוכך עליו באמרי פיה, וזאת הלא מודעת כי כל שר אשר אין לו אשה או אחות יפה בעיר המלוכה הוא כחגר בלי משענת. כל אלה היו דברים נכוחים ונאמנים, זאת ראו זבדיה והשתדלן עין בעין, רק לזאת חרד עוד לבם פן ישלחו מעיר המלוכה חוקר אשר גם הוא ינער כפיו מתמך בשחד וכאשר ימצא את הסחורה האסירה אז תהיה לו לאות ולעדה כי המה החטאים ויפקוד עליהם עון גם על אשר הכו את השר בלשון.

– לדבר הזה אל תשימו לבכם – ענה השר – עוד בשבוע הזה תמצא את סחורתכם –. הוא דבר ויקם ויתן את הסחורה לידם וכמעט לא האמינו למראה עיניהם ויפחדו פן

סחורה אחרת היא והשר סבבם בכחש, ועל כן האיצו בו כי יגלה להם הסוד איך עלה בידו להוציא להם את סחורתם. ואם כי מאן השר בתחלה לעשות זאת מיראה פן יבוא בכפם, אך הכסף ענה את הכל ואחרי אשר שקלו על כפו שלשת אלפים שקל גלה והם הנצורות, כי את הסחורה הכתירו בבית המשפט ובידו המפתחות אחרי כי שר בית המשפט הוא, אך עליה היה חותם שר המלך ועל כן הטה בשחד את אחד ממשרתיו כי יגניב את חותמו ויביאהו לו, ואז היה בידו להוציא את הסחורה מהשקים ולשים בהם בלויי סחבות ולחתום אותם שנית בחותם שר המלך, והמשרת השיב אחרי כן את החותם למקומו ואיש לא ידע. ועתה הלא תבינו — קרא שר בית המשפט בהתמו דבריו כמנצח — כי בבוא הנה הוקר וימצא את השקים התומים בחותם השר ובהם בלויי סחבות, ולא הסחורה האסורה כאשר אמר, כי מרה תהיה אחריתו.—

המה שמעו כן תמהו ויבטחו בו מן הוא והלאה וישלחו דברי ריבותם נגד שר המלך לעיר המלוכה ויתאוננו כאשר יעץ להם שר בית המשפט כי על לא חמס בכפם הביא שר המלך רבים מתושבי עדתם, אנשים נכבדים עד בית הבור ויתן ידו לסרי סוררים אשר כל חפצם אך בבצע חמסים, ויקבו בשמות את הצובע ואת הטבח ואת החיט ואת בן הראש ואת החמישי אשר לפי דבריהם גנב כלי כסף מבית התפלה, ולשמחת לבבם שלחו עד מהרה, רק כעבור שני ירחים וחצי, אחד מהשופטים מעיר המלוכה לחקור ולדרוש ויבוא לעיר כשילה, אשר כבר היתה צהלה ושמחה, אף כי עוד לא הוציאו את האסירים, וכל אשר נעשה עד הנה היה סוד כמוס רק לראשי העדה, אשר לא גלו הדבר רק לנשיהם, ונשיהם הבינו כי טוב להסתיר הדבר ותספרנה בקול דממה דקה מאד את כל הגדולות אשר עשו זבדיה והשתדלן בעזרת הנשים. העיר כלה היתה צהלה ושמחה וכלם קוו בלב נאמן כי ביום הפורים ביום אשר שבר אל מושיעם את זרועות העול בימי מרדכי ואסתר, כן תנחת ידו גם היום בהצורר, בשר המלך בימי זבדיה

והשתדלן, ועל כן רצו כלם בשמחה ביום הצום לבית הכנסת הגדול אף כי לא ידעו עוד למה נקראו שמה ולבם מלא תקוה לשמוע מפלת הצירר. כחמשת אלפים איש נאספו שמה, אך בית הכנסת יכיל רק כאלף נפש על כן מלאו כל העזרות גם חצר בית התפלה מפה לפה, ותהי מהומה נוראה אשר לא ישער איש בנפשו בלתי אם ראה בעיניו עדת עיר כשולה בהתאספה לשמוע מפלת צוררים.

כל הנאספים עמדו וידברו ויריבו וישחקו ויאנחו איש איש כחפצו והנה שר גבה קומה לובש מלבוש אחד השרים הגדולים, ועל ידו עוד שני שרים הולכים בצעדי און אל בית התפלה ואחריהם זבדיה והשתדלן, ראש הקהל ומשנהו ויתר נדיבי העדה ועשיריה. כרגע היתה דומית מות בכל הבית והחצר, וכל הנאספים עמדו כנדהמים, פתאם פתחו עיניהם כוננו אל השרים, ותמהון לבבם לא סר עד אשר נעלמו השרים מעיניהם, או אז שבה המהומה לקדמותה.

– היא אחי המלך – קרא האחד – ויבוא הנה לבטל את הגזרה וגם כל הגזרות –

– לא, כי הוא המשנה למלך –

– שקר! באזני שמעתי כי הוא דוד המלך –

– הוי פתאים! זה הוא רק שר המלך החדש –

– אויל, חמור! שר גדול כזה יהיה לשר המלך! –

– זבדיה ידבר אליו כדבר איש אל רעהו, אך זה הוא חכם מדינה! –

– והשתדלן? ההוא לא יחכם כזבדיה? –

– מלמד! השתדלן בפני זבדיה היא כקוף בפני אדם –

– ואם תקניטני אומר לך כי השתדלן חכם שבעתים מזבדיה! –

– אתה לא תאמר כזאת! –

– אני אומר! –

– וראש הקהל הביט כתתרנגול בבני אדם –

– הוא אשה, ואם לעזרתו יחלנו אז תמנו כבר לגוע –

– ואת יעקב חיים לקח השטן, אצבע אלהים הוא! –
– אל תזכר בשמו, שם רשעים ירקב –
– כן יאבדו כל הרשעים –
– לא בקולי שמעו זבדיה והשתדלן, כי אז בקשו מאת השר כי יבטל הגזרה הרעה אשר יצאה ללמוד שפת הארץ בבית הישיבה –
– המה חכמים ממך וידעו זאת גם בלעדך –
– ואני אדמה כי זאת לא גזרה היא –
– אפיקורס, מומר להכעים! זאת לא גזרה היא ומה היא גזרה? –
– הן גם זבדיה והשתדלן למדו שפת הארץ ובכל זאת המה יראים ושלמים, יתן ה׳ לי בנים כמהם –
– של בית רבי התירו להם גם לגדל בלורית, כי קרובים למלכות שאני –
– ומי יודע אם לא יהיה גם אחד מהבחורים קרוב למלכות? –
– עם הארץ! אך להביא טרפה ופסול לבית הישיבה! –
– מי יודע אם יזכרו לבקש גם כי יסירו גזרת הבגדים מעלינו –
– הה! הבגדים, הבגדים! המה הסירו צלם אלהים מעל פנינו –
– מי יתן ונזכה במהרה בימינו לראות את בנינו לובשים מלבוש כאבותינו –
– אבל דינא דמלכותא דינא –
– וממצרים נגאלו על שלא שנו את בגדיהם, ואיך נגאל אנחנו? עצת השטן היתה זאת למען נהיה בגולה עד עולם ושכינה עמנו –
– אבל הן רבני מורה ההוראה לובש מלבוש כחקת הגוים, וגם מכנסים ארכים ולא יסתירן במגעליו –
– הוא יודע את אשר יעשה –
– רבי זבדיה, רבי זבדיה! אל תשכח לבקש את

השר כי יתנו לנו לרעות את בקריני ועזינו מעבר הנהר –
– השוטה יקרא לרבי זבדיה כמו היא שומע לדבריו עתה בעת אשר השר לנגדו –
– ואם לא אויל הוא כי זכר את הבקר והעזים וישכח כי רעה גדולה מזאת נכח פנינו, כי יחפצו לעשות דרך המלך בעיר –
– דרך המלך! הה! כלה ונחרצה על העיר –
– לדבר הזה אל יפיל לבך כי הגזרה הזאת כבר נתבטלה –
– עוד דברים הרבה יש לנו לשאול –
– נחשבם לאחד אחד ונגישם לזבדיה –
– מה לני ולזבדיה? עת רצין העת הזאת וה' יתן בלב השר כי ישמע גם בקשתנו –
– גם עם זבדיה ידבר רק יען כי נתן אלהים את חנו בעיניו ואנחנו גם אנחנו בני אברהם יצחק ויעקב כמהו, נשמיעהו בקשותינו ויעשה כחפצנו –
– כי יבטל בית הספר מהעיר –
– יבטל מס הבשר והנרות –
– ישים איש יהודי לשר העיר –
– יַרְשֶׁה לנו לעשות את כל בני העיר לנעלמים –
בה חיה איש איש דעתו ועוד למאות דעית כאלה נשמעו, אך לדברי האיש אשר בקש כי יתנו לעשות את כל בני העיר לנעלמים פרץ שחיק גדול מפי כל השומעים, ופתאם יצא כרוז ויהם את כל העם אשר בבית התפלה ויחדלו מקרוא בקול גדול וידברו בקול דממה אשר היה כקול המון הַדְבוֹרִים, והכרוז יצא שנית ויקרא: הס! ואחריו הרים זבדיה קולו ויקרא: רבותי הנה נקראתם הנה להשבע בשבועת האלה, כי חמשת האנשים הזדונים הלא המה: הטבח והצובע והחיט ובן הראש וזבלון הגנב כלם בני בליעל המה, גנבים וחומסים ומפירים תורה, ורק מאשר כי לא חפצנו לתת להם כסף על כן נתנו ידם לשר הפלך אשר גם היא בקש שחד מידינו, התחפצו להשבע בשם אלהים כי כן הוא? –

– אנחנו נשבע –

– הנה הגשנו דברינו על שר הפלך כי ירדפנו בלי עון רק יען כי משך ידו את סוררים על כן ירב כעשו עמנו, התשבעו כי כן הוא? –

– אנחנו נשבע – קראו כלם פה אחד, אף כי לא אחד בהם שמע ברור דברי זבדיה. ברגע ההוא הוציאו את ספרי התורה מההיכל וידליקו נרות שחורים יהחזן קרא בקול את פרשת האלה והשבועה הכתיבה עברית ומתרגמה לשפת הארץ, והשומעים את דברי האלה קראו: זה כפרתי, שקץ תשקצנו, ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, איש איש כאשר עלה על דל שפתי, והעומדים בחוץ קראו אחריהם: אמן אמן! מבלי דעת מה נעשה בבית ומה דבר זבדיה. אחרי תם השבועה אמר השר אל אחד מהשרים אשר אתו כי ישב ויכתיב את כל פרשת השבוע על גליון והקהל יכתבו ידיהם על המגלה, ויצאו השמשים לקבץ החותמים וכעבור שתי שעות היו כבר שני אלפים אשר חתמו ידיהם על המגלה, ואז הביאו יין שמפניה וכוסות וישתו השרים והשתדלן וזבדיה אשר התירו לעצמם לשתות יין נסך לפני ה׳ על הבמה ביום הצום להצלת נפשות ויטיבו לבם; וככלות השתיה שמו השרים וזבדיה והשתדלן וראשי העדה את פעמיהם ללכת לבית התפלה אשר לעם הארץ.

ראשי עדת בני ישראל בעיר כשילה המפארה ילכו לבית תפלת עם הארץ! ומה יעשו שמה? האם האמינו כי כבר באה עת הגאולה ותהפך אל כל העמים שפה ברורה לקרוא כלם יחד בשם אל אחד? האמנם היתה כזאת לפתע פתאם, אבל הן ידענו את בני העיר כי ימאסו בשפה ברורה, ולוא האמינו כי עת הגאולה באה למה פזרו כסף כאפר להשרים למען יעמדו לימינם, הן לעת קץ חזה להם החוזה: והיו מלכים אומניהם ושרותיהם מינקותיהם וכלם יחד אפים ארץ ישתחוו להם ועפר רגליהם ילחכו – כה ישאל בלי ספק הקורא בתמהון. אמנם הדבר כן היה, אף כי ידעו נאמנה כי שנת

הגאולה עוד לא באה למרות רצון רבי בלשן בעל המליצה אשר עשה לפ"ק לשנה ההיא, שבו נאמר בפרוש כי בשנה ההיא יבא משיח, בכל זאת הלכו טובי העיר אחרי השרים אל בית תפלת עם הארץ.

בעיר כשולה שלום היה בין עם הארץ ובין היהודים היושבים בקרבה וקנאת הדת לא משלה בה מעודה. לא מאשר כי עם הארץ היושב בה השיב אל לבו כי כלם אחים חמה ועון הוא לאיש לרדוף את רעהו מעבור אמונתו; עם הארץ לא השיב דבר מה ללבו ועוד טרם ידע לחשוב מחשבות, כי אם יען כי מספר עם הארץ לא היה אף החלק העשירי ממספר בני ישראל ושר העיר היה תמיד איהבם הנאמן, ועל כן הדלו גם המה מריב. ונערי בני ישראל הלכו קוממיות ברחוב עם הארץ ולא פחדו ולא רהו פן יסקלום באבן או יכום על הלחי, ועל לב בני ישראל לא יעלה החפץ להתגרות מלחמה באיש אשר לא עשה לו רעה אם לא אחד מאחיו הנהו, לכן לא נגעו לרעה גם המה בנערי עם הארץ עת אשר קרה לפעמים כי באו להחיבות היהודים, כל עוד אשר לא גנבו מאומה, או גם אם גנבו ולא נתפשו בכף. מלבד זאת הן להם רוב עם הארץ מהיהודים נמצא; אלה היו חוטבי עצים ואלה שואבי מים, ונשיהם ובנותיהם היו שפחות בבתי יהודים, וגם מהם לקחו לעוזרים, עת אשר בא מחפש סחורה אסורה, להתנפל עליו ועל אנשי החיל אשר אתו להכותם ולהציל את הסחורה, וגם עתה כאשר מצא זבדיה חפין במלאך רע להעביר את איש עברתו וקנאתו מהארץ, אך באחד מהם בחר למטה זעמו, ולכל איש ישראל הן דרוש „גוי השבת" אשר יכבה הנרות בלילה ויבעיר אש בתנור בימי החרף ושכר לפעולתו הלא רב: כוס יין דגן ופת לחם. גם לדברי מצוה השתמשו בהם, לשמור על נר תמיד ביום השבת ועל „נרות הנשמות" ביום הכפורים פן יפלו ויבעירו בערה, גם זמורות עצי אלה ואלון לסכך על הסכה וערבי נחל להושענא רבה הביאו המה למכור, אשר על כן נחשבו רבם כעבדים בבתי היהודים,

וגם אלה אשר מתבואת שדותיהם מצאו מחיה גם להם היה שלום עם היהודים אחרי כי מהם לקחו את הכסף לקנית את הזרע ולהם מכרו התבואה, ולא בשקר התפארו כי העיר בישולה היא כירושלים עיר הקדש כי בה לא נראו אף עקבות הגלית. בה הלכו יחפי רגל ביום התשיעי באב ואיש לא לעג להם, בה חגגו הוללו במחולות בכל רחובות ביום שמחת התורה והפורים, בה עשו ערוב למען יוכלו להוציא ולהביא הטלית והסדור ביום השבת בכל הרחובות וזר לא התערב ביניהם, בה שפטו משפט החוטאים, או קראו למספד על מת אדם גדול בראש חצות ואיש לא כהה בם. גם בית מקדש מעט היה להם הוא בית הכנסת הגדול הגבוה מכל בתי העיר ואשר לפי דבריהם ישוה לבנין הורדוס ביפיו. ומי זה לא יאמין כי הבית הזה לא נופל הוא מבנין הורדוס בשמעו מפי הזקנים אשר שמעו מאבותיהם קבלה מפי אבות אבותיהם כי הסיד אשר בו טחוהו לא במים ערבוה כי אם בחלב וביצים, וגזרה גדולה היתה בעיר עשר שנים תמימות לבל יאכלו ביצים, יען כי כל הביצים אשר מצאו נדבו לבנין הבית, וגגו היה מברזל מרקע ומשוח בששר אשר כזאת לא ראו בני העיר מעודם, והמחמירים אמרו כי היא לא ברזל כי אם נחשת קלל, ולא בששר נמשח כי אם בזהב צפוהו ורק בעון הדור נתכרכמו פניו, והוא נשען על ארבעה עמודים גדולים צבועים בצבעים שונים על ידי הצַיָר הנפלא אשר אין כמהו בכל הארץ גם לפניו לא היה ואחריו לא יהיה, והוא בן העיר אשר מעודו לא למד המלאכה הנפלאה הזאת, רק רוח אלהים בא בו כבלב בצלאל בן אורי בן חור ויפליא לעשות את ציורי העמודים, עד כי כל רואיהם יכיר כרגע כי המה יתארו את בני ישראל בצאתם ממצרים, ואת פרעה וחילו הנטבעים בים סוף ודוד בהכותו את הפלשתי ועקדת יצחק, כל אלה יכיר הרואה כרגע כי גם לכתוב בכתב אשורי מצאה יד הציר הנפלא הזה ויכתיב בידו תחת כל תמונה באותיות מחכימות מה היא. גם את שתים עשרה המזלות צייר על הכפה ממעל ועין כל רואה השתוממה לראות

את יפי העקרב וזאימה אשר סביבות שני הבתילה, את הסנפיר והקשקשת אשר יהארי ואת הדגים אשר יחפזו זנבם כמו ארז, כל אלה עשה ברוח אלהים אשר התגלגל בו מבצלאל בן אורי בן חור, ומי יספוק עוד כי יד אלהים ולא כשרון אנוש עשתה כל אלה בהדע לו כי הציר הנפלא ההוא אחרי כלותו מלאכתו השתגע ויכת לבל ישלח ידו במלאכת חול אחרי מלאכת הקדש. כל אלה ידעו כל בני העיר ובהם גבה לבם על כל אחיהם בני הגולה, ולולא היתה עיר הפלך בתבל ולולא היה בה שר צורר יהודים כי אז אולי שכחו כי בגולה הנם וידמו כי באמת המה בירושלים, אך הצורר הזה הזכירם כי בגולה דנמו וכי בארץ לא להם ישבו ובין עם זר אשר לו הכח והמשרה, ועל כן חשבו מחשבות בעת הרעה הזאת להתקרב אל העם הזר הזה למען יקום להושיעו מצוררי נפשו. הן גם בשבתם על אדמתם שכרו לפעמים שכירים כי יצאו ויבואו במלחמותיהם ולמה זה לא יעשו כן גם עתה בגולה? לכן עשו זאת גם המה ויתנו יד ובתוכה עשרה כסף לכל אחד מהעם הזר הזה והוא נאות כרגע ללחום מלחמתו. ויקרא גם עם הארץ עצרה לבית התפלה על פי פקידת הכהן אשר היה אוהב ישראל באמת כרב כהני הארץ ההיא אשר רבם דבר להם תמיד עם היהודים, ואף כי עם היהודיות, למען שבעו גם המה בשבועת האלה כי יושבי העיר דפים מכל עון והמלשינים אנשי בליעל ביגדים וגנבים המה ויבקשו מאת הממלכה כי ישלחום לארץ גזרה ומאתים איש באו על החתום, עשרה מהם בכתב ידם ובעד היותר אשר לא למדו כתוב כתב הכהן, ועל כן הלכו שמה השרים וראשי עדת היהודים למען יקחו את מגלת החותמים וישלחו אותה ביד השר יחד את מגלתם לעיר המליכה. ובכן קמה עצת שר בית המשפט דבר לא נעדר; החוקר בקש את הסחורה בתוך השקים ולא מצא אותה ויצא דברו כי יוציאו את האסירים למרחב ולאסור תחתיהם את חמשת המלשינים ולשלחם לארץ גזרה, רק המלשין האחד נמלט מידם הוא יעקב חיים אשר האכר הלך בפקו"ר

זבדיה לעזרתו וימנע רגליו מלכת אסור באזיקים לדרך רחוקה כזאת, ושר הפלך נקרא לעיר המלוכה להצטדק על כי שלח ידו בנקיים מפשע ושלום היה על ישראל בעיר כשולה וששון ושמחה לאין קץ.

ומרוב שמחתם שכחו גם את בקשתידם הרבית אשר אמרו לבקש מאת השר ויהיו שמחים בחלקם, רק נפש אחת היתה בעיר אשר בכתה בלי הפוגה לילה ויום ולא מצאה תנחומים לנפשה גם בשלום העיר, וכמעט חרה לה על כי הצליח בידי ראשיה להסיר הרעה מעל פניהם. הנפש הזאת היא אסתר אשת יעקב חיים המלשין.

יט.

לְוְיָתָן בְּחַכָּה הֹעֲלָה.

העיר כשולה – תעמיד עד בוא משיח צדקנו – היתה עיר אשר לא יחסר כל בה, לא רק רב גדול בתורה ואיש ישר ולובש מלביש כחקת הממשלה מפני דינא דמלכותא, אשר רק בעיר הזאת נמצא רב כמהו, ולא רק הדינים המפארים והמגידים הנפלאים והחזנים המהוללים והישיבות הנעלות והסוחרים הגדולים וההברות הטובות והמלשינים הנודעים לשם, אף לא רק בית התפלה הגדול ועשרים וחמשה בתי מדרשיה, גם לא רק החוף אשר בו נמצאו אניות כ ח ו ל ה י ם ובית המרחץ אשר שלש פעמים היה למאכולת אש ובכל זאת יעמוד על תלו, לא רק אלה כללי יפיה, כי אם עוד ת כ ש י ט י ם רבים היו לה: „עלי העיר" אשר בו התברכו כל הנשים; „בדחן העיר" אשר לכבוד היה כי הופיע בבית החתונה, אחרי כי זה היה לאות כי שמחת משפחה מפארה היתה; „משגע העיר" אשר רק אחריו רדפו הנערים ויעפרו בעפר; „כסיל העיר" אשר רק על דברי כבלותו התענגו הגבירים בבית התפלה ויתנו לו מהלך גם בביתם ביום משתה ושמחה, ואשר על כן קנאו בו רבים אשר התאמרו בלבבם

כי גם להם לב כמהו, רק מזלי גדול ממזלם ועל כן נבחר מהם; „גוי השבת אשר להעיר" אשר גם הוא כאחד מכלי הקדש נחשב; גם „שקץ העיר" אשר אך לו לבדו נתן הרשיון להתהולל והתלוצץ במלמדים ובטלנים מבלי אשר הוכה לחי, וגם אם הוכה לא שם לב למכתו ולמכהו ולא חדל מפשוק שפתים. את שם „השקץ" ידעו כל בני העיר למקטנם ועד גדולם. הוא היה נער כבן שש עשרה שנה בן לבעל בית המרחץ אשר עבד עבודתו באמונה עשרים שנה ויניח יתרו לבנו אחריו את אשר יעזבו רבים מגדולי הרבנים בעלי הפלפול ושאלות ותשובות: עלים בלים. אך לא עלי ניר הניח אחריו כבעלי הפלפול, כי אם עלי אגודת השבטים הרכים אשר בל באי בית המרחץ יעבירום על בשרם להרבות החם. אך היתים נוכח לדעת כי בני האדם ישכחו עד מהרה טיבה, ולא נמצא אף אחד מאלה, אשר מצאו עד הנה נחת בהנחלה הזאת, שיתן לו אף גרה אחת מחירה, ועל כן נתן בלב מתנה את נחלתו לצדקה להעיר ויבחר בעבודה אשר בה יעמלו רב בני העיר, הלא היא לבלתי עשות מאומה וימצא חית ידו כמהם, אך תחת אשר המה יבחרו שבת בבית המדרש ללמוד או לאמר תהלים, מצא הוא נחת בשוטטו ברחובות קריה ויהי כמכתב עתי חי לכל העיר, כל אשר נעשה ואשר נשמע בעיר וסביבותיה הפיץ הוא בכל רחובות וכל יודעיו שמחי לקראתו. ומה גם עתה אחרי אשר עבר כמעט כירח ימים מעת השבועה וחדשות לא נעשו עוד בעיר ונפש כל יושביה צמאה מאד לחדשות. ביום הזה היה פי השקץ וידיו ורגליו מלאות עבודה.

– ליתן העלה בחכה – קרא בקול בפרצו אל בית המדרש הישן – לויתן גדול עד מאד –

– לויתן? איפו? איך? מה? – קראו כל היושבים בתמהון.

– אל חוף הנהר לכו ותראו –

– לויתן, לויתן גדול ונורא מאד, אל חוף הנהר,

מהרו רוצו לכו – כה קרא בכל בית ולכל איש אשר פגע בו ולא עמד אף רגע כי ממהר הוא לדרכו.

– אתם תעמדו פה במנוחה ולא תדעו את אשר נעשה בעיר – קרא בקול גדול בכרצו אל בית אשר שם עמדו כשלשים נשים סביב שני שלחנות גדולים, אלה לשו בצק ואלה רקעו את הבצק על פחי ברזל ומקלות לבנים אשר בידיהן יתעשינה אותו כרקועי פחים, בית אופה מצות הוא.

– מה נעשה? מה נעשה? קראו כלן פה אחד.

– לויתן גדול ונורא מאד כגודל בית התפלה הגדול משו הדיגים מן הנהר והנהו מוטל על החוף –

– לויתן! אויה לויתן! משיח בא! – קראו הנשים והמקלות נפלו מידיהן. לקול הקריאה נפתחה הדלת, ואיש אשר עמד בחדר השני לפני תנור גדול אשר הפיץ חם נורא נתן בקול עז: מה היתה פה? – האיש היה גבה קומה ודל בשר כבן חמשים, וזקנו קטן מאד ולולא נשארה לו עינו השמאלית כי אז בלי ספק נקרא בשם עִוֵּר, מצחו מלא קמטים ומה גם מצדי הימני אשר שם נשקו הלחי והמצח איש את רעהו, פניו היו מאדמים כהלביבות העולות על שלחן גבאי החברה הקדושה או כפני גודל גדילים בארבע קצות, אשר בעיניתינו הרבים לא נזכה עוד לראיהו עין בעין ורק למשמע אזן דאבה נפשנו, והמה היו כעדים נאמנים כי עוד בחיים חלקו, כי לולא זאת מי יודע אם לא כמת נחשב במלבושיו אשר היו לבנים מכף רגלו עד קדקדו, הוא היה אופה המצות. בקראו בקול הניע במטה הארוך אשר בידו ואשר בו יביא את המצות אל התנור ויך מבלי משים באף אחד הנערים העוטרים את השלחן, אשר עליו נמתחו שני רקיקי בצק, ומיד הנער נפלה המכונה אשר בה ידקיר את הרקיקים לבל ינפחו ויחמצו. המכונה הזאת נודעת לכל אלה אשר זכו לראות את המצות בְּהָאֶפּוֹן. היא עלתה בלי ספק את אבותינו ממצרים אז לכל הפחות נמסרה בקבלה איש מפי איש מפי משה מפי הגבורה כי לולא היתה חדשה מקרוב באה כי אז קם שאון בעם ביום

הילדה והמחמירים אשר ימאסו בכל דבר חדש קמו נגדה לאסור אותה והרבה שאלות ותשובות מהמחמירים ומקילים נמסרו לידינו עד היום להרבות כבוד ספרתנו אשר בה נתפאר בעמים, ואחרי אשר לא אחד מהפוסקים דבר אודותה, וגם רבינו מאור הגולה הגאון המפורסם, עמוד הימני פטיש החזק, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, סיני ועוקר הרים וכולי וכולי רבנו שלמה קלוגער המגיד הבראדי אשר עיני בכל ציפיה לא זכר אותה, אות נאמן הוא כי היא אחת מהכלים הקדושים אשר הָרְאוּ למשה בסיני. — אולם אחרי אשר בעון הדור ילכו ויצערו זכרונות אבותינו מלב הדור החדש ובצדק נפחד ונירא פן תִּשָּׁכַח גם המכונה הזאת מקרב העם השוכח הזה, לכן עלינו החובה להציב לה ציון. היא נעשתה מאגורת נחשת אשר הכוה בפטיש וירקעוה, ובפצירה פים עשו לה שנים דקות מסביב בָּתוֹךְ נקבוה וישימוה בידי עץ אשר עשו לו שתי ידים ומסמר עבר דרך שתי השנים ודרך נקב האגורה בעלת השנים עד כי התגלגלה כאופן על ידו, ובה עשה הנער נפלאות בהעבירו אותה ביד חרוצים על הרקיק ובמעוף עין מלאהו נקבים כמדקרות מחט. ואם אחרי כל אלה לא תבין אתה הקורא תמונת המכונה איעצך למהר ללכת שמה ולראותה עין בעין בעוד לא עבר המועד.

הנער אשר מידו נפלה המכונה לא היה שכיר היום אשר עבד עבודתו בשכר כי אם אחד מבני העשירים, אשר רבים מהם התגנבו לבתי אופה כאלה למען התענג על התענוג הנעלה הזה לנקב את המצות, כי העת ההיא „בין הזמנים" היא, והמלמדים יפיצו אור תורתם רק עד חצות היום ואחרי הצהרים ילכו מבית לבית לבקש תלמידים להם להזמן הבא. כי רק לששה ירחים מפסח עד עצרת ומעצרת עד פסח ינתנו התלמידים על ידי המלמדים, ובעת ההיא, מראש חדש ניסן עד אחרי עבור ימי החג, ישוטטו המלמדים אל הבתים אשר שמה ימצאו הנערים למען מלא מספר התלמידים אשר יחברו להם, אחרי כי השלימו חק למודם, או כי ניתנו

למלמדים אחרים, ובעת ההיא תהיה הרוחה להנערים חצי היום, ומה גם לאלה אשר אבותיהם מאסו בהמלמד ויבקשו להם מלמד אחר, כי אז לא יפחדו עוד מפנו ידו בדעתם כי עוד מעט יצאו למרחב, וגם המלמדים לא ירהיבו עז בנפשם לפקוד עליהם עון, כי יחפצו לעשות להם חנף אולי ידברו על לב אביהם להניחם תחת שבטו גם לזמן הבא, וגם הנער הזה אשר זכה כי עליו ינוח מטה האופים היה אחד מנערים כאלה, ולא ידע את כל כבוד האופה ורב משלו וכי איש לא יערב לבו לקום נגדו, ועל כן הרים קול זעקה ולא חדל מקרוא בקול גדול מאד ילדת חתיתו כי אביו יבא וישלח ביד פשעו את האופה אל ארץ גזרה. אך לב האופה לא נפל כי לא שמע את קולו מפני השאון אשר קם בחדר הנשים לשמע הליתן, וגם השאון הזה כמוץ עבר עד ארגיעה מפני מהומה חדשה ונוראה אשר נהיתה שם. האופה בהתבוננו הנה והנה לראות בשל מי קם השאון, התבונן וירא טפית דם אחדות, אשר נטפו מאף הנער המוכה ותפולנה על הבצק וכלים, שַׁעֲרָה אחזה אותו, כל עצמותיו רעדו כמי הקרח הנורא תקפהו, קרסוליו מעדו עד כי נע ונד כשכור. טפת דם על בצק המצה השמורה! נורא הדבר ומי יכילנו! הן כל אכל תתעב טפת דם בכל השנה, ואם אל הלחם או אל הנזיד תפול תזהמהו נפש היהודי אף אם ברעב תתמוגג, גם אם בביצה תמצא אז שקץ היא כנבלה, ואף כי אם על בצק המצה אשר תִּשָּׁמֵר מכל משמר לבל יגע בו דבר מה, ואם יגע בו כל אכל או משקה פגול היא ואף כי דם! ברגע הראשון היה כגבר עברו יין ולא ידע עשות עצות בנפשו, אך בשוב רוחו אליו ויזכור כי נכונו לו ימי חשך, כי מעמו ישלמו את הבצק וכלי העץ אשר ינתנו למאכלת איש ושכר עמלו בשבוע ההוא, אשר בו יחיה בימי המועד, יעלה בתהו, אז לא הרבה מחשבות וישלח ידו למחות פשעו אולי לא יראהו איש ולא יֵדַע עונו, ובין כה וכה עלה ריח מצה שרופה באף כל הנמצאים בבית יגיע גם עד אף הנאמן, אשר יעמוד כמו במסמרות נטוע ולא יגרע עיניו מִבַּלֵּעַ את הבצק באגן הנחשת

קבורת חמור

לבל יאריך בלושו ויחמץ בידו ומהנערות הרוקעות את הבצק
על פחי ברזל ויעשוהו לרקיקים דקים וימהר אל התנור וירא
כי כל רקיקי המצות היו למאכולת אש ויפן לבקש את האופה
וירא כי הוא שולח ידו להסיר את הדם ויך כף אל כף ויקרא
בקול גדול ואחריו קראו הנשים קול אחד : דם ! דם ! והנערות
הנכריות אשר גם הנה היו ברוקעות הבצק נבהלו נחפזו
ותתנה אף הנה בקולן ותחפוצנה לברוח, וכלן יחד עטרו את
האופה אשר היה כאיש אובד עצות, ומי יודע מה היתה
אחרית השאון הזה והריב הגדול אשר פרץ בין הנאמן והאופה
בהתגולל המצות והמטות הלבנים, אשר בהם ירקעו אותן,
כדמן על הארץ, והבצק נח על משכבו ובחישו רגע מניחה
מתגרת יד הלש ההל להרים ראש ולהתנפח, מי יודע מה נפל
עוד בבית לולא קרא שנית השקץ אחרי אשר כבר סביב את
הרחוב וישב על עקביו : לויתן, לויתן ! אל חוף הנהר מהרו
פן תאחרו המועד ! — ובפעם הזאת היו שומעים לו וכל הנשים
התפרצו ותרוצנה ואף הנאמן והאופה במלבושי המתים אשר
לבש, גם הנער המוכה באפו הזב דם עמהם - כלם יחד אל
חוף הנהר פניהם מועדות !

אך לא רק הנשים הלשות את הבצק והנאמן והאופה
והנער המכה חרדו ממקומם לקול הקריאה, כי אם כל אלה
אשר להם רגלים או משענת, כל אלה אשר להם עינים או מנהל
בדרך, כל אשר לו זקן ופאות, או מטפחת על ראשו, כלם
יחד נאספו לראות את הלויתן ואיש את רעהו דחק דחף בכל
מאמצי כחו למען תחדור עינו עד הלויתן אשר הסתתר מעיני
ההמון הרב.

גם בעת אשר לויתן לא יעלה בחכה המון אנשים ונשים
על החוף ביום כזה, יום השלשה עשר לירח ניסן, כי יבאו
שמה לקנות דגים חיים להחג. שם תבאנה מאשת הרב והגביר
עד אשת השמש והמלמד והבטלן כלן יחד עומדות ומצפות
לגורלן ; הדיגים יעמדו הכן, כמלאכים מחלקי אושר ויתנו
לכל אחת חלק אשר לא יישר בעיניה, כי חלק רעיתה טוב

הוא אלף פעמים מחלקה. הדג הזה קטן הוא והשני רזה, ולשלישי בטן רחבה והרביעי נקבה וזה לא פרפר בחזקה וניטה הוא למות ורעהו יפער פיו לנשוך וסכנה גדולה היא להזיק בו, כי כן שמעה מרעיתה כי דג אחד נשך בשניו את שפתתה ותמת. כן תריבנה בחזקה את הדיגים, והמה אף המה לשונם להכם לא דבקה ויענו בקול, ולא רק את הדיגים כי אם גם אשה רעתה לא תנקינה מריבות שפתותיהן:

– הנני מיוחסת כמוך ומדוע זה תרחיפיני? –

– חותני היה דין בעיר קטלניה –

– ואישי היה פרוש –

– ואבי שמש החברה הקדושה –

ואבי אבי ישב בארץ ישראל –

ובני לומד בישיבה והנהו עלוי –

– עוללי ילכו אל החדר ולא עת לי להכות – כן תקראנה כלן יחד ולא תתנה אשה רעותה לגשת. רק האנשים יעמדו במניחה ולא ידחקו את כל הקרוב אליהם מיראה פן יגעו באשת איש. כי רק היראים והחרדים והמדקדקים במצוה ילכו בכבודם ובעצמם אל הנהר לקנות הדגים לכבוד החג, ואם מהומה כזאת תמיד במקום ההוא ואף כי ביום אשר משו את הלויתן מהמים. קול השאון הלך הלוך וגדול מרגע לרגע וכלם קראו בחזקה כי חפצו לראות את הלויתן, אך שמע לא היה להם.

– המה יכתירוהו, כי הגבאים וראשי העדה יחפצו למלאת כרסם ממנו בימי החג ואותנו העניים לא יתנו אף לראותו – קרא איש קטן קומה דל בשר עד מאד, אשר לולא חנן אותו הטבע בזקן כי אז חשבהו כל רואהו לנער. הדבר אך יצא מפיו וקללות ונאצות נשמעו מכל עברים להגבאים להראשים והמנהלים.

– העלקות המוצצות דמנו יקחו כל העיר להם –

– את בני מכרו בכסף ובמחירו יאכלו לויתן, תצבה בטנם הרחבה –

– קטב ישדם כאשר ישדו כל לשד העיר –

– הגנבים הרוצחים אשר יכבידו עלינו המס יכריתו אכל מפינו – ועוד כאלה וכאלה דברי תהלות ותשבחות לראשיהם ומנהליהם הגידו בקהל ואף איש לא עזב את מקומו אף כי כבר עמדו כשתי שעות ומאום לא ראו. פתאם הופיעו זבדיה והראש והמשנה בתוך הקהל וכלם ראו כן תמהו כי לא פללו לראות אתם פה ויביטו איש בפני רעהו ואשה ברעותה כמו שאלו אם לא הקשיבו גם אזני הראשים את מוצא שפתותיהם,

השמש עמד על כפסל ויקרא בקול: במרמה סבב אתכם כלכם השקן, לא היה ליתן פה אף לא יהיה, שובו לבתיכם.

דַּבֵּר שקן!–קרא בהחזיקו באזני המבשר– דַּבֵּר, הראית ליתן?–

– לא ראיתי ולא שמעתי – קרא השקן, ואחרי כן הובילוהו שני שמשים לבית הסהר על אשר התל בתושבי העיר כשלה המפארה וכל הנאספים והנאספות שבו איש איש למקומו, הלשות את המצות לליש והאופה לאפות והמלמדים לבקש תלמידים, אך בכל זאת היה היום ההוא יום פלאות, כי כל בני העיר השתוממו שנית לעת הערב לראות את השקן מתהלך ברחובות העיר וידעו כי אך למראה עינים יסרוהו ואמת היתה בפיו נִזְהָרוּ כי הראשים והמנהלים יחפצו למלאות כרסם לבדם מהלויתן וירגנו בסתר אהלם, אך בחוץ יראו להשמיע עוד קולם, ולא חדלו מהתלחש כל יום ערב הפסח, אך ביום המחרת שכחו את הלויתן מפני סוד אחר אשר נגלה בעיר. בשני ימי החג הראשונים ספר איש לרעהו בהתבוננו לכל עבר פן יש שומע, כי הרוג נמצא בשק בנהר והדיגים הוציאוהו וראשי העדה קנוהו בכסף מלא מידם ויקברוהו בלילה באין רואה ושומע, והמון אדם נהרו לבית הקברות לראות את הקבר החדש, אך שומרים הפקדו לבלי תת לאיש לבוא כי והדבר הזה העיר את התשוקה ביתר שאת בלבב השואפים לחדשות ויספרו איש לרעהו נפלאות ונוראות אשר לא נשמעו כמהן מיום הוסדה ארץ עד היום הזה, וינבאו עתידות נוראות להעיר ולהארץ ויושביה ולהתבל יצאציה, והיראים והחרדים לדבר ה׳ מהרו למלאות חובתם להסיר חרון אף ה׳ ויהרהרו תשובה בלבם.

ב.

סֹד הַלְוָיָתָן.

באה נבואת רבי געטציל שמריה, שפתי האיש הנעלה הזה הגידו מראש את האותיות אשר תקרינה ורוחו הטהור קרא את הצפון בחיק העתיד כמעל ספר פתוח; יעקב חיים הגנב אשר גנב את התפילים הקדושים ואשר סכסך ראשי החברה הקדושה איש ברעהו ואשר התחפש כמת ויאכל טרפות וילשן לאחרונה את בני העיר הוא נגזר בחטאתו, יד ה' היתה בו ותכחידו מקרב הארץ ושאריתו נקברה בקבורת חמור בשק כאשר הוציאוהו מן המים ובלילה הובל לקבורה על עגלה טהורה, היא העגלה הנועדה להציא בה הרפש מהעיר ואשר על כן לא נעשה בה כל מלאכה מיום צאתה מבית חרש העצים זה כעשרים שנה, מלבד אשר הובילה שנים חטאים להקבר בקבורת חמור, ועתה היתה למעברה ליעקב חיים להעבירהו מקרקע הנהר אל ירכתי בור אשר חפרו לו אחרי גדר הקברים, לא ספדו ולא בכו לו כי מי זה יספוד או יבכה לו?

כל בני העיר לא ידעו עוד בימי החג הראשנים מה רב גדל האיש אשר היה גבאי בחברה קדישה שש שנים כי לא רק איש ירא אלהים כי אם גם חוזה מחזי שדי היה, המה לא ידעו זאת כי עוד טרם ידעו מי היה הלויתן אשר העלה בחכה, אך ביום הראשון לחול המועד נודע הדבר בכל העיר, אף כי רק בסתר אהלם הגיש איש איש תודתו לאלהים על משפטו אשר עשה ברשעים כי עוד יראו לנפשם מהשמיע זאת בקהל כי שר הפלך עוד לא שלח אל ארץ גזרה, והשמועה הגיעה כי הוא שב מעיר המלוכה וישב על כנו, אך תחת זאת היתה התודה מקרב לב נאמן, כי כמקור ישועה היה המשפט הזה בעיניהם וכפתח תקוה טובה אשר מעתה יפחדו הרשעים להרים ראש ולא יוסיפו לשלוח חצי לשונם בעם הזה,

אשר הנוגע בו כניגע בבבת עיני אלהי המשפט. אולם בכל זאת לא גדלה השמחה כאשר ישישי תמיד בהושעם מצרה ומצוקה, כתיגה הרישית נראתה על פני המספרים בספרם תהלות ה׳ וכאנחה התגנבה לפעמים מלבם, אשר מהרו להסתירה מאין שומע. ומה זאת? האם נדו לאמלל אשר תעה בדרכים עקלקלות? או על תורתו אשר חללה על ידי מעשיו? או דאבה נפשם על כי עיני רבי געטציל הנביא לא ראי את הקץ אשר רוחי ראהו בטרם בא, אולי צר להם על כי עיני הפושע לא ראו בהקברו בקבורת חמיר ולא ידע את הענש הגדול אשר נשא? או התגנב חלילה ספק בלבם פן לא יד ה׳ כי אם יד שונא היתה בו? מי יודע, או אילי לא ידעו גם המה בנפשם מדוע היתה כזאת, אך כי לא ששו בכל לב זאת העידו בהם פניהם בדברם על אידותיו בקול דממה.

אמנם מי גבר יחיה ולא תמצא לו נפש שמחה בשמחתו ונדה לשברו? גם הנדחים מנער אשר מיום צאתם מרחם נועדו אך להיות למטרה לחצי הפגעים, גם אלה כבדי העון אשר ביון חלאת הפשעים יטבעו עד כי היו לגעל נפש לכל יודעיהם. גם אלה אשר חברת האדם כבלהית צלמות בעיניהם והורי עפר ביערות שוממים כחיי נשמות להם, אשר לקול סופת וסערה, לברק ורעם ולכל משחית ומחבל ומרגיז ארץ יאמרו האח! גם המה, האם לא ימצאו אנשים כערכם אשר בצרתם להם צר? גם זה הנדח מאת פני אלהים ואנשים, לא נדח היה מכל אדם, עוד נפש חיה בתבל, אשר לא תשעה לחקי דתה ותבכה להולך אף כי בקבורת חמיר נקבר, אסתר היא אשר ביום נדח אשה דבקה אחריו וביום מותו לא מתה אהבתה, היא מלאך השלום אשר בקשה לסוכך עליו בכנפיה אך יד השטן גבר ממנה וימשכהו אחריו.

שמח ולבש גאות כמדך שטן צורר האדם, כי גדול כחך ופעלך רב על ארץ רבה, אתה תושיב אהוביך לכסא ויגבהו, תתן משפטיך לגוי ואדם ועל פיהם יחיו וגם שם אלהים יתנו לך עת בשמך יקראו ובמצותיך יעשו. ומי יקשה עוד אליך

וישלם ? לא רק ידי מלאכי השלום אסורות ולא תעשינה תושיה בצאתם לערוך אתך קרב, כי אם גם המה ילכו כפעם בפעם שבי וימשכו את מרכבתך בקול המון חוגג להרבות תפארתך וממשלתך על תבל ומלואה. גם מלאך השלום הזה החל לסגת אחור מדרכו, גם אכתר החלה למאס בשלום ולקצות בכל יושבי העיר; אבי אמה לא היה בעיניה כחוזה מחזה שדי כי אם כראשית אסון ואבן נגף; בני עמה אשר זה לא כביר אמרה „בני ישראל לא ישפכו דם" החלו להיות כמרצחים בעיניה מיום אשר עזבה אישה ולא שב עוד. ומיום ליום גבר החפץ בלבה לנקום נקמת דמו, אך היא טרם תדע מה היתה לו, ולעתים דברה על לבה כי אך מחזה שוא יחזה לה רוחה וא שה ישוב עוד אליה, אך עתה בא הקץ להמלחמה האיומה אשר ערכו בלבה הספק ותאות הנקמה, עתה נודע גם לה הסוד, כי משו את אישה מן המים ויקברוהו בלילה, עתה בערה המשטמה בלבה כאש יוקדת במדורת התפתה, אך עוד לא פרצה חוק, כאש לא נפח באוצר סגור על מסגר היתה עד כה ועתה בא אשר לו המפתח ויפתח את הדלתות הסגורות ותצא האש ויפרץ הלהב לאכול על ימין ועל שמאל — זבדיה שלח לה מלאך בסתר להגד לה כי הוא הפץ להושיעה ולדבר עמה — — —

בלילה ההוא בעת אשר יצא יעקב חיים מביתו מבלי הבט אחריו נפלה אכתר מהכסא אשר ישבה עליו כי עיפה נפשה מרוב מצוקות לבבה ותתעלף, ומי יודע אם פקחה עוד עיניה לראות איר אחרי כי איש לא היה בבית אשר יחיש לישועתה לולא נפל היונק מידה ויתן קול גדול. ומי ישער כח אהבת אם לקול הילד הקיצה כרגע ותתעורר ותחלף כח ותקרא בכל עזוז רוחה: לא! לא אמות, למענך אחיה! — ומבלי הרבות מחשבות עטפה את הילד בסדינים ובמעטפית ותעמסהו במטפחת גדולה על שכמה, כאשר ראתה נשי האכרים עושות בצאתן לעבודתן בשדה ועולליהן עמהן, ותפרוץ לרוץ אחרי אישה להשיבו הביתה. כה רצה בכל מאמצי כחה זמן כביר מבלי

חש־ב אנה פניה מועדות עד אשר החלו קרסוליה להמעד אז שאלה את נפשה : אך אנה אלך ? – אחרי אשר הרבתה לחשוב את דרך אישה גמרה אמר כי רק בבית המשתה אשר שמה ימצאו בעלי העגלות ההולכות לעיר הפלך מדי יום ביומו תמצאהו, כי אנה ישים פניו אם לא לעיר הפלך. עיפה ירעדה מקרח באה שמה אחרי אשר הלכה כשתי שעות ברגל בדרך אשר ערמות שלג כסוהו עד ברכים, וכרגע סבוה כל העגלונים ויסחבוה איש איש אחריו כי תלך עמו בעגלתו, ולא נתנוה להוציא הגה מפיה, עד אשר שב רוחה אליה כמעט ותשאל אם לא היה אישה בזה –

– לא ראיתיו, לא ראיתיו – ענו אחדים פה אחד וירפו ממנה. אחד העגלונים אשר היה חגר רגלו השמאלית ואשר על כן ידע לערוך את רב ערך הימנית ויעמוד רק עליה ובידו נשען על מטה גדול מאד, הוא עמד עד הנה מבלי התערב בדברי רעיו ויתבונן בעיניו אשר לא לבד כי גם שתיהן היו בראשו ותראינה למענו את כל אשר חפץ הוא לראות, כי אם עוד הֶרְאוּ לכל רואה כי ערמה בלב אדוניהן תנוח, וגם העגלון גבה הקומה אשר עמד למולו ואשר חשב תמיד כי גם עין אחת דיה לאיש להראותו מקום סוסי האכרים למען יוכל להביאם בצל קורתו, גם הוא ראה בעינו האחת כי לב בעל שתי העינים חושב מחשבות ערמה, ואחרי אשר סוסי אכרים לא נראו במקום ההוא ועינו היתה לו לכלי אין חפץ בעת ההיא לכן כונן איתה על בעל המזמות ולא גרעה ממנו אף רגע, אך בעל שתי העינים לא שעה אליו כי אם אל אסתר ויאמר: הלא את אישך תבקשי? –

– כדבריך, אולי ראית אותו הגד נא לי, אני חשבתי כי הוא הלך לעיר הפלך, אך כאשר אחזה לא היה פה –

– למה תשיתי לבך לדברי אלה המכזבים? – קרא העגלון החגר ויעקם שפתיו ויניע ראשו כאיש אשר יקצוף מאד על רע לב האנשים – המפיהם תצילי דבר אמת? המת ימאנו להגיד לך דבר אמת למען הפרד בינך ובינו –. האמללה

האמללה אשר ידעה כי שם אישה לא לכבוד הוא בעיר, נאנחה גם היא על רע לב האנשים האלה, אשר יסבבו אותה בכחש, והיא לא עשתה להם רעה מעודה ותאמר בקול דממה: אבל אתה ראית אותו? –

– אני ראיתיו והוא היה פה וכבר נסע בעגלה למאפליה וזה האות כי הוא אמר כי שר הפלך ישלם –.

אסתר הביעה תידת לבה לו על כי השמיענה דבר אמת, ועוד הרבתה לתת לו תודה אחרי אשר נאות לקחת אותה בעגלתו מבלי כל מחיר, כי יחכה עד אשר ישלם שר הפלך לו את שכרו בעד כל העגלה אחרי אשר רק היא לבדה תשב בה לבל תלא בעמל הדרך. וחסדיו עוד לא תמו כי דאג לה פן ירע לה הקור גם פן תארך לה העת בשבתה לבדה כל הדרך לכן חש לעזרתה ויושב אתה עוד רק שבע נפשות להחם לה ולדבר על לבה כל הדרך, ומיראה פן תפיל תרדמה על כל השבע פעם אחת, לכן הכין עוד שלש אשר לקח אתו למקום מישבו למען יתרועעו אתה אם תמצא חפץ בהן, אך היא לא מצאה חפץ גם בהנפשות אשר אתה ותתנן לנוח במנוחה, ולא העירה גם את האשה הבריאה אשר ישבה על צדה וכאשר נפלה עליה תרדמה נדמתה לה בחזיון לילה ככר ותנח עליה ראשה, והאיש ארך הגרון אשר נחל מאביו שתי רגלים ארוכות מאד אף היא חזה בה זרות בדמיונו וישימנה להדום לרגליו והיא ישבה כל הלילה ולא הניעה יד או רגל, רק לרגעים חרדה למרות הפצה. ולא הקרח עשה זאת כי העוטרים עליה סכו בעדה, גם לא הפחד פן יבאו גנבים אל ביתה אשר לא סגרה דלתיו על מסגר, כי היא לא זכרה בעת ההיא לא את הבית ולא את הגנבים, גם לא אימת האכר וקרדומו אשר בקש לנוח בביתה הלילה נפל עליה, כי היא לא ידעה עוד זאת ובכל זאת חרדה לרגעים בעת אשר ישבה כמוכה בתרדמה ולא ידעה מה עמה, וגם הילד כמו ידע את נפש אמה לא הרבה להזכירנה כי אף הוא עמה בצרה, רק פעם אחת בקש אכל ואחרי כן שכב במנוחה

וירדם. העגלון קים את דברו ויביאנה לבדה בעגלה אל שר הפלך, אחרי אשר כבר ירדו יתר היושבים מהעגלה והיא ישבה עוד על מקומה ולא ראתה את אשר לפניה.

– הנה ארמון השר – אמר העגלון בשומו פניו אל תוך העגלה. היא לא ענתה דבר.

הנה באנו עד ארמון השר ועת היא לרדת מהעגלה – קרא שנית ובראותו כי אין מענה קפץ כרגע לראות מה היה לה יכל בדי עורו רחפו בעלות על לבו הרעיון פן מתה בדרך, רק זאת היתה נחמתו כי לא לבדה ישבה ועדים לו אשר יעידו כי הוא לא עשה לה רעה. הוא נגש אליה ויעוררנה בחזקת היד.

– איפו הנני? – קראה כמתעוררת מתרדמה.

– בעיר הפלך לפני ארמון השר – ענה העגלון.

– איך באתי הנה? ומה לי פה? – שאלה כנדהמת.

– הלא שכור שכרתיני להובילך הנה, כי תבקשי את אישך –

צדקת צדקת – קראה ותשם ידה על מצחה כמו חפצה לזכיר דבר מה – צדקת, שכחתי רגע כי ישנתי כל הלילה ולא ידעתי עד מה –

– הלא כה הבטחתיך כי לבדך תלכי בדרך – ענה העגלון ויסב פניו וישחק בראותו כי היא עודנה חיה ולא תדע עד מה ולא תכזיב מליו כאשר יאמר להשר כי הובילה לבדה.

– קח את הילד על ידך וארד מהעגלה –. העגלון עשה כדברה והיא ירדה, אך בגשתה אל המעלית ובראותה את הבית הגדל אשר בשם ארמן נקרא התחלחלה ולא ידעה מה לעשות, וכה עמדה זמן כביר על המדרגה ולא משה ממקומה.

– צלצלי בפעמן – אמר העגלון אשר ירא לגשת אל הדלת –. היא לא עשתה כעצתו ותעמוד.

– אבל עד מתי נעמוד פה? הן תדעי כי עתותי אין בידי לחכות עוד –

– לך לך אל אשר תחפוץ ואני איתר פה –

– ומי ישלם לי שבר העגלה ?. כמתעוררת מתרדמה פקחה פתאים את עיניה, וכמו זכרה ברגע אחד את כל אשר נעשה לה הרימה פעמיה ותגש אל הדלת ותמשך בחבל הפעמון.

– מה לך פה ? נתן המשרת הלובש מלבוש אחד שרי הצבא הקטנים עליה בקולו בראותו אותה.

את אישי אבקש – ענתה.

– את אישך תבקשי ? פה ? ההכית בשגעון ? הטרם תדעי כי פה היא ארמון שר הפלך ? – ענה המשרת בקול גדול ויחפוץ לסגור הדלת בעדה, ובנשאו עיניו וירא את העגלון קרא בקול קצף: הוי נבל ! מדוע עמדת פה לפני הארמון, עוד מעט אציה ויובילוך לבית הסהר, יהודי ארור ! הפה מקום עמדת העגלות ? –

אני הבאתי את האשה אל השר המרומם –

– מה להשר ולהאשה ? יהודי נמבזה, השר הזה לא יבקש נשים מידכם – וכאשר העביר בידו שנה מעל עיניו וירא את הילד בחיק האשה הרים קולו עוד יותר ויקרא: הכה לי יהודי ארור ! הלהתל בי תאמר ? ! אשה וילדה חבאת אל השר ! האין זאת – ובכלותו דבריו נגש אל העגלון ויחפוץ להחזיק בגרונו, אך הוא קפץ לאחור ויקרא: היא אשת יעקב חיים –

– אשת יעקב חיים ? מי היא יעקב חיים ? אה ! יעקב חיים, כן יעקב חיים, היא אשת יעקב חיים ? האמת הדבר ? –

– כדבריו, הנני אשתו ואביא לבקשהו, האם היה פה ? –

– לא, היא לא היה פה זה שני ירחים, ואת היא אשתו ? אשת יעקב חיים, האמת הדבר ? –

– לך אמיר להשר כי אני מבקשת מלפניו כי יתנני לראות פניו –

– לא אוכל, לא אוכל, האמת הדבר כי את היא אשת יעקב חיים ? –

הלא אמרתי לך –

– לא אוכל –

– ומרוע ? –

– השר יישן וייקץ אחרי שתי שעות –

– ומה אעשה ? אמרה אסתר לנפשה .

– נשובה לבית המלון ואחרי שתי שעות נבוא הנה –. היא חפצה לשוב אחור וברגע ההוא נפתח חלון יציע הראשין וקול קרא : מה הרעש הזה ? –

– אשת יעקב חיים – ענה המשרת ולא הוסיף כי פחד קול הקורא נפל עליו .

– אשת יעקב חיים ? האשה הזאת ? פתח כרגע הדלת והובילה לחדר הספרים –. המשרת מהר לעשות כדברו, ואחרי חצי שעה עמד השר לפניה.

השר היה איש כבן שלשים וחמש שנה, לא יפה תאר אך חכמתו האירה פניו, והיא שעמדה לו להרימהו למעלה גבהה כזאת. פניו העידו בו כי לבו לא רע כאשר ענו בו כל יושבי כשולה רק כי עז ואמץ בקרבו ורוחו עשוי לבלי חת. פני גברים כאלה לא ימצאו חן בעיני אנשים, ואם איש שפל ערך הוא האיש אשר לו פנים כאלה אז ישטמוהו ויבקשו לדרוך עליו ברגל גאוה, ואם איש רם המעלה הוא אז יפחדו וייראו ממנו, אך לא כן בעיני נשים, הנה אשר לא תחתנה מאיש זרוע, אחרי כי הסכינו לחשוב את נפשן מעודן כחלשות נגד כל איש, בעיניהן ימצאו פנים כאלה חן במאד מאד הרבה יתר מיפי, ולולא הישח סבל הפגעים את ראש אסתר וישפל את עיניה כי אז אולי הביטה גם היא בו כאשר התבונן הוא בה. אסתר דברה בשפה ברורה בשפת הארץ כי אישה למד אותה בשלשת השנים אשר חיו יחד קרוא וכתוב והיא עשתה חיל, ומה גם בששת הירחים האחרונים אשר דבר לא היה לה עוד עם איש ישראל רק את עם הארץ. היא ספרה לו כל צרות לבבה, ואת המלחמה האיומה אשר ערך רוחה ולבה עד הנה ותבקש בקול תחנונים מאתו כי יושיע לאישה לעזוב את הארץ לבל ישוב ויתעה מני דרך.

– אך איפו הוא ? הן לא שמעתי ממנו דבר זה יותר

משני ירחים – . עתה זכרה כי רק לבקשני באה הנה ותאמר כי העגלון אמר לה כי הוא ראה אותי בשבתו בעגלה ללכת הנה, ועל כן מהרה ללכת אחריו ולעצר בעדו לבל ישלח ידו שנית בדבר רע. השר השתומם לדבריה וישלח לקרוא להעגלון, אך הוא מהר להודות כי משגה היה אתו, כי את איש אחר ראה וידמה כי הוא יעקב חיים, ועתה נוכח כי משגה היה אתי. השר אף כי הבין לערמתי ויבט בו בשאט נפש בכל זאת שלם לו שכר העגלה. ואסתר בקשה לשוב הביתה, אך השר דבר אל לבה לשבת בביתי עד אשר ישלח אחד ממשרתיו לחקור ולדרוש היטיב איפו ימצא אישה וכאשר ימצאהו יביאהו גם אותו לעיר הפלך והוא יתן לו מקום למצוא חית ידו בכבוד. ובכן הצילה אותה אהבתה לאישה מידי האכר וקרדומו ותחכה שלשה ימים לקראת בוא אישה בבית המלון, כי אף אם הרבה השר לדבר על לבה לשבת בביתו ולהתרועע את אחותו, בתולה כבת חמשים שנה, בכל זאת בחרה בבית המלון אשר ליהודי, אף כי כמעט לא בא אכל אל פיה בכל העת ההיא, ולמיתר אחשוב להגד עוד כי הדאגה והפחד לא נתנו גם השנה לנגוע בשמורות עיניה.

המשרת אשר שלח במצות השר לבקש את יעקב חיים שב ויאמר כי שוא היה כל עמלו, כי גם שר העיר שלח לבקשו בכל העיר וסביבותיה ועקבותיו נעלמו. אם אמנם גם השמועה הזאת דכאה רוחה מאד עד כי יבש מקור מהשבותיה יתהי כאובדת עצות, אך השמועה אשר באה לאזנה ביום השני דכאה אותה עד עפר. חמשת האנשים אשר התיעצו בלילה ההוא בעת אשר יצא יעקב חיים מביתו ולא שב, באו לעיר הפלך ויגישו עצומותיהם אל השר ובן ראש הקהל אמר לא בסתר כי על דעתו רצחו את יעקב חיים נפש. בתחלה אף כי היתה כנדהמה בכל זאת חפצה לשוב לעירה לבקש את אישה, אך השר לא נתנה לעשות כזאת, ואחרי אשר מאנה שמוע לעצתו עצרה בחזקת היד. ובכן נותרה בעיר הפלך על אפה ועל חמתה וגם חמשת המלשינים נותרו שמה עד אשר

ישלח עמהם השר גדוד אנשי חיל להתנפל פתאם על העיר ולבקש שנית כתורות אסירות ושטרות מזויפים אשר אמרו כי יודעים המה כל המקומות הנסתרים אשר בהם הסתירום, אך בטרם עוד גמרו אמר לבצע מזמתם באה הפקודה מאת שר המשפט הראשון בממלכה כי יבוא השר להצטדק על מעשיו, וכי ישימו את חמשת האנשים בבית הסהר, ואז שבה גם אסתר לעירה ותשכר לה חדר בבית אשה זקנה אלמנה לגור בו עם בנה יתשב שוממה כל היום ולא יצאה מפתח ביתה החוצה, לא הקשיבה לדברת אנשים, לא שמה לבה לכל הנעשה בעיר ותחיה את נפשה בכסף אשר נתן לה השר.

ימי הפסח קרבו לבוא ואסתר עודנה כמכה בתמהון ולא פקחה עין על כלי הבית לטהרם, לא זכרה לאפות את המצות כמו לא לה היו הימים האלה. האשה הזקנה אשר בביתה גָרָה חמלה מאד עליה ותשם תמיד עין פקוחה עליה תכן לה ארוחת הצהרים ותזכירה לאכול כאם רחמניה, ובבוא עתה ימי החג אשר יבלעו כסף רב ועמל ירחים רבים יֵאָכֵל בשמונת הימים יבראות הזקנה כי אסתר לא תכין מאומה חשבה למשפט כי אין כסף בידה, ועל כן הלכה מבלי שאול את פיה, אל מושב הקהל המחלקים מעות חטים ותבקש גם בעד אסתר מעות חטים, וכרגע נתנה לה שאלתה ביד נדיבה, אחרי אשר זבדיה אמר כי ראויה היא בת בת רבי געטציל שמריה כי יתמכו בימינה בכבוד. הזקנה שבה בשמחה ותספר לאסתר את אשר עשתה, ומה נבהלה בראותה כי ברגע אחד נהפכה לאחרת; כמעט לא האמינה למראה עיניה בראותה כי הַיוֹגָה הזאת, אשר לא דברה דבר ולא נשאה מרום עיניה, התנשאה פתאם ועיניה הפיצו זיקים כעיני לביאה, לחייה ארמו כדם ובקצף נורא אשר לא יתאר אחזה בהכסף ותשליכהו מבעד החלון בקראה בקול עברה ניראה: המן המרצחים האלה אקח עזרה? מן הזדים הארורים, הזאבים השותים דמי נקיים מהם — — מהם הה! — היא לא כלתה דבריה ותחזק בשתי ידיה בראשה ותפול מתעלפת על הערש. הזקנה נפעמה עד

מאד כי לא הבינה עד מה ותגזר אמר כי השתגעה או רוח רעה פגע בה, ותמהר ותקח את הכסף ותשיבהו ליד נותניו ותספר את כל הנוראות אשר נעשו בביתה כי אסתר תקרא בקול: מרצחים, זאבים, שותי דם – הה נורא מאד – קראה בספרה – עון אישה הוא! ובכל זאת היא טובת לב עד מאד, צר לי צר עליה – חתמה דבריה.

אולם אם כי התעוררה אסתר למראה הכסף וַתֵּרא כי עוד חיים בה, אך זאת היתה עד ארגיעה כי כשוב רוחה אליה ישבה שנית על הכסא ותבט לפניה בעינים חשכות על התנור כמו מצא חן בעיניה מאד ולא יכלה הסר עפעפיה ממנו אף רגע, אך כאשר שבה הזקנה ותאמר כי זבדיה יבוא לראות שלומה, אז שב רוחה אליה בפעם אחת, השם הזה הִשְׁכִּיחָה רגע את כל צרותיה ופגעיה גם את התנור ותתהלך בחדר לארכו ולרחבו, פניה אדמו מרגע לרגע ושפתיה נעו וכל רואה אתה חשב בלי ספק כי מחכה היא לקראת מאהבה בכליון עינים, אך הוא לא בא.

ביום ההוא יצא הקול ותהום העיר כי לויתן העלה בחכה, ויהי כאשר ראתה הזקנה כי אסתר לא תשב עוד שוממה ספרה לה דבר הלויתן והיא הקשיבה מאד, וכפעם בפעם הגיעה ראשה ותעבור ידה על מצחה כמו בקשה להוציא ממנו המחשבה אשר חשב ראשה ולראות בעיניה אם נכונה היא, וכה היתה פתאם למקשיבה באזנים פקוחות עד אשר הגיע לאזנה סוד הלויתן..

כא.

בַּעֲוֹן אָבוֹת.

זבדיה ישב ראש בהאספה אשר נאספה ביום השלישי לחול המועד לחלק בשר ויין לעניי העיר על ימי החג האחרונים. המון אנשים ונשים וילדים מלאו את הבית מפה לפה ויצעקו ויהפכו איש אחיו ואשה רעותה ויריבו על דבר יחש משפחתם

ויענו איש ברעהו סרה, כי בעיניו ראה בו ערות דבר כי בכיסו נמצאו שני שקלי כסף ובכל זאת ישלח ידו לקבל עזרה מאת העדה ורעהו הסיר האשמה מעל ראשו וישימה בראש רעהו כי עיניו ראו ולא זר כי אשתו קנתה מטפחת חדשה במחיר עשרים אגורות ועל רגלי בנו נראו מנעלים חדשים, אשר בלי ספק עלה מחירם עד חצי השקל, ובכל זאת לא ידע הכלם לבקש מעות חטים ובשר החג. אשמות נוראות כאלה ענו איש ברעהו קבל עם, אך היושבים באספה לא שמו אליהם לבם לשפוט משפטם כי בלי ספק חשבום כפסילים לעדות, גם לא צוו עליהם להשקיט הריב, אם יען כי נעים היה להם המחזה, או אולי מאשר כי כבר נסו לעשות זאת ולא הצליחו. וישבו במנוחה ויביאו במשפט ערך כל מבקש למען דעת ערך המתנה אשר יחלקו לו. אם אמנם מחזה מדאיב לב היה לראות את הדלים האלה אשר בכליון עינים יצפו לראות נתח בשר וכוס יין צמוקים, מעדנים אשר לזכרם יבלעו רקם, ואשר גם לוא לבשו מלבושי „יום טוב" גם אז לא כחתנים ביום חפתם התראו ואף כי עתה אשר בקשו בכל לב (ולא רב היה עמלם להשיג בקשתם זאת) ללבוש קרעים ומנעלים בלים ומטלאים לבל יחשדום הלילה כי בהם האשמת כי עוד לא בא הגואל, כי עתה יראו כלם ‏‏יוכחו כי לא לבד כי הפרוטה כלתה מן הכיס, כי אם גם הבגד כבר כלה מעל הכיס אשר בו. — אמנם מחזה מדאיב לב היא אף אחרי הנחמה הגדולה כי האנשים האלה יקרבו הקץ, ובכל זאת ישמח לב הרואה בראיתו את אהבת החסד והצדקה הנטועה בלב אחיו בני עמו, אשר תעירם לא לבד לעזור לדל בכספו כי אם גם בידיו, כי לא יחוס על עתו בצאתו לעשות חסד, ולא יחשב זאת לנפשו לכלמה בתתו ידו אשר בה העזרה לדל, גם ישיש במעשהו ויחשבהו לו לכבוד. והדלים המבקשים העזרה לא יכרעו ברך, לא יתחננו לפני מושיעהם ישאתם לא תבעתם ולא תעתיק מפיהם מלים אחרי כי כאחים יחשבום אשר עליהם החובה לעשות זאת.

גם זבדיה אשר הקורא לא יחשוב אותו לאיש רך הלבב, גם הוא שמח במעשה צדקתי, והוא היה תמיד, גם בטרם היה לאחד מראשי הקהל, מהמרבים להרים תרומה לצדקה, ובכל עת היה נכון לעזור למבקש עזרתו ואף כי עתה אחרי אשר רוב עניי העיר נשאו אליו עיניהם וגם לא בושו משברם, כי מיום אשר משל בעדה לא לבד כי הצילה מידי רודפיה כי אם הרבה להרים מכספו ועוד הרבה יתר קבץ נדבות נדיבי לב למען הושיע להאביונים הרבים אשר היו תמיד בעיר ואף כי בחרף ההוא אשר נשבתו כמעט כל מלאכה ומסחר וַיִּכָּרֵת אכל מפי ארבעת אלפים נפש, ולא לפלא יהיה עוד אם היה לברכה בעיר ואם התפללו בעדו כל אלה אשר על ידו נושעו. והדבר הזה היה לו למשיב נפש, כי אף כי גדול כבודו מאד בימים האחרונים והוא לבדו היה המושל בעיר ובכל אשר יפנה יצליח בכל זאת נפלו פניו מיום ליום ויהי עצוב רוח ורק עתה בחלקו הנדבות בידו אורו פניו לאט לאט וכמעט סרה רוח העצבת מעל פניו עד ארגיעה, אך פתאם הגיע קול לאזניו ויתחלחל ופניו נפלו עד מאד ברגע אחד. — קול אסתר שמע ויהי כאיש נדהם רגעים אחדים עד אשר אמץ שארית כחו להסתיר מבוכתו וגם עלתה בידו.

הצרות והפגעים אשר יסבונו בחיים לא ירבו הָרַע כהספק והפחד! הפגעים ילמדונו להלחם ולעמוד על נפשנו, הצרות תתנה בלבנו עז ותעצומות לשאת ולסבול גם חכמה להרחיקן מעלינו, אך הספק והפחד ידכאו רוחנו וירפו ידינו ויעשׂונו כבדור בידי המקרה וכמוץ משחק לסופה. המה יגרשו כל רעיון ומחשבה מלבנו, ימסכו רוח עועים בקרבנו לבל נבקש להציל נפשנו אחרי כי לא נדע במה נכשל ומפני מי נזהר, ולא יתנו להתקוה לבוא לחדרי לבנו כי עוד טרם נדע הרעה ומתי תעביר.

הפגעים והצרות יחשיכו בעדנו כחשכת ערפלי עלטה, אשר בעבור סופה ואינם ושמש תקוה יזרח שנית, והפחד והספק המה כחשכת מערות וכפים, כאפל באר צרה אשר אטרה עלינו פיה ותשם צלמות על עפעפינו, חשכת תמיד אשר לא

תעבור בלתי אם יד עוזרת הוציאתנו למרחב או עד אשר תעטרנו חשכת נצח...

כל עוד אשר לא ידעה אסתר מה היה לאישה. כל עוד אשר הספק לא התקוה, לחש באזניה מי יודע איפו הוא? מי יודע אם לא עוד חיתו באור תראה, ורק מפניך נסתר כי היית עליו למשא, כל עוד אשר פחדה פן תבאנה עוד צרות חדשות להורידה עד עפר, היתה כנדהמת וכל רגש חיים סר ממנה מלבד הרגש האחד, רגש הפחד, וגם כחו החל ללכת הלוך ורפה בְּדָאֲגָהּ חושיה; אך ברגע אשר נודע לה כי צרותיה תמו, כי הצרה האחרונה הגדולה אשר אין גדולה ממנה בעיניה גם היא בָּאָה, ברגע ההוא עזבוה הספק והפחד וגם מקור רגשותיה וחושיה החל להקר עשתנות, ולבה אשר לא הגה מחשבה זה זמן כביר שב לחשיב מחשבות ככל האדם, ואחרת היתה לפתע פתאם. יאמנם כן אחרת היתה, לא זאת היא אשר בקשה שלום בכל לבה ונפשה ותשם באלהים מבטחה, לא זאת אשר כבדה זכרון אבי אמה ותצדיקהו, לא זאת היא אשר אהבה בני עמה ועירה ותבחר בצרה ומחסור מתת לזרים כבודם ומהביא רעה על נפשם, לא זאת היא אשר אהבת אישה סמבתה לשאת ולסביל כל התלאות ולקות לימים טובים מאלה, לא זאת היא אשר שם נקם היה כמדקרות חרב באזניה ואך שלום וסליחה היו משוש רוחה; אחרת היתה! רעות נוראות המיטו עליה, בחשך וצרה הישיבוה, חרפה וקלון מרבה להכיל השביעוה, ועתה לקחו ממנה גם את אישה, אישה מחמל נפשה ותקות חייה אשר באחת מעיניו האיר לה החשכה ובנשיקות פיו גרש כל צרה ויגון ומפח נפש, את אישה זה גזלו ממנה והיא תחריש התאפק! הגם עתה תצדיק את רודפיו! עוד תזכור כי דברה על לבו להניח את קנה הריבים מידו כי תקותה ואמונתה אמרו לה: במקום הזה לא ישפכו דם, ועתה שפכו דמו ויקברו גויתו כנבלת החמור, ועל זאת לא יהפכו דמי עורקיה למרורת פתנים ולבה לא יקרא בקול מר צורח: נקם? לא! לוא היתה

כזאת כי אז לא בת אנוש היתה, והיא אמנה בת אנוש היתה ועל כן המו גם מעיה: נקם! עתה היה איש כצדיק תמים, כנרדף ממרצחים חרש ואבי אמה כראשית חטאת, כשטן המשחית ובני עירה כזאבי ערבית, וגם האלהים אשר היה משגבה ומבטחה בעת צרה היה עתה בעיניה כֶּרֶגַע כאח לחבר המרצחים, על עצתם הופיע ויסתר פניו מצדיק נעזב. אם טוב היה לה עתה מאז? אם הועילה לה הדעת הזאת אשר הוציאה אותה למרחב מידי הספק והפחד? אם נח לבה עתה כאשר ראתה את נפשה בפעם אחת נעזבה מאישה וגם מאחיה ומאלהיה יותר מלפנים כאשר עוד לא היה לה שם עמה ואלהיה למחתה? זאת לא נוכל לדעת, אך גם היא לא בקשה חשבון כי אם נקם בקשה, והרגש הזה מלא כל חדרי לבה. כלביאה רצה בלילה הראשון אחרי השמיעה בחדרה הנה והנה כמו תבקש את הצר להתנפל עליו, רגע אחזה בראשה ועד ארגיעה הניחה ידה על לבה אשר קפץ ויתר ממקומו כמו יבקש מפלט לו ממקום השאון וכעבור עוד רגע לטשה עינים מפיצות אש כעיני המשגע. שחוק ועברה, גדופים ותקות הנקמה עברו על שפתיה חליפות, ומרגע לרגע גדל הסער בקרבה, וַיְרַעֵד כל עצמותיה ויעוה כל יצוריה ויהפך הוד פניה למשחית ולבה לצור ברזל.

— דום, יהודי! יהודי תהיה? יהודי? אני אנפצך אל הסלע ויהודי לא תהיה, או עֲשֵׂה נקמות באויביך! — קראה ותרקע ברגלה בשמעה קול בנה אשר הקיץ לקול מצעדי רגליה ותתנפל עליו כלביאה, אך כרגע קפצה אחור כמו יד נעלמה הדפתה אחור ותסתר פניה בכפות ידיה ותשב שוממה. לא ארכה העת ותתנשא שנית ותקח מאכלת ותניחה על צוארה ותשא מרום עיניה, אך גם בפעם הזאת נתרה ממקומה כמו נגעה בה יד חזקה ותשלך את המאכלת ותתנפל על ברכיה לרגלי מטת הילד ותנשקהו בקראה מרגע לרגע בקול מר: בן אוני, בן אוני! הילד שלח ידיו הקטנות ויחזק בצוארה בקראו בקול כצפור! אמי! — עתה נפתחו ארובות עיניה ותבך

מרה זמן כביר ותלחץ את הילד מרגע לרגע ללבה ברב כח כמו גוזלים עטרוהי אשר יאמרו לגזול איתו מידה, עד כי נתן הילד קיל בוכים אז חלצה שד ותניקהו וכרגע קמה בערר לבה לדממה.

זה כח לאהבת אם! כהמניחה הפרושה על ככר כעבור סופה, והקולות יחדלו וארובות השמים יכלאו מהריק מטרות עז, כן פרשה מנוחה את כנפיה על פניה אחרי אשר הניחה את היונק במטה ותשב על הארץ לפניה ותנח את ראשה עליה. השנה אשר אחזה בשמורות עיניה סכרה ארבותיהן, ובבקר כאשר הקיצה קמה במנוחה כמו לא זכרה את אשר עבר עליה אמש ותשב על מקימה שקועה ביון מחשבותיה.

– קבורת חמור נקבר – שחה לנפשה בשבתה לפני מטת בנה, ידיה בחיקה וענן יגון על פניה ובהניעה ראשה – כדבר אבי אמי כן היה, עד עולם הפרידו בינינו, בשעה רעה פתח להשטן פיו. קבורת חמור נקבר ולא יִסָּפֵד לו, כן יצוו, טוב הדבר לא אעשה מספד, לא אשב על הארץ ולא אקרע את בגדי. אף לא אעשה אף אחד מכל אותות אבל ונהי, וכמו נכריה הייתי לו אתראה, כן תְּצַוֻּנִי לעשות על פי חקיכם ואני בקולכם אשמע, אני אשה רפת ידים, אשר עזרתה ואהבתה יחד ברגע אחד נגזרו, בדי שאול אתו ירדו, את הענף הנעים בעלות הכורת עליו. איה לי! – קראה פתאם וזרם דמעותיה פרץ חק – הה! מדוע זה אתאבל אני עליך ולא אתה עלי? מי יתן ויכלתי לתת נפשי כפרך, אמנם גם אני לא אתאבל כי כן יצוני – הוסיפה לדבר בתוגה הרישית – אך יגוני מלבי הן תקצר ידם מהסירו, לכן בלבי אשאנו, אקברנו עמוק עמיק, עד אשר יכלה שארי ובשרי, עד אשר ימוץ לשד חיתי ודמי עורקי, עד כי יאכלני כאכול קש אש ואז יסור מעלי וינוח לי ויחד על עפר נשכב. לא לי הנקמה, אל גמולות הוא וישלם על יתר למרצחים – בדברה כזאת העבירה ידה על מצחה ותחרש רגע ואחרי כן שבה לדבר – כן אלהי משפט היא ולא ינקה כל עושי רע, לא אשים

באלהים תפלה למען לא יפקיד עוני על בנו . . . אסיר כל רגש נקמה מלבי ולא אחשוב גם לא תעלה עוד על לבי למענך בן אוני – וכבלותה את דבריה נתנה את הילד על יד הזקנה, אשר שמחה מאד בראיתה כי היא הדבר במנוחה, ותבוא אל בית האספה. אך האביונים הרבים אשר עמדו ויחכו לא נתני לה מעבר עד אשר בקשה מאת השמש כי יפנה לה דרך אל ראשי הקהל. והקול הזה היא אשר הגיע עד אזני זבדיה ויתחלחל. השמש הביאה עד השלחן אשר סביבו ישבו המחלקים והיא עמדה רגעים אחדים כמו בקשה מלים או כמו התאמצה לעצור בעד זרם מליה לבל יפרוץ חק. זבדיה התבונן בה ובפניה אשר יָגְנוּ מאד, לחיה אשר אדמו כשושנים חורו, עיניה אשר הפיצו זיקות שמחה עדמו מבכי, שפתיה אשר היו פתוחות תמיד ומבעדן נשקפו חרוזי הפנינים אטימות כמו סגרו בחתם צר, קומתה אשר דמתה לתמר שחה כמעט, אך אחרי כל אלה עוד יפה היתה, יפה מאד ולרוח החן והחנונים השפוך על פניה היה עוד די כח ואולי עוד יותר מאז לקחת לב כל רואיה, אף כי היא לא ידעה זאת גם לא בקשה כי תהיה כזאת.

פני זבדיה והאנחה אשר פרצה מלבו למראית חפצו למראה פניה העידו בו כי לא שמר לה עברתו ונכון היה להיטיב לה שבעתים תחת כל הרעה אשר הביא על נפשה לו אך בקשה להשיט ידה לו, אך היא לא התבוננה לכל אלה ותעמוד על מקומה.

– מה תבקשי ממני? – שאל ראש העדה ולא הרהיב עז להביט בפניה.

– את נחלתי אבקש –

– את נחלתך? – השיב הראש כנבוך כי לא ידע מה לענות.

– את נחלתי, הן עתה במות אישי, לי הצדקה לבקש את נחלתי –, שפתי זבדיה צללו בשמעו את מענה פיה אך הבליג על סערת רוחו ויאמר: ומי הגיד לך כי אישך מת? –

מי הגיד לי ? כל באי שער העיר –

כל באי שער העיר לא ידעו את אשר ידברו, אך לא עת היא לדבר בדבר הזה עתה באזני הקהל הגדול הזה, בואי הנה אחרי הצהרים ונדבר אתך לטובתך –. יתר המחלקים אשר פניהם ענו בם כי כמשא כבד יכבד מהם לדבר אתה שמחו מאד בראותם כי זבדיה הוציאם ממבוכתם ויענו אחריו: טוב הדבר –

– וגם אתם תבואו הנה – אמר זבדיה אל הראשים.

– עשה כחכמתך וכאשר תעשה ייטב בעינינו – ענו כל היושבים באספת המחלקים אשר כבר הסכינו לאמר טוב לכל אשר יאמר זבדיה או יעשה, ומה גם בפעם הזאת אשר בקש בכל לב להסתיר מפני אסתר. כמנצח אורו פני זבדיה ויאמר: השמעת ? שובי הנה ודעי כי לא את חומסים תדברי, אנחנו לא נעשוק לנו נחלתך –. אסתר לא פנתה אליו ותאמר בשימה אל ראש הקהל פניה: רבותי! הן כלכם תדעו כי אישי איננו עוד וחפץ רבי געטציל שמריה אבי אמי זכרו לברכה הלא נעשה כי נפרדתי מאישי לעולם, ומדוע זה תוסיפו מחץ על מכת לבבי ? אמרו מלה כי הנחלה לי היא והיום אמכרנה וביום הזה אעזוב העיר –. ראש הקהל שם פניו אל היושבים אתו ויחפוץ להשמיע דבר מה, אך זבדיה מהר ויקרא: הלא שמעת חפץ הקהל כי תשובי הנה אחרי הצהרים, כי עוד לא נודע הדבר כי אישך מת –. המנוחה אשר שררה על פני אסתר סרה פתאם כמו ביד לְקָחָה, וכמו יד נעלמה אחזה בציצית ראשה ותנשאה למעלה, כן התנשאה ותעמוד הכן, עיניה כוננה על זבדיה, פניה אדמו ובקול אדיר קראה: כן הוא, אישי לא מת כי אם נרצח נפשו. – מהומה ומבוכה היתה פתאם בבית והראש דבר בכבדות כגבר עברו יין: מה זה תדברי ? –

– איך מלאך לבך לדבר כאלה באזנינו ? – קרא זבדיה – התדמה כי קצרה ידנו מיסר מוציאי דבה על כהשם ומעלם ? –

– ידעתי כי ידך לא תקצר – הרעימה בקול פחדים – אישי יספר באבדון גבורת ימינך . אתה הוא המרצח ! ! –

שַׁמָּה אחזה את כל השומעים ואיש לא פצה פיו ולא נע ממקומו כמו הוכו כלם יחד בתמהון. לבד מזבדיה אשר עד מהרה התעורר ממתהונו ויבט באסתר אשר עמדה כנציב שיש וזרועה נטויה לעמתו ויקרא בקול פחדים : היא – – היא משגעת ! –

היא משגעת ! – נתנו אחריו אחרים בקולם , אך היא לא שמעה עוד קולם כי נפלה מלוא קומתה ארצה כגויה בלי רוח חיים .

וביום השמיני לחג המצות עמדה אסתר כלולה בהדרה בבית התפלה הגדול אשר לבני אמונת הארץ ועל ידה שר הפלך אשר שמחתו האירה פניו ועל ידיה היונק אשר הביאתו לטבילה למען יחסה בצל האמונה החדשה . פניה מאירות , בלי ספק יען כי עתה בטח לבה כי בנה יחידה לא יקבר עוד בקבורת חמורים כאביו .

ויעקב חיים כאשר לא מצא מנוחה בחייו כן לא מצא אותה גם במותו , כי במצות השר הוציאו עצמותיו וימצאו את המכה בראשו , וראש הקהל ומשנהו היבאו בית הבור , ואחרי שלשה ירחים שולחו לארץ גזרה , גם זבדיה נלוה עמם אך רק עד בית האסירים ומשם שב הביתה אחרי אשר עדים נאמנים העידו בו כי בעת אשר נעלם הנרצח לא היה בעיר כשולה, ויד לא נגעה בו לרעה גם אחרי כן כאשר נתפש בכף האכר , אשר רצח את נפש יעקב חיים , ויודה עלי פשעו כי רק במלאכית זבדיה עשה זאת וראש הקהל ומשנהו לא ידעו אף שמץ דבר מכל אלה, גם דבר האכר לא עצר כח להורידו משאתו , ואף תוכחת השתדלן אשר נהפך לשונא לו ויוכיחהו על פניו במושב האספה , כי לא למען שלום העיר שכר את האכר לרצוח נפש יעקב חיים , כי אם למען מלא תאותו לזמה , כי לאסתר כלתה נפשו , אף התוכחת המגולה הזאת בקהל רב לא הפילה אור פניו , ויהי להפך כי היתה

להמוכיח למחתה ותורידהו מפקודתו וכאשר היה לפנים לכבוד ולגאון בעיר כן היה עתה נבזה וחדל אישים ופושע על פת לחם. וזבדיה נשא על כל שפתים וישב על כסא ראש הקהל וישפוט את עדתו בצדק וישר כאשר עשה עד הנה וירבה צדקות לכל מבקש עזרתו ושמו היה לברכה ולתהלה בכל הארץ, וכל אדירי הארץ וגאיניה בקשו לבניהם בנותיו ולבנותיהם בניו אשר בהם ברכו ה'. וירם לבו מאד עד כי גם לוא דבר איש על לבו לתת את בתו לבן אסתר אשר היה אחרי כן לשר גדול ידעתי נאמנה כי ירק בפניו. כה גדל כבודו בכל ימי חייו ובמיתו ספדו לו כל הקהל והספדנים פתחו: הוי חסיד הוי ענו, הצדיק אבד ואין איש שם לב, וכהנה רבות, ועל קברו תראינה עד היום באותיות מזהבות חקיקות במצבת שיש כל צדקיתיו, כתובית על ידי דלפון בעל הלשון אשר עליו העידו כל בני עירו כי לולא נולד אחרי חתימת הפיט כי אז היה בלי כל ספק אחד הפיטנים הגדולים, ואשר לולא הרבה להתפלל ולצום ולענות אמן יהא שמיה רבא בכל כחו כי אז אולי כאפיקירס נחשב, כה השכיל בשפתו ומליצותיו. היא ערך מלים להביע לדור אחרון צדקת זבדיה וישרו, ואלה המה דבריו:

פ"נ

הצדיק ועושה צדקות בכל עת פרנס הקהל וראש חברה קדישה מורנו ורבנו רבי זבדיה בן מורנו ורבנו רבי ירום זצלה"ה.

זְ֯בָדַנִי אֱלֹהִים זֶבֶד טוֹב תֹּאמַר עִיר כְּשֶׁלָּה
בְּ֯כָל מַאֲמַצֵּי כֹחוֹ עָזַר לְעַם סְגֻלָּה
דָּ֯בַק בֵּאלֹהִים בְּכָל נַפְשׁוֹ כְּאֵם בְּעוּלָה
יִ֯שְׂרָאֵל נוֹשַׁע בּוֹ וַיּוֹדֶה לַה' בְּקוֹל הַמּוּלָּה
הֹ֯וי תִּקְרָא עֲדָתוֹ, הוּא עֲזָבַנִי וַאֲנִי שַׁכֻּלָּה.

נפטר ליום ערב שבת קדש יום ששי לחדש ניסן בשנת את החסידים תתחסד לפ"ק.

קבורת חמור

על אחדות מהמלות האלה היו לפנים נקידות אשר נמחקו ברבות הימים, ואעיר את אזן חוקרי קדמוניות ומבקשי מצבות כי ישימו לבם לדבר הגדול הזה לברר את השנה אשר בה הוקמה, וכל בני ישראל יכירו מעבדם עד דור אחרון, כאשר בלי ספק יברכו גם שמי לעולם על כי חקותי בספר פרשת גדולת האהבה וכחה, אשר במצאה משכנות גם בלב איש, אשר לא שמע שמעה ולא ידע ערכה, לְמַהֵר אף ידיו לפנות מכשול מדרכה ואף לשפך דם, ולא עוד יאמרו בגוים: עם אין לב העם הזה, כי זבדיה יציל את כל אחיו מהמשפט הקשה הזה. ומה גם על כי נתתי זכרון להלביבות הקדושות אשר להחברה הקדושה ואשר מהעת ההיא ועד היום הזה תנוחינה בשלום בתוך התניר עד אשר יבא זכרונן לפני ראשי החברה וכל זר לא יערב עוד לבו אף לגשת אליהן בזכרו את כל אשר נעשה להאחר אשר שלח ידו בקדש ומה הגיע לכל העיר בגללו.

קבורת חמור